6
8-g
4

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
8 C
20

Digitized by Google

P. Luigi Imperiali

~~6894~~
6

Digitized by Google

ARS RHETORICA

AD

TULLIANAM RATIONEM

exacta,

IN QUA

PRÆCEPTA ET EXEMPLA

complectuntur, quæ ad ORATORIAM facultatem pertinent:

AUCTORE P.

GABRIELE FRANCISCO LE JAY

Societatis JESU Presbytero.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDCCXLVIII.

Ex Typographia Balleoniana.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

Digitized by Google

PRÆFATIO

BREVIS

Et inſtituti Operis Deſignatio.

CUm ad benè ornâteque dicendum tota, Tullio teſte, nata ſit Rhetorica, cujus præceptiones ad Tullianam rationem exactas tradituri ſumus; ſupervacaneum putamus, pro brevitate inſtituti Operis, vel de illius natura, vel de neceſſariis ad eam aſſequendam cùm corporis, tum ingenii præſidiis diſputare. Imò neque eum, quem vulgo tenent Eloquentiæ Magiſtri, ſequemur ordinem, ut de Inventione primùm, deinde de Diſpoſitione Partium, tum de Elocutione, ejuſdemque Amplificatione atque Ornatu tractemus. Nam cùm acuendus ſit ſtatim & exercendus Candidatorum Rhetorum ſtylus, eam docendi viam duximus potiorem, quæ à facilioribus ad difficiliora progrederetur. Quare in Oratione, ad quam informandam ornandamque Rhetorica potiſſimùm incumbit, ſpectabimus Primò Elocutionem, Secundò Amplificationem, Tertiò Ornatum, Quartò Argumenta rationeſque, quibus Oratio nititur. Denique Argumentationem, ſeu rationem atque argumentorum dilatationem.

Primum præſtabimus, cùm artem informandi Periodos cujuſcumque generis trademus. Alterum, cùm eaſdem amplificandi modum docebimus. Tertium, quod Ornatu continetur, ex tractatione Troporum ac Figurarum planum fiet. Quartum, quod Argumenta ſpectat, ex Locis tam intrinſecùs, quàm extrinſecùs petitis eruemus. Denique argumentationis partes ſingulas eaſque dilatandi rationem, quod eſt in Rhetorica longè difficillimum, explanabimus. Quæ verò Partes Orationis varias earumque diſpoſitionem attinet, nos, propter brevitatem, cui conſultum volumus, ex Auctoribus benè multis, qui de Rhetorica copioſiùs ſcripſerunt, cognoſcenda relinquemus.

Verùm quia nihil tam juvat ad defigendas animis præceptiones ipſas, quàm ſi exempla ad eaſdem accommodata ſubjiciantur; non ſatis habebimus illuſtria quæque Ciceronis loca, quibus Rhetoricæ præcepta deſignantur, aut deſcribere, aut ſaltem diligenter indicare; ſed explicatis præceptionibus ſingulis, unam & alteram Exercitationem adjiciemus, quæ eiſdem utendi norma ac regula ſit. Atque ut elucubrandæ Orationis artificium ſtudioſam juventutem ne fugiat, brevem argumenti, ſecundùm leges traditas, informandi ſynopſim præmittemus.

Quoniam autem nobis propoſuimus Ciceronem unum ſequi ducem, & exactam ad Tullianas leges Rhetoricam promittimus, operæ pretium eſt de ratione ipſa legendi & imitandi Ciceronis pauca attexere. Quàm ſunt enim qui Ciceronem evolvunt, multi; tam pauci, qui, quo pacto ſit legendus & imitandus, ſciant.

Sunt, qui nihil ferè præter verba, & quoſdam elocutionis modos, quos vulgò Phraſes vocant, annotent, ac benè multos ejuſmodi, ubi ſæpiùs ac veluti per vim in Orationem intruſerint, non poſ-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

poſſunt ſibi temperare, quin egregiam Ciceronis imitationem ſibi gratulentur. Atque hoc præſertim juvenile vitium eſt, & eorum, qui primis Rhetoricæ elementis vacant.

Alii iique doctiores id ferè unum obſervant, quod ipſi dictioni ſubeſt, & elocutionis ornatu neglecto, ſententiam dumtaxat ſenſuſque verborum conſectantur.

Alii denique nihil aliud ſtudent, quàm ut ex lectione Ciceroniana communes exerpant Locos, quos applicare deinde cuilibet argumento poſſint: quæ quidem exercitatio, licèt utiliſſima ſit, nondum tamen aſſequitur imitandi Ciceronis artem, quæ tria potiſſimùm complectitur.

Primùm. Ut orationis copulæ dumtaxat, non autem ipſa verba, neque ſenſus, qui verbis ſubeſt, ſubripiantur, Quòd ſi tibi Periodus occurrerit, cujus elocutio adeò ſit opportuna, ut invenire ad rem tuam aptiorem non poſſis, eam poteris aſſumere, ſed ea lege, ut alio, quàm poſita eſt, ordine collocetur. Quod ut facias, alia tibi erit quærenda Periodus, cujus ad exemplum verba ipſa accommodentur. Atque hoc ipſum præſtandum tibi eſt, quoties vel Sententiam aliquam Tullianam, vel Elocutionem aliquam Orationi tuæ applicare volueris.

Secundum. Ut minùs pateat, ſiquid in Periodo conficienda mutuatus è Cicerone fueris, ſatis erit tibi proponere unam aliquam Ciceronianam Periodum, cujus particulas aliquas, quæ vinciendæ orationi deſerviunt, non omnes accipias.

Tertium, idque momenti non levis in eo poſitum eſt, ut ſi cauſam agas in genere Judiciali, hoc eſt, ſi accuſandus, aut defendendus aliquis, Periodos ac Figuras imiteris, quas in ſimili genere Cauſarum adhibuit Orator, potiùs quàm alias quaſcumque. Si quid in genere deliberativo pro-

bandum ſuſcipias, conſulenda tibi erit Oratio pro Lege Manilia, quæ tota ad Deliberativum genus pertinet. Si cauſam agas in genere Exornativo, conſules Orationem pro M. Marcello, quæ Caji Cæſaris, vel eam partem Orationis pro Lege Manilia, quæ Pompeji laudes complectitur.

Denique ſi placet in aliquem vehementiùs invehi, leges Orationes in Verrem, in M. Antonium, in Piſonem, in Catilinam. Idque propterea moneo, quòd plerumque varia ſint pro varietate cauſarum Orationis vincula, neque tam multa in accuſando, quàm in defendendo, aut deliberando requirantur. Quamquam quædam ſunt magis communes Orationis commiſſuræ, quæ in omni cauſarum genere uſurpantur.

Ut autem illa Ciceronis imitatio vitioſa non videatur, varianda eſt oratio Figuris; quod ut præſtes, proponenda tibi erit una aut altera Ciceronis Oratio, in qua diligenter obſerves varia Figurarum lumina, quibus illuſtrare pariter propoſitam tibi Orationem poſſis.

ARS

ARS RHETORICA AD TULLIANAM RATIONEM exacta.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LIBER PRIMUS.

De Elocutione Oratoria.

CAPUT PRIMUM.

De Periodo.

Q*Uid eſt Elocutio Oratoria?*

R. Eſt modus ſeu ratio loquendi ac ſcribendi Oratorum propria, quam ſtylum vocant.

Quanam eſt Elocutio Oratoris propria?

R. Debet eſse 1. Numeroſa, deinde ornata, denique accommodata rei, de qua dicitur. Fit autem numeroſa per Periodos, ornata per Figuras, denique accommodata per rationes & argumenta.

Quid eſt Periodus?

R. Periodus à Cicerone definitur in libro qui *Orator* inſcribitur, *n.* 207. *Oratio in quodam quaſi orbe incluſa procurrens, quoad inſiſtat in ſingulis perfectis abſolutiſque Sententiis.* Hoc enim ipſum eſt, quod Periodus ſonat, quæ vox eſt Græca Περίοδος, nihil aliud ſignificans, quàm ambitum quemdam atque circuitum: quia Periodus eſt comprehenſio verborum totam ſententiam ab initio uſque ad finem complectens.

Vox autem illa & ſignificatio metaphorica eſt à Ludis Olympicis deducta, in quibus Quadrigæ à Carceribus ad Metam pergebant, eamque, circumflectentes redibant deinde ad Carceres. Sic Periodus à priori ſententiæ parte, quæ *Protaſis* vocatur, ducitur ad partem ſententiæ poſteriorem, quæ appellatur *Apodoſis*.

Huic explicationi congruit Ariſtotelica Periodi Definitio. Dicit enim, Periodum eſſe Orationem, quæ *initium habet & finem ex ſe ſe, & eam magnitudinem interjectam, quæ aſpectabilis facilè ſit.*

Quæres, quid ſit habere initium & finem ex ſe ſe?

R. Initium illud vocatur ab Ariſtotele, poſt quod aliquid ſequi ſua ſponte debet, quo ſemel poſito, nihil amplius exquiritur. Neque enim Sententia quælibet habere initium & finem dicenda eſt, licèt à quibuſdam vocibus inchoetur, & per alias voces deſinat: v. gr. Si dixeris: virtus multas habet & magnas illecebras. In hac ſententia nullum initium aut finis agnoſcitur, quia nihil debet ſequi, neque quidquam aliud ultrà expectatur. Si verò dixeris: cùm virtus multas & magnas habet illecebras; tunc ſuſpenſus erit ſenſus; & expectabitur alia ſententia, quæ priori ſententiæ, & præmiſſæ particulæ, *Cùm*, reſpondeat, abſolvatque Periodum, v. g. Cùm virtus multas & magnas habet illecebras, tum ab ea tam amanda, quàm conſectanda quis temperare poſſit? Erit hæc vera ac germana Periodus, quæ habet initium & finem, & ad leges Ariſtotelicæ Definitionis exacta ſit.

Quid ſignificant voces illæ, & magnitudinem interjectam, quæ aſpectabilis facilè ſit?

R. Deſignant ſpatium aliquod inter initium finemque Perio-

Periodi interjectum, juſtum illud quidem; ut & ſpiritum dicentis juvet, nec aurem audientis, aut longiori ambitu obruat, aut breviori fallat.

Eodem penè recidit illa Phalerii Definitio, qui dicit, Periodum eſſe continuationem quamdam Membrorum ac Commatum, ita inter ſe aptè & rotundè connexorum, ut plenam ſententiam & concluſionem referant. Quare, ſecundùm ipſius mentem, Periodus ſimillima eſt fornicibus, in quibus lapides ita aptantur inter ſe ac vinciuntur, ut ſe ſe omnes quodammodo fulciant, & compagem unam, quam efficiunt, ab omni parte ſuſtentent.

Tam egregiis Periodi Definitionibus aliam adjicimus, ſi magnificam minùs, breviorem certè & fortaſſe clariorem.

Igitur quid eſt Periodus?

R. Eſt Oratio habens ſenſum & numerum perfectum.

Quot ſunt partes Periodi?

R. Partes Periodi majores vocantur Cola, Κῶλα, ſeu Membra: minores Commata Κόμματα, ſeu Inciſa.

Quid eſt Colum, ſeu Membrum?

R. Eſt Oratio habens ſenſum & numerum, ſed utrumque imperfectum.

Quid eſt Comma ſeu Inciſum?

R. Eſt Oratio habens ſenſum perfectum, ſed nullum numerum, niſi Periodus ex multis inciſis confletur, quæ ſimul compoſita numerum efficiant: v. g. Nihil agis, nihil cogitas, nihil moliris, quod ego non videam planeque ſentiam.

Itaque Membrum cum Periodo convenit quidem, quòd Oratio ſit habens aliquem ſenſum ac numerum: diſconvenit verò, quòd ſenſus ac numerus, qui in Periodo perfectus eſt & abſolutus, in Membro ſuſpenſus & imperfectus inveniatur. Inciſum autem habet hoc commune cum Periodo, quòd perfectum ſenſum habeat; ut patet in illa Oratione: *Nihil agis*: differt ab eadem & à Membro pariter, quòd omni numero propter Orationis brevitatem ſpolietur.

Sit in exemplum illa Ciceroniana Periodus pro Marcello, n. 19. quæ ex geminis membris coaleſcit. *Tantus eſt enim ſplendor in laude vera, tanta in magnitudine ani-*

animi & conſilii dignitas; (hæc oratio ſeu ſententia prioris Membri rationem habet, in qua ſenſus eſt aliquis, ut patet, & numerus, propter aptam vocum ſingularum diſpoſitionem; ſed imperfectus uterque, donec altera pars Periodi, ſeu Membrum, quod ſequitur, advenerit) *ut hæc à virtute donata, cætera à fortuna commodata eſſe videantur*.

Ex dictis colliges, tria eſſe dicendi genera. Primò, Periodicè is dicit, qui ambitu finito Periodorum effert explanatque ſententiam. Ita Cicero de Provinciis Conſularibus, n. 1. *Si quis veſtrum expectat, quas ſim provincias decreturus, conſideret ipſe ſecum, quinam mihi homines ex provinciis potiſſimùm detrahendi ſint; non dubitabit, quid me ſentire conveniat, cùm quid mihi ſentire neceſſe ſit, cogitarit*.

Secundò Membratim, cùm ſingulis Membris inſiſtit Oratio, ut in Piſonem, n. 56. *Audiſtis Philoſophi vocem? Negavit ſe triumphi cupidum umquam fuiſſe. Cùm extinguebas Senatum, vendebas auctoritatem hujus ordinis, addicebas Tribuno plebis conſulatum tuum, Rempublicam evertebas, prodebas caput & ſalutem meam una mercede provinciæ; ſi triumphum non cupiebas, cujus tandem rei te cupiditate arſiſſe defendes?*

Tertiò Inciſim, cùm oratio Inciſis conſtat, ut in Piſonem, ibidem: *O ſcelus! ò peſtis! ò labes!*

Et poſt Reditum in Senatu, n. 13. *Cum hoc homine, an cum ſtipite, Æthiope, ſi in foro conſtitiſſes, an crederes intereſſe? ſine ſenſu, ſine ſapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem, modò abreptum de grege venalium diceres. Idem domi quàm libidinoſus! quàm impurus! quàm intemperans!*

Interdum Membra Inciſis miſcentur; ut pro Archia, n. 16. *Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, adverſis perfugium ac ſolatium præbent. Delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur*.

Primum genus in uſu eſt præſertim in Exordiis & in rebus gravioribus. Poſteriora duo adhibentur, cùm Orator arguit & increpat aliquem.

CA-

CAPUT II.

De diviſione Periodorum.

PRo numero & varietate Membrorum multiplex eſt ac varia Periodus. Alia enim, ut quidam volunt; unius Membri eſt, quæ dicitur à Græcis Μονόκωλος, à voce μόνος ſolus, & altera voce κῶλον Membrum. Alia Bimembris, ſive δίκωλος. Alia trium Membrorum, ſive τρίκωλος. Alia quatuor Membrorum, ſive τετράκωλος.

Exemplum illud eſto Periodi Bimembris lib. 1. de Oratore, n. 31. *Quid tam eſt admirabile, quàm ex infinita multitudine exiſtere unum* (1. Membrum) *qui id quod omnibus natura ſit datum, vel ſolus, vel cum paucis facere poſſis?* (2. Membrum.)

Exemplum Periodi Trimembris habes pro Cœlio, n. 28. *Datur enim conceſſu omnium huic aliquis ludus ætati,* (1. Membrum) *& ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates;* (2. Membrum) *quæ ſi ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, facilè tolerabiles haberi ſolent.* (3. Membrum.)

Exemplum Periodi Quadrimembris ſufficiet exordium pro Milone. *Etſi vereor, Judices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere;* (1. Membrum) *minimèque deceat, cùm T. Annius Milo ipſe magis de Reip. ſalute, quàm de ſua perturbetur, me ad ejus cauſam parem animi magnitudinem afferre non poſſe:* (2. Membrum) *tamen hæc novi judicii forma terret oculos,* (3. Membrum) *qui, quocumque inciderint, veterem conſuetudinem fori & priſtinum morem judiciorum minimè vident.* (4. Membrum.)

Quæ verò Periodus quatuor Membris admodum ſimilibus & ejuſdem ferè magnitudinis conſtat, vocatur *Quadrata*; eadem quæ valdè numeroſa ſit, *Rotunda* dicitur. Erit in exemplum Periodi hujuſcemodi exordium pro Rabirio Perduelli: *Etſi, Quirites, non eſt mea conſuetudinis, initio dicendi rationem dicere, qua de cauſa quemque defendam,* (1. Membrum) *propterea quòd cum omnibus civibus in eorum periculis ſemper ſatis juſtam*

mihi

mihi cauſam neceſſitudinis eſſe duxi: (2. Membrum) *tamen in hac defenſione capitis, famæ, fortunarum omnium C. Rabirii proponenda ratio videtur eſſe officii mei*; (3. Membrum) *propterea quòd, quæ juſtiſſima mihi cauſa ad hunc defendendum eſſe viſa eſt, eadem vobis ad abſolvendum debet videri*. (4. Membrum) Ejuſdem naturæ eſt 1. Periodus de Provinciis Conſul. jam laudata.

Quæ verò Periodus ſic inter ſe diſpoſita Membra numerat, ut eodem manente ſenſu & Orationis concinnitate pars prior Periodi, *Protaſis* dicitur, collocari poſſit loco poſterioris, quæ appellatur *Apodoſis*, & poſtrema Membra fiant prima; vocatur *Decuſſata* à vocabulo *Decuſſis*; cujus figuram exhibet numerus major Denarii Romani: quæ figura ſic eſt diſpoſita, ut, ſi eam invertas, & partem imam ponas loco ſummæ, maneat tamen eadem figura & nota Numeri Denarii X. Talis eſt illa Periodus, quæ initio Orationis pro Cæcinna legitur: *Si, quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret*; (Protaſis) *non minùs in cauſa cederet Cæcinna Sex. Æbutii impudentiæ, quàm tum in vi facienda ceſſit audaciæ*. (Apodoſis.)

Nam ſi *Protaſin* poſtponas *Apodoſi*, ſeu duo priora Membra poſteriorum loco colloces, & duo poſteriora viciſſim priorem locum occupent, manebit idem ſenſus, qui priùs: v. g.

Non minùs in cauſa cederet Cæcinna Sex. Æbutii impudentiæ, quàm tum in vi facienda ceſſit audaciæ; ſi, quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret.

Quod diximus ſuperiùs, ambitum Periodicum ſimilem eſse Quadrigis procurrentibus à Carceribus ad Metas, & à Metis ad Carceres recurrentibus; tantò verius eſt, quod Periodus, cujuſcumque generis illa ſit, ex duabus tantùm partibus componatur; quarum prior quæ *Protaſis* dicitur, itus; poſterior, quæ vocatur *Apodoſis*, reditus rationem habeat.

Has porro partes geminas facile deprehendere eſt in Bimembri Periodo, cujus Membrum prius *Protaſin*, poſterius *Apodoſin* conſtituit. Item in Quadrimembri, ubi

ubi duo priora Membra ad *Protaſim*, duo poſteriora ad *Apodoſim* pertinent. At in Trimembri Periodo, quæ tribus membris conſtat; Quæres 1. *Protaſis* ne *Apodoſi*, an *Apodoſis* debeat eſſe productior *Protaſi*; ſive an duo Membra *Protaſis* complecti debeat, *Apodoſis* unum; an contra geminum in *Apodoſi*, unum in *Protaſi* magis conveniat Membrum contineri?

R. Nullam dari poſſe certam ſuper ea re regulam, cùm apud Ciceronem in Trimembri Periodo nunc *Protaſis Apodoſi*, modò *Apodoſis Protaſi* inveniatur productior; at conſulendum eſſe judicium aurium, quo nihil eſt in hac arte ſagacius.

Quæres 2. *Quomodo diſcernere quis poteſt in Periodo Trimembri, quot Membra ſibi* Protaſis, *quot* Apodoſis *vindicet?*

R. Attendendum eſſe præſertim ad ſecundum Periodi Membrum, quod ſi vinculo aut particula conjunctum aliqua cum primo Membro inveniatur, tunc duo priora Membra ſpectabunt *Protaſin*: ſin ab eo penitus ſolutum ſit, tunc duo poſteriora Membra pertinebunt ad *Apodoſin*. Hoc planum fiet ex ſequentibus exemplis.

Primum petitur ab illa Periodo Trimembri, quæ legitur pro Archia, n. 14. *Niſi multorum præceptis multiſque litteris mihi ab adoleſcentia ſuaſiſſem, nihil eſſe in vita magnoperè expetendum, niſi laudem atque honeſtatem*; (1. Membrum) *in ea autem perſequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exilii parvi eſſe ducenda*: (2. Membrum) (Protaſis) *numquam me pro ſalute veſtra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objeciſſem*. (3. Membrum) Apodoſis.

Hic pronum eſt obſervare particulam *autem* in 2. Membro poſitam habere vim connectendi ſecundum Membrum cum primo, adeoque duo priora Membra ad *Protaſin* referri.

Secùs accidit in exemplo ſequenti, quod ab Oratione pro Quintio, n. 26. depromptum eſt: ubi ſecundum Membrum, quia nullo vinculo connectitur cum primo, cenſeri debet ad *Apodoſin* pertinere.

Etenim ſi veritate amicitia, fide ſocietas, pietate propin-

quitas

quitas colitur; (1. Membrum) (Protaſis) *neceſſe eſt iſte; qui amicum, ſocium, affinem fama & fortunis ſpoliare conatus eſt*; (2. Membrum) *vanum ſe & perfidioſum & impium eſſe fatetur*. (3. Membrum) Apodoſis.

Antequam progrediamur ulteriùs, operæ pretium eſt illuſtriores omnis generis è Cicerone Periodos aliquot proferre, quarum ad normam atque imitationem aliæ Periodi, pro ratione propoſiti nobis conſilii, exigantur.

CAPUT III.

Periodi ad Ciceronis imitationem exactæ.

BIMEMBRES.

CICERONIANÆ PERIODI.

De Claris Oratoribus. n. 7.

SENTENTIA CICERONIANA.

Numquam plus valet boni civis auctoritas & oratio, quàm belli tempore.

Si fuit in Republica tempus ullum, cùm extorquere arma poſſet è manibus iratorum civium boni civis auctoritas & oratio, tum profectò fuit, cùm patrocinium pacis excluſum eſt, aut errore hominum, aut timore.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Numquam virtus probatur meliùs, quàm in adverſis.

Si eſt in vita tempus ullum, cùm probari poſſit viri fortis magnanimitas atque conſtantia, tum profectò eſt, cùm fortunæ reflantis æſtum experitur, aut inimicorum injuriæ, aut amicorum infidelitate.

ALIA

Alia Sententia.

Nullum eſt tempus aptius ad induendam virtutem, quàm adoleſcentia.

Si eſt in vita tempus ullum, cùm inſtitui facilè poſſunt ad virtutem hominum animi, tum profectò eſt, cùm ætas flexilis ac cerea moderatoris manum non abnuit, aut pravitate cordis, aut morum corruptela.

Ciceroniana Sententia.

Libro 1. de Oratore. n. 31.

Nihil eſt tam admirabile, quàm virum aliquem infinitæ multitudini dominari poſſe.

Quid eſt tam admirabile, quàm ex infinita multitudine hominum exiſtere unum, qui id, quod omnibus natura ſit datum, vel ſolus, vel cum paucis facere poſſit?

I M I T A T I O.

Sententia.

Nihil laudabilius eſt in Principe victore, quàm animum ad pacem adjungere.

Quid tam dignum eſt aut præſentium aut futurorum temporum præconio, quàm in medio victoriæ curſu, quæ natura ſuperba eſt atque inſolens, exiſtere virum Principem, qui propriæ laudis contemptor animum ad pacem ultrò ac volens adjungat?

Alia Sententia.

Nihil admirabilius in Eloquentia, quàm vis, qua pollet ad flectendos animos.

Quid tam eſt admirabile inter cæteras Eloquentiæ dotes, quàm exiſtere vim illam, quæ quod rerum omnium longè difficillimum eſt, hominum animos regere, & quamcumque in partem flectere poſſit?

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Archia Poeta. n. 1.

Archias Ciceroni Auctor fuit ad perdiſcendas Artes liberales.

Quoad longiſſimè poteſt mens mea reſpicere ſpatium præteriti temporis, & pueritiæ memoriam recordari ultimam, inde uſque repetens, hunc video mihi Principem & ad ſuſcipiendam & ad ingrediendam rationem horum ſtudiorum extitiſſe.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Cicero Artis Rhetoricæ Princeps fuit.

Quàm curioſè quis velit perſcrutari ſcripta Oratorum omnium, qui per ſingulas ætates floruerunt, vel ab ipſius naſcentis Eloquentiæ temporibus inde uſque repetens, Ciceronem intelliget & in tradendis Rhetoricæ præceptis, & in iiſdem exercendis Principem extitiſſe.

ALIA SENTENTIA.

Senſit Europa, nullo hoſtium robore, aut multitudine opprimi Galliam poſſe.

Quàm pertinaciter tot abhinc annis in Galliæ ruinam atque exitium Europa tota conjuraverit, copiarum ſuarum robore ac numero confiſa, ſenſit tandem aliquando tutiſſimum illam ſemper contra vim ac multitudinem in virtute ſua præſidium habuiſſe.

CICE-

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Lege Manilia. n. 1.

Plus Ciceronem deterruit initi ab adoleſcentia conſilii ratio, ne in Senatu diceret; quàm ipſa dicendi gloria & opportunitas illexit.

Quamquam mihi ſemper frequens conſpectus veſter multò jucundiſſimus: hic autem locus ad agendum ampliſſimus, ad dicendum ornatiſſimus eſt viſus, Quirites; tamen hoc aditu laudis, qui ſemper optimo cuique maximè patuit, non mea me voluntas, ſed meæ vitæ rationes ab ineunte ætate ſuſcepta probibuerunt.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Non tam valere debet apud virum Principem vincendi cupido, quàm amor pacis.

Quamquam plenum illecebris victoris nomen ex ſe ſe, hæc autem commendatio fortiſſimis quibuſque jucundiſſima, ipſoque capitis periculo redimenda videri ſolet: tamen in tanta vincendi opportunitate, quanta viro Principi offerri poſſit, plus apud eum rationes pacis, quàm victoriæ cupido debent valere.

ALIA SENTENTIA.

Rerum à Ludovico Magno geſtarum amplitudo Oratorem plus deterret, quàm ubertas invitat.

Quamquam præconem eſſe rerum à Ludovico Magno domi foriſque geſtarum longè honorificentiſſimum; hoc autem argumenti genus factorum ubertate operatiſſimum; victoriarum magnitudine præſtantiſſimum videri poteſt, tamen in tanta dicendi copia ac varietate, in qua nemini oratio defuerit, plus ipſa operis dignitas & amplitudo prudentem Orato-

rem deterrere, quàm copioſa dicendi ſeges irvitare debet.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Marcello. n. 19.

Laus vera unius virtutis merces eſt.

Tantus eſt ſplendor in laude vera, tanta in magnitudine animi & conſilii dignitas, ut hæc à virtute donata, cætera à fortuna commodata eſſe videantur.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Unius Beatitudinis neceſſarius amor eſt.

Tantas habet ex ſe Beatitudo ſuavitates atque illecebras, tantam cum ipſa hominum indole neceſſitudinem, ut cæteris quidem rebus facilè carere, ab illa conſectanda temperare non poſſe videantur.

ALIA SENTENTIA.

Conſcientiam malam nemo non execrari, bonam ſectari nemo non debet.

Tanta eſt inculpatæ mentis ſuavitas, tam graves conſcientiæ malæ ſtimuli, ut hanc execrari penitus, illam expetere votis omnibus nemo non debeat.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Rabirio Perduelli. n. 1.

Conſulis officium cum officio Civium collatum.

Si eſt boni Conſulis, cùm cuncta auxilia Reip. labefactari convellique viderit, ferre opem patriæ, conſulere ſaluti fortuniſque communibus, implorare Civium fidem, ſuam ſalutem poſteriorem ſalute communi ducere: eſt etiam bonorum & fortium Civium, quales vos omnibus Reip. temporibus exti-

titi-

titiſtis; intercludere omnes ſeditionum vias, munire Reip. ſummum in Conſulibus imperium; ſummum in Senatu conſilium putare.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Parentis officium cum officio Liberorum comparatum.

Si eſt boni Parentis, cùm Liberos feliciter ſuſceperit, informare ſtatim ipſos ad virtutem, ſufficere iiſdem quotidiana rectè factorum incitamenta, liberalem educationem, vita ipſa, quam dedit, antiquiorem ducere: bonorum quoque Liberorum eſt; cùm talem nacti fuerint Parentem, dociles afferre ad inſtitutionem animos, inſiſtere bonorum exemplis, vitam bene moratam quibuſcumque fortunis anteferre.

ALIA SENTENTIA.

Viri prudentis eſt, res adverſas prævidere; fortis, cùm advenerint, patienter ferre.

Sicut viri prudentis eſt, cùm fortunam ſecundam habet, varios rerum eventus providere, declinare, ſi poteſt, caſus ingratiſſimos, & contra mala diligenter ſe munire; ita viri fortis eſt, cùm quid adverſum evenerit, ſortem alteram tamquam multò ante præviſam excipere, graviſſimas ærumnas ferre patienter: & inter acerbiſſimas rerum humanarum tempeſtates fortunam meliorem expectare.

TRIMEMBRES PERIODI.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Archia Poeta. n. 14.

Devovi caput meum multis periculis amore laudis & honeſtatis.

Niſi multorum præceptis multiſque litteris mihi ab adoleſcentia ſuaſiſſem, nihil eſſe in vita magnopere expetendum, niſi laudem atque honeſtatem; in ea autem perſequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exſilii parvi eſſe ducenda: numquam me pro ſalute veſtra in tot ac tantas dimicationes atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objeciſſem.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Peccant plerumque homines rerum æternarum inconſiderantia.

Niſi in media rerum cœleſtium luce miſeri mortales plerumque cæcutirent, negligerentque cogitare, dum peccant, brevem fœdæ voluptatis uſuram pœnarum æternitate eſſe aliquando redimendam; numquam ſe vitiorum illecebris aut vinci aut demulceri paterentur.

ALIA SENTENTIA.

Ludovicus Magnus multa victoriarum monumenta ſtudio pacis devovit.

Niſi fatigatis jam diu longiore bello populis amicum pacis munus totis ambiri animis Ludovicus Magnus intellexiſſet, ſuorumque utilitates atque commoda ſua ipſius gloria duxiſſet antiquiora; numquam profectò tot victoriarum ſuarum, & rerum bellè fluentium monumenta ſtudio pacis devoviſſet.

Ciceroniana Sententia.

Pro M. Cælio n. 28.

Tolerantur in juventute cupiditates quædam, ſi modum non excedant.

Datur conceſſu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates, quæ, ſi ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles ac tolerabiles haberi ſolent.

Imitatio.

Sententia.

Incultus animus nullam ſpem facit bonæ frugis.

Eget aſſidua diligentique cultura hominis cujuſvis animus; & ab ipſa ſtatim adoleſcentia, mala quædam cupiditatum ſemina profunduntur, quæ niſi reſecentur quamprimùm, ac penitus evellantur, vix ullam bonæ frugis patiuntur expectationem ſupereſſe.

Alia Sententia.

Singulis ætatibus laudabiles Oratores extiterunt.

Non eſt tam rarus, quàm videtur ipſe Tullius profiteri, Oratorum numerus; & ætates ſingulæ tulerunt viros ubertate atque elegantia dicendi eximios, qui ſi tales fortè non fuerunt, ut ſummum Artis illius apicem adepti videantur, laudem certè aliquam, eamque non vulgarem meruere.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ciceroniana Sententia.

Pro Quintio. n. 26.

Vanus, ille perfidioſus, impius, qui amicum, ſocium, affinem ſpoliare conatus eſt.

Si veritate amicitia, fide ſocietas, pietate propinquitas colitur, neceſſe eſt, iſte, qui amicum, ſocium, affinem fama ac fortunis ſpoliare conatus eſt, vanum ſe & perfidioſum eſſe fateatur.

I M I T A T I O.

Sententia.

Dignus omnium amore & benevolentia, qui propriam gloriam communi utilitati devovit.

Si contemptu gloriæ vera laus, amore benevolentia, beneficentia gratus animus comparatur, neceſſe eſt, ille, qui propriam gloriam, ſtudia, opes, communibus populorum votis & commodis devovit, laudem ab omnibus, benevolentiam, & animi grati monimentum ferat.

Alia Sententia.

Qui contempto labore ſectatur otium, is aut ignarum ſe, aut fovendæ doctrinæ parum cupidum profitetur.

Si doctrina comparatur labore, fovetur ſtudio, diligentia promovetur; neceſſe eſt, ut, qui vel perpetuo vixit in otio, vel prioris diligentiæ pertæſus totum ſe inertiæ permiſit, is aut nullam doctrinæ partem umquam adeptus, aut illius tuendæ atque excolendæ parùm cupidus eſſe videatur.

Sententia Ciceroniana.

Pro Domo ſua. n. 1.

Sapienter inſtitutum à Romani Imperii Moderatoribus, ut Pontifices Religioni & Reip. regendæ præeſſent.

Cùm multa divinitus, Pontifices, à majoribus noſtris inventa atque inſtituta ſunt, tum nihil præclarius, quàm quòd vos eoſdem & religionibus Deorum immortalium, & ſummæ Reip. præeſſe voluerunt, ut ampliſſimi & clariſſimi Cives, Remp. bene gerendo, Religiones ſapienter interpretando, Remp. conſervarent.

IMITATIO.

Sententia.

Sapienter conſtituta ſunt virtuti præmia, & ſupplicia ſceleri.

Cùm multa in omni Rep. laudabiliter inventa feliciterque inſtituta ſunt, tum nihil præclarius, quàm quòd virtuti præmia, ſupplicia ſceleri proponerentur; ut boni mercedis expectatione, mali pœnarum metu in officio continerentur.

Alia Sententia.

Prudenter proviſum eſt in Romana Rep. ut in largiendis honoribus non tam nobilitatis, quàm virtutis ratio haberetur.

Cùm ad tuendam Imperii Rom. dignitatem plenæ ſingulari prudentia leges à Reipub. Moderatoribus conſtitutæ ſunt, tum illa certè præſtantiſſima, quòd in largiendis honoribus non tam generis quàm virtutis haberetur ratio, ut nobiles viri repulſæ metu, ignobiles gloriæ deſiderio ad magna quæque accenderentur.

QUADRIMEMBRES PERIODI.

SENTENTIA CICERONIANA.

Pro Milone. n. 1.

Timet Cicero dicere pro Milone, vel dum turpe eſt pro ipſo dicentem timere.

Etſi vereor, Judices, ne turpe ſit pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere, minimèque deceat, cùm T. Annius Milo ipſe magis de Reip. ſalute, quàm de ſua perturbetur, me ad ejus cauſam parem animi magnitudinem afferre non poſſe; tamen hæc novi judicii forma terret oculos, qui, quocumque inciderint, veterem conſuetudinem Fori, & priſtinum morem judiciorum non vident.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Præcepta Rhetoricæ quantumvis difficilia neminem eloquentiæ candidatum debet deterrere.

Etſi multa ſunt in eloquentiæ ſtudio, quæ primo aditu difficultatis nonnihil præ ſe ferant, ipſaque adeò præceptorum multiplicitas atque varietas totidem veluti loca ſentibus aſpera Rhetoricæ Candidatis videri ſolent; tamen hæc eadem, qualiacumque ſunt, documenta neminem dicendi cupidum debent deterrere, quæ labore, uſu, atque exercitatione molliuntur.

ALIA SENTENTIA.

Tempus res omnium pretioſiſſima incautis atque otiantibus deperditur.

Etſi pretioſiſſimum quoddam eſt particula quæcumque temporis, nihilque ſe offert rerum omnium, cujus jactura reſarciri minùs ac reparari poſſit: tamen vel ipſum totius vitæ tempus pleriſque hominum deperditur incautis atque otiantibus, qui vel ignorare temporis pretium, vel non illud, ut par eſt, videntur ſatis æſtimare.

Ci-

Ciceroniana Sententia.

Actione 1. in Verrem. n. 5.

Fallere Verres potuiſſet, ſi quàm eſt audax, tam eſſet obſcurus in agendo.

Si quàm audax eſt ad conandum Verres, tam eſſet obſcurus in agendo, fortaſſe aliqua in re nos aliquando fefelliſſet; verùm hoc adhuc percommodè cadit, quòd cum incredibili ejus audacia ſingularis ſtultitia conjuncta eſt.

Imitatio.

Sententia.

Non eſt metuendus hoſtis humani generis, quia non eſt tam potens, quàm eſt attentus ad noſtram perniciem.

Si quàm eſt ad perniciem noſtram attentus, tam eſſet ad perficienda conſilia potens hoſtis humani generis, perpetuum certè ſanctiſſimis quibuſque viris metum incuteret; verùm hoc percommodè & magno noſtrum omnium ſolatio cadit, quòd infinita ipſius invidia cum incredibili imbecillitate conjuncta eſt.

Alia Sententia.

Stultorum natio ſi tacere poſſet, aliquam ferret ſapientiæ laudem.

Si quàm inepta eſt ad loquendum quidpiam feliciter, tam eſſet ſolers ad tacendum ſtultorum hominum natio, aliquam fortaſſe ſapientiæ laudem habere poſſet: verùm miſerabili ipſorum fato ut plurimùm contingit, quòd ad incredibilem ipſorum ineptiam inſanabilis prurigo garriendi quidlibet accedit.

Ciceroniana Sententia.

Pro Rabirio Perduelli. n. 1.

Reddit rationem Cicero præter conſuetudinem, cur defendat Rabirium.

Etſi, Quirites, non eſt mea conſuetudinis initio dicendi rationem reddere, qua de cauſa quemque defendam; propterea quòd omnibus Civibus in eorum periculis ſatis juſtam mihi cauſam neceſſitudinis eſſe duxi: tamen in hac defenſione capitis, famæ, fortunarum omnium Caji Rabirii proponenda ratio videtur officii mei; propterea quòd, quæ juſtiſſima cauſa ad hunc defendendum eſſe viſa eſt, eadem vobis ad abſolvendum debet videri.

I M I T A T I O.

Sententia.

Res adverſæ ferendæ ſunt æquo animo, vel ſi durum illud eſt.

Etſi difficilioris cujuſdam operæ eſt æquam ſemper in humanis rebus ſervare mentem, propterea quòd multa plerumque, ut vivitur, contra ſpem atque expectationem evenire ſolent; tamen vel ad ipſas rerum aſperitates leniendas habenda eſt moderatio, propterea quòd, dum feruntur iniquiùs, fiunt ad ferendum graviores.

Alia Sententia.

Vel inter graviſſima ſtudiorum faſtidia adoleſcentes ſolatio non carent.

Etſi in comparandis liberalibus diſciplinis multæ juvenum animi experiri faſtidia ſolent, propterea quòd rerum iſtarum cognitio longum aſſiduumque laborem exigit; tamen vel ipſas inter graviſſimas ſtudiorum moleſtias, ſuaviſſimo recreari ſolatio debent, propterea quòd improbo tandem labore difficillima quæque ſuperantur.

P E-

PERIODUS QUADRATA ET ROTUNDA.

Ciceroniana Sententia.

De Provinciis Conſul. n. 1.

Facile quis intelliget, quas ſit Provincias Cicero decreturus, ſi cogitarit, quinam homines ex Provincia detrahendi ſint.

Si quis veſtrum expectat, quas ſim Provincias decreturus, conſideret ipſe ſecum, qui mihi homines ex Provinciis potiſſimùm detrahendi ſint; non dubitabit, quid me ſentire conveniat, cùm quid me ſentire neceſſe ſit, conſiderarit.

Sententia.

Intelligere quis poteſt ex ſua in pauperes humanitate, quam olim humanitatis partem apud Chriſtum habiturus ſit.

Si quis ſcire voluerit, quam olim apud Chriſtum mortalium omnium Judicem gratiam ſit habiturus, cogitet ille ſecum, quam ipſe gratiæ partem pauperibus & egenis impendere ſoleat; tunc facilè intelliget, qualem in ſupremo judicio Chriſtum experturus ſit, cùm in egenos & pauperes qualis exiſtat ipſe, cogitarit.

Alia Sententia.

Non pigebit quempiam hujus vitæ labores ferre, qui remunerandos illos æterna mercede cogitarit.

Si quis laborum aſperitate, quibus conſita dicitur vitæ felicis ſemita, ab eadem inſiſtenda deterretur, reputet ille ſecum quantam bonorum amplitudinem amatoribus ſuis poſſidendam Deus deſtinarit; tunc leves exiſtimabit laboris cujuſcumque moleſtias, cùm mercedis æternæ pretium, qua remunerabuntur illæ, conſiderarit.

PE-

PERIODUS DECUSSATA.

Ciceroniana Sententia.

Pro Cæcinna n. 5.

Potuiſſet A. Cæcinna tam cedere in foro Sex. Æbutii impudentiæ, quàm in agro ceſſerat audaciæ.

Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret; non minùs in cauſa cederet A. Cæcina Sen. Æbutii impudentiæ, quàm tum in vi facienda ceſſit auctoritati.

IMITATIO.

Sententia.

Potuit Alexander parem moderationis & fortitudinis laudem ferre.

Si quantam in expugnandis hoſtibus fortitudinem Alexander Magnus præ ſe tulit, tantam in privatæ vitæ conſuetudine moderationem animi exhibuiſſet: non minùs Principibus viris ad exemplum proponeretur ejus moderatio, quàm ad imitandum proponi ſolet ejus fortitudo.

Alia Sententia.

Potuit Catilina tam prudentia ſua, quàm auctoritate vincere Ciceronem.

Si quanta valuit ad conciliandos animos auctoritate Catilina, tanta ad diſſimulandas molitiones nefarias prudentia valuiſſet; non minùs in avertenda Reip. ruina Tullius ceſſiſſet civis exitioſi prudentiæ, quàm in ejuſdem pernicie machinanda ceſſerat auctoritati.

CA-

CAPUT IV.

De Venuſtate Periodi.

IN *quo poſita eſt venuſtas Periodi?*

R. In tribus præcipuè rebus. In Numero, in Verbis, in Clauſulis.

Quid eſt numerus?

R. Numerus ſecundùm Ariſtotelem eſt rythmus quidam exquiſitus, non canorus, qualis eſt in poematis ac verſibus, ſed ita diſſimulatus ac latens, ut ſentiatur tamen, ac jucundo fine concludatur.

Definitur aliter à Cicerone, Oratio conſtans partibus ſonoris, aurium judicio rectè & æqualiter fluentibus. Quod ſpectat verò Numerum in Oratione adhibendum, hæc monet Tullius in Oratore ad Brutum, n. 195. *Neque numeroſa eſſe, ut poema, neque extra numerum, ut ſermo vulgi eſt, debet Oratio. Alterum nimis eſt vinctum, ut de induſtria factum appareat; alterum nimis diſſolutum, ut pervagatum & vulgare videatur.*

Quid ſpectandum in verbis?

R. Hæ ſunt in verbis quærendæ virtutes. 1. Vis: ut ſi *Parricidam* dixeris pro nefario homine, *ſacrilegum*, pro fure. 2. Majeſtas; ut *immenſitas locorum*, pro magnitudine. 3. Splendor ut *immenſa camporum declivitates*, pro declivi aliquo loco. 4. Vehementia: ut *temporum procellæ*, pro calamitatibus. 5. Epitheta & verba ficta ad contumeliam, ut gurges bonorum, furia patriæ, fax, tempeſtas, Reipub. peſtis. *Non enim nos color iſte ſervilis, non piloſa gena, non dentes putridi deceperunt.* In Piſonem.

Quæ cavenda ſunt vitia in verbis?

R. 1. Conſonantium aſperior commiſſura; ut Xerxis exercitus: 2. Syllabarum earumdem repetitio; ut: hunc timorem moremque perpetuò retinuit. 3. Crebra ejuſdem vocis repetitio. 4. Similiter cadentia. 5. Plura monoſyllaba. 6. Verba longiora, niſi hoc poſtulet Orationis tarditas. 7. Inepta verborum trajectio.

Quid obſervandum in clauſulis?

R. 1. Supervacaneum eſt dicere de pedibus, qui vel initio, vel in medio Periodi uſurpantur: hæc enim uſus & le-

& lectio meliùs docebunt. 2. Quod ſpectat ad finem; Periodus verbo elegantiùs, quàm nomine clauditur. 3. Ejuſmodi clauſulis inſerviunt vulgò ſequentes pedes. Primus eſt, geminus Trochæus apud Ciceronem uſitatiſſimus, v. g. *Cònſulatus*, *continebit*, *conſequentur*. Secundus, geminus Spondeus, ut *infringendam*. Tertius, Tribrachus & Spondeus, ut *prohibuerunt*; Quartus eſt Dactylus, maximè ſi præceſſerit Jambus, ut *perhorreſceret*.

CAPUT V.

De Arte informandæ Periodi, & Membra, ſeu partes Periodi alias cum aliis connectendi.

IN quo conſiſtit artificium Periodi?

R. In uſu & diſpoſitione Particularum, per quas Periodi ſenſus ſuſpenditur & abſolvitur. Nam particula quæque initio Periodi, ſive Protaſis præpoſita, relativa eſt, & dicit ordinem ad aliam particulam Apodoſi præfigendam; quæ, niſi advenerit, perfectus & completus eſſe ſenſus non poteſt. Unde dicere, particulas illas eſſe in Periodo, quod ſunt in ædificiis interruptis prominentes & ſalientes lapides, qui videntur alios expectare, quibus inſerantur, & quibuſcum unum opus perfectum, & abſolutum efficiant.

Quænam ſunt illæ Particulæ?

R. Multiplicis generis recenſentur. Aliæ enim comparationem inſtituunt, v. g. *Tantum*, *quantum*, *talis*, *qualis*; *eò major*, *quò*; *quemadmodum*, *ſic*. Aliæ diſtributivæ ſunt, ſerviuntque enumerationi partium, v. g. *ſive*, *aut*, *vel*, *neque*, bis aut ter repetita; *Primùm*, *deinde*, *poſtremò*, *cùm*, *tum*. Aliæ vocantur conditionales, v. g. *Si*, *quidem*, *niſi*. Aliæ augentes, v. g. *Non ſolùm*, *ſed etiam*, *tam*, *adeò*, *ut*. Aliæ cauſales, v. gr. *Quoniam*, *quandoquidem*, *cùm*. Aliæ pugnantes, v. g. *Etſi*, *quamvis*, *tamen*. Aliæ relativæ, v. gr. *Qui*, *quæ*, *quod*; *is ea*, *id*. Hæ particulæ connectendis Periodi membris, ſeu partibus deſerviunt.

Quo-

Quomodo Particularum illarum ope informari Periodus poteſt?

R. 1. Quærenda tibi ſententia aliqua, quam extendas in Periodum, v. gr. *Nihil in vita amico utilius*. 2. Vel rationem ſubjunges propoſitæ ſententiæ, vel dilatabis tantùm vocem illam, *utile*, hoc vel alio modo; *Nihil tam naturæ aptum, tam conveniens ad vitæ ſocietatem & conſuetudinem*, 3. Præpoſita particula cauſali *Cùm*, ut ſuſpenſus ſenſus eſſe poſſit, ita bimembrem Periodum efficies: cùm nihil eſt tam aptum naturæ, tam conveniens ad vitæ ſocietatem, atque conſuetudinem, quàm amici benevolentia; (1. Membrum) tum cordatus homo quiſquis erit, illam rebus omnibus humanis anteponendam judicabit. (2. Membrum.)

Sin ſubjungere ſtatim propoſitæ ſententiæ rationem volueris, iſtam v. g. quia *amicus ſecundas res lætiores facit, adverſas leviores*, ſic Periodum bimembrem efformabis: Cùm nihil eſt ad ſecundas res lætiores, & adverſas leviores faciendas tam potens, quàm amici benevolentia; tum cordatus homo quiſquis erit, illam rebus omnibus humanis facile anteponendam judicabit.

Jam de Bimembri ut Trimembrem facias, dilatabis *Protaſin* in duo membra, & beneficio particulæ *Ut*, poſterius membrum junges cum priori, hoc modo: Cùm ea eſt veri ſincerique amici natura atque indoles, (1. Membrum) ut res ſecundas lætiores, adverſas leviores efficiat; (2. Membrum. *Protaſis*) quis tot inter ac tantas hujus vitæ varietates ſine amici benevolentia vivere ſe poſſe arbitretur? (3. Membrum. *Adopoſis*.)

Denique ut Periodus quæ Trimembris eſt, fiat Quadrimembris, dilatanda *Apodoſis* eſt per particulas comparativas, *tam*, *ut*, vel *tantùm*, *quantùm*, v. g. Eritne aliquis tam parùm amicus ſui, tam parùm cupidus tranquillitatis ac pacis, ut tot inter ac tantas hujus vitæ varietates ſine amici benevolentia vivere ſe poſſe arbitretur? vel: Quantò difficilioris operæ videtur, æquam rebus in arduis pariter ac bonis ſervare mentem, tantò dulcior amicus ac jucundior cenſendus eſt.

Obſervabis ex dictis, geminam eſſe ſententiæ in Periodum conformandæ rationem; aliam per ſolam dilatationem propoſitæ ſententiæ. Ita Cicero Oratione 2.

in Verrem ſententiam illam: *Accidit tandem, quod optabamus*, ſola dilatatione ſic in Periodum Trimembrem fundit: *Quod erat optandum maximè, Judices*: (1. Membrum) *& quod unum ad invidiam veſtri Ordinis, infamiamque judiciorum ſedandam maximè pertinebat*, (2. Membrum. *Protaſis*) *id non humano conſilio, ſed propè divinitus datum atque oblatum vobis ſummo Reipublicæ tempore videtur*. (3. Membrum. *Apodoſis*.) Ubi patet, totam Periodum nihil eſſe aliud, quàm meram brevioris hujus ſententiæ dilatationem: *Accidit tandem, quod optabamus*.

Alia ratio eſt conformandæ ſententiæ in Periodum, nimirum cùm ſententiæ aliqua ratio ſubjicitur. Sit in exemplum iſta ſententia: *Caput meum objeci multis periculis*. Cui Cicero pro Archia, n. 14. hanc rationem adjicit, *quia nihil non ferendum eſſe duxi pro conſectanda laude atque honeſtate*; & ſic Periodum Trimembrem informat: *Niſi multorum præceptis multiſque litteris mihi ab adoleſcentia ſuaſiſſem, nihil eſſe in vita magnopere expetendum, niſi laudem atque honeſtatem*: (1. Membrum) *in ea autem perſequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exſilii parvi eſſe ducenda*; (2. Membrum. *Protaſis*,) *numquam me pro ſalute veſtra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objeciſſem*. (3. Membrum. *Apodoſis*.)

Quoties autem propoſitæ ſententiæ ratio ſubjicitur, hæc plerumque collocatur in *Protaſi*, ſententia verò ipſa in *Apodoſi*.

Id porro ut planius fiat, laudatam modò ſententiam cum ſubjecta ratione, ſcilicet, *nihil in vita amico utilius, quia lætiores facit res ſecundas, adverſas leviores*, operæ pretium eſt in varias omnis generis Periodos ad imitationem Ciceronianam informare, ex quibus hoc etiam commodum exurget, ut quo pacto ſingulæ Particulæ adhiberi debeant, uno quaſi intuitu liceat obſervare. Ipſas verò Ciceronis Periodos non hìc deſcribimus, quia jam deſcriptæ ſunt in Capite tertio. Satis erit Orationes, & Numerum, ubi leguntur, indicare.

PE-

PERIODI BIMEMBRES.

Pro Archia. n. 1. *Per Particulas Relativas* Quod, Id.

Quod in ſecundis rebus dulciſſimum, in adverſis multò optatiſſimum eſt, id in amici veri ſincerique benevolentia invenitur.

Pro Lege Manilia. n. 1. *Per Particulas Pugnantes* Quamquam, Tamen.

Quamquam difficultatibus plurimis vita mortalis obnoxia, in bonis autem & in arduis rebus rara æquabilitas animi videri poteſt; his tamen omnibus incommodis non certum modo in amici benevolentia remedium, ſed etiam ſuaviſſimum vitæ ſolatium offertur.

Lib. 1. *de Oratore. n.* 31. *Per Particulas Relativas* Is, Qui.

Quid eſt tam expetendum in vita, quàm in ſecundis pariter & adverſis rebus habere eum, qui has leviores, illas jucundiores efficiat?

PERIODI TRIMEMBRES.

Pro Domo ſua ad Pontifices, n. 1. *Per Particulas Diſtributivas* Cùm, Tum.

Cùm ad leniendas mortalis vitæ moleſtias multa nobis præſidia non deſunt, tum certè nullum eo majus, quod in amici ſinceri fideliſque benevolentia proponitur, qui res ſecundas lætiores, adverſas leviores efficit.

2. *Orat. in Verrem. n.* 1. *Per Particulas Relativas* Id, Quod.

Quod erat ad ſuaviſſimum hujus vitæ ſolatium expetendum maximè, & quod ad ferendam æquo animo ſortis utriuſque conditionem inprimis juvare poterat; id

C nobis

nobis in jucundiſſima veri ſincerique amici conſuetudina, ſingulari divinæ Providentiæ beneficio oblatum datumque gratulamur.

Pro Archia. n. 14. *Per Particulam Conditionalem* Niſi.

Niſi tot inter, tamque varias, quibus vita hominum obnoxia eſt, miſerias dulciſſimum in amicis ſolatium haberetur, in iiſque præſentiſſimum adverſus utriuſque ſortis incommoda remedium occurreret; quem demum, quantumvis cupidus vitæ videretur, longioris ævi non pigeret?

Pro Cœlio. n. 28. *Per Particulas Augentes.* Tam, Ut.

Datur vel inter graviſſimas vitæ hujus ærumnas ſuaviſſimum in amicis ſolatium; & illi tam lætas blandientis fortunæ vices, tam ferendos reflantis ejuſdem caſus reddere ſolent, ut ſin minùs jucunda ex omni parte vita, tolerabilis ſaltem videri poſſit.

Pro Quintio. n. 26. *Per Particulam Conditionalem* Si, *&* *Relativa* Is, Qui.

Si res aſperas mitiores, lætas jucundiores, vitam totam æquiorem verus ac fidelis amicus facit; neceſſe eſt profectò, ut, qui in tanta hujus vitæ varietate de comparanda amici benevolentia curandum ſibi non arbitratur, is neque in adverſis ſolatium, neque in proſperis jucunditatem, neque in omni vitæ parte tranquillitatem habere velit.

PERIODI QUADRIMEMBRES.

Pro Milone. n. 1. *Per Particulas Pugnantes* Etſi, Tamen.

Etſi difficilioris operæ videtur, æquam in varia ſortis utriuſque conditione mentem retinere; multoſque repe-

reperire eſt, cùm iniquioris fortunæ telis reſtitiſſent; ejuſdem illecebris fuiſſe ſuperatos; tamen certiſſimum adverſus difficultates ejuſmodi ſubſidium ſemper invenias in amico fideli; qui & patientiam in adverſis, & in proſperis moderationem ſuadere poſſit.

De Provinciis Conſularibus. n. 1. Per Particulam Conditionalem Si, *& Diſtributivas* Cùm, Tum.

Si quis noſſe velit, quàm neceſſaria ſit inter tantas hujus vitæ varietates fidelis amici ſocietas, conſideret ille ſecum, quantùm in utraque ſorte juvare amicus poſſit; tum certè non dubitabit, quantam in amico parando debeat operam ponere; cùm ſine tali præſidio vix ferendam æquabiliter cùm proſperæ, tum adverſæ fortunæ conditionem eſſe intellexerit.

PERIODUS DECUSSATA.

Pro Cæcina. n. 1. Per Particulas Conditionales Si, *& Comparativas* Tantùm, Quantùm, non minùs, Quàm.

Si quantùm ad mitigandas molliendaſque res adverſas amicus poteſt, tantum ad temperandas ab inſolenti lætitia res ſecundas valet; non minus quærendus eſt amicus in proſperis ad ſervandam moderationem; quàm in adverſis comparari ſolet ad retinendam patientiam.

Quæ ſequuntur in idem argumentum Periodi, etſi ad Tullianam imitationem exactæ omnino non ſunt, tamen docebunt uſum aliarum Particularum.

Per Particulas Comparativas Quàm, Tam.

Quàm ſuave eſt in adverſa ſorte ſolatium, in proſpera lætitiam experiri; tam ſedulò fidelis ſinceríque amici benevolentia videtur eſſe comparanda.

Per Particulam Diſtributivam Sive, *repetitam*.

Sive blandientem ſuaviter votiſque aſpirantem omnibus ſortem experiare, ſive ſævientem immiſericorditer & reflantem perpetuo fortunam feras; in utraque vitæ conditione tam diſpari, ſtudio tamen pari, parique diligentia fidelis amici conſuetudo conquirenda eſt.

Per Particulas Augentes Tam, Ut.

Tot ac tanta ex dulci fidelis amici commercio, tam in proſperis quàm in adverſis oriri commoda ſolent, ut ſine paratiſſimo ſemper hujuſcemodi præſidio amara prorſus & acerba vita videri poſſit.

Per Particulas Comparativas Quemadmodum, Sic.

Quemadmodum ventis tam æquam, quàm ſiniſtram in partem ſpirantibus, peritiſſimi moderatoris prudentia navigium eget: ſic ſecundis pariter atque adverſis in rebus veri ſincerique amici commercio humana vita carere non poteſt.

Aliud ſtatuamus exemplum in illa ſententia, quæ rationem adjunctam habet: *Difficile eſt aſſentationibus aures occludere; quia homines vulgò ſe amant.* Illa poterit in Periodos pariter informari ad Ciceronis imitationem.

PERIODI BIMEMBRES.

Lib. I. *de Orat. n.* 31. *Per Particulas Relativas.*

Quid eſſet tam novum tamque inſolens, quàm in tanta amantium plus æquo ſui hominum multitudine reperire unum aliquem, qui, quod cæteri tantoperè ambiunt, nullum prædicationi laudum ſuarum locum eſſe patiatur?

Pro

Pro Archia, n. 1. per eaſdem Particulas.

Qui maturè perpenderit, quàm ſit amans ſui indoles hominum, per omnes ætatis flexus & varias vitæ conditiones volvens oculos; is mirari deſinet, pleroſque & merito rerum ſuarum præconio, & putidis etiam aſſentationibus nonnumquam delectari.

Pro Lege Manilia. n. 1. Per Particulas Pugnantes Quamquam, Tamen.

Quamquam plenas fuco atque fallacia adulatorum laudes, & illas non tam ad veritatem quàm ad voluptatem inſtructas eſſe nemo non ſentit; tamen, ne declinentur eorum illecebræ, non ſolers modò iſtorum hominum induſtria, ſed etiam multò magis inſitus unicuique ſuimetipſius amor prohibere ſolet.

PERIODI TRIMEMBRES.

Pro Archia. n. 14. Per Particulam Conditionalem Niſi.

Niſi erudita ſemper ad omne blanditiarum genus eſſet adulatorum natio, & ad mulcendum eum, qui ſingulis hominum innatus eſt, amorem, fingeret ſe totam atque accommodaret, non tam operoſum videretur ab eorum inſidiis declinare.

Oratione 2. in Verrem. n. 1. Per Particulas Relativas Id, Quod.

Quod eſt ad conciliandos animos potentiſſimum, & quod ad pertentandam ſuaviter eum, quo ſe quiſque proſequitur, amorem plurimùm poſſe videtur; hoc adulantum natio ſolertiſſima non apertè quidem, ſed clam & per cuniculos ſolet adhibere.

Pro Domo ſua ad Pontifices. n. 1. Per Particulas Diſtributivas Tùm, Cum.

Cùm res eſt planè difficilis, aſſentatorum vocibus aures occludere, tum certè tantò id operoſum magis, quòd illi mollibus illecebris amantem ſui plus æquo hominum indolem demulcere ſolent: ut, qui ab amando ſe ſe non poſſunt, neque ab excipiendis ultro adulationibus valeant temperare.

Pro Cælio. n. 28. Per Particulas Augentes Sic, Ut.

Magnam habent homines ad amandos ſe ſe propenſionem, & ſolers adulantum genus ſic inſitum unicuique ſui ipſius amorem palpare novit, ut aſſentationibus aures occludere, ſingulare quoddam moleſti ac temperantis viri ſpecimen videri ſoleat.

Pro Quintio. n. 26. Per Particulam Conditionalem Si, *& Relativas* Is, Qui.

Si condita mollibus illecebris, & ad uniuſcujuſque ſenſum voluntatemque comparata ſolet eſſe omnis adulatio, neceſſe eſt profectò, ut, qui laudis eſt amans plus æquo, & permulceri ſenſus ſuos lubentiùs patitur, is ab audiendis adulatorum vocibus temperare ſibi non poſsit.

PERIODI QUADRIMEMBRES.

Pro Milone. n. 1. Per Particulas Pugnantes Etſi, Tamen.

Etſi nemo penè eſt qui neſciat, adulatorum gentem totam eſſe ad fallendum decipiendumque compoſitam, nihilque contingere ſolet viro liberali ingratum magis, quàm illudi; tamen molles blandientium illecebræ vel ipſos permulcent ſapientiſsimorum hominum animos, qui contra tam amabiles inſidias vix ac ne vix quidem tueri ſe poſſunt.

De

De Provinciis Conſularibus n. 1. *Per Particulam Conditionalem* Si.

Si quis fortè mirabitur, unde tam ægrè homines, quotquot ſunt, aſſentationibus aures occludant, attendat ille ſecum, quàm pauci ab amandis ſemetipſis valeant temperare: tunc facilè intelliget, quàm ultro ſibi, quiſquis eſt, adulari patiatur, cùm adulatum nationem totam eſſe ad mulcendum amorem proprium comparatam perſpexerit.

PERIODUS DECUSSATA.

Pro Cæcina. n. 1. *Per Particulam Conditionalem*, Si, *& Particulas Comparativas*, Tam, Quam, Non minùs, Quàm.

Si quàm eſt amans ſui hominum indoles, tam eſt comparata ad mulcendum amorem illum omnis adulatio, non minus quis poteſt ab excipiendis ultro aſſentationibus temperare, quàm ab amando ſemetipſo poteſt idem abſtinere.

Per Particulas Comparativas, Quemadmodum, Sic.

Quemadmodum mare Siculum olim navigantibus ſingularis cujuſdam prudentiæ fuit, inſidioſis Sirenum cantibus aures occludere; ſic in hac vitæ conſuetudine, quæ adulantum multitudine infeſta eſt, eorum lenociniis non permulceri perfecta conſummataque ſapientia eſt.

Si cui fortè prolixiores fuiſſe videbimur in exemplis proferendis: ignoſcat tamen rem illam apertiorem facere volentibus, quam præceptionum omnium, quæ traduntur in Rhetorica, longè difficillimam Candidati experiuntur, cùm ad uſum atque exercitationem revocanda eſt.

CAPUT VI.

De Ratione Periodos alias cum aliis connectendi.

EGimus de Particulis, quibus Membra cum Membris vinciuntur, & ipſa Periodi conformatio conſtat; nunc agendum de vinculis, quibus Periodi ipſæ, aliæ cum aliis connectuntur, ſive de variis Orationis nexibus. Quæres ergo.

Quænam ſunt particulæ, per quas Periodi cum Periodis conjunguntur?

R. Hæ præſertim adhibentur, *atque ego quidem*, *& verò*, *at enim*, *quæ cùm ita ſint*, *itaque*, *nam cùm*, *ac primò quidem*, *enimverò*, *neque verò*, *quin etiam*, *igitur*, *ergo*, *quid quòd*, *adde quod*, *accedit & illud*, & aliæ multæ, quas uſus frequens ac lectio docebunt.

Atque ut Præceptum iſtud exemplorum appoſitione non careat, proponenda ſunt ad imitationem quædam Ciceronis exordia, quæ tota ferè Periodis conſtant: in quibus licebit obſervare, quinam nexus vinciendæ Orationi inſerviant. Porro ad majorem cognoſcendæ Artis facilitatem, non deſcribemus modò Ciceronis locum, cujus ad normam exigenda imitatio ſit, ſed brevem ejuſdem ſynopſim præfigemus.

Ciceronianum Exordium.

Pro Rabirio Perduelli.

SYNOPSIS CICERONIANA.

Cicero Judices adhortatur ad abſolvendum Rabirium.

1. R*Eddit rationem Cicero, cur Rabirium defendat, licèt non ſoleat illud facere*. Periodus Quadrimembris.

2. *Dicit Cicero, cùm ſua in Rabirium benevolentia, tum ſalute*

ſalute Reipubl. impelli ſe, ad ſuſcipiendam ipſius defenſionem. Periodus Bimembris.

3. *Dicit Cicero; ſicut eſt Conſulis ſuccurrere Reip. periclitanti, ita Civium eſt Conſulem in eo præſtando adjuvare*. Periodus Bimembris.

4. *Dicit Cicero: In me labor, in Senatu debet eſſe ſtudium in defendendo Rabirio*. Periodus Bimembris.

O A T I O.

Etſi, Quirites, non eſt meæ conſuetudinis rationem reddere, qua de cauſa quemque defendam; propterea quòd cum omnibus civibus in eorum periculis ſemper ſatis juſtam mihi cauſa neceſſitudinem eſſe duxi; tamen in hac defenſione capitis, famæ, fortunarum omnium C. Rabirii, proponenda ratio videtur eſſe officii mei, propterea quòd, quæ juſtiſſima mihi cauſa ad hunc defendendum viſa eſt, eadem vobis ad abſolvendum debet videri.

Nam me cùm amicitia vetuſtas, tum hominis dignitas; tum ratio humanitatis, tum mea vita perpetua conſuetudo ad C. Rabirium defendendum eſt adhortata; tum verò, ut id ſtudioſiſſimè facerem, ſalus Reipublicæ, Conſulare officium, Conſulatus denique ipſe, mihi unà vobiſcum cum ſalute Reipublicæ commendatus, coegit...

Quamobrem ſi eſt boni Conſulis, cùm cuncta Reip. auxilia labefactari convellique viderit, ferre opem patriæ, ſuccurrere ſaluti fortuniſque communibus, implorare civium fidem, ſuam ſalutem poſteriorem ſalute omnium ducere; eſt etiam bonorum & fortium civium, quales vos omnibus Reip. temporibus extitiſtis, intercludere omnes ſeditionum vias, munire præſidia Reip. ſummum in Conſulibus imperium, ſummum in Senatu conſilium putare...

Quamobrem labor in hoc defendendo præcipuè meus eſt; ſtudium verò conſervandi hominis commune mihi vobiſcum eſſe debebit.

IMITATIO.

Blanca Ludovico Filio Gallici Imperii habenas moderandas tradit.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

Blanca filium adhortatur ad moderandum ritè Imperium.

1. BLanca Filium ſuum admonet, etſi non videtur ille egere præceptionibus.

2. Dicet Blanca ; cùm multa ſolent obcæcare viros Principes, tum requiri multas virtutes ad declinandum hoc incommodum.

3. Dicet Blanca ; ſicut exhibuiſti adoleſcens virtutes hujus ætatis proprias ; ita Rex conſtitutus debes præ te ferre virtutes regias.

4. Dicet Blanca ; tibi glorioſum erit Regio muneri ſatisfeciſſe, mihi non indecorum te inſtituiſſe.

ORATIO.

Etſi, fili chariſſime, novi ſatis, non egere te maternis præceptionibus ad peragenda diligenter , quæ ſunt officii tui; propterea quòd innata virtutis æmulatione, quidquid eſt cum laude conjunctum, ultro conſectaris; tamen in hoc rerum flexu, quo moderandas magni Imperii habenas ſuſcipis, te præmonendum putavi , propterea quòd , quantò ſublimior eſt locus ille , quem capeſſis, tantò periculoſior debet videri.

Nam cùm dignitatis Regiæ majeſtas, populorum admiratio, deliciarum illecebræ, rerum omnium copia viros Principes in hoc ſortis apice conſtitutos occæcare plerumque ſolent; tum , ut declinare tam graves ſcopulos valeant , animus de ſe modeſtè ſentiens , continentia ſingularis, comis humanitas, egregius rerum humanarum contemptus requiruntur.

Quamobrem ſi tuarum eſſe partium æſtimaſti , dum ſub diſciplina matris adoleſceres, ingenuum morum can-

dorem, docilitatem mentis, pietatem in Parentes exhibere; mox, cùm evectus ad ſolium fueris, virtutes regias, fidem incorruptam, humanitatem in tuos, æquitatem in omnes debes præ te ferre.

Ita glorioſum erit tibi muneri regio, populorum votis, Parentis expectationi ſatisfeciſſe; mihi verò non erit indecorum vitam tibi, inſtitutionem bonam, Regnum ipſum impertiviſſe.

EXORDIUM CICERONIANUM.

Pro Lege Manilia.

SYNOPSIS CICERONIANA.

1. *Dicit Cicero deterritum ſe fuiſſe ab agendis Reip. cauſis, non voluntate ſua, ſed ſuſceptis vitæ rationibus.* Period. Bimemb.

2. *Dicit Cicero, cùm ſit tenuitatis ſuæ conſcius, & noverit, nihil niſi perfectum afferri oportere, maluiſſe ſe aliis rebus vacare.* Period. Trimemb.

3. *Dicit Cicero, non defuturos, qui agant in Senatu, futurumque, ut ipſe cum aliqua amicorum utilitate & gloria pergat in inſtituto vivendi more.* Period. Bimemb.

4. *Dicit Cicero, ex collato ſibi Prætoris munere ſe intellexiſſe, quas ſibi Populus Rom. quas aliis partes injungeret.* Period. Trimemb.

ORATIO.

Quamquam mihi ſemper frequens conſpectus veſter multò jucundiſſimus, hic autem locus ad agendum ampliſſimus, ad dicendum ornatiſſimus eſt viſus, Quirites; tamen hoc aditu laudis, qui ſemper optimo cuique maximè patuit, non mea me voluntas, ſed meæ vitæ rationes ab ineunte ætate ſuſceptæ prohibuerunt.

Nam cùm antea per ætatem nondum hujus auctoritatem loci contingere auderem; ſtatueremque, nihil huc, niſi perfectum ingenio, elaboratum induſtria afferri oportere; omne meum tempus amicorum temporibus tranſmittendum putavi.

Ita

Ita neque hic locus vacuus umquam ab iis, qui veſtram cauſam defenderunt; & meus labor in amicorum periculis caſtè integrèque verſatus, ex veſtro judicio fructum eſt ampliſſimum conſecutus.

Nam cùm propter dilationem Comitiorum ter Prætor primus cunctis Centuriis renunciatus ſum, facilè intellexi, Quirites, & quid de me judicaretis, & quid aliis faciendum præſcriberetis.

IMITATIO.

Negat Cicero, audiendum eſſe de pace Antonium.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

1. Dicet Cicero, deterreri ſe ab accipienda pace, quam offert Antonius, non amore belli, ſed Reipublicæ gloria & ſalute.

2. Dicet Cicero, cùm noverit, quid ſit è Reipubl. commodo, & prævideat pacem Reip. turpem & damnoſam fore, illam eſſe bello poſtponendam.

3. Dicet Cicero, non defuturos, qui bellum feliciter conficiant, futurumque, ut partam meliori fato pacem ſibi omnes aliquando gratulentur.

4. Dicet Cicero, cum natura ſua cupidus rixarum Antonius pacem peteret, diffidere eum viribus ſuis, & à virtute Populi Romani ſibi metuere.

ORATIO.

Quamquam ſuaviſſimum ſemper pacis nomen, hanc autem ſaluberrimam huic Urbi, Populo Romano longè optatiſſimam eſſe duxi, P.C. tamen ad rejiciendam hodie, quam obtulit pacem Antonius, non me intempeſtiva quædam cupido belli, ſed Reip. gloria cum ejuſdem utilitate conjuncta permovit.

Nam cùm longa temporum experientia didicerim, quid ad Reipublicæ commoda maximè pertineat, intelligamque, oblatas ab Antonio conditiones pacis turpes ac pernicioſas fore, illam graviſſimo quo-

cum-

cumque bello magis metuendam eſſe non dubitem profiteri.

Ita neque deerunt in hac civitate clariſſimi fortiſſimique Cives, qui bellum iſtud optata poſtmodum victoria perficiant, & partam meliori fato tranquillitatem licebit nobis aliquando gratulari.

Nam cùm turbarum amans rixarumque cupidus Antonius animum tándem ad pacem adjecerit, facilè poteſtis intelligere, Quirites, & quàm parùm rebus confidat ſuis, & quantùm à veſtra virtute ſibi metuendum arbitretur.

Ciceronianum Exordium.

Oratione ſecunda in Verrem.

SYNOPSIS CICERONIANA.

1. Dicit Cicero, *accidiſſe illud, quod erat optandum maximè Reip. & ipſius plurimùm intererat*. Period. Triemb.

2. *Dicit, inveteraſſe opinionem illam, hominem divitem non poſſe condemnari*. Period. Trimembr.

3. *Dicit, in tanto diſcrimine adductum eſſe Verrem in judicium*. Period. Bimembr.

4. *Dicit, ſe Actorem huic cauſæ acceſſiſſe, ut Senatus exiſtimationi conſuleret*. Period. Trimembr.

O R A T I O.

Quod erat optandum maximè, Judices, & quod unum ad invidiam veſtri Ordinis infamiamque Judiciorum ſedandam maximè pertinebat; id non humano conſilio, ſed propè divinitus datum, atque oblatum vobis ſummo Reip. tempore videtur.

Inveteravit enim jam opinio pernicioſa Reipub. vobiſque periculoſa, quæ non modò Romæ, ſed & apud exteras Nationes omnium ſermone percrebuit, his judiciis, quæ nunc ſunt, pecunioſum hominem, quamvis ſit nocens, neminem poſſe damnari.

Nunc in ipſo diſcrimine Ordinis Judiciorumque veſtrorum, cùm

cùm ſint parati, qui concionibus & legibus hanc invidiam Senatus inflammare conentur, reus in judicium adductus eſt C. Verres, homo vita atque factis omnium jam opinione damnatus, pecuniæ magnitudine, ſua & ſpe ac prædicatione abſolutus.

Huic & ego cauſæ, Judices, cum ſumma voluntate & expectatione Populi Rom. Actor acceſſi, non ut invidiam augerem Ordinis, ſed ut infamiæ communi ſuccurrerem.

IMITATIO.

Juditha redux ad Bethulienſes amputato Holopherni capite.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

1. Dicet Juditha, perfectum illud eſſe, quod neque tentare, neque ſperare licebat.
2. Dicet, ſic intercluſos fuiſſe omnes aditus Holophernis exercitu, ut arceri malum non valeret.
3. Dicet, in magno omnium metu, Imperio & vitâ ſpoliatum fuiſſe Holophernem.
4. Dicet, exhibere ſe ſpectandum Holophernis caput, ut gratias Deo populus referat.

ORATIO.

Quod neque humanis viribus tentari poſſe videbatur, neque in miſerrimis rerum noſtrarum anguſtiis ſperare fas erat, Cives amantiſſimi; id hodie non armorum vi, aut militum numero, ſed imbelli fœminæ unius manu perfectum abſolutumque putatote.

Imminebant enim noſtris mœnibus cùm robore, tum multitudine ipſa metuendæ Holophernis copiæ, quæ non regionem modò totam, ſed intercluſos omnes aditus ſic obſidebant, ut vel ruinam Urbis vel præſens Civium capitibus arcere malum non liceret.

Nunc in tanta omnium trepidatione, cùm ad perficiendum deteſtabile conſilium ſuperbus hoſtis accederet, debitas temeritati ſuæ pœnas dedit Imperio pariter ac vita ſpoliatus.

Hujus

Hujus ergo caput hac ipſa reciſum à cervicibus manu ſpectandum vobis exhibeo, Cives amantiſſimi, non ut inſultetis triſtibus hominis impii reliquiis, ſed ut ampliſſimas, ut par eſt, omnipotenti Deo gratias referatis.

Ad abſolutionem hujus Articuli ſubjicimus Oratiunculam ex quatuor Periodis conflatam, quæ referant imitatione Ciceronianas Periodos ex variis Orationibus depromptas.

CREUSA AD AENEAM,

Cùm incenſa Troja ad propulſandum commune excidium ſe ſe armis accingeret.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Creuſa, addere ſe moram unà cum filio feſtinanti Æneæ ad ſervandam Trojam, licèt intelligat, quantum in ipſo præſidium communis ſalus habeat.

Propoſitio. Neminem fore, apud quem ipſa ejuſque filius patrocinium inveniat, ſi fortuna pergat adverſari.

Confirmatio. Dicet, non ſibi minus animi fore ad procurandam patriæ ſalutem, quàm ipſe præ ſe ferret, ſi, quantam movet fiduciam ipſius magnanimitas, tantam præſens rerum ſtatus expectationem ſuſcitaret.

Complexio. Dicet, ſi fuit olim fortis Civis patriam tueri quocumque periculo, cùm ſpes affulgeret aliqua, jam eſſe boni parentis & conjugis domum tueri.

ORATIO.

Pro Milone. n. 1. Et vereor, &c.
Period. Quadr.

Etſi ſatis intelligo, Conjux amantiſſime, quàm certum ad hanc uſque diem præſidium in te communis ſalus habuerit, neminemque video præter Æneam, qui præſentius ruenti patriæ afferre remedium poſſit: patere tamen, ut feſtinanti tibi ad ſervandam Trojam moras

moras adjiciant mœrens uxor & infortunatus filius; qui vitam fortunaſque ſuas tui unius in ſalute collocatas habent.

Pro Lege Manil. n. 1. Nam cùm antea &c. *Period. Trim.*

Nam ſi fatorum vis inimica nobis, uti fecit hactenus, pergat adverſari, teque ſpem gentis unicam & afflictæ domus ſolatium eripiat, apud quem demum in ſupremo rerum noſtrarum diſcrimine opem patrocinium̃que inveniemus?

Pro Cæcina n. 1. Si quantum in agro, &c. *Period. Quadr. Decuſsata.*

Equidem ſi quantam nobis affert animi tui magnanimitas fiduciam, tantam hodiernus rerum ſtatus fortunæ melioris moveret exſpectationem; non minùs ego te ad propulſandum miſeræ urbis excidium adhortarer, quàm ab eadem fruſtrà defendenda conor deterrere.

Pro Rabirio Perd. n. 3. Quamobrem, ſi eſt boni Conſulis &c. *Period. Bimemb.*

Verùm ſi fuit olim fortiſſimi Civis, cùm ſpes avertendæ ruinæ aliqua ſupereſſet, opitulari laboranti patriæ, nullam vereri diſcriminis aleam, ſuam ſuarumque ſalutem communi ſalute poſteriorem ducere: nunc fidi conjugis & optimi parentis eſt, cùm jam incenſa Troja ſpem omnem ejuſdem ſervandæ ademiſſe videatur, tutari triſtes miſeræ gentis reliquias, arcere ferrum & faces à ſuis Penatibus, totumque ſe ad præſtandos conjugem & filium incolumes reſervare.

LIBER SECUNDUS.

DE AMPLIFICATIONE Periodi.

QUoniam Liber iſte ſecundus pertinet adhuc totus ad conformandam Elocutionem, quæ cùm delectu ac compoſitione verborum, tum ſententiarum gravitate maximè conſtat: non hìc attingimus iſtud Amplificationis genus, quæ ex argumentorum varietate rebuſque cæteris ad faciendam fidem accommodatis nata Orationi ipſi dilatandæ inſervit. Sed ſpectamus ſolam Periodorum amplificationem, aút potiùs ſententiarum ipſarum dilatationem, ex quibus Periodi conficiuntur. Nam cùm ſententia plerumque ſit brevior, quàm ut ex ea Periodus informari commodè poſſit, hìc breviter exponemus, quibus modis dilatari illa debeat.

CAPUT PRIMUM.

Quibus præcipuè modis fiat Periodorum amplificatio.

HIc ſpectari poteſt vel Membrorum Periodi, vel Periodi ipſiuſmet emplificatio.

Quomodo fit amplificatio Membrorum Periodi?

R. Fit illa vulgò adjectione ſynonymarum vocum, nominum adjectivorum, vel ſententiæ alicujus, quæ ſit præcedentis ratio, aut axplicatio.

Quot ſunt amplificanda Periodi rationes?

R. Quatuor præcipuè modis amplificari Periodus poteſt. 1. Per Definitionem. 2. Per Enumerationem partium. 3. Per Interpretationem. 4. Per Auxeſim ſeu Incrementum.

Primò igitur amplificabitur Periodus per Definitionem, quæ propoſitæ rei naturam explicat; vel per interpretationem ſingularum vocum ſubjectæ Orationis, & ſententiæ. Exemplum iſtud eſto. Sit Periodus conficienda ex hac brevi ſententia. Rhetoricam oportet perdiſcere. Rhetoricæ definitionem afferes. Nempe eſt Ars bene dicendi; deinde explicabis, quid ſit perdiſcere Rhetoricam; nimirum legendo, ſcribendo & audiendo illi operam dare; mox per Definitionem ita Periodum conficies.

Ars illa nobiliſſima, cujus eſt tradere præcepta bene ornatèque dicendi, non tantùm eſt aſſiduè legenda in ſummorum Rhetornm monumentis, aut à Doctore perito audienda, ſed etiam crebra ſcriptione & frequenti exercitatione perdiſcenda.

Ita Tullius Oratione pro Milone, n. 90. qui cùm vocem illam *Curiam* amplificandam haberet, ita dilatat per varias Curiæ definitiones: *Vidimus templum ſanctitatis, amplitudinis, mentis, conſilii publici, caput urbis, aram ſociorum, portum omnium gentium, ſedem ab univerſo Populo Romano conceſſam uni Ordini inflammari, exſcindi, funeſtari.*

Sic in Piſonem, n. 43. poſtquam Naufragium, exſilium, mortem, & cætera fortunæ tela negavit ſupplicii loco eſſe ducenda; delapſus ad Piſonis Gabiniique ſcelera, definit, quid ſit propriè ſupplicium: contenditque, ipſorum furorem atque audaciam vera eſſe ſupplicia, quæ Deus ab illis exigat. *Quæ eſt igitur pœna? quod ſupplicium? Id mea ſententia quod accidere nemini poteſt, niſi nocenti. Suſcepta fraus, impedita & oppreſſa mentis conſcientia, bonorum omnium odium, nota inuſta à Senatu, amiſſio dignitatis.*

Secundò per Enumerationem partium. Quando ejuſdem rei & ſententiæ partes variæ recenſentur. Ita Cicero pro Milone, n. 20 cùm per Ironiam hoc tantùm haberet dicendum: Omnes lugent Clodium; ita vocem illam *Omnes* dilatat per Enumerationem partium: *P. Clodii mortem æquo animo ferre nemo poteſt; luget Senatus, mæret Equeſter Ordo, tota Civitas confecta ſenio eſt, ſqualent Municipia, afflictantur Coloniæ, agri denique ipſi, tam beneficum, tam ſalutarem, tam manſuetum civem deſiderant.*

Sic

Sic in Piſonem, n. 96. oſtendit, illum fuiſse omnium ſententiis damnatum: vocem & illam *omnes* ita dilatat per Enumerationem: *Omnes memoriam Conſulatus tui; mores, facta, &c. deteſtantur. Legati, qui unà fuere, alieni: Tribuni militum, inimici: Centuriones, &, ſi qui ex tanto exercitu milites reliqui exiſtunt, non dimiſſi abs te, ſed diſſipati, te oderunt, tibi peſtem exoptant, execrantur, &c.*

Et Orat. poſt reditum in Senatu brevem hanc ſententiam, *Mihi omnia bona reddidiſtis*, ita per Enumerationem amplificat, n. 1. *Mihi fratrem optatiſſimum, me fratri amantiſſimo, liberis veſtris Parentes; nobis Liberos, dignitatem, ordinem, fortunas, ampliſſimam Remp. patriam, qua nihil poteſt eſſe carius, denique noſmetipſos nobis reddidiſtis.*

Tertius amplificandæ Periodi modus per Interpretationem, ſive Synonymiam, & verborum idem penè ſignificantium congeriem: cùm id, quod ſemel uno verbo dictum eſt, idem aliis verbis ejuſdem ſignificationis, ſed cum majore emphaſi dicitur. Nam cavendum inprimis in hac Synonymia, ut poſtremæ voces augeant priorum ſignificationem. Ita Cicero Orat. Poſt reditum in Senatu, brevem hanc ſententiam, *Veſtra in me beneficia explicari dicendo non poſſunt*, ita per Interpretationem dilatat, n. 1. *Quæ tanta poteſt exiſtere ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum atque incredibile genus Orationis; quo quiſquam poſſit veſtra in nos univerſa promerita non dicam complecti orando, ſed percenſere numerando?*

Et Philippica 2. n. 68. ſententiam illam brevem. *Tu Pompeii domum ingredi auſus es?* qua increpat Antonium, ita amplificat: *Tu ingredi domum illam auſus es? tu illud ſanctiſſimum limen intrare? tu illarum ædium Diis Penatibus os importuniſſimum oſtendere? &c.*

Quartus amplificandæ Periodi modus per Auxeſim ſeu Incrementum, cùm per gradus creſcit Oratio & ad ſummum pervenit. Ita Orat. in Verrem 3. n. 8. ſcelera Verris per Incrementum amplificat: *Non enim furem, ſed ereptorem: non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ; non ſacrilegum; ſed hoſtem ſacrorum religionumque, non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem Civium ſociorumque in veſtrum judicium adduximus.*

Et pro Roſcio Amer. n. 12. *Eo prorumpere hominum cupiditatem & ſcelus & audaciam, ut non modò clam, ſed etiam hoc in Foro, ante Tribunal tuum, M. Fanni, ante pedes veſtros, Judices, inter ipſa ſubſellia cædes futuræ ſint.*

Et Philip. 2. Antonii vinolentiam per Incrementum ſic amplificat, n. 63. *Tantum vini in Hippiæ nuptiis exhauſeras, ut tibi neceſſe eſſet in conſpectu Populi Romani vomere poſtridie. O rem non modò viſu fœdam, ſed etiam auditu! Si inter cœnam, in immanibus illis tuis poculis, hoc tibi accidiſſet, quis non turpe duceret? in cœtu verò Populi Rom. negotium publicum gerens, Magiſter Equitum, cui ructare turpe eſſet, is vomens, fruſtis eſculentis, vinum redolentibus, gremium ſuum, & totum Tribunal implevit.*

EXERCITATIO.

Divi Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi ad Theodoſium Imperatorem Oratio, cùm is poſt peractam Theſſalonicæ cædem Templum ingredi voluiſſet.

SYNOPSIS.

Exord. PEr Apoſtrophen petet à Theodoſio, quò pergat, & vocem illam, *pergat*, amplificabit per Interpretationem. Tunc ſanctiſſimum illud limen ingredi audeas? quam ſententiam ad exemplum Ciceronis Philip. 2. n. 68. pariter dilatabit, ſubjiciendo voces ſynonimas, quæ idem ſignificent cum majore emphaſi.

Propoſitio. Jubebit ipſum procul recedere ſacris ab ædibus, niſi velit Templum Domini novo ſcelere polluere; & vocem illam, *Templum*, per definitiones varias amplificabit, ad exemplum Ciceronis pro Milone, num. 90. ubi Curiam per definitiones varias amplificat.

Venit ad Confutationem, qua cædis cauſam elevabit. At enim occiſus Tribunus? violata Principis Majeſtas? &c. An debuit culpa illa tot Civium ſanguine expiari? quid illi commiſerant? & vocem, *illi*, amplificabit per Enumerationem ad Ciceronis exemplum, qui pro Milone, n. 20. vocem, *Omnes*, amplificat.

Concluſio, Per Incrementum ad exemplum Ciceronis

Actio-

Actione 2. in Verrem, n. 8. Et tui te non pudet? ſed inſoleſcis, ſed &c. Ah! reſpice, &c.

O R A T I O.

Quò pergis, Theodoſi? quò tendis? quid mihi ſuperbus inceſſus ille? quid fluctuantes oculi? quid cædem ſpirans ac ſanguinem vultus minatur? Tu civium tuorum adhuc ſtillans cruore ſanctiſſimum iſtud lumen ingredi? tu verendos penetrare aditus? tu metuendum inhabitantis ibi divini Numinis aſpectum ſubire non pertimeſcas?

Procul hinc ſecede ſanctis ab ædibus: non capiunt tanti flagitii reum tam religioſa penetralia: caſtiſſimus hic ſanctiſſimorum virorum cœtus parricidas non admittit, niſi fortè nova amens iracundia, novo inflammatus furore, auguſtiſſimum ſupremæ Majeſtatis tabernaculum, domicilium ſanctitatis, pietatis aſylum, afflictæ innocentiæ perfugium, locum ſacris myſteriis conſecratum, cædi & ſanguini per ſummum nefas deſtinaſti.

Hanc igitur expectationem fecerant initia moderatiſſimi Principatus? Hanc te ſævitiam ſapere docuit illa Religio, quam ejurato falſorum Numinum cultu ſuſcepiſti? tam cruenti mores, tam barbari Chriſtianum Imperatorem decebant? At enim violata Principis Majeſtas non eſt reveritus populus Miniſtrum Imperatoris? occiſus turbas inter ac tumultus plebis militum Tribunus? Eſto: an debuit paucorum ſcelus tot Civium ſanguine expiari? an æquum fuit innocentes luere perduellium pœnas? Nam quid commiſerant tot expertes purique ſeditionis viri, quos occidiſti? quid fecerant tot nobiles matronæ, quas immiſericorditer interemiſti? quod eluebant ſcelus tot pudicæ virgines, quas militum furori pariter ac libidini permiſiſti? Quid peccaverant tot pueri, tot infantes, quos è parentum complexibus, quos matrum ab ubere tortor ac parricida abſtraxiſti? Denique quid habebant cum ſeditioſis quibuſdam commune tot religioſi Sacerdotes, quibus ad ſacra templorum penetralia confugientibus, & aras amplexantibus non peperciſti?

Et tui te non pudet? & factum non doles? & admiſſi parricidii veniam ſupplex non petis? & iratum tibi, ſeque ad vindictam accingentem Deum non placas? ſed inſoleſcis, ſed ſuperbo tumidus faſtu triumphas, ſed etiam intra ſacratos receſſus admitti poſtulas? Ah! reſipiſce potiùs, ſi ſapis, & devotum non brevibus modò vitæ hujus ærumnis, ſed ſempiternis etiam ſuppliciis caput provide, quamprimùm ut ſubtrahas.

ALIA EXERCITATIO.

Moyſis ad Iſraelitas Oratio, cùm illi longioris viæ laboribus deterriti reditum in Ægyptum cogitarent.

SYNOPSIS.

Exord. QUæret ab Iſraelitis, quid cogitent, quid meditentur? &c. quod amplificabit per Interpretationem.

Propoſitio. Petet, quid tantum ipſis placeat in Ægypto? & per Definitiones varias dicet, quid ſit Ægyptus, ærumnarum domicilium, &c.

Confirmatio. Petetur 1. ab iis ærumnis, quas paſſi ſunt in Ægypto; quæ per Enumerationem amplificabuntur. 2. Ab illa Terra, quam ſe daturum illis Deus promiſerat; & Terra illa deſignabitur variis Definitionibus.

Concluſio. Per Auxeſim. Quo igitur vos appellabo nomine? an dementes, &c.

ORATIO.

Quid agitis, Iſraelitæ miſeri? quò vos cæcitas immanis agit oblitos veſtri, Deique? Excutite torporem veſtrum, & quæ veſtris mentibus tenebras offundit, caliginem depellite: quid enim in Ægypto quæritis? quid conſectamini? quid vobis tantum ſapit in hoc triſtiſſimo laborum, ærumnarum, luctus, lacrymarum domicilio? Quid infelix exilium placet? quid perpetuæ ſervitutis habitaculum juvat libertati deſtinatos? Itane ver-

tam

tam citò obliti eſtis dolores veſtros, nihil ut vobis injecerit infelicis illius ſoli, quod miſerè deperiiſtis, faſtidium? non labores, quos exanthlatis? non procellæ, quas pertuliſtis? non pericula, quæ ſubiiſtis? non calamitates, non miſeriæ, non Ægyptiorum odia, non furor, non verbera & cæteræ malorum agmina, quibus jactati, conflictati, profligati eſtis, inſanabile, quo flagratis, infortunatæ regionis deſiderium extinguere potuerunt?

An ergo veſtris excidit animis, Iſraelitæ, fortunatæ illius terræ memoria, quam ſupremus rerum omnium arbiter, Deus ille, quem colitis, fideli populo deſtinavit? nihil vos movet beata illa quietis, pacis, gaudii lætitiæque manſio? nihil ſapit tutiſsimus poſt tot exhauſtas tempeſtates, & placidiſsimus, qui vos expectat, portus? non placet felix illa patria, quam fœcundiſſima rerum omnium ubertate fluentem ac manantem eſſe didiciſtis?

Nam quo vos appellabo nomine, ſi ſpreto tam felicis ævi domicilio, infelix malorum omnium receptaculum pergitis furioſè conſectari? an dementes? an veſtri, rerumque veſtrarum oblitos? an potius vitæ ac ſalutis hoſtes infenſiſſimos, penè dixerim veſtri ipſorum crudeles parricidas?

ALIA EXERCITATIO.

Marci Attilii Reguli ad Carthaginenſes Oratio, cùm infecta re, quam ipſe diſſuaſerat, Carthaginem reverſus eſſet.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non timuiſſe ſe reverti Carthaginem infecta rè, quamvis non ignoraret, quàm gravia ſibi parata eſsent ſupplicia.

Propoſitio. Per Interpretationem: dicet, non negare ſe, aut diſſimulare, fuiſse ſe unum auctorem, ne fœdus ullum Romani cum Carthaginenſibus ſancirent.

Confirmatio. Dicet, eò propendiſse omnium animos, ut remitterentur Carthaginem, qui Romanorum in vinculis

culis tenebantur. Et vocem illam *Omnes* per Enumerationem amplificabit. Addet, nulla re potuiſſe ſe inflecti, ut communibus votis reſponderet, quod Enumeratione pariter dilatabit.

Concludet, permittendo ſe Carthaginienſium furori, Hortabitur etiam, ut nocentem plectant; ſuppliciis, morte, afficiant; quod Interpretatione & Incremento amplificabit.

O R A T I O.

Etſi, Viri Carthaginienſes, minimè ignorabam, quàm grave capiti meo exitium accerſerem, niſi permutandos utrinque captivos eſſe, quod volebatis omnes, Romanis perſuaſiſſem; tamen infecta re non modò revertor ad vos obligatæ fidei memor, ſed neque vereor etiam tam inſolentis conſilii unum me auctorem profiteri.

Sic eſt; non veni in hunc locum, Carthaginienſes, ut, quod eſt à me factum laudabiliter, aut inficiari; aut diſſimulare, aut excuſare velim.

Unus omnium obſtiti, prohibui, vetui, ne tam indignum Romana gente vobiſcum fœdus ſanciretur. Ego labentes jam & inclinantes ultrò pudendam in pacem animos confirmavi: fecit mea unius Oratio, ne turpiſſima noſtro nomini labes, ex tam iniquis conditionibus, æternum adhæreſceret.

Nam, ſi neſcitis, vidi cùm univerſa penè civitas, paucorum hominum ſtudioſa magis, quàm gloriæ ſuæ memor, dedi ſibi poſtularet, quos habetis veſtris in vinculis, parata viciſſim, quos captivos feciſſet, Carthaginem remittere: vidi, & videre puduit in eandem ire ſententiam, quod erat apud nos maximè ſanctum atque integrum, partem nobilitatis longè maximam, clariſſimos Reip. noſtræ Ordines, Senatum ipſum molli neſcio quo commiſerationis ſenſu miſerabiliter inflexum aſſentiri votis communibus, & exiturum in patriæ dedecus ac ruinam Decretum pacis ac fœderis meditari. Reclamatum eſt à me viriliter, pugnavi in omnes, vici, perſuaſi. Non me tot matronarum orbitas, aut conjuges, aut liberos requirentium, non deſolatæ multitu-

dinis

dinis obſecrationes, non urbis totius comploratio, non familiæ meæ dolor ac luctus, non parata mihi reduci ſupplicia, & cruentum quodlibet mortis genus commoverunt.

Agite ergo, Carthaginienſes, irritum per me fœdus meo ſanguine compenſate. Sum reus: in me unum manus ac furores vertite. Mulctate ſontem, macerate, perdite. Tentate in Regulum novum aliquod ſupplicii genus. Jam præcepi mecum ante, quicquid durum eſt atque aſperum: non vincetis expectationem: neque aut mori timidum, aut quacumque mortis imagine paveſcentem invenietis.

CAPUT II.

Quibus verbis conſtare debeat Amplificatio.

Q*Uænam præcipuè verba vim habent Amplificandi?*

R. Hæc præſertim recenſet Tullius libro Partitionum Oratoriarum, n. 53. Sic enim ait: *Eſt igitur amplificatio, gravior quædam affirmatio, quæ motus animorum concilies dicendo fidem. Ea & verborum genere conficitur & rerum. Verba ponenda ſunt, quæ vim habeant illuſtrandi, nec ab uſu ſint abhorrentia, Gravia, Plena, Sonantia, Juncta, Facta, Cognominata; non vulgata, Superlata, imprimiſque Translata, nec in ſingulis verbis, ſed in continentibus Soluta, quæ dicuntur ſine conjunctione, ut plura videantur. Augent etiam Relata verba, Iterata, Duplicata, & ea quæ aſcendunt gradatim ab humilioribus verbis ad ſuperiora, omninòque ſemper quaſi naturalis & non explanata oratio, ſed gravibus referta verbis, ad augendum accommodatior.*

De ſingulis operæ pretium eſt pauca dicere, & ſingula illuſtribus exemplis commendare.

Primò. Verba debent eſſe *Illuſtria*, ita tamen, ut ab omnibus intelligantur, nec abhorreant à ſenſu communi. Illuſtris eſt ea Ciceronis exclamatio pro Planc. n. 99. *O acerbam mihi memoriam temporis illius ac loci, cùm hic in me incidit, complexus eſt, conſperſitque lacrymis, nec*

loqui

loqui præ mœrore potuit! ô rem cùm auditu crudelem, tùm viſu nefariam! ô reliquos omnes dies noctesque eas, quibus iſte à me non recedens, Theſſalonicam me in Quæſtoriumque perduxit!

Sic pro Milone, n. 33. *Tu P. Clodi cruentum cadaver ejeciſti; tu ſpoliatum imaginibus, exequiis, pompa, laudatione, infelicissimis lignis ſemiuſtulatum nocturnis canibus dilaniandum reliquiſti.*

Secundò. Debent eſſe *Gravia*, hoc eſt plena ſententiarum & majeſtatis. Ita Cicero pro Milone, n. 97. *Ex omnibus præmiis virtutis, ſi eſſet habenda ratio præmiorum, ampliſſimum eſſe præmium, gloriam eſſe hunc unum, quæ brevitatem vitæ poſteritatis memoria conſolaretur; quæ efficeret, ut abſentes adeſſemus, mortui viveremus: hanc denique eſſe, cujus gradibus etiam homines in cœlum videantur aſcendere.*

Porro verba illa graviora ſunt, quæ majorem vim bonitatis oſtendunt, ut charitas & pietas, quàm amor & benevolentia. Hinc Cicero L. 1. Epiſt. 9. *Perjucundæ mihi fuerunt Litteræ tuæ, quibus intellexi, te perſpicere meam in te pietatem: quid enim dicam benevolentiam, cùm illud ipſum ſanctiſſimum & graviſſimum nomen pietatis levius mihi meritis ergà me tuis eſſe videatur?*

Graviora ſunt pariter, quæ majorem vitioſitatis vim præ ſe ferunt; ut latro, prædo, raptor, quàm fur; carnifex, quàm ſicarius; parricida, quàm homicida; impius ac nefarius, quàm improbus; profligator, quàm malus. Ita & quæ majorem nocendi vim habent; ut vulnerare & ferire, quàm percutere; exterminare, quàm ejicere; trucidare, quàm occidere, &c.

Tertiò. Debent eſſe *Plena*, qualia ſunt illa pro Milone, n. 98. *De me ſemper Populus Rom. ſemper omnes gentes loquentur, nulla unquam obmuteſcet vetuſtas.*

Quartò. Debent eſſe *Sonantia*. Talia ſunt illa, quæ leguntur in Miloniana, num. 87. *Polluerat ſtupro ſanctiſſimas Religiones; Senatus graviſſima Decreta perfregerat; Pecuniâ ſe palam à Judicibus redemerat; vexarat in Tribunatu Senatum; omnium Ordinum conſenſu pro ſalute Reipub. geſta reſciderat; me patriâ expulerat; bona diripuerat, &c.*

Et pro Plancio, n. 102. *Hic exurge tamen, quæſo, re-*

tine-

tinebo, & complectar; nec me ſolùm deprecatorem fortunarum tuarum, ſed comitem ſociumque profitebor.

Quintò. Debent eſſe *Cognominata*, hoc eſt ejuſdem penè ſignificationis, ut pro Milone, n. 101. *Hic tanta virtus ex urbe expelletur, exterminabitur, ejicietur?* Et pro Plancio, n. 101. *Quid me aſpectas? Quid mea promiſſa repetis? quid meam fidem imploras?*

Sextò. Vim habent amplificandi verba *Juncta*, quæ non ſimplicia, ſed compoſita ſunt, ut perhorreſcere, excruciare, contrucidare, &c.

Septimò. Augent Orationem *Facta* verba: quæ Orator ipſe fingit, ut acriùs & vehementiùs dicat. Ita Cicero ſcribens ad Appium Lib. 3. Famil. Epiſt. 7. dicit, *Nullam Appietatem, nullam Lentulitatem valere plus quàm ornamenta virtutis.* Sic malus poeta per contemptum Poetaſter nuncupari poteſt.

Octavò. *Non vulgata*, quæ ſupra vulgarem dicendi morem efferuntur, ne humilis videatur Oratio, ut pro Milone, num. 85. *Vos Albani tumuli atque luci, vos inquam, imploro atque obteſtor! voſque Albanæ aræ Sacrorum Populi Rom. ſociæ & æquales, quas ille præceps amentia caſis proſtratiſque ſanctiſſimis lucis, ſubſtructionum inſanis molibus oppreſſerat.*

Hæc aliquando ſubſtituuntur vulgaribus, & ex collatione videntur ampliora. Exemplum dabit hic locus ex Verrina 3. n. 9. *Non enim furem, ſed ereptorem: non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ: non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum religionumque: non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem civium ſociorumque in judicium veſtrum adduximus.*

Nonò, *Superlata* dicuntur, quæ veritatem excedunt, & dicunt plus, quàm revera eſt, ut pro Mil. n. 105. *O terram illam beatam, quæ hunc virum exceperit! hanc ingratam, ſi ejecerit! miſeram, ſi amiſerit.* Idem pro Archia, n. 19. *Saxa & ſolitudines voci reſpondent, beſtiæ ſæpè immanes cantu flectuntur atque conſiſtunt.*

Et pro Marcello, n. 8. *Domuiſti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes.*

Et pro Lege Manil. n. 28. de Pompœjo loquens: *Qui extrema pueritia miles fuit ſummi Imperatoris; ineunte adoleſcen-*

ſcentia maximè ipſe exercitus Imperator: qui ſæpiùs cum hoſte conflixit, quàm quiſquam cum inimico concertavit, plura bella geſſit, quam cæteri legerunt, plures Provincias confecit, quàm alii concupierant.

Decimò. Multùm valent cùm ad illuſtrandam, tum ad augendam Orationem *Tranſlata* verba, qualia ſunt illa, lumen Orationis, ſplendor generis, concionum procellæ, Orationis fulmina, incenſus ira, inflammatus cupiditate, errore lapſus, &c. Pro Mil. n. 5. *Equidem cæteras tempeſtates ac procellas in illis dumtaxat fluctibus concionum ſemper putavi Miloni eſſe ſubeundas.*

Ibid. n. 35. *Quid enim odiſſet Clodium Milo, ſegetem ac materiam ſuæ gloriæ, præter hoc civile odium, quo omnes improbos odimus?*

Monet autem Tullius, adhibendam eſſe *Disjunctionem*; quod fit, cùm unumquodque Membrum ſuum verbum habet ac ſenſum. Talis eſt locus ille ſuprà jam laudatus pro Mil. n. 87. *Me patria expulerat, bona diripuerat, domum incenderat, liberos, conjugem meam vexaverat, Cneo Pompejo nefarium bellum indixerat.*

Fit etiam Disjunctio ſingulis in verbis, ut pro Mil. n. 103. *Quodnam concepi tantum ſcelus, aut quod in me tantum facinus admiſi, cùm illa indicia communis exitii indagavi, patefeci, protuli, extinxi?*

Et pro domo ſua, n. 106. *Jus igitur ſtatuetis eſſe uniuſcujuſque veſtrum ſedes, aras, focos, Deos Penates ſubjectos eſſe libidini Tribunitiæ?*

Maximam quoque, ſi Tullio credimus, vim habent amplificandi *Relata verba, Duplicata, Iterata*, & quæ aſcendunt ab humilioribus ad grandiora.

Quod ſpectat ad *Relata* verba, illa tribus modis poſſunt intelligi. 1. Cùm paria paribus referuntur. Pro Mil. n. 10. *Eſt enim hæc non ſcripta, ſed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus; verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus; ad quam non docti, ſed facti; non inſtituti, ſed imbuti ſumus, &c.*

2. Cùm contraria contrariis nectuntur, ut pro Sexto, numer. 138. *Sed mihi omnis oratio eſt cum virtute, non cum deſidia; cum dignitate, non cum voluptate; cum ratione, non cum amentia; cum iis, qui ſe patriæ, qui ſuis Civibus, qui laudi, qui gloriæ, non qui ſomno & conviviis*

civiis & delectationi natos arbitrantur. Pro Marc. numero 7.

3. Cùm ad unum verbum multi caſus per *Adjectionem* referuntur, ut pro Cluentio, num. 12. *Ita flagrare cœpit amentia, ſic inflammata ferri libidine, ut eam non pudor, non pudicitia, non pietas, non macula familiæ, non hominum fama, non filii dolor, non filiæ mœror à cupiditate revocaret.*

Iterata dicuntur ea, quæ ſæpiùs initio Membrorum vel Inciſorum repetuntur; ut pro Milon. n. 94. *Ubi nunc Senatus eſt, quem ſecuti ſumus? ubi Equites Romani illi, inquit, tui? ubi ſtudia Municipiorum?* 2. Phil. n. 19. pro Lege Manil. n. 30.

Duplicata verba ſunt ea, quæ geminantur, ut pro Mil. n. 91. *Excitate, excitate eum, ſi poteſtis, ab inferis.*

Plurimùm valent quoque ea verba ad augendum, quæ ab humilioribus ad grandiora perveniunt. Ita pro Mil. n. 103. *Utinam Dii immortales feciſſent (pace tua, patria, dixerim; (metuo enim, ne ſceleratè dicam in te, quod pro Milone dicam piè) ut P. Clodius non modo viveret, ſed etiam Prætor, Conſul, Dictator eſſet, antequam hoc ſpectaculum viderem.*

Et Verrina 7. n. 169. *Facinus eſt vinciri Civem Rom. ſcelus verberari, propè parricidium necari, quid dicam in crucem tollere?*

Denique conſectanda eſt in verbis conſonantia, Cicerone teſte. Hinc ſuperlativa meliùs ponuntur pro abſolutis. Pro Lege Manil. n. 1. *Quamquam mihi ſemper frequens conſpectus veſter multò jucundiſſimus, hic autem locus ad agendum ampliſſimus, ad dicendum ornatiſſimus eſt viſus.* Et pro Flacco, numero 1. *Cùm in maximis periculis hujus urbis atque imperii, graviſſimo atque acerbiſſimo Reipub. caſu, ſocio atque adjutore conſiliorum, periculorumque meorum L. Flacco, cædem à vobis, conjugibus, liberis veſtris, vaſtitatem à templis, delubris, urbe, Italia depellebam, &c.*

Pluralia pro ſingularibus; ut pro Balbo, n. 2. *Si auctoritates patronorum in judiciis valerent, ab ampliſſimis viris L. Cornelii cauſa defenſa eſt; ſi uſus à peritiſſimis, ſi ingenia ab eloquentiſſimis, ſi ſtudia ab amiciſſimis, & cùm beneficiis cum L. Cornelio, tum maximè familiaritate conjunctis.*

Ver-

Verbalia pro abſolutis conſonantiora ſunt; ut ſi dominatrix animi cupiditas, pro domina vitæ: *Philoſophia Dux, virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, & Artium procreatrix*, lib. 5. Tuſcul. Quæſt. n. 5.

EXERCITATIO.

Luctus Jacobi, cùm tinctam Joſephi ſui, ut ferebatur, ſanguine tunicam aſpexiſſet.

Per verba Illuſtria, Gravia, Plena, Sonantia, Cognominata, Juncta, Facta, non Vulgata, Superlata.

SYNOPSIS.

1. ORdiatur à triplici Exclamatione verbis illuſtribus expreſſa, qua ſuum & Joſephi fatum deplorabit.

2. Dicet, nihil fore deinceps, quod acerbi funeris memoriam conſoletur. Per verba Gravia.

3. Per verba Plena, obverſaturam ſemper animo cruentæ cædis imaginem.

4. Per verba Sonantia queretur, quòd adfuerit nemo in ſolitudine, qui rabiem ferarum compeſceret.

5. Filios increpabit per Cognominata verba; quòd fratri opem non tulerint.

6. Per verba Juncta dicet, præſentire eos debuiſſe Joſephi fatum, niſi prohibuiſſet ipſos malus in fratrem livor.

7. Per non Vulgata ſemetipſe incuſabit, qui per deſerta loca filium pergere ſolum permiſerit.

Denique per verba Superlata dicet, futurum fuiſſe, ut ipſe feris valentior, earum ferociam repreſſiſſet.

ORATIO.

(*Illuſtria pro Planc. 99.*) O acerbum miſero parenti nuncium, quod refers; cùm tunicam hanc mihi laceram miſerabiliter, & cruentatam objicis! ò luctuoſum deplorandumque Joſephi fatum! ò reliquos mihi, qui-

quibus vivere ulteriùs dabitur, dies flebiles & amaros!

(*Gravia pro Mil.* 97.) Nam quid mihi deinceps contingat in hoc ærumnoſæ vitæ curriculo, quod acerbiſſimi illius funeris memoriam poſſit conſolari?

(*Plena pro Mil.* 98.) Obverſabitur ſemper ante oculos cruentæ illius cædis imago triſtiſſima, & gravibus ſtimulis uſque confixus animus miſero luctu contabeſcet.

(*Sonantia pro Mil.* 87.) Ergone vel deſertas inter ſolitudines nullus adfuerit, qui ferarum immanium impetum arceret? ſævitiam ac rabiem comprimeret? ſe ſe deſtitutæ innocentiæ patronum defenſoremque profiteretur?

(*Cognominata pro Mil.* 101.) Et vos, Fratres infidi ac perduelles, non adfuiſtis? non tuliſtis opem à fratrem veſtrum è cruentis belluarum faucibus non eripuiſtis, non defendiſtis, non ſervaſtis?

(*Juncta*) Præſentire debuiſſet veſtra pietas tam luctuoſum miſeri Joſephi fatum, & periculi magnitudinem antevertere. Erat hic locus contestandæ apud omnes veſtræ in fratrem charitatis, niſi mala vos æmulatio & degener livor continuiſſent.

(*Non vulgata pro Mil.* 85.) Sed quid Filios accuſas tuos, infelix parens? tuam ipſius ſocordiam argue, & expertem humanitatis omnis animum accuſa. Nam cur Joſephum tuum per ſaxa invia & inhoſpita, per vaſtas deſertaſque nemorum ſolitudines; per metuenda ferarum ſpelæa ſolum incomitatumque permittebas?

(*Superlata pro Mil.* 105. *Pro Archia* 19.) Ah! ſi puero fidelis comes adfuiſſes, ſi te viæ ſocium adjunxiſſes, filium ab omni periculo tutum & incolumen præſtitiſſes. Tu Leonum ferocitatem perdomuiſſes, Tigrium aſperitatem mitigaſſes; contra vim atque impetum amor ipſe fortior ac valentior inſolitum robur & arma vinci neſcia ſuffeciſſet.

Alia

Alia Exercitatio.

Inſectatio Neronis, cùm Britannicum ſub amicitiæ ſpecie ad Epulas invitatum veneno interfeciſſet.

SYNOPSIS.

1. Triplici exclamatione Illuſtribus verbis expreſſa Neronis facinus inſectabitur.

2. Per verba Gravia Britannicum conſolabitur gratiſſima poſteritatis recordatione.

3. Per verba Plena & Sonantia petet à Nerone, num potuerit morientis Britannici vultus ſuſtinere?

4. Per verba Juncta dicet, perhorruiſſe ipſos ſceleris adminiſtros.

5. Per verba Facta, fingenda eſſe nova vocabula, ad Sævitiam Neronis deſignandam.

6. Quæret à Nerone per verba Cognominata, qua fuerit injuria provocatus, antequam ſcelus iſtud perageret?

7. Per non Vulgata eumdem exagitabit, quòd non habuerit ſatis Britannico eripere Imperium, niſi in ejus vitam graſſaretur.

Denique per Superlata, non eſſe Neronem amandandum ad feras, ne eaſdem faciat conſortio ſuo crudeliores.

ORATIO.

(*Verba illuſtria*) O ferale luctuoſumque Populo Romano ſpectaculum, Britannicus geniales inter epulas crudeliſſimo fato ſublatus! ò funeſtam bonis omnibus acerbamque hodiernæ diei memoriam! ò facinus nullo poſteritatis odio, nulla execratione ſatis deteſtandum!

Tamen ne doleas tantum, Juvenis fortiſſime; (*Gravia*) nec præciſum tibi ab inani parricida brevis fragiliſque vitæ curriculum acerbiùs deſideres. Non extinxit Nero perfidus unà cum corpore gratiſſimam rerum à te geſtarum recordationem; & dum ſæviſſimi Imperatoris

immanitatem omnis ætas execrabitur, nulla de tuis laudibus unquam conticeſcet.

(*Plena & Sonantia.*) Ten' verò, mortalium omnium crudeliſſime, ſuſtinuiſſe irretortis oculis triſtiſſimam tui ſceleris imaginem? inſpexiſti ſine horrore quodam ac fremitu ſqualidos ac liventes vultus, extinctos flagitio tuo fratris oculos, revolutum inter menſas incruentum cadaver, flebilem & amaram omnium comploratio-nem?

(*Juncta*) At perhorruerunt ad tam immane ſpectaculum deteſtabiles tui furoris adminiſtri; ipſi feralis aulæ parietes viſi ſunt contremiſcere, & ad novum parricidii genus commoveri.

(*Facta.*) Crudelis! ſed quid ego te crudelem dico, quaſi vox ſit aliqua, quæ parricidii tui atrocitatem adumbrare poſſit? fingenda ſunt nova vocabula, quæ criminis novitati reſpondeant. Non jam crudelis Nero, ſed crudelitas ipſa Neronis nomine vocabitur, ut tuo deinceps nomine nuncupata, majorem animis terrorem incutiat.

(*Cognominata.*) Sed age! qua laceſſitus injuria, qua provocatus contumelia, quo Britannici flagitio ſtimulatus ad committendum tale parricidium te comparaſti? cùm barbarum illud conſilium concepiſti, an eras apud te ſatis? an fueras ſceleris gravitatem meditatus? an Juvenis innocentiſſimi dignitatem, merita & propinquam tibi cum eo affinitatem expenderas?

(*Non vulgata.*) Parum igitur erat, quod debitum Britannico ſolium malis Agrippinæ matris artibus eripueras? quòd ipſius bona, fortunas, munera ſuſtuleras, niſi in ipſius vitam immedicabili veneno graſſareris?

(*Superlata.*) O ſcelus! ò impietas! & adhuc peracto tali flagitio conſpectum hominum ſuſtines? I, pete receſſus nemorum, inter ſaxa cauteſque aſperas cum immanibus feris immorare. Quamquam & illud cave, ne commiſeris, Tu contage crudelitatis immaniores feras, tu rupes præſentia tua duriores efficeres, qui immanitate feras, rupes duritie ſuperaſti.

EXERCITATIO.

Extolletur Prudentia Ciceronis, qui ceſſit in exilium, ne Rempublicam in diſcrimen adduceret.

Per Tranſlata verba; Diſſoluta, Relata, Iterata, Duplicata & Gradationem.

SINOPSIS.

Exord. Dicat, non potuiſſe temperare vel in privato communique luctu ab extollenda Ciceronis ultrò cedentis prudentia.

2. Per Tranſlata verba dicet, magnæ fuiſſe prudentiæ, cedere tempeſtati, & ſe privato potiùs, quàm publico naufragio exponere.

3. Deſcribet per Disjuncta, ſeu Diſſoluta verba luctum totius civitatis, abeunte Cicerone.

4. Dices per Relata verba, pugnandum fuiſſe Ciceroni, non cum ratione, ſed cum amentia, &c.

5. Per Iterata verba, vidiſſe Ciceronem, ſi pugnaret cum Clodio, periculis infinitis Remp. eſſe exponendam.

6. Per Duplicata verba, appellabit Ciceronis prudentiæ teſtes Senatores: Vos, vos, &c.

Denique dicet, Ciceronis prudentia ſervatam urbem, Remp. Italiam, idque per Gradationem.

ORATIO.

Quamvis, Marce Tulli, multò ſatius arbitrarer cum civitate univerſa dolori meo indulgere, quàm inutili, nec conveniente huic tempori præconio abeuntem proſequi; tamen vel in hac ipſa, in quam te ultrò conjeciſti, fuga tam ſingularem prudentiam demonſtraſti, ut ad eam prædicandam, ut par eſt, publicam interpellare tantiſper complorationem non pertimeſcam.

(*Tranſlata verba pro Mil. n.* 5.) Quantæ enimverò prudentiæ fuit, cùm perturbatam cauſa tua variis animorum æſtibus civitatem cerneres, ita ceſſiſſe non invitum tempeſta-

peſtatibus ac procellis, ut adires ipſe quidem naufragii periculum, Rempublicam verò totam tranquillo in portu collocares?

(*Disjuncta ſeu Diſſoluta pro Mil. n. 87. Domo nu. 106.*) Nam quis meminiſſe poſſit ſine lacrymis triſtiſſimam illius diei imaginem, cùm te depoſcente ad pœnas nefaria P. Clodii conjuratione, lugeret Senatus, mœreret Equeſter Ordo, boni omnes affligerentur, tota civitas proprii corporis oppoſitu imminentem capiti tuo perniciem, ferrum, faces, arma, gladios depellere conaretur?

(*Relata pro Mil. num.* 10. *Sex. num.* 138. *Mar. num.* 7.) Tamen, quoniam pugnandum tibi erat, Marce Tulli, non cum ratione, ſed cum amentia, non cum æquitate, ſed cum furore, non cum homine, ſed cum pecude; putaſti eſſe prudentiæ tuæ illud ſubire pugnæ genus, in qua ſi viciſſes, ſine gloria viciſſes, vinci autem non poſſes, quin ſummum nomini tuo dedecus, fatalem ipſi Reip. ruinam accerſeres.

(*Iterata* 2. *Phil. n.* 2. 19. *pro Lege Manilia, n.* 30.) Videbas enimverò pro ſingulari mentis tuæ perſpicacia, quantis Rempub. periculis objiceres, ſi furenti Clodio molem opponere aggredereris. Videbas, everſis legibus, nullum fore conſiliis tuis, aut etiam divinæ facundiæ locum: videbas ſublata Magiſtratuum auctoritate nullum in Foro præſidium; nullam in æquiſſimis Judicibus ſpem eſſe poſitam; videbas, exulante juſtitia, dominante ubique libidine, nullum afflictæ innocentiæ contra ſcelus atque audaciam patrocinium ſupereſſe.

(*Duplicata* 7. *Verrina, n.* 161. *Cat.* 1. 4.) Quod igitur neque vis, neque facundia perfeciſſet, hoc tu prudentia tua conſecutus es, Marce Tulli, ut communibus malis mederere. Vos, vos appello: clariſſima Reipublicæ Lumina, vos ampliſſimi hujus Ordinis Principes, vos ſapientiſſimi rerum noſtrarum Moderatores, qui cedentem ultrò tempori Ciceronem palam extuliſtis. (*Per Gradationem pro Mil. n.* 103. 7. *Verr. n.* 169.) An erit quiſquam veſtrum qui profiteri dubitet, ſingulari ipſius prudentia factum eſſe, ut ferro facibuſque ereptam hanc urbem, Rempublicam ab excidio communi, Italiam totam à ſuprema vaſtatione, univerſum denique Imperium ab im-

imminenti ruina conſervatum, contra ſpem omnem, expectationemque noſtram, videremus?

Alia Exercitatio.

Marco Tullio Ciceroni poſt ſuum in urbem Romam reditum, Oratio Gratulatoria per laudata modò verba.

Synopsis.

Exord. Dicet, Remp. voluiſſe in publico gaudio ſingulare aliquod lætitiæ ſuæ teſtimonium Ciceroni dare.

2. Dicet, longè diſſimilem eſſe faciem Civitatis ab ea quæ fuerat, cùm Cicero ex urbe cederet, per Translata verba.

3. Per Relata explicabit, ut mœror mutatus fuerit in gaudium; & per Diſſoluta, lætitiam ad omnes pertinuiſſe.

4. Per Iterata, non excidiſſe memoriam beneficiorum quæ Cicero contulerat in Remp. Cùm, &c.

5. Per Duplicata, Ciceronem invitabit, ut excipiat plauſus totius Civitatis.

Denique per Gradationem explicabit Ciceronis merita in Remp.

Oratio.

Etſi ſincerus geſtientis undique Populi Rom. plauſus & læta omnium Ordinum acclamatio ſatis ſignificant, quantum univerſa civitas ex tuo in hanc urbem reditu gaudium perceperit, Marce Tulli: tamen ſuæ erga te propenſiſſimæ voluntati numquam ſe Reſpublica noſtra feciſſe ſatis exiſtimet, niſi hoc publico lætitiæ ſuæ teſtimonio redeuntem proſequatur.

Proh! Dii immortales, Marce Tulli, quàm mutata Civitatis hujus facies, ex quo ſuaviſſimo conſpectu tuo unumquemque noſtrum recreaſti! Quàm diſſimilis hodiernæ lucis feſtivitas ab eo triſtiſſimi illius diei apparatu, (*Translata*) cùm perturbatis ſeditionum fluctibus ceden-

cedendus eſſe ratus, ne Remp. certiſſimo naufragii periculo exponeres, te te immaniſſimis ſævientis belluæ furoribus ſubtraxiſti!

(*Relata*, *Diſſoluta*) At non enimverò ſentis ipſe, M. Tulli, quantam in omnibus & ſingulis converſionem animorum adventus tuus effecerit? Non intelligis per temetipſe, ut mœrorem gaudium, riſus lacrymas, feſtas gratulantium voces triſtiſſimos planctus exceperint? Ad quem porro tam ſingularis lætitiæ pars non pervenit? Lugebat Senatus abeuntem, jam redeunti gratulatur. Mœrebat Equeſter Ordo, qui te maximum decus ſuum atque ornamentum deperderet; nunc te recepto ac ſoſpite, plaudit ac triumphat. Affligtabantur omnes boni, dum ſe patrono ſuo ac defenſore deſtitutos cernerent; exultant hodie, cùm reſtitutum te ſibi fuiſſe gloriantur. Tota Civitas confecta luctu atque ſenio ſalutis vindicem ac libertatis ſuæ aſſertorem requirebat; nunc erecta tandem & recreata novum ſibi à te præſidium adpromittit.

(*Iterata*.) Neque enim excidit gratiſſima tuorum erga Civitatem hanc meritorum memoria, cùm perniciosa in Rempub. conſilia detegeres; cùm nefarios ſceleratorum civium impetus reprimeres; cùm pro ſalute publica graviſsimis periculis caput opponeres; cùm urbem hanc ab incendio, ſcelere, ferro, ſervitute eriperes.

(*Duplicata*.) Excipe ergo, Marce Tulli, excipe dignas prudentia, dignas pietate, dignas conſtantia triumphantis in cauſa tua Civitatis univerſæ gratulationes. (*Gradatio*.) Nam ſi multum tibi debet, quòd illam facundiæ tuæ laude ornaveras; ſi multò plura, quod eamdem tam prudenter adminiſtraveras; ſi plurimum, quòd conſilio atque vigilantia multas ab ea calamitates depuleras; quantum debere tibi dicenda eſt, quam ab exitio funeſtiſsimo ſalvam & incolumem præſtitiſti?

CAPUT III.

Quibus è Locis eruenda ſit Amplificatio.

HActenus de verbis egimus, ex quibus Amplificatio conſtat; reliquum, ut de rebus, ſeu de Locis, ex quibus eruitur Amplificatio, dicamus. Nam illa, etſi ex omnibus Locis tum inſitis ſeu intrinſecùs petitis, tum aſſumptis ſeu extrinſecùs accerſitis haberi poteſt, de quibus dicemus poſtea; tamen ex his præcipuè decem Locis repetitur.

Primus eſt à *Definitionibus conglobatis*, ſeu à congerie Definitionum, per quas rei cujuslibet explicatio, quæ aut naturam ipſius, aut partes, vel cauſas & effecta, vel officia & adjuncta continet, vel propriis vocibus vel translatis deſignatur. Ita Cicero pro Lege Manil. n. 36. definit Imperatorem ab iis virtutibus, quæ in eo adeſſe debent, & quas deinde in Cn. Pompejo reperiri demonſtrat. *Eſt hæc divina atque incredibilis virtus Imperatoris: quid cæteræ, quas paulò ante commemoravi, quantæ & quàm multæ ſunt? Non enim ſolùm bellandi virtus in ſummo atque perfecto Imperatore quærenda eſt, ſed multæ ſunt artes eximiæ hujus adminiſtræ comiteſque virtutis. Ac primùm quanta innocentia debent eſſe Imperatores, quanta deinde in omnibus rebus temperantia, quanta fide, quanta felicitate, quanto ingenio, quanta humanitate, quæ breviter qualia ſunt in Cn. Pompejo conſideremus.*

Sic in oratione poſt reditum ad Quirites, per varias Definitiones enumerat magnitudinem beneficiorum, quæ à Populo Rom. acceperat, n. 5. *Quorſum igitur hæc diſputatio? quorſum? ut intelligere poſſitis, neminem umquam tanta eloquentia fuiſſe, neque tam divino atque incredibili genere dicendi, qui veſtrorum magnitudinem, multitudinemque beneficiorum, quæ in me fratremque meum, liberoſque noſtros contuliſtis, non modò augere, aut ornare oratione, ſed enumerare aut conſequi poſſit. A parentibus, id quod neceſſe erat, parvus ſum procreatus, à vobis natus ſum Conſularis, illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus eſſet, dederunt, vos ſpectatum & incredibili pietate cogni-*

cognitum reddidiſtis. Remp. illis accepi temporibus eam, quæ penè amiſſa eſt, à vobis eam recuperavi, quam aliquando omnes unius operâ ſervatam judicarunt. Dii immortales mihi liberos dederunt, vos reddidiſtis. Multa præterea à Diis immortalibus optata conſecuti ſumus; niſi voluntas veſtra fuiſſet, omnibus divinis muneribus caruiſſent. Veſtros denique honores, quos eramus gradatim aſſecuti, nunc à vobis univerſos habemus, ut quantùm anteà parentibus, quantùm Diis immortalibus, quantùm vobiſmetipſis, tantùm hoc tempore univerſo cuncta Pop. Rom. debeamus.

Et pro Cæcinna, n.77. & 78. probat Aquilium eſſe virum probum à prudentia, humanitate, fide, juſtitia.

Et 2. Oratione in Rullum, n. 7. ait ſe Remp. afflictiſſimam recepiſſe, quam deſcribens, per omnes calamitatis circumſtantias definit.

Ibidem n. 97. avaritiam & ambitionem Rulli damnat per Definitiones conglobatas.

Secundus Locus à *Frequentatione Conſequentium*, cùm proferuntur bona ſeu mala, quæ oriri poſſunt ex aliqua re. Hunc locum tractat Cicero pro Murena, num. 85. *Sed quid tandem fiet, ſi hæc elapſa de manibus noſtris in eum annum, qui conſequitur, redundarint? Unus erit Conſul, & is non in adminiſtrando bello, ſed in ſufficiendo Collega occupatus. Hunc jam qui impedituri ſint, parati ſunt. Illa peſtes immanis, importuna Catilina prorumpet, quà poterit, & jam Populo Romano minatur: in agros ſuburbanos repentè advolabit: verſabitur in caſtris furor, in Curia timor, in Foro conjuratio, in campo exercitus, in agris vaſtitas; omni autem in ſede ac loco ferrum flammamque metuemus. Quæ jam diu comparantur, eadem iſta omnia ſi ornata ſuis præſidiis erit Reſp. facilè & Magiſtratuum conſiliis, & privatorum diligentia opprimentur.*

Et Catil. 4. n. 11. *Videor enim mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum atque arcem omnium gentium ſubito uno incendio concidentem: cerno animo ſepultam patriam, miſeros atque inſepultos acervos civium. Verſatur mihi ante oculos aſpectus Cethegi & furor in veſtra cæde bacchantis.*

Tertius à *Contrariis*, in quo contraria multa congeruntur. Pro Muræna n. 89. *Ibit in exilium miſer? Quò? Ad Orientiſne partes, in quibus annos multos legatus fuit, &*

 exer-

exercitus duxit, & magnas res geſſit? At habet magnum dolorem, unde cum honore deceſſeris, eodem cum ignominia reverti. An ſe in contrariam terrarum partem abdet; ut Gallia Tranſalpina, quæ nuper ſummo cum Imperio libentiſſimè viderit, eumdem lugentem, mærentem, exſulem videat? In ea porro Provincia; quo animo C. Murænam fratrem ſuum aſpiciet? quis hujus dolor, illius mæror erit? quæ utriuſque lamentatio? Quanta autem perturbatio fortunæ atque ſermonis, quòd, quibus in locis paucis ante diebus factum eſſe Conſulem Murænam nuntii literæque celebraſſent, & unde hoſpites atque amici gratulatum Romam concurrerint, repente eò accedat ipſe nuncius calamitatis ſuæ?

Sic pro Milone n. 99. Judicum benevolentiam ſibi conciliat commemoratione ſui in illos amoris & memoris animi, quibus iraſci non poſſit ob vulnus acceptum: *Nec verò ſi mihi eripueris, reliqua eſt illa tamen ad conſolandum querela, ut his iraſci non poſſim, à quibus tantum vulnus accepero; non enim inimici mei te mihi eripient, ſed amiciſſimi; non malè aliquando de me meriti, ſed ſemper optimè. Nullum umquam, Judices, mihi tantum dolorem inuretis (etſi quis poteſt eſſe tantus?) ſed ne hunc quidem ipſum, ut obliviſcar, quanti me ſemper feceritis.*

Et pro Cœlio, n. 78. probat Tullius à Contrariorum conflictione Cœlium numquam Reip. defuturum; & comparatione inter illum & Clodium, qui non ita pridem abſolutus fuerat, inſtituta, Judices ab ejuſdem damnatione deterret.

Quartus locus eſt à *Diſſimilitudine*, in quo multa diſſimilia adhibentur, ut 2. Catil. n. 24. ubi probat Cicero à Diſſimilibus, non eſſe metuendos Catilinæ ſocios: *O bellum magnopere pertimeſcendum, cum hanc ſit habiturus Catilina ſcortatorum cohortem prætoriam! Inſtruite nunc, Quirites, contra has tam præclaras Catilinæ copias veſtra præſidia veſtroſque exercitus, & primùm illi confecto ac ſaucio Conſules Imperatoreſque veſtros opponite. Deinde contra illam naufragorum ejectam & debilitatam manum, florem totius Italiæ ac robor educite. Jam verò urbes Coloniarum ac Municipiorum reſpondebunt Catilinæ tumulis ſylveſtribus. Neque verò cæteras copias, ornamenta, præſidia veſtra cum illius latronis inopia atque egeſtate debeo conferre.*

Et

Et Verrina 6. n. 115. *Conferte hanc pacem cum illo bello, hujus Prætoris adventum cum illius Imperatoris victoria: hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invicto; hujus libidines, cum illius continentia; ab illo qui cepit, conditas; ab hoc qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracuſas.*

Et ibid. num. 31. *Sic habetote, plures eſſe à Syracuſanis iſtius adventu Deos, quàm victoria Marcelli homines deſideratos.*

Quintus Locus à *Repugnantibus*. Pro Milone n. 103. *Nam qui poſſum putare me reſtitutum eſſe, ſi diſtrahar ab iis per quos reſtitutus ſum?* Et n. 104. *Hiccine vir patria natus, uſquam, niſi in patria morietur? aut ſi fortè pro patria: hujus vos animi monumenta retinebitis, corporis in Italia nullum ſepulchrum eſſe patiemini? hunc ſua quiſquam ſententia ex urbe expellet, quem omnes urbes expulſum à vobis ad ſe vocabunt?* ubi probat à contentione Repugnantium, Milonem in Italia retinendum eſſe.

Et pro Comœdo, n. 18. probat Saturium pugnantia loqui: *Quid tu, Saturi, qui contra hunc venis, exiſtimas aliter? Nonne, quotieſcumque in cauſa in hujus viri nomen incidiſti, toties hunc & virum bonum eſſe dixiſti, & honoris cauſa appellaſti, quod nemo niſi aut honeſtiſſimo aut amiciſſimo facere conſuevit?* Et ibid. n. 19. *Qua in re mihi ridiculè es viſus eſſe inconſtans, qui eumdem & laderes & laudares; & virum optimum & hominem improbiſſimum eſſe diceres. Eumdem tu & honoris cauſa appellabas, & virum primarium eſſe dicebas, & ſocium fraudaſſe arguebas. Sed, ut opinor, laudem veritati tribuebas, crimen gratia concedebas. De hoc, ut exiſtimabas, prædicabas: Cherea arbitratu cauſam agebas.*

Et pro Mil. n. 41. *Quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc voluit cum aliorum querela; quem jure, quem loco, quem tempore, quem impunè non eſt auſus, hunc injuria, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis non dubitavit occidere.*

Et pro Cœlio, n. 47. probat à Repugnantibus, Cœlium non potuiſſe fractum deliciis atque voluptatibus videri, qui Eloquentiam profeſſus fuiſſet. *An hic, ſi ſe iſti vita dediſſet, Conſularem hominem admodum adoleſcens in judicium vocaviſſet? hic, ſi laborem fugeret, ſi obſtri-*

ſtrictius voluptatibus teneretur, in hac acie quotidie verſaretur? appeteret inimicitias, in judicium vocaret, ſubiret periculum capitis, ipſo inſpectante Populo Rom. tot menſes aut de ſalute aut de gloria dimicaret?

Sextus à *Cauſis* ducitur, quando vel excuſatur aliquis, vel vituperatur à variis cauſis, propter quas videtur excuſandus, aut vituperandus. Ita Cicero pro Sextio à n. 46. ad n. 50. cauſas affert, propter quas ſibi depugnandum aut etiam moriendum pro ſalute publica non cenſuerit; ſed maluerit exilium ſubire. Locus hic totus diligenter legendus, in quo etiam reddit rationes, propter quas multis veniſſet in odium, & ad mortem depoſceretur.

Et pro Mil. n. 73. probat à Cauſis, cur Clodius cæſus jure videri poſſit, etiamſi inſidiator non fuiſſet, qui tanta impunitate per omnia facinora dirſpiendis civium bonis, faciendis cædibus, admittendis quibuſque flagitiis graſſatus eſſet: ſic, ut gloriari Milo poſſet cæde Clodii, & palam dicere, *Occidi, occidi.... Eum, cujus ſupplicio Senatus ſolemnes ſæpè religiones expiandas cenſuit: eum, quem cum ſorore germana nefarium ſtuprum feciſſe Luc. Lucullus juratus, ſe, quæſtionibus adhibitis, dixit comperiſſe: eum, qui civem, quem Senatus, quem Populus, quem omnes gentes urbis ac vitæ civium conſervatorem judicabant, ſervorum armis exanimavit; eum, qui regna dedit, ademit orbem terrarum, quibuſcum voluit, partitus eſt, eum, qui pluribus cædibus in foro factis, ſingulari virtute & gloria civem domum vi & armis compulit; eum, cui nihil umquam nefas fuit in facinore, nec in libidine; eum, qui ædem Nympharum incendit, ut memoriam publicæ recenſionis tabulis publicis impreſſam extingueret.*

Ibidem multis rationibus Milonem vindicat ab inſidiarum ſuſpicione: & cædis odium in Clodium rejicit à congerie Cauſarum; quia Clodius erat ſceleſtus, quia Milonem oderat, quia honores ambiebat, quia ſperabat impunitatem, à n. 24.

Ita pro Lege Manilia à n. 20 ad 27. probat, bellum eſſe difficile ac periculoſum à Cauſis: ſcilicet, quia concurrunt ad illud Reges potentiſſimi; quia renovant agitatæ nationes, ſuſcipiunt gentes integræ, novus Imperator bello præficitur.

Septi-

Septimus Locus ab *Effectis* petitur ſive eventis, quorum multitudo in laude admirationem parit, in vituperio ciet indignationem. Ita Cicero in Libro de Senectute n. 40. miſerabiles Effectus voluptatis enumerat ad amplificandos maturæ ætatis fructus, quæ habet, unde peſſimos ac libidinibus perditæ ætatis motus reprimat ac coerceat. *Nullam capitaliorem peſtem, quàm corporis voluptatem dicebat à natura datam hominibus, cujus voluptatis avidæ libidines, temerè & effrenatè ad potiundum incitarentur. Hinc patriæ proditiones, hinc Rerump. everſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina conſilia naſci dicebat; nullum denique ſcelus, nullum facinus magnum eſſe, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impelleret. Stupra verò & adulteria, & omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari, niſi voluptate. Cùmque homini ſive natura, ſive Deus nihil mente præſtabilius dediſſet, huic divino muneri ac dono nihil eſſe tam inimicum, quàm voluptatem.*

Et Verrina 3. n. 78. Verris libidines ab Effectis amplificat: *Tantæne tuæ, Verres, libidines erunt, ut eas capere ac ſuſtinere non Provinciæ Populi Rom. non nationes externæ poſſint? tunc quod videris, quod audieris, quod concupieris, quod cogitaris, niſi ad nutum tuum praſto fuerit, niſi libidini tuæ cupiditatique paruerit, immittentur homines, expugnabuntur domus? civitates non modo pacatæ, verùm etiam ſociorum atque amicorum ad vim atque ad arma confugient, ut ab ſe, à liberis ſuis legati Populi Rom. ſcelus atque libidinem propulſare poſſint?*

Philippica 14. n. 8. crudele bellum Antonii; peſtem, vaſtitatem, cruciatum, tormenta omnibus denuntiantis pariter ab Effectis amplificat: *Bellum inexpiabile infert quatuor Conſulibus unus omnium latronum teterrimus: gerit idem bellum cum Senatu Populoque Rom. Omnibus, quamquam ruit ipſe ſuis cladibus, peſtem, vaſtitatem, cruciatum, tormenta denuntiat. Dolabellæ ferum & immane facinus, quod nulla barbaria poſſet ignoſcere, id Deorum conſilio factum eſſe teſtatur, &c. Refugit animus, eaque formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmenſium liberis & conjugibus effecerit, &c.*

Sic & à rebus geſtis Pompejum laudat pro Lege Manil. n. 61. *Quid tam novum, quàm adoleſcentulum privatum*

tum

tum exercitum difficili Reip. tempore conficere? confecit: Huic præeſſe? præfuit. Rem optimè ductu ſuo gerere? geſſit. Quid tam præter conſuetudinem, quàm homini peradoleſcenti, cujus à Senatorio gradu ætas longè abeſſet, Imperium atque exercitum dari, Siciliam permitti atque Africam, bellumque in ea adminiſtrandum? Fuit in his Provinciis ſingulari innocentia, gravitate, virtute, &c.

Octavus Locus petitur à *Similitudine*. Ita Cicero pro Archia n. 19. probat eos, apud quos loquitur, moveri debere orantis Archiæ precibus; quandoquidem ipſa ſaxa Poetarum voce movebantur: *Saxa & ſolitudines voce reſpondent, beſtiæ ſæpè immanes cantu flectuntur; nos inſtituti rebus optimis Poetarum voce non moveamur?*

Et pro Roſcio Amerino num. 131. Syllam cum Jove comparat, & à Simili probat, ignoſcendum Syllæ, ſi quid animadvertere non potuerit in tanta rerum cum multitudine, tum magnitudine, quas adminiſtrandas haberet; quandoquidem nec ipſi imputabantur Jovi, ſi quando imbres ac tempeſtates urbibus atque hominibus nocerent.

Et 1. Catilinaria n. 3. probat à Simili non eſſe ferendum Catilinam: *An verò vir ampliſſimus Pub. Scipio Pontifex maximus T. Gracchum mediocriter labefactantem ſtatum Reipub. privatus interfecit; Catilinam verò orbem terræ cæde atque incendiis vaſtare cupientem nos Conſules perferemus? Nam illa nimis antiqua prætereo, quòd Q. Servilius Hala Sp. Melium novis rebus ſtudentem ſua manu occidit: fuit, fuit iſta quondam in hac Rep. virtus, ut viri fortes acrioribus ſuppliciis civem pernicioſum, quàm acerbiſſimum hoſtem coercerent. Habemus Senatusconſultum in te, Catilina, vehemens & grave: non deeſt Reip. conſilium, neque auctoritas hujus Ordinis, nos, nos, dico apertè, Conſules deſumus.*

Nonus Locus ab *Exemplis*; quibus nihil ſolet eſſe efficacius ad movendum. Obſervandum eſt tamen, ea non eſſe in Amplificatione enucleatiùs explicanda; nam Amplificatio minores circumſtantias non patitur, nec admittit quidquam, niſi magnum ſit illud vel uſu, vel natura. Hæc porro quoties adhibet Tullius in Amplificatione, quaſi punctis quibuſdam ac ſtimulis utitur ad urgendum.

Sic

Sic pro Archia, n. 19. quem admittendum in civitatem eſſe contendebat, affert congeriem exemplorum petitam à multis civitatibus, quæ Homerum, vel mortuum, ſuum eſſe defendebant æmulatione quadam dignitatis, quam in Poetis eſſe poſitam arbitrarentur. *Homerum Colophonii civem eſſe dicunt ſuum; Chii ſuum eſſe vindicant; Salamini repetunt; Smyrnæi verò ſuum eſſe confirmant, itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt; permulti alii præterea pugnant inter ſe atque contendunt: Ergo illi alienum, quia Poeta fuit, poſt mortem etiam expetunt; nos hunc vivum, & qui voluntate, & legibus noſter eſt, repudiabimus?*

Et in laudata paulò ante Catilin. 1. num. 3. multis exemplis probat, non eſſe ferendum Catilinam apertum hoſtem, & Senatus Conſulto jam damnatum: dignumque eſſe illum ſuppliciis, quæ ab aliis multò minùs nocentibus repetita fuerunt.

Et pro Milone n. 76. & ſequentibus probat multorum exemplis Livii, Druſi, Pub. Africani, Pompeji, de quorum morte, etſi de Repub. benè meriti fuiſſent, nulla habita fuerat quæſtio, multò minùs de Clodii nece decerni debuiſſe. Idem argumentum tractat num. 7. ubi confutat præjudicia, quæ contra Milonem jactabantur; ſcilicet in Repub. bonis legibus inſtituta plectendum eſſe morte, qui hominem occiſum à ſe fateretur, exemplis utriuſque Gracchi ac Saturnini, qui jure cæſi habebantur.

Decimus Locus petitur à *fictis perſonis*, & Proſopopœja nuncupatur; qua fit, ut homines, vel belluæ; vel etiam res inanimatæ loquentes inducantur. Frequentiſſimus toto Cicerone iſte Locus, de quo ſuo tempore dicemus fuſiùs in Libro qui de Figuris inſcribitur. Sic pro Mil. n. 93. ita Milonem loquentem inducit: *Me quidem, Judices, exanimant, & interimunt hæ voces Milonis, quas audio aſſiduè, & quibus interſum quotidie. Valeant, inquit, valeant cives mei, ſint incolumes, ſint florentes, ſint beati. Stet hæc urbs præclara mihique patria chariſſima, quoquomodo merita de me erit: tranquilla Rep. Cives mei (quoniam mihi cum illis non licet) ſine me ipſi, ſed per me tamen perfruantur. Ego cedam atque abibo. Si mihi Rep. bona frui non licuerit, at carebo mala: & quamprimùm*

teti-

tetigero bene moratam & liberam civitatem, in ea conquieſcam.

Et 1. Catil. n. 27. ita Patriam loquentem facit: *Etenim ſi mecum Patria, quæ mihi vita charior eſt, ſi cuncta Italia, ſi omnis Reſp. loquatur, Marce Tulli, quid agis? Tune eum, quem hoſtem eſſe comperiſti; quem ducem belli futurum vides; quem expectari Imperatorem in caſtra hoſtium ſentis; auctorem ſceleris, Principem conjurationis, evocatorem ſervorum & civium perditorum exire patieris; ut abs te non emiſſus ex urbe, ſed immiſſus in urbem eſſe videatur? Nonnè hunc in vincula duci, non ad mortem rapi, non ſummo ſupplicio mactari imperabis? Quid tandem impedit te? Moſne Majorum? At perſæpè etiam privati in hac Rep. pernicioſos cives morte mulctarunt. An leges, quæ de Civium Rom. ſupplicio rogatæ ſunt? At numquam in hac urbe ii, qui à Republ. defecerunt, civium jura tenuerunt. An invidiam poſteritatis times? Præclaram verò Populo Romano refers gratiam, qui te, hominem per te cognitum, nulla commendatione majorum, tam maturè ad ſummum Imperium per omnes honorum gradus extulit, ſi propter invidiam, aut alicujus periculi metum, ſalutem civium tuorum negligis, &c.*

De his decem Locis atque aliis tam inſitis, quàm aſſumptis, ex quibus Amplificatio petitur, quoniam ſingillatim acturi ſumus in quarto Libro, ſuperſedemus in præſentia ſuas ſingulis accommodare pro inſtituti noſtri ratione Exercitationes. Satis habebimus unicam hic apponere, quæ ad præceptiones & regulas in hoc articulo traditas exacta ſit.

EXER-

EXERCITATIO.

Chriſtiani apud Neronem perduellionis accuſati ab homine Ethnico defenduntur.

A Definitione, à Frequentatione Conſequentium, à Contrariis, à Diſſimili, à Repugnantibus, à Cauſis, ab Effectis, à Simili, ab Exemplis, à Proſopopœja.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non afferre ſe Chriſtianorum querelas, qui detinentur in vinculis, ad propulſandam illatam perduellionis accuſationem, ne eorum defenſio minus ponderis habeat in propria cauſa, ſed accedere ſe hominem Ethnicum, Chriſtianæ gentis Patronum. Tractabitur Exordium per Proſopopœjam & per Cauſas; inducentur enim loquentes Chriſtiani, & criminationis illatæ cauſas à ſe amolientes.

Propoſitio. Dicet homo Ethnicus, non potuiſſe ſibi temperare, quin eorum defenſor accederet, quorum innocentiam noverat.

Confirmatio. Petetur à Repugnantibus, à quibus oſtendet, alienos eſſe à perduellionis crimine. Et 1. quidem à Religione, quam Chriſtiani profitentur; quam definiet per Effectus, nimirum per leges & inſtituta, quibus conſtat tota, quæ contrariè pugnant cum illo crimine, cujus rei accuſantur. Illa præcipit ſuis ſectatoribus obſequium, amorem, reverentiam ſuos in Principes. 2. A Diſſimili; illi ſcelerata moveant ſuos in Principes arma, qui, &c. 3. Oſtendet Repugnantiam cum Chriſtianorum moribus, qui dociles ſemper viſi ſunt, qui laudem pro contumelia, amorem pro odio, &c. ſolent rependere; tractabitur etiam hic locus à Contrariis. 4. Id confirmabit à ſimili, revocando Chriſtianorum memoriam, qui pro defenſione ſuæ Religionis tam ſæpè, tam multi mortem ſubierunt. 5. A Teſtimoniis appellabit omnium fidem, ſi auctores aut participes tur-ba-

barum, tumultus, aut ſeditionis argui Chriſtiani poſſint. Neronem ipſum teſtem appellabit. 6. Repugnat, ut Chriſtiani ſine armis, ſine opibus, ſine Ducibus quidquam ejuſmodi moliti ſint.

Concludet. Dehortando ab inferenda Chriſtianis contumelia, vel pœna, & à frequentatione Conſequentium demonſtrabit, quid metuendum habeat, ſi Chriſtianos innocentes pergat ulteriùs perſequi.

ORATIO.

Non adduco tuum ad Tribunal, Princeps æquiſſime, unum aliquem infortunatis illis ex hominibus, quos in vinculis habes, & cruentæ morti deſtinas, ſuam ut ſociorumque ſuorum peroret cauſam, & inuſtam toti Chriſtianorum genti accuſationis labem depellat. Non queruntur illi ſuis ex ergaſtulis, tuamque teſtantes æquitatem flebiliter clamant. (*Proſopopœja.*) Inſontes nos ſumus, accuſamur perperam, & nihil meriti umquam, malè per ſummum nefas damnamur. Nam quis eſt tam injuſtæ criminationis artifex? aut quibus vel argumentis, vel teſtibus illa revincitur? (*A Cauſis.*) An egimus quidquam, quod perduellionis ſuſpicionem moveat? an fuit noſtris in moribus & vivendi conſuetudine ſceleris vel umbra, quæ facere ſuſpectam fidem poſſit? Tam juſta Chriſtianorum expoſtulatio, etſi valere poteſt apud æquiſſimum Principem, ad propulſandum iniquæ accuſationis probrum; tamen ab iis profecta, quos utilitatis propriæ & propenſæ in ſuos voluntatis ratio exſtimulat, minus habere ponderis fortè videatur. (*A Diſſimili.*) At qui, ſtudio contrariarum partium, & alienus ſemper à peregrinis novæ ſectæ opinionibus vixerit, is non aliis, quàm ſolius æquitatis rationibus impulſus ad dicendum pro Chriſtiana gente debet videri.

Liceat igitur mihi pauca dicere Chriſtianorum in gratiam, quos probè cùm intelligam expertes eſſe prorſus illius criminis, cujus in invidiam vocantur, non potui mihi temperare, quin innocentiæ patronus ac defenſor accederem; & illatam contra fas omne perduellionis calumniam amolirer.

(*A Re-*

(*A Repugnantibus.*) Ac primùm quidem quàm alienum perduellionis crimen cenſeri debuit ab iis, qui Chriſtiani nuncupantur, & Chriſtum Religionis ſuæ Principem atque auctorem colunt? Nam quid ille commendat inprimis ac præcipit ſuis ſectatoribus? quibus inſtitutis ac legibus nititur Religio tota, quam tradidit, & communem omnibus pioque cultu ſervandam edixit? Nihil hæc occultum continet, nihil per ambages, aut cum fuco loquitur. Palam eſt, & in ipſis Chriſtianorum expreſſum moribus, (*A Definitione per Effecta*) quodcumque profitetur ac prædicat. At illa, ſi neſcis, fidelem ac nativam ſuis in Principibus Dei præpotentis imaginem agnoſcit; ſingularem iiſdem cultum ac reverentiam, ſincerum amorem, devotiſſimum obſequium jubet exhiberi; pro iis tuendis quodlibet adiri periculum, ſanguinem ac vitam profundi imperat. An ergo nefaria legitimum in Principem conſilia meditentur, quibus ipſa Religio præcipit, moderatores ſuos ſinceris animorum ſtudiis demereri?

(*A Diſſimili.*) Illi, illi ſcelerata moveant in Imperatores, arma, quos religio nulla retinet, quos una ſollicitat ambitio, incendit avaritia, regnandi libido per omne flagitium rapit ac præcipitat: qui nullas leges agnoſcunt, nullam dominationem reverentur, cùm violari jus poteſt impune, neque ulla ſceleris pœna nocentes expectat. At, qui expreſſam ſuis in Imperatoribus ſui ipſorum Dei ſimilitudinem venerantur, qui eoſdem proprio capitis periculo totiuſque effuſione ſanguinis, niſi Religionem ſuam abnegent, debent tueri; qui fortunas, dignitates, vitam nullo ponunt in loco; illi Neronis in caput, in ſalutem conjurent? Non cadit gentem in iſtam tam deteſtabile facinus, neque Chriſtianorum inſtituta ſceleris hujus vel umbram patiuntur.

(*A Simili.*) Nam quid ſimile auditum unquam de ipſis eſt? quis nefarias molitiones, turbas, ſeditiones, tumultus exprobret? quam habuiſſe partem in variis civium noſtrorum totiuſque Italiæ motibus arguuntur? Exſurgant illi, quotquot ſunt Chriſtiani nominis accuſatores, & in ipſorum moribus vivendique conſuetudine quid reprehendant, quod habere af-

finitatem cum perduellione videri poſſit. Nam quis eos perduelles putet, (*A Contrariis*) aut ad inferendam injuriam comparatos, qui laudem pro contumelia, pro odio amorem, beneficia pro ſuppliciis, preces & vota pro cruenta morte rependunt ? (*Ab Exemplis* .) Patere; Princeps æquiſſime, ut cum ea, quam debeo Imperatori meo, reverentia, ad tuum ipſius teſtimonium appellem; noſti enimverò & tuis ipſe uſurpaſti oculis, quàm dociles illi animos moderatoribus ſuis afferant, quàm patientes in laboribus, quàm conſtantes in cruciatibus perferendis, quàm parùm cupidi retinendæ vitæ, quoties Religionis cauſa poſtulat, aut patriæ ſalus Imperatorumque juſſa repoſcunt.

Sed quid ego diutiùs immoror in ea confutanda calumnia, quæ nullis nixa fundamentis ruit ex ſe ſe ac ſubvertitur ? (*A Repugnantibus*.) Sit ita ſanè, uti accuſatores imperiti clamitant: hoc informare animo tam deteſtabile conſilium Chriſtiani potuerint, habuerint illi conjurandi in patriam & in Imperatorem ipſum voluntatem; quibus tandem rationibus meditatum ſcelus exequerentur ? quas illi copias, quos exercitus, quas facultates habent ? quibus ſe tueantur armis, quibus Ducibus in aciem prodeant, quas urbes ad defenſionem, quæ propugnacula nobis oſtendet Chriſtianorum paucitas ex plebeculæ quiſquiliis ac colluvie fermè congregata ?

Ah! cave, Princeps æquiſſime, (*A Conſequentibus*) ne, ſi gentem innoxiam perſequeris ulteriùs, præter commune odium nihil quidquam reportes; & dum populi tuæque ſecuritati videris allaborare, non apud Romanos modò, ſed etiam apud univerſum orbem crudelitatis ac ſævitiæ famam incurras.

LIBER TERTIUS.

De Figuris, ſeu de Elocutionis dignitate.

VErtitur totum Artis Oratoriæ momentum in hoc Libro, qui de Figuris inſcribitur. Cùm enim Artis Oratoriæ ſeu potiùs Rhetoricæ ſit finis aptè ornatèque dicere ad perſuadendum, nulla ratione perveniri ſecuriùs poteſt ad propoſitum exitum, quàm ſcientia & artificio Figurarum, aliorumque Orationis ornamentorum, in quibus tota dicendi vis ac majeſtas poſita eſt.

Figura porro apud Rhetores nihil eſt aliud, quàm Orationis ornatus, ſeu ſermonis conformatio, à communi ratione dicendi remota: in quo differt à Tropo, qui Orationis ornatus eſt, per quem ſenſus alicujus verbi aut ſententiæ proprius ad alium ſenſum deducitur.

Igitur Elocutionis ornamentum ac dignitas in Tropis & Figuris verſatur & conſiſtit; & quemadmodum ſunt Figuræ quædam verborum, quædam ſententiarum; ita Tropi alii verborum, alii ſententiarum nuncupantur.

CAPUT PRIMUM.

De Tropis, ac de iis primùm qui in uno verbo poſiti ſunt.

Q*Uid eſt Tropus?*

R. Eſt verbi vel Orationis à propria ſignificatione ad aliam cum aliqua virtute ac dignitate Translatio. Hoc ipſa vox indicat. Tropus enim dicitur à verbo τρέπω, id eſt converto, ſive immuto.

Quot ſunt in uno verbo Troporum genera?

R. Septem vulgò recenſentur: Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Catachreſis, Antonomaſia, Onomatopœja, Metalepſis.

Quid eſt Metaphora?

R. Eſt translatio verbi à propria ſignificatione ad aliam cum aliqua ſimilitudine. Verbi gratia, cùm quis dicitur incenſus ira, inflammatus cupiditate, lapſus errore: ſic & dicitur lumen Orationis, generis claritas, gloriæ leges, concionum procellæ, virtutum concentus: quæ omnia ſimilitudinem habent aliquam cum iis rebus, à quibus denominantur.

Quis eſſe debet uſus Metaphoræ?

R. Cavendum eſt, ne ſit frequentior, ne inverecundus, ne apud Oratores tam audax, quàm apud Poetas; ne Metaphora procudatur nova, quæ auctorem bonum non habeat.

Quid eſt Synecdoche?

R. Eſt Tropus, in quo totum pro parte, vel pars pro toto ſumitur; vel ex antecedentibus conſequentia intelliguntur. Ita totum pro parte ſumpſit Virgilius, cùm dixit, *fontemque ignemque ferebant*. Hoc eſt, aquam è fonte, carbones ex igne decerptos. Partem pro toto, cùm pro navi puppim uſurpat. Conſequentia verò ex antecedentibus intelliguntur, ut ſi quis dicat, *jam boves ab agricolis reducuntur domum*, pro, nox adeſt.

Quid eſt Metonymia?

R. Eſt Tropus, qui cauſam per effecta, vel effecta per cauſam, vel id quod continet, pro eo quod continetur, vel rem è ſigno declarat, verbi gratia: *Dona laborata Cereris*, pro, frumentum in panem redactum, eſt exemplum Metonymiæ, quæ per cauſam effecta deſignat, quia Ceres inventrix frumenti dicitur. *Scelus & ſacrilegium deprehenſum eſt*, id eſt ſceleſtus & ſacrilegus. Hìc cauſa per effecta declaratur: id verò quod continet pro eo, quod continetur, ut *lectitare Platonem*, pro, lectitare Platonis opera. Denique ſignum pro re ſignata ſumitur, ut ſi quis bellum per *arma*, pacem per *togam* indicet.

Quid eſt Catachreſis?

R. Eſt tropus, qui verbo ſimili aut propinquo, pro cer-

certo ac proprio utitur: v. g. cùm *Parricidam* appellamus eum, qui matrem interfecit; quòd ipſa vox Catachreſis inquit, ſignificat enim abuſum quemdam.

Quid eſt Antonomaſia, ſive Pronominatio?

R. Eſt Tropus, qui pro nomine ipſo, aliquid æquivalens nomini, aut etiam ſignificantius ſubſtituit; ut cùm dicitur *Everſor Carthaginis*, pro Scipione, *Aſiæ domitor*, pro Alexandro; *Orator*, pro Cicerone.

Quid eſt Onomatopœia?

R. Eſt fictio vocis ad rem ſignificatam nativa aliqua ſui ſoni ſimilitudine accedentis, ut *mugitus*, *boatus*, *ſibilus*, & ſimilia.

Quid eſt Metalepſis, ſive Tranſumptio?

R. Eſt Tropus, quo ex alio ad aliud veluti per gradus aſcenditur, ut cùm dixit Virgilius, *Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas*, id eſt, poſt aliquot annos, nam ex ariſtis ſpicas, ex ſegetibus æſtates, & ex æſtatibus annos intelligimus.

CAPUT II.

De Tropis qui in oratione, hoc eſt in pluribus verbis fiunt.

QUot ſunt Tropi in oratione, ſive in pluribus verbis?

R. Quatuor: Allegoria, Periphraſis, Hyperbole: quibus addi poteſt Ironia.

Quid eſt Allegoria, ſive Inverſio?

R. Eſt Tropus, quo aliud verbis, aliud ſenſu oſtenditur, ut pro Milone nu. 5. *Equidem cæteras tempeſtates ac procellas in illis dumtaxat fluctibus concionum ſemper putavi Miloni eſſe ſubeundas.* Ubi per tempeſtates ac procellas, ſignificat perturbationes ac tumultus, quibus Milo obnoxius fuerat.

Habes alia Allegoriæ exempla apud Ciceronem pro Marcello, n. 4. in Piſonem, n. 20. pro Muræna, n. 35. Illuſtris eſt etiam illa Allegoria, qua Horatius Rempublicam nova bella molientem, ſub navis nomine, cui de-

deſunt omnia ad felicem navigationem, compellat, & ab hujuſmodi conſilio deterret, Lib. 1. Ode 14. *O navis referent te in mare novi fluctus, &c.*

Hæc porro Allegoria omnium eſt præſtantiſſima, quæ ſimilitudinis & translationis gratia permixta eſt. Talis eſt illa quæ legitur n. laudato, 35. pro Muræna: *Quod fretum, quem Euripum tot motus tamque varias habere putatis fluctuum agitationes, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio Comitiorum: Dies intermiſſus unus, aut nox interpoſita ſæpè perturbat omnia, & totam opinionem parva nonnumquam commutat aura rumoris.* Ubi vides Comitia per ſimilitudinem Freto & Euripo comparari; dici perturbationes & æſtus de Comitiorum ſtrepitu ac negotiis per Allegoriam: & rationem pro modo translatitiè uſurpari. Item pro Sextio n. 20. Allegoria inſignis.

Obſervandum autem eſt in Allegoria, ut, quo genere cœperis translationem, eodem finias. Quis enim non improbet initium à tempeſtate ſumptum, ruina, vel incendio concludi?

Quid eſt Periphraſis, ſeu Circumlocutio?

R. Eſt Tropus, quo pluribus verbis dicitur, quod poteſt paucioribus exprimi; ut ſit oratio plenior & ſignificantior.

Quid eſt Hyperbaton ſeu tranſgreſſio?

R. Eſt Tropus, quo in perpetua Orationis ſerie ordo verborum cum decore perturbatur, ut *mecum*, pro cum me, *quibus de rebus*, pro de quibus rebus.

Quid eſt Hyperbole?

R. Eſt Tropus qui rem auget, vel minuit ſupra, vel infra veritatem; ſupra veritatem quidem, ut pro Marcello n. 4. *Nullius tantum eſt flumen ingenii, nulla dicendi aut ſcribendi tanta vis tantaque copia, quæ, non dicam exornare, ſed enarrare, C. Cæſar, res tuas geſtas poſſit.* Ibid. n. 11. *Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu poſſit, atque ego ipſe cogitans ſentio: ipſam victoriam viciſſe videris, cùm ea ipſa, quæ illa erat adepta, victis remiſiſti.* Alia ſunt ejuſdem Tropi exempla illuſtria pro Lege Manilia n. 28. Phil. 2. nu. 67. Ver. 7. num. 144.

Exemplum verò Hyperboles quæ rem minuat infra ve-

veritatem, habes pro Roſcio Com. n. 20. ubi facetè jocatur in Fannium Cheream: *Oro atque obſecro vos, qui noſtis, vitam inter ſe utriuſque conferte; qui non noſtis, faciem utriuſque conſiderate. Nonne ipſum caput & ſupercilia illa penitùs abraſa olere malitiam & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus uſque ad verticem ſummum, ex fraude, fallaciis, mendaciis conſtare totus videtur; qui idcirco capite & ſuperciliis ſemper eſt raſis, ne ullum quidem pilum viri boni habere videatur?* Item in Piſonem n. 55. pro Flacco n. 41.

Quid eſt Ironia?

R. Eſt Tropus, aliter Illuſio vocatur, & ſenſum indicat contrarium iis verbis, ex quibus conflatur, ut ſi quis diceret, O *pium & mitem ac gratum animum!* de eo, qui hominem in ſe beneficum trucidaſſet.

Frequens eſt Cicero in Ironia, præſertim ſi jocari in aliquem mordaciùs voluerit.

Sic Verr. 6. n. 86. *Erat hyems ſumma, tempeſtas perfrigida, imber maximus, cùm iſte imperat lictoribus, ut Soſopatrum de porticu, in qua ſedebat, præcipitem in forum dejiciant. Vix erat hoc etiam imperatum, cùm illum ſpoliatum ſtipatumque lictoribus videres. Omnes ideò putabant, ut miſer atque innocens virgis cæderetur; fefellit hæc homines opinio; virgis iſte cæderet ſine cauſa ſocium Populi Rom. atque amicum? non uſque eò eſt improbus, & non omnia in eo uno ſunt vitia: numquam fuit crudelis: leniter hominem clementerque accepit.* Quo in exemplo ſimulatio tota fit in ſingulis verbis à ſua ſignificatione in contrariam mutatis. Nam narrat poſtea Cicero, quàm cruentum in morem Soſopatrum illum Verres cruciaſſet.

Et pro Rabirio Perd. n. 13. T. Labienum irridet ironicè, quòd popularem ſe eſſe dixiſſet: *Namque hæc tua, quæ te clementem popularemque delectant? I, lictor, colliga manus: quæ non modo hujus libertatis manſuetudiniſque non ſunt, ſed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilii, ſed Tarquinii ſuperbiſſimi atque crudeliſſimi Regis iſta ſunt cruciatus carmina; quæ tu homo lenis, tu popularis libentiſſimè commemoras; caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito.*

Item Cat. 2. n. 24. pro Lig. n. 1. in Piſonem nu. 56. pro Mil. n. 20.

Obſervandum autem, Ironiam facilè intelligi vel ex mo-

modo, quo pronunciatur, qui irriſionem ſonant, vel ex perſona aut rei natura verbis, quæ proferuntur, contraria.

EXERCITATIO.

In puriſſimos Beatæ Virginis Conceptus.

Per Allegoriam, Hyperbolem, & Ironiam.

SYNOPSIS.

1. SOcios invitabit ad celebrandos ſanctiſſimæ Virginis ortus puriſſimos. Laudemus enimverò, &c. Gratulemur Parenti amantiſſimæ, &c. Adjunget definitiones aliquas allegoricas, eaſdemque Virgini honorificas.

2. Per Hyperbolem dicet, neminem eſſe, non hominem, non cœleſtem Genium, non aliam quamlibet creaturam, quæ perfectiones animæ illius vel in ortu primo explicare poſſit. Solius eſſe Dei Patris, qui Mariam in Filiam, Filii, qui in Parentem, Spiritus Sancti, qui in Sponſam elegit, enarrare dotes illas, &c.

3. Per Ironiam junctam cum Allegoria quæret à Dæmone, cur otiaretur, cùm feliciſſima illa anima corpori conjuncta eſt? Quin tu Sidus illud obſcurabas, &c.

4. Per aliam Ironiam extollet lenitatem ac comitatem Dæmonis, qui non tantùm Virgini præceperit, ſed ultrò etiam paſſus fuerit caput ſuum ab eadem conteri.

Concludet gratulando ſibi & ſociis, qui talem Parentem nacti ſint.

ORATIO.

Laudemus enimverò, ò ſocii, fortunatiſſimam illam poſt homines natos Virginem, quæ ſingulari omnipotentis Dei beneficio communis expers maculæ, pulcherrima tota, tota puriſſima exoritur. Gratulemur Parenti amantiſſimæ, quæ Deum aliquando nobis fratrem eſt editura. Recolamus horam illam, qua hæc anima è præpotentis Dei manibus, tamquam opus numeris omnibus

& par-

& partibus abſolutum, tamquam cœleſtis potentiæ ac ſapientiæ ſpecimen prodiit. Hodie primùm Sidus illud emicat, cujus ſplendidiſſima luce orbis terrarum univerſus aliquando colluſtrabitur: (*Allegoria*) hoc illud lilium eſt, cujus puriſſimum candorem nullus unquam nævus inquinavit; hoc illud ſpeculum eſt, cujus nitorem tartarei ſerpentis halitus peſtifer numquam infecit, inquinavit, afflavit.

Quamquam quis à nobis aſſequi dicendo poſſit dotes illas incontaminatæ Virginis, quæ omni commendatione major eſt? (*Hyperbole.*) Quis, non hominum dico, ſed beatarum etiam mentium explicet, quot & quantis ornata virtutibus in hoc primo vitæ limine refulſerit? O Tu, ſumme rerum omnium Moderator Deus, qui illam tibi dilectiſſimam in filiam adoptaveras: Tu æqualis in omnibus Patri Fili Unigenite, qui reliquas inter fœminas aſſumpſeras illam in Matrem: Tu, divine Spiritus, qui in Sponſam tibi chariſſimam Mariam elegeras, dicite, quàm ſingulari perfectionum omnium comitatu deſtinatum vobis habitaculum adornaſtis.

Tu verò quid agebas interea, humani generis hoſtis infenſiſſime? quid ceſſabas? quid otiabare? Adeòne reſederant iræ veteres, & inſatiabilis animi tui furor quieverat? (*Ironia*, *Allegoria*.) Quin tu Sidus illud lucidiſſimum, cùm ſtatim exortum eſt, ſpiſſa noctis illius, quam incolis, caligine obſcurabas? Quin glaciem illam nitidiſſimam infecto pollutionis halitu maculabas? Quin fontem illum limpidiſſimum venenata impuriſſimi pectoris peſte inficiebas? Quin in hortum illum amœniſſimum omni florum genere fragrantem ac redolentem pro tua ſubtilitate irrepebas; quin ſpecioſiſſimum illum florem, pretioſiſſimum naturæ partum medias inter ſentes ac ſpinas enatum atro pollice demetebas?

Sed quid in te priſtini furoris veſtigia requirimus? Admiremur potiùs indolem ad omnem humanitatem comparatam; extollamus comitatem incredibilem; (*Ironia*) lenitatem nullo umquam elogio ſatis prædicandam! Parùm eſt, quòd vel ad primum Virginis intactæ conſpectum trepidaveris, quòd ſacratiſſimos ipſius ortus veneratus fueris, quòd ab inferenda animæ ipſius labe temperaveris, niſi calcari te totum ab eadem

Vir-

Virgine, niſi conteri caput tuum, agni inſtar mitiſſimi, impunè permiſiſſes. O patientiam admirabilem! O incredibilem modeſtiam! ò raram in hoſte tam jurato manſuetudinem!

Gratulemur igitur nobis tam felicibus natam auſpiciis Parentem optimam; celebremus ortus ipſius puriſſimos, & primigeniæ tabis expertes; & nulla vox, aut lingua ab ipſius laudibus unquam conticeſcat.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Adoleſcens accuſatus in Areopago, quòd Coturnicis oculos effodiſſet.

Per Ironiam, & Hyperbolem.

SYNOPSIS.

EXordium & Propoſitio. Dicet ironicè & hyperbolicè, novum crimen illatum fuiſſe Adoleſcenti qui accuſetur, quòd aviculæ oculos effodiſſet.

Deinde Ironicam præ ſe feret ſollicitudinem, incertus unde repetat Adoleſcentis miſeri defenſionem, nam crimen patet; ipſa volucris æquitatem Judicum implorat, &c.

3. Refutabit ironicè, quod adverſarius dixerat, non tam petendam eſſe accuſationis gravitatem ex ipſo facto, quàm ex malitia, quam facinus illud argueret; deſignari ſcilicet patranda olim ab eo Adoleſcente graviſſima quæque flagitia. 1. Extollet mitem Accuſatoris animum, qui commiſſum in avicula piaculum ipſum excuſet. 2. Exagitabit eundem, quaſi vidiſſet intimos Adoleſcentis ſenſus, ut malitiam, quam exprobrat, deprehenderet. 3. Per aliam Ironiam illudet adverſario, qui certum de rebus olim eventuris ferre judicium videatur.

Concluſio Ironica. Dicet nihil eſſe relictum Clienti ſuo, niſi ut miſericordiam Judicum imploret, quòd omnium voce, ſi quid accuſatori creditur, ſit condemnatus.

ORA-

O R A T I O.

Novum crimen, Judices, & ante hunc diem inauditum, (*Ironia & Hyperbole*) quod nulla legum ſeveritas, nulla atrocitas ſuppliciorum, nullum ſatis grave mortis genus eluat unquam aut expiet, Adverſarius meus, homo religioſus mirum in modum ac perſpicax ad vos detulit; Adoleſcentem minimè malum oculos aviculæ ludendo effodiſſe.

Quid agam, Judices, quò me vertam? (*Ironia*) Res patet: negare factum nequeo; habetis confitentem reum; perdidit oculos nullo ſuo ſcelere infelix volucris, & veſtram omnium æquitatem implorat, vindicem manum repetit, dignum tanto parricidio ſupplicium efflagitat.

Quamquam, fallor, levis vel iſta culpa videri poſſit, inquit Adverſarius, niſi perverſitatem animi non ferendam in Adoleſcente argueret; niſi perpetrandis olim flagitiis majoribus viam ſterneret. O mutatam bene Accuſatoris indolem! ò placidum ultrà quàm ſperare fas erat, & mitem animum! Confide tandem, Infelix Adoleſcens, & dubiis in rebus noli ſpem abjicere. (*Ironia:*) Ecce cauſam agit tuam, qui te acriùs accuſabat; & quem Adverſarium ſenſeras, jam patronum experiris. Quod feciſti cunque, leve eſt, ſi quid accuſatori creditur, nec meretur pœnam. At te cordis tui perverſitas quolibet ſupplicio dignum efficit, nec ducere ulteriùs vitam patitur. Morieris ergo, miſerrime Juvenis; nam quis tutari te poſſit, aut vim accuſationis ejuſmodi deinceps elevet?

Vidit enimverò, quaſi oculis cerneret, & animi tui naturam atque indolem Accuſator perſpicax penetravit pro ſua ſagacitate, abditos quoſque pectoris tui receſſus, & implicatiſſimos ſinus reſolvit. Tu malus eo judice atque arbitro, licèt nihil unquam edideris, unde quis ſuſpicari id poſſit. Fruſtrà traducta tibi feliciter ad hunc uſque diem adoleſcentia eſt: nihil eſt, quòd probatam omnibus ſuavitatem indolis, morum continentiam, in tota vitæ conſuetudine amabilitatem prætendas. Non te juvat, quòd gratus parentibus, charus ami-

amicis, dilectus æqualibus habearis. Vincit conſtans de te totius urbis judicium nova & inſolens hominis unius opinio, qui cæteris oculatior vidit in te mala quædam improbitatis ſemina, quæ nemo hactenus deprehenderat.

Neque verò oculatus ille tantùm, ſed & peritus Augur, quod aliquando futurum eſt, certò percipit: habet hoc ſingulare Superum munus, ut, quæ cæteris mortalium latent, unus noverit atque intelligat. Jam objectas menti & quaſi præſentes oculis intuetur cædes, rapinas, populationes, parricidia aliaque id genus, ab Adoleſcente miſero committenda olim flagitia, & multò antè ſontis capite plectenda arbitratur.

Quid igitur ſupereſt, niſi ut, crimen ejuſmodi cùm excuſari non poſſit, veſtram miſericordiam obteſter, & quem Accuſatoris voce, tamquam veſtris omnium ſententiis damnatum intelligo, in eumdem partem veſtræ bonitatis aliquam derivare pertentem?

CAPUT III.

De Figuris.

QUid eſt Figura?

R. Eſt conformatio quædam ſermonis remota à communi & primùm ſe offerente dicendi ratione.

Quotuplex eſt Figura?

R. Duplex: altera Verborum, altera Sententiarum.

Quid eſt Figura Verborum?

R. Eſt ornatus quidam in verbis ipſis poſitus, nimirum in eorum ordine, iteratione & aliis id genus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Figuris verborum, quæ Repetitione conſtant.

QUid eſt Repetitio ſeu Anaphora?

R. Eſt Figura, qua ab una eademque voce Oratio ſæ-

ſæpiùs inchoatur: Ut, *Nigil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non videam, planèque ſentiam.* Pro Quintio n. 82. *Quid hæc amentia, quid hæc feſtinatio, quid hæc maturitas tanta ſignificat? Non vim? non ſcelus? non latrocinium? non denique omnia potiùs, quàm jus, quàm officium, quàm pudorem?* Ibid. n. 51. & 52.

Vide & n. 21. Divinatione in Verrem. Pro Roſcio Amerino n. 13. Pro Lege Manilia 40. 2. in Rullum n. 9. 1. Catilinaria n. 1. Philippica 2. n. 19. Pro Milone 94. & 100.

Quid eſt Converſio ſive Epiphora?

R. Eſt Figura Repetitioni contraria, quâ Oratio in eadem voce ſæpè finitur. Sit exemplum illud Ciceronis Orat. in Vatinium n. 37. *Atque illud etiam audire à te cupio; quare, cùm ego legem ex Senatus Conſulto de ambitu tulerim, ſine vi tulerim, ſalvis auſpiciis tulerim, ſalva lege Ælia & Fuſia tulerim, tu eam eſſe legem non putes?*

Item & illud Philippica 2. n. 55. *Doletis tres exercitus Populi Romani interfectos? interfecit Antonius; deſideratis clariſſimos Cives? eos quoque vobis eripuit Antonius: auctoritas hujus Ordinis afflicta eſt? afflixit Antonius.*

Quid eſt Complexio ſeu Symploce?

R. Eſt Figura Repetitione ſimul & Converſione conſtans; ita ut ab eadem voce inchoetur Oratio, & eadem ſæpiùs finiatur. Celebre eſt illud exemplum Lib. 4. Auctoris ad Herennium n. 18. *Qui ſunt, qui fœdera ruperunt? Carthaginienſes. Qui ſunt, qui crudele bellum in Italia geſſerunt? Carthaginienſes. Qui ſunt, qui Italiam deformaverunt? Carthaginienſes. Qui ſunt, qui ſibi poſtulant ignoſci? Carthaginienſes.* Et Oratione pro Milone n. 59. *Sed quæſtiones urgent Milonem, quæ ſunt habitæ nunc in atrio libertatis. Quibuſnam de ſervis rogas? de P. Clodii. Quis eos poſtulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Unde? ab Appio.*

Quid eſt Traductio?

R. Eſt Figura, quæ facit, ut cùm idem verbum crebriùs ponatur, non modò non offendat animum, ſed etiam concinniorem Orationem reddat. Lib. 4. ad Herennium num. 19. *Qui nihil habet in vita jucundius vita, is cum virtute non poteſt vitam colere.*

Ibid. *Eum tu hominem appellas, qui ſi fuiſſet homo,* nun-

numquam hominis vitam tam crudeliter petiiſſet. At erat inimicus. Ergo inimicum ſic ulciſci voluit, ut ipſe ſibi reperiretur inimicus.

Ibid. *Divitias ſine divitum eſſe: tu verò virtutem præfer divitiis; nam ſi voles divitias cum virtute comparare, vix ſatis idoneæ tibi divitiæ videbuntur, quæ virtutis pediſſequæ ſint.*

Ex eodem genere exornationis eſt, cùm idem verbum in diverſa ſignificatione ponitur. Ibid. n. 19. *Cur eam rem tam ſtudioſè curas, quæ multas tibi dabit curas?*

Item: *Amari jucundum eſt, ſi curetur, ne quid inſit amari.*

Quid eſt Conduplicatio?

R. Eſt Figura, qua idem verbum geminatur, ut Catiliniana 1. n.4. *Vivis, & vivis non ad deponendam, ſed confirmandam audaciam.*

Interdum verba repetuntur in fine ſententiæ, quæ poſita fuerant initio. Pro Sextio n. 6. *Ademit Albino ſoceri nomen mors filiæ; ſed charitatem illius neceſſitudinis & benevolentiam non ademit.*

Item pro Marcello n. 17. *Vidimus tuam victoriam præliorum exitu terminatam: gladium vagina in urbe vacuum non vidimus.*

Item pro Milone n. 95. Philippica 2. n. 88.

Quid eſt Gradatio ſeu Incrementum, ſive Climax?

R. Eſt Figura, in qua Oratio per certos gradus ad aliquid ſummum & ultimum veluti aſcendit, aut ad aliquid infimum deſcendit. Ita pro Roſcio Amerino n. 75. *In urbe luxuries creatur, ex luxuria exiſtat avaritia neceſſe eſt, ex avaritia erumpat audacia, inde omnia ſcelera ac maleficia gignuntur.*

Et pro Quintio n. 95. *Miſerum eſt exturbari fortunis omnibus, miſerius eſt, injuria; acerbum eſt ab aliquo circumveniri; acerbius à propinquo: calamitoſum eſt bonis everti, calamitoſius cum dedecore: funeſtum eſt jugulari à forti & honeſto viro, funeſtius ab eo, cujus vox præconio quæſtu proſtet. Indignum eſt à pari vinci, indignius ab inferiore atque humiliore. Luctuoſum eſt tradi alteri cum bonis, luctuoſius inimico: horribile eſt cauſam capitis dicere, horribilius, priore loco dicere.*

Et Verrina 7. numero 75. numero 169. Pro Milone nu-

numero 61. Pro Archia numero 4. Pro Sextio num. 32.

Quid eſt in Figuris iſtis præcipuè cavendum?

R. 1. Ne ſæpiùs adhibeantur. 2. Ne aſſumantur illæ, quæ frequentiori uſu viluerunt. 3. Ne per vim intrudantur. Hinc Quintilianus Lib. 9. cap. 3. notat, Figuras illas, etſi non parum venuſtatis habent, quia tamen affectatam artem & apertam nimis continent, rariùs uſurpari à magnis Scriptoribus, nec ferè niſi res ipſas ſucceſſionem habere & certos gradus, cujus rei hoc profert exemplum: *Africano*, inquit, *virtutem induſtria, virtus gloriam, gloria æmulos comparavit.*

EXERCITATIO.

Defenditur Diogenes, qui media luce hominem Athenis quæreret accenſa face.

Per Repetitionem, Converſionem & Complexionem.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, plenum ſapientia fuiſſe facinus illud Diogenis, quod ineptum plurimis ac ridiculum viſum eſt.

Propoſitio. Dicet, vel in populoſa civitate paucos extitiſſe, qui nuncupari verè homines poſſent.

Confirmatio. 1. Per Repetitionem dicet, non meruiſſe illos appellari homines, qui ambitioni, qui avaritiæ, qui voluptatibus unicè ſervirent, & unius curandi corporis ſolliciti animam negligerent.

2. Solos illos eſſe homines, qui rationem ducem ſequerentur. Quod tractabit per Complexionem, Age, quid facit hominem? Ratio, &c.

Contentio. Per Converſionem. Da mihi aliquem, qui nihil agat, nihil loquatur, nihil meditetur, niſi ex præſcripto rationis, & illum hominem reputabit Diogenes.

Concluſio. O ſi reviviſceret Diogenes, an multos in hac ampla civitate homines inveniret?

ORA-

O R A T I O.

Etſi viſa eſt illa plurimís ridicula Philoſophi inſanientis oſtentatio, quòd Athenis ipſa luce meridiana accenſam facem circumferens hominem Diogenes quæreret; tamen qui cauſas facti illius rationeſque ſcrutari penitùs voluerit, is ſummam in eo conſilio ſapientiam cogetur admirari.

Enimverò quot putatis vel in ampla illa ac populoſa civitate extitiſſe, quos homines eſſe verè diceres, & tam honorifica appellatione meritò nuncupandos arbitrareris?

An erant homines illi, taleſve merebantur appellari, quibus numquam erat ſatis, quod habebant, ſed cumulandis quotidie novis opibus inhiarent? (*Repetitio.*) An erant homines illi, qui inani gloriolæ cujuſdam accenſi fumo, nihil præter fragiles titulos & ambitioſa honorum inſignia quærerent ac venarentur? An erant homines illi, qui mollibus ineſcati deliciarum illecebris voluptatem unam in pretio ponerent? An erant homines illi, qui in curanda fovendaque cuticula, & in iis, quæ ad corpus pertinent, vigiles & attenti, unius animæ bona, decorem ornatumque negligerent? Denique an homines erant illi, qui fraudibus, inſidiis, cædibus ſe ſe mutuò peterent, & ad ſuam ipſi ruinam exitiumque incumberent?

(*Conduplicatio.*) Age, te ipſum compello, age, qui Diogenem accuſas, & in ipſum, tanquam parùm ſanæ mentis hominem, inſurgis: Dic mihi, quæſo, quid facit hominem, aut eo dignum reddit nomine? opinor, Ratio. (*Complexio.*) Quid tantum ipſi pretium, tantam ſupra res omnes creatas excellentiæ prærogativam arrogat? Ratio. Quid eum diſcernit à belluis, mutiſque pecoribus ſegregat? Ratio. Quid inter homines ipſos tantam affert vim diſcriminis, ut alii habeantur in pretio, alii contempti jaceant? Ratio. Et tu homines appellabis, aut etiam efferes inſolentiùs, quorum in moribus vix ullum rationis veſtigium agnoſcas? qui rationem benè monentem & ad ſaniora inflectentem audire non ſuſtineant? qui pravis cupiditatibus obſequi, quàm rectæ rationi obtemperare malint?

Da,

Da, da mihi quempiam, qui meditetur nihil, niſi quod rationi ſit conſentaneum, (*Converſio*) & illum reputabit hominem Diogenes. Cedo aliquem qui nihil loquatur, niſi quod ratio ipſa dictitet, & illum ultro volenſque fatebitur hominem Diogenes. Prodeat unus aliquis è tanta multitudine, qui nihil agendum ſibi putet, niſi quod ad rectæ rationis normam ac regulam fuerit exactum; nec dubitabit illum agnoſcere hominem, atque ut talem venerari Diogenes.

O ſi reviviſceret hodie ſapientiſſimus ille Philoſophus, & civitatem iſtam, tam amplam, tam confertam luſtraret circumcurſans, credis, tot inter homines, qui non modò glorioſum iſtud nomen uſurpant, ſed quidpiam ſibi præter vulgarem hominum ſortem arrogant inſolentiùs, credis inveniendos ab eo plurimos, quos homines appellaret?

ALIA EXERCITATIO.

In Brutum Cæſaris interfectorem.

Per Repetitionem, Converſionem, Complexionem & Gradationem.

SYNOPSIS.

1. Dicet, mirum eſſe, quòd Brutus ad occidendum Cæſarem adduci potuerit.

2. Per Repetitionem, Nihil erat ergo, Brute, quod à tanto ſcelere te averteret? ad imitationem Ciceronis Cat. 1. n. 21.

3. Per Converſionem dicet, Brutum fuiſſe cauſam malorum omnium, quæ Cæſaris necem conſecuta ſunt.

4. Per Complexionem: Tamen, quod mirum eſt, Brutus ſibi ignoſci poſtulat, & affectat nomen Liberatoris patriæ.

Concluſio. Per Gradationem: Quis ergo Brutum non ſceleratum modò, ſed &c. appellet? Nam ſi facinus eſt Civem Romanum interficere; ſcelus innocentem trucidare, &c.

ORATIO.

Quamquam ea eſt ſceleris omnis funeſta quædam & numquam penè evitanda conditio, ut eos, qui flagitioſum quidpiam meditantur, cæcos ſtatim efficiat: mirum eſt tamen eo cæcitatis atque dementiæ venire Brutum potuiſſe, ut Cæſarem inaudito hactenus & novo crudelitatis genere interficeret.

At unde tanta animi ferocitas? Unde in humano pectore tam implacabilis furor exarſit? (*Repetitio.*) Ergo nihil erat, o Brute, nihil quod te ab immani facinore revocaret? Nihil loci ſanctitas, nihil majeſtas Principis, nihil oris vultuſque dignitas, nihil beneficiorum memoria, nihil paternæ cujuſdam benevolentiæ vis, nihil orbitas Reipublicæ, & in tanti viri fato jam jam interituræ commiſeratio moverunt?

Nam quem alium, Patres conſcripti, malorum illorum, quæ jam patimur, auctorem niſi M. Brutum appellabimus? (*Converſio.*) Doletis extinctas Cæſaris victoria Civilis Belli faces fuiſſe denuò ſuſcitatas? Suſcitavit M. Brutus. Deſideratis expulſam urbe noſtriſque finibus tranquillitatem ac pacem? Expulit M. Brutus. Expoſtulatis ſublatas armorum licentia leges, violatam Senatus auctoritatem, libertatem Reipublicæ graviſſimo vulnere fauciatam? Suſtulit, violavit, fauciavit M. Brutus.

(*Complexio.*) Et tamen poſt tot ac tanta ſcelere in uno commiſſa flagitia, quis facti conſcientia ſuperbit? M. Brutus. Quis amiſſam libertatem in priſtinum decus reſtituiſſe gloriatur? M. Brutus. Quis miſeris ac perditis civibus inſultat? M. Brutus.

Quis ergo, M. Brute, non ſceleratum te ſolùm, ſed impium: neque impium modò, ſed etiam parricidam: (*Gradatio.*) neque parricidam tantùm, ſed etiam totius Reipublicæ interfectorem non appellet? Nam ſi facinus eſt, Romanum Civem etiam nefarium occidere; ſcelus, innocentem trucidare; parricidium, optimum Principem de medio tollere; quid dicemus, Patrem Patriæ totiuſque Imperii Romani columen ac præſidium ſuſtuliſſe?

AR-

ARTICULUS II.

De Verborum Figuris, quæ conſtant ſimilitudine.

QUot ſunt Figuræ verborum, quæ conſtant ſimilitudine? R. Quatuor. Compar ſive Iſocolon, Similiter Cadens, Similiter Deſinens, Annominatio.

Quid eſt Compar, ſeu Iſocolon?

R. Eſt Figura, in qua ponuntur Membra ſive Commata ſimillimæ magnitudinis, v. g. Pro Lege Manilia n. 35. *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longè latèque diſperſum Cn. Pompejus exeunte hyeme apparavit, ineunte vere ſuſcepit, extrema æſtate confecit.*

Sic & pro Sylla n. 14. *Multùm hac vox deberet valere ejus hominis, qui Conſul inſidias Reipublicæ conſilio inveſtigaſſet, veritate aperuiſſet, magnitudine animi vindicaſſet.*

Item in Vat. n. 5. Philippica 5. n. 44.

Quid eſt Similiter Cadens, ſive Homœopteton?

R. Eſt Figura, qua iidem caſus ſæpè in fine Commatis, aut ſententiæ ponuntur: v. g. pro Roſcio Amerino n. 27. *Quid tam commune, quàm ſpiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus ejectis?* Ubi vides tria nomina in dandi caſu poſita.

Item pro Marcello n. 8. *Soleo ſæpè ante oculos ponere, idemque libenter crebris uſurpare ſermonibus, omnes noſtrorum Imperatorum, omnes exterarum gentium potentiſſimorumque populorum, omnes clariſſimorum Regum res geſtas, cum tuis, nec contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec diſſimilitudine bellorum poſſe conferri.*

Item pro Cæcina n. 1.

Quid eſt Similiter Deſinens?

R. Eſt Figura, qua duæ vel plures ſententiæ, ſeu Orationis membra ſimili terminationis modo finiuntur. Cicero pro Lege Manilia n. 48. *Itaque non ſum prædicaturus, quantas res ille domi, militiæque, terra marique, quantaque felicitate geſſerit, ut ejus voluntatibus non modò cives ſemper aſſenſerint, ſocii obtemperarint, hoſtes obedierint, ſed etiam venti, tempeſtateſque obſecundarint.*

Et Verrina 3. n. 9. *Quis hoc non perſpicit, præclarè nobiſcum actum iri, ſi Populus Romanus iſtius unius ſupplicio contentus erit, ac non ſic ſtatuerit, non iſtum majus in ſe ſcelus concepiſſe, cùm fana ſpoliarit, cùm tot homines innocentes necarit, cùm cives Romanos morte, cruciatu, cruce affecerit, cùm prædonum duces accepta pecunia dimiſerit, quàm eos, ſi qui iſtum tot, tantis, tam nefariis ſceleribus coopertum jurati ſententia ſua liberarint?*

Et pro Milone n 85.

Quid eſt Paronomaſia, ſive Annominatio?

R. Eſt ſimilitudo verborum in ſententia diſſimili, ut Philippica 3. n. 21. *En cur Magiſter ejus ex Oratore, Arator factus eſt.*

Et de Haruſpicum reſponſis n. 6. *Non modò vincere, ſed vincire oporteret.*

Alia habes Exempla Catil. 1. n. 93. pro Rabirio Perd. n. 72. in Verrem, n. 5.

EXERCITATIO.

Auguſtiſſimum JESU nomen Celebratur.

Per Paronomaſiam, Iſocolon, Similiter Cadens & Similiter Deſinens.

SINOPSIS.

1. ELevabit ac deprimet Imperatorum illorum vanitatem & ambitionem, qui non tam à beneficiis, quàm à maleficiis ſibi nomen quæſierunt. Idque tractabit per Paronomaſiam.

2. Hoc ipſum probabit exemplo Romanorum, quorum alius Achaicus, alius Macedonicus, alius Aſiaticus ob expugnatam Achajam, Macedoniam, Aſiam appellati ſunt; idque tractabit per Similiter Cadens; & aliorum qui nomen habuere, quòd everſionem, depopulationem, vaſtationem intuliſſent.

3. Dicet, Nomen JESU nihil præ ſe ferre præter bonitatem, beneficentiam, ſalutem, felicitatem; idque tractabit per Iſocolon.

4. Id confirmabit recenſendo mirabiles effectus, qui ex

ex Nomine JESU oriuntur. In Cœlo Deum placat; miſericordiam conciliat, &c. In terris morbos pellit, vetuſtatem tollit, &c. In Inferis hoſtem humani generis coercet, &c. Id porro tractabitur per Similiter Deſinens.

Concluſio. Quid ergo tam dulci ac benefico Nomine nobis debet eſſe charum & acceptum magis?

O R A T I O.

(*Paronomaſia.*) Valeant enimverò, valeant ambitioſum homines genus, qui non tam à rebus geſtis, quàm à perditis ac profligatis, non tam à beneficiis, quàm à maleficiis nominari ſe volunt; quibus cæſi exercitus, deletæ civitates, direptæ Provinciæ, extinctæque gentes ac nationes nomen imponunt; quos ferè ſatis potius atque injuriæ, quàm fortitudinis & munificentiæ monumenta nominant.

Eſt ſcilicet, qui, quòd evertiſſet Græciam, ſit ex eo appellatus Achaicus; (*Similiter Cadens.*) eſt, qui devicta Macedonia, magnam cladem genti Macedonum cùm attuliſſet, dictus eſt Macedonicus: eſt qui à Senatu Populoque Romano, quòd partem orbis tertiam vaſtaſſet bello, ac perdidiſſet, vocatus ſit Aſiaticus: eſt, qui, everſa ferro armiſque Numidia, ſit nuncupatus Numidicus.

Nam quid ſexcentos appellem alios aliis nominatos vocabulis, (*Similiter Cadens.*) quia urbibus excidionem, agris inflammationem, Provinciis everſionem, populis deſolationem, publicis ac ſacris locis populationem intuliſſent; non in venia danda, aut in gratia miſerorum & innocentium ineunda probatum ac liberalem animum demonſtraſſent?

At JESU Nomen ambitioſis illis nominibus quàm diſſimile eſt! Quid enim aliud, niſi meram ſine cujuſquam damno præ ſe fert benefaciendi voluntatem? (*Iſocolon*) Quid aliud loquitur, niſi communem ſine ulla exceptione ſalutem? Quid aliud clamat, niſi perpetuam, id eſt immortalis animi felicitatem? Externum idemque non mediocre bonum tribuere alteri, liberalitas eſt; vitam dare, multò plus aliquid, quàm magnificentia; diutiſ-

ſinè propagare vitam, & ipſam vitæ immortalitatem conferre, quo id tandem, niſi nomine, optime JESU, tuo appellabimus? Fruere igitur tandem Nomine, ſine ullius invidia, quod tu tibi ſine ullius injuria aſciviſti; retine cum omnium gratulatione, quod ad omnium ſalutem accepiſti; maxima gloria tua poſſide, quod maximis rebus geſtis peperiſti.

Agite enim, quantam putatis vim eſſe atque efficientiam illius nominis, cujus pulcherrimis & uberrimis fructibus nulla pars orbis univerſi vacua videatur? Quid in altiſſimo Dei domicilio non molitur? Iratum humano generi Numen placat, divinam benignitatem atque miſericordiam conciliat, lætiſſimos beneficiorum omnis generis fontes in nos derivat. (*Similiter Deſinens*) Quid nos perficit in terris? Hujus nominis auditione freta fides ſubſiſtit, erecta ſpes augeſcit, amor inſtigatus ad omne erga Deum atque homines officiorum genus exardeſcit. Mentis verò caligo plerumque hujus cogitatione nominis nonne diſcutitur? ægritudines nonne ſedantur? geſtientes deliciæ indomitæque libidines nonne tanquam frænó cohibentur? Quid loquar nunc, ut ore tantùm prolatum nomen infeſtos humano generi adverſarios, & ad noſtrum interitum animorumque perniciem ex Inferis imminentes propulſet; ut cunctas fraudes conatuſque refutet, ut audaces debilitet, ut omni jam ſupplicio maceratos de integro excruciet?

Nos ergo jucundius aliquid, quàm Jeſu nomen audiemus? frequentius aliquid, quàm hoc nomen loquemur? libentius aliquid, quàm hoc nomen ſcribemus? Habitet in oculis, hæreat in medullis atque viſceribus; vivat atque ſpiret inuſtum cordi: ut nos antè vita ac ſpiritus, quàm nominis tanti grata recordatio deficiat.

ALIA

Alia Exercitatio.
Per eaſdem Figuras.

Burrhi ad Neronem Oratio, ut à Britannici cæde abſtineat.

SYNOPSIS.

Exordium & Propoſitio. Dicet temperare ſibi non poſſe, quin vel cum periculo capitis Neronem dehortetur à tam perniciosſo exitialique conſilio.

Confirmatio petetur 1. à funeſtiſſimis illius parricidii effectis, quod Populus Romanus, Exteri, Superi ipſi, quibus acceptiſſimus erat Britannicus, execrabuntur, idque per Iſocolon tractabitur.

2. Ab ea fama, quam ſibi Nero virtutibus ſuis pepererat, quas facinus ejuſmodi non poſſit non obſcurare. Tractabitur illud per Similiter Cadens.

Rationem illam illuſtrabit demonſtratione publica, quam ſuæ in Neronem benevolentiæ Populus R. dederat; idque amplificabit per Similiter Deſinens.

Concludet hortandò Neronem, ut potiùs redeat in gratiam cum Britannico, ipſique amicè reconcilietur.

ORATIO.

Etſi deteſtandum illud, quod iniiſti de Britannico interficiendo conſilium, non poſſum palàm incuſare, quin graviſſimum ipſe capitis periculum adire videar, Imperator fortiſſime; tamen ita me dies noctesque ſtimulat incredibile, quo ſemper exarſi, gloriæ tuæ ſtudium, ut tantam inuri nomini tuo labem ſegnis ac lentus non feram.

Enimverò liceat mihi, cum ea, quæ debetur tanto Principi, reverentia ſciſcitari; an cogitaſti ſatis apud te facinoris illud genus, quod moliris? An perpendiſti tecum diligenter, eam adhæreſcere inaudito hactenus parricidio atrocitatem, quam univerſus Populus Romanus perhorreſcat, (*Iſocolon.*) exteræ gentes deteſtentur, ipſi Superi impunitum non ſinant? Prævidiſti Britannicum ex-

 tin-

tingui à te non poſſe, quin præcipuum ſibi decus eripi nobilitas valeat, ſuo te privari præſidio exercitus expoſtulet, totâ civitas dulciſſimos adimi ſibi amores conqueratur?

Ten' verò, Princeps fortiſſime, quem vetus & implacabile (*Similiter Cadens.*) Juvenis innocentiſſimi odium incendit, ten' partæ tot rebus præclarè geſtis gloriæ jam piget? tantum ne te cepit laudum tuarum faſtidium, ut tuam extolli probitatem, prædicari palàm humanitatem, uno omnium ore jactari pietatem non patiaris?

An ulla poſſit eſſe tibi vox ſuavior, an jucundior auribus concentus unquam accidat, quàm cùm imis pariter gratus ac ſummis, quò te ageres cumque, medios inter exultantium populorum plauſus incederes? cùm virtutum tuarum fama omnium in te oculos, gratiam, admirationem concitares? (*Similiter Deſinens.*) cùm ſublatus honoris cauſa comitantium humeris, quaſi parta de ſingulorum animis atque voluntatibus victoria triumphares? cùm ſuum te miſeri ſubſidium, afflicti ſolatium, perditi refugium appellarent? cùm te oſtentare ſenes, jactare juvenes, prædicare univerſi ordines properantibus ſtudiis certarent? cùm te ſemel viſo, te compellato, te laudato, fœlices ſe omnes, beatoſque exiſtimarent?

Ah! ne, Princeps fortiſſime, tam lætam rerum tuarum ſegetem unius facinoris labe contamines, ac corrumpas: placare potiùs Britannico fratri: vincat veteres inimicitias concordia, ſimultates amor ſuperet, odio jampridem inſito conſtans ac perennis benevolentia ſuccedat.

ARTICULUS III.

De Figuris verborum, quæ aliquo conflictu conſtant.

QUid eſt *Antitheton, ſeu Antitheſis, ut eſt Figura verborum?*

R. Eſt Figura, qua verba verbis opponuntur, ut Ver. n. 115. *Conferte hanc pacem, cum iſto bello; hujus Prætoris adventum, cum illius Imperatoris victoria; hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invicto.* Item Orat. pro Milone n. 10.

Eſt

Eſt enim hæc non ſcripta, ſed nata lex; quam non didi-cimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa arripui-mus, hauſimus, expreſſimus; ad quam non docti, ſed facti non inſtituti, ſed imbuti ſumus.

Sunt & alia hujus Figuræ exempla illuſtria, Ver. 6. n. 121. Cat. 2. n. 10. ib. n. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia; hinc pudicitia, illinc ſtuprum; hinc honeſtas, illinc turpitudo, &c.* Phil. 8. num. 12. 3. Ver. num. 3. Pro Font. n. 22.

Eſt alia Figura huic penè ſimilis, quæ Antitheſis dicitur, & inter Figuras ſententiarum reponitur; quæ in ſententiarum oppoſitione poſita eſt; ſed de illa ſuo loco tractabitur.

Quid eſt Antimetatheſis ſeu Antimetabole?

R. Eſt Figura, in qua procurrit ſententiæ contrarietas, cum tranſpoſitione verborum. Ita Cicero Lib. 3. de Legibus n. 2. dicit: *Magiſtratum eſſe Legem loquentem, Legem autem, mutum Magiſtratum.*

Et pro Quintio n. 51. *Mavult commemorari de ſe, cùm poſſet perdere, peperciſſe; quàm, cùm parcere potuiſſet, perdidiſſe.*

Quid eſt Synœcioſis?

R. Eſt Figura, qua res eadem contrariis rebus tribuitur, ut, *Peſſima res eſt, & nimia ſervitus, & nimia libertas.*

Quid eſt Oxymoron?

R. Eſt Figura, qua idem de ſeipſo negatur, ut fatuè dictum videatur illud, quod poſtea dictum acutè cognoſcitur. Ita Cicero Lib. de Amic. n. 23. ita de amicis loquitur, *Amici & abſentes adſunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & mortui vivunt.*

Simile eſt ejuſdem de Sicilia teſtimonium, poſtquam illam expilaſſet Verres: *Sic erat deformis atque horrens ager Siculus, ut in ipſa Sicilia Siciliam quæreremus.*

Luculentum & illud Figuræ illius exemplum, quod Epigrammate concluditur, in veteres urbis Romanæ ruinas.

Qui veterem in veteri quæris novus advena Romam,
Et Romæ in Roma nil reperis media?
Aſpice murorum moles disjectaque ſaxa,
Obrutaque ingenti vaſta Theatra ſitu.
Hæc ſunt Roma; viden', velut ipſa cadavera tantæ

Mo-

Molis, adhuc ſpirent imperioſa minas!
Vicit ut hæc mundum, voluit ſe vincere: vicit,
  A ſe non victum ne quid in orbe foret.
Albula Romani permanſit nominis index,
  Quique etiam rapidis fertur in æquor aquis.
Diſce hinc quid poſſit fortuna; immota labaſcunt,
  Et, quæ perpetuò ſunt agitata, manent.

EXERCITATIO.

Philippi Macedonis & Alexandri Magni natura diſpar atque indoles demonſtrat, non reperiri ſemper in indole, quæ in ſanguine eſt, ſimilitudinem.

Per Antitheta.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, mirandum non eſſe, ſi parentibus ſimiles liberi procreantur propter ſanguinis communionem.

Propoſitio. Id porro videri mirum poſſe, ſi nullam habeant liberi cum parentibus ſimilitudinem. Addet, non eſſe illud tam infrequens, ut illuſtribus exemplis demonſtrari non poſſit.

Confirmatio. Petetur ab exemplo Philippi Macedonis & Alexandri Magni, qui non in virtutibus modo, ſed etiam in vitiis diſſimiles extitere; quod Antithetis variis illuſtrabitur.

Concluſio. Adeò vel in ipſa ſanguinis communione diſparitas indolis reperitur.

ORATIO.

Cùm nihil eſt ad efficiendam in moribus atque indole ſimilitudinem potentius, quàm ejuſdem ſanguinis communio; & ipſa natura pares amat in eis dotes contemplari, quos paribus, ut ſic loquar, cœmentis confinxerit; tum certè nemo eſt, cui mirum videri debeat, ſi liberi parentibus plerumque ſimiles procreentur.

Verùm, ſi quando talis è parentum ſinu ſoboles prodeat,

deat, ut non modo nullam habeat cum progenitoribus ſuis ſimilitudinem, ſed oppoſitos etiam affectus & contrarias voluntatum inclinationes præ ſe ferat; tunc oriri jure poſſit admiratio non levis, & latentes tanti diſcriminis cauſæ curioſiùs inquiri.

Tamen etſi contra rerum naturam illud accidat; neque legitima ſatis ſubjici ratio videatur illius, quæ liberos inter & parentes cernitur, diſcrepantiæ; non eſt illud nihilominus tam infrequens, ut illuſtribus exemplis demonſtrari non poſſit.

Teſtis mihi ſit unus inter cæteros Magnus Alexander, qui Philippo parente procreatus, & ab eodem adeptus Imperium Macedonum, ita vixit, ita regnavit, ut tam in virtutibus, quàm in vitiis, nihil paternæ indolis aut naturæ accepiſſe videretur.

Fuit enimverò utrique vincendi ratio diverſa; Philippus clàm & arte, Alexander aperto Marte bella tractabat. Deceptis ille gaudere hoſtibus, hic palam fuſis. Prudentior ille conſilio, hic animo illuſtrior. Iram pater diſſimulare, plerumque etiam vincere; filius ubi exarſiſſet, nec dilatio ultionis, nec modus erat. (*Antitheta.*) Vini nimis uterque cupidus, ſed ebrietatis diverſa vitia. Philippo mos erat etiam de convivio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe offerre; Alexander non in hoſtes, ſed in ſuos ſæviebat: illum ſæpe vulneratum prælia remiſerunt; hic amicorum interfector convivio frequenter exceſſit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, filius metui. Litterarum cultus utrique ſimilis. Majoris ille ſolertiæ, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus; Alexander rebus moderatior; parcendi victis, filio animus & promptior & honeſtior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Denique orbis Imperii fundamenta Philippus, operis totius gloriam Alexander conſummavit.

Adeò vel ex ipſa ſanguinis communione magna interdum indolis ac morum diſparitas exurgit!

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Chriſtianos Heroas profanis Heroibus præſtare.

Per Antitheta.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. DIcet, nihil habere heroicam fortitudinem, quod cum Chriſtiana virtute comparari poſſit.

Confirmatio. Petetur ex comparatione rerum à profanis Heroibus geſtarum in adeundis periculis, aut debellandis hoſtibus; cum conſtantia Chriſtianorum Martyrum in ferendis patienter tormentis, vincendiſque Tyrannorum furoribus; quod Antithetis illuſtrabitur.

Concludet. Dicendo, ne illos quidem fortes eſſe appellandos, qui ſe cupiditatibus vinci ac ſuperari paſſi fuerint.

ORATIO.

Etſi multa legimus ab Heroibus profanis edita fortitudinis exempla, quæ conſequentium deinde ætatum laudem atque admirationem meruerunt; hæc tamen, quantacumque ſunt, aut æſtimare, aut etiam mirari deſinet, quiſquis illa voluerit cum invicta Chriſtianorum Heroum conſtantia comparare.

(*Antitheta.*) Prodeant enimverò quotquot olim animi magnitudine conſpicui, aut præclaris facinoribus illuſtres extitere, ſuaſque victorias cum Martyrum noſtrorum triumphis conferant. Illi dubiis, incertiſque periculis, iſti certis, apertiſque doloribus caput devovebant. Illi hoſtes quidem ferociſſimos, ſed freti ſociorum auxiliis, ſed muniti armis aggrediebantur. Iſti ſoli atque inermes Tyrannis crudeliſſimis dilaniandos ſe ſe permittebant. Illi conquieſcebant identidem à laboribus, & beatæ pacis otio fruebantur.

Iſti ad extremum uſque ſpiritum trajectam graviſſimis ærumnis vitam perferebant. Illi evertendas arces, urbes excindendas, vaſtandas Provincias; iſti frangendas cupiditates; vincendum animum, mortem ipſam ſuperandam ſibi proponebant. Illi arcano quodam ſuperbiæ faſtu ſtimulati; iſti ſolius divini amoris ſtudio incenſi. Illi ut ſibi apud poſteros fortis animi famam compararent; iſti ut Deo Superiſque gratioſi haberentur.

Eat ergo nunc oſtentatrix ſui vetus Roma, & Heroas ſuos cum noſtris conferat, aut etiam fortes appellandos putet, qui timidi plerumque, qui deſides & ignavi nihil veræ ſinceræque virtutis retinebant; qui cum hoſtes vincerent, ſeipſos vincere minimè ſuſtinebant. Illi, illi fortes ſoli & tam glorioſo nuncupandi nomine, qui nullis cruciatibus corporis, nullo vel exilii vel mortis metu, nullis crudeliſſimorum Tyrannorum furoribus à ſuſcepta ſemel Chriſti fide deterreri potuerunt.

ARTICULUS IV.

De reliquis verborum Figuris.

Q*Uid eſt Adjunctio ſive Zeugma?*

R. Eſt Figura, qua ad unum verbum, ſeu primum, ſeu medium, ſeu poſtremum, plures ſententiæ referuntur. Cicero Lib. de Oratore ad Brutum: *Quid tam commune, quàm ſpiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus ejectis?* ubi vox illa *commune*, multis vocibus inſervit, ad quam illæ referuntur. Item pro Lege Manil. n. 40. *Sed hæ res, quæ cæteros remorari ſolent, non retardarunt: non avaritia ab inſtituto curſu ad prædam aliquam revocavit, non libido ad voluptatem, non amœnitas ad delectationem, non nobilitas urbis ad cognitionem, non denique labor ipſe ad quietem.* Ubi multa vocabula ad unum, idemque verbum, *revocavit*, referuntur. Pro Quint. n. 15. *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.*

Et Orat. pro Marcello, n. 7. *Nihil ſibi ex iſta laude Centurio, nihil Præfectus, nihil Cohors, nihil turma decerpit.*

Quid.

Quid eſt Disjunctio?

R. Eſt Figura Adjunctioni contraria, qua unicuique Orationis membro ſuum verbum apponitur, cùm unum toti Orationi poſſit ſufficere. Ita Cicero pro Archia n. 16. *Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, adverſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur.*

Ibidem n. 19. *Homerum Celophonii ſuum eſſe civem dicunt, Chii ſuum vindicant, Salamini repetunt, Smyrnæi verò ſuum eſſe confirmant.*

Quid eſt Diſtributio?

R. Eſt Figura, qua ita diſtribuuntur Orationis membra, ut ſingula ſingulis reſpondeant; quæ Figura eadem penè eſt ac Iſocolon, de quo jam diximus. Cicero pro Lege Manil. n. 35. *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longè, latèque diſperſum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, extrema hyeme apparavit, ineunte vere ſuſcepit, media æſtate confecit.*

Et pro Sylla n. 14. *Multum hæc vox deberet fortaſſe valere ejus hominis, qui Conſul inſidias Reipublicæ conſilio inveſtigaſſet, veritate aperuiſſet, magnitudine animi vindicaſſet.*

Et Phil. 5. n. 44. in Vat. n. 5.

Hæc Figura in ſententiis efferendis vim habet & gratiam; ſed eadem parcè utendum Oratori, quia faſtidium parit propter nimiam artis affectationem.

Quid eſt Synonymia, ſive Interpretatio?

R. Eſt Figura, qua plura idem ſignificantia congeruntur inſtandi urgendique gratia. Cat. 1. n. 10. *Nobiſcum verſari jam diutiùs non potes; non feram, non patiar, non ſinam.* Cat. 2. n. 1. *Tandem aliquando Catilinam furentem audacia, ſcelus anhelantem, peſtem patriæ nefariè molientem, ex urbe, vel ejecimus, vel emiſimus, vel ipſum egredientem urbe proſequuti ſumus; abiit, exceſſit, evaſit, erupit.*

Habes alia Figuræ hujus exempla pro Mil. n. 33. in Piſonem n. 47.

Obſervandum porro 1. magnum habendum eſſe verborum delectum, ne Orationem potiùs onerent, quàm ornent. 2. Ut quæ verba ponuntur extremo loco, ſint graviora prioribus, imò aliquid paulò diverſum ſonent.

Quid

Quid eſt Synathrœiſmus ſeu Congeries?

R. Eſt multarum rerum, ſeu potiùs verborum congeries, qua præſertim utimur, cùm aliquid amplificare, aut vehementiùs inſtare volumus. Sit illud exemplum Orat. poſt Reditum in Senatu, num. 1. *Quæ poteſt exiſtere tanta ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum atque incredibile Orationis genus, quo quiſquam poſſit veſtra in nos univerſa promerita, non dicam complecti orando, ſed percenſere numerando? qui mihi fratrem optatiſſimum, me fratri amantiſſimo, liberis noſtris parentes, nobis liberos: qui dignitatem, qui ordinem, qui fortunas, qui ampliſſimam Rempublicam, qui patriam, qua nihil poteſt eſſe jucundius, qui denique noſmetipſos nobis reddidiſtis?*

Et Catilinaria 1. num. 10. *Quæ cùm ita ſint, Catilina, perge quo cœpiſti, egredere tandem aliquando ex urbe: patent portæ, proficiſcere: nimiùm te diu Imperatorem tua illa Manliana caſtra deſiderant. Educ tecum etiam omnes tuos, ſin minùs, quamplurimos: purga urbem, magno me metu liberabis, dummodò inter me atque te murus interſit: nobis cum verſari jam diutiùs non potes; non feram, non patiar, non ſinam.* Vide & n. 20. Item pro Cœlio n. 12. 46. pro Mil. 69.

Quid eſt Paradiaſtole, ſive Diſcriminatio?

R. Eſt Figura, qua res inter ſe ſimiles diſtinguuntur. Ita Seneca de pigro homine loquens dicit. *Non diu vixit, ſed diu fuit.* Item, *Periimus, non quò eundum eſt, ſed quò itur, nec ad rationem vivimus, ſed ad ſimilitudinem.*

Quid eſt Polyptoton?

R. Eſt Figura, qua nomen idem variis in caſibus vel generibus iteratur. Cicero Orat. de Haruſpicum Reſp. n. 38. *Tibi verò, ſi diligenter attenderis, intelliges, hominum pœnas deeſſe adhuc, non Deorum. Homines te in re fœdiſſima defenderunt; homines turpiſſimum, nocentiſſimumque laudaverunt; homines propter pecuniam judicio liberaverunt; hominibus injuria tui ſtupri illata in ipſos, dolori non fuit. Homines tibi arma, alii in me, alii poſt in illum invictum civem dederunt. Hominum beneficia prorſus concedo tibi, ac majora non eſſe quærenda.*

Et pro Archia n. 14. *Pleni omnes ſunt libri, plenæ ſapientum voces, plena exemplorum vetuſtas.*

Item

Item 7, Ver. n. 78. *Eſt certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reſervetur.*

Quid eſt Polyſyntheton?

R. Eſt Figura, qua multæ conjunctiones ſimul in eadem Orationis parte ponuntur. Cicero Lib. 1. Offic. n. 109. *In ſermonibus alium quidem videmus, quamvis præpotens ſit, efficere, ut unus de multis eſſe videatur. Quod in Catullo, & in patre, & in filio, itemque in Mutio vidimus.*

EXERCITATIO.

Chriſtus Infans Orator diſertiſſimus.

Per ſuprà laudatas Figuras,

SYNOPSIS.

Exord. Mortales invitabit ad audiendum cœleſtem Oratorem à Deo miſſum in terras ad homines erudiendos: quod tractabit per Congeriem & Synonymiam ſive Interpretationem.

2. Dicet, Chriſtum Infantem, quamquam ſilere videatur, loqui tamen diſertiſſimè; neque ipſum tantùm, ſed & quæ circum adjacent omnia, ſtabulum, fœnum, pannos, &c. quod illuſtrabit Adjunctione.

3. Addet, diſertiùs loqui ipſum è ſtabulo, quàm olim è monte locutus eſt, qui exemplo ſuo erudiat homines ad rerum terrenarum contemptum: idque tractabit per disjunctionem. Jam beatos pauperes clamat, jam, &c.

4. Rationem afferet per Adjunctionem. Nam quis commendanti paupertatem non credat, quem viderit, &c. Quis repudianti honores, fidem deroget, &c.

Concludet per Diſtributionem. Quis ergo jam divitias ambiat, quis honores ſectetur, quis, &c.

ORATIO.

Adeſte, mortales, quotquot eſtis, venite, properate frequentes: (*Synonymia.*) ecce promiſſus vobis tot abhinc

hinc ſeculis, deſideratus ab innumeris gentibus, orbi univerſo tamdiu expectatus, è pulcherrimo Cœli domicilio delabitur cœleſtis Orator, qui obſitas veteris ignorantiæ tenebras depellat, mentes erudiat, & depromptam ex ipſo Dei omnipotentis ſacrario doctrinam impertiat. Accedite igitur propius, ſuccedite in ipſa loci illius penetralia, quæ ſibi ad perorandum elegit; & cavete ſedulò, ne quid eorum vobis excidat, quæ ab ipſius ore divino promanabunt.

Quamquam ludimur! nam quæ nova ſe oculis noſtris ſpecies objicit? Quærimus Oratorem, ecce reclinatum in præſepio, pannis involutum, conſtrictum faſciis, unius denique diei Infantem offendimus. Quin &, quem venimus auditum, is ſilet, aut nihil emittit præter vagitus miſerabiles, certiſſima paupertatis, anguſtiæ, dolorum ac miſeriarum, quas patitur, argumenta.

Tamen, ne vos inanis ſpecies decipiat; vel in Infante, (*Adjunctio*) vel in ſilente Oratorem agnoſcite diſertiſſimum. Neque verò loquitur ipſe tantùm, ſed & quæcumque hìc adjacent, omnia loquuntur. Stabulum, præſepe, panni, vagitus, lacrymæ, minuta corpuſculi membra, ipſum denique, quod miramur, ſilentium diſertiſſime loquitur.

Imò, imò excipite diligenter auribus cœleſtis illius, quam tradit, doctrinæ oracula; jam enim exemplo ſuo meliùs, quàm oratione (*Disjunctio*) beatos pauperes clamat, beatos, qui lugent, prædicat, beatos, qui patiuntur ultrò vitæ hujus ærumnas ac calamitates, profitetur. (*Polyſyntheton.*) Nunc hodie primùm divitias improbat, & ambitionem arguit, & molles delicatioris vitæ delicias execratur. Nunc è ſtabulo meliùs, quàm olim è monte facturus eſt, reconditioris ſapientiæ fundamenta ordit & jacit.

Nam quis, amabo, commendanti paupertatem non credat, quem ad extremas egeſtatis anguſtias redactum & rebus ſpoliatum omnibus noverit? (*Adjunctio.*) cui procul à cognitis, notis, amicis poſito, nullum comitatum, nullum auxilium, nihil eorum, quæ miſerrimis quibuſque numquam deſunt, videat ſuppetere? quem ſine tecto, ſine lare, ſine foco, nihilo ſanè commodiùs, quàm oris, in aperto ac propatulo loco natum

& educatum ſciat? Quis repudianti honores ac dignitates fidem deroget, dum ipſe ſciens volenſque viliſſima quæque, ſpreto, conculcatoque mundano faſtu, amplectitur? Dum patrem opificem, matrem peræquè in vulgus ignotam, tenuiſſimis utrumque fortunis elegit, dum emendicato oſtiatim diverſorio ſpretus inſigniter, & per ſummam contumeliam excluſus undique, ad deſertas, inhabitabileſque attegias, ad merum ceſpitem; meram maceriam, ad brutarum animantium vitam, ſocietatem ac veluti contubernium ſe demittit? Quis difluentem deliciis, voluptuoſamque vitam increpanti contradicere audeat, quem graviſſimos acerbitatum caſus intelligat ſubiiſſe, & innumeris, quibus hæc vita conflictatur, ærumnis obnoxium ac ſubditum eſſe fateatur?

(*Diſtributio*.) Erit ergo deinceps, qui divitias tantoperè conquirendas putet, dum Chriſtus exemplo ſuo paupertatem commendat? Erit, qui honores ac dignitates conſectetur, dum Chriſtus abjecta ſeculi pompa obſcuræ vitæ opprobrium amandum eſſe reclamat? Erit, qui mollioribus vitæ illecebris ſtudeat impenſiùs, dum Chriſtus inter acerbiſſimos dolorum aculeos natus conſectandas, aut ſaltem ferendas moleſtiarum acerbitates eſſe demonſtrat?

ALIA EXERCITATIO.

Servandam eſſe etiam in appetenda gloria moderationem.

Per eaſdem Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, tam exitioſam eſſe nimiam gloriæ cupiditatem, quàm eſſe ſolet fluvius, qui præſcriptos ſibi fines excedit.

1. Diſcurrendo per multa vitia oſtendet, nullum eſſe, quod tam gravem Reipublicæ ruinam afferat, quàm nimia gloriæ libido; idque tractabit per Adjunctionem.

3. De-

3. Demonſtrabit nullam eſſe ætatem, nullum ordinem, quem non corrumpat, idque per Disjunctionem.

4. Per Diſtributionem contendet nihil eſſe tam ſanctum, quod non illa violet, nullum eſſe vitium, ad quod non impellat.

Concludet per Adjunctionem providendum omni Reipublicæ, ut in ſuis immoderatum gloriæ deſiderium reprimat.

ORATIO.

Quemadmodum Fluvius leni ac temperato agmine profluens agris fertilitatem, urbibus merces peregrinas, populis ac regionibus ubertatem invehit; idem ſi exundans & impatiens ſuis ripis teneri erumpit, ſata læta evertit, campis vaſtitatem, perniciem ipſis urbibus importat: ita gloriæ cupiditas quamdiu tenebit modum, & præſcriptos intra limites ſe continebit, lucro erit ac laudi, ſin verò ultra fines illos proſilierit, quos illi ratio virtuſque poſuerint, incredibile dictu eſt, quas afferat calamitates, quantam perniciem publicis privatiſque rebus importet.

Cedò mihi enimverò aliam tam metuendam Reipublicæ perniciem, quàm cupido gloriæ eſſe ſolet, ubi ſemel juſtos moderatæ virtutis fines prætergreſſa eſt. (*Adjunctio.*) Non alieni ſemper appetens avaritia, non ignavia civium, non effrænata voluptatum libido, non iræ, non ſimultates, non ipſæ, quæ alios in alios acuunt, civiles diſcordiæ, tam gravem, tam apertam, tam fatalem Reipublicæ ruinam moliuntur.

(*Disjunctio.*) Nam cui demum parcit, cui non imperat, cui non dominatur impotens gloriæ libido? Adoleſcentes urit, viros inflammat, ſenes etiam accendit, nobiles acuit, plebejos exſtimulat, barbaris etiam & incultis gentibus faces ſubjicit, & graviſſima importat incendia.

(*Diſtributio.*) Sed quid iſta commemoro? Nihil eſt tam altis defixum radicibus, quod non evellat; nihil tam firmum, tam defenſum, quod non perfringat; nihil tam indomitum, quod non ſubjiciat; nihil tam ſan-

ctè inſtitutum, quod non reſcindat; nihil denique tam ſacrum, quod non polluat.

Hoc igitur præcavere ſedulò debet omnis benè morata Reſpublica. (*Adjunctio*) ut ſi dociles, modeſtos, obſequentes, pacis ac tranquillitatis ſtudioſos cives habere voluerit, eam in ipſis cupiditatem temperet, quæ audaciæ, temeritati, iræ, vindictæ, rebellioni, impietati, innumeris denique vitiis quaſi vexillum ſolet præferre.

CAPUT IV.

De Figuris Sententiarum.

QUid ſunt Figuræ Sententiarum?

R. Sunt Orationis ornamenta, quæ non in verbis, ſed in ipſis ſententiis collocatam habent ſuam dignitatem.

Quæ ſunt Figuræ Sententiarum?

R. Præcipuæ ſunt illæ.

Interrogatio, Reſponſio, Subjectio, Prolepſis, Correctio, Dubitatio, Communicatio, Proſopopœja, Emphaſis, Suſtentatio, Prætermiſſio, Licentia, Conceſſio, Parentheſis, Diſtributio, Permiſſio, Antitheſis, Deprecatio, Optatio, Execratio, Epiphonema, Exclamatio.

Agemus de ſingulis ſuo ordine; atque ut uberior rerum ſeges Exercitationibus contingat, plures Figuras Articuli ſinguli complectentur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Interrogatione, Reſponſione & Subjectione.

QUid eſt Interrogatio?

R. Eſt Figura, qua Orator vel adverſarium, vel alium quemlibet, vel ſemetipſum interrogat ob aliam, quàm

quàm ſimplicem ſciſcitandi cauſam. Hujus porro Figuræ tot ſunt apud Ciceronem exempla, ut in ſingulis penè paginis occurrant.

Catilin. 1. n. 1. *Quouſque tandem abutere, Catilina, patientia noſtra? quamdiu nos etiam furor iſte tuus eludet? quem ad finem ſe ſe effrænata jactabit audacia? Nihil te nocturnum præſidium palatii, nihil urbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil conſenſus bonorum omnium, nihil munitiſſimus habendi Senatus locus, nihil horum ora vultuſque moverunt? Patere conſilia tua non ſentis? Conſtrictam jam horum omnium conſcientia teneri conjurationem tuam non vides? Quid proxima, quid ſuperiori nocte egeris, ubi fueris, quos convocaris, quid conſilii ceperis, quem noſtrum ignorare arbitraris?*

Et pro Plancio n. 48. *Eſtne hæc vera contentio? Placetne ſic agi? Non poſſum magis pedem conferre, ut ajunt, aut propiùs accedere. Quid taces? quid diſſimulas? quid tergiverſaris? Etiam atque etiam inſto atque urgeo, inſector, poſco atque adeò flagito crimen: quamcumque tribum, inquam, delegeris, quam tulerit Plancius, tu oſtendito, ſi poteris, vitium.*

Verrina 7. n. 15. 146. Pro Cœlio n. 71. Ver. 1. num. 21. Ver. 5. n. 160. Pro Flacco n. 79. pro Cluent. n. 62. Pro Sextio n. 78.

Quis eſt Interrogationis uſus?

R. Frequentiſſimus eſt in omni genere cauſarum; in Exordio, Narratione, Confirmatione, & Peroratione. Valet autem præcipuè in laudando & vituperando, in votis ac deſideriis. Uſurpatur autem maximè, cùm urgendus eſt adverſarius vehementiùs.

Quid eſt Reſponſio?

R. Eſt Figura, qua unum interroganti aliud, quod utilius eſt, reſpondetur. Cicero pro Roſc. Amer. n. 143. *Quid vis amplius? quid inſequeris? quid oppugnas? quà in re voluntatem tuam à me lædi putas? Ubi tuis commodis officio? Quid tibi obſto? Si ſpoliorum cauſa vis hominem occidere? ſpoliaſti. Quid quæris amplius, ſi inimicitiarum? quæ ſunt tibi inimicitiæ cum eo, cujus antea prædia poſſediſti, quàm ipſum cognoſti? ſin metuis? ab eone aliquid metuis, quem vides ipſum ab ſe ſe tam atrocem injuriam propulſare non poſſe? &c.*

Et pro Muræna n. 73 *Quid enim, num Senatus obviam prodire crimen putat? non, ſed mercede convince. Num ſectari multos? non, ſed conductos doce. Num locum ad ſpectandum dare? aut ad prandium invitare? minimè, ſed vulgò, paſſim: quid eſt vulgò? univerſos*. Item pro Flacco n. 4.

Quid eſt Subjectio?

R. Eſt Figura, qua Orator, vel interrogat ſeipſum, & reſpondet ſibi, vel cùm alium interrogavit, non expectat ejus reſponſum, ſed aliud addit de ſuo. Ita Cicero. *An domus tibi deerat? at habebas. An pecunia? at abundabas. An arma? at non ita pridem ad te miſſa fuerant.*

Et pro Lege Manil. n. 61. *Quid tam novum, quàm adoleſcentulum privatum exercitu difficili Reipublicæ tempore conficere? confecit. Huic præeſſe? præfuit. Rem optimè ductu ſuo gerere? geſſit. Quid tam præter conſuetudinem, quàm homini peradoleſcenti, cujus à Senatorio gradu ætas longè abeſſet, imperium atque exercitum dari, Siciliam permitti atque Africam, bellumque in ea adminiſtrandum? Fuit in his provinciis ſingulari innocentia, gravitate, virtute: bellum in Africa maximum confecit, victorem exercitum deportavit.*

Habes alia hujus Figuræ exempla pro Quintio n. 43. 44. 79. Pro Roſc. Amer. n. 54. 74. 2. In Rul. n. 45. Ver. 4. n. 192.

Quis eſt uſus hujus Figuræ?

R. Uſurpatur illa maximè in Amplificatione cùm ad laudem, tum ad vituperium; ſeu cùm urgetur adverſarius, aut ſuadetur aliquid vel diſſuadetur. Egregium hujuſce rei exemplum offert Oratio pro Muræna n. 88. Ubi Cicero diſſuadet Judicibus exilium Murænæ. *Si, quod Jupiter omen avertat, hunc veſtris ſententiis afflixeritis, quò ſe miſer vertet? domumne, ut eam imaginem clariſſimi viri parentis ſui, quam paucis antè diebus laureatam in ſua gratulatione conſpexit, eamdem deformatam ignominia, lugentemque videat? An ad matrem, quæ miſera modò Conſulem oſculata filium ſuum, nunc cruciatur, & ſollicita eſt, ne eumdem paulò poſt ſpoliatum omni dignitate conſpiciat? ſed quid ego matrem aut domum appello, quem nova pœna legis & domo & parente & omnium ſuo-*

rum

rum conſuetudinem conſpectumque privat? Ibit igitur in exſilium miſer? quo? ad Orientiſne partes, in quibus multos annos legatus fuit, & exercitus duxit, & magnas res geſſit? At habet magnum dolorem, unde cum honore diſceſſeris, eodem cum ignominia reverti, &c.

EXERCITATIO.

Veturia Coriolani Mater ad Filium Romæ excidium meditantem.

Per Interrogationem, Reſponſionem, Subjectionem.

SYNOPSIS.

Exord. QUeretur Veturia repulſas Senatus preces, petetque per Interrogationem, num deprecantem matrem paret rejicere?

2. Per aliam Interrogationem, quæret ab eo, quid velit? quid meditetur?

3. Per Interrogationem cum Subjectione junctam oſtendet conſilii ipſius iniquitatem, qui devotam ſibi urbem, pœnitentem facti, & paratam ad omnia velit perdere.

4. Per Interrogationem & Reſponſionem dicet, Vis nocentes plectere? punies innocentes. Hoſtes perſequeris? perdes amicos, &c.

Denique minabitur, niſi ille iram ponat, futurum ut excidium urbis à ſuorum ſtrage incipiat.

ORATIO.

Certum igitur deliberatumque eſt, Coriolane? (*Interrogatio*) cupidum cædis & appetentem vindictæ animum explere? Hodiernus dies nobis ultimus illuxit? Nihil Senatus preces, nihil vota populi, nihil totius civitatis mœror ac comploratio animum inflectunt? Tuoſne etiam durus abjicies ac reſpues? Tu parentis afflictæ gemitus, tu conjugis piæ lacrymas, tu miſeræ ſobo-

ſobolis orbitatem aſpicies ſiccis oculis, & inexorabili mente etiam perferes?

Sed quid agis? quid moliris? quid cogitas? quis eſt ſenſus armorum tuorum? quid ſibi volunt diſtricti illi gladii? quid accenſæ faces meditantur? Mane, an ſponſam, an filios petunt? Adeone veteris injuriæ memor atque iræ impotens, nihil ut avidum ultionis animum placare valeat?

At enim te civem, te benemeritum de patria, (*Subjectio*) te innocentem ingrata civitas damnavit? Sed ipſam facti piget. Te expulit? ſed revocat. Te Magiſtratibus ſpoliavit? ſed ampliores reſtituit. Te probro, te contumelia, te dedecore per ſummum nefas notavit? at devota jam tibi tota & ad omne obſequii genus parata, quidquid eſt admiſſum flagitii, ultro volenſque expiabis.

Quamquam ſi cædes placet, ſi te pereuntis patriæ funera delectant, ſaltem ah! diſtingue ſontes ab inſontibus, hoſtes ab amicis, alienos à tuis. (*Interrogatio & Reſponſio.*) Nocentes vis perdere? perdes innocentes. Infenſos tibi perſequeris? mactabis amicos. Civium ingratorum ſanguinem appetis? tuorum cruorem fundes. Neſcis ergo, Coriolane, neſcis, quia ſub iſtis mœnibus, quæ jam evertes, in his laribus, quos incendes, intra illius urbis penetralia, quam excidio deſtinas, neſcis, inquam, quia filii chariſſimi, fidelis uxor, & tua quondam cura, infelix mater, tegitur?

Ne dubita; niſi pacem annuis; niſi te amor, fides, pietas furentem retinent; idem qui patriam tumulus, & nos obruet. Ibo, ibo, & infeſtos inter gladios occurram nudato pectore; liberos tibi objiciam tuos; primos portarum aditus uxor & mater defendent. Aut arma pones nobis rogantibus; aut, ſi vindicta magis placet, prima cademus tibi victima; nec niſi noſtro cruentum ſanguine in civium tuorum corpora ferrum exiges.

Alia

Alia Exercitatio.

Andromache ad Ulyſſem, cùm iis Aſtyanacta mactandum repeteret.

SYNOPSIS.

Exord. Ulyſſi gratulabitur, quòd ſupplicem & advolutam genibus Priami nurum & Hectoris conjugem videat.

2. Sententiam corriget, petetque ab Ulyſſe veniam, cujus in miſericordiam ſalutem Aſtyanactis ſui poſitam fatebitur.

3. Per varias interrogationes, quæret an non ſatis graves pœnas Trojani dederint incenſa Troja, Priamo atque Hectore interfectis? cur ultra Græci veteres injurias vindicent? cur puerum innocentem perdere meditentur?

4. Oſtendet per Interrogationem & Subjectionem, nihil eſſe metuendum à puero, inermi, captivo, qui nec hoſtes, nec amicos noverit.

5. Jubebit Ulyſſem ſecurum eſſe ab omni metu, unumque rogabit, ut ſibi vitam in tenebris trahere ingloriam liceat.

ORATIO.

Quod hactenus nec incenſa Troja, nec ereptis hujus Imperii defenſoribus, nec ipſo Hectore amantiſſimo conjuge interfecto Græci conſecuti ſunt, ut advolutam cujuſquam ad pedes Andromachen, aut ſupplices manus protendentem viderent, id hodie, felici, dicam, fato tuo, Ulyſſe, an tua potiùs ſagacitate perfeciſti?

Gratulare igitur tibi, Imperator ſapientiſſime. Illa tot Regum neptis Andromache, illa magni Priami nurus, & fortis conjux Hectoris tua amplexari genua non erubeſcit. Quid in longa obſidione illuſtrius, quid in victoria glorioſius, quid in præda magnificentius ſperare potuiſti?

Quamquam ubi ſum? aut quem alloquor? (*Interroga-*

rogatio & Reſponſio.) Supplex dominum, victorem captiva, vitæ neciſque arbitrum, victima crudelibus fatis mancipata! Pone ingentes animos, Andromache, & quos dedit fortuna ſenſus, indue. Hi ſpiritus olim ſtante Troja decebant, lapſa non decent. Da veniam, Ulyſſe, ignoſce, ſi me priſtinæ fortis recordatio vel afflictam ac jacentem exſtimulet. Ad te confugio, tibi permitto totam; in tua bonitate atque clementia vitam ac ſalutem repono. Te, per iſtam animi tui lenitatem, per communes Deos, per ſpem ſurgentis Telemachi, oro atque obteſtor; noli perdere, quos potes tueri; ſerva mihi ſoſpitem Aſtyanacta, & innocentis illius victimæ miſereſce.

Nam quid ultra nos perſequeris? num ergo ſatis graves pœnas miſeri Troes luimus? (*Interrogatio.*) num abundè veteres injurias ulti Græci ſunt? Heu! quos ego dolores vel una non ſenſi? Patriam ferro flammiſque evertiſtis; propinquos ac conſanguineos interfeciſtis; Hectorem meum crudelem in modum raptaſtis! Quid innocentem puerum, unicum afflictæ matris ſolatium ad pœnas repetitis? An veſtras ille turmas profligavit? an veſtris ſubjecit ignes navibus? an Græcorum ſanguine manus cruentavit?

(*Interrogatio, & ſubjectio.*) Sed quid ego hæc? Fruſtra ſum! Timemur, Aſtyanax; neque ſe Græci ſecuros aut victores putant, dum vixerit! Itane verò eſt, Ulyſſe? nihil fingis? nihil diſſimulas? Ah ne te iſta cura maceret; nos jacemus miſeri, ut facere cuiquam metum valeamus. Timetis, ne reſides incenſæ Trojæ cineres Aſtyanax exſuſcitet? at puer eſt: veremini, ne ſuos olim priſtinam in libertatem vindicet? at in vinculis, at captivus eſt. Pertimeſcitis, ne parentis & avi mortem ulciſcatur? at nec patrem, nec avum novit, aut vidit.

Egregium enimverò timoris argumentum. Victores Græci victos, armati inermes, Ulyſſes puerum, univerſus exercitus triſtes deſolatæ familiæ reliquias extimeſcunt. Eſto ſolutus ab illo metu, Ulyſſe; plùs miſerandi, quàm timendi ſumus! I, repete Patriam, & reportatæ victoriæ gloriam noſtri ſecurus refer. Hoc unum exorem ab humanitate tua, ut ingloriam perpetuis in tene-

tenebris vitam trahere filio matrique liceat : ſic tu faventibus Superis Ithacam ſoſpes & incolumis appellas! ſic tibi Telemachus longum vivat, & avum patremque factis ingentibus æmuletur! ſic Laertem chariſſimum, ſic Penelopem tuam reviſas, & diu multùmque, utriûſque amplexibus perfruare!

ARTICULUS II.

De Prolepſi, Correctione, Dubitatione, Communicatione.

Quid eſt Prolepſis ſive Anteoccupatio?

R. Eſt Figura, qua Orator occupat id, quod ab adverſario objici poſſet. Uſum habet frequentem in Exordiis. Divinat. in Ver. n. 1. *Si quis veſtrum, aut eorum qui adſunt, fortè miratur, me, qui tot annos in cauſis, judiciiſque publicis ita verſatus ſim, ut defenderim multos, læſerim neminem, ſubitò mutata voluntate ad accuſandum deſcendiſſe; is, ſi mei conſilii cauſam rationemque cognoverit, unà & id, quod facio, probabit, & in hac cauſa profectò neminem præponendum eſſe mihi alterem putabit.*

Item pro Roſc. Amer. n. 1. Ver. 6. n. 2. Ver. 7. n. 2. Pro Rab. Poſth. n. 1. Pro Sextio n. 3.

Quot modis fieri poteſt Prolepſis?

R. 1. Cùm fatemur verum id eſſe, quod ab adverſario objicitur; ut in Orat. pro Rab. Poſthumo n. 1. *Si quis eſt, Judices, qui C. Rabirium, quòd ſua fortuna fundatas præſertim atque optimè conſtitutas opes poteſtati Regia libidinique commiſerit, reprehendendum putet, adſcribat ad judicium ſuum, non modò meam, ſed hujus etiam ipſius, qui commiſit, ſententiam; neque enim cuiquam ejus conſilium vehementiùs quàm ipſi diſplicet.*

2. Cùm aliquid ſibi objicit Orator, & refellit ſtatim, ut pro Archia n. 15. *Quæret quiſpiam, quid? Illi ſummi viri, quorum virtutes litteris prodita ſunt, iſtane doctrina, quam tu effers laudibus, eruditi fuerunt? Difficile eſt hoc de omnibus confirmare, ſed tamen eſt certum, quid reſpondeam. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuiſſe, & ſine doctrina, natura ipſius habitu propè divino, per*

ſeipſos

ſeipſos & moderatos & graves extitiſſe fateor; atque illud adjunge, ſæpiùs ad laudem atque virtutem naturam ſine doctrina, quàm ſine natura valuiſſe doctrinam. Atque idem ego contendo, cùm ad naturam eximiam, atque illuſtrem acceſſerit ratio quædam, confirmatioque doctrinæ, tum illud neſcio quid præclarum ac ſingulare ſolere exiſtere. Item Ver. 7. n. 2.

3. Cùm aliquid Orator præſumit, quod ab adverſario objici poſſet, ut pro Cœlio n. 39. *Dicet aliquis, hæc eſt igitur tua diſciplina? ſic tu inſtituis adoleſcentes? ob hanc cauſam tibi hunc puerum parens commendavit & tradidit, ut in amore & voluptatibus adoleſcentiam collocaret, & hanc tu vitam, atque hæc ſtudia tu defenderes? Ego, ſi quis, Judices, hoc animi robore atque hac indole virtutis ac continentia fuit, ut reſpueret omnes voluptates, omnemque vitæ ſuæ curſum in labore corporis atque animi contentione conficeret, quem non quies, non æqualium ſtudia, non ludi, non convivia delectarent; nihil in vita putaret expetendum, niſi quod eſſet cum laude & cum dignitate conjunctum, hunc mea ſententia divinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto.*

Talis eſt locus ille pro Lege Manilia n. 22. *Requiretur fortaſſe nunc, &c.*

4. Cùm Orator emendat aliquid, priuſquam id dicat, ut in Orat. pro Sextio n. 4. *Itaque ſi aut acriùs egero, aut liberiùs, quàm qui ante me dixerunt, peto à vobis, ut tantum Orationi meæ concedatis, quantum & pio dolori & juſtæ iracundiæ concedendum putetis.*

Item pro Quintio n. 5.

5. Denique cùm dicit Orator aliquid, antequam id dicere videatur, ut 6. Ver. n. 2. *Magnum videor dicere; attendite etiam, quemadmodùm dicam; non enim verbi, neque criminis augendi cauſa complector omnia, cùm dico, nihil iſtum ejuſmodi rerum in tua Provincia reliquiſſe.*

Hujus autem figuræ ſunt illæ apud Tullium formulæ: *Forſitan quæretis; Fortè dicet quis: Etiam dicere audebis; Ac etiam ſunt, qui dicant: Sed quæ exaudio diſſimulare non poſſum; At ne quis à nobis; Reprehendo igitur? minimè verò; neque enim, &c.*

Quid eſt Correctio?

R. Eſt Figura, qua Orator dictam ſententiam, alia ma-

magis idonea corrigit. Hac utitur Tullius inprimis, ſi quem pungere acriùs velit. Ut pro Cœlio n. 32. *Quod quidem facerem vehementiùs, niſi mihi intercederent inimicitia cum iſtius mulieris viro, fratrem volui dicere, ſemper hic erro; nunc agam modicè, non longiùs progrediar, quàm me mea fides, & cauſa coget.*

Alia eſt Correctio verbi, alia ſententiæ; in priori dictum verbum Orator emendat, & aliud ſubjicit; in poſteriori ſententiam ipſam corrigit.

Verbum *Corrigit*, loco jam laudato, pro Cœlio, item n. 71. *O ſtultitiam! ſtultitiamne dicam, an impudentiam ſingularem?*

Et pro Roſc. Am. num. 134. *In hac vita quos ſumptus quotidianos, quas effuſiones fieri putatis? qua verò convivia? honeſta, credo, in hujuſmodi domo, ſi domus hac habenda eſt potiùs, quàm officina nequitia, & diverſorium flagitiorum omnium.*

Item pro Ligario n. 26. Pro Sextio n. 110. 2. Philip. n. 10.

Hæc Figura multum leporis habet cùm in Paronomaſia luditur, ut, *Tum iſte vir optimus, opimum volui dicere.*

Corrigit ſententiam Cicero pro Lig. numer. 24. *Veniebatis igitur in Africam Provinciam, unam ex omnibus huic victoria maximè infeſtam, in qua erat Rex potentiſſimus, inimicus huic cauſa, aliena voluntas, conventus firmi atque magni. Quaro, quid facturi fuiſſetis? quamquam quid facturi fueritis non dubitem, cùm videam, quid feceritis.*

Item Phil. 2. num. 42. *Quamquam hoc maximè admiratus ſum mentionem te hareditatum auſum eſſe facere, cùm ipſe hareditatem patris non adiiſſes. Hac ut colligeres, homo amentiſſime, tot dies in altera villa declamaſti. Quamquam tu quidem, ut tui familiariſſimi dictitant, vini exhalandi, non ingenii acuendi cauſa declamitas.*

Item 1. Catilin. n. 22. & 24. Pro Comœdo numer. 18. Pro Domo ſua num. 121. Pro Plancio num. 40. 2. Offic. n. 76.

Hac porro Figura non utitur modò Tullius ad vituperandum, ſed etiam ad laudandum, ut 3. Philip. n. 3. *Cajus Cæſar adoleſcens, penè potiùs puer, incredibili, ac di-*

divina quadam mente atque virtute, tum maximè cùm arderet furor Antonii, cùm ejus à Brunduſio crudelis ac peſtifer reditus timeretur, nec poſtulantibus, nec cogitantibus, nec opinantibus quidem nobis, quia fieri poſſe non videbatur, firmiſſimum exercitum invicto genere veteranorum militum comparavit, patrimonium ſuum effudit. Quamquam non ſumus uſi eo verbo, quo decuit; non enim effudit, ſed in ſalute Reipublicæ collocavit.

Item pro Dejot. n. 16. *Ac credo, hoc homo inconſultus & temerarius non videbat; quis conſideratior illo? quis tectior? quis prudentior? Quamquam hoc loco Dejotarum non tam ingenio & prudentia, quàm fide & religione vitæ defendendum puto.*

Ex laudatis jam locis facile eſt intelligere, quænam formulæ huic tractandæ Figuræ deſerviant.

Quid eſt Dubitatio?

R. Eſt Figura, qua Orator fingit neſcire ſe, quid dicere debeat, aut quam in partem animum convertat. Dubitatio autem altera verborum, altera rerum dici poteſt. Verborum quidem, cùm de nomine Orator dubitat, ut pro Quintio n. 56. *Si iſta cauſa abs te tota per ſummam fraudem & malitiam ficta eſt; ſi vadimonium omnino tibi cum Quintio nullum fuit; quo te nomine appellemus? Improbum? at etiamſi vadimonium deſertum eſſet, tamen in illa poſtulatione & proſcriptione bonorum improbiſſimus reperiebare. Num malitioſum? negas. Fraudulentum, jam id quidem arrogas tibi, & præclarum putas. Audacem? cupidum? perfidioſum? vulgaria & obſoleta ſunt, res autem nova & inaudita.*

Item & 6. Ver. n. 1.

Illuſtre eſt exemplum apud Livium Libr. 8. Decade 3. ubi Scipio ita loquitur: *Apud vos quemadmodum loquar, nec conſilium, nec oratio ſuppeditat, quos, nec quo nomine appellare debeam, ſcio. Cives? qui à patria veſtra deſciviſtis. An milites? qui imperium auſpiciumque abnuiſtis. Sacratos? Religionem rupiſtis. Hoſtes? corpora, ora, veſtitum, habitum civium agnoſco; facta, dicta, conſilia, animos hoſtium video.*

Dubitatio verò rerum ea eſt, cùm ex pluribus rebus Orator quærit, quid agere debeat. 6. Ver. numer. 88. *Unum hoc crimen videtur eſſe, & ad me pro uno ponitur*

de

de Mercurio Tyndaritano. Plura ſunt, ſed, ea quo pacto diſtinguere, aut ſeparare poſſim, neſcio. Eſt pecuniarum captarum, quòd Signum à ſociis pecunia magna ſuſtulit. Eſt peculatus, quòd publicè Populi Rom. Signum, de præda hoſtium captum, poſitum Imperatoris noſtri nomine non dubitavit auferre. Eſt majeſtatis, quòd Imperii noſtri gloriæ, rerumque geſtarum monumenta evertere atque aſportare auſus eſt. Eſt ſceleris, quòd religiones maximas violavit. Eſt crudelitatis, quòd in hominem innocentem, in ſocium noſtrum atque amicum novum, ac ſingulare ſupplicii genus excogitavit. Illud verò quid ſit, jam nequeo dicere; quo nomine appellem, neſcio, &c. Totus ille locus egregius eſt.

Item pro Roſc. Amer. n. 29. *Hoc conſilio atque adeò hac amentia impulſi, quem ipſi, cùm cuperent, non potuerunt occidere, eum jugulandum vobis tradiderunt. Quid primum querar? aut unde potiſſimùm exordiar? aut quod, aut à quibus auxilium petam? Deorumne immortalium? Populine Rom. veſtramne, qui ſummam poteſtatem habetis, hoc tempore fidem implorem?*

Habes alia ejuſdem Figuræ exempla 2. Ver. n. 32. 7. Ver. n. 2. 11. Phil. n. 19. Pro Cluentio n. 4.

Qui eſt uſus illius Figuræ?

R. Multiplex. Valet in Orationibus Panegyricis, quando ea rerum geſtarum ubertas occurrit, aut virtutum alicujus & ornamentorum magnitudo, ut Orator fingat neſcire ſe, unde potiſſimùm debeat ordiri, & quid primum dicere. In genere judiciali, cùm indignitas alicujus facinoris eſt exponenda, aut vitia alicujus redarguenda. In genere deliberativo, quando rei gerendæ tot occurrunt rationes, ut, quam primo loco ponat, fateatur Orator ſe neſcire.

Quid eſt Communicatio?

R. Eſt Figura, qua Orator vel adverſarios, vel auditores, vel Judices ita conſulit, ac compellat, ut eos rei judices quaſi conſtituere velle videatur, adeò bonitati cauſæ ſuæ confidit.

Cicero pro Rab. Perd. n. 21. *Tu denique Labiene, quid faceres tali in re, ac tempore; cùm ignaviæ ratio te in fugam atque in latebras compelleret; improbitas & furor C. Saturnini in Capitolium arceſſeret: Conſules ad patriæ ſalutem ac libertatem vocarent? Quam tandem auctoritatem,*

quam

quam vocem, cujus ſectam ſequi, cujus potiſſimùm imperio parere velles?

Pro Muræna num. 9. *Quòd ſi licet deſinere, ſi te auctore poſſum, ſi nulla inertia, nulla ſuperbia turpitudo, nulla inhumanitatis culpa ſuſcipitur: ego verò libenter deſino, ſin autem fuga laboris deſidiam, repudiatio ſupplicum ſuperbiam, amicorum neglectio improbitatem coarguit. Nimirum hæc cauſa eſt hujuſmodi, quam nec induſtrius, nec miſericors, nec officioſus deſerere poſſit. Atque hujuſce rei conjecturam de tuo ipſius ſtudio, Servi, facilè ceperis. Nam ſi tibi neceſſe putas, etiam adverſariis amicorum tuorum de jure conſulentibus reſpondere; & ſi turpe exiſtimas, te advocato, illum, quem contra veneris, cauſa cadere; noli eſſe tam injuſtus, ut, cùm tui fontes vel inimicis tuis pateant, noſtros rivulos etiam amicis putes clauſos eſſe oportere.*

Habes alia hujus Figuræ exempla 1. Ver. num. 37. 7. Ver. n. 165. Pro Cæcin. n. 32. 35. Pro Quinctio n. 54. Pro Roſc. Amer. 104. Pro Sextio n. 43. 81. 3. Agraria n. 20. Pro Domo ſua n. 130. Pro Plancio n. 7. Philip. 2. n. 34.

Sunt autem hujus Figuræ vulgares apud Tullium formulæ: *Nunc ego vos conſulo, quid mihi faciendum puteris &c. Quæro, ſi te hodie domum tuam redeuntem coacti homines & armati non modò limine tectoque ædium tuarum, ſed primo aditu veſtibuloque prohiberent, quid acturus ſis, &c. Vide, Antoni, quid tibi futurum ſit, &c.*

EXERCITATIO.

Nobilis Carthaginienſis ad Annibalem Capuæ otiantem, ut Romæ obſidionem aggrediatur.

Per laudatas ſuprà Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Fiet per Prolepſim. Præveniet Annibalis animum, quòd tanto Imperatori dare conſilium præſumat.

Pro-

Propoſitio. Per Dubitationem; ſcrutando cauſas, propter quas Capuæ remoreretur; an extinctum ſit ipſius in Romanos odium? an pœniteat ipſum partæ jam gloriæ? an timeat Romam aggredi?

Confirmatio petetur à facilitate expugnandæ urbis, & per Correctionem, Quid facilem dico, &c. oſtendetque quàm obvia ſit expugnatio Romæ, ab acciſis Romanorum viribus, à cladibus jam acceptis, à metu quo perculſa Roma eſt.

Id ipſum tractabit per Communicationem. Quid facturos putares, ſi Carthaginienſes tot cladibus affeciſſent; ſi viciſſent ad Trebiam, ad Traſymenum, ad Cannas? an otiarentur deſides? an oblatam novæ victoriæ occaſionem aſpernarentur?

Concluſio. Vide ergo, ne, ſi ceſſaveris diutiùs, invaleſcant illi, & veteres ruinas reparent.

O R A T I O.

Etſi bellicis in rebus per temetipſe ſatis acutum vides, neque noſtrum eſt ſapientiſſimi Ducis conſilia curioſiùs perſcrutari, (*Prolepſis*) tamen ubi gloria tua, ubi patriæ ſalus vocatur in diſcrimen, ignoſces, reor, ſi longioris moræ, quam facis in hac urbe, periculum auſim demonſtrare.

Nam quid ſentiam, Imperator fortiſſime, vel quid loquar, cùm otiantes Capuæ ſextus jam menſis nos videat? (*Dubitatio*.) An extinctum putem tuum illud in Romanos odium, quod niſi cum ipſa vita extinguendum Divum in præſentia tam ſolemniter promiſiſti? Ten' partæ jam gloriæ pœniteat, aut novam illuſtrioris triumphi ſegetem aſperneris? Num affectam per te tot cladibus Romam rurſum laceſſere, & tam facili redimendam victoria metuas occupare?

(*Correctio*.) Quamquam quid victoriæ mentionem hìc facio, ubi certamen eſſe non poſſit? Ecce, ſi volueris, Roma jam tua eſt, non ſanguinis pretio, non armorum vi, non militum robore pervincenda. Accede tu tantùm; ſiſte te præſentem mœnibus; Annibalem videat ſuperba illa civitas, & victorem ultro triumphantemque excipiet. Nempe fatalem pugnæ infelicis

exitum expectet? Acciſis viribus, defenſoribus ſpoliata, gravi perculſa metu, victoris exercitus impetum ſuſtineat? ſuis faces admoveri mœnibus, ad internecionem cædi, Penates ac Deos objici ludibrio patiatur? Novi Romæ ingenium, Dux fortiſſime, in iis rerum ſuarum anguſtiis aleæ tam metuendæ diſcrimen ultimum nolit experiri. Quid ceſſamus ergo? quæ nos retinet vecordia ſic oblitos gloriæ, & faventis ultro fati contemptores? O ſi tam aſpirantem ſibi fortunam Romani experientur, quantò illi utilius ſortem lætiſſimam lucro apponerent!

Hoc ipſum per te velim æſtimes, Dux ſapientiſſime. Fac eo Romanos eſſe, quo ſunt Carthaginienſes loco. Si rebus illi abundarent omnibus; ſi copiarum freti numero ac robore rem haberent cum hoſte fracto viribus & exhauſto; ſi victoriæ ſpem certam præſumerent; putas otiarentur illi ſegniter, & parandæ gloriæ occaſionem tam commodam prætermitterent? Unum te, inquam, arbitrum ac judicem volo. (*Communicatio.*) Liceat mihi etiam paulò liberiùs à te percunctari; ſi te Romani viciſſent ad Ticinum, ſi profligaſſent ad Trebiam, ſi ad Traſymenum lacum expugnaſſent, ſi cæcidiſſent ad Cannas, an ſtetiſſent illi tam proſpero victoriarum in curſu? an triumphantem exercitum luxu & inertia corrumpi depravarique ſinerent? an relinquerent hoſtibus moram reparandi jacturas quas feciſſent? an non potiùs urgerent victos acriter? trepidantibus, & inſolito metu perculſis inſtarent? triſtes deſolati exercitus reliquias perſequerentur, donec rerum potiti omnium plenam cumulatamque victoriam retuliſſent?

Tuum eſt pro tua prudentia, Imperator ſagaciſſime, cavere ſedulò, ut quod feciſſent illi opinione tua, id ipſum hodie tibimet ipſe faciendum putes. Eamus ergo, invadamus hoſtes, dum noſtris in manibus eſt victoria: petamus Romam, dum obſiſtere nobis illa non poteſt; non permittamus ipſi ulteriorem ad reſpirandum moram; ne, ſi colligendi ſe ſe & redintegrandi copias ſpatium habuerit, invaleſcat illa denuò, & otiantibus nobis parem aliquando acceptæ contumeliæ labem importet.

ALIA

Alia Exercitatio.
Per eaſdem Figuras.

Poſthumii Junioris Oratio, cùm Volſcorum victor damnatus fuiſſet ad mortem, quòd Dictatoris ejuſdemque Patris in juſſu depugnaſſet.

Synopsis.

Exord. Flet per Prolepſim, dicetque, non veniſſe ſe, ut de nimia Dictatoris ac Patris ſeveritate quereretur.

Deinde per Dubitationem fatebitur, incertum ſe fuiſſe diu multumque quid ageret; an accederet ad dicendam cauſam, an indicta cauſâ pergeret ad ſupplicium.

Propoſitio. Dicet, pauca ſe dicturum, non ut latam mortis ſententiam declinet, ſed ut omnem amoveat detrectati imperii ſuſpicionem.

Confirmatio. Per Communicationem cum univerſis exercitus Ducibus, à quibus petet, quid feciſſent in iis rerum adjunctis, cùm hoſtis laceſſeret, cùm partem exercitûs Romani fundere meditaretur: cum ipſo Patre, rogando, quid facere filium juſſiſſet, aut quid feciſſet ipſe in eas adductus anguſtias?

Concludet per Correctionem, petendo veniam à Patre, quaſi appellare velle ab ipſius ſententia viſus eſſet, &c.

Oratio.

Quamquam victori duriſſimum eſt nullum ferre aliud victoriæ præmium, præter ignominioſam pudendæ mortis ſententiam, (*Prolepſis*) in eaque ſubeunda ſeveriſſimum in amantiſſimo patre judicem experiri; non veni tamen, fortiſſimi Commilitones, vel ut nimiam Dictatoris ac patris inclementiam arguerem, vel ut indignis Poſthumio lacrymis ac precibus capitis periculum deprecarer.

Quin & illud profiteri poſſum coram viris fortiſſi-

mis, dubitaſſe me diu multùmque, quid in his rerum anguſtiis præſtandum expediret: (*Dubitatio*) an capitis cauſam dicturus ampliſſimum hunc conſeſſum ingrederer, an indicta cauſa ad deſtinatum ſupplicio locum properarem.

Quamobrem pauca pro me ſic loquar, ut commiſſæ modò pugnæ offenſionem quamlibet, & detrectati imperii ſuſpicionem amoveam, non ut latam in me mortis ſententiam videar declinare. Felix vel hac ſorte fortunatuſque nimiùm, ſi, dum interibit corpus, fama nominis mei integra & incolumis vivat!

Qua in re veſtrum judicium, veſtra exiſtimatio ſit, ſapientiſſimi, quotquot hìc adeſtis, exercitus Romani Ductores, Veſtram in hac cauſa fidem appello; quid agendum vobiſmetipſis putaſſetis, ſi eadem vobis, quæ mihi, tempora, eadem rei ſtrenuè ac feliciter gerendæ occaſio incidiſſet. (*Communicatio.*) Fingite vos in iis poſitos fuiſſe præſidiis, quæ Volſcus inferior numero ac virtute provocaret ad pugnam, laceſſeret impunè, & emiſſis etiam telis procaciter inſultaret: dum Romanus miles probri impatiens fremeret; dum coerceri ſe per ſummum nefas, & ſibi victoriam eripi de manibus quereretur; dum Imperatorem ipſum timoris atque ignaviæ tantùm non argueret.

Tuque, o Dictator prudentiſſime, idemque mihi colende inprimis parens, nam liceat provocare ad teipſum, quod tu filio in hujuſmodi rerum adjunctis conſilium dediſſes? quid feciſſes ipſe? an haberi ludibrio Romanos Equites permiſiſſes? an irruentium Volſcorum agminibus turpiter ceſſiſſes? an partem Romani exercitus nobiliſſimam everti funditus, mactari tuis in oculis ac trucidari paſſus eſſes? an non potiùs vim vi acriter repuliſſes? nobiliſſimo militum noſtrorum ardori colligendæ gloriæ viam aperuiſſes? tui ipſius illuſtrandi nominis occaſionem arripuiſſes?

(*Correctio.*) Quamquam quid loquor? Ignoſce, Pater amantiſſime, ſi fortè videri poſſim oblitus, quid Dictatori, quid tibi patri debeam; ſi amovendi ſuſpicionem violati imperii plus æquo cupidus patratum à me contra leges tuas facinus aggreſſus ſum multitudini approbare, Non me ſpecies mortis ulla terret; de me quid-

quidquid ſtatueris, ultro lubenſque perpetiar, paratus eadem conſtantia mortem excipere, qua eamdem medios per hoſtes toties laceſſivi. Quid moror? huc ades, lictor, manus colliga, caput infelix obnube, & quam Dictator & Pater imperat, mortem irroga.

ARTICULUS III.

De Apoſtrophe, & Proſopopœja.

Quid eſt Apoſtrophe?

R. Eſt Figura, qua Orator convertit Orationem vel ad Deum, vel ad Judices, vel adverſarios, vel etiam res inanimatas.

Orationem convertit ad Deum Tullius 1. Cat. num. 33. *Tum tu, Jupiter, qui iiſdem, quibus hæc urbs, auſpiciis à Romulo es conſtitutus, quem Statorem hujus urbis atque Imperii verè nominamus: hunc & hujus ſocios à tuis aris cæteriſque templis, à tectis urbis ac mœnibus, à vita fortuniſque civium omnium arcebis, & omnes inimicos bonorum, hoſtes patriæ, latrones Italiæ, ſcelerum inter ſe ſe ac nefaria ſocietate conjunctos, æternis ſuppliciis vivos mortuoſque mactabis.*

Orat. pro Domo ſua n. 104. *O Dii immortales, vos enim hæc audire cupio; Publ. Clodius veſtra ſacra curat? Veſtrum Numen horret? res omnes humanas religione veſtra contineri putat? hic non illudit auctoritati horum omnium, qui adſunt, ſummorum virorum? non veſtra, Pontifices, gravitate abutitur? ex iſto ore religionis verbum excidere aut elabi poteſt?*

Item pro Cœlio n. 59. 2. Phil. n. 82. 33.

Ad Judices convertit Orationem 7. Ver. nu. 121. *Per Deos Immortales, Judices, quo tandem animo ſedetis? aut hæc quemadmodum auditis? Utrum ego deſipio, & plus quàm ſatis opus eſt, doleo in tanta calamitate miſeriaque ſociorum? an vos quoque hic acerbiſſimus innocentium cruciatus & mœror pari ſenſu doloris afficit?*

Pro Muræna n. 82. *Quis locus eſt, Judices, quod tempus, qui dies, quæ nox, cùm ego non ex iſtorum inſidiis ac mucronibus, non ſolùm meo, ſed multò etiam magis divino conſilio eripiar atque evolem, &c.*

Habes alia exempla 3. Verr. n. 81. Pro Ligario n. 6. Pro Arch. n. 19. Pro Mur. n. 78. 3. Phil. n. 22.

Ad adverſarios Orationem convertit, Pro Ligario num. 9. *Quid enim, Tubero, tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? qui ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?*

In Piſonem n. 1. *Jamne vides, bellua, jamne ſentis, quæ ſit hominum querela frontis tuæ? Nemo queritur Syrum neſcio quem de grege novitiorum factum eſſe Conſulem; non enim nos color iſte ſervilis, non piloſæ genæ, non dentes putridi deceperunt. Oculi, ſupercilia, frons, vultus denique totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt; hic in errorem homines impulit: hic eos quibus eras ignotus, decepit, fefellit, in errorem induxit. Pauci iſta lutulenta vitia tua noveramus, pauci tarditatem ingenii, ſtuporem, debilitatemque linguæ; numquam periculum factum conſilii; nullum non modò illuſtre, ſed ne totum quidem factum aut militiæ aut domi; obrepſiſti ad honores commendatione fumoſarum imaginum, quarum ſimile habes nihil præter colorem.*

Item 1. Ver. n. 35. 3. Ver. n. 77. 78. 6. Ver. n. 18. 79. 82. Pro Quintio n. 4 1. Cat. n. 1. 2. Phil. n. 33. 34. 14. Phil. n. 21. Pro Roſc. Am. n. 144.

Ad res inanimatas convertit Orationem pro Balbo n. 13. *O nationes, urbes, populi, Reges, Jerarchæ, teſtes Cn. Pompeji non ſolùm virtutis in bello, ſed etiam religionis in pace! vos denique mutæ regiones imploro, & ſola terrarum ultimarum; vos maria, portus, inſulæ littoraque! Quæ eſt enim ora, quæ ſedes, quis locus, in quo non extent hujus cùm fortitudinis, tum verò humanitatis, tum animi, tum conſilii impreſſa veſtigia?*

7. Ver. n. 170. *Si hæc non ad Cives Romanos, non ad aliquos amicos noſtræ Civitatis, non ad eos qui Populi Rom. nomen audiſſent; denique ſi non ad homines, ſed ad beſtias, aut etiam ut longiùs progrediar, ſi in aliqua deſertiſſima ſolitudine, ad ſaxa & ſcopulos hæc conqueri & deplorare vellem; tamen omnia muta atque inanima, tanta & tam indigna rerum atrocitate commoverentur.*

Similiter & 2. Philip. n. 32. & 33. dicit nullos eſſe tam agreſtes homines, nulla tam deſerta loca, quæ Brutum & Caſſium non affarentur, & patratum ab ipſis glo-

rioſum facinus non gratularentur. Item pro Milone num. 85.

Valet autem hæc Figura, ut ex laudatis exemplis colligitur, ad increpandos acriùs adverſarios, etiam ad delectationem & commiſerationem commovendam.

Quid eſt Proſopopœia?

R. Eſt fictio perſonæ cujuslibet loquentis, quâ rebus etiam mutis ac ſenſus expertibus ſermo accommodatur, aut vita functi tamquam præſentes ſpirantesque loquentes inducuntur.

Pro Muræna n. 38. fingit Tullius & inducit loquentes milites, qui ſub Muræna metuerant. *In Conſule declarando multum apud univerſum Populum Romanum auctoritatis habet ſuffragatio militaris; Imperatores enim Comitiis Conſularibus, non verborum Interpretes deliguntur. Quare gravis eſt illa Oratio, me ſaucium recreavit, me præda donavit, duce hoc caſtra cepimus, ſigna contulimus; numquam iſte plus laboris militi impoſuit, quàm ſibi ſumpſit: ipſe cùm fortis, tum etiam felix.*

Similis penè locus ibid. n. 45. ubi colloquentem populum inducit de vario Candidatorum habitu. *Vides tu illum triſtem, &c.*

Item & pro Plancio n. 12. In Piſonem n. 59. Pro Quintio n. 55. pro Roſcio Amerin. n. 32. & 145.

Mortuos ab inferis excitat & loquentes exhibet pro Cœlio n. 33. *Aliquis mihi excitandus eſt ab Inferis ex barbatis illis, non ex illa barbula, qua illa delectatur, ſed illa horrida, quam in ſtatuis antiquis & imaginum videmus: qui objurget mulierem, & pro me loquatur, ne iſta mihi fortè ſuccenſeat. Exiſtat igitur ex illa familia aliquis, ac potiſſimùm cæcus ille (minimum enim dolorem capiet, qui iſtam non videbit) qui profecto ſi extiterit, ſic aget, & ſic loquetur: Mulier, quid tibi cum Cœlio? quid cum homine adoleſcentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris illi fuiſti, ut aurum commodares; aut tam inimica, ut venenum timeres? Non patrem tuum videres, non patruum, non avum, non proavum, non atavum, audieras Conſules fuiſſe, &c.* Locus egregius totus & perlegendus.

Et n. 36. *Sin autem urbaniùs me agere mavis, ſic agam tecum. Removebo illum ſenem durum ac penè agreſtem, ex tuis ſumam aliquem ac potiſſimùm minimum fratrem tuum,*

qui eſt iſto genere urbaniſſimus, qui te amat plurimum; qui propter neſcio quam, credo, timiditatem & nocturnos quoſdam inaneſque metus, tecum ſemper puſio majore ſorore cubitabit. Eum putato tecum loqui: Quid tumultuaris ſoror? quid inſanis? quid clamore exorſa rem parvam magnam facis? vicinum adoleſcentulum aſpexiſti, candor hujus te & proceritas, vultus oculique pepulerunt, &c. Hæc Proſopopœja continuatur uſque ad n. 38.

Habes alia hujus Proſopopœjæ exempla 3. V. n. 94. 7. Ver. 235. & 187. Pro Milone n. 72. & 77. pro Balbo 44.

Denique rebus etiam inanimatis ſua vox tribuitur, ut Ver. 4 n. 19. *Sicilia tota, ſi una voce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit; quod in unaquaque re beneficio Senatus, Populique Romani juris habui, id mihi tu, C. Verres, eripuiſti atque abſtuliſti. Quo nomine abs te ſeſtertium millies ex lege repeto.*

Et 1. Catil. n. 18. *Nunc te patria odit, quæ communis omnium noſtrum parens eſt ... quæ tecum Catilina ſic agit; & quodammodo tacita loquitur: Nullum jam tot annos facinus extitit niſi per te; nullum flagitium ſine te: tibi uni multorum civium neces, tibi vexatio direptioque ſociorum impunita fuit ac libera. Tu non ſolùm ad negligendas leges ac quæſtiones, verùm etiam ad evertendas perfringendaſque valuiſti. Superiora illa, quamquam ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli. Nunc verò me totam eſſe in metu propter te unum: quidquid increpuerit, Catilinam timeri. Nullum videri contra me conſilium iniri poſſe, quod à tuo ſcelere abhorreat, non eſt ferendum. Quamobrem diſcede, atque hunc mihi timorem eripe. Si verus, ne opprimar: ſin falſus, ut tandem aliquando timere deſinam.*

Item n. 27. & 28. ejuſdem Catilinariæ, Patria Ciceronem alloquitur.

EXER-

EXERCITATIO.

Saul incertus & anxius, quis eſſet futurus exitus certaminis, quod erat contra Philiſthæos commiſſurus, ſtatuit Samuelis umbram per Pytoniſſam conſulere.

Per Apoſtrophen & Proſopopœjam.

SYNOPSIS.

PRimò per Apoſtrophen ad Deum, queretur quòd interrogatus de committendæ mox pugnæ exitu nullum per Vates ac Sacerdotes reſponſum dederit.

2. Per aliam ad ſeipſum Apoſtrophen quæret, quid ſibi agendum ſit in eo rerum diſcrimine, ſtatuetque adire Inferos, quoniam Cœlum tacet.

3. Per aliam Apoſtrophen ad ſeipſum damnabit conſilium ſuum, qui nihil audire poſſit à Samuele niſi funeſtum, nihil cujus conſcius eſſe ſibi non debeat.

4. Per Proſopopœjam finget audire ſe loquentem Samuelem, & denunciantem mala jam jam eventura.

Concludet. I, perge, quando ſic placet, evoca virum illum; diſce ab eo calamitatum tuarum ſeriem, &c.

ORATIO.

(*Apoſtrophe.*) Quid eſſe dicam, ò Deus? Equid ferale non occinit ſilentium illud, quod hodie præter morem affectas? Ecce Philiſthæi populum tuum impetunt, triſtiſſimam nobis perniciem minantur! & taces? conticeſcunt Vates tui, & interrogati Sacerdotes reſponſum non ferunt: itane miſerum Regem objicis, ò Deus, & hoſtis barbari furoribus illudendum permittis?

(*Apoſtrophe.*) Quid ages, Regum infortunatiſſime? quò te vertes? cujus implorabis opem in tantis rerum tuarum anguſtiis? Statue nunc tandem aliquid. Cur hæres dubius? cur deliberas? cur times? ſume dignum animo tuo, dignum præſenti calamitate, dignum deſperatiſ-

ratiſſimis rebus conſilium. Nullum nobis de Cœlo reſponſum venit? eſto: adeamus Inferos; penetremus intima terrarum viſcera; evocemus inde virum illum, cujus ex ore divina toties oracula promanarunt; ne parcamus magicis artibus, neque adhibere pudeat eorum induſtriam, quos pepuliſti nuper atque exterminaſti; ſcelera ipſa atque flagitia hac hodie mercede nobis placeant.

(*Apoſtrophe.*) At enim quò pergis? quò properas? quò præceps ruis? quid ſperandum habes ab eo, quem contrarium tibi, dum viveret, quem infenſum ſemper, quem perpetuum impietatis tuæ obtrectatorem expertus es? Quin interrogas potiùs te ipſum, quin conſcientiam perſcrutaris, quin tumultus illos, metus, pavores, quibus agitatur infelix animus, perſentiſcis, atque hinc certiùs triſtiſſimam paratæ tibi ſortis acerbitatem auguraris?

Nam quid Samuelem adeas, inconſulte? quid ipſius quietem etiam poſt ultima fata interturbes? An vis audire denuò ſeverum Vatem increpantem te diriùs, & commiſſa toties in Deum per ſummum nefas piacula diſertiſſimè retractantem? Vis ut excitatus Pythoniſſæ incantationibus è media prodeat umbrarum caligine; & ardentibus ut olim oculis, minaci fronte, vultu ad indignationem compoſito ſic loquatur, aut potiùs fulminet? (*Proſopopœia.*) Quid me ſuſcitaſti, Regum infeliciſſime, vel me quid interrogas? an neſcis, quod ego tibi jam prædixi tam ſæpè; receſſiſſe à te omnipotentem Deum, & in æmuli tui viri ſanctiſſimi partes tranſiiſſe? An ignoras, auferendum tibi modò regnum illud, quod per tot annos flagitiis tuis dedecoraſti? Nempe jam oblitus es, quoties, quam turpiter datam Deo fidem violaveris; quàm temerè ſacratiſſimas ipſius leges perfregeris, quàm inconſultè atque impiè avaritia impulſus tua Regi Amalecitarum & opimis ipſorum ſpoliis ipſo repugnante & contradicente Deo peperceris? Quid igitur à me audire lubet ulteriùs? an exitum illius pugnæ, quam meditaris, fore triſtiſſimum? an vincendos, cædendos, mactandoſque à Philiſtæis Iſraelitas? an medias inter populi tui ſtrages ac ruinas tibi unà cum filiis eſſe occumbendum? Hæc ſunt, infelix Saul, quæ audies.

I nunc

I nunc ergo, quandoquidem ſic placuit, i, perge certam in perniciem: Samuelem interroga, diſce diligenter crudelis fati, quod capiti impendet tuo, atrocitatem omnem; noli expectare, dum hora fatalis advenerit, ſed macera jam teipſum funeſtiſſimo nuntio, quod auditurus es, & ante tempus debitas ſceleribus tuis pœnas à temetipſo exige.

ALIA EXERCITATIO.

Theodoricus Oſtrogothorum Rex, cùm Symmachum falſo accuſatum crimine capitali ſupplicio affeciſſet, viſus eſt ſibi ejuſdem Symmachi caput intueri in capite Piſcis ingentis, quod cœnanti ſibi fuerat appoſitum.

Per eaſdem Figuras.

SYNOPSIS.

PRimò ſtuporem ſuum teſtabitur; &, converſa ad miniſtros ſuos oratione, petet, an illudant ſibi, jubebitque removeri triſte ſpectaculum.

2. Arguet ſe ſe, qui inanibus terriculis moveatur.

3. Priorem ſententiam corriget, & quaſi loquens audiret Symmachi caput, per Proſopopœjam inducet Symmachum exprobrantem ſibi crudelitatem ſuam, & denunciantem mox eventuras calamitates.

Denique per Apoſtrophem ad Deum fatebitur ſe meritò puniri, & mortem mox adfuturam præcipiet.

ORATIO.

Quid video, Rex infelix? mene fallunt oculi? quid hoc ſibi vult oblitum recenti cruore caput? quid pallida & exanguis facies? quid iſti oculi in me unum truces & efferati? Piſcifne, an Symmachi potiùs caput inter epulas mihi appoſitum intueor?

(*Apoſtrophe.*) Ah! removete ocyùs triſte ſpectaculum; itane Regi veſtro illuditis, miniſtri perduelles? Mene, an vos ignoratis? quod eſſe decuit ferarum præda, hoc Re-

Regis veſtri, credo, cibum eſſe vultis? cedò arma miles; hic modò gladius meritas à proditoribus pœnas hauriet ..... Sed caligant oculi, vires deficiunt, vox hæret, & præſagus mali animus dirum neſcio quid perhorreſcit!

Quamquam reſume animos, Theodorice, quid trepidas? quid inania tibi fingis ſomnia? ſcilicet hunc timeas mortuum, quem vivum contempſiſti? Nihil ago, nihil promoveo, fruſtra ſum. Perii miſer! ecce terribilis & minax ſonus auribus intonat meis, & animum nequicquam obluctantem exanimat! Audito, audito Symmachi vocem; nempe petit illa, & edita nuper crudelitatis argumenta palam exprobrat! Utinam liceret triſtibus querelis aures occludere. Nam quid audio infelix? quæ me fulmina percellunt? (*Proſopopœia.*) Intuere, Rex crudeliſſime, tuo ſpectacula digna convivio; porrige dexteram, nequid ſævitiæ tuæ deſit, & inter digitos rivi defluant innocentis cruoris. Et quoniam ſæviendo reſtingui non poteſt inexpleta ſanguinis humani ſitis, bibe cruorem illum ſcaturientibus adhuc exſecti capitis venis profluentem. Infelix! quouſque tandem in cives tuos bacchabere? quamdiu inſontes quoſque perſequeris, & clariſſimorum virorum ſanguine impias cruentabis manus? Age, age; quæ tibi mens? quod conſilium? quis animus fuit? quid, me interfecto, ſperaſti crudelis? quæ te ſpes, vel quis metus ad inauditas illas & impias Senatorum ampliſſimorum cædes ſtimulabat? Hanc feceras expectationem tui, degener, cùm fauſtis ominibus ad ſolium evectus, inviſus nulli, nemini non acceptus, proponendum cunctis Imperatoribus humanitatis, clementiæ, æquitatis exemplum, regni habenas modetabere? Quantùm mutatus ab illo es? quis jam Theodoricum in Theodorico agnoſcat?

Heu me, quid miſerum aſperas, Symmache? abſiſte, ſatis eſt; habes fatentem reum; facti pudet, pigetque: aſpice manantes ex oculis fletus, audi triſtes, ſincerique doloris indices gemitus, &, ſi fas, ignoſce.

At tu, ſupreme rerum omnium arbiter Deus, (*Apoſtrophe*) qui Regum perinde ac cæterorum mortalium fata moderaris: tuam ſentio, quæ capiti ſcelerato impendet, ultricem manum: merui quæ patior, & graviora merui.

Mors

Mors imminet; nec mortem deprecor; quæ utinam ſcelera mea antevertiſſet. Hoc unum obſecro, ſi quid adhuc rogare me ac flagitare pateris, me hic ſontem plecte, ſi modò te nec vitiis meis iniquum, nec ultra mortalis ævi ſpatia gravem experiar.

ARTICULUS IV.

De Hypotypoſi, & Etopœja.

Quid eſt Hypotypoſis?

R. Eſt Figura, qua res ſubjiciuntur oculis perinde ac ſi coram gererentur. Ad hanc Figuram pertinent Deſcriptiones locorum, rerum, perſonarum, &c.

Pro Roſcio Amer. n. 98. *Etiamne in tam perſpicuis rebus argumentatio quærenda, aut conjectura capienda ſit? nonne vobis hæc, quæ audiſtis, cernere oculis videmini? Non illum miſerum, ignarum caſus ſui redeuntem à cœna videtis? non poſitas inſidias? non impetum repentinum? non verſatur vobis ante oculos in cæde Glaucia? non adeſt ipſe Roſcius? non ſuis manibus in curru collocat Automedontem illum, ſui ſceleris acerbiſſimi nefariæque victoriæ nuntium? non orat, ut eam noctem pervigilet? ut honoris ſui cauſa laboret? ut Capitoni quàm primùm nuntiet?*

Pro Milone num. 28. ita deſcribit egreſſum Clodii ex urbe, ut inde concludat, ſtructas ab eo Miloni inſidias fuiſſe.

Et 2. Phil. num. 105. *Perſonabant omnia vocibus ebriorum; natabant pavimenta vino; madebant parietes; ingenui pueri cum meritoriis; ſcorta inter matres familias verſabantur.*

Ibid. n. 58. *Vehebatur in eſſedo Tribunus plebis: Lictores laureati antecedebant: inter quos aperta lectica Mima portabatur, quam ex oppidis municipales homines honeſti neceſſariò obviam prodeuntes, non noto illo & mimico nomine, ſed Volumniam conſalutabant. Sequebantur rhedam cum lenonibus comites nequiſſimi; rejecta mater amicam impuri filii, tamquam nurum ſequebatur.*

Alia hujus Figuræ exempla habes, 3. Ver. num. 67. 141. 4. Ver. n. 108. 6. Ver. n. 74. 7. Ver. n. 17. & à 26. ad 29. 2. Catil. n. 5. 5. C. n. 11. 2. Phil. n. 7.

Valet autem hæc Figura plurimùm ad commovendos affectus, & Judicum animos concitandos.

7. Ver. n. 105. *Hæc poſtea quàm acta & conſtituta ſunt, procedit iſte repente è prætorio, inflammatus ſcelere, furore, crudelitate in Forum venit. Navarchos vocari jubet, qui nihil metuerent, ſuſpicarentur nihil; ſtatim occurrunt. Iſte hominibus miſeris, innocentibuſque injici catenas imperat; implorare illi fidem Populi Rom. & quare id faceret, rogare. Cum iſte hoc cauſam dicit, quòd claſſem prædonibus prodidiſſent. Fit clamor & admiratio populi tantam eſſe in homine impudentiam.*

Et n. 141. ibid. *Hæc cùm maximè loqueretur, ſex Lictores circumſiſtunt validiſſimi, & ad pulſandos, verberandoſque homines exercitatiſſimi; cædunt acerrimè virgis. Denique proximus lictor Seſtius, converſo bacillo, oculos miſero tundere vehementiſſimè cœpit. Itaque ille cùm ſanguis os oculoſque compleſſet, concidit; cùm illi nihilominus jacenti latera tunderentur, ut aliquando ſpondere ſe diceret &c.*

Ibid. numeris 139. & 160. uterque egregium exhibet hujus Figuræ exemplum, & ad movendos affectus aptiſſimum.

Item 2. Philip. n. 7. *Ponite igitur ante oculos miſeram illam quidem & flebilem ſpeciem, ſed ad incitandos animos veſtros neceſſariam: nocturnum impetum in urbem Aſiæ clariſſimam, irruptionem armatorum in Tremonii domum: cùm miſer ille priùs latronum gladios videret, quàm, quæ res eſſet, audiſſet; furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram atque os illud infame, vincula, verbera, equuleum, carnificem, torteremque Sacrarium, quæ tuliſſe illum fortiter & patienter ferunt.*

Denique in Oratione pro Muræna illuſtris eſt Hypotypoſis gemina, eademque vehementiſſima n. 85. 188.

Quid eſt Etopœia?

R. Eſt Figura, qua vitam & indolem alicujus quibuſdam ſignis ita deſcribit Orator, ut in cognitionem morum ſaltem aliquam deducat. Hæc autem Figura magnam habet cum Hypotypoſi affinitatem, & quemadmodum illa, in exornatione & in dotibus excitandis frequenter uſurpatur.

Pro Roſc. Amer. n. 135. *Ipſe verò quemadmodum impoſito & delibuto capillo paſſim per forum volitet cum ma-*

gna

gna caterva togatorum; videtis Judices, ut omnes aſpiciat, ut hominem præ ſe neminem putet; ut ſe ſolum rarum, ſolum potentem putet. Lege ibid. n. 59. & 10.

Pro Comœdo num. 20. *Oro atque obſecro vos, qui noſtis, vitam inter ſe utriuſque conferte; qui non noſtis, faciem utriuſque conſiderate. Nonne ipſum caput & ſupercilia illa penitùs abraſa olere malitiam & clamare calliditatem videntur! nonne ab imis unguibus uſque ad verticem ſummum, ſiquam conjecturam affert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallaciis, mendaciis conſtare videtur? qui idcirco capite & ſuperciliis eſt ſemper raſis, ne ullum pilum viri boni habere videatur*.

Item pro Sextio n. 19. ad 20. *Quorum ſi nondum ſcelera vulneraque inuſta Reipublicæ vultis recordari, vultum atque inceſſum animi intueamini, faciliùs facta eorum occurrent mentibus veſtris, ſi ora ipſa oculis propoſueritis. Alter unguentis affluens, calamiſtrata coma, deſpiciens conſcios ſtuprorum, ac veteres vexatores ætatulæ ſuæ, puteali, & fœneratorum gregibus inflatus atque perculſus, olim, ne Scyllæo æris alieni in freto ad columnam adhæreſceret, in Tribunatus portum perfugerat ..... Alter, ò Dii boni, quàm teter incedebat! quàm truculentus! quàm terribili aſpectu! Unum aliquem te ex barbatis illis, exemplum Imperii veteris, imaginem antiquitatis, columen Reip. diceres intueri. Veſtitus aſper; noſtra hac purpura plebeja ac pœnè fuſca; capillo ita horrido, ut Capua, in qua ipſe tum imaginis formandæ cauſa Duumviratum gerebat, Seplaſiam ſublaturus videretur. Nam quid ego de ſupercilio dicam, quod tum hominibus non ſupercilium, ſed Reipublicæ pignus videbatur? tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio Reſpub. tamquam Atlante Cœlum niti videretur*.

Sunt & alia Ethopœjæ exempla illuſtria 4. Ver. n. 74. 134. & 135. 5. Ver. n. 22. & 23. 7. Ver. n. 27. 2. In Rullum n. 13.

Item & Gabinium effœminatum ſic deſcribit Orat. poſt Reditum in Sen. n. 12. *Primùm proceſſit quà auctoritate vir, vini, ſomni, ſtupri plenus, madenti coma, compoſito capillo, gravibus oculis, fluentibus buccis, preſſa voce & temulenta*.

Eſt & aliud ſingulare Ethopœjæ exemplum 7. Ver. numero 27. jam laudato, ubi mollem & delicatam

Ver-

Verris vitam per ſingulas anni tempeſtates graphicè deſcribit.

EXERCITATIO.

Extolletur magnanimitas Matris Machabæorum, quæ ſeptem filios pro divina Lege morientes non modò conſtanter vidit, ſed & ipſos ad ſpernendas Tyranni furias eſt adhortata.

Per Hypotypoſim & Ætopœjam.

SYNOPSIS.

Exord. & Propoſitio continebitur ſola dilatatione argumenti.

Confirmatio fiet per Hypotypoſim; deſcribetur terribilis ſuppliciorum apparatus ad crucianda Machabæorum corpora. Expediebantur enſes, aculei, rotæ, incendia, &c. & per Ethopœjam exhibebitur Antiochus inflammatus ira, &c.

Per aliam Hypotypoſim exponetur luctus aſtantium & comploratio. Alios vidiſſes effuſos in lacrymas, & fortiſſimorum Juvenum ſortem deplorantes, alios affixos ſacris corporibus, alios deteſtantes Antiochi furias, &c.

4. Per Ethopœjam deſcribetur mater cruentam inter natorum carnificinam erecta animo, ſpe firma, gaudio exultans, &c.

Concluſio. Eat nunc ſuperba antiquitas, & Heroas ſuos jactet.

ORATIO.

Nam quæ illa fœmina eſt, ſupra ſortem ſexus ſui tam fortis, ut ad mortis aſpectum non expalleſcat? adverſus naturæ ſenſus omnes ſic obſirmata, ut inter cruenta chariſſimæ ſobolis funera gaudeat ac triumphet? Agnoſco generoſam illam Machabæorum matrem, quæ divinæ legis amore ſuccenſa non habuit ſatis, ſi pro eadem tuenda mortem viriliter oppeteret, niſi ad parem ani-

mi conſtantiam ſeptem, quos pepererat, filios adhortaretur; & antequam extingueretur ipſa, ſepties cum totidem filiis interiret.

Quantæ porro virtutis erat non commoveri funeſtiſſimo carnificinæ illius apparatu, qui amantiſſimæ ſuæ ſoboli (*Hypotypoſis*) triſtiſſima quæque minitabatur! Quæ mater alia non perhorruiſſet vel ad cruentam mortis tam multiplicis imaginem? Hinc enim expediebantur enſes, aculei, rotæ, incendia, ferventes ollæ, & alia cujuſcumque generis inſtrumenta luxandis ac dilaniandis artubus accommodata. Illinc erumpebat immanis tortorum furor, quos innata barbaris pectoribus feritas, & crudelia immanis Tyranni imperia in ſanctiſſimos Juvenes incitabant. Interim ſpretus inſigniter Rex Antiochus, quod blanditiis, precibus, promiſſis non potuerat exorare, id minis, terroribus, ſæviſſimis cruciatibus urgebat. Ardebant oculi, frons igneſcebat, (*Ethopeia*) vultus furore ac ſcelere inflammabatur, & toto ex ore crudelitas emicabat.

Nullus erat ex confertiſſima circumſtantis populi multitudine, quem terribilis ſpectaculi hujuſmodi facies non moveret. Hinc audiri gemitus, illinc erumpere lacrymæ, inde triſtiſſima omnium comploratio miſceri. (*Hypotypoſis*.) Miſerebantur alii luxata equuleis corpora, laceratos plagis artus, inundantes ex omni parte rivos ſanguinis, & abſumptum ante tempus ætatis florem lamentabantur. Alii genibus effuſi fortiſſimorum Juvenum ſacra ipſorum veſtigia oſculabantur; alii ruebant in amplexus; alii, quia turbam hominum non valebant ſubmovere, protenſis à longe manibus lugubri planctu ac lamentabili voce invictos Heroas proſequebantur. Alios audiiſſes diriſſimam tortorum barbariem increpare, alios ſuam ipſi Antiocho exprobrare crudelitatem, alios vindices ſceleratis capitibus pœnas imprecari.

At quid Mater interea tot inter adſtantium gemitus, ſuſpiria, lacrymas, ejulatus, minas, execrationes? An cæterarum Matrum de more ſcindebat capillos, laniabat genas, tundebat pectus, & luctuoſa comploratione omnia latè loca perſonabat? an impii Regis genibus affuſa ſimpliciter parata ſupplicia deprecabatur à

K an

an filios convolantes ad mortem lacrymis ſuis ac precibus retardabat? (*Ethopœja* .) Imò, imò erat aſpectus ipſius ſpe plenus, erectus conſtantia, & incredibili quadam lætitia perfuſus. Nunc defixis in Cœlum oculis novum inde robur certantibus accerſebat; nunc deflexis paulùm in amantiſſimos filios virilem omnibus conſtantiam inſpirabat: modò ſupremi Numinis erumpens in laudes, divinam ſuis in pugilibus potentiam celebrabat; mox ſanctos Heroas blandè compellans, ruentes ultrò certas in neces ſtimulis acrioribus incendebat. Lacerabantur alii ferreis pectinibus, alii diſtentabantur rotis & equuleis, alii ferventibus ollis immergebantur; cædebantur alii poſt alios, & cruentum in morem mactabantur. Plaudebat interim ipſa, exultabat, triumphabat, & carnificum furias prævertens filiorum corpora perimenda porrigebat.

Eat nunc oſtentatrix ſui antiquitas, extollat Heroas ſuos ac prædicet, an cum fœmina illa fortitudinis ac conſtantiæ laude comparandos arbitretur.

Alia Exercitatio.

Bacchanalium Inſectatio.

Per eaſdem Figuras.

Synopsis.

Exord. Deplorabit Chriſtianæ Religionis fatum, quæ, poſt refixam jam diu falſorum Numinum ſuperſtitionem, dolere poſſit profanos eorumdem cultus fuiſſe revocatos.

Propoſitio. Sic efferetur per Hypotypoſim. Nam quid ſibi vult tumultus ille concurſantium, quid vociferantium clamores? &c. an, ſi coleretur hodie Bacchus, celebraretur aliter à Bacchantibus?

Confirmatio. Deſcribentur per Hypotypoſim & Ethopœjam inſani Bacchanalium mores, quos dicet nihil differre à priſcis Orgiis; diurni, nocturnique tumultus ac ſtrepitus, ſonitus tympanorum, larvatæ facies, mimici habitus, immoderatæ epulæ, ridicula ſpectacula, contentiones, rixæ, cædes.

Contentio. Petet à Religione, an profanos hujuſmodi cultus in ſuis approbet? Mox inducet Religionem ipſam expoſtulantem, & degeneres Chriſtianos objurgantem, quòd à Majorum virtute deflexerit.

O R A T I O.

Quàm luctuoſo Religionis Chriſtianæ fato fieri dicam, ut, cùm incredibili labore ſuo priſcam falſorum Numinum ſuperſtitionem jam diu refixerit; profanos tamen eorumdem cultus, aut ſervatos tanto poſt tempore doleat, aut poſtliminio certè revocatos conqueratur?

Nam quid ſibi vult rumultuoſus ille ſonitus? quid clamores vociferantium inconditi? quid accenſæ faces vel innuunt, vel loquuntur? (*Hypotypoſis*) An ergo vigent hodieque & in pretio ſunt priſca inſanientium hominum Orgia? an apud nos etiamnum habere Numen aliquod Bacchus creditur? Nam qui forent alii Bacchantium mores, quàm nunc ſunt; aut quibus aliis ritibus Bacchus ipſe coleretur, ſi ad noſtra uſque tempora ſuperſtitio vana perſtitiſſet?

Sed quid dico, Bacchi cultus hodie non viget, aut ineſſe Baccho divinum quidpiam homines noſtri non putant? Unde ergo diurni nocturnique Bacchantium ſtrepitus aures perſonant? Cur intempeſtivi tympanorum ſonitus aut vigilantibus obſtrepunt, aut dormientium ſomnos interturbant? (*Hypotypoſis & Ethopœia.*) Quid mentitas video facies undique, & ridiculum vel horrendum in morem larvatas? Quis turpes illos Mimorum & Hiſtrionum habitus induxit? Quare tam obliti pudoris ac modeſtiæ, quotquot ſunt ex illo deſipientium hominum grege, nemo ut prodire in publicum, niſi diſſimulatus inſigniter & monſtro cuipiam quàm homini propior videri ſuſtineat? Hinc offerunt ſe mihi perennes epulæ, illinc immoderatæ commeſſationes; inde ebrietas ac crapula! Hic turpiſſima ſpectacula offendunt oculos; illic cachinnantium ſtrepitus & plauſus laſcivientium aures obtundunt, ibi concertantium clamores ac rixæ funeſtiſſimam futuri poſtmodum certaminis ſcenam denunciant! Jam ventum eſt ad jur-

gia, à jurgiis ad manus; jam ſtringuntur enſes, mutuis hinc inde vulneribus res geritur. Omnes inflammati ſcelere, ebrietate, furore, crudelitatem ſpirant ac cædem. Jam miſceri ſuſdeque omnia, convivæ in Corybantas mutari, natare pavimentum vino ac ſanguine, & luctuoſi cruentique belli facies exurgere: O tempora! o mores!

Et hæc pateris, Religio ſancta? Tu ritus illos, hæc flagitia tuis aſſeclis atque ſectatoribus approbas? Imò, imò queritur, gemit, & illatam ſibi per ſummum nefas contumeliam graviter expoſtulat. O ſi audire poſſis per turbas ac tumultus, quiſquis depravatis hiſce moribus funeſtam Religioni labem ac maculam importas! Quieſce tantiſper ab inſanis illis clamoribus; reprime ad breve tempus impetum illum, qui te ad inſaniam adigit; reſipiſce paulum, ſi potes, & perſonam hominis ſobrii ac temperantis, vel deponendam poſtmodum, indue. Audi, Chriſtiane degener, quibus te tuique ſimiles querelis ac probris Religio illa, quam ſpernitis atque illuditis, inſectetur.

Hanccine mihi refertis gratiam, ſceleſti, ac perduelles filii, quos peperi olim tot laboribus, quos fovi toties in ſinu, quos alui tam diligenter? Hic erit unus impenſi amoris fructus, hæc inſtitutionis bonæ, quam dedi, merces unica, ut proſcindi me veſtris opprobriis ac contumeliis affici videam. Itane ſoboles infida à majorum ſuorum virtute deflexit? Illi me pio ſanctoque cultu ad ſupremum dignitatis apicem evexerunt; vos dejectam ex illo gradu ac jacentem illuditis. Suas illi vigilias, labores, curas mihi devoverunt; vos in meam perniciem omni ſcelere ac flagitio incumbitis. Illi jus meum contra nefarios hoſtium impetus vel ſanguinis ſui diſpendio defenderunt; vos inita cum iiſdem ſocietate expugnatis. Statuite porro, quid agere vos deinceps oporteat; an haberi vos velitis hoſtes, an amicos; Eligite, per me licet, utrum impietatis, an Religionis partes ſectari vos conveniat. Si primum placet, nihil ego vos moror; profugite tandem, caſtris meis abſcedite penitùs; deponite nomen illud, cujus tantùm vos piget. Sin potiùs ſaniora vos juvant conſilia, abjicite mores illos tam injurios mihi, veſtro nomini tam alie-

nos; & dignos Religione, quam colitis, ſenſus tandem induite.

ARTICULUS V.

De Suſtentatione, Apoſiopeſi, Emphaſi.

QUid eſt Suſtentatio?

R. Eſt Figura, qua diu ſuſpenduntur Auditorum animi, donec aliquid inexpectatum, ſive riſu, ſive admiratione dignum ſubjiciatur.

Hinc Figuræ hujus duplex eſt uſus, alter in rebus magnis & inſolitis facinoribus exponendis; alter in rebus quibuſdam levioribus, quando jocandi cauſa magnum aliquid promittit Orator, illudque tandem in jocum aliquem recidit. Hîc agimus potiſſimùm de Suſtentatione, quæ in rebus magnis ac ſeriis adhibetur.

Habes illuſtre Suſtentationis exemplum 7. Ver. n. 10. & 11. *Res delata ad iſtum; ſtatim, ut par fuit, juſſu ejus homines, qui nominati fuerant, comprehenſi adductique Lilybaum; domino denunciatum eſt, ut adeſſet, cauſa dicta damnati ſunt. Quid deinde? Quid cenſetis? furtum fortaſſe aut prædam expectatis aliquam? Nolite uſquequaque eadem quærere: in metu belli, furandi locus quis poteſt eſſe.... Etiamnum mihi expectare videmini, Judices, quid deinde factum ſit; quòd iſte nihil unquam fecit ſine aliquo quæſtu atque præda. Quid in ejuſmodi re fieri potuit? quod commodum eſt? Expectate facinus quàm vultis improbum: vincam tamen expectationem veſtram; nomine ſceleris conjurationiſque damnati, ad ſupplicium traducti, ad palum alligati, repentè multis hominum millibus inſpectantibus ſoluti ſunt, & Leonida illi domino redditi.*

Et Philip. 2. n. 12. *Quid putem contemptumne me? Non video nec in vita, nec in gratia, nec in rebus geſtis, nec in hac mea mediocritate ingenii, quod deſpicere poſſit Antonius. An in Senatu facillimè de me detrahi poſſe credidit, qui ordo clariſſimis Civibus benè geſtæ Reip. teſtimonium multis, mihi uni conſervatæ dedit? An decertare mecum voluit contentione dicendi? hoc quidem beneficium eſt: quid enim plenius, quid uberius, quàm mihi, & pro me, & contra Antonium dicere? Illud profectò eſt; non exiſtimavit ſui ſimi-*

 libus

ſibus probari poſſe, ſe eſſe hoſtem patriæ, niſi mihi eſſet inimicus.

Hæc porro Figura multam vim habet & gratiam, cùm ita ſuſpenduntur Auditorum animi, allatis multis rebus, iiſdemque rejectis, ut ſubjiciatur tandem novum aliquid & minimè expectatum; quod in laudato mox loco videre eſt.

Habes alia Suſtentationis exempla pro Roſc. Amerin. n. 59. Pro Quintio n. 66. 5. Ver. 141. 4. Ver. 106. 3. In Rul. n. 11. pro Dejotaro n. 26.

Quid eſt Apoſiopeſis ſeu Reticentia?

R. Eſt Figura, qua Oratio interciditur, & interrumpitur, alicujus gravioris affectus ſignificandi gratia. Ita Cicero Epiſt. 21. ad Atticum Lib. 7. de Pompejo loquens, cujus ſaluti metuebat, utitur Apoſiopeſi: *De Pompejo ſcio nihil, eumque niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem noſtri, ſed non poſſum accuſare eum, de quo angor & crucior...* reticet *tarditatem* aut *ignaviam*.

Et Epiſtola ultima Lib. 9. ad eumdem Atticum, utitur Apoſiopeſi diſſimulandæ indignationis gratia: *Sed erat immitiſſimus Servius; qui filium miſit ad affligendum Cn. Pompejum, aut certè capiendum. Etſi hic quidem timoris cauſa; ille verò..., ſed ſtomachari deſinamus.*

Adhibetur etiam nonnumquam, ut, quod reticetur, majus quidpiam ſuſpicandi det cauſam, quàm ſi efferretur. Cicero pro Cœlio n. 69. *Hic etiam miramur, ſi illam commentitiam pyxidem obſcœniſſima ſit fabula conſecuta. Nihil eſt, quod in ejuſmodi mulierem cadere non videatur. Audite, & pervulgata, & celebrata ſermonibus res eſt. Percipitis animis, Judices, jamdudum quid velim, vel potiùs quid nolim dicere, quod etiam ſi eſt factum, certè à Cœlio non eſt factum.*

Poteſt etiam dici prætermiſſum illud à Cicerone vitandæ obſcœnitatis cauſa.

Quid eſt Emphaſis?

R. Eſt Figura, qua Orator plus ſignificat, quàm dicit. Quæ quoniam refertur ad Hyperbolem, de qua jam diximus, pluribus hic ſuperſedebimus.

EXER-

EXERCITATIO.

Amici opes Viri Principis.

Per Suſtentationem, Apoſiopeſim, Emphaſim.

Exord. & Prop. DIcet, nihil eſſe oportere pretioſius Viro Principi, quàm amicos.

Rationem afferet; quia rebus omnibus abundat, qui amicos curavit; eiſdem qui caret, omnium egenus eſt.

Confirmatio. Petetur ab Alexandri Magni auctoritate, qui venientibus ad ſe Perſarum Legatis, & Alexandri theſauros videre cupientibus, circumſtantes amicos oſtendens, dixit: En opes Alexandri. Tractabitur hic locus per Suſtentationem, & Emphaſim.

Concludet in amicis veras eſſe divitias, quas nulla fortunæ mutabilitas auferre poſſit.

ORATIO.

Extollant alii per me licet, & quantùm volent, prædicent magnificentiùs in Principibus Viris ingentia auri, argentique pondera, pretioſam ſupellectilem, ſuperba palatia; eoſque ditiſſimos arbitrentur, qui rebus iſtis omnibus abundant. Ego certè opulentiſſimum inter cæteros eum ſemper æſtimabo, qui amicos quàm plurimos potuerit ſibi jure merito gratulari.

Enimverò quibus rebus non abundat, aut quibus tandem egere poteſt ille, qui ſinceram amicorum multitudinem comparavit? Liceat mihi compellare aliquem eorum de numero, qui quantò ſuperiorem dignitatis gradum adepti ſunt, tantò diligentiorem in dirimendis amicis operam poſuere. Age; quid times, qui fideles amicos habes, ut ſic loquar, ad manum? an ærarii penuriam? at amicorum opes tuæ ſunt. An pericula? at illi continuò præſto ſunt, tuum vel capitis diſcrimine parati latus defendere. An adverſos fortunæ reflantis ictus? at fortunam adverſam vix ſentit, cujus acerbitatem amici mulcere poſſunt. Tu verò, qui amicos ne-

gligis: (*Apoſiopeſis*) qui... pœnè dixi, amicum habes præter te neminem, noli jactare nobis inſolentiùs vel ipſas Arabum gazas, quibus, ſi quis caſus ingruerit, ſi quod inciderit periculum gravius, neque ad arcendam, neque ad mitigandam calamitatem amicis deſtitutus uti feliciter poſſis.

Atque hoc noverat certè ſapientiſſimus rerum æſtimator Alexander Magnus, qui ſe non tam Orientis penè toties ſpoliis beatum ac divitem, quàm amicis ſuis ſemper reputavit. Venerant ad eum aliquando Legati Perſarum, quos non minùs divitiarum ipſius fama, quàm rerum ab eo geſtarum gloria excitarat. Ii perfecta legatione, cùm flagitaſſent ab Alexandro curioſiùs, ſuos ut ipſis theſauros atque opes oſtenderet; quid putatis feciſſe Principem ſapientiſſimum? (*Suſtentatio.*) An recluſit arcas auri argentique pondere refertas? an oſtentavit aulæ ſuæ magnificentiam? an aurata palatia, pretioſam ſupellectilem, tot erepta devictis à ſe Regibus ſpolia, tot Provinciarum manubias, tot exuvias Aſiæ perdomitæ, quibus caſtra & armamentaria redundabant, ambitioſiùs jactavit? Sed quid feciſſent alii Reges ac Principes in æſtimandis rebus minùs periti, & inani rerum ſuarum pompa inflati plus æquo ac ſuperbi? Nihil hujuſmodi expectate ab Alexandro, habebat pretioſius aliquid, quod & ſibi lubentiùs gratularetur, & aliis jactantiùs oſtentaret. Tunc enim expectantibus avidè Perſarum Legatis, unde curioſos oculos paſcerent, circumſpiciens Alexander quamplurimos, qui ſtipabant latus, ſuos familiares, & Legatos amicè compellans, (*Emphaſis.*) En, inquit, opes Alexandri. O vocem auream! ò reſponſum literis omnibus ac monumentis prædicandum! ò dignam tali Principe, dignam omnibus, qui populis imperant, commendationem!

Quis enimverò neget haberi in amicorum benevolentia divitias, quas neque fortunæ mutabilitas unquam adimat, neque ipſa rerum humanarum inconſtantia labefactet?

ALIA

ALIA EXERCITATIO.
Per eaſdem Figuras.

Orator popularis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, quantoperè Oratori ſic elaborandum; ut ſe ad populi captum, guſtumque accommodet.

Rationem afferet; quia nihil eſt tam amans libertatis, & neceſſitatis inimicum, quàm ingenium multitudinis.

Confirmatio petetur ab exemplo Demoſthenis, qui gravibus de rebus cùm diceret aliquando apud Athenienſes, ſenſiſſetque populi oſcitantis faſtidium, fabulam incœptavit de umbra Aſini: idque tractabit per Suſtentationem. Quid putatis feciſſe Demoſthenem, an? &c.

Concludet per Emphaſim, umbram Aſini præferendo cuilibet rationi ſpecioſiſſimæ; ſiquidem illa perfecit Demoſthenes, ut attentum rebus ſuis Populum redderet.

ORATIO.

Cùm is debet eſſe propoſitus optimo cuique Oratori finis, ut eorum, apud quos agit, animos ac voluntates quamcumque voluerit in partem flectat, & inclinet; tum certè operam in ea re ſuam benè collocatam æſtimabit, ſi eorumdem mentes ſenſuſque, priuſquam ad dicendum accedat, diligenter deguſtarit.

Nam qui rem averſam à multitudine per fas & nefas facere acceptam, quia ſe in ea amavit pluſculum, ſuſcipiat, is ignorare videatur, quàm ſit amans ſuæque retinens libertatis multitudinis ingenium, quàm inimicum cujuſcumque neceſſitatis.

Quare non committet unquam Orator bonus, ut quidquam in vulgus efferat, quod non ſit auribus Populi accommodatum: ſed ita temperabit omnia, ut, quidquid dictu-

rus eſt, non tam ex aurificis ſtatera, quàm populari quadam in trutina examinet.

Demoſthenes Orator ille percelebris, & Eloquentiæ Atticæ facile princeps, cùm aliquando diceret ad Athenienſes, remque magni, ut videbatur, ponderis, ea, qua valebat, dicendi vi perſuadere niteretur; vidit non audiri ſe tam attentè, quàm par erat, & oſcitantis langueſcentiſque populi ſenſit faſtidium. (*Suſtentatio.*) Hic verò quod putatis iniiſſe conſilium Demoſthenem? qua ratione medendum cenſuit multitudinis tædio periſſimus ille dicendi vir? An invectus eſt acriter in populum levem, & inſanientem indormiſcentis ſocordiam objurgavit? at riſiſſent omnes intempeſtivum objurgatorem. An orationem proſecutus ſuæ populum ſomnolentiæ permiſit? at quid orando longiùs profeciſſet? An relicto ſuggeſtu faſtidioſam multitudinem dimiſit? ac illuſus ab eadem fuiſſet ac contemptus. Quid ergo fecit Orator præſtantiſſimus? Cogitate aliquid dignum illius induſtria, qui ſe hominum ingeniis ac rationibus accommodare noverat; expectate quidpiam, quod exercitatam in tractandis hominum animis dexteritatem redoleret. Præſtabilius duxit Orator ille ſummus deſipere ad tempus, ut ſic loquar, cum multitudine, dum aſſequeretur quod vellet, quàm ſi ſapuiſſet intempeſtivè. Quare abjicit continuò materiam, quam tractabat, & converſa penitùs oratione lepidam de Aſini Umbra fabulam incœptat.

Ecce expergiſcitur ſtatim populus, & excuſſo omnes torpore, quaſi novi ac recentes ad audiendum Oratorem accedunt. Diſſipatam aliò mentem occupat attentio, ſtudium languorem excipit, & tædio ſuccedit hilaritas. (*Suſtentatio.*) Tum verò ſuſpenſis omnium animis, & fabulæ exitum avidè expectantibus, quid feciſſe rurſum putatis Demoſthenem? An ſua in populum indulgentia demereri eum aggreſſus eſt? an fabulæ finem curioſè quærentibus liberaliter ſatisfecit? an quidpiam ingenioſè commentus eſt, quo incœptam fabulam concluderet? Imò ſubſtitit medio in ſermone Orator egregius, & objurgata populi levitate, qui rebus graviſſimis indormiſceret, dum evigilaret in nugis, ita inclinavit omnium voluntates, ut non modò langueſcentem

excitaret, ſed etiam, quod erat meditatus primùm, perſuaderet. Sic, obſequendo in ſpeciem multitudinis ingenio, id conſecutus demum eſt, quod nullis fortè rationum momentis perfeciſſet.

(*Emphaſis*) O felicem, & ratione quacumque Umbram Aſini potiorem!

ARTICULUS VI.

De Prætermiſſione, Diſtributione, Licentia, Conceſſione.

Q*uid eſt Prætermiſſio?*

R. Eſt Figura, qua Orator id maximè dicit, quod dicere nolle ſe fingit. Hæc autem figura etſi tam ad laudem quàm ad vituperium valet, tamen ea ſæpiùs utitur Cicero ad objurgandum, quàm ad laudandum. Utitur ad increpandum Prætermiſſione de Prov. Conſ. n. 8. *Nihil dico nunc P. C. hominem ipſum relinquo. Itaque omnia illa, quæ & ſæpè audiſtis, & tenetis animis, etiamſi non audiatis, prætermittam. Nihil de hac ejus urbana, quam ille præſens in oculis veſtris, mentibuſque defixit, audacia loquor: nihil de ſuperbia, nihil de contumacia, nihil de crudelitate diſputo. Lateant libidines ejus illæ tenebricoſæ, quas fronte & ſupercilio, non pudore & temperantia contegebat: de Provincia quod agitur, id diſputo.*

3 Ver. n. 32. & 33. *Itaque primum ætatem iſtius vitæ turpiſſimam & flagitioſiſſimum prætermittam. Nihil à me de ſua pueritiæ flagitiis audiet; nihil ex illa impura adoleſcentia ſua, quæ qualis fuerit, aut meminiſtis, aut ex eo, quem ſui ſimillimum produxit, recognoſcere poteſtis. Omnia prætèribo, quæ mihi turpia dictis videbuntur. Neque ſolùm, quid iſtum audire, verùm etiam, quid me deceat dicere, conſiderabo. Vos, quæſo, date hoc, & concedite pudori meo, ut aliquam partem de iſtius impudentia reticere poſſim. Omne illud tempus, quod fuit, antequam iſte ad Magiſtratus Remquepublicam acceſſit, habeat per me ſolutum ac liberum. Sileatur de nocturnis ejus bacchationibus ac vigiliis: lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat; damna dedecora, quæ res patris ejus, ætas ipſius pertulit, prætereantur.*

tur. Lucretur indicia veteris infamiæ : patiatur ejus vitâ reliqua, &c.

Habes alia hujus Figuræ exempla 1. Ver. n. 26. 29. 2. Ver. n. 14. 3. Ver. n. 75. 128. 4. Ver. num. 110. 5. Ver. n. 59. 103. 106. 6. Ver. n. 37. 48. 2. In Rul. n. 21. Pro Placco n. 79. Poſt Red. in Sen. n. 22. In Vat. n. 11. De Prov. Conſ. n. 6. In Piſonem 38. 87. 2. Phil. n. 47.

Utitur aliquando Tullius Prætermiſſione ad laudandum, pro Sextio n. 7. *Poſſum multa dicere de liberalitate, de domeſticis officiis, de Tribunatu militari, de Provinciali in eo Magiſtratu abſtinentia; ſed mihi ante oculos obverſatur Reipublicæ dignitas, quæ me ad ſe ſe rapit; hæc minora relinquere hortatur.*

Et pro Roſc. Amer. n. 75. *Qua in re prætereo illud, quod mihi maximo argumento ad ejus innocentiam poterat eſſe, in ruſticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultaque vita iſtiuſmodi maleficia gigni non ſolere. Ut non omnem frugem, neque omnem arborem in omni agro reperire poſſis, ſic non omne facinus in omni vita naſcitur. In urbe luxuries creatur; ex luxuria exiſtat avaritia neceſſe eſt; ex avaritia erumpat audacia; inde omnia ſcelera ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc ruſticâ, quam tu agreſtem vocas, parſimoniæ, diligentiæ, juſtitiæ magiſtra eſt. Verùm hæc miſſa facio.*

Item 1. Ver. n. 26. Pro Flacco n. 103.

Sunt autem illæ ex Tullio formulæ, quibus hæc Figura exponi ſolet: Prætereo, non dico, non commemoro, non hìc profero, non audietis à me, non attingam. Sinite me hoc loco præterire, poſſem multa dicere, ſentio mihi eſſe moderandum, jam Orationi meæ fugiendam ſatietatem veſtram. Non verſabor in uno genere. Hìc nolite expectare, ſed quid ea commemoro? Nunc agam modicè, nec longiùs progrediar, &c. & ſimiles.

Quid eſt Diſtributio?

R. Eſt Figura, qua Orator dividit aliquid in partes ſuas, ita ut partes ſingulas acervatim ſemel propoſitas ſtatim reſumat, & quod cuique parti convenit, ſubjiciat.

Pro Lege Man. n. 23. *Ego enim ſic exiſtimo ſummo Imperatori quatuor has res ineſſe oportere, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine ſcientior, unquam aut fuit, aut eſſe debuit, &c.* Singulis

gulis hujus Diſtributionis membris ſuas rationes ſubjicit, quibus probat, quatuor illas magni Imperatoris virtutes in Pompejo adfuiſſe.

Et pro Cœlio n. 2. *Sed ego Atratino humaniſſimo atque optimo Adoleſcenti, meo neceſſario, ignoſco, qui habet excuſationem vel pietatis, vel neceſſitatis, vel ætatis. Si voluit accuſare, pietati tribuo: ſi juſſus eſt, neceſſitati: ſi ſperavit aliquid, pueritiæ.*

Pro Quintio n. 5. *Quæ res in civitate duæ plurimùm poſſunt, eæ contra nos ambæ faciunt hoc tempore. Summa gratia, & eloquentia: quarum alteram C. Aquili vereor, alteram metuo. Eloquentia Q. Hortenſii ne me dicendo impediat; nonnihil commoveor; gratia Sex. Nævii ne P. Quintio noceat, id verò non mediocriter pertimeſco.*

Habes alia hujus Figuræ exempla illuſtria pro eodem Quintio n. 16. pro Roſc. Amer. n. 9. 35. 72. 86. pro Muræna n. 88. de Prov. Conſ. 43. in Piſ. n. 64. pro Marcello n. 7. pro Dejot. n. 15.

Interdum ita Diſtributio fit, ut Orationis membra inter ſe ſolùm dividantur, neque ſubjiciatur quidquam, quod ipſis reſpondeat. Sit in exemplum deſignatus jam Numerus 7. pro Marcello: *At verò hujus gloriæ, Cæſar, quam es paulò antè adeptus, ſocium habes neminem. Totum hoc, quantumcumque eſt, quod certè maximum eſt, totum eſt, inquam, tuum. Nihil ſibi ex iſta laude Centurio, nihil Præfectus, nihil Cohors, nihil turma decerpit; quin etiam illa ipſa rerum humanarum domina Fortuna in illius ſe ſocietatem gloriæ non offert, &c.*

Quid eſt Licentia?

R. Eſt Figura, qua Orator pro jure ſuo dicit aliquid audaciùs apud eos quos vereri ac metuere debet.

Pro Sylla n. 33. *Attende jam Torquate, quàm ego non defugiam auctoritatem Conſulatus tui. Maxima voce, ut omnes exaudire poſſint, dico, ſemperque dicam; adeſte omnes animis, qui adeſtis corporibus, quorum ego frequentia magnoperè lætor; erigite mentes, auresque veſtras, & me de invidioſis rebus, ut ille putat, dicentem attendite. Ego Conſul, cùm exercitus perditorum civium clandeſtino ſcelere conflatus crudeliſſimum & luctuoſiſſimum patriæ exitium comparaſſet, &c.*

Item n. 46. & 47. ejuſdem Orationis, egregium habes exem-

exemplum Licentiæ, qua libertatem & audaciam Cicero præ ſe fert.

Uſurpatur hæc Figura ad oſtendendam fiduciam, 1. in Rull. n. 23. *Erraſtis, Rulle, vehementer, & tu & Collegæ tui, qui ſperaſtis vos contra Conſulem veritate, non oſtentatione popularem, poſſe in evertenda Repub. populares exiſtimari. Laceſſo vos, in concionem voco, Populo Rom. diſceptatore uti volo.*

Valet ad inſultandum adverſario. Pro domo ſua n. 99. *Quare Remp. diſrumpatur licèt iſta furia* (Clodium intelligit) *atque audiat hæc ex me, quoniam laceſſivit, bis ſervavi, & cùm Conſul togatus armatos vici, & cùm privatus armatis ceſſi. Utriuſque temporis fructum tuli maximum; ſuperioris, quòd ex Senatus auctoritate, & Senatum & omnes bonos meæ ſalutis cauſa mutata veſte vidi; poſterioris, quòd & Senatus & Populus Rom. & omnes mortales & privatim & publicè judicarunt, ſine meo reditu Remp. ſalvam eſſe non poſſe.*

Ad objurgandum etiam utilis eſt. Pro Mil. num. 33. *An verò Judices ſoli ignoratis? vos hoſpites in hac urbe verſamini? veſtræ peregrinantur aures; neque in hoc pervagato civitatis ſermone verſantur, quas ille leges (ſi leges nominandæ ſunt, ac non faces urbis & peſtes Reipub.) fuerit impoſiturus nobis omnibus atque inuſturus? Exhibe, quæſo, Sexte Clodi; exhibe librarium illud legum veſtrarum, quod te ajunt eripuiſſe è domo, & ex mediis armis, turbaque nocturna, tamquam Palladium ſuſtuliſſe: ut præclarum inde munus ac inſtrumenentum Tribunatus ad aliquem ſi nactus eſſes, qui arbitrio tuo Tribunatum gereret, deferre poſſes. Et aſpexit me illis quidem oculis, quibus tum ſolebat, cùm omnia omnibus minabatur. Movet me quippe lumen Curiæ. Quid? tu me iratum, Sexte, putas tibi, cujus tu inimiciſſimus multò crudeliùs etiam punitus es, quàm erat humanitatis meæ poſtulare, &c.*

Item 7. Ver. n. 153. Phil. 10. n. 8. & 19.

Interdum aſſentationi deſervit, ut pro Marc. n. 26. *Itaque illam tuam præclariſſimam & ſapientiſſimam vocem invitus audivi, ſatis te diu vel naturæ vixiſſe, vel gloriæ; ſatis, ſi ita vis, naturæ fortaſſe, addo etiam, ſi placet, gloriæ; at quod maximum eſt, patriæ certè parùm. Quare, omitte, quæſo, iſtam doctorum hominum in contemnenda morte*

morte prudentiam: noli periculo noſtro ſapiens eſſe: ſæpè enim venit ad aures meas, te iſtud nimis crebrò dicere, ſatis te tibi vixiſſe, credo: ſed tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres, aut ſi etiam ſoli natus eſſes. Nunc, cùm omnium ſalutem civium, cunctamque Remp. res tuæ geſtæ complexæ ſint, tantum abes à perfectione maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, nondum jeceris.

Quid eſt Conceſſio?

R. Eſt Figura, qua Orator aliquid etiam iniquum, fiducia cauſæ ſuæ adverſario videtur concedere. Eſt autem Conceſſio illa vel ſeria, cùm, parte aliqua conceſſa, ſperat Orator ſe in reliquis fore ſuperiorem; vel ironica, cùm res conceſſa invidiam conflare poteſt adverſario.

Prioris exemplum habes pro Quintio n. 56. *Hæc illa ſi verbis non audet, re quidem vera palam loquitur. Etenim ſi vult bonorum virorum inſtituto vivere, multa diſcat oportet, atque dediſcat, quorum illi ætati utrumque difficile eſt. Non dubitavi, inquit, cùm vadimonium deſertum eſſet, bona praeſcribere. Improbè, verùm quoniam tu id tibi arrogas, & concedi poſtulas, concedamus.*

Et pro Roſc. Amer. n. 73. *Utrum, quid agatur, non vides? Aut apud quos agatur? Agitur de parricidio, quod ſine multis cauſis ſuſcipi non poteſt. Apud homines autem prudentiſſimos agitur, qui intelligunt neminem, ne minimum quidem maleficium ſine cauſa admittere. Eſto: cauſam proferre non potes, tametſi viciſſe debeo; de meo jure decedam, & tibi, quod in alia cauſa non concederem, in hac concedam, fretus hujus innocentia. Non quæro abs te, quare patrem Sex. Roſcius occideris: quæro, quomodo occideris.*

Item 5. Ver. n. 28. 219. 7. Ver. n. 4. Pro Domo ſua n. 43. Pro Muræna n. 41.

Ironicæ Conceſſionis exempla habes 4. Ver. num. 46. *Quæ eſt iſta Prætura? Eripis hereditatem, quæ venerat à propinquo, venerat teſtamento, venerat legibus; cujus hereditatis, cùm ille aliquanto ante te Prætorem eſſet mortuus, controverſia fuerat nulla, mentionem fecerat nemo. Verum eſto: eripe hæreditatem propinquis, da palæſtritis, prædare in bonis alienis nomine civitatis; verte leges, teſtamenta, voluntates mortuorum, jura vivorum: num etiam Heraclium bonis privari oportuit?*

Et

Et 5. Ver. n. 16. *Qua in re illud primùm reprehendo, & accuſo, cur in re tam veteri, tam uſitata, novi aliquid feceris, ingenio aliquid aſſecutus es; tot homines ſapientiſſimos, qui illam Provinciam ante te tenuerunt, prudentia, conſilioque viciſti? Eſt tuum, eſt ingenii, prudentiæque tuæ. Do hoc tibi, & concedo: ſcio te, Romæ cùm Prætor eſſes, edicto tuo poſſeſſiones hæreditatum à liberis ad alienos, à primis hæredibus ad ſecundos, à legibus ad libidinem tranſtuliſſe. Scio te edicta Superiorum omnium correxiſſe, & poſſeſſiones hæreditatum, non ſecundùm eos qui proferrent, ſed ſecundùm eos, qui dicerent teſtamentum factum, dediſſe; eaſque res novas à te prolatas & inventas magno quæſtui tibi fuiſſe ſcio.*

Item & 4. Ver. n. 150.

Delectat autem in primis Conceſſio, cùm id, quod conceditur, adverſario nocet. Ut pro Ligario n. 2. *Habes igitur Tubero, quod eſt accuſatori maximè optandum, confitentem reum: ſed tamen ita confitentem, ſe in ea parte fuiſſe, qua te, Tubero, qua virum omni laude dignum patrem tuum. Itaque priùs de delicto veſtro fateamini neceſſe eſt, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis.*

Habet etiam multam gratiam hæc Figura, cùm id adverſario conceditur, quod negari non poteſt, ut aliæ meliora & majoris momenti ſubjiciantur. Ut pro Flacco n. 9. *Hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo illis litteras, do multarum artium diſciplinam, non adimo ſermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam; denique etiam, ſiqua ſumunt alia, non repugno. Teſtimoniorum religionem & fidem nunquam iſta natio coluit; totiuſque hujuſce rei, quæ ſit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant.*

Sunt autem illæ, quibus Figuram illam Tullius adhibet, formulæ: Eſto, Verùm fac, Verùm eſto, Patior non moleſtè. Ut tibi concedam, Sed jerit ad bellum, &c. ſit ita ſanè, ſed hinc ſint parta omnia, Hoc do tibi & concedo, Tamen de meo jure cedam, Ita fac, &c.

EXER-

EXERCITATIO.

Marcus Attilius Regulus ad Senatum Romanum de non permutandis Captivis.

Per Licentiam, Prætermiſſionem, Diſtributionem, Conceſſionem.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. FIent per Licentiam, dicetque, non vereri ſe arguere nimiam quorumdam hominum in ſe commiſerationem.

Rationem afferet per Diſtributionem, quia illa commiſeratio indigna eſt viris graviſſimis, periculoſa Reip. ſibi ipſi injurioſa.

Primam partem probabit per Licentiam, admonendo, plus ipſos conſulere debere æquitati, quàm inutili pietati.

Secundam partem probabit; quia nihil eſt Reip. perniciofius, quàm ſi redimantur illi cives, qui dedere ſe hoſtibus, quàm fortiter in acie mori maluerunt. Quod tractabit per Prætermiſſionem. Liceat mihi præterire ſilentio quæ vidi, &c. Dicetque, vidiſſe ſe vexilla Romana affixa delubris Carthaginienſium, Romanos indignis, aut nullis vulneribus ſaucios, &c.

Tertiam probabit partem, & oſtendet, pietatem ipſorum arguere in ipſo paratum minùs ad ferenda quælibet adverſa animum. Mox per Conceſſionem; at carebitis Romanis civibus; Eſto: at, &c. at graviſſima mihi intentantur ſupplicia; ſit ita ſanè, &c.

Concludet dicendo certum ſibi eſſe redire Carthaginem, nec paſſurum ſe, ut redimatur ipſe, quidquid de aliis ſtatuatur.

ORATIO.

Quis ille, Patres Conſcripti, qui ſingulorum frontem obnubit dolor? quid illi mœrorem ac triſtitiam ſpirantes

oculi volunt? aut quem tandem ad finem univerſa omnium reclamatio meis auribus inſonuit; cùm retinendos in urbe Carthaginienſium milites, noſtros verò furori hoſtium permittendos eſſe defendi?

(*Licentia.*) Equidem, ſcio apud quos agam, P. C. revereor, ut par eſt, auctoritatem hujus Ordinis, & tot clariſſimorum virorum ſuffragia maximi eſſe apud me ponderis ac momenti ultrò volenſque profitebor. Tamen ubi veſtra omnium dignitas, Reip. ſalus, mea ipſius gloria vocantur in diſcrimen, non poſſum mihi temperare, quin palàm & maxima, qua poſſum voce, ita ut omnes exaudire poſſint, de vobis omnibus graviter expoſtulem, & intempeſtivam illam, qua videmini me proſequi, commiſerationem duriùs etiam coarguam.

(*Diſtributio.*) Nam quid alienum magis à dignitate veſtra, quid Reip. ſaluti perniciosſius, quid Marco Regulo magis injurioſum eſſe poteſt, quàm inutilis dolor, inanis gemitus, pietas mollior; ubi gravitas, conſtantia, & omni periculo ſuperior magnitudo quædam animi requiritur?

(*Licentia.*) Alienum dico à dignitate veſtra, P. C. Agite enim; an eſtis obliti, quales ſitis, & quibus hìc partibus defungamini? Meminiſtis, in eo vos amplitudinis gradu eſſe conſtitutos, non ut imbelli pietatis ſenſu afflictorum miſerias lugeatis, ſed ut plena ſummæ gravitatis judicia exerceatis? An excidiſſet vobis è memoria, eſſe vos hæredes priſcæ illius ſeveritatis, quæ tanta in hoc Imperio fuit, ut clariſſimi Imperatores in filios ſuos atrociſſimè interdum animadverterint, ſi tamen illud atrox, aut crudele videri poteſt, quod cum paucorum jactura univerſæ Reip. bono ac ſaluti conſultum eſt?

Atque hinc mihi alia ſuboritur objurgandæ commiſerationis veſtræ ratio, quæ dum redimendos eſſe ab hoſtium ſervitute Romanos videtur perſuadere, funeſtiſſimam Reip. perniciem importat. Quid enim opinione illa, cùm ad fovendam militum noſtrorum ignaviam, ac debilitandas ipſorum vires efficacius, tum ad excitandos hoſtium animos præſentium eſſe poteſt? Ubi hercule! in prælio paulò acriùs ex adverſo pugnabitur, plena fugientibus caſtra atque hoſtibus ſe ſe dedentibus videbitis; mallent tradere ſe ſervituti turpiter, quàm honeſtæ

vitæ

vitæ finem conſequi. Quam porro ſpem in illis deinceps habebitis, quos putatis eſſe redimendos? Redibit nimirum redemptus auro miles ad pugnandum paratior, qui pacem ac vitam petendam ab hoſte cenſuit priùs, quàm fortiter occumbere? reſumet virtutem priſtinam, qui ſe ab ea degenerem aliquando præſtitit? invadet hoſtem acriter, & cum eo ſtrenuè pugnabit, cujus olim jugum ac vincula expertus eſt?

(*Prætermiſſio.*) Hìc verò ſinite me, P. C. æterno præterire ſilentio illatam nomini Romano labem, & nullo eluendam piaculo ignominiam. Hoc indulgete dolori meo, ut obductas malè cicatrices non refricem, dum repeto memoriam triſtiſſimi illius ſpectaculi, quod ego vidi his oculis, atque utinam videre nunquam licuiſſet! Non dicam, ſpectaſſe me ad ſempiternum hujus Imperii dedecus affixas Carthaginienſium delubris victrices illas aquilas, quarum vel aſpectus hoſtibus noſtris metum ac terrorem incutit. Tacebo direpta Romanis Civibus vexilla, quæ templorum tholis ſuſpenſa impunè volitant, non lacera, non infecta cæde ac ſanguine, ſed integra ſed ultrò permiſſa. Non referam plena ſpoliis noſtris armamentaria, & auctum ex Romanorum manubiis Carthaginienſium ærarium! Silebo, nam refugit animus meminiſſe, ſilebo, inquam, cives noſtros ac milites, quorum præcipua laus ac gloria libertas eſſe debuiſset, ſervorum inſtar onuſtos vinculis, & retortis poſt tergum manibus infami jugo depreſsos. Non dico vacua vulneribus omnium pœnè corpora, aut, quod longè turpiſſimum eſt, indignis ac pudendis plagis inuſta. Nolite igitur P. C. de redimendis hujuſmodi militibus cogitare, quorum ſalus multò majorem Reip. perniciem, quàm ipſa clades ac jactura allatura ſit. Abſit à veſtris animis tam pernicioſa Reip. noſtræ commiſeratio, quam ſi mea cauſa ſuſcepiſtis, rogo vos, ut eamdem deinceps, niſi jam infelicis Reguli vos piget, deponatis.

Hoc enim ſaltem mereri poſſim à vobis, ut ſatis animi cenſeatis eſse in Regulo ad perferendum fortiter, quidquid in me durius fortuna ſtatuerit. Neque verò audiendos putetis illos, qui me deditionis turpiſſimæ infamia liberant, & illius conſilii auctorem non fuiſſe profitentur. Certè, ſi quid in ea re ignominiæ eſt,

 cui

ſibus probari poſſe, ſe eſſe hoſtem patriæ, niſi mihi eſſet inimicus.

Hæc porro Figura multam vim habet & gratiam, cùm ita ſuſpenduntur Auditorum animi, allatis multis rebus, iiſdemque rejectis, ut ſubjiciatur tandem novum aliquid & minimè expectatum; quod in laudato mox loco videre eſt.

Habes alia Suſtentationis exempla pro Roſc. Amerin. n. 59. Pro Quintio n. 66. 8. Ver. 141. 4. Ver. 106. 3. In Rul. n. 11. pro Dejotaro n. 26.

Quid eſt Apoſiopeſis ſeu Reticentia?

R. Eſt Figura, qua Oratio intercidítur, & interrumpitur, alicujus gravioris affectus ſignificandi gratia. Ita Cicero Epiſt. 21. ad Atticum Lib. 7. de Pompejo loquens, cujus ſaluti metuebat, utitur Apoſiopeſi: *De Pompeio ſcio nihil, eumque niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem noſtri, ſed non poſſum accuſare eum, de quo angor & crucior...* reticet *tarditatem* aut *ignaviam*.

Et Epiſtola ultima Lib. 9. ad eumdem Atticum, utitur Apoſiopeſi diſſimulandæ indignationis gratia: *Sed erat immitiſſimus Servius; qui filium miſit ad affligendum Cn. Pompejum, aut certè capiendum. Etſi hic quidem timoris cauſa; ille verò... ſed ſtomachari deſinamus.*

Adhibetur etiam nonnumquam, ut, quod reticetur, majus quidpiam ſuſpicandi det cauſam, quàm ſi efferretur. Cicero pro Cœlio n. 69. *Hic etiam miramur, ſi illam commentitiam pyxidem obſcœniſſima ſit fabula conſecuta. Nihil eſt, quod in ejuſmodi mulierem cadere non videatur. Audite, & pervulgata, & celebrata ſermonibus res eſt. Percipitis animis, Judices, jamdudum quid velim, vel potiùs quid nolim dicere, quod etiam ſi eſt factum, certè à Cœlio non eſt factum.*

Poteſt etiam dici prætermiſſum illud à Cicerone vitandæ obſcœnitatis cauſa.

Quid eſt Emphaſis?

R. Eſt Figura, qua Orator plus ſignificat, quàm dicit. Quæ quoniam refertur ad Hyperbolem, de qua jam diximus, pluribus hic ſuperſedebimus.

EXER-

EXERCITATIO.

Amici opes Viri Principis.

Per Suſtentationem, Apoſiopeſim, Emphaſim.

Exord. & Prop. Dicet, nihil eſſe oportere pretioſius Viro Principi, quàm amicos.

Rationem afferet; quia rebus omnibus abundat, qui amicos curavit; eiſdem qui caret, omnium egenus eſt.

Confirmatio. Petetur ab Alexandri Magni auctoritate, qui venientibus ad ſe Perſarum Legatis, & Alexandri theſauros videre cupientibus, circumſtantes amicos oſtendens, dixit: En opes Alexandri. Tractabitur hic locus per Suſtentationem, & Emphaſim.

Concludet in amicis veras eſſe divitias, quas nulla fortunæ mutabilitas auferre poſſit.

ORATIO.

Extollant alii per me licet, & quantùm volent, prædicent magnificentiùs in Principibus Viris ingentia auri, argentique pondera, pretioſam ſupellectilem, ſuperba palatia; eoſque ditiſſimos arbitrentur, qui rebus iſtis omnibus abundant. Ego certè opulentiſſimum inter cæteros eum ſemper æſtimabo, qui amicos quàm plurimos potuerit ſibi jure merito gratulari.

Enimverò quibus rebus non abundat, aut quibus tandem egere poteſt ille, qui ſinceram amicorum multitudinem comparavit? Liceat mihi compellare aliquem eorum de numero, qui quantò ſuperiorem dignitatis gradum adepti ſunt, tantò diligentiorem in dirimendis amicis operam poſuere. Age; quid times, qui fideles amicos habes, ut ſic loquar, ad manum? an ærarii penuriam? at amicorum opes tuæ ſunt. An pericula? at illi continuò præſto ſunt, tuum vel capitis diſcrimine parati latus defendere. An adverſos fortunæ reflantis ictus? at fortunam adverſam vix ſentit, cujus acerbitatem amici mulcere poſſunt. Tu verò, qui amicos ne-

gligis: (*Apoſiopeſis*) qui ... pœnè dixi, amicum habes præter te neminem, noli jactare nobis inſolentiùs vel ipſas Arabum gazas, quibus, ſi quis caſus ingruerit, ſi quod inciderit periculum gravius, neque ad arcendam, neque ad mitigandam calamitatem amicis deſtitutus uti feliciter poſſis.

Atque hoc noverat certè ſapientiſſimus rerum æſtimator Alexander Magnus, qui ſe non tam Orientis penè toties ſpoliis beatum ac divitem, quàm amicis ſuis ſemper reputavit. Venerant ad eum aliquando Legati Perſarum, quos non minùs divitiarum ipſius fama, quàm rerum ab eo geſtarum gloria excitarat. Ii perfecta legatione, cùm flagitaſſent ab Alexandro curioſiùs, ſuos ut ipſis theſauros atque opes oſtenderet; quid putatis feciſſe Principem ſapientiſſimum? (*Suſtentatio.*) An recluſit arcas auri argentique pondere refertas? an oſtentavit aulæ ſuæ magnificentiam? an aurata palatia, pretioſam ſupellectilem, tot erepta devictis à ſe Regibus ſpolia, tot Provinciarum manubias, tot exuvias Aſiæ perdomitæ, quibus caſtra & armamentaria redundabant, ambitioſiùs jactavit? Sed quid feciſſent alii Reges ac Principes in æſtimandis rebus minùs periti, & inani rerum ſuarum pompa inflati plus æquo ac ſuperbi? Nihil hujuſmodi expectate ab Alexandro, habebat pretioſius aliquid, quod & ſibi lubentiùs gratularetur, & aliis jactantiùs oſtentaret. Tunc enim expectantibus avidè Perſarum Legatis, unde curioſos oculos paſcerent, circumſpiciens Alexander quamplurimos, qui ſtipabant latus, ſuos familiares, & Legatos amicè compellans, (*Emphaſis.*) En, inquit, opes Alexandri. O vocem auream! ò reſponſum literis omnibus ac monumentis prædicandum! ò dignam tali Principe, dignam omnibus, qui populis imperant, commendationem!

Quis enimverò neget haberi in amicorum benevolentia divitias, quas neque fortunæ mutabilitas unquam adimat, neque ipſa rerum humanarum inconſtantia labefactet?

Alia

ALIA EXERCITATIO.
Per eaſdem Figuras.

Orator popularis.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, quantoperè Oratori ſic elaborandum; ut ſe ad populi captum, guſtumque accommodet.

Rationem afferet; quia nihil eſt tam amans libertatis, & neceſſitatis inimicum, quàm ingenium multitudinis.

Confirmatio petetur ab exemplo Demoſthenis, qui gravibus de rebus cùm diceret aliquando apud Athenienſes, ſenſiſſetque populi oſcitantis faſtidium, fabulam incœptavit de umbra Aſini: idque tractabit per Suſtentationem. Quid putatis feciſſe Demoſthenem, an? &c.

Concludet per Emphaſim, umbram Aſini præferendo cuilibet rationi ſpecioſiſſimæ; ſiquidem illa perfecit Demoſthenes, ut attentum rebus ſuis Populum redderet.

ORATIO.

Cùm is debet eſſe propoſitus optimo cuique Oratori finis, ut eorum, apud quos agit, animos ac voluntates quamcumque voluerit in partem flectat, & inclinet; tum certè operam in ea re ſuam benè collocatam æſtimabit, ſi eorumdem mentes ſenſuſque, priuſquam ad dicendum accedat, diligenter deguſtarit.

Nam qui rem averſam à multitudine per fas & nefas facere acceptam, quia ſe in ea amavit pluſculum, ſuſcipiat, is ignorare videatur, quàm ſit amans ſuæque retinens libertatis multitudinis ingenium, quàm inimicum cujuſcumque neceſſitatis.

Quare non committet unquam Orator bonus, ut quidquam in vulgus efferat, quod non ſit auribus Populi accommodatum; ſed ita temperabit omnia, ut, quidquid dictu-

rus

rus eſt, non tam ex aurificis ſtatera, quàm populari quadam in trutina examinet.

Demoſthenes Orator ille percelebris, & Eloquentiæ Atticæ facile princeps, cùm aliquando diceret ad Athenienſes, remque magni, ut videbatur, ponderis, ea, qua valebat, dicendi vi perſuadere niteretur; vidit non audiri ſe tam attentè, quàm par erat, & oſcitantis languefcentiſque populi ſenſit faſtidium. (*Suſtentatio.*) Hic verò quod putatis iniiſſe conſilium Demoſthenem? qua ratione medendum cenſuit multitudinis tædio periti ſſimus ille dicendi vir? An invectus eſt acriter in populum levem, & inſanientem indormiſcentis ſocordiam objurgavit? at riſiſſent omnes intempeſtivum objurgatorem. An orationem proſecutus ſuæ populum ſomnolentiæ permiſit? at quid orando longiùs profeciſſet? An relicto ſuggeſtu faſtidioſam multitudinem dimiſit? ac illuſus ab eadem fuiſſet ac contemptus. Quid ergo fecit Orator præſtantiſſimus? Cogitate aliquid dignum illius induſtria, qui ſe hominum ingeniis ac rationibus accommodare noverat; expectate quidpiam, quod exercitatam in tractandis hominum animis dexteritatem redoleret. Præſtabilius duxit Orator ille ſummus deſipere ad tempus, ut ſic loquar, cum multitudine, dum aſſequeretur quod vellet, quàm ſi ſapuiſſet intempeſtivè. Quare abjicit continuò materiam, quam tractabat, & converſa penitùs oratione lepidam de Aſini Umbra fabulam incœptat.

Ecce expergiſcitur ſtatim populus, & excuſſo omnes torpore, quaſi novi ac recentes ad audiendum Oratorem accedunt. Diſſipatam aliò mentem occupat attentio, ſtudium languorem excipit, & tædio ſuccedit hilaritas. (*Suſtentatio.*) Tum verò ſuſpenſis omnium animis, & fabulæ exitum avidè expectantibus, quid feciſſe rurſum putatis Demoſthenem? An ſua in populum indulgentia demereri eum aggreſſus eſt? an fabulæ finem curioſè quærentibus liberaliter ſatisfecit? an quidpiam ingenioſè commentus eſt, quo incœptam fabulam concluderet? Imò ſubſtitit medio in ſermone Orator egregius, & objurgata populi levitate, qui rebus graviſſimis indormiſceret, dum evigilaret in nugis, ita inclinavit omnium voluntates, ut non modò langueſcentem

ex-

excitaret, ſed etiam, quod erat meditatus primùm, perſuaderet. Sic, obſequendo in ſpeciem multitudinis ingenio, id conſecutus demum eſt, quod nullis fortè rationum momentis perfeciſſet.

(*Emphaſis*) O felicem, & ratione quacumque Umbram Aſini potiorem!

ARTICULUS VI.

De Prætermiſſione, Diſtributione, Licentia, Conceſſione.

Quid eſt *Prætermiſſio?*

R. Eſt Figura, qua Orator id maximè dicit, quod dicere nolle ſe fingit. Hæc autem figura etſi tam ad laudem quàm ad vituperium valet, tamen ea ſæpiùs utitur Cicero ad objurgandum, quàm ad laudandum. Utitur ad increpandum Prætermiſſione de Prov. Conſ. n. 8. *Nihil dico nunc P. C. hominem ipſum relinquo. Itaque omnia illa, quæ & ſæpè audiſtis, & tenetis animis, etiamſi non audiatis, prætermittam. Nihil de hac ejus urbana, quam ille præſens in oculis veſtris, mentibuſque defixit, audacia loquor: nihil de ſuperbia, nihil de contumacia, nihil de crudelitate diſputo. Lateant libidines ejus illæ tenebricoſæ, quas fronte & ſupercilio, non pudore & temperantia contegebat: de Provincia quod agitur, id diſputo.*

3 Ver. n. 32. & 33. *Itaque primum actum iſtius vitæ turpiſſimum & flagitioſiſſimum prætermittam. Nihil à me de ſua pueritiæ flagitiis audiet; nihil ex illa impura adoleſcentia ſua, quæ qualis fuerit, aut meminiſtis, aut ex eo, quem ſui ſimillimum produxit, recognoſcere poteſtis. Omnia præteribo, quæ mihi turpia dictis videbuntur. Neque ſolùm, quid iſtum audire, verùm etiam, quid me deceat dicere, conſiderabo. Vos, quæſo, date hoc, & concedite pudori meo, ut aliquam partem de iſtius impudentia reticere poſſim. Omne illud tempus, quod fuit, antequam iſte ad Magiſtratus Remque publicam acceſſit, habeat per me ſolutum ac liberum. Sileatur de nocturnis ejus bacchationibus ac vigiliis: lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat; damna dedecora, quæ res patris ejus, ætas ipſius pertulit, prætereantur.*

tur. Lucretur indicia veteris infamiæ: patiatur ejus vitæ reliqua, &c.

Habes alia hujus Figuræ exempla 1. Ver. n. 26. 29. 2. Ver. n. 14. 3. Ver. n. 75. 128. 4. Ver. num. 110. 5. Ver. n. 59. 103. 106. 6. Ver. n. 37. 48. 2. In Rul. n. 21. Pro Placco n. 79. Poſt Red. in Sen. n. 22. In Vat. n. 11. De Prov. Conſ. n. 6. In Piſonem 38. 87. 2. Phil. n. 47.

Utitur aliquando Tullius Prætermiſſione ad laudandum, pro Sextio n. 7. *Poſſum multa dicere de liberalitate, de domeſticis officiis, de Tribunatu militari, de Provinciali in eo Magiſtratu abſtinentia; ſed mihi ante oculos obverſatur Reipublicæ dignitas, quæ me ad ſe ſe rapit; hæc minora relinquere hortatur.*

Et pro Roſc. Amer. n. 75. *Quæ in re prætereo illud, quod mihi maximo argumento ad ejus innocentiam poterat eſſe, in ruſticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultaque vita iſtiuſmodi maleficia gigni non ſolere. Ut non omnem frugem, neque omnem arborem in omni agro reperire poſſis, ſic non omne facinus in omni vita naſcitur. In urbe luxuries creatur; ex luxuria exiſtat avaritia neceſſe eſt; ex avaritia erumpat audacia; inde omnia ſcelera ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc ruſtica, quam tu agreſtem vocas, parſimoniæ, diligentiæ, juſtitiæ magiſtra eſt. Verùm hæc miſſa facio.*

Item 1. Ver. n. 26. Pro Flacco n. 103.

Sunt autem illæ ex Tullio formulæ, quibus hæc Figura exponi ſolet: Prætereo, non dico, non commemoro, non hìc profero, non audietis à me, non attingam. Sinite me hoc loco præterire, poſſem multa dicere, ſentio mihi eſſe moderandum, jam Orationi meæ fugiendam ſatietatem veſtram. Non verſabor in uno genere. Hìc nolite expectare, ſed quid ea commemoro? Nunc agam modicè, nec longiùs progrediar, &c. & ſimiles.

Quid eſt Diſtributio?

R. Eſt Figura, qua Orator dividit aliquid in partes ſuas, ita ut partes ſingulas acervatim ſemel propoſitas ſtatim reſumat, & quod cuique parti convenit, ſubjiciat.

Pro Lege Man. n. 23. *Ego enim ſic exiſtimo ſummo Imperatori quatuor has res ineſſe oportere, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine ſcientior, unquam aut fuit, aut eſſe debuit, &c.* Singulis

gulis hujus Diſtributionis membris ſuas rationes ſubjicit, quibus probat, quatuor illas magni Imperatoris virtutes in Pompejo adfuiſſe.

Et pro Cœlio n. 2. *Sed ego Atratino humaniſſimo atque optimo Adoleſcenti, meo neceſſario, ignoſco, qui habet excuſationem vel pietatis, vel neceſſitatis, vel ætatis. Si voluit accuſare, pietati tribuo: ſi juſſus eſt, neceſſitati: ſi ſperavit aliquid, pueritiæ.*

Pro Quintio n. 5. *Quæ res in civitate duæ plurimùm poſſunt, eæ contra nos ambæ faciunt hoc tempore. Summa gratia, & eloquentia: quarum alteram C. Aquili vereor, alteram metuo. Eloquentia Q. Hortenſii ne me dicendo impediat; nonnihil commoveor; gratia Sex. Nævii ne P. Quintio noceat, id verò non mediocriter pertimeſco.*

Habes alia hujus Figuræ exempla illuſtria pro eodem Quintio n. 16. pro Roſc. Amer. n. 9. 35. 72. 86. pro Muræna n. 88. de Prov. Conſ. 43. in Piſ. n. 64. pro Marcello n. 7. pro Dejot. n. 15.

Interdum ita Diſtributio fit, ut Orationis membra inter ſe ſolùm dividantur, neque ſubjiciatur quidquam, quod ipſis reſpondeat. Sit in exemplum deſignatus jam Numerus 7. pro Marcello: *At verò hujus gloriæ, Cæſar, quam es paulò antè adeptus, ſocium habes neminem. Totum hoc, quantumcumque eſt, quod certè maximum eſt, totum eſt, inquam, tuum. Nihil ſibi ex iſta laude Centurio, nihil Præfectus, nihil Cohors, nihil turma decerpit; quin etiam illa ipſa rerum humanarum domina Fortuna in illius ſe ſocietatem gloria non offert, &c.*

Quid eſt Licentia?

R. Eſt Figura, qua Orator pro jure ſuo dicit aliquid audaciùs apud eos quos vereri ac metuere debet.

Pro Sylla n. 33. *Attende jam Torquate, quàm ego non defugiam auctoritatem Conſulatus tui. Maxima voce, ut omnes exaudire poſſint, dico, ſemperque dicam; adeſte omnes animis, qui adeſtis corporibus, quorum ego frequentia magnoperè lætor; erigite mentes, aureſque veſtras, & me de invidioſis rebus, ut ille putat, dicentem attendite. Ego Conſul, cùm exercitus perditorum civium clandeſtino ſcelere conflatus crudeliſſimum & luctuoſiſſimum patriæ exitium comparaſſet, &c.*

Item n. 46. & 47. ejuſdem Orationis, egregium habes exem-

exemplum Licentiæ, qua libertatem & audaciam Cicero præ ſe fert.

Uſurpatur hæc Figura ad oſtendendam fiduciam, 1. in Rull. n. 23. *Erraſtis, Rulle, vehementer, & tu & Collegæ tui, qui ſperaſtis vos contra Conſulem veritate, non aſſentatione popularem, poſſe in evertenda Repub. populares exiſtimari. Laceſſo vos, in concionem voco, Populo Rom. diſceptatore uti volo.*

Valet ad inſultandum adverſario. Pro domo ſua n. 99. *Quare Remp. diſrumpatur licèt iſta furia* (Clodium intelligit) *atque audiat hæc ex me, quoniam laceſſivit, bis ſervavi, & cùm Conſul togatus armatos vici, & cùm privatus armatis ceſſi. Utriuſque temporis fructum tuli maximum; ſuperioris, quòd ex Senatus auctoritate, & Senatum & omnes bonos meæ ſalutis cauſa mutata veſte vidi; poſterioris, quòd & Senatus & Populus Rom. & omnes mortales & privatim & publicè judicarunt, ſine meo reditu Remp. ſalvam eſſe non poſſe.*

Ad objurgandum etiam utilis eſt. Pro Mil. num. 33. *An verò Judices ſoli ignoratis? vos hoſpites in hac urbe verſamini? veſtræ peregrinantur aures; neque in hoc pervagato civitatis ſermone verſantur, quas ille leges (ſi leges nominandæ ſunt, ac non faces urbis & peſtes Reipub.) fuerit impoſiturus nobis omnibus atque inuſturus? Exhibe, quæſo, Sexte Clodi; exhibe librarium illud legum veſtrarum, quod te ajunt eripuiſſe è domo, & ex mediis armis, turbaque nocturna, tamquam Palladium ſuſtuliſſe: ut præclarum inde munus ac inſtrumentum Tribunatus ad aliquem ſi nactus eſſes, qui arbitrio tuo Tribunatum gereret, deferre poſſes. Et aſpexit me illis quidem oculis, quibus tum ſolebat, cùm omnia omnibus minabatur. Movet me quippe lumen Curiæ. Quid? tu me iratum, Sexte, putas tibi, cujus tu inimiciſſimus multò crudeliùs etiam punitus es, quàm erat humanitatis meæ poſtulare, &c.*

Item 7. Ver. n. 153. Phil. 10. n. 8. & 19.

Interdum aſſentationi deſervit, ut pro Marc. n. 26. *Itaque illam tuam præclariſſimam & ſapientiſſimam vocem invitus audivi, ſatis te diu vel naturæ vixiſſe, vel gloriæ; ſatis, ſi ita vis, naturæ fortaſſe, addo etiam, ſi placet, gloriæ; at quod maximum eſt, patriæ certè parùm. Quare omitte, quæſo, iſtam doctorum hominum in contemnenda*

mor-

morte prudentiam: noli periculo noſtro ſapiens eſſe: ſæpè enim venit ad aures meas, te iſtud nimis crebrò dicere, ſatis te tibi vixiſſe, credo: ſed tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres, aut ſi etiam ſoli natus eſſes. Nunc, cùm omnium ſalutem civium, cunctamque Remp. res tuæ geſtæ complexæ ſint, tantum abes à perfectione maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, nondum jeceris.

Quid eſt Conceſſio?

R. Eſt Figura, qua Orator aliquid etiam iniquum, fiducia cauſæ ſuæ adverſario videtur concedere. Eſt autem Conceſſio illa vel ſeria, cùm, parte aliqua conceſſa, ſperat Orator ſe in reliquis fore ſuperiorem; vel ironica, cùm res conceſſa invidiam conflare poteſt adverſario.

Prioris exemplum habes pro Quintio n. 56. *Hæc ille ſi verbis non audet, re quidem vera palam loquitur. Etenim ſi vult bonorum virorum inſtituto vivere, multa diſcat oportet, atque dediſcat, quorum illi ætati utrumque difficile eſt. Non dubitavi, inquit, cùm vadimonium deſertum eſſet, bona proſcribere. Improbè, verùm quoniam tu id tibi arrogas, & concedi poſtulas, concedamus.*

Et pro Roſc. Amer. n. 73. *Utrum, quid agatur, non vides? Aut apud quos agatur? Agitur de parricidio, quod ſine multis cauſis ſuſcipi non poteſt. Apud homines autem prudentiſſimos agitur, qui intelligunt neminem, ne minimum quidem maleficium ſine cauſa admittere. Eſto: cauſam proferre non potes, tametſi viciſſe debeo; de meo jure decedam, & tibi, quod in alia cauſa non concederem, in hac concedam, fretus hujus innocentia. Non quæro abs te, quare patrem Sex. Roſcius occiderit: quæro, quomodo occiderit.*

Item 5. Ver. n. 28. 219. 7. Ver. n. 4. Pro Domo ſua n. 43. Pro Muræna n. 41.

Ironicæ Conceſſionis exempla habes 4. Ver. num. 46. *Quæ eſt iſta Prætura? Eripis hereditatem, quæ venerat à propinquo, venerat teſtamento, venerat legibus; cujus hereditatis, cùm ille aliquanto ante te Prætorem eſſet mortuus, controverſia fuerat nulla, mentionem fecerat nemo. Verum eſto: eripe hæreditatem propinquis, da palæſtritis, prædare in bonis alienis nomine civitatis; verte leges, teſtamenta, voluntates mortuorum, jura vivorum: num etiam Heraclium bonis privari oportuit?*

Et

Et 5. Ver. n. 16. *Qua in re illud primùm reprehendo, & accuſo, cur in re tam veteri, tam uſitata, novi aliquid feceris, ingenio aliquid aſſecutus es; tot homines ſapientiſſimos, qui illam Provinciam ante te tenuerunt, prudentia, conſilieque viciſti? Eſt tuum, eſt ingenii, prudentiæque tuæ. Do hoc tibi, & concedo: ſcio te, Romæ cùm Prætor eſſes, edicto tuo poſſeſſiones hæreditatum à liberis ad alienos, à primis hæredibus ad ſecundos, à legibus ad libidinem tranſtuliſſe. Scio te edicta Superiorum omnium correxiſſe, & poſſeſſiones hæreditatum, non ſecundùm eos qui proferrent, ſed ſecundùm eos, qui dicerent teſtamentum factum, dediſſe; eaſque res novas à te prolatas & inventas magno quæſtui tibi fuiſſe ſcio.*

Item & 4. Ver. n. 150.

Delectat autem in primis Conceſſio, cùm id, quod conceditur, adverſario nocet. Ut pro Ligario n. 2. *Habes igitur Tubero, quod eſt accuſatori maximè optandum, confitentem reum: ſed tamen ita confitentem, ſe in ea parte fuiſſe, qua te, Tubero, qua virum omni laude dignum patrem tuum. Itaque priùs de delicto veſtro fateamini neceſſe eſt, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis.*

Habet etiam multam gratiam hæc Figura, cùm id adverſario conceditur, quod negari non poteſt, ut alia meliora & majoris momenti ſubjiciantur. Ut pro Flacco n. 9. *Hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo illis litteras, do multarum artium diſciplinam, non adimo ſermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam; denique etiam, ſiqua ſumunt alia, non repugno. Teſtimoniorum religionem & fidem nunquam iſta natio coluit; totiuſque hujuſce rei, quæ ſit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant.*

Sunt autem illæ, quibus Figuram illam Tullius adhibet, formulæ: Eſto, Verùm fac, Verùm eſto, Patior non moleſtè. Ut tibi concedam, Sed jerit ad bellum, &c. ſit ita ſanè, ſed hinc ſint parta omnia, Hoc do tibi & concedo, Tamen de meo jure cedam, Ita fac, &c.

EXER-

EXERCITATIO.

Marcus Attilius Regulus ad Senatum Romanum de non permutandis Captivis.

Per Licentiam, Prætermiſſionem, Diſtributionem, Conceſſionem.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Flent per Licentiam, dicetque, non vereri ſe arguere nimiam quorumdam hominum in ſe commiſerationem.

Rationem afferet per Diſtributionem, quia illa commiſeratio indigna eſt viris graviſſimis, periculoſa Reip. ſibi ipſi injurioſa.

Primam partem probabit per Licentiam, admonendo, plus ipſos conſulere debere æquitati, quàm inutili pietati.

Secundam partem probabit; quia nihil eſt Reip. perniciofius, quàm ſi redimantur illi cives, qui dedere ſe hoſtibus, quàm fortiter in acie mori maluerunt. Quod tractabit per Prætermiſſionem. Liceat mihi præterire ſilentio quæ vidi, &c. Dicetque, vidiſſe ſe vexilla Romana affixa delubris Carthaginienſium, Romanos indignis, aut nullis vulneribus ſaucios, &c.

Tertiam probabit partem, & oſtendet, pietatem ipſorum arguere in ipſo paratum minùs ad ferenda quælibet adverſa animum. Mox per Conceſſionem; at carebitis Romanis civibus; Eſto: at, &c. at graviſſima mihi intentantur ſupplicia; ſit ita ſanè, &c.

Concludet dicendo certum ſibi eſſe redire Carthaginem, nec paſſurum ſe, ut redimatur ipſe, quidquid de aliis ſtatuatur.

ORATIO.

Quis ille, Patres Conſcripti, qui ſingulorum frontem obnubit dolor? quid illi mœrorem ac triſtitiam ſpirantes

 oculi

oculi volunt? aut quem tandem ad finem univerſa omnium reclamatio meis auribus inſonuit; cùm retinendos in urbe Carthaginienſium milites, noſtros verò furori hoſtium permittendos eſſe defendi?

(*Licentia.*) Equidem, ſcio apud quos agam, P. C. revereor, ut par eſt, auctoritatem hujus Ordinis, & tot clariſſimorum virorum ſuffragia maximi eſſe apud me ponderis ac momenti ultrò volenſque profitebor. Tamen ubi veſtra omnium dignitas, Reip. ſalus, mea ipſius gloria vocantur in diſcrimen, non poſſum mihi temperare, quin palàm & maxima, qua poſſum voce, ita ut omnes exaudire poſſint, de vobis omnibus graviter expoſtulem, & intempeſtivam illam, qua videmini me proſequi, commiſerationem duriùs etiam coarguam.

(*Diſtributio.*) Nam quid alienum magis à dignitate veſtra, quid Reip. ſaluti pernicioſius, quid Marco Regulo magis injurioſum eſſe poterat, quàm inutilis dolor, inanis gemitus, pietas mollior; ubi gravitas, conſtantia, & omni periculo ſuperior magnitudo quædam animi requiritur?

(*Licentia.*) Alienum dico à dignitate veſtra, P. C. Agite enim; an eſtis obliti, quales ſitis, & quibus hìc partibus defungamini? Meminiſtis, in eo vos amplitudinis gradu eſſe conſtitutos, non ut imbelli pietatis ſenſu afflictorum miſerias lugeatis, ſed ut plena ſummæ gravitatis judicia exerceatis? An excidiſſet vobis è memoria, eſſe vos hæredes priſcæ illius ſeveritatis, quæ tanta in hoc Imperio fuit, ut clariſſimi Imperatores in filios ſuos atrociſſimè interdum animadverterint, ſi tamen illud atrox, aut crudele videri poteſt, quod cum paucorum jactura univerſæ Reip. bono ac ſaluti conſultum eſt?

Atque hinc mihi alia ſuboritur objurgandæ commiſerationis veſtræ ratio, quæ dum redimendos eſſe ab hoſtium ſervitute Romanos videtur perſuadere, funeſtiſſimam Reip. perniciem importat. Quid enim opinione illa, cùm ad fovendam militum noſtrorum ignaviam, ac debilitandas ipſorum vires efficacius, tum ad excitandos hoſtium animos præſentium eſſe poteſt? Ubi hercule! in prælio paulò acriùs ex adverſo pugnabitur, plena fugientibus caſtra atque hoſtibus ſe ſe dedentibus videbitis; mallent tradere ſe ſervituti turpiter, quàm honeſtæ

vitæ

vitæ finem conſequi. Quam porro ſpem in illis deinceps habebitis, quos putatis eſſe redimendos? Redibit nimirum redemptus auro miles ad pugnandum paratior, qui pacem ac vitam petendam ab hoſte cenſuit priùs, quàm fortiter occumbere? reſumet virtutem priſtinam, qui ſe ab ea degenerem aliquando præſtitit? invadet hoſtem acriter, & cum eo ſtrenuè pugnabit, cujus olim jugum ac vincula expertus eſt?

(*Prætermiſſio.*) Hic verò ſinite me, P. C. æterno præterire ſilentio illatam nomini Romano labem, & nullo eluendam piaculo ignominiam. Hoc indulgete dolori meo, ut obductas malè cicatrices non refricem, dum repeto memoriam triſtiſſimi illius ſpectaculi, quod ego vidi his oculis, atque utinam videre nunquam licuiſſet! Non dicam, ſpectaſſe me ad ſempiternum hujus Imperii dedecus affixas Carthaginienſium delubris victrices illas aquilas, quarum vel aſpectus hoſtibus noſtris metum ac terrorem incutit. Tacebo direpta Romanis Civibus vexilla, quæ templorum tholis ſuſpenſa impunè volitant, non lacera, non infecta cæde ac ſanguine, ſed integra ſed ultrò permiſſa. Non referam plena ſpoliis noſtris armamentaria, & auctum ex Romanorum manubiis Carthaginienſium ærarium! Silebo, nam refugit animus meminiſſe, ſilebo, inquam, cives noſtros ac milites, quorum præcipua laus ac gloria libertas eſſe debuiſset, ſervorum inſtar onuſtos vinculis, & retortis poſt tergum manibus infami jugo depreſsos. Non dico vacua vulneribus omnium pœnè corpora, aut, quod longè turpiſſimum eſt, indignis ac pudendis plagis inuſta. Nolite igitur P. C. de redimendis hujuſmodi militibus cogitare, quorum ſalus multò majorem Reip. perniciem, quàm ipſa clades ac jactura allatura ſit. Abſit à veſtris animis tam perniciosa Reip. noſtræ commiſeratio, quam ſi mea cauſa ſuſcepiſtis, rogo vos, ut eamdem deinceps, niſi jam infelicis Reguli vos piget, deponatis.

Hoc enim ſaltem mereri poſſim à vobis, ut ſatis animi cenſeatis eſse in Regulo ad perferendum fortiter, quidquid in me durius fortuna ſtatuerit. Neque verò audiendos putetis illos, qui me deditionis turpiſſimæ infamia liberant, & illius conſilii auctorem non fuiſſe profitentur. Certè, ſi quid in ea re ignominiæ eſt,

cui potiùs, quàm Imperatori tribuendum?

Nihil hìc purgandus apud vos ſum, P. C. nec quidquam derivandi criminis gratia dicam. Utcumque geſta res eſt, nequaquam me ab eorum cauſa ſegregabo, nec turpis facti atrocitatem defugiam. Ero igitur in hoſtium poteſtate atque arbitrio, quominùs id moleſtè ferant, meoque exitio patriæ dedecus abolebo. Diſcant exemplo noſtro Romani milites, nullum in acie, præterquam in virtute atque manibus, eſſe perfugium. Documento erimus generi humano, pugnantibus Romanis aut victoriam, aut necem eſſe propoſitam, mediam inter eas fugam numquam niſi hoſtibus patere.

At enim carebitis Romanis illis Civibus, quos in vinculis Pœni detinent? (*Conceſſio*) Nam video occurrendum eſſe illorum pietati, quos hæc jactura moveat, carebitis, inquam, illis Civibus? Eſto: at retinebitis apud vos partem maximam nobiliſſimæ ac florentiſſimæ Juventutis, quibus non tam eſt patriæ, quàm illorum in patria deſiderium; quorum maximè gratia Legatio iſta ſuſcepta eſt, quorum jactura magna ſit Carthaginienſibus virium & animorum deceſſio. Graviſſima nobis ſupplicia præparantur? nihil moror, at illatum Romano nomini opprobrium licebit eluere. Mortem non effugiemus? at mori glorioſè præſtat, quàm turpiter vivere.

(*Conceſſio Ironica.*) Quanquam ſi doletis graviùs jacturam tam levem, P. C. ſtatuite de cæteris, ut placuerit, per me licet; redimite, quando ſic libitum eſt, ignavos milites qui plus nocere nobis, quàm prodeſſe poſſunt. Effundite opes veſtras, exhaurite ærarium, flagitiò flagitium addite, ut belli nervis deſtituti neceſſariis ad dubia Reip. tempora præſidiis careatis. Remittite Carthaginienſibus præcipuum totius exercitus robur, exercitatam militari diſciplina juventutem, ut jam jam majori numero reparatiſque viribus vobis ingruant. Mihi in patria manere nulla conditione certum eſt atque decretum, nec, ut reliquos maximè redimendos cenſueritis, quemquam mecum de Carthaginienſibus captivis permutabitis.

Alia Exercitatio.

Per eaſdem Figuras.

Marcus Tullius Cicero ad Senatum, ut peractæ in Lentulo, Cethego, aliiſque Conjurationis Catinilariæ ſociis cædis invidiam amoliatur.

S Y N O P S I S.

Exord. & Propoſitio fiet per Licentiam. Dicet Cicero, non venire ſe, ut peractæ cædis ſuſpicionem amoliatur à ſe, qua Romanus quilibet gloriari debeat.

Rationem afferet per Diſtributionem, quia cædes illa fuit juſta, neceſſaria, & utilis. Ex triplici illo capite eruetur Confirmatio.

1. Juſtam illam cædem fuiſse probabit enumeratione illarum rerum quas Catilinæ focii cum Catilina moliebantur in Reip. perniciem: recenſebitque excidium urbis, bonorum occiſionem, ruinam totius Italiæ, idque tractabit per Prætermiſſionem, petendo à Judicibus, ut ab ejuſmodi rebus commemorandis abſtinere liceat.

2. Neceſsariam fuiſſe demonſtrabit; quia etiam ſublato Catilina, erat timendi locus, ne conjuratio redintegraretur, ſi ſuperfuiſsent Catilinæ focii. Hoc tractabit per Conceſſionem. Eſto dederit Catilina pœnas temeritati ſuæ pares, diſſipata, extincta conjuratio videri potuerit. At, &c.

3. Demonſtrabit, fuiſse utilem, ab ea tranquillitate, qua gaudebat civitas, ex quo conjurati pœnas dederant; deinde ex publica omnium Ordinum gratulatione, quam ſibi decreverant pro ſervata patria.

Concludet, admonendo eos, qui nimis dolerent de interfectis conjuratis, ne veniant ea demonſtratione in ſuſpicionem neceſſitudinis alicujus cum Conjuratis.

O R A T I O.

Etſi novi unus omnium optimè, P.C. quàm graviter apud vos de me expoſtulaverint; qui Lentulum ac Cethegum reliquoſque peſtiferæ conjurationis ſocios dignas temeritate ſua dediſse pœnas affliguntur; nolite tamen exiſtimare, veniſse me hodie in hunc celeberrimum conſeſſum veſtrum, vel ut amoliri à me peractæ cædis ſuſpicionem, vel adhibitam in nefarios cives ſeveritatem conarer excuſare.

(*Licentia.*) Eſt enim hujuſmodi factum illud, quod auctoritate mea patratum eſse profiteor, & ita profiteor, ut à vobis omnibus qui hìc adeſtis, quorum & frequentia maximè lætor, exaudiri velim, ut non modò Conſul, qualem eſse me benevolentia veſtra voluiſtis, ſed etiam Civis Romanus quilibet ſincero patriæ ſtudio ſuccenſus eo debeat gloriari.

Nam quis, amabo vos, P.C. niſi quam habuerit ille cum apertis Reip. hoſtibus ſocietatem, aut ejuſdem hodie etiam reſtincto jam incendio perniciem meditetur, (*Diſtributio.*) qui ſublatos cruenta morte cives eos doleat, quorum damnatio tam utilis Reip. totique adeò Italiæ videri debuit? Agite; quàm ſeverè, quàm duriter animadverti in eos oportebat, qui unumquemque noſtrùm fatali exitio deſtinabant? An decuit ullam impertiri miſericordiæ partem iis, qui neminem ab ſua crudelitate atque ſævitia immunem volebant? an æquum erat, eorum quemquam eſſe diutiùs in vitam ſuperſtitem, qui Remp. nullam eſſe ac funditùs interire decreviſſent?

Hìc verò ſinite me, P.C. præterire funeſtiſſimam conjurationis illius memoriam, (*Prætermiſſio*) quam meis conſiliis, meis laboribus, mei capitis periculo, ſine multitudine, ſine delectu, ſine armis, ſine tumultu, à veſtris omnium cervicibus depulſam fuiſſe mihi voſmetipſi gratulati eſtis. Vel ipſa periculorum, quæ defugimus, recordatio me angit atque excruciat mirum in modum; quoties recogito mecum tacitus, eò prorupiſſe quorumdam hominum improbitatem, ut incenſioni urbem, internecioni cives, Italiam vaſtitati deſtinaſſent; cùm redit in mentem vix unius noctis ſpatium abfuiſſe, quin per-

perditi ac ſcelerati cives vitam omnium, ſtatum orbis terrarum, urbem hanc denique noſtrum omnium ſedem, arcem Regum ac Nationum exterarum, lumen Gentium, domicilium Imperii perderent ac labefactarent.

Et erit aliquis tam inimicus huic urbi, tam alienus à ſalute civium, tam parùm cupidus Romani nominis, ut eos ſublatos de medio doleat, qui niſi communi omnium exitio vitam trahere ulteriùs non potuiſſent? Majores noſtri Gracchum utrumque, Tiberium & Cajum, Spurium Melium, Saturninum & alia civitatis hujus clariſſima lumina merita mulctatos morte judicarunt, quòd ſtudere novis rebus, & nimiam in libera civitate poteſtatem affectare viderentur; nos patiemur iniquo animo, peſtiferæ conjurationis ſocios interiiſſe, qui Remp. totam peſſumdare moliebantur?

At enim video, quid objiciant homines manſueti planè ac miſericordes. Diſſipata, inquiunt, conjuratione, extincto penitus, quod imminebat, funeſti belli incendio, exulante longiùs Catilina, quid erat deinceps metuendum huic urbi? cur in clariſſimos Cives tam inhumaniter ſævitum eſt? Quæ tua, Marce Tulli, tanta, tam incredibilis ſanguinis humani ſitis, ut medio pacis in ſinu triſtiſſimam carnificinam exerceres? an videbatur aliquid deeſſe gloriæ tuæ, niſi tot illuſtriſſimas civitatis hujus familias luctu ac mœrore perderes?

(*Conceſſio.*) Sit ita ſanè, P. C. id vigilantia noſtra & Conſulari auctoritate conſecuti ſimus, ut imminentem patriæ, civitati, Reip. perniciem averteremus; diſſipata, extincta; ſi vultis conjuratio ſit; pœnas dederit, dignas ſcelere, dignas furore ſuo nequiſſimus poſt homines natos Catilina. Tamen putatis nihil fuiſſe quod pertimeſceremus, niſi ſocii pariter funeſtæ conjurationis concidiſſent? inertes illi ſcilicet ac lenti quieviſſent à flagitio? non tetendiſſent novas Reip. inſidias? non collegiſſent vires? non conſopitum malè incendium ſuſcitaſſent? non ſpirantem adhuc & anhelantem ſcelus Catilinam per fas ac nefas intra urbis hujus mœnia revocaſſent? Sic vobis notus animus, ſic nota perditorum hominum indoles fuit? Non ignorabam ego, P. C. quales eſſent, non illuſerant mihi, non fecerant fucum. Vidi,

quid vellent, quò tenderent, quid meditarentur; non quieviſsent illi, mihi credite, non abſtinuiſsent à ſcelere, donec Remp. penitùs evertiſsent. Hinc intelligite, P. C. quanti momenti fuerit, ut cives perditi quaſi putrida totidem membra à reliquo Reip. corpore reſcinderentur.

At quantus hinc fructus, quanta ad omnes utilitas pervenit! Quis eſt in hac ampliſsima civitate, qui reſpirare tandem, & poſt longos, graveſque metus ſecurum eſse ſe poſse non æſtimarit? Quis graviſsimis periculoſæ tempeſtatis fluctibus defunctus, beatum tranquillæ pacis attigiſse portum ſibi non viſus eſt? Eſt aliquis adhuc tam timidus, tam procellæ metuens, qui ſublatis de medio conjurationis funeſtæ reliquiis, bona, fortunas, domum, liberos, conjugem, ſeque ipſum veluti à communi naufragio ereptum fuiſse non arbitretur? Ut immutata paucis ab hinc diebus hujus urbis facies! ut pacata ubique regnat quies ac tranquillitas! ut omnes, quotquot ſunt, boni & amantes Reip. cives quaſi ex longa recreati malorum ſerie plaudunt ſibi ac triumphant!

Mihi verò, P. C. quem in ſedanda tempeſtate non inanem operam poſuiſse arbitrati ſunt, quàm frequentes, quàm honorificas gratulationes univerſi Reip. Ordines decreverunt! Quis habendas mihi gratias non putavit, quòd luctuoſam ſuæ ſobolis fortunarumque ſuarum perniciem non vidiſset? quòd domeſticos intra Penates tranquilla pace frueretur?

Me ne veſter Ordo ampliſsimus ſolemni ſupplicatione decorandum tanquam parentem patriæ & conſervatorem hujus urbis cenſuiſſet, niſi perſenſiſſet omnino, quanta interfectis, quicumque veſtrum exitium machinabantur, pernicioſis civibus, utilitas in omnes redundaſſet?

Valeant ergo, qui me crudelitatis ac ſævitiæ accuſandum putant; caveantque diligenter, ne, dum apertos Reip. hoſtes intempeſtivis querelis requirunt acerbiùs, arctiori, quàm par eſt, odioſæ cum ipſis neceſſitudinis vinculo conjuncti videantur.

AR-

ARTICULUS VII.

De Antitheſi, Permiſſione, Parentheſi.

Q*uid eſt Antitheſis, ut eſt Figura Sententiarum, & ab Antitheſi, ſeu Antitheto, quæ eſt Figura verborum, diſtinguitur?*

R. Eſt Figura, qua non tantùm verba verbis, ſed ſententiæ ſententiis opponuntur, ut pro Roſc. Amer. n. 13. *Accuſant ii, qui in fortunas hujus invaſerunt; cauſam dicit is, cui præter calamitatem nihil reliquerunt. Accuſant ii, quibus occidi patrem Sex. Roſcii bono fuit; cauſam dicit is, cui non modò luctum mors patris attulit, ſed etiam egeſtatem. Accuſant ii, qui hunc ipſum jugulare ſummè cupierunt; cauſam dicit is, qui etiam ad hoc judicium cum præſidio venit, ne hìc ibidem ante oculos veſtros trucidetur. Denique accuſant ii, quos populus poſcit; cauſam dicit is, qui unus relictus ex nefaria cæde reſtat.* Egregium ejuſdem Figuræ exemplum ibid. n. 88. quod vide.

Pro Cœl. n. 12. *Habuit ille* (Catilina) *ſicut meminiſſe vos arbitror, permulta maximarum non expreſſa ſigna, ſed adumbrata virtutum. Utebatur hominibus improbis multis, & quidem optimis ſe viris deditum eſſe ſimulabat. Erant apud illum illecebra libidinum multa; erant etiam induſtria quidam ſtimuli ac laboris. Flagrabant vitia libidinis apud illum; vigebant etiam ſtudia rei militaris.... Quis clarioribus viris quodam tempore jucundior? quis turpioribus conjunctior? Quis civis meliorum partium aliquando? quis tetrior hoſtis huic civitati? quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate avarior? quis in largitione effuſior? Illa verò, Judices, in illo homine mirabilia fuerunt, comprehendere multos amicitia, tueri obſequio, cum omnibus communicare, quod habebat, ſervire temporibus, ſuorum omnium pecunia, gratia, labore corporis, ſcelere etiam, ſi opus eſſet, & audacia; verſare ſuam naturam, & regere ad tempus atque huc illuc torquere & flectere; cum triſtibus ſeverè, cum remiſſis jucundè, cum ſenibus graviter, cum juventute comiter, cum facinoroſis audacter, cum libidinoſis luxurioſè vivere.*

Item pro Ligario n. 15. pro Lege Manil.

Quid

Quid eſt Permiſſio?

R. Eſt Figura, qua Orator bonitate cauſæ ſuæ fretus quædam judicibus, ac adverſariis æſtimanda permittit, & ſtatuendi facultatem largitur. Hæc Figura eadem pœne eſt cum Conceſſione, niſi quòd illa multò gravior & acerbior eſt, ut Philippica 2. n. 5.

At beneficio ſum uſus tuo? quo? ... Quòd me Brunduſii non occideris, quem ipſe victor, qui tibi, ut tute gloriari ſolebas, detuleras ex latronibus ſuis principatum, ſalvum eſſe voluiſſet, in Italiam ire juſſiſſet, eum tu occideres? Fac potuiſſe. Quod eſt aliud, P. C. beneficium latronum, niſi ut commemorare poſſint, iis ſe dediſſe vitam, quibus non ademerint? Quod ſi eſſet beneficium, nunquam ii, qui illum interfecerunt, à quo erant ſervati, quos tu ipſe viros clariſſimos appellare ſoles, tantam eſſent gloriam conſecuti. Quale autem beneficium eſt, quòd te abſtinueris à nefario ſcelere? Qua in re non tam jucundum mihi videri debuit, non interfectum à te, quàm miſerum, id te impunè facere potuiſſe. Sed ſit beneficium, quandoquidem majus obtineri à latrone non potuit, in quo me dicere potes ingratum? An de interitu Reip. queri non debui, ne ingratus viderer, &c.

Et Catil. 1. n. 10. *Catilina, perge quò cœpiſti; egredere aliquando ex urbe; patent portæ, proficiſcere. Nimiùm diu te imperatorem illa tua Manliana caſtra deſiderant. Educ tecum etiam omnes tuos, purga urbem.*

Et pro Flacco n. 96. *Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos; nimia pietatis & ſummi amoris in patriam viciſſim nos pœnas, ſi ita Diis placet, ſufferamus.*

Habes alia Permiſſionis exempla de Provinc. Conſ. n. 8. & n. 16. In Vatin. n. 11.

Quid eſt Parentheſis?

R. Eſt Figura, qua Orator breviter declinat à propoſito, & nonnihil alicujus continui partibus interjicit.

Eſt autem hæc Figura tam frequens apud Ciceronem, ut pœne ſupervacaneum ſit exempla in medium proferre.

Divin. in Ver. n. 28. *Quare negant; ex me non audies; hoc patere id ſuſpicari, quod neceſſe eſt. Illi quidem (ut eſt hominum genus nimis acutum, & ſuſpicioſum) non te*

ex

ex Sicilia literas in Verrem deportare velle arbitrantur, &c.

2. In Ver. n. 15. *Sed video, quid agat (neque enim agit occultiſſimè) proponit inania mihi nobilitatis, hoc eſt arrogantium hominum nomina.*

2. Philip. num. 16. *At etiam auſus es (quid eſt autem: quod tu non audeas?) Clivum Capitolinum dicere, me Conſule, plenum ſervorum armatorum fuiſſe.*

Ibid. eodem numero. *O miſerum, ſive illa tibi nota non ſunt, (nihil enim boni noſti) ſive ſunt, qui apud tales viros tam imprudenter loquare.*

Et pro Sextio n. 25. Et 49. In Piſonem n. 72.

EXERCITATIO.

Diva Genovefa Heroibus quibuſcunque illuſtrior.

Per Antitheſim & Permiſſionem.

SYNOPSIS.

Exord. FIet per Permiſſionem, ultròque patietur Orator jactari ab admiratoribus antiquitatis priſcos Heroas, qui nominis ſui memoriam factis illuſtribus conſecrarunt.

Propoſitio. Dicet, Divam Genovefam feliciorem fuiſſe, licèt diverſam omnino viam ab iis tenuerit.

Confirmatio. Per Antitheſim. Comparabit Beatæ Genovefæ vitam & agendi modum cum vita, factiſque veterum Heroum. Illius modeſtiam cum horum ambitione, illius otium pacificum, cum ſollicitis horum laboribus; illius de ſeipſa victoriam, cum edita ab his hoſtium ſtrage, &c.

Confirmabit deinde, comparando per alias Antitheſes gloriam, quam ſibi Genovefa peperit, cum illa laude, quam priſci Heroes meruere. Hæc fragilis ac caduca, illa ſolida ac ſincera, hæc brevis, illa ſempiterna, &c.

Concludet dicendo, Deum mirabilem extitiſſe in illuſtranda Sanctorum gloria, ut mortales ſuum ad obſequium & amorem illiceret.

ORA-

O R A T I O.

(*Permiſſio. Parentheſis.*) Jactet enimverò ambitioſa vetuſtas Heroas ſuos, & futuris ætatibus pergat magnificentiùs oſtentare. Prædicet, (nam quis hoc illi leve ſolatium invideat ?) exantlatos ab iiſdem labores, & edita paſſim bello facinora, quibus immortalem, ſi Superis placet, gloriam apud poſteros meruerunt, inſolentiùs efferat.

Ecce ignobilis Puella laboravit illis omnibus feliciùs, & ſublimius quoddam laudis, honoriſque faſtigium aſcendit. Ac licèt diverſam penitus ab iis tenuerit viam, qui memoriam ſui nominis in omne tempus conſecrare ſtuduerunt; licèt nihil ſit ab ea geſtum cum faſtu, nihil palàm, aut per oſtentationem, tamen poſt emenſum ſemel vitæ curriculum bellatorum omnium decus ac famam tanto ſuperavit intervallo, quanto illæ, dum viverent, Genovefæ tenuitatem atque obſcuritatem ſuperabant.

Agite enimverò, B. Genovefam cum tot clariſſimis viris, tot famoſis orbe toto nominibus, immenſos eorum labores cum pacifico illius otio conferamus. Illi acrioribus parandæ ſibi gloriæ ſtimulis incenſi ad magna quæque ferebantur. (*Antitheſis*) Illa uno ſui deprimendi ſtudio ſtimulata, quod erat abjectum cumque ambiebat. Illi res ſuas magno cum faſtu palàm & ubique jactabant. Illa ſectabatur hoc unum, ut lateret. Illi armorum præſidio ad nominis ſui commendationem abutebantur. Illa perpetuis apud Deum precibus atque obſecrationibus indulgebat. Illi ſuſcitabant hoſtes ſibi, quos vincerent, ut partam ex victoria gloriam conſequerentur. Illa nullum ſibi, niſi cum vitiis, bellum volebat eſſe, & meritam ex eorundem ſtrage laudem uni Deo referebat. Illi populorum cæde ac ſanguine venturis olim ætatibus innoteſcere quæſierunt. Illa aſſidua corporis afflictione ſoli placere Numini cogitavit. Illi rerum à ſe geſtarum titulis atque inſcriptionibus, erectis ad pompam ex ære, vel marmore monumentis breves ævi mortalis anguſtias compenſare conati ſunt. Illa impreſſis ubique virtutum ſuarum veſtigiis, quam vixit olim vitam ad hæc uſque noſtra tempora meliori fato prorogavit.

Vice-

Vicerunt illi quidem ex parte ruentis omnia ac labefactantis temporis injurias, & aliquam apud nos retinent nominis ſui commendationem. At vicit illas multò feliciùs Genoveſa, & illuſtriorem apud hominum memoriam locum obtinet. Narrantur hodieque res ab illis laudabiliter, feliciterque geſtæ, at in pleriſque rerum iſtarum gloriam ingrata recordatio vitiorum obſcurat. Genoveſæ memoria ſic apud nos recolitur, ut nulla labe corrupta, ſed grata penitùs occurrat. Illorum cineres ſine honore contempti jacent, nullumque à nobis cultum ſibi vindicant. Pretioſæ illius reliquiæ omnium venerationi proponuntur. Nihil illi poſſunt hominum cauſa, neque jam benemereri de quoquam valent. Genoveſa ſuum ultrò impertit ab alto præſidium, & ſe clientum precibus patitur exorari.

Verè tu mirabilis, o Deus, tu colendus ante omnes & amandus, qui mortales miſeros ſic extollis, & leve fragilis obſequii munus, ingenti laudis nunquam interituræ pretio compenſas.

Alia Exercitatio.

Mutius Scævola Romanus ad Porſenam Cluſinum Regem, cùm Scribam ejus, pro Rege ipſo interfeciſſet.

Per Permiſſionem.

Synopsis.

Exord. Romanum ſe eſſe, hoſtemque Porſenæ fatebitur, eòque acceſſiſſe conſilio, ut ipſum interficeret.

Deinde per Permiſſionem admonebit Porſenam, ut ſtatuat de ipſo, quidquid volet, ſibi interim exurendam videri manum illam, quæ erraverat.

Mox per eandem Figuram jubebit Porſenam exemplum ſumere ex ea ſeveritate, qua errorem ſuum plecteret, quàm grave ſupplicium ipſe viciſſim de Mutio ſtatueret.

Concludet per eandem Figuram, Porſenam admonendo, trecentos eſſe Romanos juvenes, qui facinus idem audeant.

ORA-

O R A T I O.

Romanus civis ego ſum, quem Mutium vocant, hoſtis hoſtem occidere volui. Non mihi ad cædem, vel meditandam conſilium, vel perficiendam animus defuit; neque etiam ad plectendam, quæ erravit, manum æquitas deerit. (*Permiſſio*.) Proinde tu de me ſtatue, ut voles; nihil moror. Interim de me ipſo, aut de hac potiùs, quæ me fefellit, manu quid ſtatuam, vide. Errorem illa ſuum vindicibus flammis expiabit, & ſolvet ipſa pœnas, quas irrogare tibi debuiſſet. Et quoniam facti illius honorem, cui fuerat devota per me, non adepta eſt, illam deinceps, tanquam vile & inane membrum reputo, & à reliquo corpore reſcindi volo.

Jam diſce vel ex me, quid te facere oporteat, (*Permiſſio*) Age, facinus vindica, iras acue, enſes expedi, lacera, perure, jugula, mille in partes divide, noſtro te ſanguine exſatia; non erit ad mortem minus animi, quàm fuit ad cædem. Non me ſuppliciorum acerbitas terret, aut tortorum furor incutiet metum. Et facere & pati fortia Romanum eſt.

At unum moriens te monitum volo. Non unus in te ego hos animos geſſi; longus poſt me ordo eſt idem ambientium decus. Unus eorum aliquis, ſpero, ſi non in agendo me fortior, ſaltem in perficiendo felicior futurus eſt. Proinde in hoc diſcrimen, ſi juvat accingere, ut ſingulas horas de capite dimices tuo, ferrumque & hoſtem habeas in veſtibulo Regiæ. Hoc tibi Juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris; uni tibi & cum ſingulis res erit.

ARTICULUS VIII.

De Deprecatione, Optatione, Execratione, Epiphonemate, & Exclamatione.

QUid eſt Deprecatio ſeu Obſecratio?

R. Eſt Figura, qua alicujus opem, aut miſericordiam Orator vehementer implorat. Opem quidem, ut pro Rabirio Perd. n. 5. *Quæ cùm ita ſint, primum, quod in tanta dimi-*

dimicatione capitis, fama fortunarumque omnium fieri neceſſe eſt, ab Jove Optimo Maximo cæteriſque Diis, Deabuſque immortalibus, quorum ſpe & auxilio multò magis hæc Reſp. quàm ratione hominum & conſilio gubernatur, pacem ac veniam peto, precorque ab iis, ut hodiernum diem & ad hujus ſalutem conſervandam, & ad Remp. conſtituendam illuxiſſe patiantur. Deinde vos, Quirites, quorum poteſtas maxima ad Deorum immortalium Numen accedit, oro atque obſecro, quoniam uno tempore vita C. Rabirii, hominis miſerrimè atque innocentiſſimi, ſalus Reip. veſtris manibus, ſuffragiiſque permittitur, adhibeatis in hominis fortunis miſericordiam, in Reip. ſalute ſapientiam, quam ſoletis.

Et pro Domo ſuâ n. 146. *Quapropter, ſi Diis immortalibus, ſi Senatui, ſi Populo Rom. ſi cunctæ Italiæ, ſi Provinciis, ſi exteris Nationibus, ſi vobiſmetipſis, qui in mea ſalute principem locum, auctoritatemque tenuiſtis, gratum ac jucundum meum reditum intelligitis eſſe; quæſo, obteſtorque vos, Pontifices, ut me, quem auctoritate, ſtudio, ſententiis reſtituiſtis, nunc, quoniam Senatus ita vult, manibus quoque veſtris, in ſedibus meis collocetis.*

Egregia eſt ibid. n. 144. Deprecatio, qua Jovis, Junonis, Minervæ & Veſtæ opem implorat.

Illuſtris etiam multò magis locus ille 7. Ver. n. 183. quo Tullius omnium omnino Numinum fidem & opem implorat adverſus Verrem, qui ſimulacra illorum eripuerat, delubra violaverat, Religiones polluerat. Legendus totus, qui omittitur hîc à nobis, quia prolixior eſt.

Habes alia Deprecationis exempla ad implorandam opem comparata. Pro Quintio n. 10. Pro Roſc. Amer. n. 11. 6. Ver. n. 113.

Valet etiam plurimùm Deprecatio ad excitandam miſericordiam, ut pro Mil. n. 92. *Quid reſtat, niſi ut orem, obteſterque vos, Judices, ut eam miſericordiam tribuatis fortiſſimo viro, quam ipſe non implorat, ego autem repugnante hoc & imploro & expoſco. Nolite, ſi in noſtro omnium fletu, nullam lacrymam aſpexiſtis Milonis, ſi vultum ſemper eundem, ſi vocem, ſi orationem ſtabilem ac non mutatam videtis, hoc minùs ei parcere; atque haud ſcio, an multò etiam adjuvandus magis.*

Et

Et pro Flacco n. 106. *Qui vos, quoniam eſt id ætatis, ut ſenſum jam percipere poſſit ex mœrore patrio, auxilium nondum patri ferre poſſit, orat, ne ſuum luctum, patris lacrymis, patris mœrorem ſuo fletu augeatis. Qui etiam me intuetur; me vultu appellat, meam quodammodo flens fidem implorat, ac repetit eam, quam ego patri ſuo quondam ſpoponderim pro ſalute Patriæ dignitatem.*

Eſt & hæc præclara Deprecatio pro Murena n. 86. *Quæ cùm ita ſint, Judices, primùm Reip. cauſa, qua nulla res cuiquam potior debet eſſe, vos mea ſumma, & vobis cognita in Remp. diligentia, moneo, pro auctoritate Conſulari hortor, pro magnitudine periculi obteſtor, ut otio, ut paci, ut ſaluti, ut vitæ veſtræ & cæterorum civium conſulatis: deinde ego fidem veſtram & defenſoris & amici officio adductus, oro, atque obſecro, Judices, ut ne hominis miſeri & cùm corporis morbo, tum animi dolore confecti Luc. Murenæ recentem gratulationem nova lamentatione obruatis. Modò maximo beneficio Populi Rom. ornatus fortunatus videbatur: quòd primus in familiam veterem, primus in municipium antiquiſſimum Conſulatum attuliſſet; nunc idem ſqualore ſordidus, confectus morbo, lacrymis ac mœrore perditus, veſter eſt ſupplex, Judices, veſtram fidem obteſtatur, miſericordiam implorat, veſtram poteſtatem, ac veſtras opes intuetur. Nolite, per Deos immortales, Judices, &c.*

Alia ſunt ejuſdem Deprecationis exempla pro Quint. n. 97. Pro Roſc. Amer. n. 150. Pro Cluent. num. 200. Pro Dejotaro n. 9.

Adhibetur hæc potiſſimùm Figura in Perorationibus; quia nata eſt tota ad movendos affectus, quod præſtatur vulgò in Peroratione.

Quid eſt optatio?

℟. Eſt Figura, qua Orator vehementer aliquod deſiderium ſignificat, ut 5. Ver. n. 81. *Unus adhuc fuit, poſt Romam conditam (Dii faxint, ne ſit alter) cui Reſpublica tota ſe tradidit, temporibus coacta, malis domeſticis, L. Sylla.*

Et pro Lege Manil. n. 27. *Utinam, Quirites, virorum fortium atque innocentium tantam copiam haberetis, ut hæc vobis deliberatio difficilis eſſet, quemnam potiſſimùm tantis rebus ac tanto bello præficiendum haberetis!*

Et pro Rab. Perd. n. 18. *Utinam hanc mihi facultatem cauſa concederet, ut poſſem prædicare, C. Rabirii manu L. Saturninum hoſtem Populi Rom. interfectam.*

Valet hæc Figura plurimùm ad ſpem, dolorem, timorem & amorem ſignificandum. Sed frequentiùs uſurpatur apud Poetas, quàm apud Oratores.

Quid eſt Execratio ſeu Imprecatio?

R. Eſt Figura, qua Orator malum alicui imprecatur, ut 6. Phil. n. 12.

Igitur eſt Patronus L. Antonius? malam quidem illi peſtem; clamori enim veſtro aſſentior; non modò hic latro, quem clientem habere nemo velit, ſed quis unquam tantis opibus, tantis rebus geſtis fuit, qui ſe Populi Romani victoris, dominique omnium tutorem dicere auderet?

Et Philip. 13. num. 48. *Quin tu abi in malam peſtem malumque cruciatum! ad te quiſquam veniat niſi Ventidii ſimilis?*

Valet hæc Figura ad ſignificandum odium & indignationem: ſed uſurpatur illa rariùs ab Oratoribus, quàm à Poetis.

Quid eſt Epiphonema, ſeu Acclamatio?

R. Eſt ſpecies quædam Exclamationis, qua Orator rei narratæ vel probatæ pronunciatum aliquod, inſtar coronidis ſubjicit ex ſuperioribus expreſſum. Ita Tullius pro Sextio n. 86. poſtquam docuit, oportere legibus ac judiciis vitam tueri; quod ſi fieri non poteſt, vim vi propulſandam, ſubdit: *Hoc ſentire, prudentiæ; facere, fortitudinis; ſentire verò & facere, perfectæ cumulatæque virtutis.*

Ita pro Milone n. 9. poſtquàm laudavit adoleſcentis cujuſdam pudicitiam, qui Tribunum Militarem Imperatoris propinquum ſibi vim inferentem interfecerat, hoc addit, *Facere probus adoleſcens periculosè, quàm perpeti turpiter maluit.*

Sic & Paradoxo 1. cùm parſimoniam multis extulit laudibus, concludit: *Dii immortales! non intelligunt homines, quàm magnum vectigal ſit Parſimonia!*

Egregia eſt etiam illa Acclamatio Ciceroniana 5. Ver. num. 176. ubi cùm probaſſet, miſſum Romam à Verre frumentum fuiſſe Siculorum pecunia emptum, cùm ipſe pecuniam publicam impunè ſibi ſervaſſet, hæc adjicit:

O conſuetudo peccandi, quantam habet jucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia conſecuta eſt!

Et Ver. 6. n. 8. *Sed quid ego tam vehementer invehor? verbo jam uno repellar; Emi, inquit, ò Dii immortales præclaram defenſionem! Mercatorem cum imperio ac ſecuribus in Provinciam miſimus!*

Aliud exemplum ſufficit Orat. in Piſon. n. 93. Loquens de Militibus, qui non invento Piſone, quem interficere volebant, deturbarant ac comminuerant ipſius ſtatuam: ait: *Sic odium, quod in ipſum attulerant, in ejus imaginem ac ſimulacrum profuderunt.*

Uſurpatur autem hæc Figura, præſertim in rebus, quæ ſunt admiratione digna, ad commendationem vel commiſerationem excitandam.

Quid eſt Exclamatio?

R. Eſt Figura, qua Orator vehementem aliquem affectum ſignificat, cujuſcumque tandem generis ille ſit.

Nihil tam obvium apud Ciceronem, quàm hæc Figura; quare ſatis habebimus, illuſtriora quædam illius exempla tantùm deſignare.

Pro Roſc. Amer. n. 146. *Per Deos immortales! Quæ iſta tanta crudelitas eſt? quæ tam fera immaniſque natura? quis unquam prædo fuit tam nefarius, quis pirata tam barbarus, ut cùm integram prædam ſine ſanguine habere poſſet, cruenta ſpolia detrahere mallet?*

Pro Cluent. n. 15. *O mulieris ſcelus incredibile, & præter hanc unam in omni vita inauditum! O libidinem effrenatam, & indomitam! ò audaciam ſingularem; non timuiſſe, ſi minùs vim Deorum, hominumque famam, at illam ipſam noctem, faceſque illas nuptiales, &c.*

1. Catil. n. 9. *O Dii immortales ubinam gentium ſumus? quàm Rempub. habemus? in qua urbe vivimus?*

Pro Flacco n. 102. *O nox illa, quæ penè æternas huic urbi tenebras attuliſti, cùm Galli ad bellum, Catilina ad urbem, conjurati ad ferrum & flammam vocabantur! . . . O Nonæ illæ Decembres quæ me Conſule fuiſtis; quem ego diem verè natalem hujus urbis aut certè ſalutarem appellare poſſum! O nox illa quam iſte eſt dies conſecutus; fauſta huic urbi miſerum me! metuo ne funeſta nobis!*

Habes alia hujus Figuræ exempla 5. Ver. n. 137. 6. Ver. n. 146.

n. 146. Pro Cluent. n. 48. Pro Sylla n. 91. Pro Sextio nu. 27. Pro Cœlio nu. 59. 71. In Piſon. n. 41. Pro Milone 104. & 105. 2. Phil. num. 16. 54. 68. 8. Phil. n. 23. 29. 10. Phil. n. 8. 11. Phil. n. 8.

Interdum eſt Exclamatio Ironica, & tunc magnum leporem habet: In Piſonem n. 58. *Non eſt integrum Cn. Pompeio, conſilio jam uti suo, erravit enim; non guſtarat iſtam tuam Philoſophiam. Ter jam homo ſtultus triumphavit. Craſſe, pudet me tui! quid eſt, quod confecto formidoloſiſſimo bello coronam illam lauream tibi decerni volueris à Senatu? P. Servili, Q. Metelle, C. Curi, P. Africane, cur non hunc audiſtis, tam doctum hominem, tam eruditum, priusquam in iſtum errorem induceremini? O ſtultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos, ò amentem Paulum, ruſticum Marium, nullius conſilii patres iſtorum amborum Conſulum, qui triumpharunt!*

Et pro Balbo n. 20. *O praeclarum Interpretem Juris, Auctorem antiquitatis, correctorem atque emendatorem noſtræ civitatis; qui hanc pœnam fœderatis adſcribit, ut omnium præmiorum, beneficiorumque noſtrorum faciat expertes fœderatos!*

Item 3. Philip. n. 27. *O Cai Cæſar! (adoleſcentem appello) quam tu ſalutem Reip. attuliſti, quàm improviſam, quàm repentinam! qui enim hæc fugiens fecerit, quid faceret inſequens? Etenim dixerat, ſe cuſtodem futurum urbis, uſque ad calendas Majas ad urbem exercitum habiturum. O præclarum cuſtodem ovium? ut ajunt, Lupum! Cuſtoſne urbis, an direptor & vexator eſſet Antonius?*

Et pro Cluent. n. 108. *O innocentiam Opinaci ſingularem! quo in reo, qui abſolvit, ambitioſus; qui diſtulit, cautus; qui condemnavit, conſtans exiſtimatur.*

EXERCITATIO.

Per laudatas ſuprà Figuras.

Judas ad Fratres, ne perire Joſephum in Ciſterna patiantur.

SYNOPSIS.

Exord. AB abrupto, petet ab ipſis, an non ſatis huc uſque odiis indulſerint, niſi ulterius iras promoveant.

Deinde ipſos deprecabitur, ne perire Joſephum in Ciſterna patiantur. Hæc autem erunt Deprecationis momenta, 1. Gravitas ſceleris, quod nihilo inferius videri debeat, quàm ſi manus fratris ſanguine cruentaſſent, 2. Tenera pueri ætas, cui indulgeri aliquid poſſit, 3. Parentis dolor, cùm peremptum fratrum ſcelere Joſephum audiet, hic erit locus Exclamationi. 4. Judas ipſe qui ſe Joſephi patronum profitetur,

3. Per Epiphonema, quaſi ipſos minimè commoveri ſentiret, dicet, tanti eſſe, aſſueviſſe odiis & invidiæ!

4. Per Execrationem, funeſta quæque ipſis comminabitur, niſi placidos ſenſus induant.

Denique per Optationem, orabit, ut Deus fratrum animos inflectat.

ORATIO.

Actum eſt igitur, Fratres; peribit puer Joſephus, neque ulla vos miſeri fratris commiſeratio duros atque intractabiles inflectet? Tamen nondum ne ſatis veteribus odiis datum eſt? an non exaturatus adhuc cupidus vindictæ, & invidiæ impotens animus? Placet ulteriùs iras perſequi, ac niſi tetro in ſpecu fame pereat infelix frater, quidquid admiſſum eſt hactenus, leve reputabitis? (*Exclamatio*,) Per Deum immortalem! quæ iſta veſtra crudelitas eſt? quæ tam fera immaniſque natura? quis tantus fuerit odiorum furor, ut niſi fratris funere expleri nequeat?

(De-

(*Deprecatio.*) Vos ego, per quidquid ſanctum vobis formidandumque eſt, oro atque obteſtor, mentem à tanto flagitio reflectite, niſi fortè expertes vos puroſque ſceleris arbitramini, quòd puerum ipſi non peremiſtis? quòd manus fraternas cæde abſtinuiſtis? quòd exhorruiſtis ad illud facinus, quod volentibus vobis ac jubentibus dira fames jamjam peraget? Sed quid ego hæc? ſentio, veteres ſimultatum cauſæ etiam animum pungunt & exſtimulant: reus eſt Joſephus, aut talis certè vobis viſus eſt: ſit ita ſanè; nihil moror. At numquid pueri infelicis gemitus, amaræ doloris indices lacrymæ, terribilis ipſe propinquæ mortis metus, quidquid peccatum ab eo eſt, totum non exſolvit? (*Deprecatio*) Si tamen quidpiam adhuc luendum reſtat, id annis, precor, indulgete, quod ſceleri deberetur. Nolite, quæſo, committere, ut fratrum invidia cecidiſſe Joſephum parens mihi vobiſque amantiſſimus audiat. (*Exclamatio.*) O pater! infelix pater! quo ſenſu ferale nuncium accipies? quo vultu cruentam filii tunicam intueberé? quis erit doloris aut lacrymarum modus, quoties tuo te Joſepho orbatum memineris? filios in tanto ſcelere agnoſces tuos? Et me, fratres, precantem rejicietis? (*Deprecatio*) nihil poterit apud vos infelix Juda? Ah! ſinite potiùs veſtrum furorem exarmet. Si nulli vos gemitus movent, nullæ lachrymæ placare poſſunt, veſtrum & in me furorem acuite, condite me horrendo in ſpecu, & ærumnoſam hic finire vitam cùm fratre chariſſimo permittite.

(*Epiphonema.*) Siletis? conticeſcitis? nemo veſtrum reſpondet? Itane vos mulceri vel inflecti pigeat? Tanti eſt, Fratres, aſſueviſſe malis odiis, & impotentis invidiæ ſtimulis paruiſſe! Tamen, niſi meliores ſenſus induitis, niſi æquiores vos Joſepho fratri præſtatis, niſi me benè monentem & ad ſaniora flectentem auditis, pertimeſcite, Fratres, debitas parricidis pœnas. (*Execratio & Comminatio.*) Eſt aliquis Cœlo Deus; is admitti ſcelus prohibet, & admiſſum graviter plectit! Erit, erit, ne dubitate, dies illa, cùm me precantem ſpreviſſe vos pœniteat; cùm ademptum fratrem Joſephum lugebitis, cùm imminens capitibus veſtri periculum declinare nequicquam conabimini.

 (*Opta-

(*Optatio.*) At tu, ſupreme rerum omnium arbiter ac moderator Deus, qui ſolo voluntatis tuæ nutu mortalium animos quamcumque in partem moves ac flectis, utinam talem à fratribus perniciem avertas! utinam mutata per te ſtudia in contrarium ſe ſe ad ſervandum innocentem puerum convertant, & quod nullæ hactenus preces exorarunt, id tuum beniguiùs aſpirans Numen efficiat!

Alia Exercitatio.
Per eaſdem Figuras.

Marcus Tullius Cicero Marci Tullii Ciceronis Filius, poſt interfectum ab Antonio parentem ſuum ad Cæſarem Auguſtum.

Synopsis.

PRimò per Deprecationem obſecrabit Cæſarem, ut pro clementia ſuccurrat miſeris, pro fortitudine reſiſtat improbis, pro æquitate ſcelus puniat.

2. Per Optationem dicet, utinam loqui poſſet ipſe Cicero! quanquam truncum cadaver & muta lingua loquitur.

3. Per Execrationem, Dii te perdant, Antoni, qui cultorem Deorum, innocentiæ patronum occidiſti! involet in te Reſp. cui defenſorem eripuiſti! &c.

4. Per Epiphonema, ergo triumphabit ſicarius? gement boni? Cæſare vindice.

Denique per Exclamationem, ò glorioſum te, Cæſar, ſi defenſor Ciceronis extiteris, ò miſeram ætatem noſtram, ſi ſcelus impunitum viderit!

Oratio.

Periit infelix Tullius, periit, Auguſte Cæſar, & devota jam pridem Antonii furoribus victima per ſummum nefas occubuit. Quid agam parente orbatus amantiſſimo? cujus implorabo præſidium in hoc rerum mearum diſcrimine, niſi me, Cæſar, miſeri parentis infortunatam ſobolem à cruentis ſcelesti parricidæ manibus vindices?

Per

Per ego te hanc dexteram, quam perditis ac jacentibus toties porrexiſti; per ſingularem clementiam, quam vel reis ac nocentibus ultro ac volens impendis; (*Deprecatio.*) per illam fortitudinem atque conſtantiam, qua nefarios improborum civium impetus contundis ac coerces; per ſummam æquitatem, qua prohibes ſcelus ac plectis, afflictam inocentiam tuere, reprime infandi proditoris audaciam, & graſſantem impunè optimorum civium in vitam vim ac furorem meritis, ut par eſt, pœnis ulciſcere. Sentiat extinctus pater aliquam humanitatis illius partem, quam ipſe afflictis civibus, dum viveret, exoravit.

Atque utinam loqui poſſet pro ſe ipſe, qui nemini miſero vocem unquam abnuit! (*Optatio.*) utinam illi fas eſſet ſuam apud te cauſam tueri, qui tam multorum, quos præſentes hìc intueor, patrocinium tam feliciter ſuſcepit!

Quanquam, quid Ciceronis vocem requiro, ubi truncum ejuſdem cadaver loquitur ſatis? (*Execratio.*) ubi muta perorat lingua, & Antonii flagitium ac nequitiam diſertiſſimè coarguit? Dii te perdant, ſceleratiſſime parricida, qui cultorem Deorum impenſiſſimum, innocentiæ patronum, deſertæ virtutis ultorem ac vindicem occidiſti! involet in te Reſpublica, cui ſtudioſiſſimum defenſorem, cuſtodem vigilantiſſimum, parentem amantiſſimum eripuiſti! inſurgat in te Cæſar ipſe, neque à flagitioſo capite ſacras manus abſtineat! Ignoſce, Cæſar, ſi vehementiùs loquar, quàm Majeſtas tua patitur. At quis eſſe poſſit expoſtulandi modus, ubi nullum ſceleris modum Antonius fecit? Tuum eſt, Cæſar, frænare præcipitem audaciam: tuum eſt, ſanctiſſimarum legum præſidio coercere improbitatem, & quam tanti flagitii atrocitas poſtulat, vindictam exercere.

(*Epiphonema.*) Nempe triumpharet ſicarius? volitaret impunè totam per urbem? gemerent fruſtra boni, aut infamem parricidam plecti nequicquam poſtularent, Cæſare teſte ac vindice?

(*Exclamatio.*) O glorioſum te, Cæſar, ſi perempti Ciceronis ultor extiteris! ò miſeram ætatem hanc noſtram, ſi tantum ſcelus videret impunitum! ò miſeros, quotquot ſunt, cives bonos, niſi parricidarum ſupplicio certum ſibi adverſus improbitatem patrocinium gratulari poſſent!

ARTICULUS IX.

De uſu Figurarum.

1. Figurarum uſus debet eſſe parcus & moderatus, ne crebra hujuſmodi ornamentorum uſurpatio tædium generet, aut puerilitatem redoleat. Diſtinguendum tamen eſt duplex Figurarum genus; primum earum, quæ tantum ornatum præ ſe non ferunt, quales ſunt Interrogationes, Apoſtrophæ, Diſtributiones, &c. Alterum earum eſt, quas ſtudioſiùs Oratoris induſtria perſequitur, quales ſunt Complexiones, Antitheſes, Hypotypoſes, Proſopopœjæ, &c.

2. Primarum quidem uſus frequentior eſſe poteſt, nihil enim apud Tullium crebrum magis, quàm Interrogationes, Repetitiones, Diſtributiones, &c. quæ latentem magis ornatum habent. Quod verò ſpectat ad ſecundi generis Figuras, illæ nimirum ſunt, quarum uſus frequentior parere faſtidium poſſet.

3. Nonnullæ Figuræ ſunt, quæ adhiberi poſſunt in omnibus Orationis partibus, ut ſunt Diſtributiones, Communicationes, Apoſtrophæ, &c. Aliæ verò, quæ ſingularum partium propriæ ſunt. Quæ ad dicendum valent, pertinent ad Exordium: quæ ad delectandum, ad Confirmationem & Confutationem: quæ ad movendum, ad Perorationem. Quæ tamen non ita ſcrupuloſè intelligenda ſunt, ut non liceat aliquando ordinem hunc immutare.

4. Quædam Figuræ ſunt, quæ ſtatim initio uſurpantur, ut Interrogationes, Apoſtrophæ, Diſtributiones, &c. Nonnullæ verò aliquam veluti præparationem requirunt, ut ſunt Exclamationes, quæ non uſurpantur, niſi póſt explicatas res graviores; Hypotypoſes, Proſopopejæ & ſimiles, quas abſurdum eſſet ſtatim ab initio alicujus Orationis vel Capitis adhibere.

5. Figuræ verborum ſunt hujuſmodi, ut plus afferre tædii Orationi poſſint, quàm Figuræ ſententiarum, ſi illæ crebriùs uſurparentur.

Denique nulla re magis poteſt de Figurarum uſu judicari, quàm frequenti Ciceronis lectione, qui Figuras ſuis quibuſque locis ſic accommodat, ut ad eadem pertractanda facta quodam modo videantur.

LI-

LIBER QUARTUS.

De vi Oratoris, ſeu de Inventione.

CAPUT PRIMUM.

Hactenus egimus de Elocutione Oratoria, de ejuſdem Amplificatione, de Ornatu ſive de Figuris; nunc agendum nobis de Inventione & Probationibus, ſine quibus, ut ait Cicero, Elocutio inanis eſt, ac penè puerilis.

Quid Inventionis nomine intelligitur, in qua vis Oratoris præcipua eſt?

R. Inventio eſt excogitatio rerum verarum aut veriſimilium, quæ valeant tam ad faciendam fidem, quàm ad motus animorum excitandos. Argumentis utuntur Rhetores ad faciendam fidem, amplificatione ad motus excitandos.

Quid eſt Argumentum?

R. Eſt probabile inventum ad faciendam fidem.

Quid eſt Argumentatio?

R. Eſt argumenti ipſius fuſior explicatio.

Unde quærenda ſunt Argumenta?

R. Ex Locis Oratoriis, quorum duplex eſt genus; alii qui ex ipſa re ejuſque quaſi viſceribus educuntur, & propterea appellantur inſiti ſeu intrinſecùs petiti; alii qui aliunde eruuntur, & nominantur extrinſecùs accerſiti.

Quot ſunt Loci Oratorii in ipſa re inſiti?

R. Sexdecim, Definitio, Enumeratio Partium, Notatio nominis, Conjugata, Genus, Forma, Similitudo, Diſſimilitudo, Contraria, Repugnantia, Adjuncta, Antecedentia, Conſequentia, Cauſæ, Effecta, Comparatio.

Quot ſunt Loci extra rem poſiti?

R. Sex,

R. Sex. Præjudicia, Fama, Tabulæ, Jusjurandum, Tormenta, Teſtes.

Huc etiam pertinent Hiſtoriæ, Fabulæ, Leges, Sententiæ veterum, & ſimilia; de quibus antequàm agamus, res videtur exemplo demonſtranda.

CAPUT II.

De Ratione eruendi ex Locis Oratoriis Argumenta.

Sit illud Oratori Forenſi propoſitum, ut de Juriſprudentia ac Juſtitia dicat; ita Locos Oratorios alios poſt alios perveſtigare poterit.

Locus à Definitione ſegetem uberem materiemque dicendi ſuppeditabit. Juſtitia enim eſt regnorum & imperiorum moderatrix, expultrix ſcelerum, virtutum conciliatrix, pacis alumna, concordiæ parens, &c.

Enumeratio partium ſubjiciet ſingulos regni ordines, quibus juſtitia prodeſt, Regibus ad dignitatem, nobilibus ad ſplendorem, civibus ad concordiam, populis ad mutuam ſocietatem, improbis ad frænum, militibus ad obedientiam, omnibus ad felicitatem.

Notatio nominis hæc eſt: Juſtitia dicitur, quòd jus ſuum cuique tribuat.

Conjugata. Qui juſtitia præditus eſt, juſtus ille dicitur, juſtèque Rempublicam adminiſtrat.

Genus. Si oſtendas, juſtitiam complecti cæterarum virtutum dotes & ornamenta.

Species. Cum juſtitiæ ipſius, quatenus ſingularis virtur eſt, laudes perſequeris, ſeu qua mentem & voluntatem in bono dirigit, ſeu qua Deum ipſum, proximum, noſmetipſos ſpectat.

Cauſæ. Deum auctorem habet juſtitia, cui ſimilem facit hominem, qui imago eſt Divinitatis: ipſa etiam orbis perfectio eſt, cujus ad bonum tota dirigitur.

Effecta. Sunt ea quæ ex juſtitia derivantur, pax, tranquillitas civium, pietas, Religionis cultus, vitiorum extinctio, procreatio virtutum, & alia ſimilia.

An-

Antecedentia. Complectuntur ea naturæ præſidia & diſciplinarum ſubſidia, quæ ad Juriſprudentiæ cognitionem, juſtitiæque profeſſionem requiruntur.

Conſequentia. Vel coincidunt cum effectis, vel continent laudes, quibus ille dignus eſt, qui hac utraque facultate præſtat.

Adjuncta. Sunt ea, quæ cum Juriſprudentia ſocietatem habent individuam, veluti ſtudia Philoſophiæ, Hiſtoriarum, Legum, Exemplorum, & totius antiquitatis notitia.

Repugnantia. Quomodo fieri poteſt, ut vir legum omnium ſcientiæ ſtudens, aut earum cognitione præditus, obnoxius ſit communibus vitiis, ut otio, vitæ molliori & aliis?

Similitudo. Talis inſtitui poteſt, Juſtitia inter cæteras virtutes ſolis inſtar obtinet; atque ut ſolis præſentia nimbos diſſipat, ſedat tempeſtates, campis ſegetes, arboribus fructus, herbis viriditatem parit, orbemque univerſum efficit lætiorem; ita juſtitia imperiis tranquillitatem, pacem rebus publicis conciliat, &c.

Diſſimilitudo. Ut gentes, quibus juſtitia non illuxit, feram traducunt & agreſtem vitam; ita è contrario, qui hanc præcipuo ſtudio colunt, cæteris humanitate præſtant.

Comparatio. Si Fortitudo, Prudentia, cæteræque virtutes tot laudibus dignæ ſunt atque præconiis, quarum eſt privato cujuſque bono conſulere: quid Juſtitia, quæ ipſum omnium commune bonum ſpectat omnium utilitatibus proſpicit, &c.

Contraria. Juriſprudentia hominum ſocordiam excutit, tollit literarum contemptum. Juſtitia verò ſcelera, dolos, fraudes, rapinas expellit: nonne ergo utraque laudanda?

Similiter à Locis extrinſecùs petitis ſeu remotis erui poſſunt argumenta, quibus eadem res confirmetur. Et quidem non ineptè Forenſis Orator Orationem incipiet ab auctoritate Legiſlatoris alicujus, aut Philoſophi, aut Oratoris. Item Militaris Orator ab exemplo & dicto alicujus egregii Ducis, puta, Cæſaris; Orator Chriſtianus ab auctoritate ſanctorum Patrum. Huc adde Proverbia, Parabolas, Apologos, Hiſtorias & ſimilia. Notandum

eſt

eſt autem non eſſe neceſſe, Locos omnes ita ſcrupuloſè inveſtigare, ſed eos tantùm, qui præſtantiora argumenta ſufficient.

CAPUT III.

Locus à Definitione. Regulæ Artis.

QUid eſt Definitio?

R. Eſt Oratio explicans naturam rei. Fuſiùs à Cicerone 2. de Orat. deſcribitur: *Definitio eſt earum rerum, quæ ſunt ejus rei propriæ, quam definire volumus, brevis & circumſcripta explicatio.*

Quomodò fit Definitio?

R. Accipiendo aliquid illi rei, quæ definitur, quod ſit commune cum aliis, idque vocatur à Philoſophis *Genus*: deinde ſumendo aliquid quod ſit eidem peculiare ac proprium, idque ab iiſdem Philoſophis *Differentia* nuncupatur. Sic Rhetorica definitur Ars benè dicendi; Ars *Genus* eſt, quia eſt hoc illi commune cum Grammatica, cum Poeſi, cum Pictura & cæteris Artibus; benè verò dicere eſt illius *Differentia*, quia hoc proprium habet ac ſuum.

Quomodo probares à Definitione utilem eſſe Rhetoricam?

R. Hoc modo. Ars benè dicendi eſt utilis, ſed Rhetorica eſt Ars benè dicendi, ergo Rhetorica eſt utilis.

Quotuplex eſt apud Oratores Definitionis genus?

R. Multiplex. Nam ſæpè uſurpant illi rei deſcriptionem pro accurata illius Definitione; idque faciunt.

Primò. Per enumerationem Partium vel Adjunctorum, vel per Hypotypoſim; ut ſi definire velles hominem improbum, deſcriberes caput illius torvum neſcio quid præ ſe ferens, oculos flagitium ſpirantes; manus ad rapinam incurvas; totum denique corporis habitum reſpice; quid aliud præ ſe fert præter improbitatem?

Habes exempla Definitionis apud Ciceronem 1. Phil. n. 29. Ita definit gloriam: *Ea eſt laus rectè factorum,*

ma-

magnorumque in Rempub. meritorum, quæ cùm optimi cujuſque, tum etiam multitudinis teſtimonio comprobatur. Quæ definitio deſcriptio potiùs, quàm accurata definitio dicenda eſt.

Et Phil. 2. n. 113. ita pacem definit & ſervitutem: *Pax eſt tranquilla libertas, ſervitus malorum omnium poſtremum, non modò bello, ſed morte etiam repellendum.*

Et 11. Phil. n. 28. ita definit Legem: *Eſt Lex nihil aliud, niſi recta, & à Numine Deorum tractata ratio, imperans honeſta, prohibens contraria.*

Et in Piſonem pœnam & ſupplicium ità definit: *Quæ eſt igitur pœna? quod ſupplicium? Id mea ſententia, quod accidere nemini poteſt niſi nocenti. Suſcepta fraus, impedita & oppreſſa mens conſcientia, bonorum omnium odium, nota juſti Senatus, amiſſio dignitatis.*

In Oratione autem pro Sextio n. 97. ita optimates deſcribit aut definit per Enumerationem: *Quis ergo optimus eſt iſte? quis? De numero ſi quæris, innumerabiles: neque enim aliter ſtare poſſemus; ſunt principes conſilii publici; ſunt, qui eorum ſectam ſequuntur, ſunt maximorum ordinum homines, quibus patet curia; ſunt municipales, ruſticique Romani; ſunt negotia gerentes; ſunt etiam libertini optimates; numerus, ut dixi, hujus generis latè & variè diffuſus eſt; ſed genus ipſum, ut tollatur error, brevi circumſcribi & definiri poteſt. Omnes optimates ſunt, qui neque nocentes ſunt, nec natura improbi, nec furioſi, nec malis domeſticis impediti.*

Secundò. Definitio fit per Similitudinem & comparationem. Ita deſcriberes hominis perturbati & immoderati animum; Eſt inſtar plateæ publicæ, ubi perpetuus clamantium ſtrepitus, & voces inconditæ audiuntur; ubi omnia disjecta ac diſſipata; ubi rixæ & jurgia. Eſt mare turbidum, ventis jactatum & procellis.

Contra, conſcientiam bonam definire quis poteſt per Similitudinem, hortum deliciarum, theſaurum gazis Regum omnium ditiorem, aulam divini Numinis. Hæc porro Definitio, quia levioris eſt efficaciæ ad perſuadendum, aut permovendum, rariùs ab Oratoribus debet uſurpari.

Tertiò. Definitio fit per Congeriem multorum nominum, ex quibus in rei cognitionem faciliùs devenimus.

ita Cicero lib. 5. Tuſculanarum Quæſtionum ſic Philoſophiam definit: *O vita Philoſophia dux, indagatrix virtutum, vitiorum expultrix, mater omnium Artium, quid eſt aliud, ut ait Plato, niſi Deorum inventum?*

Et pro Milone n. 90. ita Curiam definit per Congeriem: *Quo quid miſerius, quid acerbius, quid luctuoſius vidimus? Templum ſanctitatis, amplitudinis mentis, conſilii publici, caput urbis, aram ſociorum, caput omnium gentium, ſedem ab univerſo Populo Rom. conceſſam uni Ordini, inflammari, exſcindi, funeſtari?*

Item pro Plancio n. 70. Opimii calamitatem ita per Congeriem definit: *Opimii quidem calamitas utinam ex hominum memoria avelli poſſet. Vulnus illud Reipublicæ, dedecus hujus imperii, turpitudo Populi Rom. non judicium putandum eſt.*

Sic egregiè pariter Hiſtoriam definit Cicero lib. 2. de Oratore n. 36. *Hiſtoria verò teſtis temporum, lux veritatis, vita memoria, magiſtra vita, nuntia vetuſtatis, qua voce alia, niſi Oratoris, immortalitati commendatur?*

Quartò. Traditur Definitio rei per cauſas, quando exprimitur rei natura per eas res, à quibus habet ut ſit, & talis ſit. Ita Cicero lib. 1. de Legibus n. 54. Hominem definit à ratione quæ eſt ipſius *cauſa formalis*, ut ajunt Philoſophi: *Animal hoc providum ac ſagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & conſilii, quem vocamus hominem, præclara quadam conditione generatum eſt à ſupremo Deo. Solus eſt enim ex tot animantium generibus atque naturis particeps rationis & cogitationis, cùm cætera ſint omnia expertia.*

Eodem pertinet illa hominis definitio ex Seneca Epiſt. 76. *Omnia bono ſuo conſtant. Vitam fertilitas commendat, ſapor vinum. velocitas cervum. Quare fortia dorſo jumenta ſint, quæris? quia eorum hic uſus eſt ſarcinam ferre. In cane ſagacitas prima eſt, ſi inveſtigare debet feras; curſus, ſi conſequi; audatia, ſi mordere & invadere. Id in unoquoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio. Hac antecedit animalia, Deos ſequitur. Ratio ergo perfecta proprium hominis bonum eſt; cætera illi cum animalibus ſatiſque communia ſunt. Valet? & Leones. Formoſus eſt? & Pavones? Velox eſt? & Equi. Non dico in his omnibus vincitur. Non quæro, quia in ſe*

mu-

maximum habeat, ſed quid ſuum. Corpus habet? & arbores. Habet impetum & motum voluntarium? & beſtia, & vermes. Habet vocem? ſed quantò clariorem canes, acutiorem aquila, graviorem tauri, dulciorem, mobilioremque luſcinia? Quid in homine proprium? Ratio? Hæc recta & conſummata felicitatem hominis implevit.

Sic à Cauſis ſimul omnibus definiri homo poſſet: Animal à Deo ſupremo rerum opifice conditum, ex corpore mortali quidem conflatum, ſed animo conſtans immortali, & ad divinæ naturæ ſimilitudinem expreſſo: denique ad perfruendas æternæ vitæ delicias deſtinatum.

Quintò. Fit etiam Definitio per Effecta, & hic definiendi modus apud Oratores frequentior, quia notiora ſolent eſſe Effecta quàm Cauſæ; cùm res deſignatur per ea, quæ ab ipſa procedunt.

Ita Cicero virum bonum definit ab Effectis pro Cæcina n. 78. *Vereor de tali viro ne plus dicam, quàm vos aut ſentiatis, aut apud vos commemorari velitis. Quapropter hoc dicam, nunquam ejus auctoritatem nimiùm valere; cujus prudentiam Populus Romanus in cavendo, non in decipiendo perſpexerit; qui Juris Civilis rationem nunquam ab æquitate ſejunxerit; qui tot annos ingenium, laborem, fidem ſuam Populo Rom. promptam, expoſitamque præbuerit; qui ita bonus & juſtus vir eſt, ut natura, non diſciplina conſultus eſſe videatur; ita peritus ac prudens, ut ex Jure civili non ſcientia ſolùm quadam, verùm etiam bonitas nota videatur? cujus tantum eſt ingenium, ita prompta fides, ut, quidquid inde hauriàs, purum liquidumque te haurire ſentias.*

Ita bellum crudele, quod intulerat Antonius, deſcribit per Effecta, 14. Philip. n. 8. *Bellum inexpiabile infert quatuor Conſulibus unus omnium latronum teterrimus. Gerit idem bellum cum Senatu, Populoque Romano. Omnibus, quamquam ruit ipſe ſuis cladibus, peſtem, vaſtitatem, cruciatum, tormenta denuntiat ∴. Refugit animus, P. C. eaque formidat dicere, quæ Antonius in Parmenſium liberis & conjugibus effecerit; quas enim turpitudines Antonii libenter ſubierunt, eaſdem lætantur per vim aliis ſe intuliſſe. Sed vis calamitoſa eſt, quam illis intulerunt, libido flagitioſa, qua Antoniorum oblita eſt vita ∴. Recordamini*

mini per Deos immortales, P. C. quid hoc biduo timuerimus à domeſticis hoſtibus, rumoribus improbiſſimis diſſipatis. Quis liberos, quis conjugem aſpicere poterat ſine fletu? quis domum? quis tecta? quis Larem familiarem? Jam aut fœdiſſimam mortem omnes, aut miſerabilem fugam cogitabant. Hae à quibus timebantur, eos hoſtes appellare dubitamus? Gravius ſi quis attulerit nomen, libenter aſſentiar; hoc vulgari contentus vix ſum, leviore non utar.

Et Oratione pro Plancio n. 9. ingenium populi definit ab iis, quæ facere ſoleret in Comitiis.

Similiter Phil. 8. n. 12. Calenum arguit, qui pacem optaret, definiendo per Effecta pacem illam, cujus ſtudium præ ſe ferebat. *Quid tu, Calene, ſervitutem pacem vocas? Majores quidem noſtri non modò ut liberi eſſent, ſed etiam ut imperarent, arma capiebant; at tu abjicienda arma cenſes, ut ſerviamus?*

Eleganter definit ab Effectis, quid ſit ſuſtinere pœnam à Diis immortalibus, De Haruſpicum reſponſis n. 39. *A Diis quidem immortalibus quæ major eſſe poteſt homini pœna, furore atque dementia?* Legendus hic Locus.

Denique celebratur imprimis apud Rhetores illa Definitio, quæ fit per Negationem & Affirmationem; ita nimirum, ut Orator primò quidem dicat, quid res ipſa non ſit, deinde quid ſit ipſa; adjecta interdum Ironia poſt Negationem.

Ita Cicero in Piſonem n. 23. & 24. probat Piſonem non fuiſſe Conſulem, definiendo Conſulatum, quem negat eſſe poſitum in lictoribus, in toga, ſed in conſilio cæteriſque virtutibus. *Tu etiam mentionem facies Conſulatus tui; aut te fuiſſe Romæ Conſulem dicere audebis? Quid? tu in lictoribus, in toga, in prætexta eſſe Conſulatum putas? quæ ornamenta etiam in Sext. Clodio tu Conſule eſſe voluiſti. Hujus tu Clodiani canis inſignis Conſulatum declarari putas? Animo Conſulem eſſe oportet, conſilio, fide, gravitate, vigilantia, cura, toto denique munere Conſulatus, &c.*

Et Oratione pro Domo ſua n. 89. Populum Rom. definit, tum remotis iis quæ abhorrent à populi Romani dignitate, tum eorum affirmatione, quæ huic dignitati conveniunt. *An tu Populum Romanum eſſe illum putas,*

tas, quì conſtat ex iis, quì mercede conducuntur, qui impelluntur, ut vim afferant Magiſtratibus, ut obſideant Senatum, optent quotidie cædem, incendia, rapinas? Quem tu tandem populum niſi clauſis tabernis frequentare non poteras? cui populo duces Lentidios, Lollios, Sergios præfeceras? O ſpeciem, dignitatemque Populi Rom. quam Reges, quam Nationes exteræ, quàm Gentes ultimæ pertimeſcunt, multitudinem ex ſervis conductis, ex facinoroſis, ex egentibus congregatam! Illa fuit pulchritudo Populi Romani, illa forma quam in campo vidiſti, tum cùm etiam tibi contra Senatus totiuſque Italiæ auctoritatem & ſtudium dicendi poteſtas fuit. Ille, ille populus eſt dominus regum, victor atque imperator omnium gentium, quem illo clariſſimo die, ſcelerate, vidiſti, tum cùm omnes principes civitatis, omnes ordinum atque ætatum omnium ſuffragium ſe, non de civis, ſed de civitatis ſalute ferre cenſebant; cùm denique homines in campum non tabernis, ſed municipiis clauſis venerunt.

Item laudato jam paulò ante nu. 97. Orationis pro Sextio, definit Optimates, dicendo quid non, & quid ſint, ab his verbis, *Quis ergo optimus eſt iſte, &c.*

Et Orationis ejuſdem n. 17. probat, nec Piſonem, nec Gabinium fuiſſe Conſules, per viam Negationis deſcribendo utriuſque mores per elegantem Hypotyposim & Ethopœjam ab his verbis: *Sed fuit profectò quædam illa Reipublicæ fortuna fatalis, &c.*

Similiter 2. in Rullum n. 10. definit per Negationem, quid ſit populare, ab his verbis, *Neque verò illa popularia ſunt exiſtimanda, &c.*

Philip. 3. n. 12. per viam Affirmationis & Negationis definit, quid ſit eſſe Conſulem, & negat Antonium debuiſſe Conſulem reputari, ex quo nudus & ebrius concionatus eſſet, ab his verbis, *Nec verò M. Antonium Conſulem poſt Lupercalia putare debuiſtis, &c.*

Et in Piſon. numero jam laudato 43. definit, quid pœna ſit, & quid non ſit, ab his verbis, *Quid eſt igitur pœna, &c.*

mini per Deos immortales, P.C. quid hoc biduo timuerimus à domeſticis hoſtibus, rumoribus improbiſſimis diſſipatis. Quis liberos, quis conjugem aſpicere poterat ſine fletu? quis domum? quis tecta? quis Larem familiarem? Jam aut fœdiſſimam mortem omnes, aut miſerabilem fugam cogitabant. Hæc à quibus timebantur, eos hoſtes appellare dubitamus? Gravius ſi quis attulerit nomen, libenter aſſentiar; hoc vulgari contentus vix ſum, leviore non utar.

Et Oratione pro Plancio n. 9. ingenium populi definit ab iis, quæ facere ſoleret in Comitiis.

Similiter Phil. 8. n. 12. Calenum arguit, qui pacem optaret, definiendo per Effecta pacem illam, cujus ſtudium præ ſe ferebat. *Quid tu, Calene, ſervitutem pacem vocas? Majores quidem noſtri non modò ut liberi eſſent, ſed etiam ut imperarent, arma capiebant; at tu abjicienda arma cenſes, ut ſerviamus?*

Eleganter definit ab Effectis, quid ſit ſuſtinere pœnam à Diis immortalibus, De Haruſpicum reſponſis n. 39. *A Diis quidem immortalibus quæ major eſſe poteſt homini pœna, furore atque dementia?* Legendus hic Locus.

Denique celebratur imprimis apud Rhetores illa Definitio, quæ ſit per Negationem & Affirmationem; ita nimirum, ut Orator primò quidem dicat, quid res ipſa non ſit, deinde quid ſit ipſa; adjecta interdum Ironia poſt Negationem.

Ita Cicero in Piſonem n. 23. & 24. probat Piſonem non fuiſſe Conſulem, definiendo Conſulatum, quem negat eſſe poſitum in lictoribus, in toga, ſed in conſilio cæteriſque virtutibus. *Tu etiam mentionem facies Conſulatus tui; aut te fuiſſe Romæ Conſulem dicere audebis? Quid? tu in lictoribus, in toga, in prætexta eſſe Conſulatum putas? quæ ornamenta etiam in Sext. Clodio te Conſule eſſe voluiſti. Hujus tu Clodiani canis inſignis Conſulatum declarari putas? Animo Conſulem eſſe oportet, conſilio, fide, gravitate, vigilantia, cura, toto denique munere Conſulatus, &c.*

Et Oratione pro Domo ſua n. 89. Populum Rom. definit, tum remotis iis quæ abhorrent à populi Romani dignitate, tum eorum affirmatione, quæ huic dignitati conveniunt. *An tu Populum Romanum eſſe illum putas,*

tas, qui conſtat ex iis, qui mercede conducuntur, qui impelluntur, ut vim afferant Magiſtratibus, ut obſideant Senatum, optent quotidie cadem, incendia, rapinas? Quem tu tandem populum niſi clauſis tabernis frequentare non poteras? cui populo duces Lentidios, Lollios, Sergios præfeceras? O ſpeciem, dignitatemque Populi Rom. quam Reges, quam Nationes exteræ, quàm Gentes ultimæ pertimeſcunt, multitudinem ex ſervis conductis, ex facinoroſis, ex egentibus congregatam! Illa fuit pulchritudo Populi Romani, illa forma quam in campo vidiſti, tum cùm etiam tibi contra Senatus totiuſque Italiæ auctoritatem & ſtudium dicendi poteſtas fuit. Ille, ille populus eſt dominus regum, victor atque imperator omnium gentium, quem illo clariſſimo die, ſcelerate, vidiſti, tum cùm omnes principes civitatis, omnes ordinum atque ætatum omnium ſuffragium ſe, non de civis, ſed de civitatis ſalute ferre cenſebant; cùm denique homines in campum non tabernis, ſed municipiis clauſis venerunt.

Item laudato jam paulò ante nu. 97. Orationis pro Sextio, definit Optimates, dicendo quid non, & quid ſint, ab his verbis, *Quis ergo optimus eſt iſte, &c.*

Et Orationis ejuſdem n. 17. probat, nec Piſonem, nec Gabinium fuiſſe Conſules, per viam Negationis deſcribendo utriuſque mores per elegantem Hypotypoſim & Ethopœjam ab his verbis: *Sed fuit profectò quædam illa Reipublicæ fortuna fatalis, &c.*

Similiter 2. in Rullum n. 10. definit per Negationem, quid ſit populare, ab his verbis, *Neque verò illa popularia ſunt exiſtimanda, &c.*

Philip. 3. n. 12. per viam Affirmationis & Negationis definit, quid ſit eſſe Conſulem, & negat Antonium debuiſſe Conſulem reputari, ex quo nudus & ebrius concionatus eſſet, ab his verbis, *Nec verò M. Antonium Conſulem poſt Lupercalia putare debuiſtis, &c.*

Et in Piſon. numero jam laudato 43. definit, quid pœna ſit, & quid non ſit, ab his verbis, *Quid eſt igitur pœna, &c.*

EXERCITATIO.

Definitio per Similitudinem.

Tantò ſuavius bonæ conſcientiæ teſtimonium, quantò acerbior malæ ſtimulus.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Conſtabunt ſola explicatione & dilatatione ipſius Propoſitionis.

Confirmatio. Petetur 1. à definitione bonæ conſcientiæ per varias Similitudines ſeu comparationes ductas à tranquillo mari, agro fertiliſsimo, domo ſplendida & ornata. 2. A Definitione malæ conſcientiæ per contrarias Similitudines: dicendo illam eſse inſtar plateæ publicæ, agitati maris tempeſtatibus, Inferorum carceris, &c.

Concluſio. Quis ergo alteram alteri præferendam non putet?

ORATIO.

Ut eſt nemo omnium, quantum eſt, qui vivunt, ſi quid modò humanum ſapiat, qui beatas pacis ac tranquillitatis delicias miſeris perturbationum ac turbarum motibus anteponendas non judicet; ita nullum reperias tam ferum, tam barbarum, tam expertem omnis humanitatis, qui bonæ conſcientiæ ſuavitates, malæ conſcientiæ moleſtiis potiores eſse fateatur.

Agite verò quid uſquam eſt rerum omnium, quod altiſſimæ pacis imaginem feliciùs adumbret, quàm bonæ conſcientiæ facies? Diceres illam eſse mare quoddam pacatum ſemper ac tranquillum, unde cupiditatum inſani fluctus, inordinatæ mentis tempeſtates, & graves perturbati animi procellæ longiùs exulant. Illam crederes agro fertili ſimillimam, quem ſuaviſsimis virtutum omnium floribus ubique conſitum, nulla vitiorum inimica vis unquam temeravit. (*Definitio per Similitudines.*) Intueri putes claram domum ac ſplendidam, in qua nihil non ornatum, nihil non compoſitum, rectè-

que ordinatum ſe offert : ubi confuſio rerum nulla, nullus tumultus, nullæ agitationes; ſed quies ſecura, pax ſumma, æterna tranquillitas, feliciſſimum domicilium defixere.

Nunc verò, ſi quis funeſtiſſimam cruenti belli ſpeciem videre velit, flectat oculos contrariam in partem, & hominis nequiſſimi conſcientiam diligenter conſideret. An non illa ſe objiciet animo inſtar plateæ cujuſdam publicæ, qua permeantes perpetuò per apertos latoſque aditus immoderati omnis generis affectus rixas, jurgia, contentiones, tumultus, bella ſingulis momentis excitant? An non exhibebitur oculis æſtuans aliquod & effervеſcens terribilem in modum pelagus, in quo decertantes contrariis ſtudiis, totidem inſtar concitatorum turbinum, graviſſimi vitiorum motus triſtiſſimas, in ſingulas horas, tempeſtates ac procellas commovent? An non delapſum te in ipſum Inferorum carcerem exiſtimes, ubi nullus ordo, nulla concordia, nulla pars quietis, ſed ſempiternus horror, perpetua diſſenſio, æterna perturbatio ſedem poſuere?

Quis ergo tam parùm amans pacis, tam perditè belli cupidus, qui non omni ſtudio enitendum ſibi putet, ut quantò cautiùs conſcientiæ malæ vitabit acerbitatem, tantò acriùs bonæ conſcientiæ ſuavitatem conſectetur?

EXERCITATIO.

Definitio per Effecta & Enumerationem.

Modeſtiam inter ceteras virtutes Adoleſcentis eſſe digniſſimam.

SYNOPSIS.

HÆc ipſa Propoſitio dilatata Exordio & Propoſitioni deſerviet.

Confirmatio. Petetur à Definitione Modeſtiæ per Effecta, deſcendetque Orator ad Enumerationem ſingularum corporis partium, quibus componendis Modeſtia præeſt, putà linguæ, vultus, oculorum totiuſque hominis.

Deinde, dicet Modeſtiam non ſe tenere intra limites corporis fingendi, ſed etiam informare animum; quod tractabit pariter per Definitionem Modeſtiæ ab Effectis, quæ parit in animo; & verſabitur in iiſdem enumerandis: ſcilicet medetur iracundiæ, ſuperbiæ, & aliis pravis animi motibus.

Concluſio. Quanto igitur ſtudio ſectari Modeſtiam Adoleſcentes debent?

O R A T I O.

Cùm nihil in Adoleſcentibus laudabilius eſſe ſolet, quàm recta corporis & animi compoſitio quædam atque moderatio, tum certè ex eo facile quivis intelligat, quanto ſtudio Adoleſcenti cuilibet expetenda Modeſtia ſit, quæ in componendis moderandiſque corporis atque animi partibus tota occupetur.

Agite enim; inter cæteras corporis animique dotes quænam Modeſtia potior, quænam Adoleſcente dignior? Eſt enim illa virtus, quæ linguam frænat, ne elatiùs quàm par ſit, aut petulantiùs quid audeat: quæ vultum componit, & ſerenat oculos, ne quid ſuperbum, aut lubricum præ ſe ferant: quæ riſum moderatur, ne ſit effuſus nimis & procax. (*Definitio per Effecta & Enumerationem partium*.) Hæc occludit aures, ne improborum conſiliis, ſermonibuſque pateant. Illa manus continet, ne ſit geſtus fractior aut inconcinnior. Eadem inceſſum dirigit, ne quid ſit in eo molle, aut languidum, aut concitatum; ſit verò gravis, conſtans & moderatus. Atque ut uno verbo omnia complectar, Modeſtia virtus eſt, quæ hominem ad urbanitatem, decorem humanitatemque totum fingit ac componit.

Neque verò intra corporis fingendi limites ſe continet, aſſurgit altiùs, animumque ipſum, ut & corpus, egregiè conformat. Hæc eſt enim iracundiæ moderatrix, expultrix ſuperbiæ, impolitiæ inimica, & vitiorum omnium, quæ humanitatem lædunt, hoſtis acerrima. Etenim ſi in animum inſurgat vehemens & turbulenta cogitatio, adeſt continuò Modeſtia, quæ graſſantem ac luxuriantem compeſcat, refrænet, ac coerceat.

Quæ cùm tot ac tantæ ſint Modeſtiæ dotes, quis eſt tam parùm cupidus liberalis, rectæque inſtitutionis

Ado-

Adoleſcens, qui in Modeſtia ſibi comparanda omnem ſuam curam atque operam benè collocatam non arbitretur?

EXERCITATIO.

Definitio per Negationem & Affirmationem.

Veram Nobilitatem in una Virtute eſſe poſitam.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, multos eſſe, qui Nobilitatis laude glorĭantur; paucos, qui nobiles debeant appellari.

Rationem afferet, quæ Propoſitionem continebit, quia pauci ſunt qui Virtutem colant; in qua vera Nobilitas poſita eſt.

Confirmatio. Petet illam 1. à Definitione Nobilitatis per Negationem, dicetque illam non eſſe poſitam in titulis, in ſtemmatis, in longa Majorum ſerie, &c. maximè ſi quis Nobilitatem flagitiis dedecoret. 2. A Definitione per Affirmationem demonſtrabit, Nobilitatem à Virtute ſola eſſe repetendam; enumerabitque virtutes viri nobilis proprias, puta patientiam in laboribus, in periculis fortitudinem, in adverſis conſtantiam, in ſpernendis voluptatibus robur animi.

Concludet. Aut igitur colendam eſſe Virtutem, aut Nobilitatis laude non eſſe gloriandum.

ORATIO.

Quàm multi ſunt hodie, qui rebus in ſuis numerandam putant Nobilitatis gloriam, & ſupra mortalium vulgus ſe ſe inſolentiùs efferunt: tam ſunt pauci, qui vindicare ſibi laudem illam jure poſſint, & vel ipſam viri nobilis appellationem meruiſſe videantur.

Nam cùm vacuum & inane nomen nemo peritus rerum æſtimator Nobilitatem eſſe dixerit, neque eandem ullo ponendam in pretio arbitretur, niſi arctiſſimam habeat cum Virtute neceſſitudinem; tum certè

quiſquis ipſum nobilitatis decus aſpirat, is frequentiſſimum virtutum omnium comitatum debet ante omnia præ ſe ferre.

Age enim, te te ipſum compello, qui ſuperbo natalium faſtu ferociter intumeſcis, & vanam magni nominis umbram oſtentas, tanquam feciſſes ipſe aliquid, quamobrem tam præclaris ortus parentibus naſcerere. Quam informaſti animo nobilitatis ſpeciem ac formam? Tune illam in ſpecioſis titulis, in ambitioſo ſtemmatum apparatu, in longa fumoſarum imaginum ſerie, in illuſtribus virtutis avitæ monumentis, quæ palàm jactas ad pompam, & ambitioſius circumfers, reponendam arbitraris; (*Definitio per Negationem*) dum ipſe partam à Majoribus gloriam flagitiorum ſordibus degener nepos obſcuras? dum titulos illos, quos illi virtutibus meruerunt, depravatis moribus inficis? dum magnum & inſigne nomen, quod tulerunt, licentioſioris vitæ fama dedecoras? dum tot illuſtrium virorum modeſtiam inſolente ſuperbia, continentiam eorumdem levitate, diligentiam ſocordia, parſimoniam luxu, ſobrietatem intemperantia, integritatem vitæ libidinibus, fortitudinem ignavia contaminas ac corrumpis?

Egregiam enimverò laudem & prædicandam ubique ſpeciem nobilitatis quam venerentur in te Majores tui, & per tot nepotes ad te demum uſque propagatam feliciter ſibi gratulentur! Diſce tandem ab iiſdem illis Majoribus, quorum tu gloriam & illuſtria facinora prædicas magnificentiùs, quaſi pertineret ex iis ad te quidpiam, diſce, inquam, quæ porrò virtutes nobilem efficiant. (*Definitio per Affirmationem.*) Ille nobilis eſt, quem in ferendis laboribus patientia, in adeundis periculis alacritas, in tolerandis adverſis conſtantia, in ſpernendis voluptatibus robur animi, in vincendis cupiditatibus fortitudo commendant. Per hos ſcilicet virtutum gradus Majores tui ad tantum gloriæ apicem pervenerunt. Tu quid feciſti? quid paſſus unquam gravius es, ut illuſtribus virtutum illarum monumentis ſuperbires? Illi vigilias egerunt multas, ſummo mane caſtra & ſigna in hoſtem moverunt; tu multam in diem dormis otioſus. Illi graviſſimas duræ militiæ aſperitates pertulerunt; tu diffluentem deliciis ac voluptati-

bus

bus vitam conteris. Illi inediæ incommoda ſunt experti ; tu conviviis ac commeſſationibus perpetuò indulges. Illi cum hoſte manus ſæpè conſeruerunt ; tu choreis ac ſpectaculis aſſiſtis.

Deſine ergo, nepos degener, numerare inter avos tuos clariſſimos illos viros, quos oſtentas ; nomen illud abjice, quo gloriaris ; inter vilioris plebeculæ quiſquilias inglorius deliteſce ; aut certè ita vive deinceps, ut Majoribus tuis, & viri nobilis appellatione dignus videri poſſis.

ALIA EXERCITATIO.
Per eumdem Locum.

Cinna ad Auguſtum Cæſarem, cùm ab eodem conflatæ in ipſum conjurationis reus argueretur.

SYNOPSIS.

Exord. FAtebitur ultrò Cinna illatæ accuſationis crimen ; neque diſſimulabit inſidias à ſe Auguſto comparatas.

Propoſitio. Dicet ſibi ſupereſſe unum in Cæſaris clementia præſidium, qui quocumque ſupplicio dignus videri debeat.

Confirmatio. Dicet nihil eſſe tam auguſtum tamque dignum Principe, quàm injurias condonare. Tractabit rationem iſtam per Definitionem ; & primò quidem per viam Negationis, dicendo Auguſtum nunquam poſuiſſe dignitatem majeſtatemque Principis in vana oſtentatione potentiæ, in debellandis hoſtibus, in vindicandis injuriis ; aliam habuiſſe de Romani Imperatoris majeſtate opinionem. 2. Per viam Affirmationis contendet, exiſtimaſſe Auguſtum, nihil eſſe viro Principi convenientius, quàm bene mereri de omnibus, amicos fovere, parcere hoſtibus, injurias oblivisci ; quam laudem hæreditariam à Cæſare parente acceperat.

Concludet rogando Auguſtum, ne à priſtina gloria deflectat, ſed potiùs novum cumulum adjiciat.

O R A T I O.

Quid dicam, Cæſar? aut potiùs quid tacendum non putem? Hinc admiſſi ſceleris pudor ac dolor vocem præcludunt, inde ſingularis in proditorem humanitas ſtuporem ac ſilentium incuſat. Conflatam à me tuum in caput conjurationem exprobras, factum revincis, aperis ſocios, totam inſidiarum & nefandæ machinationis ſeriem pandis; an negare vel diſſimulare crimen poſſim, ſi velim? an etiam, ſi poſſim, debeam excuſare? Fatentem habes reum, Cæſar; & paratum ultrò ſubire, quod ſtatuere cumque placuerit. Nocentem plecte, nihil deprecor, nihil abnuo: non potes in me ferre ſententiam tam gravem, quæ videri mitior pro facinoris atrocitate non debeat.

Quamquam, quem alloquor? & apud quem ago cauſam ingratus? Non hic accuſatoris vel Judicis cauſam ſuſtines; ſed amicum, ſed parentem agis. (*Definitio per Negationem.*) Tu quereris de me, at reum accuſare parcis, ſontem increpas, at eumdem non damnas. Agnoſco dignam natalibus, dignam parente, dignam imperio indolem: agnoſco mores humaniſſimi Principis, quem nemo hactenus offenſum ſenſit, nemo vel inimicus non amicum expertus eſt. Scilicet numquam exiſtimaſti, Cæſar, dignitatem majeſtatemque Principis in oſtentatione vana potentiæ, in vindicandis propriis injuriis, in fundendo inimicorum ſanguine eſſe poſitam. Hi ſenſus olim & Marios, & Syllas, & Antonios decuerint, qui Romanorum civium ſibi placebant in cæde, qui tyranni potiùs atque hoſtes patriæ, quàm Imperii rectores, atque moderatores appellari meruerunt. (*Definitio per Affirmationem.*) At tu, qui humanitatem atque clementiam, qua te Principem inter cæteros exhibes, laudem eſſe Principis viri potiſſimam ſemper reputaſti, nihil tam providiſti ſedulò, quàm ut propenſam in omnes cives voluntatem teſtareris, amicos benevolentia foveres, æmulatores gloriæ tuæ, aut etiam inimicos beneficiis alliceres, injurias obliviſcerere, & quam in Cajo Cæſare reliquas inter virtutes humanitatis gloriam ſuſpexeras, ejuſdem te locupletiſſimum ac munificentiſſimum hæredem Populo Rom. oſtentares.

Igi-

Igitur tuere, Cæſar, quam tibi jam apud omnes comparaſti, benignitatis famam: memineris, quàm multi ſervatos ſe à te fuiſſe glorientur. Indulge partem aliquam bonitatis illius infortunato Cinnæ, quem fortuna proditorem non fecit, niſi ut, vel immeritum dum abſolveres, novus inde nomini tuo ſplendor, novum decus accederet.

CAPUT IV.

Locus ab Enumeratione Partium.

Quid eſt Enumeratio Partium?

R. Eſt Diſtributio totius in ſuas partes. Ut, virtus non eſt fugienda, ergo nec juſtitia, nec prudentia, nec temperantia, nec fortitudo, nec cæteræ virtutes fugiendæ ſunt.

Hoc ipſum præſtat Cicero, ubi per Enumerationem probat imperatorias virtutes eſſe in Pompejo, quas in ſcientiam rei militaris, fortitudinem, auctoritatem & felicitatem diſtribuit. Pro Lege Manil. n. 28. *Ego enim ſic exiſtimo, in ſummo Imperatore quatuor has res ineſſe oportere, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine ſcientior unquam fuit, aut eſſe debuit? &c.* Ubi ſingulas illas diviſionis partes diligenti Enumeratione pertractat: ſcientiam quidem à bellorum multitudine quæ geſſerat: virtutem, à teſtimonio multarum Provinciarum, quæ teſtes fuerunt illius virtutis. *Teſtis Italia*, &c. *teſtis eſt Africa*, &c. n. 30. &c. Auctoritatem, à teſtimonio ſociorum & hoſtium, quos recenſet à n. 44. ad 47. Felicitatem denique à multitudine victoriarum, quas terra marique reportaverat num. 47.

Quotuplex eſt Partium Enumeratio?

R. Multiplex. Prima, cùm diſtribuitur res in eas partes, ex quibus conſtat, ut cùm homo in corpus & animam; animus in memoriam, intelligentiam, & voluntatem dividitur.

Ita

Ita Cicero in Piſ. n. 53. probat, neminem veniſſe obviam Piſoni Romam redeunti, quia nec legati ejus, neque cives, neque amici venerant. *Confer nunc viciſſim reditum tuum, quandoquidem, amiſſo exercitu, nihil incolume domum, præter os illud priſtinum retuliſti. Qui primùm quà veneris cum laureatis tuis lictoribus, quis ſcit? Quos tum mæandros, dum omnes ſolitudines perſequeris, quæ diverticula, flexioneſque quæſiſti? Quod te municipium vidit? quis amicus invitavit? quis hoſpes aſpexit? Nonne tibi nox erat pro die? nonne ſolitudo pro frequentia? caupona pro oppido? non ut redire ex Macedonia nobilis Imperator, ſed ut mortuus infamis referri videretur? Romam verò ipſam fœdavit adventus tuus* .·.· *quemadmodum veniſti? Quis tibi non dicam horum, aut civium, aut cæterorum, ſed tuorum legatorum obviàm venit?*

Et Oratione poſt reditum ad Quirites num. 2. probat ſibi omnia fuiſſe reſtituta, & vocem illam *omnia*, quæ totum eſt, in eas partes, quas continet, nempe liberos, fratrem, rem familiarem, amicitias, conſuetudines, dignitates, eleganti Enumeratione diſtribuit. *Etſi homini nihil magis eſt optandum, quàm proſpera, æquabilis perpetuaque fortuna, ſecundo vitæ ſine ulla offenſione curſu; tamen ſi mihi tranquilla & placata fuiſſent omnia, incredibili quadam & penè divina, qua nunc veſtro beneficio fruor, lætitiæ voluptate caruiſſem. Quid dulcius hominum generi à natura datum, quàm ſui cuique liberi? mihi verò & propter indulgentiam meam, & propter excellens eorum ingenium, vita ſunt mea chariores; tamen non tanta voluptate erant ſuſcepti, quanta nunc reſtituti. Nihil cuiquam fuit jucundius, quàm mihi meus frater; non tam id ſentiebam, cùm fruebar, quàm tunc, cùm carebam, & poſteaquam vos me illi, & mihi eum reddidiſtis. Res familiaris ſua quemque delectat: reliquæ meæ fortunæ recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumi afferebant. Amicitiæ, conſuetudines, vicinitates, clientelæ, ludi denique & dies feſti quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo. Jam verò honos, dignitas, locus, ordo, beneficia veſtra, quanquam mihi ſemper clariſſima viſa ſunt, tamen ea nunc renovata, illuſtriora videntur, quàm ſi obſcurata non eſſent, &c.*

Et Oratione in Piſonem probat, ipſum eſſe odio omnibus

bus num. 54. *Senatus odit te .·.·. videre Equites non poſſunt .·.·. Plebs Romana perditum cupit .·.·. Italia cuncta exſecratur, &c.* Item pro Domo ſua num. 73. & Philip. 14. num. 34.

Secunda Enumerationis ſpecies, cùm totum dividitur in eas partes, quas Philoſophi *integrantes* vocant, v. g. cùm corpus dividitur in caput, pedes, & brachia.

Revocari ad eam Enumerationis ſpeciem locus hic poteſt Orat. in Piſonem n. 1. ubi ſingulas capitis ipſius partes enumerat & excutit. *Non enim nos color iſte ſervilis, non piloſæ genæ, non dentes putridi deceperunt: oculi, ſupercilia, frons, vultus denique totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt, hic in errorem homines impulit.*

Tertia, cùm genus dividitur in ſpecies ſuas, ut virtus in prudentiam, juſtitiam, fortitudinem & temperantiam, quæ ſunt quatuor virtutes, ut ajunt, *Cardinales*.

Habes exemplum illius Enumerationis Orat. pro Plancio num. 80. *Etenim, Judices, cùm omnibus virtutibus me affectum eſſe cupiam; tamen nihil eſt, quod malim, quàm me & gratum eſſe & videri. Hæc eſt enim non virtus non ſolùm maxima, ſed etiam mater omnium virtutum reliquarum. Quid eſt pietas, niſi voluntas grata in parentes? Qui ſunt boni cives? Qui belli, qui domi de patria bene merentes, niſi qui patriæ beneficia meminerunt? Qui ſancti, qui religionem colentes, niſi qui debitam Diis immortalibus gratiam, juſtis honoribus & memori mente perſolvunt? Quæ poteſt eſſe jucunditas vitæ ſublatis amicitiis? quæ porro amicitia poteſt eſſe inter ingratos? &c.*

Quartò fit etiam Enumeratio per Cauſas. Sic Cicero pro Domo ſua remotione cauſarum, quas enumerat, oſtendit, uno Ciceronis odio adductum fuiſſe Clodium, ut tam multa adverſus ipſum moliretur, num. 59. *Quid enim vos uxor mea miſera violarat, quam vexaviſtis, raptaviſtis, omni crudelitate laceraviſtis? Quid mea filia, cujus fletus aſſiduus ſordeſque lugubres, vobis erant jucunda, cæterorum omnium mentes oculoſque flectebant? Quid parvus filius, quem quamdiu abfui, nemo niſi lacrymantem confectumque vidit? quid fecerat, cùm eum toties per inſidias interficere voluiſtis? Quid frater meus, qui, cùm aliquantum poſt meum diſceſſum ex Provincia veniſſet, neque*

ſibi

ſibi vivendum, niſi me reſtituto, putaret, cùm ejus mœror & ſqualor incredibilis & inauditus, omnibus mortalibus miſerabilis videretur, quoties ex veſtro ferro ac manibus eſt elapſus?

Sic in Piſonem n. 40. probat, nihil ſcriptum à Piſone de Provincia ad Senatum, quia nihil erat quod ſcribi cum aliqua gratulatione poſſet. *Quid tandem erat actum aut geſtum in illa Provincia, de quo ad Senatum cum aliqua gratulatione ſcribi abs te oporteret? an vexatio Macedoniæ? an oppidorum turpis amiſſio? an ſociorum direptio? an agrorum depopulatio? an obſeſſio militaris viæ? an exercitus noſtri interitus ferro, fame, frigore, peſtilentia?*

Et 1. Catil. n. 13. probat nihil eſſe quod retinere Catilinam in urbe poſſit. *Quid enim eſt quod te jam in urbe delectare poſſit, &c.* Et Phil. 2. n. 2. removendo cæteras cauſas, propter quas ipſi infenſus eſſet Antonius, probat hanc unam eſſe, quia nulla re alia efficaciùs demonſtrare potuerat, ſe eſſe hoſtem Patriæ.

Quintò. Fit Enumeratio per Effecta. Ita Divin. in Verrem n. 38. enumerat quæcumque pravè ac nequiter facta fuerant à Verre variis in Provinciis, in quibus nomine Populi Romani Magiſtratum egerat. *Putaſne te poſſe, quæ C. Verres in Quæſtura, quæ in Legatione, quæ in Prætura, quæ Romæ, quæ in Italia, quæ in Achaja, Aſia, Pamphiliaque patrarit, ea, quemadmodum locis temporibuſque diviſa ſint, ſic criminibus & oratione diſtinguere? &c.*

Et 6. Verrina n. 1. omnia Verris furta enumerat: *Nego in Sicilia tota tam vetere, tam locuplete Provincia, tot oppidis, familiis ullum argenteum vas, ullum Corinthiacum, aut Deliacum fuiſſe: nego ullam gemmam aut margaritam fuiſſe, aut quidquam ex auro aut ex ebore factum, ſignum ullum marmoreum, eburneum: nego ullam picturam neque in tabulis, neque textilem fuiſſe, quin quæſierit, inſpexerit, quod placitum ſit, abſtulerit.*

Et n. 127. ejuſdem Orationis enumerat omnia ſigna ac ſimulacra quæ rapuerat.

Sextò. Fit etiam Enumeratio per Congeriem. Ita Catil. 2. n. 7. per Congeriem ſcelera Catilinæ enumerat: *Quid enim mali aut ſceleris fingi aut excogitari poteſt, quod ille non conceperit? Quis tota Italia veneficus? quis latro? quis ſicarius? quis parricida? quis teſtamentorum ſubjector? quis circumſcriptor? quis ganeo? quis nepos? quis adulter? quæ mu-*

mulier infamis? quis corruptor juventutis? quis corruptus, quis perditus, qui ſe cum Catilina non familiariſſimè vixiſſe fateatur?

Sic & Orat. pro Sextio n. 95. ſcelera Clodii enumerat & exaggerat. In Piſonem num. 83. ſcelera Piſonis. 7. Phil. n. 15. flagitia Antonii. Luxum Chryſogoni pro Roſc. Amer. n. 133.

Hic verò Locus tractatur vulgò per iſtas Figuras.

Primò per Anaphoram ſeu Repetitionem. Ita Cicero poſt reditum in Senatu n. 28. *Poſſum ego ſatis in Cn. Pompejum unquam gratus videri, qui non ſolùm apud vos, qui idem omnes ſentiebatis, ſed etiam apud univerſum Populum Rom. ſalutem Reip. & conſervatam fermè, & conjunctam eſſe cum mea dixerit? Qui cauſam meam prudentibus commendarit, imperitos edocuerit, eodemque tempore improbos auctoritate ſua compreſſerit, bonos excitarit? Qui Populum Rom. pro me tanquam pro fratre, aut parente, non ſolùm hortatus ſit, ſed etiam obſecrarit? Qui ipſe, cùm propter metum dimicationis & ſanguinis domo ſe teneret, etiam à ſuperioribus tribunis petierit, ut de ſalute mea & promulgarent & referrent? Qui, &c.*

Et Phil. 4. n. 9. *Negat hoc D. Brutus Imperator, Conſul deſignatus, natus Reip. civis. Negat Gallia, negat cuncta Italia, negat Senatus, negatis vos; quis igitur illum Conſulem niſi latrones putant?*

Item 2. in Rullum n. 9. Phil. 2. n. 12. & 16.

Secundò. Per Interrogationem, ut obſervari facilè poteſt ex Locis penè omnibus jam hìc laudatis; & præterea pro Cluent. n. 107. ubi Cicero egregiam Enumerationem habet, in qua recenſitis ſingulorum Judicum nominibus, ſubjungit ſingulorum dotes aliquas ſingulares. Legendus hic Locus.

Tertiò per Interrogationem Subjectioni junctam: ut Oratione de Provinc. Conſ. ubi n. 29. tractat Enumerationem per iſtas Figuras, oſtenditque, nihil eſſe, quod Cæſaris reditum in urbem remorari debeat. *Quid eſt, cur ipſe Cæſar in Provincia commorari velit, niſi ut ea, quæ per eum effecta ſunt, perfecta Reip. tradantur? Amœnitas eum, credo, locorum, urbium pulchritudo, hominum nationumque illarum humanitas & lepos, victoria cupiditas, finium imperii noſtri propagatio retinet. Quid illis terris aſperius?*

quid

quid incultius oppidis, quid nationibus immanius? quid porro tot victoriis præſtabilius, quid Oceano longius inveniri poteſt? An reditus in patriam habet aliquam offenſionem? utrum ad populum, à quo miſſus eſt? an apud Senatum, à quo ornatus eſt? an dies auget ejus deſiderium? an magis oblivionem? an laurea illa magnis periculis parta amittit longo intervallo viriditatem?

Inſignis eſt ille pro Corn. Balbo Locus n. 9. *Quid enim abeſt huic homini* (Cn. Pompejum intelligit) *quod ſi adeſſet, juxe hoc tribui & concedi poſſe putaremus? Uſune rerum? qui pueritiæ tempus extremum principium habuit bellorum atque imperiorum maximorum? cujus pleriquæ æquales minùs ſæpè caſtra viderunt, quàm hic triumphavit? qui tot habet triumphos, quot oræ ſunt, parteſque terrarum? tot victorias bellicas, quot ſunt in rerum natura genera bellorum? an ingenium? cùm etiam ipſi caſus, eventuſque rerum, non duces, ſed comites ejus conſiliorum fuerint? in quo uno ita ſumma fortuna cum ſumma virtute certavit, ut omnium judicio, plus homini tribui, quàm deret, videretur? an pudor? an integritas, an religio in eo, an diligentiâ unquam requiſita eſt? quem Provinciæ noſtræ, quem liberi populi, quem Reges, quem exteræ gentes caſtiorem, moderatiorem, ſanctiorem non modò non viderunt, ſed aut ſperando unquam, aut optando cogitaverunt?*

Et laudato ſuprà loco pro Domo ſua n. 59. item 7. Ver. n. 125. & Phil. 7. n. 21. pro Domo n. 95.

Illuſtris & illa pervulgataque eſt Enumeratio per diſtributionem, qua, in Plinii Panegyrico, Trajani in urbem ingreſſus deſcribitur, & publica lætitia ita pingitur: *Ergo non ætas quemquam, non valetudo, non ſexus retardavit, quominùs oculos inſolito ſpectaculo impleret. Te parvuli noſcere, oſtentare juvenes, mirari ſenes, ægri quoque neglecto medentium imperio, ad conſpectum tui, quaſi ad ſalutem, ſanitatemque prorepere. Alii ſe ſatis vixiſſe te viſo, te reperto, alii magis vivendum eſſe ſibi prædicabant. Videres referta tecta & laborantia, oppletas undique vias, alacrem hinc inde populum, &c.*

EXER-

EXERCITATIO.

Minervæ apud Jovem Oratio in Bacchum vini inventorem.

Locus ab Enumeratione Partium.

SYNOPSIS.

Exord. CONquereretur, quòd Dii, qui præter cæteros opitulari mortalibus deberent, iidem plerumque maximè omnium noceant.

Propoſitio. Dicet, nullum ſupereſſe ſibi in orbe perfugium, ex quo vini uſum Bacchus intulit: idque tractabit per Enumerationem vitiorum, quæ ſapientiam fugare ſolent.

Confirmationem petet ab illa corruptela, quam vini uſus invexit; & per Enumerationem recenſebit malos vini effectus, propter quos ſibi ulteriùs non liceat cum hominibus verſari. Addet, nullam eſſe ætatem, aut conditionem ab illa corruptela immunem.

Concludet rogando Jovem, vel ut vites omnes perdat, vel ut patiatur æternum facere ſe cum terris divortium.

ORATIO.

Quonam infelici gentis humanæ fato fieri dicam, æquiſſime rerum omnium pater ac moderator Jupiter; ut qui præter cæteros mortalium commodis invigilare ac providere deberent Dii immortales, iidem obeſſe hominibus quàm maximè, & graviſſimum importare detrimentum inveniantur.

(*Enumeratio per repetitionem.*) Equidem dolebam hactenus, quòd regendis mortalium animis æterno fatorum conſilio præpoſita, eorundem fugere conſortium identidem cogerer, dum alii ambitioni ſerviunt, alii ſtudent avaritiæ, alii mollibus deliciis voluptatibuſque diffluunt, alii odiorum ſtimulis irarumque fluctibus abripi ſe patiuntur, & tam inſanas cupiditates nimia Superi indul-

indulgentiâ plerumque fovent ac nutriunt. Verùm ex quo pernicioſum vini uſum imprudens Bacchus terris intulit, quis ſupereſſe mihi poteſt apud homines locus, quod ſecretum in orbe toto perfugium eſt, quod inacceſſam eorum furori ſecuritatem præſtet?

Teſtem te appello, Jupiter æquiſſime; (*Enumeratio per Effecta*) vidiſti enim, & tuis uſurpaſti oculis, quantam illecebroſus ille & deteſtabilis liquor mortalibus corruptelam attulerit. Hinc lites, rixæ, jurgia, contentiones, bella, cædes naſcuntur. Hinc proditiones amicorum, familiarum ruinæ, Rerumpublicarum everſiones promanant; nullum denique ſcelus, nullum magnum facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum capitalis illa peſtis non impellat. Hæc labes cætera animi corporiſque vitia accendit atque exſtimulat: hæc temeritatem ſufficit ad ambitionem, faces atque incendia miniſtrat ad iram atque odium, furorem affert ad vindictam, illecebras parat ad voluptatem; cùmque homini nihil præſtabilius mente Superi dederint, huic divino muneri ac dono nihil tam inimicum eſt, quàm vinum: neque enim vino dominante temperantiæ locus omnino eſt, neque in ebrietatis regno virtus ulla poteſt conſiſtere.

(*Enumeratio per Diſtributionem.*) Saltem ſi qua pars humani generis à teterrima vini corruptela immunis haberetur; ſi qua ætas, aut ſi qua vitæ conditio præcavere ſibi ab ipſius illecebris atque lenociniis valeret, ſi quis angulus in orbe toto, quem metuenda peſtis illius contagio non afflaſſet. At ubi gentium non dominatur illa? quem non inficit? cui pacit? Depravat juvenes, viros corrumpit, dementat ſenes, egenos ac locupletes, viros ac mulieres perdit ac labefactat.

Quare vide, amabo, prudentiſſime Jupiter, vel ut vites omnes, quàm latè patet orbis, radicitùs eruas atque extermines; vel ſi graſſari peſtem illam diutiùs permiſeris, noli mihi ſuccenſere, ſi relictis deinceps terris, æternum cum humano genere divortium fecero.

ALIA

Alia Exercitatio.

Bacchi apud eumdem Jovem Oratio pro ſui defenſione.

Synopsis.

Exord. DEplorabit ſortem ſuam, quòd beneficia ſua, pro quibus laudari debuiſſet, pejorem in partem trahantur.

Propoſitio. Dicet nihil eſſe tam bonum, quo quis abuti non poſſit; adeòque, ſi vinum propterea damnatur, quòd eo quidam abutantur, cætera etiam vituperari debere: idque tractabit Enumeratione rerum bonarum, quæ pravo uſu perincioſæ fiunt.

Confirmationem petet ab iis commodis, quæ vinum affert: dicetque per Enumerationem, vires reficere, ſuſtentare ſtomachum, vitioſos humores pellere, curare morbos, &c.

Deinde tantò amplius eſſe beneficium demonſtrabit, quantò ad plures pertineat; quod explicabit per Enumerationem.

Concludet, Minervam admonendo, ut ab increpatione abſtineat; ſed provideat pro ſuo munere, ut apud mortales vini uſum ſapienter temperet.

Oratio.

Quàm luctuoſo fieri meo fato dicam, æquiſsime rerum omnium moderator, Jupiter, ut vel impenſa à me liberaliùs beneficia deteriorem in partem accipiantur, nihilque præter contumelias atque obtrectationes videar experiri, unde laudis plurimum ac commendationis expectare debuiſſem?

Ecce dies mihi coram te dicitur, & apud æquiſsimum tuum tribunal impertiti mortalibus vini reus accuſor. Novum crimen, Deorum Pater optime, & ante hunc diem prorſus inauditum ſapientiſsima ſoror mea ad te detulit. At enim cœleſti illo munere homines infidi abutuntur.

Nam quò recidimus, amabo, ſi pravus rerum quarumque bonarum uſus beneficis earundem auctoribus imputetur? (*Enumeratio per Repetitionem*.) Plutum accuſa patruum tuum tot opum, tot divitiarum largitorem; accuſa Cererem fructuum omnium, quibus veſcuntur homines, artificem; accuſa propagatorem luminis Apollinem; tete, Soror, accuſa bonarum Artium inventricem; imò accuſa ipſum rerum omnium effectorem atque architectum Deorum parentem. Nam quota pars eſt rerum iſtarum, quas impertiiſſe ſe hominibus liberaliter Superi pro ſe quiſque gloriantur, quam, dum perperam iiſdem utuntur, mortales non depravent atque corrumpant?

Vide ergo, vel ut Superos omnes, cuicumque opitulari mortalibus conati ſunt, pariter accuſes, vel fateare, quàm immeritò inventum à me vini uſum improbaveris. Nam quid majus tandem meliuſve datum hactenus eſt, aut futuris retro temporibus unquam donabitur? (*Enumeratio per Effecta*.) Quid cœleſti illo liquore pretioſius, qui vires reficit, ſuſtentat ſtomachum, cor exhilarat, vitioſos procul humores pellit, certumque adversùs varia morborum contagia remedium ſuppeditat? Quid vino potentius, quod animos exſuſcitat, ingenii igniculos accendit, robur inſpirat, & ad difficilia quæque, atque ardua ſuperanda adjumento eſt?

Et enim vinum tibi non placet, Minerva; (*Enumeratio per diſtributionem & per Effecta*) at quotus eſt tandem, non hominum dico, ſed Deorum cui non placuerit? Adoleſcentiam recreat, corroborat juventutem, ſenectutem alit ac fovet, res adverſas leviores facit, ſecundas lætiores. In luctu ſolatio eſt, curas abigit, mœrorem diſſipat, denique nullus eſt in orbe toto angulus, ubi, pro conceſſo gratiſſimo munere, pares mihi, ut decet, gratulationes non deferantur.

Parce ergo, Soror amiciſſima, vel increpare memet duriùs, quaſi peſtiferùm quoddam veneni genus terris intuliſſem, vel ſaluberrimum vini munus acerbiùs execrari. At tu potiùs pro ſapientia tua, & conceſſa tibi apud mortales auctoritate, provide diligenter; ita temperari vini uſum, ne quis, vel tu, vel Deorum alius impenſum à me liquorem illum beneficum expoſtulare poſſit.

ALIA

Alia Exercitatio.

Jonathas ad Saulem pro Davide.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet non tam ſua in Davidem benevolentia, quàm ſuo in patrem ſtudio & populi gratia adductum fuiſſe, ut pro Davide roget veniam.

Propoſitio. Oſtendet quanti interſit & patris & totius populi gratia adductum fuiſſe, ut pro Davide roget veniam.

Confirmatio. Id probabit per Enumerationem partium, demonſtrando, quanto David ſit apud omnes in pretio, quem tamquam totius gentis columen ac præſidium venerantur, & vocem illam, *omnes*, diſtribuet ſuas in partes.

Deinde idem probabit per illam Enumerationam, revocando patri in memoriam, quanta populi Iſraelitici ipſiuſque Saulis gratia David fecerit; ut Sauli obſequens apertis periculis caput devoverit, ut Philiſtæos repreſſerit, & ipſorum Ducem Gigantem immaniſſimum interfecerit.

Confutatio. Diluet Saulis ſuſpiciones, rogabitque patrem, quid velit in Davide plectere? & per Enumerationem illuſtratam Subjectione innocentem probabit: Deinde Patrem admonebit dedecoris, quod ſibi Davidis morte accerſeret. Quid enim omnes dicent? quod amplificabit Enumeratione.

Concludet deprecando patrem, per quidquid habet chariſſimum, ut Davidi parcat.

ORATIO.

Etſi me meus in Davidem amor, Pater amantiſſime, adhortatur ſatis, ut ipſi graviſſimo capitis in diſcrimine poſito pro virili parte ſuppetias feram; hoc tamen lubentiùs paratæ fortiſſimo viro mortis deprecator accedo, quòd populi ſalus atque ipſius gloria cum illius vita conjuncta ſit. Sic eſt enimverò, Pater amantiſſi-

me; nam da mihi hanc veniam, ut palam & apertè profitear, quàm gravis immineat populo Iſraelitico pernicies, quàm turpis nomini tuo labes inurenda ſit, ſi quid in Davidem durius ſtatuatur.

Perniciem dico imminere toti populo graviſſimam: quis enim neſcit, quantas & quàm meritas univerſus populus ſpes in Davide repoſitas habeat; quem terrorem hoſtium, libertatis aſſertorem, vindicem ſalutis, patriæ columen, univerſæ gentis præſidium toties expertus eſt? (*Enumeratio per Repetitionem.*) Quis ſuas fortiſſimo viro fortunas, opes, vitam, ſecuritatem ac pacem acceptas non debet? quis illius gratia ſe ſuaque omnia ultrò volenſque non devoveat? quis ſublato illo concidendum ſibi eſſe pariter non putet? Hunc norunt pueri, oſtentant juvenes, ſenes mirantur, ipſæ mulieres inſolitis laudibus extollunt. (*Enumeratio per Diſtributionem.*) Illum milites in caſtris, proceres in aula, univerſus in civitate populus, tuque adeò, Pater amantiſſime, publicæ ſalutis tutorem ac defenſorem non ſemel appellaſti.

Neque verò tam glorioſum nomen nullo ſui capitis diſcrimine, aut nulla rerum geſtarum gloria promeruit. Nam quid hìc tibi revocem in memoriam, quæ noſti ſatis, quot & quanta tua & populi totius gratia præſtiterit? (*Enumeratio per Effecta*) Tacebo, ut tibi obſecutus graviſſimos quoſque periculorum caſus non refugit: non commemorabo, ut inuſtam nomini noſtro labem ipſo hoſtium in ſanguine abſterſit: ſilebo, ut tumidos Philiſtæorum faſtus repreſſit, vires fregit, copias fudit, exercitus delevit, & ſuperbiſsimum ipſorum ducem Goliath, virum illum inſoleſcentem plus æquo immaniſſimi corporis robore, & nobis ferociter inſultantem proſtravit, & tam inſigni facinore hærentem jam diu populorum animis metum depulit.

Quamquam nihil moror, Pater amantiſsime: quin Davidem de te, totaque gente noſtra tam benè meritum morte afficias, ſi quid erraſſe ipſum noveris. At quod plectis in ipſo ſcelus? quo demum flagitio indignationem tuam promeruit?

(*Enumeratio per Interrogationem & Subjectionem.*) An initi cum patriæ hoſtibus conſilii reum accuſas? at quod eſ-

ſe po-

ſe potuit illi cum Philiſtæis commercium, quos ad hunc uſque diem ad internecionem perſecutus eſt? An detrectato imperio rebellem ac contumacem arguis? at quàm obſequens tibi, & quoties vel ipſo capitis periculo extitit? An tibi ipſi molitum inſidias ſuſpicaris? at Davidis animus expertus es ſatis, cùm vitæ tuæ dominus atque arbiter, ſuas à capite tuo; vel cùm ipſum ad necem acriùs perquireres, manus abſtinuit.

Ah! ne igitur, Pater amantiſſime, virum innocentem, nobis tam utilem ac neceſſarium, ulteriùs perſequere. (*Enumeratio à Conſequentibus.*) Nam quid loquentur de te omnes, ſi quid gravius in Davidem peccaveris? Quid dicet Iſraeliticus populus, quem tot ac tantis eripuit cladibus ac ſervavit? quis erit ſermo exterarum gentium, quæ invictum fortiſſimi viri robur ſuſpexere? quid ipſi hoſtes, quid Philiſtæi ſentient, cùm ſublatum à te illum noverint, per quem tot annos adversùs graviſſimos ipſorum impetus regnum tuum ſtetit inacceſſum? Tune, ut iræ morem geras, exterorum, hoſtium, tuorum odium ac malevolentiam incurras? Imò, imò, declina labem illam ac dedecus, quod nomini tuo inureres. Hoc te filius tuus Jonathas, per quidquid in vita tibi charum eſt, orat atque obteſtatur. Patere, ut exorem à te hominis amiciſſimi vitam: hanc mihi impertire paternæ charitatis partem: da vivere illum incolumem, quo perempto mihimetipſi perire neceſſe ſit.

CAPUT V.

Locus à Notatione Nominis & Conjugatis.

UTrumque hunc Locum ad idem caput revocamus, propter eam, quam habent inter ſe affinitatem, cujus utriuſque tametſi rarus eſt apud Oratores uſus, quia levioris eſt ad perſuadendum ponderis; tamen quia plurimùm valet ad delectandum, nonnunquam à Tullio cæteriſque Oratoribus uſurpatur.

Quid eſt Notatio nominis?

R. Eſt Locus verborum originem & ſignificationem inquirens. Sic Conſul à conſulendo, Senatus à Senibus, Imperator ab imperando dicitur. Ita Cicero Notatione nominis uſus eſt in Verrem, facetè ludens in feſta Verrea, quæ Verres in Sicilia ſuo nomine inſtitui curaverat. 4. Verrina, num. 52. *O præclara Verrea! quò enim non acceſſiſti, quò non attuleris tecum iſtum diem? Etenim quam tu domum, quam urbem adiiſti, quod fanum denique, quod non everſum à te atque exterſum reliqueris? Quare appellentur ſanè iſta Verrea, quæ non ex nomine, ſed ex moribus naturaque tua conſtituta eſſe videantur.*

Quomodo probares à Notatione, Neronem non eſſe inter Imperatores reponendum?

R. Hoc modo. Ille non fuit Imperator, qui ſibi non imperavit; ſed Nero ſibi non imperavit; ergo Nero non fuit Imperator.

Quomodo ornandus hic Locus?

R. Tractari ornatè poſſe Notationem nominis, 1. Per Comparationem. 2. Si vel perſonæ vel rei ſunt nomina illuſtria, ita tractabis illa, ut ex ſingulorum interpretatione redundet aliqua commendatio; ſin turpia ſint, aliquod vituperium: v. g. ſi quem commendare volueris ab ipſo *Magni* nomine, 1. Comparabis nomen iſtud cum clariſſimis aliis nominibus, puta cum nomine, *Pacifici*, *Felicis*, *Pulchri*; *Juſti*, & oſtendens, *Magni* nomen cæteris omnibus titulis eſſe præponendum, 2. Ab ipſa nominis ſignificatione accipiens ſingillatim omnes illos honores, quibus nomen iſtud inſignitur, ita ut demonſtres aliquid in eo eſſe oportere, qui tale fert nomen, ut rebus in cæteris pariter excellat; ſicut quicumque Magnus ſit, ad ea, quæ magna ſunt & illuſtria, incendi atque inflammari debeat.

Quid ſunt Conjugata?

R. Sunt ea, quæ ab uno eodemque nomine ſeu vocabulo derivantur, eique ut communi jugo ſunt quaſi religata, v. g. ab iſta voce *Imperium*, derivantur, *Impero*, *imperator*.

Quomodo probares à Conjugatis, Judicem humanum eſſe oportere?

R. Hoc modo. Homo debet eſſe humanus; ſed Judex eſt homo; ergo Judex debet eſſe humanus.

Ita

Ita Cicero pro Marcello n. 11. probat, Cæſarem invictum eſſe oportere, qui clementia & æquitate animi victoriæ conditionem ſuperaverit. *Ceteros quidem omnes victores bellorum civilium jam ante æquitate & miſericordia viceras; hodierno die te ipſum viciſti. Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu poſſit, atque ego ipſe cogitans ſentio. Ipſam victoriam viciſſe videris, cùm ea ipſa, quæ erat illa adepta, victis remiſiſti. Nam cùm ipſius victoriæ conditione jure omnes victi occidiſſemus, clementiæ tuæ judicio conſervati ſumus. Rectè igitur unus invictus es, à quo etiam victoriæ ipſius conditio viſque devicta eſt.*

Ibid. n. 32. *Arma ab aliis poſita, ab aliis erepta ſunt. Ingratus eſt injuſtuſque civis, qui armorum periculo liberatus animum tamen retinet armatum.*

Et Lib. 4. Tuſculanarum Quæſtionum n. 57. *Quis enim poteſt, in quo libido cupiditaſve ſit, non libidinoſus & cupidus non eſſe? in quo ira, non iracundus? In quo angor, non anxius? in quo timor, non timidus?*

Et Oratione pro Roſc. Amer. nu. 16. *Etenim rectum putabat, pro eorum honeſtate ſe pugnare, propter quos ipſe honeſtiſſimus inter ſuos numerabatur.*

Item in Piſon. nu. 19. *Cùm enim eſſet omnis cauſa illa mea Conſularis & Senatoria, auxilio mihi opus fuerat & Conſulis, & Senatus.*

Et 2. Phil. n. 10. *Non tractabo ut Conſulem, ne ille quidem me ut Conſularem.*

Et lib. 3. de Natura Deorum n. 84. *Jam menſas argenteas de omnibus delubris juſſit auferri, in quibus, quod more Græciæ inſcriptum eſſet, Bonorum Deorum, uti ſe eorum bonitate velle dicebat.*

Quomodo ornandus & tractandus eſt hic Locus?

R. Egregiè tractari poſſe, 1. per Hyperbolem. Ut ſi de impio homine dixeris: non eſt tantùm impius, ſed ipſa impietas.

Item Cicero de Verre, 1. Verrina numer. 26. *Ut mihi non unus homo improbus opprimendus ſit, id quod Siculi petiverunt; ſed omnino omnis improbitas, id quod Populus Roman. jam diu flagitat, extinguenda atque delenda ſit.*

2. Per Paronomaſiam, ut 4. Verrina n. 129. Cicero de Aſtrologo loquens hæc ait: *Quæ iſte cùm cognoviſſet*

novus Aſtrologus, qui non tam cœli rationem quàm cælati argenti rationem duceret.

3. Per Aſteiſmum ſive per urbanam aliquam dictionem. Ut 4. Verrina n. 24. *Satiſne vobis magnam pecuniam Venerius homo, qui è Chelidonis ſinu in Provinciam profectus eſſet, Veneris nomine quæſiſſe videtur?*

4. Per Traductionem, ut Phil. 11. n. 36. *Animadverti P. C. dici jam à quibuſdam exornari etiam nimium à mè Brutum, nimium Caſſium ornari .·.·. Quos ego orno? nempe eos, qui ipſi ſunt ornamenta Reip.*

EXERCITATIO.

Pacifici nomen cæteris nominibus magnificis eſſe præferendum.

Locus à Notatione Nominis.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Dicet Orator, inter cætera nomina, quæ magni viri ambiunt, nullum eſſe Pacifici nomine illuſtrius.

Confirmationem petet 1. à Comparatione cum clariſſimis aliis nominibus, puta, felicis, pulchri, magni, &c. dicetque Pacifici nomen iſtorum omnium nominum dotes virtuteſque complecti ac ſuperare.

2. Idem probabit argumento à Notatione nominis Pacifici, quod explicabit & interpretabitur per ſynonymas voces, & ſimilitudinem cœli, quod nunquam decorum eſt magis, quàm cùm ſerenum eſt: tale eſſe imperium, quod nunquam illuſtrius eſt, quàm cùm pace fruitur.

3. Oſtendet nomen illud omnes Principum dotes continere, ut qui Pacificum dixerit, felicem, pium, magnum, &c. dixerit.

Concluſionem traducet in Ludovici Magni laudes, qui nihil tàm viſus ſit affectare, quàm Pacificum videri.

ORA-

O R A T I O.

Cùm multa magnaque ambitioſiùs conquiſita ſunt à Principibus viris nomina, quibus ſe ſuorumque facinorum memoriam poſteritati commendarent; tum certè nullum unquam extitit tam ſplendidum, tam illuſtre, tam magnificum, quòd cum Pacifici nomine, gloria, ſplendore, magnificentia certare poſſit.

(*Notatio per Comparationem.*) Quod enim mihi nomen cum glorioſo Pacifici nomine conferas? an Felicis? nomen beatum per ſe quidem, ſed fortunæ magis quàm moribus convenit. An Pulchri? jucundum enimverò, & ſuave; ſed eſt ea laus corporis, non animi. An Magni? vox ipſa magnifica, plena majeſtatis, ſed in ea plus ambitionis interdum ſolet eſſe, quàm gloriæ. At, cùm Pacifici nomen appellamus, non inanem aliquam tribuimus gloriolam, quæ cum pulchritudine defloreſcat, non alienam, cujus in ſocietatem venire fortuna poſſit, non ambitioſam, quæ vanitatis habeat plurimum, parum dignitatis; ſed veram, gravem, ſolidam, eamque, quæ cæterorum nominum virtutes omnes ac dotes compleɥatur, & longo intervallo ſuperet.

(*Notatio per Interpretationem.*) Pulcrum etenim & illuſtre Pacifici nomen eſt, plena dignitatis appellatio: atque ut nulla cœli facies plus oſtentat decoris atque pompæ, quàm quæ clemens eſt ac ſerena; ſic nunquam eſt imperii majeſtas anguſtior, quàm cùm ſuavitate & quaſi ſerenitate pacis ornatur. Popularis hic titulus idemque divinus, quo laudes Principum omnes & ſplendida nomina, veluti ſole, minorum ignium lumina continentur; ut qui Pacificum dixerit Regem, idem & Patrem patriæ, & populi delicias, & optimum Principem, & Pium, & Felicem, & Magnum appellet, nomine uno tam ambitioſa nomina repræſentans.

Quare hanc ſibi formam imperii Regum omnium ſapientiſſimus Ludovicus Magnus ſemper propoſuit, qui cùm regni habenas capeſſere primùm cœpit, Regem ſe non credidit futurum, niſi Regnum, quod laceratum diſcor-

diis & tumultibus perditum regni ſpeciem vix habebat, quietum ac tranquillum conſtituta pace obtineret. Qui quoties provocatus ac laceſſitus bellum inferre compulſus eſt, ſic uſus eſt victoria, ut pacem volentibus daret, invitis imponeret; qui fœderatas totius Europæ vires dum frangeret tam feliciter ac debilitaret, eo conſilio pugnabat ac vincebat, ut belli paciſque arbiter longam ac ſecuram non ſuis modò, ſed alienis tranquillitatem conciliaret; qui partis tot victoriarum ſuarum monumentis etiam hodie cedere non dubitat, ut pulſam jam diu & exulantem crudioris belli diuturnitate pacem revehat, & tam Imperio Gallico, quàm univerſo orbi feliciter redonet.

EXERCITATIO.

Nero nunquam fuit Imperator.

Locus à Conjugatis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, parum eſſe, ſi quis Imperatoris nomen affectet, niſi vim nominis illius omnem impleat moribus.

Propoſitio. Quæret à Nerone, quo pacto nomen uſurpare Imperatoris audeat, qui flagitiis omnibus nominis illius dignitatem violaverit; & per Hypotypoſim Neronis vitam diffluentem deliciis, & omni ſcelerum colluvie concretam deſcribet.

Confirmatio. Dicet, nunquam Neronem imperaſſe populis, niſi quis putet eum imperitare populis, qui eoſdem virgis laceret, affigat cruci, & incendio deleat. Hic exagitabit Neronis crudelitatem ac ſævitiam.

Addet, eum appellari Imperatorem non poſſe, qui ſibi ipſe imperare neſciat; cui avaritia, libido, iracundia dominentur.

Concludet dicendo, Neronem ex albo Imperatorum eſſe expungendum.

ORA-

O R A T I O.

Laudetur enimverò hic Imperator, aut etiam appelletur, aut hoc nomine dignus putetur, qui non inanem tantùm ac vacuam tanti nominis umbram affectat, ſed rem ipſam profitetur moribus, & rebus præclare geſtis promeretur,

(*Nero non fuit Imperator, qui Imperii dignitatem violavit.*) An te, mortalium flagitioſiſſime, ut Imperatorem nuncupem, aut imperaſſe unquam crediderim, qui nec virile quidquam habeas præter nomen? Age enim, quis tandem ſervus, ſi tu Imperator? an tu Imperatorem inſignibus, non animo, factis virtutibuſque diſtinguis? Putas in veſtitu molli, madente coma, compoſito capillo, laſcivientibus oculis, inceſſu fracto, in conviviis, in choreis, in ſtupris Imperatorem Romanum quiſquam agnoſcat? Egregiam enimverò Imperatoris ſpeciem! exemplum Imperii veteris! imaginem antiquitatis! Reipublicæ columen, & dignum avita virtute monumentum!

Et tu mihi mentionem facies Imperii tui? te imperitaſſe Populo Romano jactitabis? Ede nobis aliqua, ſi potes, Imperii illius tui monumenta: cedò, (*Nero non fuit Imperator, qui populis non imperavit*) quid in commune bonum, quid in privatorum commoda, quid in civitatis & univerſæ Reip. decus & ornamentum contuleris. Video laceratos virgis cives, affixos cruci clariſſimos viros, truncata avulſaque membra; video oblita pice, &, totidem veluti faces, collucentia Romanorum corpora; video extincta Reip. lumina, ſublata civitatis ornamenta, fumantem miſerabili incendio Romam, & illatas quamcumque in partem, Nerone imperante, flammas; Hæ ſunt triſtiſſimæ dominatus tui reliquiæ; his te facinoribus Populo Romano Imperatorem approbaſti,

(*Non fuit Imperator Nero, qui ſibi ipſe non imperavit.*) Quanquam quid tam mirum aut inſolens videri debet, non potuiſſe Neronem imperitare populis, qui ſibimet ipſe nunquam imperavit? Quomodo enim, aut cui tandem imperet, qui improbiſſimis dominis, turpitudini ac dedecori parere conſueverit? cui avaritia imperet, in-

ſultet

ſultet iracundia, libido dominetur, & cæteræ labes animi turpiſſimum ſervitutis jugum imponant?

Expungatur igitur & eradatur penitus Imperatorum Romanorum ex albo Neronis nomen, qui nec populis, ut decet, nec ſibi, ut par erat, potuit imperare. Obliteretur, ſi poteſt, hominis nequiſſimi memoria, & de triſtiſſimo Imperii funeſtiſſimi tempore omnis retro poſteritas conticeſcat.

ALIA EXERCITATIO.

Locus à Notatione Nominis & Conjugatis.

Horatius ad Vinnium Aſellam, qui ſe offenſum putabat, quòd ille, in ſua ad eum Epiſtola, ad Aſinæ nomen, quod tulerat pater ejus, alludere maligniùs viſus eſſet.

SYNOPSIS.

Exord. Significabit, quanti ipſum & totam ipſius familiam ſemper fecerit.

Propoſitio. Dicet, nihil debere ipſi dolendum videri, quòd ludere viſus fuiſſet in paternum nomen.

Confirmatio. Oſtendet à Notatione nominis nihil conferre vel ad probrum vel ad commendationem ea nomina, quæ homines fato potiùs neſcio quo, quàm ullis ſuis aut virtutibus aut vitiis ſortiti ſunt. Sed laudem ac gloriam repeti ab uniuſcujuſque meritis: hæc eſſe quæ homines commendant.

Addet à Conjugatis, quemadmodum illuſtria nomina non illuſtrant eos, qui illa gerunt, niſi eadem virtutibus ſuis commendent; ſic ridicula nomina nihil obeſſe cuiquam, cujus in moribus nihil ſit ridiculum.

Concludet, adhortando Vinnium, ut pergat eſſe vir bonus ac ſtrenuus; ſic non vertendum probro, quòd Aſina pater dictus eſſet, & ipſe Aſella vocaretur.

O R A T I O.

Nam quid doles, Amice Vinni? quid expoſtulas? quid te offenſum à me fuiſſe criminaris? neſcis ergo quanti te ſemper totamque Aſellarum cognationem fecerim? quanti nunc quoque te faciam, cui, quod eſt cumque apud me pretioſiſſimum, ultrò volenſque crediderim? quem putaverim inter reliquos maximè idoneum, qui verſiculos meos Cæſari redderes?

At enim luſi paternum in nomen; viſus ego ſum jocari, quòd ab Aſina patre, Aſella vocareris: hinc te deſpectum & irriſum putas. Næ aut injuriam facis, Amice Vinni, niſi factum id joco & amanter, uti inter amicos ſolet, arbitreris; aut certè erras graviter, ſi nomen illud, quod geris, verti in contumeliam poſſe exiſtimas.

Mihi crede, Amice Vinni, nihil juvant vel ad probrum vel ad condemnationem ea nomina, quæ natalium fato potiùs, quàm ulla meritorum ratione obtigerunt. Totum hoc fortunæ eſt, quæ in componendis diſtribuendiſque nominibus, uti cæteris in rebus ludit, & pro innata levitate juveniliter exultat. Tu ne quidquam hìc vindices tanquam tuum, quod unum ad voluntatem fortuna moderatur, aut tibi doleas irrogatum, quod ſortis ludibrium effecit? Non nititur fundamento tam fragili vera ac germana laus; neque probrum ac turpitudo tam futilibus ex cauſis oriri ſolent. Factis ſe ſuis quiſque commendat aut dedecorat, nec niſi virtutibus aut vitiis debet, quòd glorioſus vel infamis habeatur. Eſto, ludricum quid ac ſtupidum etiam ſonet Aſellæ nomen, propter eam, quam habet cum Arcadicæ pecudis appellatione affinitatem; at quis hoc imputet tibi, qui vir gravis, qui ingenioſus etiam apud omnes audias? Vides, Amice Vinni, quàm ſeriò nunc tecum agam, & quàm minimè velim, ut credas, minùs te amari à me, aut etiam minoris æſtimari.

Dic mihi, quæſo; an illi homines, quos ſuſpexit antiquitas, & admiramur tantum hodieque, gloriam ſuam debent ſpecioſis illis nominibus, quæ geſſerunt? an non potiùs rectè factis ac virtutibus illuſtria ipſa nomina, quæ ferebant, accepta gratulabantur? An ipſorum poſte-

poſteri, qui eadem illa nomina ſimul cum vita traxerunt à Majoribus, decus ullum aut ſplendorem hinc habent, niſi nominum ejuſmodi gloriam ſplendidis facinoribus tueantur? Et hoc perſuadeas tibi, Amice Vinni, nihil obeſſe cuiquam ridiculum quantumvis nomen, ſi nihil ſit in moribus ac vita; quod rideri meritò poſſit.

Quare, ſi me audis, perge vir eſſe bonus ac ſtrenuus; fuge otium, & aſſiduis, ut ſoles, inſiſte laboribus, nemo ut ſtuporem tibi vel deſidiam exprobrare poſſit. Tum demum ſecurus vive; neque metuendum tibi puta, ne paternum Aſellæ nomen tibi unquam in contumeliam vertatur.

CAPUT VI.

Locus à Genere & Specie ſeu Forma.

TAmetſi apud Philoſophos multum ponitur diſcriminis genus inter & ſpeciem; plerumque tamen apud Oratores utrumque ita promiſcuè confunditur, ut quidquid habet multa infra ſe, ſive ſpecie ſive ſolo numero diverſa, genus appelletur.

Quid eſt ergo Genus?

R. Eſt illud, quod commune multis res varias ſpecie differentes infra ſe continet.

Quomodo probares à Genere, amandam eſſe prudentiam?

R. Hoc modo. Virtus eſt amanda; ſed Prudentia eſt virtus; ergo Prudentia eſt amanda.

Quis porro Loci illius eſt uſus?

R. Hoc Argumenti genus adhiberi frequentiùs in Exordiis. Hìc enim Orator præmittere quædam ſolet generatim & universè, quæ rationem Theſis habent, unde deſcendit ad Hypoteſim. Ita Demoſthenes laudaturus eorum prudentiam ac fortitudinem, qui pro patria ceciderant, duo præmonet eſſe virtutis principia, prudentiam & fortitudinem; quarum altera, quid ſit agendum, præſcribit; altera exequitur. Cavendum autem Oratori præcipuè, ne in Genere diutiùs immoretur, tum præſertim cùm apponitur loco Quæſtionis indefinitæ. Eſt enim

enim puerile vitium, hærere longiùs in Theſi, quàm in Hypotheſi.

Argumenti verò quod à Genere ducitur vis in eo eſt, quòd, quidquid Generi tribuitur vel negatur, id Speciei pariter, ſive rei ſingulari ſub genere contentæ tribuatur vel negetur; v. g. qui probaverit virtutem eſſe excolendam, is eodem pacto probaverit temperantiam vel fortitudinem eſſe excolendam; rurſus qui oſtenderit, aliquem nulli vitio affinem eſſe, ille oſtenderit, eundem nec avaritiæ nec ebrietati eſſe obnoxium.

Exemplum Generis egregium habes apud Ciceronem pro Milone n. 9. ubi probat, fas eſſe occidere inſidiatorem, hoc argumento.

Si licet occidere hominem, maximè inſidiatorem, ſed licet aliquando occidere hominem; ergo licet occidere inſidiatorem.

Omiſſa propoſitione, quæ per ſe clara eſt & evidens, deſcendit ad Aſſumptionem, quæ generis rationem habet, & probat, licere aliquando occidere hominem, 1. Inductione exemplorum n. 7. *Negant intueri lucem fas eſſe ei, qui à ſe occiſum eſſe hominem fatetur. In qua tandem urbe hoc homines ſtultiſſimi diſputant? Nempe in ea, quæ primum judicium vidit de capite M. Horatii, fortiſſimi viri, qui nondum libera civitate, Populi Rom. comitiis liberatus eſt, cùm ſua manu ſororem interfectam eſſe fateretur ..... Niſi verò exiſtimetis dementem P. Africanum fuiſſe, qui, cùm à C. Carbone Tribuno plebis in concione ſeditiosè interrogaretur, quid de Tib. Gracchi morte ſentiret, reſpondit, jure cæſum videri. Neque enim poſſet aut Hala ille Servilius, aut P. Naſica, aut L. Opimius, aut C. Marius, aut me Conſule, Senatus non nefarius haberi, ſi ſceleratos cives interfici nefas eſſet.*

2. Ab armis quæ ferre homines ſolent, & reliquis adjunctis, num. 10. *Quid comitatus noſtri, quid gladii volunt, quos habere certè non liceret, ſi uti illis nullo pacto liceret?*

3. Ab ipſa Lege naturali n. 10. *Eſt enim hæc non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti; non inſtituti, ſed imbuti ſumus; ut, ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, ſi in tela*

aut

aut latronum aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expedienda ſalutis, &c.

4. Ab auctoritate legis ſcriptæ, quæ dat facultatem ſui defendendi n. 11. *Et ſi perſapienter & quodam modo tacitè dat ipſa lex poteſtatem defendendi, quæ non modò hominem occidi, ſed eſſe cum telo hominis occidendi cauſa vetat, ut cùm cauſa, non telum quæreretur, qui ſui defendendi cauſa telo eſſet uſus, non hominis occidendi cauſa habuiſſe telum judicaretur.*

Habes aliud exemplum argumenti à Genere petiti in Oratione pro Cœlio; ubi cùm negare Tullius non poſſet, Cœlium in adoleſcentia ſua fuiſſe paulò liberioris ac ſolutioris vitæ, revocat quæſtionem ad Genus; & probat multa adoleſcentibus eſſe nonnunquam permittenda num. 28. *Datur conceſſu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates, quæ ſi ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles ac tolerabiles haberi ſolent.*

Et in Oratione pro Archia, cùm laudandum eum ſuſcepiſſet, revocat Hypotheſim ad Theſim; & humanitatis ſtudia arteſque liberales laudat impenſiùs à n. 19. ad 21. *Sit igitur ſanctum apud vos homines humaniſſimos, hoc Poetæ nomen, quod nulla unquam barbaries violavit. Saxa & ſolitudines voce reſpondent: beſtiæ ſæpè immanes cantu flectuntur atque conſiſtunt: nos inſtituti rebus optimis non Poetarum voce moveamur? Homerum Colophonii ſuum eſſe civem dicunt, Chii ſuum vindicant, Salaminii repetunt, Smyrnæi vero ſuum eſſe confirmant . . . Ergo illi alienum, quia Poeta fuit, poſt mortem etiam expetunt; nos hunc vivum, qui & voluntate & legibus noſter eſt, repudiabimus?*

Ita, parricidii accuſatus Roſcius Amer. ſic defenditur à Cicerone, ut plurima præmittat de gravitate illius ſceleris, & ab eodem deinde reum abſolvat & eximat, à n. 62. ad 72.

Prodeſt imprimis hoc argumenti genus, quando ratio aliqua difficilior refellenda, aut Oratori res eſt cum adverſario majoris cujuſdam auctoritatis, cui obtrectare palam non audet. Hoc præſtat egregiè Tullius in Oratione pro Muræna, ubi nactus adverſarium Catonem Philoſophum Stoicum, virum magni ponderis, quem probitas ſua atque auctoritas regebant, rem ita perficit, ut omiſſo

veluti

veluti Catone, Stoicam Philoſophiam, quam ille ſectabatur, vituperet audaciùs atque reprehendat, num. 16. *Fuit quidam ſummo ingenio vir Zeno, cujus inventorum æmuli, Stoici nominantur. Hujus ſententiæ ſunt graviſſimæ, & præcepta ejuſmodi. Sapientem gratia nunquam moveri, nunquam cujuſquam delicto ignoſcere; neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum & levem; viri non eſſe neque exorari neque placari; ſolos ſapientes eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos; ſi mendiciſſimi, divites; ſi ſervitutem ſerviant, Reges. Nos autem, qui ſapientes non ſumus, fugitivos, exſules, hoſtes, inſanos denique eſſe dicunt; omnia peccata eſſe paria; omne delictum ſcelus eſſe nefarium; nec minùs delinquere eum, qui Gallum Gallinaceum, cùm opus non fuerit, quàm eum, qui patrem ſuffocarit; ſapientem nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, ſententiam mutare nunquam. Hæc homo ingenioſiſſimus Marcus Cato auctoribus eruditiſſimis inductus arripuit, neque diſputandi cauſa, ut magna pars, ſed ita vivendi, &c.*

Hanc deinde doctrinam exagitat inſigniter more ſuo conſequentibus numeris.

Quid eſt Species?

R. Eſt res aliqua particularis, quæ ſub Genere, ſive ſub *Univerſali*, ut loquuntur Philoſophi, continetur.

Quomodo probares à Specie, laudandam eſſe virtutem?

R. Hoc modo. Laudanda eſt pietas; ſed pietas eſt virtus; ergo virtus laudanda eſt.

E X E R C I T A T I O.

Locus à Genere.

Adhortatio ad eos, qui liberales Artes exercent ut Ludovici Magni memoriam ſtudeant poſteritati commendare.

S Y N O P S I S.

HOc Argumentum Orator adhibebit petitum à Genere. Siquorum hominum immortalis memoria eſſe debeat, eorum maximè, qui multiplici virtutum gloria

excelluerunt; ſed aliquorum debet eſſe immortalis memoria; ergo, &c.

Omiſſa Propoſitione, quæ manifeſta eſt, veniet ad probandam Aſſumptionem, ſcilicet eſſe aliquos homines, quorum memoria debet eſſe immortalis: Hoc ipſum periodicè efferet Exordii loco.

Deinde rationes afferet Aſſumptionis.

Primam eliciet ab eo deſiderio, quod viri aliqua laude præſtantes ſuis relinquunt, dum excedunt è vivis.

Secundam à ſtudio eorum hominum, qui illuſtriorum virorum vitas ſcriptis ſuis commendavere, aut eorum, qui ipſorum imagines vel in marmore, vel in ære inciderunt.

Tertiam ab univerſo populorum omnium conſenſu, apud quos exſtant aliqua eorum monumenta, qui aliqua laude floruerunt.

Quartam ab ipſa tam liberalium, quàm cæterarum Artium natura, quæ eo potiſſimùm fine inventæ videntur, ut virorum illuſtrium memoriæ propagandæ ſervirent.

Tertiò per Anacephalæoſim reſumet allatas ſupra rationes, ex quibus concludet, iis deberi immortalitatem, qui aliqua laude præcelluerunt. Mox à Theſi deſcendet ad Hypotheſim; ut probet deberi eandem Ludovico Magno, qui non aliquo, ſed omni virtutum genere excellit.

Quartò id ipſum demonſtrabit per Enumerationem virtutum illarum, quibus Ludovicus præditus eſt, & præſtat illis Heroibus, quos Fabula commendavit.

Concludet dicendo, nullam eſſe Artem, quæ ab ejus laudibus conticeſcere debeat; & per Apoſtrophen ad ſingulas, iiſdem ſuas cuique partes præſcribet.

O R A T I O.

(*Theſis*) Eſt hoc ſingulare quorumdam hominum ac proprium veluti fatum, ut peculiari aliquo Superum munere terris conceſſi, & cæterorum exemplo nati eſse videantur. Verùm quò lætiùs excipi ſolent illi, dum naſcuntur, eò gravius, dum rapiuntur, deſiderium ſui relinquunt; ſic ut expleto, quantum homini jam permittitur,

titur, longioris vitæ curriculo, nemo vel prematurâ morte raptos non doleat, vel impertitam ipſis fuiſse, præter conditionem mortalium, immortalitatem non velit.

Hinc verò exarſit eruditorum hominum diligentia, ut, quos ſuſpexiſsent olim populi & amaviſsent, eorum mores ac virtutes ſcriptis in ſuis fideliter expreſsas relinquerent. Hinc ſtimulari ſe ſenſit Pictorum ſolertia: ut, dum nativis adumbrata coloribus illuſtrium virorum ora redderent, eorumdem abſentiam ac deſiderium quodammodo conſolarentur. Hinc & novos ſumpſit animos Sculptorum labor atque dexteritas in incidendis in marmore vel in ære Heroum ſuorum egregiis facinoribus: ut dum res ab illis tam bello quàm pace præclarè geſtas poſterorum oculis ſubjicerent, foverent perpetuò, quam illi concitabant olim admirationem ſui, neque eorum memoriam ſeneſcere unquam paterentur.

Scilicet illud eſt propagandæ apud poſteros illuſtrium virorum gloriæ deſiderium ejuſmodi, ut non injectum extrinſecùs, ſed innatum nobis videri poſſit; adeò ut nemo, niſi iniquus, ferat illorum obliterari memoriam, qui ſe, dum viverent, immortalitate dignos præſtiterunt. Cedò enim nationem hominum aliquam, tam incultam, tam agreſtem, tam barbaram, apud quam multa omnis generis monumenta non exſtent, quibus res à majoribus ſuis aliqua cum laude geſtæ commendantur.

Quid porro omnes literæ, quid diſciplinæ liberales, quid cæteræ inferioris nominis artes volunt, aut loquuntur? Quem demum ob finem inventæ, & tam diligenter excultæ, niſi ut magnorum virorum gloriæ famularentur? Quid Eloquentia admirabilius? quid Poeſi dulcius? quid Pictura vel Sculptura gratius? quæ vel inventæ nuſquam, vel in ortu ipſo cœpiſsent obſoleſcere, niſi in repræſentandis ſuo quæque modo clariſſimorum hominum virtutibus elaboraſsent. O nullis ſatis prædicandum laudibus parandæ illuſtribus viris gloriæ deſiderium, abſque quo non careremus modò tam egregiis omnium Artium monumentis, ſed ne ipſarum quidem nomen haberemus!

(*Hypotheſis*) Quòd ſi naturæ vox, eruditorum conſuetudo, unanimis populorum conſenſus, Artium omnium

Indoles & induſtria immortalitatem iis vindicant, qui aliqua virtutis laude, dum viverent, floruerunt; quantò potiori jure, qui Artes cujuſcumque generis exercent, de comparanda Ludovico Magno nominis immortalitate cogitabunt; qui non aliqua virtute, ſed univerſo virtutum agmine circumſeptus, dotes, quæ cæteros Principes commendavere, ſingulas in ſe uno complectitur?

Sed quæ par oratio tot prædicandis virtutibus eſſe poſſit? aut quid inter tam breves dicendi anguſtias vel delibare ex illis quidpiam confidamus? Nam dotes animi aggrediemur, an corporis? quàm ampla ſurgit Oratori, quàm magnifica de utroque prædicandi ſeges! Age enim quanta frontis dignitas! quàm vivida lux oculorum! quàm decens oris compoſitio! quàm nova totius vultus ſpecies atque amabilitas, quæ pulveris patiens atque ſolis, nec ipſis bellorum laboribus deteratur! Jam in inceſſu quanta gravitas, in corpore quàm juſta concinnaque conformatio membrorum, in homine toto quàm verenda majeſtas! Sic ut inter Aulicos ſuos, ſi quando permixtus inveniatur, nemini, qui ipſum nunquam viderit, liceat illum ignorare, aut Regem inquirere.

Quòd ſi tam eximias exhibet dotes corporis, quantò præſtantiores animi virtutes præ ſe fert? in eo quid non regium, quid non admirabile, quid non memoria digniſſimum? Eſt aliquis, qui de ingenii præſtantia, facilitate, perſpicacia certare cum ipſo poſſit, quem ſui, quem exteri graviſſimis de rebus dicentem & ex tempore reſpondentem toties obſtupuere? cujus ex ore nulla vox unquam effluxit, quæ longioris cujuſdam & altiſſimæ meditationis partus videri non poſſet? Quis eo vel in providendis rebus ſagacior, vel in adminiſtrandis ſapientior, qui æquabilem ac conſtantem longiſſimi regni fortunam prudentiæ imprimis ſuæ acceptam debet? qui regnare per ſe ſolus vel junior didicit? qui miniſtros ad pompam magis & magnificentiam, quàm ad neceſſitatem habet? Quis porro cupidior juris, & amantior æquitatis; qui vel propriis in rebus ſua unius ſententia ſæpè cauſa cecidit? Unde verò quemquam nactus eris, qui tanta cum poteſtate tantam moderationem conciliavit? Credent Poſteri ſic imperaſſe motibus animi Ludovicum, non modò nihil ut unquam iratus

pecca-

peccaverit, ſed nec protulerit quidpiam, quod vel offenſionem vel indignationem ſaperet? Denique mitto dicere, quàm ſit liberalis & magnificus, quàm bonus domeſticis, quàm amabilis cunctis & acceptus. Parcò memorare magnitudinem animi in periculis, in adverſis conſtantiam, modeſtiam in proſperis. Prætereo tenerrimam pietatem in Deum, ſtudium Religionis acerrimum, incredibilem vel inter proſperos armorum eventus pacis amorem.

Evolvat, per me licet, univerſus orbis Annales ſuos; ſcrutetur priſca monumenta vetus antiquitas; fingant ſibi vel ipſæ Fabulæ Heroem ad arbitrium, quem cum Ludovico Magno collatum velint.

Regem ergo tam multis ornatum virtutibus quis non extollat? Quæ facultas tandem ab ejus conticeſcat laudibus? Quis nomen ipſius toti poſteritati conſecrandum ultrò non ſuſcipiat?

Hunc Pictura, qualis eſt, talem futuris ætatibus repræſentet, & vividis, quantum poteſt, coloribus egregiam oris ſpeciem, dignam Heroe ſtaturam & ſpirantem in toto corpore Majeſtatem ſtudeat imitari. Erigat triumphales arcus Sculptura, quos nulla temporum ac tempeſtatum injuria diruat; incidat in ære atque marmore relatas ab eo victorias, expugnatas urbes, occupatas Provincias, fuſos exercitus, & conjuratas totius Europæ vires fractas toties ac debilitatas. Quod exequi Pictura, nec præſtare Sculptura poſſit, ſingulares ejus animi dotes ac virtutes Poeſis & Eloquentia commendent. Liberalem illum, magnificum, fortem, moderatum, clementem, juſtum, affabilem, pium, Superis perinde atque hominibus amabilem loquantur ac prædicent. Addat ſe reliquis Artibus Hiſtoria; & res ab eo geſtas, voces etiam ſingulas excipiat, & ſine fuco vel ceruſſa veritatis unius interpres monumentis publicis conſecret.

Denique ita conſpirent Artes univerſæ ad conſecrandum Ludovici Magni nomen, ut, quem jam univerſus admiratur orbis, eundem ventura retrò ſæcula ſuſpiciant ac venerentur.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Jonathas, quòd contra patris edictum paululum mellis guſtaſſet.

SYNOPSIS.

ARgumentum Defenſionis Orator petet à Genere, quod ſic informabit: Si quando lex mollem ac benignam interpretationem pati poteſt, maximè eorum gratia, qui nihil de lege audierunt; ſed lex benignam interpretationem pati poteſt aliquando; ergo, &c.

Omiſsa Propoſitione veniet ad Aſsumptionem, nimirum, lex mollem & benignam interpretationem aliquando patitur: idque dilatabit in Periodum, qua Exordium & Propoſitio continebuntur.

Rationem afferret, quia nullius unquam Legislatoris ea mens fuit, ut ſuas leges nulla emolliri interpretatione vellet.

Id verò probabit, quia neque ſapientiæ, neque æquitatis ipſorum fuiſset, ut nemo unquam à lege lata eximeretur.

Non fuiſset. 1. ipſorum ſapientiæ, quia prævidere illi non potuerunt varia locorum ac temporum adjuncta, in quibus latæ ab ipſis leges obſervari non poſsent.

2. Non fuiſset æquitatis, ſi eos violatæ legis reos haberi voluiſsent, qui eas non potuiſsent obſervare.

Denique relicta Theſi veniet ad Hypotheſim; per quam concludet, Saulem admonendo, non eſse plectendum Jonatham, niſi aut parum prudens, aut parum æquus videri velit, qui violatam legem in eo puniat, qui propter ignorantiam eamdem obſervare non potuerit.

ORATIO.

Etſi non is ego ſum, Princeps ſapientiſſime, qui vel commiſsam à ſupremo Numine legum conditoribus potentiam atque auctoritatem elevandam putem, vel populorum ſocordiæ indulgens plus æquo excuſare legum infractores

ctores velim; tamen nihil dubitem palam profiteri, vix eſſe poſſe legem ullam, quæ mollem interdum benignamque interpretationem non admittat.

Nam quis eſt, aut fuit unquam tam retinens juris ſui, aut debiti ſibi obſequii tam iniquus exactor; ut, quas ſancire leges meditaretur, eas ſic valere ſemper partem in omnem vellet, ut nullis incidentium rerum caſibus aut infirmari, aut etiam penitus abrogari pateretur? (*Theſis.*) Unum te mihi rei hujuſce teſtem appellare liceat, Rex ſapientiſſime; hunc tu Principem virum vel à ſapientia bellè comparatum, vel ab æquitate ſatis inſtructum æſtimares, qui in ſanciendis legibus, nulla locorum aut temporum expenſa ratione, nullo ætatum conditionumque delectu habito, ita ſeverè pronunciaret in omnes, ut neminem ab imperata lege immunem eſſe poſſe ſineret, & in quemcumque demum, qui legem non impleviſſet, non animadvertendum duriter arbitraretur?

Scilicet extitit aliquando, aut conſequentibus retro temporibus exiſtet Legislator aliquis tam perſpicax, & futuri poſt ſe temporis ſcrutator tam accuratus, ut prævíderit, nihil contingere unquam poſſe, quod latas à ſe leges infringeret, nihil quod eiſdem obſervandis moram afferret, nihil quod, ne minimè etiam implerentur identidem, prohiberet?

Quòd ſi Legislator nullus prævidere potuit, quæcunque interveniunt tam ſæpè implendæ legis impedimenta; imò ſi penitus ſenſit ac vidit, vel cùm ſuas omnibus leges diceret, non poſſe illas quibuſvis locorum ac temporum adjunctis ab omnibus obſervari, an foret ille arbitrio tuo juſtiſſimus, qui inſolita quadam præventus ſeveritatis laude, nullam admitti vellet ſancitæ legis interpretationem, ſed quamlibet omiſſæ legis offenſam eodem pariter modo mulctandam judicaret?

(*Hypotheſis.*) Quamobrem vide amabo, Rex ſapientiſſime, idemque ſtudioſiſſime cultor æquitatis, qua demum vel ſapientiæ vel æquitatis laude plectendum Jonatham tuum cenſeas, ad quem nulla pars imperatæ legis pertinuit? Tune eum teneri lege tua velis, cui, legem à te latam fuiſſe cùm ignoraret, nulla illius implendæ facultas ſuppetebat? Tune violatam ab eo legem reprehendas, eumdemque putes morte puniendum, qui legem, etiam cùm

voluiſſet, obſervare non poterat? Memineris potiùs ſolitæ prudentiæ tuæ atque æquitatis; &, quam in neminem de populo ſeveritatem adhibere ſuſtineres, cave filium in tuum putes eſſe exercendam.

CAPUT VII.

Locus à Simili.

Quid eſt Similitudo?

R. Eſt duarum vel plurium rerum in aliqua ratione convenientia, v.g. Conſul & Gubernator navis ſunt duo, quæ in ratione gubernandi conveniunt. Ut enim hic navim, ſic ille Remp. regit. Hoc porro differunt ſimilitudo & comparatio, quòd ſimilitudo verſetur circa rerum *qualitates*, ut vocant; comparatio verò circa *quantitatem*. Dum enim comparamus, aut plus, aut minus, aut par ineſſe alicui dicimus.

Ita Cicero 3. Philip. n. 9. *Quid Tarquinius tale, qualia innumerabilia fecit Antonius?* Quod nihil aliud ſignificat, niſi plura fecit Antonius, quàm Tarquinius.

In Similitudine verò attenditur tantùm, quale ſit illud, de quo agitur. Ita Cicero Philip. 4. n. 11. *Faciam igitur, ut Imperatores inſtituta acie ſolent; quamquam paratiſſimos milites ad præliandum videant, ut eos tam adhortentur, hic ego vos ardentes & erectos ad libertatem recuperandam cohortabor.* Ubi nulla ſit paris, majoris, aut minoris mentio.

Habes illuſtria Similitudinis exempla apud Ciceronem pro Roſc. Amer. n. 56. ubi Accuſatores comparat cum Anſeribus & Canibus. *Anſeribus cibaria publicè locantur, & Canes aluntur in Capitolio, ut ſignificent, ſi fures venerint; at fures internoſcere non poſſunt, ſignificant tamen, ſi qui noctu in Capitolium venerint; & quia id eſt ſuſpicioſum, tametſi beſtiæ ſunt, tamen in eam partem potiùs peccant, quæ eſt cautior. Quòd ſi luce quoque Canes latrent, cùm Deos ſalutatum aliqui venerint, opinor, iis crura ſuffringantur, quòd acres ſint etiam tum, cùm ſuſpicio nulla*

nulla ſit. Simillima eſt Accuſatorum ratio. Alii veſtrum Anſeres ſunt, qui tantummodò clamant, nocere non poſſunt, alii Canes, qui latrare & mordere poſſunt. Cibaria vobis præberi videmus, vos autem debetis maximè impetum in eos facere, qui merentur, &c.

Ibid. n. 75. *Ut non omnem frugem neque arborem in omni agro reperire poſſis, ſic non omne facinus in omni vita naſcitur.*

Ibid. n. 131. excuſat Syllam, quòd aliqua animadvertere non potuiſſet in magna rerum, quas curabat, mole, ab exemplo Jovis, cui non imputantur imbres & tempeſtates, quæ tamen detrimentum afferunt, quia iſthæc potiùs vi & magnitudine rerum fiunt, quàm divino conſilio. Et ſic concludit; *Niſi hoc mirum eſt, quod vis divina aſſequi non poſſit, ſi mens humana adepta non ſit.* Egregius eſt imprimis hic locus.

Ibid. n. 151.

Sic & pro Comœdo n. 17. *Ut ignis in aquam conjectus continuò reſtinguitur & refrigeratur; ſic refervens falſum crimen in puriſſimam & caſtiſſimam vitam collatum ſtatim concidit & extinguitur.*

Et Ver. 7. n. 144. comparat ejus avaritiam cum illis hominibus, qui Poetarum teſtimonio ſinus maris & promontoria occupabant, ut inde in tranſeuntes naves impetum facerent.

Pro Muræna n. 35. incertas & obſcuras populi voluntates comparat cum procellis & tempeſtatibus, quæ in mari oriuntur.

Pro Cluentio n. 238. *Ut mare, quod ſua natura tranquillum ſit, ventorum vi agitatur & perturbatur; ſic & Populus Rom. ſua ſponte placatus hominum ſeditioſorum vocibus & violentiſſimis tempeſtatibus concitatur.*

Poſt reditum ad Quirites n. 4. fatetur Cicero recepta bona ſibi tantò gratiora videri, quantò ſanitas poſt gravem morbum jucundior eſt.

Quotuplex eſt Similitudo?

R. Dividitur plerumque in Parabolam, Inductionem, & Exemplum.

Quid eſt Parabola?

R. Eſt rerum alioqui diverſarum in una re vel in pluribus convenientia: ſive eſt narratio veriſimilis ad mores infor-

informandos idonea propter eam, quam habet cum re, quam perſuadere Orator nititur, convenientiam. Huc Apologi & Fabulæ referuntur; quæ ſunt narrationes penitus ficta, quæ moribus inſtituendis conducunt.

Quis eſt uſus Parabolæ?

R. Frequentiſſimus ille eſt tam apud ſacros, quàm apud profanos Oratores, præſertim in Exordiis. Habes illuſtriſſima Parabolæ exempla in ſacris Literis, præſertim in novo Teſtamento.

Apud Ciceronem Parabolæ locum habet, quod de Anſeribus & Canibus narratur pro Roſcio Amerino n. 56. ſuprà laudato ac deſcripto.

Item 1. Catil. n. 31. *Ut ſæpè homines ægri morbo gravi, cùm æſtu febrique jactantur, ſi aquam gelidam biberint, primò relevari videntur, deinde multò graviùs vehementiùſque afflictantur; ſic hic morbus, qui eſt in Rep. relevatus iſtius pœna, vehementiùs reliquis vivis ingraveſcit.*

Et in Vat. n. 4. *Veniſti iratus nobis, quod ego, ſimul ac te aſpexi, priùs quàm loqui cœpiſti, cùm ante Gellius, nutricula ſeditioſorum omnium diceret, ſenſi atque providi: repentè enim te, tanquam ſerpens è latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intuliſti.*

Et lib. 6. Epiſt. Famil. Epiſt. 7. *Quemadmodum ſcalarum gradus, ſi alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hærentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares; ſic tot malis tum victum, tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus, aut probabile poteſt afferre?*

Quid eſt Inductio?

R. Ut hoc loco ſumitur, eſt coacervatio multarum rerum ſimilium ad aliquid concludendum. Hoc diſputationis genus erat admodum familiare Socrati, qui per ejuſmodi Inductiones oculis ſubjiciebat, quæ probanda ſuſceperat.

Habes exemplum Inductionis pro Cornel. Balb. numer 51. *Hic tu Cnei Pompei beneficium ſeu potiùs judicium & factum infirmare conaris, qui fecit quod C. Marium feciſſe audierat; fecit quod P. Craſſum, quod C. Syllam, quod Q. Metellum, quod denique domeſticum auctorem patrem ſuum facere videret. Neque verò in uno Cornelio id fecit, nam & Gaditanum Haſdrubalem ex bello illo Africano,*

cano, & Mamertinos obvios, & quoſdam Uticenſes & Saguntinos fabros civitate donavit.

Eſt egregia illa apud Tertullianum ad probandam corporum reſurrectionem inductio: *Lux quotidie interfecta reſplendet, & tenebræ pari vice decedendo ſuccedunt; ſydera defuncta viveſcunt: tempora ubi finiuntur incipiunt: fructus conſumuntur & redeunt. Certè ſemina non niſi corrupta & diſſoluta fœcundiùs ſurgunt. Omnia pereundo ſervantur, omnia de interitu reformantur.*

Quid eſt Exemplum?

R. Eſt probatio alicujus rei dicto vel facto alterius confirmata, quæ præſtantiſſima eſt Similitudinis ratio, & magnæ auctoritatis ad perſuadendum.

Habes exempla illius Similitudinis apud Ciceronem pro Roſc. Amer. num. 50. *Ne tu Eruci accuſator eſſes ridiculus, ſi illis temporibus natus eſſes, cùm ab aratro accerſebantur, qui Conſules fierent. Etenim qui præeſſe agro colendo flagitium putes, profectò illum Attilium, quem ſua manu ſpargentem ſemen, qui miſſi erant, convenerunt, hominem turpiſſimum atque inhoneſtiſſimum judicares. At hercule Majores noſtri longè aliter & de illo & de cæteris talibus viris exiſtimabant, &c.*

Ibid. n. 66. probat Oreſtis exemplo eos exagitari furiis, qui parricidium admiſerunt.

Et Oratione Pro Plancio probat exemplorum collectione nihil eſſe quòd Laterenſis doleat, quòd in petitione Ædilitatis repulſam paſſus fuiſſet n. 51. *Quæris etiam Laterenſis, quid imaginibus tuis, quid ornatiſſimo atque optimo viro patri tuo reſpondeas mortuo. Noli iſta meditari; atque illud cave potiùs, ne tua iſta querela dolorque nimius ab illis ſapientiſſimis viris reprehendatur. Vidit enim pater tuus Appium Claudium nobiliſſimum hominem, vivo patre ſuo, potentiſſimo & clariſſimo cive C. Claudio Ædilem non eſſe factum, & eundem ſine repulſa factum eſſe Conſulem. Vidit hominem tibi maximè conjunctum egregium virum L. Volcatium, vidit M. Piſonem in iſta Ædilitate offenſiuncula accepta ſummos à Populo Rom. honores eſſe adeptos. Avus verò tuus & P. Naſica tibi Ædilitiam prædicaret repulſam, quo cive neminem ego ſtatuo in hac Rep. fortiorem; & C. Marii, qui duabus Ædilitatis acceptis repulſis ſepties Conſul factus eſt, & Luc. Cæſaris, Cn. Octavii,*

vii, M. Tullii, quos omnes ſcimus Ædilitate præteritos Conſules eſſe factos.

Huc etiam refer laudatum modò locum pro Balbo num. 51.

Præterea 2. Ver. n. 51. pro Sext. n. 48. & n. 101. pro Cœlio n. 49.

Quomodo ornanda eſt Similitudo?

R. Primò per Comparationem; ut 1. in Verrem n. 48. *Ut in Actoribus Græcis fieri videmus, ſæpe illum, qui eſt ſecundarum, aut tertiarum partium, cùm poſſit aliquantò clariùs dicere, quàm ipſe primarum, multum ſummittere, ut ille Princeps quàm maximè excellat: ſic faciet Allienus, tibi ſerviet, tibi lenocinabitur, minùs aliquanto contendet, quàm poteſt.*

Et Ver. 6. n. 21. *Feciſti uti prædones ſolent, qui cùm communes hoſtes ſint omnium, tamen aliquos ſibi inſtituunt amicos, quibus non modò parcant, verùm etiam præda quos augeant, & eos maximè, qui habent oppidum opportuno loco, quò ſæpè adeundum ſit navibus, nonnunquam etiam neceſſariò.*

Huc refer Comparationem Accuſatorum cum Anſeribus pro Roſcio n. 56. Comparationem Syllæ cum Jove ibid.

Secundò ornatur Similitudo per Fictionem, ut Orat. pro Sextio n. 45. *Etenim ſi mihi in aliqua nave cum meis amicis naviganti hoc accidiſſet, ut multi ex multis locis prædones claſſibus eam navem ſe oppreſſuros minitarentur, niſi me unum ſibi dediḍiſſent; ſi id vectores negarent, ac mecum ſimul interire, quàm me tradere hoſtibus mallent; jeciſſem me ipſe potiùs in profundum, ut cæteros conſervarem, quàm illos mei tam cupidos non modò ad certam mortem, ſed in magnum vitæ diſcrimen adducerem, &c.* ... Per illam Fictionem oſtendit Cicero, quàm prudenter ceſſiſſet ex urbe invitis ac repugnantibus amicis, ne ipſos in magna Reipubl. perturbatione maximis periculis exponeret.

Et 4. Orat. in Cat. n. 12. *Etenim quæro, ſi quis pater familias, liberis ſuis à ſervo interfectis, uxore occiſa, incenſa domo, ſupplicium de ſervo quàm acerbiſſimum ſumpſerit, utrum is clemens ac miſericors, an inhumaniſſimus & crudeliſſimus videatur? Mihi verò importunus ac ferreus, qui*

non

non dolorem ſuum ac cruciatum dolore nocentis ac cruciatu lenierit. Sic nos in his hominibus, qui nos, qui conjuges, qui liberos noſtros trucidare voluerunt; qui ſingulas uniuſcujuſque noſtrum domos, & hoc univerſum Reip. domicilium delere conati ſunt; qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in veſtigiis hujus urbis, in cinere deflagrati imperii collocarent; ſi vehementiſſimi fuerimus, miſericordes habebimur; ſin remiſſiores eſſe voluerimus, ſummæ nobis crudelitatis in patriæ civiumque perniciem fama ſubeunda eſt.

Habes alia Fictionis exempla 1. Verrina num. 20. 6. Ver. n. 78. pro Cæcinna n. 1. n. 35. pro lege Manilia n. 50. pro Sextio n. 83.

Tertiò exornari Similitudo poteſt per Hypotypoſim. Uti fecit Cicero Philip. 11. num. 7. ubi Antonium cum Dolabella comparans, utriuſque ſævitiam ſubjicit in morte Trebonii. *Ponite igitur ante oculos, P. C. miſeram quidem illam & flebilem ſpeciem, ſed ad incitandos animos noſtros neceſſariam; nocturnum impetum in urbem Aſiæ clariſſimam, irruptionem armatorum in Trebonii domum, cùm miſer ille, priùs latronum gladios videret, quàm quæ res eſſet, audiſſet: furentem introitum Dolabellæ, vocem impuram atque os illud infame, vincla, verbera, equuleum, carnificem tortoremque Samarium, &c.*

Ex iis quæ dicta ſunt de Similitudine, facile eſt intelligere, quid Diſſimilitudo ſit.

Quid eſt Diſſimilitudo?

R. Eſt locus, per quem ex re diſſimili colligitur aliquid diſſimile.

Quomodo probares à Diſſimilitudine, humaniter hoſpites eſſe excipiendos?

R. Hoc modo. Barbari ſe ſuos in hoſpites gerunt crudeliter; igitur nos decet in eoſdem humanos eſſe.

Quomodo amplificandus hic locus?

R. Eadem fermè ratione, qua locus à Similitudine: nimirum per excogitatam ingenioſè aliquam parabolam; per inductionem multa diſſimilia colligendo; denique per exemplum ſeu collectionem exemplorum.

Quomodo ornandus hic locus?

R. Qua ratione ornatur Similitudo, nempe per Comparationem ſeu potiùs Antitheſes, per Fictionem, Hypotypoſim, &c.

Habes

Habes exempla multa Diſſimilitudinis apud Ciceronem.

Pro Muræna n. 22. ubi Juris conſultum Sulpicium cum Imperatore Muræna comparat per diſſimilitudinem ſtudiorum: *Sed ut hoc omiſſo ad ſtudiorum atque artium contentionem revertamur. Qui poteſt dubitari, quin ad Conſulatum adipiſcendum multò plus afferat dignitatis rei militaris quàm Juris Civilis gloria? Vigilas tu de nocte, ut tuis conſultoribus reſpondeas; ille ut eò, quò intendit, maturè cum exercitu perveniat. Te Gallorum, illum buccinæ cantus exſuſcitat. Tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Tu caves, ne tui conſultores, ille ne urbes aut caſtra capiantur. Ille tenet & ſcit, ut hoſtium copiæ, tu, ut aquæ pluviæ arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis.*

Ibidem num. 83. probat, debere Judices diſſimile facere judicium de Muræna, ab eo, quod Catilina facturus fuiſſet, ſi penes ipſum fuiſſet de Muræna judicare, ex diſſimili Judicum & Catilinæ in Remp. ſtudio: *Si L. Catilina cum ſuo conſilio nefariorum hominum, quos ſecum eduxit, hac de re poſſet judicare, condemnaret Luc. Murænam; ſi interficere poſſet, occideret. Petunt enim rationes illius, ut orbetur auxilio Reſp. ut minuatur contra ſuum furorem Imperatorum copia, ut major facultas Tribunis plebis detur, depulſo adverſario contentionis ac diſcordiæ concitandæ. Idemne igitur delecti ampliſſimis ex Ordinibus, honeſtiſſimi atque ſapientiſſimi viri judicabunt, quod ille importuniſſimus gladiator, hoſtis Reip. judicaret?*

Ibid. num. 6. probat ex diſſimilibus Catilinæ & Murænæ in Remp. ſtudiis, diſſimilem ſuam cum utroque agendi rationem.

Verrina 6. num. 77. confert per Diſſimilitudinem latrocinia Verris, ejus ſacrilegia cum Majorum pietate in Superos, & religione: *Videte, quanta religione fuerit apud Segeſtanos Dianæ ſimulacrum. Scitote, neminem neque liberum, neque ſervum, neque civem, neque peregrinum, qui illud ſignum auderet attingere. Barbaros quoſdam Lilybæo ſcitote advocatos eſſe operarios; hi denique illud, ignari totius negotii ac religionis, mercede accepta ſuſtulerunt. Quod cùm ex oppido exportaretur, quem conventum mulierum factum eſſe arbitramini? quem fletum majorum natu?*

quo-

quorum nonnulli etiam illum diem memoria tenebant, cùm illa eadem Diana Segeſtam Carthagine revecta, victoriam Populi Romani reditu ſuo nunciaſſet. Quàm diſſimilis hic dies illi tempori videbatur? Tum Imperator Populi Romani vir clariſſimus Deos patrios reportabat Segeſtanis ex urbe hoſtium recuperatos. Nunc ex urbe ſociorum Prætor ejuſdem Populi turpiſſimus atque impuriſſimus eoſdem illos Deos nefario ſcelere auferebat.

Item pro Sextio n. 37. & 38. diſſimiles ſui, Metellique diſceſſus rationes affert.

Sunt hæc alia Diſſimilitudinis exempla pro Quintio n. 1. & 2. pro Roſc. Amer. n. 72. 88. pro Comædo n. 7. 20. 6. Verrina n. 115. pro Cluentio n. 128. & 129. pro Dom. n. 130. in Vatinium n. 9. in Piſonem n. 31. ubi Piſonis abitum & abſentiam cum ſuo abitu redituque comparat. Item n. 37. & n. 51. ubi reditum ſuum cum reditu Piſonis per Diſſimilitudinem comparat. Pro Plancio num. 68. pro Sylla n. 8. Philip. 10. num. 20. pro Rab. Perd. num. 15.

EXERCITATIO.

In moroſam Stoicorum hominum ſeveritatem, qui omnem etiam honeſtam animi oblectationem reſpuunt.

Locus à Similitudine.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet Orator, Stoicos ut multis in rebus, ſic in animorum cognitione peregrinos atque hoſpites extitiſſe.

Propoſitionem efferet per Interrogationem. Nam quid ineptum magis, quàm rejicere omnem animi oblectationem?

Rationem afferet, quia ea eſt animi natura, ut aſſidua contentione frangatur.

Confirmationem petet à Similitudine, & 1. quidem à Parabola. Narrabit, uti Villicus terram fertiliſſimam

natura ſua, dum eandem aſſiduè nimis fodit & excolit, fecerit ſterilem. Ornabit Parabolam Hypotypoſi, qua deſcribet hominem in arando, in fodiendo, in ſerendo aſſiduum. Quo demum exitu? &c. Addet, hoc ipſum evenire in animis etiam natis ad ferendos ſtudiorum fructus egregios, ſi nimiùm fatigentur.

2. Idem probabit per Inductionem rerum tam naturalium quàm arte factarum, quæ ceſſationem à labore poſtulant. Agri etiam feraciſſimi tertio quoque anno ſinuntur requieſcere. Arcus, ſi continuò tendatur, frangitur: res quælibet uſu frequentiore conteritur.

3. Exemplorum collectione, puta, Lepidi, Catulli, Scipionis, Lelii, qui ſapientiſſimi habiti ab omnibus relaxabant interdum animum, ſoliti per Brutorum hortos diſcincti ludere: B. Joannis Evangeliſtæ, quem in ſotitudine ſua ferunt cum avicula colluſiſſe; ſupremi etiam rerum omnium Conditoris, qui poſt ſex dierum laborem, ſeptimo tandem conquievit.

Concludet explodendo Stoicæ ſeveritatis æmulatores.

O R A T I O.

Cùm multis in rebus hoſpites ac peregrini haberi meritò poſſunt illi Philoſophi, qui ſeveriorem quandam virtutis formam æmulati, Stoici vulgò nuncupantur; tum certè nunquam erraſſe graviùs, aut turpiùs hallucinati fuiſſe viſi ſunt, quàm cùm certas regendis ac moderandis hominum animis præſcribere leges voluere.

Agite enimverò, quid ineptum magis, aut ab ipſa animorum natura magis alienum videri poſſit, quàm eoſdem, quod factitabant illi pertinaciter, ſic exercere rebus ſeriis ac gravibus, ut nullam ipſis ne honeſtam quidem relaxationem permittas?

Datur enim conſenſu omnium aliqua ætati cuilibet animi relaxatio, quæ ſi moderatè adhibeatur, neque præſcriptos honeſtatis limites excedat, non modò non rejicienda, ſed utilis etiam ac neceſſaria videatur. Nam quis tam rudis & imperitus, qui neſciat, eam eſſe animorum indolem, ut contentione aſſidua debilitentur

pluri-

plurimùm atque etiam infringantur, nedum confirmentur aut invaleſcant?

Erat Agricolæ cuipiam uberrimum, ſi quod fuit in tota vicinia, ſolum. Illic veniebant feliciter ſegetes, uvæ, poma, & ſuaviſſima cujuſcumque generis fructuum copia ſuccreſcebat. (*Similitudo per Parabolam.*) Hic lucri avidus inter paucos, & ubertatem terræ expertus non ſemel, minimè ceſſabat agrum excolere, & nunc arando, modo fodicando, jam ſerendo fatigare. Nullam partem anni à labore vacuam abire patiebatur: nullus etiam inter multos dabatur annus, quo nativo exhauſta ſucco & molli decocta pinguedine terra tantiſper conquieſceret, & amiſſas frequentiore partu vires repararet. Quid demum putatis eveniſſe? vel quos aſſiduæ culturæ fructus tuliſſe Agricolam arbitramini? An ferax ille natura ſua & pinguis ager factus eſt perenni cultu fertilior? an uberiores ſingulos in annos fruges protulit? an herum ditavit aut locupletavit ſuum? Nihil minus; hæc una fuit tam inepti laboris merces, hoc ſtultæ aviditatis præmium tulit, ut agrum arefaceret, excoqueret, labefactaret. Quid aliud conſequimini, amabo vos, inſani, quotquot eſtis, animorum cultores? quem habet finem illa, quam adhibetis perpetuò, exercitatio gravis ac ſeria? quo demum exitu felices illi, & ferendis quibuſcumque ſtudiorum fructibus pares animi pertractantur à vobis, niſi ut ſeriùs ocyùs hebeſcant & obtundantur?

(*Similitudo per Inductionem*) Ignoratis igitur quod ipſa noſtris quotidie oculis natura ſubjicit? Attendite enim verò, quam uberrimi etiam & ſoli pinguioris agri culturam patiantur. An non, niſi quieſcere illos identidem ſiveris, areſcant continuò, & ſua dominum expectatione deſtituant? Quid in artefactis peritiſſimum rerum magiſter uſus atque experientia commonent? Arcus ſi tenditur ſemper, illum frangi videas, aut certè multùm enervari. Duriora marmora crebriore frictu minuuntur; res quælibet aſſiduo nimis uſu teritur ac deperit. Et hanc putatis eſſe ſolius animi conditionem, ut nullis debilitetur exercitationibus, ut perenni contentioni reſiſtat, ut repetitis quantumlibet laboribus ſuccumbat nunquam aut vincatur?

(*Similitudo per Collectionem Exemplorum.*) Tamen haud ita ſentiebant viri ætatum omnium judicio ſapientiſſimi : alium ſibi veſtra diſciplina morem ineundum putaverunt : non tam rigidum virtutis ipſius cultum puſitendum cenſuere. Non Craſſi, non Lepidi, non Catuli, non Scipiones, non Lælii, quos honeſta interdum oblectatione relaxaſſe animum legimus ; imò, ſi quid Tullio creditur, diſcinctos luſiſſe nonnumquam, & poſita ad tempus, quæ Magiſtratus decet, gravitate, penè dixerim puerorum inſtar per Brutorum hortos diſcurſaſſe.

At tunc etiam, ſeveræ ſi quis es ejuſmodi doctrinæ æmulator ; tunc id reprehendes in nobis, quod vel ab ipſo B. Joanne novimus factitatum ? Tu rejicies & amandabis procul à vita oblectamentum omne, quod nec ipſe, auſteriſſimæ ſanctitatis exemplar, amantiſſimus Chriſti Diſcipulus abhorruit ? Tu acerbiùs illum increpabis, quòd in media rerum æternarum contemplatione cicurem foveret aviculam, & cum ea identidem colluderet ?

Aude etiam & ipſum ſupremum rerum omnium artificem aut inertiæ aut languidioris otii Deum accuſare. Ceſſatorem urge, & pigritantem increpa, quòd ſex in orbe fabricando dies cùm poſuiſſet, ſeptimo tandem ab omni opere conquieverit. O temeritatem inauditam ! ò impudentiam ſingularem ! ò ridiculam & omnium ſibilo explodendam ſapientiam !

Deſinant ergo fucum facere intempeſtivi, ſi qui ſunt, obtrectatores ; perſonatam illam ſeveritatem exuant ; aut ſi moroſa ipſos indoles tantoperè delectat, ſuis concluſi tenebris, viros licitis frui oblectamentis patiantur.

ALIA

Alia Exercitatio.

Labor improbus omnia vincit.

Adhortatio ad Juventutem ſtudioſam, ut ad capeſſendas liberales Artes diligenter incumbat.

Synopsis.

Exord. Commendabit Orator Divinam Providentiam; quæ varia hujus vitæ bona mortalium laboribus redimenda propoſuit:

Rationem afferet; quia alioquin molli in otio conſeneſcerent, ſi nullo ſuo labore votorum compotes fierent.

Propoſitio. Dicet, hoc ſaltem habere nos ſolatium; quòd nihil non aſſequi labore noſtro liceat.

Confirmationis prima pars petetur à Parabola adoleſcentis cujuſdam, cui pater moriens agrum liquerat hæreditatis loco; ſed eundem incultum. Deſcribet per Hypotypoſim & Ethopœjam, ut grandi labore deterritus Adoleſcens otiari mallet, quàm agrum exercere: donec adfuit conſultior quidam, qui ita diviſit agrum breves in portiunculas, ut ſingulas ſingulis diebus arandas adoleſcenti proponeret: quod ille dum exequitur ultrò, totum brevi excultum agrum vidit: Mox converſa ad ſtudioſam juventutem oratione, eam hortabitur, ne deterreatur rerum diſcendarum multitudine; ſed in ſingula, quæ proponuntur, tantùm incumbat cum ea expectatione, quæ laboris aſſidui mercedem adpromittat:

Secunda pars ducetur ab Inductione rerum multarum, quæ labore comparantur: Agri ſteriles & infructuoſi, dum exercentur, fertiles ſunt; craſſa & impolita marmora in ſtatuas egregias aſſurgunt; lapilli rudes & informes pretioſas in gemmas mutantur:

Tertia pars petetur ab Exemplis Demoſthenis; qui linguæ difficultatem labore vicit; Ciceronis, qui homo

plebejus ad ſummum laudis ac dignitatis apicem pervenit; Socratis, qui nonagenarius didicit ludere fidibus.

Concludet, nemini de re qualibet eſſe deſperandum ſi parcere labori noluerit.

O R A T I O.

Cùm multis in rebus incredibilis quædam divinæ providentiæ ſapientia virtuſque ſingularis elucet: tum certè mirabilis ſemper viſa eſt, cùm varia hujuſce vitæ bona ita mortalibus comparanda propoſuit, ut eadem laboribus ipſorum vendere quodammodo videretur.

Quotus enimverò quiſque hominum eſt (adeò pigrum in otium turpemque omnes in deſidiam inclinantur) qui, ſi fieri votorum compos, & nullo ſuo labore aſſequi poſſet, quod ambit, otiari potiùs & indulgere genio eligat, quàm inanibus ſe ſe curis nihilque profuturis laboribus macerare?

Verùm in hac ipſa, quæ ſingulis hominum impoſita eſt, laboris exercendi neceſſitate, hoc ſaltem nobis relictum eſt non leve conditionis noſtræ ſolatium, quod nihil invium laborioſæ induſtriæ, nihil inacceſſum exiſtat.

(*Similitudo per parabolam*) Hoc erat profectò, quod perſuadere filio volebat pater quidam familias non imperitus, & in ipſa ſui ruris aſperitate ac ſolitudine non vulgaris ſapientiæ cultor diligens ac ſtudioſus æmulator. Is moriens adoleſcenti filio agrum reſtamento reliquerat pinguem illum quidem natura ſua ac feracem imprimis, ſed eundem tam incultum, tam neglectum ab omni parte, nihil ut præter ſpinas & inutiles carduos exhiberet. Doluit non mediocriter adoleſcens, & illuſum ſibi ratus à patre, ſuam veriſſimis lacrymis ſortem deplorabat. Fruſtrà admonebant ruris illius incolæ, eſſe naturam ſoli uberrimam; venturos illic non pœnitendos fructus, ſi cultura diligens accederet; experiretur ipſe tantùm, & operi manum admoveret. Obſurduerat tam ſapientibus monitis laboris impatiens adoleſcentior, & ſe oneri tanto imparem dictitans, totos dies aut ſomno

aut inertia turpi conterebat. Adfuit inter cæteros quidam conſultiſſimus, qui juvenis illius vicem miſeratus, ita fefellit ipſius ignaviam, ut laboris atque induſtriæ ſtudium accenderet. Nam cùm advertiſſet, hominem difficultate ac diuturnitate deterritum à labore ceſſare; agrum, qui arandus juveni incumbebat, varias ſic diviſit in partes, ut portionem exiguam ſingulos in dies excolendam tantùm proponeret. Quod ille ex longa veluti difficultate recreatus ultrò volenſque dum perficit, intra breve tempus purgatum ſentibus ac carduis agrum vidit, & ad excipiendas fruges optimas eaſdemque magno cum fœnore reddendas comparatum.

Atque hoc utinam perſuadere ſibi vellent, quicumque liberalibus diſciplinis dant operam adoleſcentes ingenioſi; viderent illi, quàm inanem obtendant ſocordiæ ſuæ cauſam, dum expoſtulant, obrui ſe rerum diſcendarum multitudine, neque ætatem tam teneram ferendis tot laboribus parem eſſe. Evaneſceret brevi illa difficultatum moles, ſi rebus ipſis, quæ perdiſcendæ ſingulos in dies incumbunt, attenderent diligenter, eumque poſt aliquot annos laborum ſuorum fructum experirentur, ut illius, cui navaſſent operam, facultatis perfectionem aliquam, abſolutionemque attigiſſent. Enimverò quid aſſiduus improbuſque labor tandem aliquando non aſſequatur?

(*Similitudo per Inductionem.*) Ubi gentium eſt ſolum aliquod tam ingratum ac ſterile, quod ſi vertere ſæpiùs, arare, boniſque inſerere frugibus diligens agricola voluerit, ſuos aliquando fructus non ferat; eoſque minimè pœnitendos? Eſt aliqua maſſa tam rudis, marmor aliquod tam impolitum, truncus aliquis tam informis, unde vel Minervæ, vel Jovis, vel Alexandri ſimulacrum egregium non prodeat, ſi ſedulus, ac diligens aut Phidiæ, aut Praxitelis, aut Polycleti labor acceſſerit? Aurum ipſum, quod tam ſpecioſum, tam ſplendidum micat oculis, quid eſſet aliud, quàm fruſtum aliquod aſperum, & informe, niſi coctum ſæpius ac recoctum, niſi redditum incudi centies ſuum à labore decus ac pretium accepiſſet? Quid dicam de lapillis illis pretioſiſſimis, qui terreſtria veluti totidem aſtra haberi

poſſunt; unde amabo lucem ſuam ſplendoremque mutuantur, niſi ab artificum induſtria, qui tantò majorem ac longiorem in iis perpoliendis operam impendunt, quantò illuſtriùs cætera artium ornamenta pretio ac dignitate ſuperant?

Verùm iſta videri fortaſſe poterunt obſcuriora, quamdiu ſine appoſitione exemplorum diſputabuntur. Agite ergo; quibus tandem gradibus Demoſthenes ad tantam Eloquentiæ laudem ac famam pervenit? Videbatur ille tam alienam nactus Indolem ab ea dicendi facultate, cui ſtudebat, propter linguæ, quo laborabat, vitium, ut ne primum quidem ſui nominis apicem valeret pronunciare. Accedebat tam abſona, tam invenuſta vocis exilitas, ut tacendi potiùs quàm loquendi partes homini ad agendas cauſas ineptiſſimo convenirent. (*Similitudo per Exemplorum Collectionem.*) Tamen vicit aſſidua contentione difficultates illas Orator laborioſus; & appoſito ſub lingua calculo, contentaque ſæpiùs ad rupes & montes voce, ſic impeditam diſſolvit linguam, & exilem vocis naturam firmavit, ut nemo feliciùs ageret aut loqueretur.

Quæ ſpes relicta videbatur plebejo homini, ut ad primos dignitatis gradus aliquando aſſurgeret, rerumque adeò ſumma potiretur, niſi hoc labore ſuo atque induſtria Tullius perfeciſſet? Adeò nihil eſt rerum omnium, quod longo ſtudio & aſſidua contentione comparari non poſſit!

Mitto dicere de Socrate, qui nonagenarius jam ſenex non dubitavit operam dare fidibus, quibus in exercendis ita profecit labore ac vigilantia, ut Muſicorum nemini cederet.

Et erit deinceps quiſpiam, qui Literarum ſalebras adeò reformidet, ut otiari turpem in modum malit, quàm laudabili ſtudio ac labore excutere ſoporem ac veternum, & ſe, ad aſſequendum, quod eſt in unaquaque arte præſtantiſsimum, comparare? Macte igitur animo, Adoleſcens ingenioſe, quiſquis es: ne te deterreat in Literarum ſtudio quidquam, quantumvis durum atque aſperum, quò minus ad illud ſuperandum vim omnem ingenii, quam habes, atque ſolertiam adhibeas.

EXER-

EXERCITATIO.

Paterfamilias morti proximus ad filios de tuenda inter fratres concordia.

Locus à Diſſimilitudine.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, nihil habere ſe, quod commendet filiis impenſiùs, quàm ut tueri inter fratres concordiam conentur.

Rationem afferet; quia nihil eſt, quod tam ad omnium & ſingulorum gloriam ac felicitatem juvare poſſit.

Confirmationem petet 1. à Parabola: narrabitque, quod fecit pater, qui virgarum faſciculum filiis porrigens juſsit, ut bacillos ſingulos alios poſt alios frangerent: quod fecerunt illi labore nullo, cùm faſciculum ipſum diſrumpere non potuiſſent.

2. Per Inductionem petitam ab arte factis & naturalibus. Ruunt fornices, ſi avulſus è tota mole lapis vel unus fuerit: ipſa mundi fabrica labefactabitur, ſi defierit eſſe partes inter ſingulas concordia, per quam ſubſiſtunt. Bona habitudo corporis pendet ex nexu atque unione partium, quæ ſi diſſolvitur, ruinam affert toti corpori.

3. Ab Exemplorum collectione. Succeſſores Alexandri Magni res ab ipſo partas tueri non potuerunt, quia ſervare concordiam non voluere. Eteocles & Polynices diſsidentes inter ſe Regnum Thebanum perdiderunt. Romani, dum bellis civilibus indulgent, extremam toti Imperio perniciem attulere.

Concluſio. Videte ergo, quàm concordes vivere vos oporteat, &c.

ORATIO.

Proximum adeſſe mihi vitæ finem natura deficiens admonet, Filii chariſsimi. Vixi hucuſque pater ſatis, neque habeo quidquam, de Superis quod querar. Si quid

ultrà ſupereſt optandum mihi, unum hoc precabor, ut quales eſse vos ſemper ambierim, dum vixi, tales pergatis eſse, poſtquam è vivis exceſsero. Quapropter nolite expectare, vobis ut aliud præcipiam, aut commendem jamjam moriturus, quàm quod præcipi vobis à me tam ſæpè, tam enixè commendari hactenus audiſtis. Vivite concordes, Filii amantiſſimi, pacem colite diligenter, & mutua fratres charitas perenni vinculo cunctos aſtringat.

Nihil ego vobis concordia melius vel dare, vel precari poſſim: hìc certum nomini veſtro decus, ampla rebus veſtris copia, perpetua conſiliis veſtris felicitas aſpirabit. Nemo vos laceſsat unquam, qui conjunctos norit, vel damno ſentiat ſuo, quàm fruſtra vis unita fratrum oppugnetur: quos ſi quid olim dirimeret, viribus ſinguli ne fidite, non eſt uſpiam contra rixas aut ſimultates præſidium.

Hoc erat, Filii amantiſſimi, quod liberis olim ſuis pater quidam familias innuebat. Is, uti jam ego ſum, morti proximus, virgarum faſciculum filiis diſrumpendum obtulit. Nihil illi vel ſeorſim ſinguli, vel conjunctis omnes viribus quidquam profecere. (*Diſſimilitudo per Parabolam.*) Tum pater, ſoluto faſce, virgas eaſdem alias ex aliis jubet infringi. Quas conatu nullo conjunctas rumpere non potuerant, diviſas ſemel ab invicem diſrupere; adeò concordia res parvæ ſtare poſſunt, diſcordia maximæ dilabuntur.

(*Diſſimilitudo per Inductionem.*) Attollite oculos, Filii chariſſimi; ſuſpicite ingentem illum fornicem, quo tota domus hujus noſtræ moles innititur. Unde librati tenues in auras ac veluti ſuſpenſi tot lapides contra vim innatam qua deorſum feruntur, reſiſtunt tamen ac perſtant, niſi quòd catenati ſimul ac vincti ſe ſe invicem tuentur ac ſuſtinent? Unum aliquem à reliquis avellite, continuò fornix ipſe corruat, & totam domum, quam fulcit, ſecum in ruinam trahat.

Video vos omnes hodie firmo robuſtoque corpore; nemo veſtrum eſt, qui ſpem longioris vitæ patri non afferat: quem utinam voti compotem Superi faciant! At quid lætam, amabo, vegetamque in vobis valetudinem efficit, efficietque deinceps, ut pollicetur ſibi pater? nempe ille nexus felixque partium concordia, quæ, ſe

dum

dum invicem adjuvant, & ſuas unaquæque vices obeunt, bonam toti corpori habitudinem & ſanitatem incorruptam conciliant: qui nexus quoniam in me jam diſſolvitur, neque ſuis deinceps vacare officiis propter ingraveſcentem ætatem poſſunt partes ſingulæ, idcirco, Filii, fatiſcit pater, & valedicere vitæ cogitur.

Sed quid ego vos moror? ipſam hanc mundi tam mirabilem fabricam diligentiùs contemplamini: putatis molem illam, quæ tam variis ex rebus tamque repugnantibus elementis coaleſcit, in eodem ſtatu diu conſervandam, niſi temperata ſingularum partium concordia præſtaret orbi toti perennitatem, & perpetuus tam ſtupendæ varietati nexus famularetur?

(*Diſſimilitudo per Exemplorum Collectionem*) Hujus porro rei tam neceſſariæ vitio, quis memoret, Filii chariſſimi, quàm multa non modò privatorum hominum familiis, ſed maximis etiam imperiis mala evenerint? Dum ambitioni, invidiæ, ſimultatibus ſerviunt Alexandri Magni ſucceſſores, partas invicti Principis virtute totius Orientis opes atque Provincias brevi perdidere. Si mutuam inter ſe fidem, &, quæ fratres decebat, concordiam ſervare potuiſſent Eteocles & Polynices, neque infeſtis ſe ſe invicem animis atque armis confodiſſent, neque acceptum à patre regnum evertiſſent. Et illi gentium victores dominique totius orbis Romani, dum conſpirantibus omnes ſtudiis Remp. adminiſtrarunt, quantam imperio gloriam peperere! Iidem, ubi ſemel propriæ laudis æmulatio diſſociare cœpit voluntates civium, quantam rebus ſuis cladem atque perniciem attulerunt! Ex iis atque aliis, quæ proferre poſſim ſimultatum incommodis, documentum capite, Filii chariſſimi, quod ex uſu vobis ſit; fugite ab illa peſte, quæ tot importat mala: fovete diligenter paribus omnes ſtudiis tot bonorum procreatricem concordiam. Hoc ego vos: per amorem illum tenerum, quo dilexi unumquemque, per amplexus illos, quos ſingulis moriens divido, precor atque obteſtor. Sit illud mihi etiam poſt ſuprema fata ſolatium, me cultores pacis & amantes concordiæ filios genuiſſe.

CA-

CAPUT VIII.

Locus ab Oppoſitis ſeu Contrariis.

QUid ſunt Oppoſita ſeu Contraria?

R. Sunt ea, quæ in eodem ſubjecto vel eſſe non poſſunt, vel ſi in eodem fuerint, neceſſariò inter ſe pugnant.

Quot ſunt Contrariorum genera?

R. Quatuor vulgò nominantur, Adverſa, Relata, Privantia & Negantia.

ARTICULUS I.

De Adverſis.

QUid ſunt adverſa?

R. Sunt ea, quæ inter ſe maximè diſtant, & ab eodem ſubjecto ſe expellunt, ut virtus & vitium, calor & frigus.

Quomodo probares ab Adverſis, expetendam eſſe temperantiam?

R. Hoc modo. Odioſa eſt intemperantia; ergo temperantia eſt expetenda.

Quomodo amplificandus eſt hic Locus?

R. Demonſtrandum eſt breviter, Contrariorum contrarias eſſe rationes; quanquam hoc ſæpè, quaſi manifeſtum, probari non eget. Deinde contrarietas in multis eſt oſtendenda; & hic præſertim inſiſtendum.

Quomodo variandus eſt hic Locus?

R. Tribus præcipuè modis. Primus eſt, quo verba verbis opponuntur. Exemplum habes apud Ciceronem Catil. 2. n. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc ſtuprum: hinc fides, illinc fraudatio: hinc pietas, illinc ſcelus: hinc conſtantia, illinc furor: hinc honeſtas, illinc turpitudo: hinc continentia, illinc libido: denique æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus. Poſtremò copia*

pia cum egeſtate, bona ratio cum perdita, mens ſana cum amentia, bona denique ſpes cum omnium rerum deſperatione confligit.

Et pro Roſc. Amer. n. 75. *In urbe luxuries creatur, ex luxuria avaritia exiſtat neceſſe eſt, ex avaritia erumpat audacia, inde omnia ſcelera ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc ruſtica, quam tu agreſtem vocas, parſimonia, diligentia, juſtitia magiſtra eſt.*

Item Verrina 4. n. 192.

Secundus modus eſt, cùm Membra Membris opponuntur, ut Verrina 5. à n. 2. ad 7. *Nam qui hoc ſibi ſumpſit, ut corrigat mores aliorum ac peccata reprehendat, quis huic ignoſcat, ſiqua in re ipſe ab religione officii declinarit. Furem aliquem ac rapacem accuſaris? vitanda tibi ſemper erit omnis avaritiæ ſuſpicio. Maleficum quemquam adduxeris aut crudelem? cavendum erit ſemper, ne qua in re aſperior aut inhumanior fuiſſe videare. Corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita veſtigium libidinis appareat. Omnia poſtremò, quæ vindicaris in altero, tibi ipſi vehementer fugienda ſunt. Etenim non modò accuſator, ſed ne objurgator quidem ferendus eſt is, qui, quod in altero vitium reprehendit, in eo ipſo deprehenditur* ∴ *Fidem in vita ſanctiſſimam qui putat, poteſt ei non inimicus eſſe, qui Quæſtor Conſulem ſuum conſiliis commiſſis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis ſpoliare, relinquere, prodere, oppugnare auſus ſit? Pudorem & pudicitiam qui colit, poteſt animo æquo iſtius quotidiana adulteria, meretriciam diſciplinam, domeſticum lenocinium videre? Qui religiones Deorum immortalium retinere vult, ei, qui fana ſpoliarit omnia, qui ex cenſorum orbitis prædari ſit auſus, inimicus non eſſe qui poteſt? Qui jure æquo omnes putat eſſe oportere, is tibi non infeſtiſſimus ſit, cùm cogitet varietatem libidinemque decretorum tuorum? &c.*

Et pro Roſc. Amer. n. 88. *Reſtat, Judices, ut hoc dubitemus, uter potiùs Sex. Roſcium occiderit is, ad quem morte ejus divitiæ venerint, an is, ad quem mendicitas? is qui antea tenuis fuerit, an is qui poſtea factus ſit egentiſſimus? is qui ardens avaritia feratur infeſtus in ſuos, an is qui ſemper ita vixerit, ut quæſtum noſſet nullum, fructum autem eum ſolum, quem labore peperiſſet? is qui omnium ſectorum audaciſſimus ſit, an is, qui propter fori judiciorumque inſo-*

len-

lentiam, non modò ſubſellia, verùm etiam urbem ipſam reformidet? Poſtremò, Judices, id quod ad rem mea ſententia maximè pertinet, utrùm inimicus potiùs an filius?

Item pro Cœlio n. 12. *Utebatur hominibus improbis multis* (de Catilina loquitur) *& quidem optimis ſe viris deditum eſſe ſimulabat. Erant apud illum illecebræ libidinum multæ, erant induſtriæ ſtimuli quidam ac laboris. Flagrabant vitia libidinis apud illum, vigebant etiam ſtudia rei militaris. Neque ego unquam fuiſſe tale monſtrum in terris ullum puto, tam ex contrariis diverſiſque inter ſe pugnantibus naturæ ſtudiis cupiditatibuſque conflatum. Quis clarioribus viris quodam tempore jucundior? quis turpioribus conjunctior? quis civis meliorum partium aliquando? quis tetrior hoſtis huic civitati? quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate avarior? quis in largitione effuſior? &c.*

Item Phil. 2. n. 31.

Tertius modus eſt, cùm Periodis Periodi opponuntur; cujus exemplum eſſe poſſit laudatum jam Exordium Verrinæ 5. à num. 1. ad 7.

Et Oratione pro Lege Manil. n. 11. *Majores veſtri ſæpè, mercatoribus ac naviculatoribus injurioſiùs tractatis, bella geſſerunt: vos, tot civium Rom. millibus uno nuncio atque uno tempore necatis, quo tandem animo eſſe debetis? Legati, quòd erant appellati ſuperbiùs, Corinthum patres veſtri totius Græciæ lumen extinctum eſſe voluerunt: vos eum Regem inultum eſſe patiemini, qui Legatum Populi Rom. Conſularem vinculis ac verberibus atque omni ſupplicio excruciatum necavit? Illi civium Rom. libertatem imminutam non tulerunt: vos vitam ereptam negligetis? Jus legationis verbo violatum illi perſecuti ſunt: vos Legatum Populi Rom. omni ſupplicio interfectum inultum relinquetis? Videte ergo, ne, ut illis pulcherrimum fuit, tantam vobis gloriam relinquere, ſic vobis turpiſſimum ſit, illud, quod accepiſtis, tueri, ac conſervare non poſſe.*

Et Oratione poſt Reditum in Senatu n. 2. *Quòd ſi chariſſimos parentes habere debemus, quòd ab iis nobis vita, patrimonium, libertas, civitas, tradita eſt; ſi Deos immortales, quorum beneficio & hæc tenuimus, & cæteris rebus aucti ſumus; ſi Populum Rom. cujus honoribus in ampliſſimo conſilio & in altiſſimo dignitatis gradu, atque in hac omnium terrarum arce collocati ſumus; ſi hunc ipſum ordinem, à quo magni-*

gnificentiſſimis decretis ſumus honeſtati; immenſum quiddam & infinitum eſt, quod vobis debemus, qui veſtro ſingulari conſilio atque conſenſu parentum beneficia, Deorum immortalium munera, Populi Rom. honores, veſtra de me multa judicia, nobis omnia uno tempore reddidiſtis.

EXERCITATIO.

Orator coram Salomone alteram è mulieribus, quæ ad ipſius tribunal venerant, falſam matrem arguit, quod Infantem vivum, quem ambæ repetebant, geminas in partes dividi poſtulaſſet.

Locus ab Adverſis.

SYNOPSIS.

Exord. MAter ſe prodit ſua erga liberos charitate; ergo per contrariorum regulam, Mater illa non eſt, quæ in eoſdem crudelem ſe probat.

2. Per interrogationem cum Subjectione junctam dicet, nihil magis eſſe contrarium maternis affectibus, quàm velle & impetrare mortem illius, quem filium ſuum vindicet.

Confirmationem petet ab Adverſis. 1. Verba verbis opponendo: Filium repetere, eundem interimere, alterum pietatis, alterum immanitatis eſt. Hinc pugnat honor, illinc odium, &c.

2. Membra membris opponendo per expoſitionem oſtendet, illam non eſſe matrem, quæ contrarios maternæ pietati ſenſus exhibeat, per Antitheſes. Matres filios ſuos enutriunt, hæc enecat, &c.

3. Periodos Periodis opponendo. Vidimus matres, quæ, ne quid infantes ſui paterentur, nihil non pertulere, quæ, &c. Hæc verò matrem ſe audet profiteri, quæ, &c. Paria membra adjiciet, quæ priori periodo reſpondeant.

Concluſio. Faceſſat ergo crudelis illa mulier, &c.

ORA-

ORATIO.

(*Adverſa*) Cùm ea ſit materni affectus indoles, & ab ipſa natura inſita vis, Rex ſapientiſſime, ut eximia in liberos charitate ſtatim ſe prodat; neceſſe eſt profectò, ut, quæ alienos ab amore materno ſenſus præſeferat, illa nihil matris habere, ne nomen quidem judicetur.

Quo igitur pacto mulier illa matrem ſe probet, aut quo tandem jure filium in hoc puero repetat aut vindicet ſuum, quæ in eundem tam dura, tam crudelis, tam barbara ſit? Age enim, te ipſam compello, mulierum omnium maximè impia, an non te ſatis matrem abnegaſti, cujus ex ore ſceleratiſſimo dira in hunc puerum ſententia modò lata eſt: *Neque mihi, neque tibi; ſed dividatur?* Nam quid pietati maternæ oppoſitum magis, quàm ſic affectam videri te erga eum, quem à te genitum mentiris, ut eundem non patiare modò crudeliter trucidari, ſed triſtiſſimum illud ſpectaculum ſiccis oculis aſpicias, & ipſa tam immanem carnificinam jubeas exerceri?

(*Adverſa per Oppoſitionem verborum verbis*) Equidem filium tuum dum repetis, dum ſapientiſſimi Regis æquitatem appellas, matrem agnoſco, materna ſentio viſcera; at eundem carnificis furori dum permittis, dum medium dividi ante oculos jubes, novercam intelligo, mulieris alienæ ſæviſſimam inhumanitatem execror. Ex altera quidem parte favent tibi pugnantque pro te quædam maternæ pietatis officia: ex altera te falſitatis ac mendacii arguunt immaniſſimi barbaræ mulieris ſenſus; hinc certat amor, illinc odium; hinc charitas, illinc impietas; hinc miſericordia, illinc ferocitas. Imò, imò vincit amorem odium, pietatem ſcelus, miſericordiam immanitas ſuperat. Nam ſi tu mater, mulierum crudeliſſima; quæ noverca tandem, quæ parricida cenſebitur?

(*Adverſa per Membrorum Oppoſitionem*) Sed, quid te moror, Regum ſapientiſſime, qui pro tua incredibili ſagacitate fictam à vera matre ſatis internoſcis? Matres quos genuere, eos nutriunt; illa, quem genitum à ſe proſi-

profitetur, jubet enecari. Matrum viſcera vel ad leviſſimos infantium dolores commoveri ſolent; illa præſentiſſimo infantis miſeri periculo non tangitur. Nulla mater unquam audita eſt, quæ nullo cupiditatis æſtu incitata in filium ferox deliberata voluntate extiterit; illa ſpontè tranquilloque animo filium morti devovet.

(*Adverſa per Periodorum Oppoſitionem*) Vidimus matres, quæ, ne chariſſimo uteri ſui pignore ſpoliarentur, aut æternis abdidere ſe latebris, aut irrupere medios inter armatorum hominum cuneos, aut ardentes inter rogos inſiliere, aut filiorum vitam ſervare cùm non poſſent, eadem ſe trucidandas manu objecere. Et illa pueri hujus infortunati mater reputabitur, quæ carere illo ultrò lubenſque patiatur, quæ, ſervare illum cùm poſſit, morti objiciat, quæ, nullo ipſum perſequente aut ad pœnas repetente, crudeliſſimum ipſa ſupplicii genus irroget; quæ denique inſolens & inauditum ad hunc uſque diem ferocitatis exemplum futuris ætatibus relinquat?

Faceſſat ergo ſuppoſititia mater, & crudeliſſimi mendacii pœnas ferat: aut ſi vera ac germana mater, immaniſſimas inter feras procul amandetur.

Alia Exercitatio.

Ab Adverſis.

Conſolatio ad Senecam, cùm juſſu Neronis, cujus adoleſcentiam inſtituerat, ad mortem damnatus eſſet.

Synopſis.

Exord. Sumet Orator ab Adverſis; dicatque non debuiſſe ipſum aliud inſtitutionis ſuæ præmium à Nerone expectare.

Probabit allatam Propoſitionem ab Adverſis. Ille non debuit ferre te in vita diutiùs, cujus vitam & mores tam verbis quàm moribus arguebas; ſed vitam & mores ejus verbis & moribus arguebas; ergo, &c. Incipies à Propoſitione, quam tractabit à Contrariis. Nam

quæ

quæ ſocietas eſſe poterat, &c. Hic verba verbis opponet, Neronis vitia virtutibus Senecæ opponendo.

Deinde veniet ad Aſſumptionem, quam tractabit pariter ſententias ſententiis opponendo. Tu pietatem in parentes, ille, &c. Tu manſuetudinem in cives commendabas, ille, &c. & ſic deinceps ſanctos Senecæ mores cum prava Neronis agendi ratione comparando.

Concludet, conſolando Senecam à Contrariis, Periodos Periodis opponendo: Non potuiſſes videre Neronem furentem in cives, in fratres, in conjugem, in matrem, quem ad virtutes tam contrarias inſtitueras, &c.

O R A T I O.

(*Adverſa*) Etſi non debuit eſſe tam luctuoſus inſtitutionis tuæ fructus, ſapientiſſime Seneca, ut pro laude contumeliam, odium pro benevolentia, pro mercede ſupplicium reciperes, tamen qui vel à teneris pervideras Neronis animum, projectam ad graviſſimum quodque nequitiæ genus voluntatem, tu nihil præter mortem, vel quidpiam ipſa morte crudelius habebas expectandum.

(*Adverſa per verborum Oppoſitionem.*) Nam quid aliud vir integerrimus à nequiſſimo Principe, quid ſtudioſus imprimis moderator à juvene ferociſſimo ſperare poterat, niſi ut eum de medio tolleret, quem tam averſum à ſuis moribus, & quotidianum pravitatis ſuæ cenſorem experiebatur? Quæ enim ſocietas eſſe poterat pudoris cum petulantia, pudicitiæ cum libidine, pietatis cum ſcelere, æquitatis cum injuſtitia, humanitatis cum crudelitate, rationis cum amentia, virtutum denique omnium cum turpiſſimo vitiorum comitatu?

(*Adverſa per membrorum Oppoſitionem.*) Tu pietatem in parentes, benignitatem in propinquos, humanitatem in omnes perſuadebas; ille furorem in omnes bonos, ſævitiam in domeſticos, in propinquos immanitatem, parricidium in parentem meditabatur. Tu continentiam magnis in opibus, liberalitatem, magnificentiam extollebas; ille turpiſſima depravatus avaritia, non modò nihil largiebatur de ſuo, ſed quibuſcumque privatorum hominum fortunis inhiabat. Tu auream rebus in ſingulis temperantiam, in ju-

in judiciis æquitatem, in plectendis etiam nocentibus commiſerationem ſervandam eſſe dictitabas: ille nec inflecti innocentium lacrymis, nec æquitatis habere rationem, nec ullam in agendo ſervare moderationem aut ſuſtinebat, aut etiam noverat. Tu refrænandas libidines, cupiditates coercendas, pudorem ac pudicitiam excolendam non moribus minùs quàm verbis prædicabas: ille corpore pariter atque animo corruptus ac perditus volutabat ſe ſe voluptatum in cœno, & obſcœniſſimas quaſque libidinum ſordes ſectabatur.

(*Adverſa per Periodorum Oppoſitionem.*) Noli igitur queri, vir ſapientiſſime, quòd tam immiſericorditer ab eo morti ſis addictus, qui ſalutem tuam, ſi fuiſſet aliquando periclitata, ſuo etiam Imperio ac capite redimere debuiſſet. Felicem te, qui ad ultimam ſceleratiſſimamque Neronis ætatem non perveneris. Mori certè tibi longè antiquius duxiſſes, quàm vivere his miſerandis Reipublicæ temporibus. Quid tu ſuſtinuiſſes Imperatorem nequiſſimum, evertentem aras, maternum in pectus ferrum exigentem? Vidiſſes illum perdentem ſuos, dilapidantem Remp. vexantem Imperium, ferrum faceſque patriæ inferentem; tu qui colere Deos immortales, pietatem in parentes fovere, populum & cives tueri, Remp. amplificare, defendere patriam docueras illum à teneris, & præclariſſima quæque virtutum omnium præcepta inſtillaveras? Aliud dediſti, dum viveres, virtutis ſpecimen: neque, ut eras animo comparatus, tibi placere vita hac conditione potuiſſet.

ARTICULUS II.

De Relatis.

QUid ſunt Relata?

R. Sunt ea, quæ ſe invicem ſpectant, ita ut unum ſine altero intelligi non poſſit. Ita ſe habent pater & filius, dux & miles, præceptor & diſcipulus.

Quomodo amplificatur & ornatur hic locus?

R. Hoc illi commune eſt cum reliquis Contrariis, ut per Antitheſes maximè exornetur.

Quis eſt illius uſus?

R. Frequentiſſimus eſt, tametſi plerumque minùs advertitur; quid enim magis commune eſt, quàm comparare præterita cum præſentibus, filium cum patre? quàm laudare ſubditum à rege, hoſpitem ab hoſpite, militem à duce. Valet autem præſertim hic locus in exordiis, quæ niſi ſumantur à Relatis, vulgò debiliora ſunt.

Exemplum Relatorum habes pro Rabirio Poſthumo n. 2. ubi Tullius Rabirium excuſat à patre: *Satis eſt homines imprudentia lapſos non erigere, urgere verò jacentes, aut præcipitantes impellere, certè eſt inhumanum: præſertim, judices, cùm ſit hominum generi propè natura datum, ut ſi qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè, qui ſunt ejus ſtirpis, quòd ſermo hominum ad memoriam prodendam patrum virtute celebretur, cupidiſſimè perſequantur. Siquidem non modò in gloria rei militaris Paulum Scipio, aut Maximum filius, ſed etiam in devotione vitæ & etiam genere mortis imitatus eſt P. Decium filius; ſint igitur ſimilia, judices, parva magnis. Fuit enim nobis pueris, hujus pater C. Curius Princeps ordinis Equeſtris, fortiſſimus & maximus Publicanus; cujus in negotiis gerendis magnitudinem animi non tam homines probaſſent, niſi in eodem benignitas incredibilis fuiſſet, ut in augenda re non avaritiæ prædam, ſed inſtrumentum bonitati quærere videretur. Hoc ille natus, quanquam patrem ſuum nunquam viderat, tamen & natura ipſa duce, quæ plurimùm valet, & aſſiduis domeſticorum ſermonibus, in paterna culpa ſimilitudinem deductus eſt. Multa geſſit, multa contraxit, magnas partes habuit Publicanorum, credidit populis, in pluribus provinciis ejus verſata res eſt, &c.*

Sic in oratione pro Marcello n. 3. laudat Tullius & extollit factum Cæſaris à Relatis: *Ex quo profectò intelligis, quanta in dato beneficio ſit laus, cùm in accepto tanta ſit gloria.*

Et pro Milone n. 7. *Negant intueri lucem eſſe fas ei, qui hominem occiſum eſſe à ſe fateatur. In qua tandem urbe hoc homines ſtultiſſimi diſputant? nempe in ea, quæ primum judicium vidit de capite M. Hortatii fortiſſimi viri, qui nondum libera civitate populi Rom. Comitiis liberatus eſt, cùm ſua manu ſororem interfectam eſſe fateretur.*

Item Catilinaria 4. n. 21. ubi probare nititur à Relatis majo-

majorem ſe habuiſſe gloriam, quòd patriam ab interitu vindicaſſet, quàm maximi Imperatores, qui rerum geſtarum laude eandem honeſtaſſent.

EXERCITATIO.

Vir Nobilis, idem Senior ad Filium, cùm ipſum ad primam Expeditionem bellicam Barcinonem in Hiſpaniam mitteret.

Locus à Relatis.

SYNOPSIS.

Exord. Optabit, ut ſibi per ætatem liceret adeſſe filio comitem, eumque exemplis magis quàm verbis erudire.

2. Admonebit ipſum à Relatis, ut meminerit ſæpè, quibus ſit ortus majoribus, & quàm conſpicuum rebus præclarè geſtis nomen gerat; caveatque proinde, ne ab antiquâ majorum virtute degeneret.

3. Ab iiſdem Relatis dicet, non defuturos ipſi commilitones, qui eum officii ſui admoneant; eam eſſe Gallicæ nobilitatis laudem, ut nullum inertiæ locum eſſe patiatur.

4. Jubebit, ut oculos etiam in Regem Hiſpaniæ totius exercitus Imperatorem conjiciat: hinc fore ut intelligat, quantò quiſque nobilior ſit, tantò eumdem generoſiorem eſſe oportere.

Concludet hortando, ne Patris ipſius memoriam revocare pigeat, & ab ipſo capere virtutis documentum.

ORATIO.

Si mihi per ætatem & infractas bellorum laboribus vires liceret adeſſe tibi ſocium ac comitem, dum ad Barcinonenſem expeditionem proficiſceris; non ego te, fili chariſſime, commonendum verbis, ſed factis potiùs ad magna quæque ſtimulandum arbitrarer. Verùm quoniam affectæ jam malè ſenectutis incommoda, & triſtiſ-

ſimi, quos experior, longioris militiæ fructus, dulciſſimum hoc parenti ſolatium eripiunt, ut inter armorum primitias moderari juventutem tuam & informare exemplo poſſit, excipe ſaltem ultrò volenſque iſthæc virtutis documenta, quæ parentis abſentis vice defungantur.

(*Relata*) Ac primùm recurrant frequenter animò fortiſſimi viri Majores tui, qui has, quas capeſſis hodie, partes tanta cum laude ſuſtinuèrunt. Etenim circumſtant te innumeræ Heroum imagines, quæ te oblivisci domeſticæ laudis non ſinant, quæ commoneant dies noctesque trahere te ab iis originem, quos actis retrò temporibus omni virtutum genere cumulatos fuiſſe Annales noſtri teſtantur. Tu factus es hæres illius ſanguinis, qui per tot heroum venas fluxit, & continua ad te ſerie propagatus in clariſſimos Imperatores pullulavit. Hujus ergo ſanguinis integritatem atque nobilitatem vide, non dicam, ne ullo unquam flagitio polluas ac contamines, ſed novo virtutum tuarum ſplendore diſtinguas magis & illuſtres: ut nominis illius, quod geris, partam tot egregiis facinoribus gloriam non obſcures, ſed ſpectatam magis ejuſdem famam laureis ac triumphis efficias.

(*Relata*) Quanquam vel ſi deeſſe poſſent tibi potentiſſima quæque à majoribus tuis rectè factorum incitamenta, haberes tamen in commilitonibus tuis eos gloriæ ſtimulos, qui te requieſcere non paterentur, ſi in obeundis officii tui partibus deſes aut ignavus eſſe poſſes. Eſt hæc enim Gallicæ juventutis indoles, ut nullum aut inertiæ, aut ignaviæ locum relinquat; felix ex omni parte fortunataque, ſi quàm alacris, & comparata ſemper ad aggrediendum quidlibet, tam eſſet in agendo prudens ac moderata. Hujus tu porrò, fili chariſſime, ſic æmulare fortitudinem, ut temeritatem fugias; ſic avidum laudis animum imitare, ut pravitatem ac corruptelam morum declines.

(*Relata*) Quòd ſi volueris proponere tibi perfectiſſimum virtutum omnium exemplar, cujus ad normam ac regulam exigere vitam tutò poſſis, conjice identidem oculos in Philippum ipſum inviċtiſſimum totius exercitus Imperatorem. Hic ſociatas felicis communionis

his vinculo videbis dotes omnes, quæ Imperatorem commendant; nihil in eo temeritas & audacia de fortitudine, imprudentia de maturitate, levitas de conſilio; de magnificentia importuna gravitas, aut majeſtas de comitate vel humanitate deterit. Suus eſt ita cuique virtuti locus, ut nullum vitiorum commercium aut ſocietatem admittant.

(*Relata.*) Adderem hìc de me ipſo quidpiam, fili chariſſime, niſi jam in cæteris ſuffeciſſem tibi graviora multò laudis incitamenta: Tamen meminiſſe interdum patris non pigeat, & dum narrari de me quidpiam audies, cum aliqua virtutis commendatione, documentum inde cape, quanti ſit eandem aliquando promeruiſſe.

Alia Exercitatio.

Amilcar Carthaginenſium Dux, Filium Annibalem ſolemni ante aras ſacramento adigit, ut nullam cum Romanis pacem unquam admittat.

Synopsis.

Exord. PEr Prolepſim; dicet, non dubitare ſe, quin habeat in filio paternæ virtutis æmulatorem; at velle ſe id habere ſolatii, ut ſi quid ſibi humanitus contigerit, hæredem relinquat ſui in Romanos odii.

Deinde Propoſitionis loco ſuum in Romanos odium exponet, quod dicet accepiſſe ſe à majoribus hæreditarium, doliturus niſi eodem filius ſtimularetur.

Tum excitabit ipſum Carthaginenſium exemplo, qui nihil aliud ſpirare viderentur, niſi Romanum ſanguinem.

Mox per vehementem Adhortationem filium adiget ad eliciendum ſolemne ſacramentum de facienda nunquam cum Romanis pace.

Concludet ſperando fore, ut filius laborum ſuorum ac periculorum ſocius odiſſe Romanos aſſueſcat.

ORATIO.

Quanquam, fili amantiſſime, juvenili animo virtus inſita & multis argumentis jam probata certiſſimam ſpem facit, fore ut acerrimum in te paterni exempli æmulatorem aliquando habebam; tamen ſi quid in eo bello, quod meditor, humanitus contingeret, non tam ultrò, ut fatear, quod res eſt, concederem ſatis, niſi juratum hoſtem Romani nominis meique hæredem odii relinquerem.

Quod quidem, quale quantumque mihi cum illa gente vel ab ipſis ineuntis adoleſcentiæ temporibus extiterit, commemorarem ego pluribus, niſi geſta per tot annos bella, rejectæ toties conditiones pacis, inſtructus etiamnum hodie florentiſſimus exercitus ſatis declararent. (*Relata.*) Nam quod vitæ meæ tempus, aut quæ conſiliorum meorum ratio ab inferenda Romanis clade vacavit unquam? aut quid prætermiſſum à me fuit ad hunc uſque diem, ut inviſum genti noſtræ populum delerem penitus atque extinguerem? Neque verò quidquam attinet, fili amantiſſime, retexere hìc operoſiùs capitalis illius odii cauſas, quod non tam voluntate mea ſuſceptum, quàm hæreditario quodam jure à majoribus noſtris acceptum gratulor. Hoc unum perpendere te velim, & ſingulari animi attentione conſiderare; ne, ſicut Amilcari glorioſum fuit ſuſcepta odiorum ſemina non foviſſe modò diligenter, ſed etiam provexiſſe, ita ſit Annibali turpiſſimum quidquam ex eo vel torpore, vel negligentia remiſiſſe.

(*Relata*) Ipſa, ipſa te Carthaginienſium noſtrorum exempla ſtimulent, & accendant. Quotquot hìc milites aſpicis, tot juratos puta Romanorum hoſtes, tot Amilcares ad eorum ruinam ac perniciem incenſos. Intuere, fili, vultus ſingulorum, oculos, oriſque totius ac corporis habitum attentiùs conſidera; quid illa ſpirat nobilis ferocitas, quid ille generoſæ mentis impetus loquitur? quid inſtructæ & erectæ ad feriendum dexteræ aut volunt, aut ambiunt præter Romanorum cædem ac ſanguinem? Hinc diſce, qualem eſſe te oporteat, qui regendis talibus viris ac moderandis deſtinere.

Quid

Quid igitur in mora eſt, quò minus ante iſtas Deorum immortalium aras capitales populo Rom. jures inimicitias, quæ nullum niſi cum vita ipſa finem inveniant? Hoc à te repetunt ſacramentum Majores noſtri, qui ſempiternam illam, quam ipſi conſecuti ſunt, nobiſque tranſmiſere, laudem ac gloriam Romanorum cladibus acceptam debent; hanc à te fidem poſtulant tot generoſi milites, qui vitam ſuam pro communis patriæ ſalute ac gloria fortiter devovent. Hoc unum te erga ſe amoris monimentum precatur pater, qui te laborum ſuorum periculorumque comitem ac ſocium ultrò dum adſciſcit, id demum ſe conſecuturum ſperat, ut Romanos odiſſe jam tu aſſueſcas.

ARTICULUS III.

De Privantibus.

Quid ſunt Privantia?

R. Sunt ea, quæ opponuntur ſicut habitus & ejus privatio. Ita ſe habent vita & mors, viſus & cæcitas, lux & tenebræ, Mors enim eſt privatio vitæ, cæcitas viſus, tenebræ lucis.

Quomodo probares à Privantibus optandam eſſe mortem?

R. Hoc modo. Vita miſera eſt; ergo mors optabilis.

Quomodo tractatur hic locus?

R. Non tam dilatatur plerumque à Cicerone, quàm urgetur preſſiùs, & per modum ſententioſi cujuſdam axiomatis. Ita Cicero pro Milone num. 79. argumentum petit à Privantibus: *Ejus igitur mortis ſedetis ultores, cujus vitam ſi putetis per vos reſtitui poſſe, nolitis; & de ejus nece lata quæſtio eſt, qui ſi eadem lege reviviſcere poſſet, lata lex nunquam eſſet.*

Et Catilinaria 1. n. 20. *Quid eſt Catilina? ecquid attendis? ecquid animadvertis eorum ſilentium? patiuntur, tacent. Quid expectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perſpicis?*

Et pro Marcello n. 23. *Equidem de te dies noctesque, ut debeo, cogitans caſus duntaxat humanos & incertos eventus*

valetudinis, *& naturæ communis fragilitatem extimeſco; doleo, cùm Reſpublica immortalis eſſe debeat, eam in unius mortalis anima conſiſtere.*

Item pro Cœlio n. 33. *Exiſtat igitur ex iſta familia aliquis, ac potiſſimùm cæcus ille; minimum enim dolorem capiet, qui iſtum non videbit.*

Interdùm tamen latiùs amplificari poteſt hic Locus, & ornari varietate figurarum, ut Oratione pro Cœlio n. 12. quem jam laudavimus in articulo de Adverſis, ubi Catilinæ naturam multiplicem ac variam deſcribit.

Et libro 3. de Oratore n. 8. felicem Craſſum eſſe probat, quòd mors illi clauſerit oculos eo tempore, quo viſus nihil erat ipſi niſi funereum quid objecturus. *Fuit hoc luctuoſum ſuis, acerbum patriæ, grave bonis omnibus, ſed ii tamen caſus Remp. ſecuti ſunt, ut mihi non erepta L. Craſſo à Diis immortalibus vita, ſed donata mors eſſe videatur. Non vidit flagrantem bello Italiam, non ardentem invidia Senatum, non ſceleris nefarii principes civitatis reos, non luctum filiæ, non exilium generi, non acerbiſſimam C. Marii fugam, non illam, poſt reditum ejus, cædem omnium crudeliſſimam, non denique in omni genere deformatam eam civitatem, in qua ipſe florentiſſima multum omnibus gloria præſtitiſſet.*

Item pro Muræna n. 65. ubi Catonis Stoici, & Ciceronis Academici ſententias privativè opponit.

Et libro 1. Tuſcul. Quæſtionum n. 12. Cicero Atticum Epicuri diſcipulum fateri cogit, miſeros mortuos non eſſe, ſi omninò nulli ſint, ut illi credebant. *Jam mallem, Cerberum metueres, quàm iſta tam inconſideratè diceres. Att. qui tandem? M. Quem eſſe negas, eundem eſſe dicis? ubi eſt acumen tuum? Cùm enim miſerum eſſe dicis, tum eum, qui non ſit, eſſe dicis .·.·. Att. Age, jam concedo, non eſſe miſeros, qui mortui ſunt, quoniam extorſiſti, ut faterer, qui omninò non eſſent, eos ne miſeros quidem eſſe poſſe.*

EXER-

E X E R C I T A T I O.

Conſolatio ad Homerum Poetarum principem, cùm cæcus factus fuiſſet.

Locus à Privantibus.

Nihil eſt, quòd oculorum uſum requiras; ergo debes eſſe contentus tua cæcitate.

S Y N O P S I S.

Exord. Dicet Orator rem ſibi fore difficillimam ad perſuadendum, poſſe quempiam ea re facilè carere, quæ in vita maximè expetenda eſt, ſi rem haberet cum alio, quàm cum Homero.

Propoſitio..Dicet nihil eſſe, quòd Homerus ereptam ſibi oculorum facultatem doleat.

Confirmationem petet ex triplici capite. 1. Nihil eſt, quòd Homerus illud deſideret, quod ſibi commune eſſet non tantùm cum cæteris hominibus, ſed animalibus etiam viliſſimis, maximè cùm multa habeat, quæ nemo alius ſibi vindicare poſſit; divinum ingenium, eruditionem, rerum omnium cognitionem perfectiſſimam.

2. Quia oculorum facultas nullam ipſi delectationem afferre poſſit, qua ſine oculis frui non valeat; nihil enim videret, quod jam non viderit, atque etiam animo comprehenſum habeat. Hortabitur, ut fruatur illa rerum notitia, quam aſſecutus eſt.

Quia id habebit commodi, ut multa mala non videat, quorum aſpectu boni affliguntur: deteriorem in dies fieri hominum conditionem ac vitam.

Concluſio. Hortabitur ut cæcitatem ſuam æquo animo ferat, tot inſtructus præſidiis ad damnum illud reſarciendum.

ORA-

ORATIO.

Cùm nihil in vita expetendum magis videri ſoleat, quàm facultas oculorum, iis autem orbatum eſſe durius quiddam atque intolerabilius vulgus hominum exiſtimet; ego certè dicturus hodie de cæcitatis commodis atque utilitate, difficillimi plenam operis provinciam aggrederer, ſi apud alium quemlibet, quàm apud Homerum Orationem ejuſmodi habendam eſſe intelligerem. Verùm confirmat me mirum in modum ac recreat ſingularis præſtantiſſimi viri probitas atque incredibilis ſapientia; neque vereor coram eo laudare cæcitatem, qui jacturam levem arbitratur, aut certè detrimentum ejuſmodi inter mala graviſſima non putat eſſe reponendum.

Liceat enimverò, vir præſtantiſſime, prædicare de te palam, quod ſentio; liceat conditionem illam tuam, quam imperiti homines miſeram arbitrantur, fortunatiſſimam appellare. Scilicet nactus ingenium, quod ad ipſam Deorum immortalium ſortem atque naturam accedat, eruditionem adeptus ejuſmodi, quam nemo hominum aut aſſecutus unquam eſt, aut deinceps aſſequi poſſe videatur: complexus animo perfectam rerum omnium diſtinctamque notitiam, tune deſiderandum cupidiùs illud arbitraris, quod tibi cum cæteris mortalium, probis pariter atque improbis commune ſit; quòd viliſſima etiam animalia habere ſe glorientur; quod nullum deinceps tibi commodum, nullam voluptatem atque delectationem afferret?

Nam quid deinceps Homerum juvent oculi, aut quid conferre demum vel ad utilitatem vel etiam ad voluptatem poſſe videantur? Age enim, quid objiciant illi ſpectandum in rerum natura, quod non videris? quod penitiùs, quàm contendere poſſit oculorum acies, non perſpexeris? Quam illi varietatem aut pulchritudinem menti exhibeant, quam ante non ſenſeris, de qua ingenioſè, ſolerter, eruditè non diſſerueris? Quod illi pariant novum oblectationis genus, qua orbatus etiam oculis frui facilè non valeas? Retracta enimverò, quas informaſti animo, accuratiſſimas eorum omnium,

nium, quæ ſub aſpectum cadunt, ideas; revolve tecum diligenter partam aſſiduo labore naturæ totius cognitionem, cujus expreſſa tam fideliter in divinis operibus tuis veſtigia admiramur; contemplare ſpecioſas illas rerum omnium imagines, quæ multò pulchriùs atque illuſtriùs menti tuæ ornatæ videbuntur, quàm vel à natura, vel ab arte poſſint decorari.

Quanquam vel ſi carendum ſit tibi voluptate aliqua, quam facultas oculorum afferret; quàm luctuoſa te & ineluctabili neceſſitate eorundem orbitas exſolvit! Dicamus enimverò, quod res eſt, vir ſapientiſſime, neque dubito, quin idem pro tua ſagacitate jam diu ſenſeris. Seneſcit ſenſim hominum genus, & deterior in dies noſtra conditio fit. Quis porrò deploret ſatis ac lugeat illam malorum eluviem, quæ magis ac magis orbem hunc noſtrum inundat ac perdit? Quis effuſam ubique vitiorum caliginem ſine graviſſimo acerbitatis ſenſu ſuſtineat? Quis tam parum cupidus amanſque probitatis, quem tantæ depravationis aſpectus non offendat? Quæ dum ego contemplor attentiùs, non tam ereptos tibi à Diis immortalibus oculos, quàm eoſdem ab infami ſervitute vindicatos puto. Creſcat enimverò, & augeatur in immenſum hominum improbitas, nullam deinceps ab ea parte mœſtitiam capies. Non videbis deformatam morum corruptela civitatis totius faciem, non inertem ac deſidioſam adoleſcentiam, non intemperantem ac libidinoſam juventutem, non virilem ætatem fluctuantem curis, ac ſollicitudinibus agitatam, non moroſam & avaram ſenectutem: non lites, non jurgia, non diſſenſiones, non inimicitias, non bella, & alia id generis incommoda, quæ eadem videntibus graviorem afferunt ipſa cæcitate moleſtiam.

Hoc igitur accedat cæcitati tuæ ſolatium, vir præſtantiſſime, & cùm habeas tam multa, unde ereptam tibi oculorum facultatem conſoleris atque etiam compenſes, noli jacturam tam levem malorum in numero computare.

Alia

Alia Exercitatio.

Veras eſſe in paupertate divitias.

Veræ divitiæ non ſunt in divitiis poſitæ ; ergo in paupertate.

S Y N O P S I S.

Exord. Dicet Orator, nihil eſſe, in quo fallantur homines graviùs, quàm in ea, quam habent, de divitiis opinione.

Rationem afferet, quæ Propoſitionem continebit, quia non in pecuniis, non in pretioſa ſupellectili, &c. quæ tantoperè illi æſtimant, divitiæ reponendæ ſunt.

Confirmationem ex ea ratione petet, quia iſthæc omnia non habent, unde animum expleant: quam rationem tractabit per Interrogationem, & per viam Negationis & Affirmationis. Age enim, quis demum divitiarum fructus? an ut contempleris in arca, &c.

Hoc ipſum illuſtrabit ditiſſimorum hominum exemplo, puta, Crœſi, Midæ, Craſſi, qui quò haberent plura, eò plura appeterent; dicetque eos nunquam fuiſſe divites.

Denique dicet, illum verè fuiſſe divitem, qui in ſumma rerum indigentia contentus ſua ſorte oblatos ab Alexandro theſauros rejecerat.

Concluſio. Pauperes conſolabitur, quibus, ſi velint, contentos eſſe liceat.

O R A T I O.

Cùm in rebus æſtimandis errare graviter ſolet hominum genus, tum certè nunquam hallucinari turpiùs, aut à recta ratione ſenſiſſe quidquam viſi ſunt alienum magis, quàm cùm futilibus inanibuſque momentis divitiarum nomen poſuere.

Nam quæ eſt iſta multorum in commemoranda pecunia,

nia, in jactanda pretioſa ſupellectili, in recenſendis latifundiis ſuperba & inſolens oſtentatio? quo tandem jure divites appellant, iſta qui habent, & in ejuſmodi rebus aut conſectandis aut aſſequendis curas, ſtudia, contentiones collocant? Soline igitur divites, qui magnam vim auri & argenti, qui aurea tecta, qui villas, qui ſigna, qui tabulas, qui ſupellectilem ac veſtem infinitè poſſident? Quid ſi nec divites quidem, quid ſi etiam pauperes meritò nuncupandi videantur? Quem enim intelligimus divitem? aut hoc verbum in quo homine ponimus? opinor in eo, cui tanta poſſeſſio eſt, ut ad beatè liberaliterque vivendum contentus ſit: qui nihil quærat, appetat nihil, nulla re egeat, nihil ſentiat ſibi deeſſe; nihil omnino requirat. Animus enim hominis oportet ſe judicet divitem, non vulgi opinio. Divitiarum fructus omnis atque utilitas in copia eſt: copiam declarat ſatietas rerum atque abundantia, quam qui non aſſequentur, nunquam divites futuri ſunt.

Nunc verò date mihi unum aliquem ex pecunioſis illis & copioſis hominibus, cui ſatis illud ſit, quod habet; qui ſatiatus omnino ſit; qui nihil curet ampliùs; qui propter aviditatem pecuniæ nullum quæſtum turpem faciat, neminem fraudet, decipiat, expilet. Revocate ex omni temporum ſerie, divitis alicujus memoriam, qui in ſumma rerum illarum, quas iſti bona appellant, poſſeſſione laudabilem tenere potuerit continentiam. Crœſum ſcilicet divitem nuncupabis, qui regno locupletiſſimo non contentus inſatiabili habendi plura cupiditate in extremum egeſtatis ac calamitatis diſcrimen devenit? Venditabis mihi Midam tanquam locupletiſſimorum hominum è numero, quem inſanabilis auri argentique amor eò demum adduxit, ut medias inter opes crudeli fame ac ſiti tantùm non interiret? Craſſum verò inter homines ditiſſimos cenſebis reputandum, cui cùm privato homini tantæ poſſeſſiones ſuppeterent, ut integro exercitui ſuis impenſis alendo par eſſet, novos tamen in ſingulos dies theſauros aggerebat?

Quinam igitur divites dicendi ſunt, ſi divites illi non debent appellari? Ille, ille dives erat, qui oblatas ab Alexandro ingentes pecunias in magna rerum indigentia

ſic

ſic rejecit, ut ipſo etiam principe beatior ac fortunatior videri poſſet.

Vos ergo, quotquot tenues & exiles fortunas nacti eſtis, quantum vel ipſi veſtra illa egeſtate atque inopia ad veras ſolidaſque divitias præſidium habetis, quibus tam facilè liceat, quod eſt divitiarum proprium, veſtris rebus eſſe contentos?

ARTICULUS IV.

De Negantibus ſeu Repugnantibus.

Quid ſunt Negantia, ſeu Repugnantia, ſeu Contradicentia?

R. Sunt ea, quorum unum negat aliud: ut, eſt ſapiens; ne igitur dicas inſipientem vel non ſapientem.

Quot modis erui poteſt argumentum ex hoc loco?

R. Duobus præcipuè. Primus eſt, ſi duo Contradicentia ſecundùm varios effectus, cauſas & adjuncta ſumpſeris, v. g. amor & odium ſunt contradicentia: hinc ſequitur, amoris effectus, cauſas & adjuncta odio repugnare. Ita rectè concluderes: Non odit ille Deum, qui ſæpè ſacrificium cum magno pietatis ſenſu offerre conſuevit, qui preces aſſiduas fundit, quem uberrimis lacrymis ſibi propitium reddit, quem ut alii colant ac venerentur, omni ſtudio ac diligentia contendit. E contrario autem: Si me amas, cur me verberibus excipis? cur criminaris? cur conviciis oneras? cur ut inimicum averſaris? cur jacentem erigere abnuis?

Alter modus eſt ſi antecedentibus ac conſequentibus adjeceris particulam *non*. Tunc enim argumentum facies à Repugnantibus: v. g. ſol ortus eſt, ergo dies eſt: ad particulam *non*. Non ſol ortus eſt, ergo non eſt dies.

Habes exempla apud Ciceronem Repugnantium plurima. Pro Cœlio n. 5. ubi probat à Repugnantibus falsò objectum fuiſſe Cœlio, quòd apud ſuos probatus non fuiſſet. *Nam quod objectum eſt Municipibus eſſe adoleſcentem non probatum ſuis. Nemini unquam præſenti Puteolani majores honores habuerunt, quàm abſenti M. Cœlio, quem & abſentem in ampliſſimum ordinem cooptarunt, & ea*

& ea non petenti detulerunt, quæ multis petentibus denegarunt: iidemque nunc lectiſſimos viros & noſtri ordinis & Equites Romanos cum legatione ad hoc judicium miſerunt cum graviſſima atque ornatiſſima legatione &c.

Et pro Sylla n. 83. probat à Repugnantibus, cum nullam habuiſſe in conjuratione Catilinaria partem: *Sed quid? Ego qui Catilinam non laudavi, qui reo Catilinæ Conſul non adfui, qui teſtimonium de conjuratione dixi in alios, adeone vobis alienus à ſanitate, adeo oblitus conſtantiâ meæ, adeò immemor rerum à me geſtarum eſſe videor; ut, cùm Conſul bellum geſſerim cum Conjuratis, nunc eorum Ducem conſervare cupiam, & in animum inducam, cujus nuper ferrum retuderim, flammamque reſtinxerim, ejuſdem nunc cauſam vitamque defendere ∴. Ego ille conjurationis inveſtigator atque ultor certè non defenderem Syllam, ſi conjuraſſe arbitrarer.*

Quis eſt uſus Repugnantium?

R. Multiplex ac frequens. 1. Deſervit hic locus amplificationi, ut probat laudatus numerus 85. pro Sylla. Item Verrina 7. num. 84. *Vide, quid interſit inter tuum libidinem, Majorumque auctoritatem; inter amorem furoremque tuum, & illorum conſilium atque prudentiam. Illi aditum literis Syracuſanis ademerunt; tu maritimum imperium conceſſiſti. Illi habitare in eo loco Syracuſanum, quò naves accedere poſſent, noluerunt; tu claſſi & navibus præeſſe Syracuſanum voluiſti. Quibus illi ſuæ urbis partem ademerunt, iis tu imperii noſtri partem dediſti.*

Et pro Cœlio n. 45. probat non deditum ipſum fuiſſe amoribus, quia repugnat, tantam eloquentiam, quanta elucebat in Cœlio, ſtare poſſe cum amorum blandimentis atque deliciis. *Atqui ſcitote eas cupiditates, quæ objiciuntur Cœlio, atque hæc ſtudia, de quibus diſputo, non facilè in eodem homine eſſe poſſe; fieri enim non poteſt, ut animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate ſæpè nimia, copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, hoc quidquid eſt, quod nos facimus in dicendo, non modò agendo, verùm etiam cogitando poſſit ſuſtinere ∴.* Et n. 74. *An hic, ſi ſe iſti vitæ dediſſet, Conſularem hominem admodum adoleſcens in judicium vocaviſſet? hic, ſi laborem fugeret, ſi obſtrictus voluptatibus teneretur, in hac acie quotidie verſaretur? appeteret inimicitias, in judicium vocaret, ſubiret pe-*

ricu-

riculum capitis, ipſo inſpectante populo Rom. tot menſes aut de ſalute aut de gloria dimicaret?

Et pro domo ſua n. 4. ubi probat, non fuiſſe ſe expellendum à Clodio, quem ejectum omnes boni luxerunt: quo carere Civitas ſe non poſſe profitebatur.

2. Hic locus orationem illuſtrat; ut pro Milone n. 1. *Nam illa præſidia, quæ pro templis omnibus cernitis, etſi contra vim collocata ſunt, afferunt tamen Oratori horroris aliquid, ut in foro & in judicio, quanquam præſidiis ſalutaribus & neceſſariis ſepti ſumus, tamen ne non timere quidem ſine aliquo timore poſſimus.*

Item Verrina 4. n. 159. ubi probat, fieri non potuiſſe, ut Siculi ſua voluntate & non coacti ſtatuas Verri erexiſſent, quas decedente ipſo è Sicilia dejecerant.

Quomodo tractandus hic locus?

R. Vel per Affirmationem, cùm ex affirmatione unius infertur negatio alterius; vel per Negationem, ex qua inferatur affirmatio. Sic dum affirmat Tullius, magnos honores habitos fuiſſe Cœlio etiam abſenti, negat eundem fuiſſe non probatum ſuis Municipibus. Sic negat, Syllam habuiſſe ullam in conjuratione Catilinaria partem, quia ipſum laudaverat, & ejus defenſionem ſuſceperat.

EXERCITATIO.

Roſcius paternæ cædis accuſatus, quòd in perempti patris cubiculo dormiens inventus eſſet, defenditur.

Locus à Repugnantibus.

SYNOPSIS.

Exord. Conqueretur Orator de Accuſatorum iniquitate, qui confectum dolore Roſcium ob peremptum patrem, novo accuſationis genere exaniment.

Propoſitio. Patrem Roſcius non occidit; id tractabit per aliquam figuram.

Confirmatio. Petetur à Repugnantibus. 1. quia dormiens

miens ſlſus in occiſi patris cubiculo inventus eſt. Repugnat, ut quis occiſo patre ullam quietis partem capiat; ſed Roſcius dormiens inventus eſt: ergo repugnat, ut Roſcius patrem occiderit. Incipiet ab expoſitione Aſſumptionis, quod unum argumentum afferunt adverſarii ad probandam accuſationem, dicetque, hoc uno ſatis eximi ſuſpicione ſceleris miſerum adoleſcentem; quam complexionem tractabit per varias interrogationes. Tum veniet ad Propoſitionem, oſtendetque fieri non potuiſſe, ut Roſcius ullam quietis partem caperet, ſi occidiſſet patrem. Hoc probabit

1. Ratione petita à teſtimonio conſcientiæ, quæ reum tanti ſceleris perpetuò exagitat; hoc eſſe primum nocentis ſupplicium.

2. Oreſtis exemplo, qui matre interfecta etiam ad vindicandam patris mortem, exagitatus fuit à Furiis: quantò magis Roſcius, ſi parentem optimum interfeciſſet?

3. Ab iiſdem Repugnantibus, ex parte amoris, quo Roſcius filium, & filius viciſſim patrem complecteretur. Repugnat, ut patrem occiderit Roſcius, quem amabat, & à quo amabatur; ſed &c. Omiſſa Propoſitione veniet ad Aſſumptionem, oſtendetque, quantus eſſet patris in filium amor, & viciſsim filii in parentem.

4. Ex anteacta Roſcii vita aliud argumentum à Repugnantibus eliciet. Non potuit cadere parricidium in eum, cujus vita fuit innocens; ſed Roſcii vita fuit innocens, &c. Propoſitionem tractabit; dicetque ſcelus ejuſmodi non cadere, niſi in eum, cujus vita fuerit perdita, quia nemo repentè fit peſsimus; ergo oſtendatur in vita Roſcii flagitium, per quod, quaſi per gradus, ad parricidium pervenerit. Deinde Aſſumptionem tractabit; invitabit adverſarios, ut probent corruptam fuiſſe Roſcii adoleſcentiam.

Concluſio fiet per vehementem Deprecationem, quæ commiſerationem Judicum excitabit.

O R A T I O.

Quod unum Adoleſcenti optimo reſtabat in acerbiſſimo parentis amantiſsimi deſiderio doloris ſolatium,

ut ad perſequendos impiæ cædis auctores curas omnes ac ſtudia converteret; id hodie novo atque inaudito ſcelere non ſuſtulerunt modò homines prudentiſſimi, ſed recens adhuc ac cruentum miſerabiliter vulnus inſanabili plaga ulcerarunt.

Accuſatur enimverò, & in veſtrum judicium Roſcius adducitur; compeſcere cogitur pias lacrymas, quibus filius optimus parenti optimo parentabat; & quam nefariis interfectoribus vindictam meditabatur, eamdem à ſe ipſo jubetur propulſare. Adeò nullum furori ſuo ponunt modum, quos Roſcius adverſarios patitur, niſi adoleſcentem miſerum, quem erepto patre luctu perdiderunt, eumdem incredibili accuſationis genere exaniment.

Quid agam, judices? quid loquar? an diluendam ſeriò accuſationem illam aggrediar, quæ per ſe ſatis ipſa refellitur? ſcilicet ullam inveniat apud vos fidem, quod illi mentiuntur turpiter, aut erit veſtrum quiſpiam, qui ſibi perſuadeat interfectum à Roſcio parentem ſuum? Tam parum vobis notus eſſet adoleſcens ſuaviſſimus, ut vel leviſſimam ſceleris tanti ſuſpicionem in eum cadere poſse putaretis?

At enim inclamantes audio ipſius adverſarios. Eadem ipſa nocte, qua peremptus eſt Roſcii pater, inquiunt, inventus filius patris in cubiculo altum dormiens. Egregium enimverò judices, & ad faciendam fidem comparatum belle argumentum. Roſcius occiſi patris in cubiculo dormiebat. (*Repugnantia ab adjunctis.*) Ecquis ex vobis, judices, qui vel ex hoc uno, quod firmiſſimum ponunt accuſatores contentionis iniquæ fundamentum, ſuſpicione ſceleris miſerum adoleſcentem non liberet? quis ſtatim non perſpiciat conflatam hanc eſse malevolorum invidia ad labefactandam innocentiam Roſcii calumniam? Non viderunt illi ſcilicet delatores minimè mali, hac ipſa parte ruere accuſationem, qua fulciendam eamdem eſse arbitrabantur?

Agite porrò, judices æquiſsimi, putatis quemquam, cùm omnia divina atque humana jura ſcelere nefario polluiſset, ſomnum ſtatim capere potuiſse? creditis, licuiſse huic ſine cura quieſcere, qui ne ſpirare quidem ſine metu ſuſtinuiſset? Etenim ſuam quemque fraus, ſuus

error

error maximè perturbat: ſuum quemque ſcelus exagitat, amentiaque afficit; ſuæ malæ cogitationes conſcientiaque animum terrent; atque illud ſolet primùm eſſe nocentis ſupplicium; ut horrificis admiſſi ſceleris imaginibus torqueatur. Ita ſe res habet, judices, magnam vim, magnam neceſſitatem, magnam religionem poſſidet paternus præſertim ſanguis; ex quo ſiqua macula concepta eſt, non modò elui non poſſit, verùm uſque permanet ad animum, ut ſummus furor atque amentia conſequantur. Hæ ſunt impiis aſſiduæ domeſticæque furiæ, quæ dies noctesque parentum pœnas à conſceleratiſſimis filiis repetant.

Hinc Oreſtes ille, quem patris ulciſcendi cauſa ita ſumpſiſſe legimus de matre ſupplicium, ut Deorum immortalium monitis atque oraculis id feciſſe dicatur, perpetuis tamen agitabatur furiis, quæ nec quieſcere uſquam miſerum paterentur; quòd ne pius quidem ſine ſcelere eſſe potuiſſet. Interim Roſcius nulla impulſus ad interficiendum patrem contumelia, nullo parentis odio provocatus, in recenti memoria peracti ſceleris, conſperſis adhuc ac cruentis ſanguine paterno manibus, tam ſecurus debitæ parricidis vindictæ, tam quietus perſtitiſſet, ut alto demergi ſomno potuiſſet?

(*Repugnantia à Cauſis.*) At enim quid his immoror diutiùs, judices? jam ſenſiſtis inflictam optimo adoleſcenti calumniam; jam illatam ſceleris nefandi labem tacitis ſuffragiis depuliſtis. Notus vobis nimirum Roſcii animus, ſpectata primis ab annis ſuaviſſima juvenis indoles, & tenerrimus in optimum parentem amor; qui non modò tanti ſceleris ſocietatem non admittit, ſed etiam vel leviſſimam ſuſpicionis umbram amolitur. Scilicet Roſcius parentem occidiſſet, quem amabat tantùm, & à quo viciſſim tantopere amabatur? O ſi loqui poſſet infelix Roſcius! ſi redire rurſum in hanc lucem, quo ſenſu doloris ſummo capitis in diſcrimine poſitum ſua cauſa videret eum, quem non tam ipſa communio ſanguinis, quàm eximia ſpectatæ pietatis officia & ſingularis quædam in parentem charitas amabilem efficiebant!

Sed redeat vobis in memoriam, judices, qualis ab ipſo ineuntis ætatis exordio Roſcius extiterit; hæc enim

ipſa maleficii, quod irrogatur ipſi, magnitudo facit; ut niſi adoleſcentis in vita oſtendantur expreſſa parricidii veſtigia, res profectò tanta, tam ſceleſta, tam atrox, tam nefaria credi non poſſit. Proferatur ergo neceſſe eſt turpis adoleſcentia, omnibus flagitiis vita inquinata, ſumptus effuſi cum probro ac dedecore, prorupta audacia, ſumma temeritas, quæ ab inſania non abhorreat. Accedat huc oportet odium parentis, animadverſionis paternæ metus, amici improbi, ſervi conſcii, tempus idoneum, locus opportunè captus ad eam rem; penè dicam, reſperſas manus ſanguine paterno judices videant oportet, ſi tantum facinus credituri ſint.

(*Repugnantia ab Effectis.*) Vos, vos appello, accuſatores nefarii, & tam inauditæ calumniæ nequiſſimi artifices; edite nobis, excogitate, fingite etiam, ſi poteſtis, aliquod in tota Roſcii adoleſcentia flagitium, per quod, quaſi per gradus, ad iſtam, quam imputatis ipſi, impietatem aſcenderit. Nemo repentè fit peſſimus, ſed in minimis noxis & levioribus peccatis exercitatum eſſe quempiam oportet, antequam in extrema ſcelera prorumpat; vos mihi arripitis, quod vitiorum omnium extremum eſt; relinquitis illa, quibus remotis hoc ipſum eſſe non poteſt. Nulla culpanda familiaritas, non amor, non riſus, non convivia, non levitas animi ulla oſtenditur: & cùm ea non reperiantur, quæ ſceleris umbram habent, in eo ſummum furorem, atque impietatis cumulum reperiri poſſe inſulſiſſimi accuſatores mentiuntur.

Videte ergo, judices, quo tandem animo in hac cauſa vos eſſe oporteat. Veſtris in manibus adoleſcentis miſeri ſalus poſita eſt. Videtis teſtes innocentiæ lacrymas, auditis ſuſpiria, acerbiſſimum, quo jam exanimatus penè eſt infelix Roſcius, luctum intuemini. Ah! utinam vel hoc pretio redimere parentis vitam liceret! utinam effuſione ſanguinis eum ab interitu revocare poſſet! Hoc ergo date miſero adoleſcenti ſolatium, ut cum parente optimo, etiam boni nominis famam, quod unum bonum ſupereſt, amiſiſſe per vos non videatur.

Alia

ALIA EXERCITATIO.

Religio Chriſtiana per univerſum orbem propagata, magnum miraculum.

Locus à Repugnantibus.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Dicet Orator, felix illud fuiſſe Religionis fatum, ut cùm tam multa propagationi ejuſdem obſiſtere viderentur, tamen longè lateque diſſeminata ſit.

Confirmationem petet 1. à Repugnantibus effectis. Religio Chriſtiana multa præcipit, quæ ſunt naturæ contraria, puta abjicere ſe infra cæteros, cupiditates domare, colere paupertatem, obliviſci injurias, inimicos diligere, &c.

2. A Cauſis Repugnantibus. An adhibitus ad id operis Tullius aliquis qui eloquentia, an Philoſophus qui argumentorum momentis, an Imperator qui potentiſſimo inſtructus exercitu Religionem illam colendam eſſe perſuaderet, aut ad eamdem amplectendam cogeret, &c. Id perfecere viliſſimi homunciones, piſcatores duodecim, &c.

3. Ab Adjunctis Repugnantibus, reſiſtentibus ſcilicet populis, qui falſis addicti jampridem eſſent Numinibus, vetantibus Imperatoribus, & vim tormentorum omnium adhibentibus, ne Religio nova induceretur.

Denique veram cauſam afferet, potentiam nimirum divinam, qua inſtructi duodecim homines, rebus alioquin humanis deſtituti, difficultates omnes ſuperavere.

Concludet exclamando: O miraculum, &c.

ORATIO.

Quàm felici Religionis Chriſtianæ fato fieri dicam, ut quæ evellendis ex hominum animis priſcis erroribus, & depravatis longo uſu moribus emendandis nata

videbatur ; ea tamen in orbem terrarum univerſum ſic diſſeminata ac propagata ſit ; nulla ut regio quantumvis recondita , ſuaviſſimo divinæ illius lucis ſplendore caruerit.

(*Repugnantia ab Effectis* ;) Agite enimverò, quot & quantas habuit Religio Chriſtiana ſuperandas difficultates, quot infirmanda corruptæ naturæ præjudicia, antequam fidem apud mortalium animos aliquam inveniret? Illa compellebat homines abjicere ſe infra cæteros; at ii parati ſemper aſſurgere , ſubjacere nemini , omnibus ſuperiores eſſe volunt. Illa coercere libidines, cupiditates frænare , animo dominari præcipiebat ; at ii cupiditatibus liberiùs indulgent, & nullo temperari eas fræno patiuntur . Illa diſtribuere facultates egentibus , diligere paupertatis incommoda admonebat ; at ii cumulandis opibus inhiant, ſummamque in divitiarum poſſeſſione felicitatem eſſe poſitam arbitrantur.

Quid cæterà appellem Religionis illius quot documenta, tot obſtacula, condonare injurias, inimicos diligere, laceſſitum ſilere, benè precari maledicentibus , contumeliis affectum beneficia rependere ; à quibus quantùm hominum indoles abhorreat, teſtes ipſi ſumus , qui præceptionibus iiſdem jam dudum imbuti , vix ac ne vix quidem in iis exequendis dociles atque obſequentes invenimur.

(*Repugnantia à Cauſis* ,) Verùm quibus tandem artibus adducti ſunt homines , ut Religionem naturæ tam adverſam , tam repugnantem moribus amplecterentur ? An adhibitus Tullius aliquis, qui ſermonis elegantia demulceret animos , & eloquentiæ vi Religionis dignitatem extolleret? an Philoſophus, qui rationum & argumentorum pondere ſuſcipiendæ illius neceſſitatem demonſtraret ? an Imperator potentiſſimus, qui armorum metu cogeret populos, & extrema quæque contumacibus minaretur ? Nullam , mihi credite , ex iſta laude partem ſibi vindicant, vel Orator , vel Philoſophus, vel Imperator ; totum illud , quantum , quantum eſt , aggreſſi ſunt duodecim viliſſimi homunciones , qui fame morerentur, niſi piſciculos caperent ; rudes , illiterati, contemptibiles , ignoti. Et tamen , quis credat ? opus tam arduum, tam difficile, tam humanis impar viribus

tibus perfecere, quod neque Eloquentiæ ſubſidiis Oratores, neque argumentorum momentis Philoſophi, neque Imperatores numeroſiſſimis exercitibus, non dicam exequi, ſed ne tentare quidem auſi fuiſſent.

(*Repugnantia ab Adjunctis.*) Quamquam ne quis exiſtimet ſic invectam in orbem terrarum ab iſtis hominibus Chriſtianam Religionem, ut conſpirantibus in unum animis excepta ſit. Imò tantò infenſiores habuit adverſarios, quantò graviores leges imponebat. Obſtitere populi, quibus, dum inanem falſorum Numinum cultum proſcriberet, interdictum volebat, quidquid in deliciis atque in amoribus aliquando habuiſſent. Obſtitere Principes, quorum diſſolutos & omni flagitiorum genere inquinatos mores arguebat: obſtitere, quantum erat in ipſis, Romani Imperatores, ne fidem obtineret illa Religio, quæ retundebat faſtum ipſorum atque ſuperbiam, quæ effrænatam dominandi libidinem intra juſtos limites coërcebat. Quas porro illi artes, quas non admovere machinas, ut ſerpentem manantemque latiùs invitis ipſis ac repugnantibus Religionem Chriſtianam reprimerent, & ſuo in ortu penitus extinguerent? Quid hic referam equuleos, flagella, rotas, cruces, ferventia liquati plumbi balnea, ardentes craticulas, incenſos rogos, & alia id generis crudeliſſima ſupplicia, in quibus Neronum furor, Diocletianorum ac Caligularum immanitas triumphabat? Quid eloquar blanditias, promiſſa, divitiarum voluptatumque illecebras, quibus vires frangere, enervare animos, eorumque debilitare conſtantiam pertentarunt, quos aperta vi ſuperare non potuerant? Verùm neque blandis deliciarum irritamentis emolliti, neque ſuppliciorum infracti terroribus Piſcatores illi duodecim obſtacula quæque fortiter devicere, & pugnantibus nequicquam contra ipſos rebus, ut ſic loquar, univerſis, Chriſtianam ubique terrarum Religionem ſtabilivere.

At enim ſic deſtituti præſidiis, unde vim roboris tantam hauſere? Repetamus altiùs prodigiorum tam inſolentium magnitudinem. Aderat nimirum ipſis è Cœlo Deus, cujus cauſam agebant in terris: hinc periculis omnibus confidentia illa ſuperior, hinc ex ipſis difficultibus rerumque anguſtiis fortitudo animi major creſcebat.

bat. Quid enim divinæ potentiæ, qua freti tam ardua, tamque inaudita moliebantur, reſiſtere valeat? quid hominum conſilia contra ſupremam voluntatem potuiſſent? O vim divinæ potentiæ admirabilem! ò miraculum nulla temporum memoria conticeſcendum!

CAPUT IX.

Locus ab Adjunctis.

FRequentiſſimus eſt hujus loci uſus, & Oratori maximè neceſſarius, cùm nulla pars ſit Orationis, cujuſcumque generis illa ſit, cui non inſerviat.

Quid ſunt Adjuncta?

R. Sunt ea quæ cum re, de qua agitur, non neceſſariò quidem, ſed probabiliter cohærent.

Quot ſunt Adjunctorum genera?

R. Tria. Præcedentia, quæ rem præcedunt; Comitantia, quæ rem comitantur; Conſequentia, quæ conſequuntur.

Quid ſunt Adjuncta Præcedentia?

R. Cauſæ, conſilia, injuriæ illatæ, vel acceptæ, conſuetudo, minæ, ſuſceptum iter, omnis denique inſtitutus ad rem apparatus.

Habes exemplum in Oratione pro Sylla num. 52. ubi ab Adjunctis Præcedentibus probat, ipſum cum Catilina non conjuraſſe: *Nam quis eſt igitur, qui tum dicat in campum adſpiraſſe Syllam? atqui ſi tum ſe cum Catilina ſocietate ſceleris conjunxerat, cur ab eo diſcedebat? cur cum Autronio non erat? cur in pari cauſa non paria reperiuntur ſigna criminis... hoc tempore cùm maximè arderet conjuratio, cùm Catilina egrederetur ad exercitum; Caſſius incendiis, Cethegus cædi præponeretur, Lentulus in urbe relinqueretur; Autronio, ut occuparet Etruriam, præficeretur; cùm omnia ordinarentur, inſtituerentur, pararentur, ubi fuit Sylla, Corneli? Num Romæ? imò longè abfuit. Num in iis regionibus, quò ſe Catilina referebat? multò etiam longius, &c.*

Et

Et pro Milone n. 51. *Video adhuc conſtare omnia, Judices, Miloni etiam utile fuiſſe Clodium vivere; illi ad ea, quæ concupierat, optatiſſimum interitum Milonis fuiſſe; odium illius in hunc acerbiſſimum, in illum hujus nullum; conſuetudinem illius perpetuam in vi inferenda, hujus tantùm in repellenda...* Ex his Antecedentibus probat Clodium fuiſſe inſidiatorem.

Et pro Muræna n. 13. probat ſaltatorem non fuiſſe Murænam, quia in eo non reperiuntur ea omnia quæ ſaltationem vulgò antecedunt; qualia ſunt, intemperantia, convivium intempeſtivum, & aliæ, id genus, deliciæ, quarum extrema eſt ſaltatio.

Quænam ſunt Adjuncta Comitantia?

R. Ad ſeptem genera vulgò revocantur, quæ hoc verſiculo continentur.

Quis, Quid, Ubi, Quibus Auxiliis,
Cur, Quomodo, Quando.

Habes Illuſtre Comitantium Adjunctorum exemplum pro Milone n. 54. *Si hæc non geſta audiretis, ſed picta videretis; tamen appareret, uter eſſet inſidiator, uter nihil cogitaret mali.* (Quid) *Cùm alter veheretur in rheda penulatus una ſederet uxor; quid horum non impeditiſſimum? veſtitus, an vehiculum* (Quis) *an comes? quid minùs promptum ad pugnam, cùm penula irretitus, rheda impeditus, uxore penè conſtrictus eſſet? Videte nunc illum* (Quando) *primùm egredientem è villa ſubitò; cur veſperi?* (Cur.) *Quid neceſſe eſt? qui convenit præſertim id temporis? Divertit in villam Pompeji, Pompejum ut videret?* (Quibus auxiliis.) *Sciebat in Alſienſi eſſe. Villam ut perſpiceret? millies in ea fuerat. Quid ergò erat moræ & tergiverſationis? dum hic veniret, locum relinquere noluit. Age nunc iter expediti latronis cum Milonis impedimentis comparate.* (Quomodo.) *Semper ille antea cum uxore, tum ſine ea, numquam non in rheda, tum in equo; comites Græculi, quocumque ibat, etiam cùm in caſtra Etruſca properabat; tum nugarum in comitatu nihil. Milo qui numquam, tum caſu pueros ſymphoniacos uxoris ducebat, & ancillarum greges; ille, qui ſemper ſecum ſcorta, ſemper exoletos, ſemper lupas ducebat, tum neminem, niſi ut virum à viro le-*

ro bellum diceres. Cur igitur victus eſt? (Ubi) *quia non ſemper viator à latrone, nonnunquam etiam latro à viatore. Clodius tamen mulier inciderat in viros......* Habes præcedente numero 53. circumſtantiam Loci. *Videamus nunc, quod caput eſt, locus ad inſidias ille ipſe, ubi congreſſi ſunt, utri tamdem fuerit aptior, &c.*

Quænam ſunt Adjuncta Conſequentia?

R. Sunt ea, quæ rem geſtam ſubſequuntur; ut pallor, rubor, inceſſus titubans, frequens anhelitus, reprehenſio publica, hæſitatio, exhauſtum patrimonium, morbi, gladius cruentus, clades, &c.

Habes egregium exemplum Adjunctorum ſubſequentium, pro Milone n. 61. *Quòd ſi nondum ſatis cernitis, cùm res ipſa tot, tam claris argumentis luceat, pura mente atque integra Milonem, nullo ſcelere imbutum, nullo metu perterritum, nulla conſcientia exanimatum Romam revertiſſe; recordamini per Deos immortales, quæ fuerit celeritas reditus ejus, qui ingreſſus in forum, ardente Curia; quæ magnitudo animi, qui vultus, quæ oratio! Neque verò ſe Populo ſolùm, ſed Senatui tradidit, neque Senatui modò, ſed etiam publicis præſidiis & armis; neque iis tantùm, verùm etiam ejus poteſtati, cui Senatus totam Remp. omnem Italiæ pubem, cuncta Populi Romani arma commiſerat; cui ſe numquam profectò tradidiſſet, niſi cauſæ ſuæ confideret, præſertim omnia audienti, magna metuenti, multa ſuſpicanti, nonnulla credenti. Magna vis eſt conſcientiæ, Judices, & magna in utramque partem, ut neque timeant, qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent, qui peccarint.*

Et pro Flacco n. 99. *Cùm tabella vobis dabitur, Judices, non de Flacco dabitur ſolùm, dabitur de ducibus auctoribuſque conſervandæ civitatis; dabitur de omnibus bonis civibus; dabitur de vobiſmetipſis; dabitur de liberis, dabitur de vita, de patria, de communi ſalute. Non judicatis in hac cauſa de exteris nationibus, non de ſociis, de vobis ac de veſtra Republica judicatis.*

Item Philippica ſeptima penè tota negat Antonium admittendum eſſe in civitatem, idque probat ex iis malis, quæ ſecum importaturus in urbem eſſet.

Et pro Milone n. 78. recenſet pericula, quæ Reip. imminebant, ſi Clodius à Milone interfectus non fuiſſet.

Man-

Mandate hoc memoriæ, Judices; ſpero, multa vos liberoſque veſtros in Repub. bona eſſe viſuros; in his ſingulis ita ſemper exiſtimabitis; vivo P. Clodio nihil horum vos viſuros fuiſſe. In ſpem maximam, &, quemadmodum confido, veriſſimam adducti ſumus, hunc ipſum annum, hoc ſummo viro Conſule, compreſſa hominum licentia, cupiditatibus fractis, legibus & judiciis conſtitutis, ſalutarem civitati fore. Nam quis igitur eſt tam demens, qui hoc P. Clodio vivo contingere potuiſſe arbitretur? Quid? ea, quæ tenetis privata atque veſtra, dominante homine furioſo, quod jus perpetuæ poſſeſſionis habere potuiſſent? &c.

Quis eſt Adjunctorum uſus?

R. Frequentiſſimus eſt, quam qui maxime, præſertim tamen valet ad laudem ac vituperium; item ad deſcribendum & narrandum. Etiam in exquirenda intentione formandiſque conjecturis plurimum poteſt. Pro Roſc. Amer. n. 85. *Hunc quæſitorem ac judicem fugiebant atque horrebant ii, quibus periculum creabatur; ideo quod tametſi veritatis erat amicus, tamen natura non tam propenſus ad miſericordiam, quam implicatus ad ſeveritatem videbatur.*

Quomodo amplificandus & ornandus hic Locus?

R. Primo expendendum eſt, quid uniuſcujuſque circumſtantiæ nomine intelligatur. 2. Conſulendus eſt Cicero, & ad ejus imitationem recurrendum. Atque ut diligentior habeatur Adjunctorum notio, ſingula explicabimus, & petitis ex Cicerone exemplis illuſtrabimus.

Quis. Perſonam ſignificat, in qua ſpectare oportet affectiones animi varias, amorem, iram, artes, virtutes, puta, juſtitiam, prudentiam, fortitudinem &c. item vitia, v. g. avaritiam, ambitionem, iracundiam, & reliquas animi labes. Præterea in perſona, de qua agitur, attendenda figura corporis, deformitas, pulchritudo, fortunæ, ſive bona externa, nomen, genus, conditio vitæ,

Adjuncta Perſonarum tractat Cicero Ver. 7. n. 143. *In externorum hominum & maleficorum ſceleratorumque, in prædonum hoſtiumque cuſtodias, tu tantum numerum civium Rom. includere auſus es? Numquamne tibi judicii, numquam concionis, numquam hujus tantæ frequentiæ, quæ*

nunc

nunc animo te iniquiſſimo infeſtiſſimoque intuetur., venit in mentem? Numquam tibi Populi Rom. abſentis dignitas, numquam ſpecies ipſa hujuſcemodi multitudinis in oculis animoque verſata eſt? Numquam te in horum conſpectum rediturum, numquam in Forum Populi Rom. venturum, numquam ſub legum & judiciorum poteſtatem caſurum eſſe putaſti? At quæ erat iſta libido crudelitatis exercendæ? quæ tot ſcelerum ſuſcipiendorum cauſa? Nulla, Judices, præter prædandi novam ſingularemque rationem.

Et n. 147. *Videtis cives Romanos gregatim conjectos in latomias, videtis indigniſſimo in loco coacervatam multitudinem veſtrorum civium. Quærite nunc veſtigia, quibus exitus illorum ex illo loco compareant, nulla ſunt, &c.* Idem perſequitur n. 148. & 149.

Ita defendit Roſcium Amer. n. 39. & ab Adjunctis perſonæ probat non fuiſſe ab eo patrem occiſum. *Patrem occidit Sext. Roſcius? qui homo? Adoleſcentulus corruptus, & ab hominibus nequam inductus, annos natus magis quadraginta? Vetus videlicet ſicarius, homo audax, & ſæpè in cæde verſatus? At hoc ab accuſatore ne dici quidem audiſtis. Luxuries igitur hominem nimirum, & æris alieni magnitudo, & indomitæ animi cupiditates ad hoc ſcelus impulerunt? de luxuria purgavit Erutius, cùm dixit, hunc ne in convivio quidem ullo ferè interfuiſſe, nihil autem umquam debuit. Cupiditates porrò quæ poſſunt eſſe in eo, qui ut ipſe accuſator objecit, ruri ſemper habitarit, & in agro excolendo vixerit, quæ vita maximè disjuncta à cupiditate & cum officio conjuncta?*

Et pro Dejotaro n. 26. probat eum non ſaltaſſe ſenem qui puer graviſſimus & ſeveriſſimus fuerat.

Pro Cœlio n. 42. excuſat liberiorem conſuetudinem à perſona Cœlii, cujus adoleſcentiæ multa ignoſci oportebat.

Pro Comœdo n. 20. Hominem defendit ex Adjunctis perſonæ, quibus Chæream fraudulentum probat, & ab eo deceptum Roſcium oſtendit.

Catilinaria 3. n. 13. ab Adjunctis perſonarum conjuratos ſceleris reos arguit. *Ac mihi quidem, Quirites, cùm illa certiſſima ſunt viſa argumenta atque indicia ſceleris, tabellæ, ſigna, manus, denique uniuſcujuſque confeſſio; tum multò illa certiora, color, oculi, vultus, taciturnitas.*

Sic enim obſtupuerant, ſic terram intuebantur, ſic furtim nonnunquam inter ſe aſpiciebant, ut non jam ab aliis judicari, ſed ipſi à ſe viderentur.

Et Catilinaria 2. n. 5. conjuratorum vim & copias à vilitate perſonarum elevat ac deprimit, eoſdem deſcribit n. 10. & 18.

Verrina 7. n. 139. flagitium Verris exaggerat à dignitate civium Romanorum, quos virgis cædi cruentum in morem juſſerat.

Philip. 3. à n. 28. ad 32. bellum ſuadet in Antonium ab Adjunctis perſonæ ipſius Antonii, cujus mores ac vitia deſcribit.

Quid. Negotium ipſum, vel rem, de qua agitur, explicat.

Habes exemplum illius Adjuncti Verrina 7. n. 148. ubi crudelitatem Verris in cives Romanos exaggerat.

Si quis Rex, ſi qua civitas exterarum gentium, ſi qua natio feciſſet aliquid in civem Rom. ejuſmodi, nonne publicè vindicaremus? non bello perſequeremur? poſſemus hanc injuriam ignominiamque nominis Romani inultam impunitámque dimittere? Quot bella majores noſtros & quanta ſuſcepiſſe arbitramini, quòd cives Romani injuria affecti, quòd navicularii retenti, quòd Mercatores ſpoliati dicerentur? At ego retentos non queror; ſpoliatos ferendum puto; mancipiis, mercibus adeptis; in vincula conjectos eſſe Mercatores, & in vinculis cives Rom. necatos eſſe arguo, &c.

Et ibid. n. 166. *Si tu apud Perſas & in extrema India deprehenſus, Verres, ad ſupplicium ducerere, quid aliud clamitares, niſi te eſſe Civem Romanum? & ſi tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines in extremis atque ultimis gentibus poſitos nobile & illuſtre apud omnes nomen tuæ civitatis profuiſſet; ille, quiſquis erat, quem tu in crucem rapiebas; qui tibi eſſet ignotus, cùm civem ſe Rom. eſſe diceret; apud te Prætorem ſi non effugium, ne moram quidem mortis, mentione atque uſurpatione civitatis aſſequi potuit.*

Ubi. Differentias loci complectitur, & varias ſpecies; ut ſi profanus, ſi ſacer, ſi publicus, ſi privatus, ſi agreſtis, ſi urbanus.

Luculentum Adjuncti illius exemplum Philip. 2. n. 63. *Sed hæc, quæ robuſtioris improbitatis ſunt, omittamus; loquamur potiùs de iniquiſſimo genere levitatis. Tu iſtis faucibus,*

cibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate tantum vini in Hippiæ nuptiis exhauſeras, ut tibi neceſſe eſſet in conſpectu Populi Rom. vomere poſtridie. O rem non modò viſu fœdam, ſed etiam auditu! ſi inter cœnam, in tuis illis immanibus poculis hoc tibi accidiſſet, quis non turpe duceret? in cœtu verò Populi Rom. negotium publicum gerens, Magiſter Equitum, cui ructare turpe eſſet, is vomens, fruſtis eſculentis vinum redolentibus gremium ſuum & totum tribunal implevit.

Et n. 68. *Tu ingredi domum illam auſus es? tu illud ſanctiſſimum limen intrare? tu illarum ædium Diis Penatibus os importuniſſimum oſtendere? quam domum aliquamdiu nemo aſpicere poterat, nemo ſine lachrymis præterire, hac te in domo tamdiu diverſari non pudet? in qua, quamvis nihil ſapias, tamen nihil tibi poteſt eſſe jucundum. An tu illa veſtibula, roſtra, ſpolia cùm aſpexiſti, domum tuam te ingredi putas?... Me quidem miſeret parietum iſtorum atque tectorum, quid enim umquam domus illa viderat niſi pudicum, niſi ex optimo more & ſanctiſſima diſciplina? Fuit enim ille vir, P. C.* (Pompejus) *ſicut ſcitis, cùm foris clarus, tum domi admirandus, neque rebus externis magis laudandus, quàm inſtitutis domeſticis. Hujus in ſedibus, pro cubiculis ſtabula, pro tricliniis popinæ ſunt!*

Ejuſdem compotationes & luxum in domo Varronis, hominis abſtinentiſſimi, exaggerat n. 104.

Et pro Milone num. 53. ex opportunitate loci, ex quo pugnabat Clodius, arguit Milonem fuiſſe inſidiatorem.

Et ibid. numero 90. ſcelus Clodii, qui incenderat Curiam, à loci ſanctitate amplificat. *Templum ſanctitatis, amplitudinis, mentis, conſilii publici, caput urbis, aram ſociorum, portum omnium gentium, ſedem ab univerſo Populo Rom. uni ordini conceſſam vidimus inflammari, exſcindi, funeſtari.*

Et oratione 2. in Rullum n. 94. Campanos arrogantes libidinibuſque perditos à natura loci arguit.

Quibus auxiliis, hoc eſt, quibus inſtrumentis ac præſidiis, an baculo, an gladio, an ſica? vel quibus miniſtris, auctoribus, adjutoribus?

Exemplum habes, pro Milone in loco jam laudato, ubi tam Milonis, quàm Clodii apparatum deſcribit. *Age nunc iter expediti latronis, &c.*

Et

Et Philip. 2. n. 58. deſcribit apparatum, quo Antonius incedebat cum Mima ſua. *Vehebatur in eſſedo Tribunus plebis, liſtores laureati antecedebant, inter quos aperta lectica Mima portabatur, quam ex oppidis Municipales, homines honeſti obviam neceſſario prodeuntes non noto illo & mimico nomine, ſed Volumniam conſalutabant. Sequebatur rheda cum lenonibus comitis nequiſſimi, rejecta mater amicam impuri filii tamquam nurum ſequebatur.*

Adde Clodianam cædem, quæ Miloniana tota ab eo loco deſcribitur.

Cur, cauſam ſignificat maxime efficientem & finalem, ut quo conſilio, qua ſpe, quo motu, &c.

Eo loco Cicero utitur ad Milonis defenſionem n. 32. *Satis eſt quidem in illa tam audaci, tam nefaria bellua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte propoſitam, magnas utilitates fuiſſe.*

Et ibidem n. 49. *Age, ſi ita factum; quæ cauſa, cur Romam properaret? cur in noctem ſe conjiceret? quid afferebat feſtinationem? quòd hæres erat? primò erat nihil, cur properato opus eſſet? Deinde, ſi quid eſſet, quid tamdem erat, quod ea nocte conſequi poſſet, amitteret autem, ſi poſtridie Romam veniſſet?*

Quomodo, totius rei geſtæ varios modos complectitur; ut ſi triumphus, ſi cædes, ſi ſacrificium narratur, ſtatim modus ipſe & ratio ponitur ante oculos. Poteſt enim diverſa ratione triumphus decerni & inſtitui, item & cædes.

Exemplum habes 7. Verrina n. 160. *Ipſe inflammatus ſcelere & furore in forum venit: Ardebant oculi, toto ex ore crudelitas eminebat; expectabant omnes, quò tamdem progreſſurus, & quidnam acturus eſſet, cùm repente hominem prorìpi, atque in foro medio nudari, ac religari, & virgas expediri jubet. Clamabat ille miſer, ſe civem Rom. eſſe ... Cædebatur virgis in medio foro Meſſanæ Civis Rom. judices, cùm interea nullus gemitus, nulla vox alia iſtius miſeri inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, niſi hæc: Civis Rom. ſum: hac ſe commemoratione civitatis omnia verbera depulſurum, cruciatumque à corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modò hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur; ſed cùm imploraret ſæpius uſurparetque nomen civitatis, crux, crux, inquam, infelici & ærum-*

mno-

Ubi. Invitabit Orator Philiſtæos, ut propioribus oculis aſpiciant Imperatorem ſuum, tingentem ſuo ſanguine terram illam, in qua laurearum ſegetem metere cogitabat.

Quibus auxiliis. Tractabit Locum illum per Suſtentationem. An exercitus totus in hominem irruit? an bellator aliquis egregius illum oppreſsit? an Saul ipſe? hoc perfecit adoleſcentulus.

Cur. Sic mortalium faſtus reprimit Deus, ſic amat hoſtes ſuos levibus inſtrumentis profligare, ne, &c.

Quomodo. Non percutit ſemper Deus nocentes fulmine, non ferrum adhibet, aut faces, &c. Erit poſteris documentum proſtratus bellator funda, & lapide.

Quando. Hortabitur Iſraelitas, ut agant gratias Deo, cujus in extremo rerum ſuarum diſcrimine amicam manum ſenſerint.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

O R A T I O.

Quid video? quale ſe meis oculis offert ſpectaculum? Hiccine eſt immanis Gigas Iſraelitico populo tam timendus hoſtis? (*Quis*) quem aggredi nemo ſuſtinuit, nemo provocantem ad pugnam auſus eſt opperiri; qui ſolus magni inſtar exercitus haberi poterat; cujus vel ad aſpectum fortiſsimi bellatores expaveſcebant; tantùm animi ferocitate, virium præſtantia, corporis immanitate cæteris mortalibus prævalebat? Proh! quam mutatus à ſemetipſo, quàm diſsimilis objicitur.

(*Quid*.) En jacet informe cadaver; extenditur truncus ingens, & avulſum humeris caput ſuo natat in ſanguine. Fruſtra reſides iras ſpirant adhuc oculi, & in torva fronte prioris audaciæ veſtigia deprehendas; ſilet lingua procax in omne tempus, & lumina in æternam noctem clauduntur.

Adeſte Philiſthæi quotquot eſtis, tantò præſidio, dum viveret, timidi nimiùm & inſolentes; accedite propiùs; aſpicite curioſis oculis veſtrum Imperatorem. Ecce terram illam ſuo inficit ſanguine, quam inacceſſam fore & ab armis noſtris intactam confidebatis? (*Ubi*) hic dedecoris & opprobrii multa vobis ſeges exurgit, ubi laurearum ac palmarum meſſem amplam expectabatis.

At quis proſtravit tam terribilem, tam metuendum

bellatorem? quis ſpes cum eo veſtras affixit? quis illatam toti populo ipſique Deo injuriam vindicavit? (*Quibus auxiliis.*) An irrumpens in eum univerſus exercitus ſua hominem unum multitudine oppreſſit? an ſelectus ex omni populo vir aliquis fortiſſimus formidandum Gigantem aggreſſus eſt? an ipſe Saul tot palmarum nobilis & partis toties de Philiſtæa gente victoriis conſpicuus tumidos viri inſolentis faſtus repreſſit? Expectate dignius aliquod admiratione facinus, & prædicandum poſteris miraculum ſuſpicite. Rem peregit paſtor imbellis, rudis & imperitus belli adoleſcentulus, & tractandis armis nondum idoneus.

(*Cur.*) Sic mortalium ſuperbiam confundis ò Deus! ac ne quis ſuo confiſus robore & ſolertia ferox inſoleſcat; ne debitam tibi rei bene feliciterque geſtæ gloriam audeat ſibi vindicare; quos adverſarios experiris, quos plectere pro tua æquitate ſtatuiſti, eoſdem amas levibus quibuſque inſtrumentis profligare.

(*Quomodo*) Neque verò fulmine ſemper nocentes feris, & dejicis ſuperbos: non adhibes ferrum & faces ad vindicandas hominum injurias. Erit in omne tempus ſalubre mortalibus documentum immanis ille Coloſſus funda proſtratus & lapide, quid valeas, quàm fruſtra tibi genus hominum illudat; quàm ſit inutile ac ſupervacaneum, quidquid contra voluntatem tuam ſtruit ac molitur.

(*Quando.*) Vos verò dilectus ſupremo Numini & amabilis populus, plaudite, Iſraelitæ, & immortales liberatori veſtro gratias perſolvite. Sic ille veſtræ ſaluti conſulit, ſic opitulatur ſuis, & in extremo rerum diſcrimine, cùm ſpes affulget nulla, cùm retro fluere ac deſperata prorſus eſſe cuncta diceres, acerrimum ſe defenſorem ac præſentiſſimum vindicem exhibet.

Alia Exercitatio.

Trajectus à Gallis Rhenus inſpectante & obſiſtente in adverſa ripa hoſtium exercitu.

Ab iiſdem Adjunctis Comitantibus.

S Y N O P S I S.

Quis. Exord. à laudatione gentis Gallicæ; cui nihil licet eſſe impoſſibile; quantumvis plenum periculis videri poſſit.

Quid. Deſcribet objectas Gallicæ virtuti moras. Non foſſæ, non paludes, non propugnacula hoſtium manibus extructa, ſed flumen rapidiſſimum & altiſſimum natura ſua Gallorum impetus retardabat.

Quibus auxiliis & Quomodo. Dicet Orator Gallos non conſtruxiſſe pontem exemplo Xerxis; non derivaſſe flumen, ut fecerat olim Cyrus; non comparaſſe navigia; ſed ingreſſos flumen ipſum & rapidiſſimas aquas equo trajeciſſe, in quibus ſtare pontium ſtructura non potuiſſet.

Ubi & Quando. Deſcribet expertes formidinis Gallorum animos mediis in periculis, ſtantes adverſa in ripa hoſtes, & tormenta omnia in Gallos explodentes.

Cur. Oſtendet uno comparandæ gloriæ & oſtentandæ fortitudinis deſiderio impulſos ad tentandam tanti periculi aleam.

Concludet extollendo prodigium illud vix ullam apud poſteros fidem inventurum.

O R A T I O.

Ne pigeat revocare in memoriam illuſtriſſimum Gallicæ fortitudinis ſpecimen; & facinus omnium linguis ac ſermonibus decantatum toties; etiam poſt longum tempus retractare. (*Quis*) Crederent umquam poſteri, quod dicturi ſumus, & rei tam fidelibus monumentis conſignatæ fidem adjungerent, niſi jam diu eam obtinerent Galli apud univerſos populos famam, nihil ut

ſit tam arduum, quod non aggrediantur, nihil tam plenum periculis, quod non ultrò ſubeant, nihil tam inexpugnabile, quod vincere non ſoleant ac ſuperare?

(*Quid.*) At quantum illud fuit, quamque ad admirationem ſingulare, quod de ipſa rerum natura triumphare Galli viſi ſunt, neque oppoſitis ab ea potentiſsimis obicibus potuit virtus eorum invicta retardari! Vidit enimverò noſter exercitus objectam ſibi non foſſæ, non muri, non propugnaculi, non paludis moram, aut quidvis aliud inuſitati operis repagulum, quod hominum manus fabricaverant, ſed altiſsimi rapidiſsimique fluminis alveum: Rhenum uno verbo, quem non tam muniti undique aggeres, propugnacula, inſulæ tuerentur, quamvis aquarum immenſa, & nuſquam hactenus pertentata defenderet: vidit, inquam, neque has ſibi vias inſuperabiles putavit.

(*Quibus auxiliis & Quomodo.*) Tamen non contabulavit fluvium, ut Xerxes, aut Cæſar; non derivavit, ut Cyrus; non adhibuit navigia, ut mos eſt bellorum martiſque communis; ſed immenſos aquarum vortices, illud pelagus ſecurus eques ingreditur; pedem figit, ubi ſtare pontium ſtructura non potuiſſet; aquas ambulat, quas navigiis tranſmittere periculoſum fuiſſet.

(*Ubi & Quomodo*) Quod ſi feciſſet unus aliquis in tanto exercitu, ſi imminentis hoſtis contemptor in adverſam ripam evaſiſſet, hominis induſtriam, fortitudinem miraremur. Nunc autem trajeciſſe turmas integras inſpiciente hoſte, ripam inſidente, tormentis, jaculis, telis omnibus ingruente, non repulſas fuiſse, non territas; ſed in hoſtium arces intonuiſse, ex inferiore loco irruiſse in propugnacula, obſiſtentes ac repugnantes trucidaſse, mactaſse, occidiſse, id ſi admirabile quiddam ac prodigioſum non dicimus, veſtram fidem, quid deinceps à nobis in miraculorum numero reponetur?

(*Cur.*) Neque verò hæc patrata quis putet à Gallis aut periculi metu, quod inſtaret, aut potiundæ ſpe prædæ, quam ambirent, aut propagandi longiùs imperii gratia, quod interpoſiti fluminis repagulum arctiùs coerceret; fuerint illa priſcis heroibus virtutis incitamenta. Hæc una genti Gallicæ merces propoſita, unum hoc erit tantæ fortitudinis præmium, ſi nova quædam

fiat

fiat ad comparatam jam laudem acceſſio, & inuſitatum antea invicti roboris exemplum futuris ætatibus oſtentetur.

Gaudeat ergo parta tam inſigni facinore gloria, & apud ſeros nepotes eam, quam meruit fortitudinis invictæ laudem, ſibi gratuletur.

EXERCITATIO.

Vitellii in Senatu Oratio, qua Piſonem illatæ Germanico mortis reum accuſat.

Locus ab Adjunctis, Antecedentibus & Conſequentibus.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, non venire ſe, aut communi aut proprio inflatum odio ad Piſonem accuſandum.

Propoſitio. Deferre ſe ad Senatum extrema morientis Germanici verba, quibus ipſorum æquitatem adversùs interfectorem ſuum flagitabat; quod unum etſi ſufficeret ad probandam accuſationem, multa alia ad eamdem confirmandam concurrere.

Confirmatio. Petetur ex duplici capite. 1. Ab Adjunctis Antecedentibus, & ab odio Piſonis in Germanicum; quod probabit tam à publica oratione, quam habuerat Piſo in Germanicum Athenis, quàm à privatis ſermonibus, in quibus carpere Germanicum affectabat.

2. A corrupta militia in Syria, ſuffectis fortiſſimorum Centurionum in locum ignavis militibus, quos ea ratione conciliatos in Germanicum incitaverat.

3. A miſſis frequenter exploratoribus, dum Germanicus ægrotaret, qui morbi & porrecti veneni eventum nunciarent.

Deinde idem arguet ex Adjunctis Conſequentibus, & 1. à ludis & ſacrificiis, & aliis lætitiæ ſignis, quæ Piſo poſt Germanici mortem ediderat, quem locum tractabit per Antitheſes, comparando Piſonis gaudium, cum publico Romæ, civitatum, totius exercitus mœrore.

2. Ab alba veſte, quam Plancina Piſonis conjux induerat, atra quam gerebat depoſita.

3. Ab oppugnata Agrippinæ claſſe, quæ Germanici cineres cum univerſa ejus familia veheret. Non habuit ſatis Piſo tollere Germanicum de medio, niſi totam ejus familiam perderet, quaſi verò ſperaviſſet defuturos accuſatores, ſi ſpem gentis inclytæ totam excidiſſet.

4. Ab abſentia Piſonis, qui venire Romam juſſus ad purgandum illatum crimen, abnuerat obſequi.

Denique ab ornata Piſonis domo, quam ut Judices ſubire velint, ſceleris veſtigia deprehenſuri, hortabitur.

Concluſio. Per Deprecationem, &c.

O R A T I O.

Etſi incredibilis civitatis totius in prænatura Germanici morte luctus ac mœror, meaque cum fortiſſimo Principe neceſſitudo ſatis me adhortantur, ut meritas ab æquitate veſtra judiciorumque veſtrorum ſeveritate in parricidam ipſius repetam pœnas; nolite tamen exiſtimare, Patres Conſcripti, me vel publico vel privato adductum odio in iſtud ſanctitatis domicilium acceſſiſſe, ut Piſonem, virum poſt hominum memoriam longè ſceleſtiſſimum, in tam frequenti conſeſſu accuſarem.

Quare ignoſcet mihi vel in iſtis rerum adjunctis univerſus populus, ſi neque ſuis, neque mei ipſius inimicitiis hodie ſerviam. Satis habebo deferre vobis, Patres Conſcripti, triſtes infortunatiſſimi Principis querelas, qui nefario adverſariorum ſuorum ſceleri coactus cedere, hoc unum habuit acerbiſſimæ mortis ſolatium, ſi ſuam veſtris in manibus cauſam deponeret. Utinam extremos morientis ſpiritus recipere, & ultimas voces audire vobis contigiſſet. Parcite, inquiebat, unumquemque noſtrum, fidiſſimos rerum ſuarum comites reſpiciens, parcite, amici, inanibus lacrymis miſeri Principis funus proſequi.

Extremæ gentes Germanicum lugeant; vos, ſi quid amico indultum volueritis, facite, Senatus ut ſciat, me Piſonis odio atque inſidiis interceptum interire. Hæc una vox, hoc unum fortiſſimi viri teſtimonium etſi ſuffice-

ficeret per ſe ſatis ad evincendam interfectoris perditiſſimi improbitatem ; tamen offerunt ſe mihi tam multa ſceleris argumenta , ut perſtringendis eorum nonnullis temperare non poſſim.

(*Adjuncta*, *Antecedentia*, *Odium*.) Oderat Germanicum Piſo, P. C. & ita oderat, ut nulla provocatus umquam injuria ſuam Germanico ſalutem ac vitam deberet. Sed quid adeò mirum eſt, ſi Piſoni cum tanto viro tam parùm conveniret ? Nam quæ poterat eſſe ſocietas rationis cum amentia, pudoris cum libidine, fortitudinis cum ignavia, virtutum omnium cum nequiſsimo vitiorum omnium comitatu? Quid dicam quàm ſæpè privatis in colloquiis maledicendi de Germanico, vellicandi res ab eo præclarè geſtas, allinendi labem ipſius moribus occaſionem arriperet ? Saltem ſi peſtiferum invidiæ ſuæ virus inter anguſtos nefarii pectoris limites continuiſſet; ſi tantùm inter paucos conceptæ jam diu malevolentiæ labem effudiſſet. (*Maledicta privata & publica.*) At media in luce , coram univerſo exercitu detrectare de Germanico cruentum in morem non dubitavit . Hominem urebat ſcilicet , quòd æquitatem populi Romani apud exteras gentes Germanicus humanitate ſua commendabat , quòd ſignificatione benevolentiæ Athenienſium animos demerebatur. Volebat Piſo eos haberi duriùs , & quod obtineri clementia poterat , id verberibus ac plagis malebat extorqueri.

(*Corrupta à Piſone Militia in Syria.*) Quamquam ne quis exiſtimet conſtantem eſſe in ea morum ſeveritate Piſonem ; non eſt ille tam rigidus ac ferreus, ut flecti ac manſueſcere neſciat. Voluit interdum videri clemens ac miſericors . Teſtis Syria , in qua tam inſignia manſuetudinis ſuæ veſtigia hominum ſuaviſsimus impreſsit. Hic habebant hyberna caſtra legiones noſtræ, quæ ſub Germanici inſtitutione hanc erant aſſecutæ militaris diſciplinæ laudem, ut neque minùs ſegniter ſuas quiſque vices obiret , quàm ſi à tergo inſtitiſſet hoſtis ; neque modeſtè minùs ac civiliter viverent , quàm ſi medios inter cives verſarentur. Non placuit Piſoni iſta vivendi forma; offendit hominem mitiſsimum aſperior ratio diſciplinæ. Poſitas ab Imperatore leges reformandas putavit legatus conſultiſsimus idemque blandiſsimus novum

In caſtra morem induxit, & ejectis fortiſſimis quibuſque Centurionibus ignavos eorum in locum milites ſuffecit; hac ſpe fretus nimirum, ut dum indulgentia ſuâ foveret militum ſocordiam, rigidioris invidiam diſciplinæ in Germanicum traduceret.

(*Exploratores à Piſone miſſi, dum Germanicus ægrotaret.*) Et dubitaret aliquis, conjuraſſe Piſonem illius in vitam, quem capitali odio perſequebatur? Parco hic memorare P. C. ut ægrotante Germanico frequentes in ejus caſtra exploratores atque emiſſarios Piſo mitteret, qui morbi illius, cujus auctor ipſe & cauſa extitiſſet, ſeriem, vim, progreſſus in dies ſingulos referrent; ut creſcente malo, creſceret pariter Piſonianæ familiæ gaudium, & remittente interdum fatali veneni contagio, ſingulorum ora contabeſcerent.

(*Adjuncta Conſequentia.*) Sed quid in iſtis diutiùs immoror, quæ ſi Piſonem illatæ Germanico mortis reum non arguerent, quæ ſunt obitum ejus conſecuta, ejuſdem parricidii conſcium ſatis evincant? (*Piſonis gaudium in publico mœrore.*) Revocate, quæſo, animis P. C. quanto bonorum omnium luctu perlatus ad nos fuerit de Germanici morte nuncius; quanta ſingulos ordines invaſerit & quàm ſincera comploratio: ut univerſa hæc civitas repentino concuſſa metu lamentari cœpit, quaſi parens patriæ occidiſſet. Interim Piſo, quaſi re geſta feliciter, ſacras Diis immortalibus hoſtias immolabat. Dum populi totius ſuſpiriis ac gemitibus Roma perſonaret, Piſo feſtas ſolemnis lætitiæ voces incendebat: dum ſqualerent municipia, afflictarentur coloniæ, civitates hujus imperii univerſæ civi fortiſſimo parentarent, Piſo triumphalem ludorum pompam populo exhibebat; dum orbatæ invictiſſimo duce legiones abjectis haſtis, amariſſimo ſe ſe luctui permitterent, Piſo militum ſuorum voluptates ac gaudia effuſis largitionibus redimebat. Ipſa, ipſa viri nequiſſimi conjux Plancina noluit in tanta geſtientis familiæ exultatione ſui pariter gaudii publicum negare monimentum, & quæ fuerat ſceleris particeps ac machinatrix, rebus ad votum fluentibus ſibi non gratulari. Hinc poſita veſte, quam gerebat, pullata, quaſi metuiſſet lætiſſimi triumphi diem lugubri cultu funeſtare, decentiorem ornatum induit, & candidis amicta veſtibus ſeſe palam oſtentavit.

At

At iſta levia ſunt, P.C. attendite animis ad graviora. (*Oppugnatio Aggripinæ claſſis à Piſone.*) Non ſtetit per Piſonem, quin unà cum Germanico tota Cæſarum familia occumberet; ac niſi tutelares Imperii hujus genii paratam Agrippinæ Germanicique liberis cladem avertiſſent, orbatam fortiſſimo robore Rempublicam noſtram lugeremus. Nam quid loquar, quod nemo veſtrum ignorat, P. C. quales per inſidias, & quàm valida manu oppugnata claſſis illa fuerit, quæ triſtiſſimas Germanici reliquias deſolatamque ipſius familiam Auguſti nepotes deportaret? Grates enimverò vobis, Superi, qui nobis chariſſima illa capita, dum graviùs laceſſerentur, conſervaſtis; qui contra ſpem omnem expectationemque noſtram publicæ incolumitati ac ſaluti providiſtis.

Te verò, hominum ſceleratiſſime, quis demum furor in tot innocentes victimas armabat? quis erat ſenſus peſtiferæ conjurationis? qua ſpe ad fundendum tot Cæſarum ſanguinem incitabare? Putabas nimirum, ſi Germanici familiam ſuſtuliſſes, neminem in poſterum adfore, qui parricidii tui immanitatem revelaret; qui te huic ordini ampliſſimo merita mulctandum pœna deferret; At quàm falſus opinione tua es! Tot habebis accuſatores, quot ſunt in hac urbe cives optimi, quot in Romanis legionibus fortunati Germanici commilitones, quot ſunt in tota Italia Reipublicæ noſtræ defenſores acerrimi. (*Abſentia Piſonis ab urbe.*) Verùm quia nec ea parte ſalvum ſe & incolumem fore ſenſit, aliam homo vaferrimus ineundam putavit exitii, quod imminere ſibi videbat, declinandi rationem. Scitis ipſi, P. Conſcripti, qua contumacia venire juſſus, ut illata accuſatione ſeſe purgaret apud vos, parere abnuerit; quàm ægrè demum hinc judiciorum veſtrorum æquitate perterritus, inde amicorum conſiliis, qui ſpem impunitatis, ſi adeſſet, injiciebant, victus & impulſus in hanc urbem redierit.

(*Ornata Piſonis domus.*) Quamquam videte, quæſo, P.C. ut ipſa ſe prodit improbitas, & in paratos laqueos ultrò irruit, & fuci, quem obduxerat, impatiens, talis poſtmodum, qualis eſt, videri amat. Venit Piſo, ut objectum ſibi crimen dilueret, ut oſtenderet nullam habuiſſe in Germanici morte partem; tamen dùm mœrent om-

omnes, dum jacet confecta ſenio tota civitas, dum luctum ac mœſtitiam ſpirant omnia, ſola Piſonis domus luctu vacat. Succedite enimverò P. C. Piſonis in domum; quid hic pompam lætiſſimam, celebrem triumphi apparatum, quid gratiſſimam feſtivitatem non ſapit? Quid igitur moræ eſt, quin latentem etiam reum veſtris ſententiis eruatis, & quam meritus eſt ſcelere ſuo pœnam, irrogetis? Hoc repetunt pii Germanici cineres, hoc deſolata liberorum ipſius orbitas, hoc Auguſti neptis Agrippina flagitat & obteſtatur.

Alia Exercitatio.

Romani cujuſdam ad Coriolanum Oratio, cùm matris & uxoris precibus expugnatus, Romam ab obſidione ſolvere ſtatuiſſet.

Locus ab Adjunctis, Antecedentibus & Conſequentibus.

Synopsis.

Exord. REm ipſam, quam facere parat, exhibebit. Scilicet expugnatum fuiſſe mulierum precibus illius animum, quem Legati Romanorum, amor patriæ invictum ſenſerant.

Propoſitio. Petet, an abjecerit laudabile conſilium, quod inierat, vindicandi Romam ab iniqua plebis dominatione; an non videat periculum, quod adeat, ſi ab incœpto deſtiterit?

Priorem partem probabit ab Antecedentibus; jubebitque ipſum meminiſſe, quo ſtudio libertatis arma ſumpſerat; non te privatæ injuriæ, non populi odium, ſed patria jugo mancipata ſtimulavit; non potuiſti ferre dominantem nobilitati & leges imponentem populum. An elanguit ardor ille muliercularum precibus evictus, &c. an docilis populus factus eſt, &c.

Alteram partem probabit à Conſequentibus, exponetque, quàm multùm timendum habeat à Romanis, qui ſeriùs ociùs illatas injurias ulciſcentur, quàm multa ab ipſis

ipſis Volſcis, qui patientur iniquiùs initum cum ipſi fœdus abrumpi, &c.

Concluſio. Per vehementem Deprecationem.

ORATIO.

Ergo vinceris, dux fortiſſime ? metuenda tuis hoſtibus & fatalia poſtmodum futura ponis arma ? Roma pacem obtinet ? Scilicet imbelles fœminæ animum illum expugnant, quem nulla umquam bellorum pericula, nullæ Senatus preces, nullus mœrentis & obſequentis populi dolor, nullæ quantumvis honorificæ oblati fœderis conditiones, non ipſa ruituræ jam jam in cineres patriæ charitas inflexerat? Equidem non incuſem ego pietatem tuam, Dux fortiſſime; ſcio, quid blanda conjux apud fidum conjugem, quid verenda mater apud amantem filium poſſit. At patere, meum ut ſtuporem tibi, & incredibilem, qui pro te me angit, metum aperiam. Nam quid putem demum, vel quid loquar ? An oblitus hodie tui es ? an periculum non vides, quod ſubis ? Sic inchoata tanto ambitu cœpta momento excidunt, ſic propriæ ſalutis contemptor in apertum exitium corruis ?

(*Antecedentia*.) Ah! liceat revocare tibi in memoriam, quo te conſilio ad oppugnandam Romam accinxeris; quis fuerit ſenſus armorum tuorum, cùm inferre bellum patriis mœnibus ſtatuiſti. Non te impotens ambitio, non cæca dominandi cupiditas, non civium tuorum odia, non injuriarum recordatio, non implacabilis vindictæ furor manum armarunt. At te ſincera patriæ charitas, libertatis amor, Romæ gloria, Imperii ſalus ad ſuſcipiendum bellum hoc pepulere. Non potuiſti ferre dominantem plebem, dum nobilitas ſerviret: doluiſti, illam regnare, quæ parere didicerat; hanc obſequi, quam imperare decuiſſet. Exarſiſti nobili ſtudio vindicandæ ab infami jugo patriæ, quam diligis, & in priſtinum libertatis decus reſtituendæ. Tu ſuum ſacris legibus vigorem, ſuam Magiſtratibus reverentiam, Patribus auctoritatem aſſerere meditabaris. Huccine tamdem recidit dignum Coriolano conſilium? tam citò ardor ille nobilis deferbuit? remiſit virtus illa, & quam ſuper-

ſuperba Roma vereri primùm viſa eſt, adversùs mulierculæ lacrymas elanguit? At ni te gloriæ ſtudium, libertatis decus, tuorum amor, patriæ ſalus moveant; piget dicere, moveat te periculi gravitas, quod imminet, ſi rerum hoc in diſcrimine inflecti te indignis precibus permiſeris.

(*Conſequentia.*) An ergo tam parùm noſti populum illum perduellem, cui parcis? Nempe jam poſuit furores, jam docilis factus eſt, & manſueſcere didicit? jam patiens excipiet jugum? nihil ille deinceps iniquum meditabitur; nihil retinebit veteris pertinaciæ? exoſus turbas ac tumultus innatæ levitatis oblivíſcetur? non dolebit umquam illatam ſibi ab eo fuiſſe vim, quem expulerat? nihil pigebit; abjeciſſe ſe illius ad pedes, quem olim proſcribere meminerit? reverebitur uſque, aut etiam amabit Coriolanum, quem, niſi obſtitiſſet conjux, niſi vetuiſſet mater, ferocem victorem & implacabilem expugnatorem expertus fuiſſet?

Sed eſto: Romani nihil in te peccent; tam mites in poſterum, tam dociles habeas, quàm rebelles olim, quàm contumaces perſenſiſti. Nihilne videtur tibi, quod à Volſcis metuas? Non iniquo ferent illi animo violari fœdus, quod ſancitum à te cum ipſis eſt? Non indignabuntur, deſeri ſe ab eo turpiter, quem ejectum patria, exulem & egentem conſilii exceperunt? non irruent in te tamquam in proditorem? non te repetent ad pœnas, devotam furori ſuo victimam, & conceſſam ingratæ urbi pacem tuo ſanguine non rediment?

Ah! ne tuam ipſius in ruinam præceps corruas, Dux fortiſſime. Si tuæ conſultum gloriæ in perpetuum tempus eſſe volueris; ſiqua tuendæ ſalutis cura te remordeat; niſi laborum tuorum ſocios tuæque ſortis comites in apertum capitis diſcrimen objicere volueris, perſta firmiter in eo conſilio, quod iniiſti tam laudabiliter, tam feliciter promoviſti. Securus eſto matris, ac conjugis, quibus nihil periculi imminet, ſi viceris. Permitte illas tantiſper dolori ſuo, dum triumphi tui magnitudo lacrymas abſtergat, & breviſſimi luctus moram magno gaudii fœnore conſoletur. Interim Romæ mœnibus exercitum admove. Rerum mox dominus atque arbiter, ſi quid indulgere patriæ volueris, tantò gratius

bene-

beneficium impendes, quantò minùs expectatum illa ſibi gratulabitur.

CAPUT V.

Locus à Cauſis.

QUid eſt Cauſa?

R. Cauſa vulgò definitur à Philoſophis, Id unde res aliqua eſt.

Quotuplex eſt Cauſa?

R. Quadruplex. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis.

Quid eſt Cauſa Efficiens?

R. Eſt id, à quo res habet, ut exiſtat. Alia autem eſt phyſica, ut artifex domus; alia Moralis, ut ſpes præmii.

Quid eſt Cauſa Materialis?

R. Eſt id, in quo, vel ex quo fit aliquid, ut lignum eſt cauſa materialis ſcamni, parietes domus; quia ex ligno fit ſcamnum, domus conſtat ex parietibus.

Quid eſt Cauſa Formalis?

R. Eſt ratio quædam & forma, per quam res aliqua in ſua natura ita conſtituitur, ut per eamdem à cæteris diſtinguatur. Hæc porro triplex vulgò numeratur, Eſſentialis, ut anima in homine, Accidentalis, ut calor in igne, Artificialis, ut colorum ductus in tabella.

Quid eſt Cauſa Finalis?

R. Eſt ea, propter quam aliquid fit. Ita beata vita eſt cauſa finalis hominis, quia agit omnia, ut illam acquirat.

Quomodo ducitur argumentum à Cauſis?

R. 1. Si tollantur Cauſæ & negentur, tolluntur pariter & negantur Effecta: v. g. nullus fuit Architectus, ergo nulla domus.

2. Si affirmetur cauſa neceſſaria, effectus quoque affirmabitur: v. g. Fuit ignis in hoc loco, ergo & calor.

3. Si res poſſibilis oſtendatur ex vi & potentia Cauſarum. Ita probare poteris Reſurrectionem eſſe poſſibilem,

innoſo, qui numquam iſtam poteſtatem viderat, comprobatur, &c.

Ad eum porrò locum refertur, quidquid tam de Hypotypoſi, quàm de Ethopœja, in libro de Figuris, diximus. Duæ enim iſtæ figuræ natæ ſunt ad rerum geſtarum rationem graphicè deſcribendam.

Quando. Tempus ſignificat, quo aliquid ſit actum; an nocte? an pleno die? an æſtate? an hyeme? &c.

Pro Quintio n. 81. Nævium Tullius coarguit; probatque ſeptuaginta paſſuum millia aut eſſe biduo decurſa, aut Sext. Nævium compluribus diebus ante miſiſſe in poſſeſſionem, quàm poſtularet, ut ipſi bona poſſidere liceret.

Pro lege Manilia n. 35. Pompeji victoriam commendat à celeritate. *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longè latèque diſperſum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, Cn. Pompejus extrema hyeme apparavit, ineunte vere ſuſcepit, media æſtate confecit.*

Pro Milone n. 49. *Atque ut illi nocturnus ad urbem adventus vitandus potiùs, quàm expetendus fuit: ſic Miloni, cùm inſidiator eſſet, ſi illum ad urbem noctu acceſſurum ſciebat, ſubſiſtendum atque expectandum fuit. Noctu, invidioſo & pleno latronum in loco occidiſſet, nemo ei neganti non credidiſſet, quem omnes ſalvum eſſe, etiam confitentem volunt. Suſtinuiſſet hoc crimen primum ipſe ille latronum occultator & receptator locus, dum neque muta ſolitudo indicaſſet, neque cæca nox oſtendiſſet Milonem.*

EXERCITATIO.

Goliath immanis Gigas à juniore Davide proſtratur.

Locus ab Adjunctis Comitantibus.

SYNOPSIS.

Quis. AN ille eſt tam timendus hoſtis populo Iſraelitico?

Quid. Deſcribetur informe cadaver, immanis truncus avulſo capite, ſpirantes adhuc minas oculi, &c.

Ubi.

Ubi. Invitabit Orator Philiſtæos, ut propioribus oculis aſpiciant Imperatorem ſuum; tingentem ſuo ſanguine terram illam, in qua laurearum ſegetem metere cogitabat.

Quibus auxiliis. Tractabit Locum illum per Suſtentationem. An exercitus totus in hominem irruit? an bellator aliquis egregius illum oppreſsit? an Saul ipſe? hoc perfecit adoleſcentulus.

Cur. Sic mortalium faſtus reprimit Deus, ſic amat hoſtes ſuos levibus inſtrumentis profligare, ne, &c.

Quomodo. Non percutit ſemper Deus nocentes fulmine, non ferrum adhibet, aut faces, &c. Erit poſteris documentum proſtratus bellator funda, & lapide.

Quando. Hortabitur Iſraelitas, ut agant gratias Deo, cujus in extremo rerum ſuarum diſcrimine amicam manum ſenſerint.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

O R A T I O.

Quid video? quale ſe meis oculis offert ſpectaculum? Hiceine eſt immanis Gigas Iſraelitico populo tam timendus hoſtis? (*Quis*) quem aggredi nemo ſuſtinuit, nemo provocantem ad pugnam auſus eſt opperiri; qui ſolus magni inſtar exercitus haberi poterat; cujus vel ad aſpectum fortiſsimi bellatores expaveſcebant, tantùm animi ferocitate, virium præſtantia, corporis immanitate cæteris mortalibus prævalebat? Proh! quam mutatus à ſemetipſo, quàm diſsimilis objicitur.

(*Quid*.) En jacet informe cadaver; extenditur truncus ingens, & avulſum humeris caput ſuo natat in ſanguine. Fruſtra reſides iras ſpirant adhuc oculi, & in torva fronte prioris audaciæ veſtigia deprehendas; ſilet lingua procax in omne tempus, & lumina in æternam noctem clauduntur.

Adeſte Philiſthæi quotquot eſtis, tantò præſidio, dum viveret, timidi nimiùm & inſolentes; accedite propiùs; aſpicite curioſis oculis veſtrum Imperatorem. Ecce terram illam ſuo inficit ſanguine, quam inacceſſam fore & ab armis noſtris intactam confidebatis? (*Ubi*) hic dedecoris & opprobrii multa vobis ſeges exurgit, ubi laurearum ac palmarum meſſem amplam expectabatis.

At quis proſtravit tam terribilem, tam metuendum bella-

bellatorem? quis ſpes cum eo veſtras afflixit? quis illatam toti populo ipſique Deo injuriam vindicavit? (*Quibus auxiliis.*) An irrumpens in eum univerſus exercitus ſua hominem unum multitudine oppreſſit? an ſelectus ex omni populo vir aliquis fortiſſimus formidandum Gigantem aggreſſus eſt? an ipſe Saul tot palmarum nobilis & partis toties de Philiſtæa gente victoriis conſpicuus tumidos viri inſolentis faſtus repreſſit? Expectate dignius aliquod admiratione facinus, & prædicandum poſteris miraculum ſuſpicite. Rem peregit paſtor imbellis, rudis & imperitus belli adoleſcentulus; & tractandis armis nondum idoneus.

(*Cur.*) Sic mortalium ſuperbiam confundis ò Deus! ac ne quis ſuo confiſus robore & ſolertia ferox inſoleſcat; ne debitam tibi rei bene feliciterque geſtæ gloriam audeat ſibi vindicare; quos adverſarios experiris, quos plectere pro tua æquitate ſtatuiſti, eoſdem amas levibus quibuſque inſtrumentis profligare.

(*Quomodo*) Neque verò fulmine ſemper nocentes feris, & dejicis ſuperbos: non adhibes ferrum & faces ad vindicandas hominum injurias. Erit in omne tempus ſalubre mortalibus documentum immanis ille Coloſſus funda proſtratus & lapide, quid valeas, quàm fruſtra tibi genus hominum illudat; quàm ſit inutile ac ſupervacaneum, quidquid contra voluntatem tuam ſtruit ac molitur.

(*Quando.*) Vos verò dilectus ſupremo Numini & amabilis populus, plaudite, Iſraelitæ, & immortales liberatori veſtro gratias perſolvite. Sic ille veſtræ ſaluti conſulit, ſic opitulatur ſuis, & in extremo rerum diſcrimine, cùm ſpes affulget nulla, cùm retro fluere ac deſperata prorſus eſſe cuncta diceres, acerrimum ſe defenſorem ac præſentiſſimum vindicem exhibet.

ALIA

Alia Exercitatio.

Trajectus à Gallis Rhenus inſpectante & obſiſtente in adverſa ripa hoſtium exercitu.

Ab iiſdem Adjunctis Comitantibus.

SYNOPSIS.

Quis. EXord. à laudatione gentis Gallicæ; cui nihil licet eſſe impoſſibile, quantumvis plenum periculis videri poſſit.

Quid. Deſcribet objectas Gallicæ virtuti moras. Non foſſæ, non paludes, non propugnacula hoſtium manibus extructa, ſed flumen rapidiſſimum & altiſſimum natura ſua Gallorum impetus retardabat.

Quibus auxiliis & Quomodo. Dicet Orator Gallos non conſtruxiſſe pontem exemplo Xerxis; non derivaſſe flumen, ut fecerat olim Cyrus; non comparaſſe navigia; ſed ingreſſos flumen ipſum & rapidiſſimas aquas equo trajeciſſe, in quibus ſtare pontium ſtructura non potuiſſet.

Ubi & Quando. Deſcribet expertes formidinis Gallorum animos mediis in periculis, ſtantes adverſa in ripa hoſtes, & tormenta omnia in Gallos explodentes.

Cur. Oſtendet uno comparandæ gloriæ & oſtentandæ fortitudinis deſiderio impulſos ad tentandam tanti periculi aleam.

Concludet extollendo prodigium illud vix ullam apud poſteros fidem inventurum.

ORATIO.

Ne pigeat revocare in memoriam illuſtriſſimum Gallicæ fortitudinis ſpecimen; & facinus omnium linguis ac ſermonibus decantatum toties, etiam poſt longum tempus retractare. (*Quis*) Crederent umquam poſteri, quod dicturi ſumus, & rei tam fidelibus monumentis conſignatæ fidem adjungerent, niſi jam diu eam obtinerent Galli apud univerſos populos famam, nihil ut

ſit tam arduum, quod non aggrediantur, nihil tam plenum periculis, quod non ultrò ſubeant, nihil tam inexpugnabile, quod vincere non ſoleant ac ſuperare?

(*Quid.*) At quantum illud fuit, quamque ad admirationem ſingulare, quod de ipſa rerum natura triumphare Galli viſi ſunt, neque oppoſitis ab ea potentiſſimis obicibus potuit virtus eorum invicta retardari! Vidit enimverò noſter exercitus objectam ſibi non foſſæ, non muri, non propugnaculi, non paludis moram, aut quidvis aliud inuſitati operis repagulum, quod hominum manus fabricaverant, ſed altiſſimi rapidiſſimique fluminis alveum: Rhenum uno verbo, quem non tam muniti undique aggeres, propugnacula, inſulæ tuerentur, quamvis aquarum immenſa, & nuſquam hactenus pertentata defenderet: vidit, inquam, neque has ſibi vias inſuperabiles putavit.

(*Quibus auxiliis & Quomodo.*) Tamen non contabulavit fluvium, ut Xerxes, aut Cæſar; non derivavit, ut Cyrus; non adhibuit navigia, ut mos eſt bellorum martiſque communis; ſed immenſos aquarum vortices, illud pelagus ſecurus eques ingreditur; pedem figit, ubi ſtare pontium ſtructura non potuiſſet; aquas ambulat, quas navigiis tranſmittere periculoſum fuiſſet.

(*Ubi & Quomodo*) Quod ſi feciſſet unus aliquis in tanto exercitu, ſi imminentis hoſtis contemptor in adverſam ripam evaſiſſet, hominis induſtriam, fortitudinem miraremur. Nunc autem trajeciſſe turmas integras inſpiciente hoſte, ripam inſidente, tormentis, jaculis, telis omnibus ingruente, non repulſas fuiſse, non territas; ſed in hoſtium arces intonuiſse, ex inferiore loco irruiſse in propugnacula, obſiſtentes ac repugnantes trucidaſse, mactaſse, occidiſse, id ſi admirabile quiddam ac prodigioſum non dicimus, veſtram fidem, quid deinceps à nobis in miraculorum numero reponetur?

(*Cur.*) Neque verò hæc patrata quis putet à Gallis aut periculi metu, quod inſtaret, aut potiundæ ſpe prædæ, quam ambirent, aut propagandi longiùs imperii gratia, quod interpoſiti fluminis repagulum arctiùs coerceret; fuerint illa priſcis heroibus virtutis incitamenta. Hæc una genti Gallicæ merces propoſita, unum hoc erit tantæ fortitudinis præmium, ſi nova quædam

fiat

ſiat ad comparatam jam laudem acceſſio, & inuſitatum antea invicti roboris exemplum futuris ætatibus oſtentetur.

Gaudeat ergo parta tam inſigni facinore gloria, & apud ſeros nepotes eam, quam meruit fortitudinis invictæ laudem, ſibi gratuletur.

EXERCITATIO.

Vitellii in Senatu Oratio, qua Piſonem illatæ Germanico mortis reum accuſat.

Locus ab Adjunctis, Antecedentibus & Conſequentibus.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet, non venire ſe, aut communi aut proprio inſlatum odio ad Piſonem accuſandum.

Propoſitio. Deferre ſe ad Senatum extrema morientis Germanici verba, quibus ipſorum æquitatem adversùs interfectorem ſuum flagitabat; quod unum etſi ſufficeret ad probandam accuſationem, multa alia ad eamdem confirmandam concurrere.

Confirmatio. Petetur ex duplici capite. 1. Ab Adjunctis Antecedentibus, & ab odio Piſonis in Germanicum; quod probabit tam à publica oratione, quam habuerat Piſo in Germanicum Athenis, quàm à privatis ſermonibus, in quibus carpere Germanicum affectabat.

2. A corrupta militia in Syria, ſuffectis fortiſſimorum Centurionum in locum ignavis militibus, quos ea ratione conciliatos in Germanicum incitaverat.

3. A miſſis frequenter exploratoribus, dum Germanicus ægrotaret, qui morbi & porrecti veneni eventum nunciarent.

Deinde idem arguet ex Adjunctis Conſequentibus, & 1. à ludis & ſacrificiis, & aliis lætitiæ ſignis, quæ Piſo poſt Germanici mortem ediderat, quem locum tractabit per Antitheſes, comparando Piſonis gaudium, cum publico Romæ, civitatum, totius exercitus mœrore.

2. Ab alba veſte, quam Plancina Piſonis conjux induerat, atra quam gerebat depoſita.

3. Ab oppugnata Agrippinæ claſſe, quæ Germanici cineres cum univerſa ejus familia veheret. Non habuit ſatis Piſo tollere Germanicum de medio, niſi totam ejus familiam perderet, quaſi verò ſperaviſſet defuturos accuſatores, ſi ſpem gentis inclytæ totam excidiſſet.

4. Ab abſentia Piſonis, qui venire Romam juſſus ad purgandum illatum crimen, abnuerat obſequi.

Denique ab ornata Piſonis domo, quam ut Judices ſubire velint, ſceleris veſtigia deprehenſuri, hortabitur.

Concluſio. Per Deprecationem, &c.

O R A T I O.

Etſi incredibilis civitatis totius in præmatura Germanici morte luctus ac mœror, meaque cum fortiſſimo Principe neceſſitudo ſatis me adhortantur, ut meritas ab æquitate veſtra judiciorumque veſtrorum ſeveritate in parricidam ipſius repetam pœnas; nolite tamen exiſtimare, Patres Conſcripti, me vel publico vel privato adductum odio in iſtud ſanctitatis domicilium acceſſiſſe, ut Piſonem, virum poſt hominum memoriam longè ſceleſtiſſimum, in tam frequenti conſeſſu accuſarem.

Quare ignoſcet mihi vel in iſtis rerum adjunctis univerſus populus, ſi neque ſuis, neque mei ipſius inimicitiis hodie ſerviam. Satis habebo deferre vobis, Patres Conſcripti, triſtes infortunatiſſimi Principis querelas, qui nefario adverſariorum ſuorum ſceleri coactus cedere, hoc unum habuit acerbiſſimæ mortis ſolatium, ſi ſuam veſtris in manibus cauſam deponeret. Utinam extremos morientis ſpiritus recipere, & ultimas voces audire vobis contigiſſet. Parcite, inquiebat, unumquemque noſtrum, fidiſſimos rerum ſuarum comites reſpiciens, parcite, amici, inanibus lacrymis miſeri Principis funus proſequi.

Extremæ gentes Germanicum lugeant; vos, ſi quid amico indultum volueritis, facite, Senatus ut ſciat, me Piſonis odio atque inſidiis interceptum interire. Hæc una vox, hoc unum fortiſſimi viri teſtimonium etſi ſuffice-

ficeret per ſe ſatis ad evincendam interfectoris perditiſſimi improbitatem ; tamen offerunt ſe mihi tam multa ſceleris argumenta , ut perſtringendis eorum nonnullis temperare non poſſim.

(*Adjuncta, Antecedentia, Odium.*) Oderat Germanicum Piſo, P. C. & ita oderat, ut nulla provocatus umquam injuria ſuam Germanico ſalutem ac vitam deberet. Sed quid adeò mirum eſt, ſi Piſoni cum tanto viro tam parùm conveniret? Nam quæ poterat eſſe ſocietas rationis cum amentia, pudoris cum libidine, fortitudinis cum ignavia, virtutum omnium cum nequiſsimo vitiorum omnium comitatu? Quid dicam quàm ſæpè privatis in colloquiis maledicendi de Germanico, vellicandi res ab eo præclarè geſtas, allinendi labem ipſius moribus occaſionem arriperet? Saltem ſi peſtiferum invidiæ ſuæ virus inter anguſtos nefarii pectoris limites continuiſſet; ſi tantùm inter paucos conceptæ jam diu malevolentiæ labem effudiſſet. (*Maledicta privata & publica.*) At media in luce, coram univerſo exercitu detrectare de Germanico cruentum in morem non dubitavit. Hominem urebat ſcilicet, quòd æquitatem populi Romani apud exteras gentes Germanicus humanitate ſua commendabat, quòd ſignificatione benevolentiæ Athenienſium animos demerebatur. Volebat Piſo eos haberi duriùs, & quod obtineri clementia poterat, id verberibus ac plagis malebat extorqueri.

(*Corrupta à Piſone Militia in Syria.*) Quamquam ne quis exiſtimet conſtantem eſſe in ea morum ſeveritate Piſonem; non eſt ille tam rigidus ac ferreus, ut flecti ac manſueſcere neſciat. Voluit interdum videri clemens ac miſericors. Teſtis Syria, in qua tam inſignia manſuetudinis ſuæ veſtigia hominum ſuaviſsimus impreſsit. Hic habebant hyberna caſtra legiones noſtræ, quæ ſub Germanici inſtitutione hanc erant aſſecutæ militaris diſciplinæ laudem, ut neque minùs ſegniter ſuas quiſque vices obiret, quàm ſi à tergo inſtitiſſet hoſtis; neque modeſtè minùs ac civiliter viverent, quàm ſi medios inter cives verſarentur. Non placuit Piſoni iſta vivendi forma; offendit hominem mitiſsimum aſperior ratio diſciplinæ. Poſitas ab Imperatore leges reformandas putavit legatus conſultiſsimus idemque blandiſsimus novum

In caſtra morem induxit, & ejectis fortiſſimis quibuſque Centurionibus ignavos eorum in locum milites ſuffecit; hac ſpe fretus nimirum, ut dum indulgentia ſua foveret militum ſocordiam, rigidioris invidiam diſciplinæ in Germanicum traduceret.

(*Exploratores à Piſone miſſi, dum Germanicus ægrotaret.*) Et dubitaret aliquis, conjuraſſe Piſonem illius in vitam, quem capitali odio perſequebatur? Parco hic memorare P. C. ut ægrotante Germanico frequentes in ejus caſtra exploratores atque emiſſarios Piſo mitteret; qui morbi illius, cujus auctor ipſe & cauſa extitiſſet, ſeriem, vim, progreſſus in dies ſingulos referrent; ut creſcente malo, creſceret pariter Piſonianæ familiæ gaudium, & remittente interdum fatali veneni contagio, ſingulorum ora contabeſcerent.

(*Adjuncta Conſequentia.*) Sed quid in iſtis diutiùs immoror, quæ ſi Piſonem illatæ Germanico mortis reum non arguerent, quæ ſunt obitum ejus conſecuta, ejuſdem parricidii conſcium ſatis evincant? (*Piſonis gaudium in publico mœrore.*) Revocate, quæſo, animis P. C. quanto bonorum omnium luctu perlatus ad nos fuerit de Germanici morte nuncius; quanta ſingulos ordines invaſerit & quàm ſincera comploratio: ut univerſa hæc civitas repentino concuſſa metu lamentari cœpit, quaſi parens patriæ occidiſſet. Interim Piſo, quaſi re geſta feliciter, ſacras Diis immortalibus hoſtias immolabat. Dum populi totius ſuſpiriis ac gemitibus Roma perſonaret, Piſo feſtas ſolemnis lætitiæ voces incendebat: dum ſqualerent municipia, affligerentur coloniæ, civitates hujus imperii univerſæ civi fortiſſimo parentarent, Piſo triumphalem ludorum pompam populo exhibebat; dum orbatæ invictiſſimo duce legiones abjectis haſtis, amariſſimo ſe ſe luctui permitterent, Piſo militum ſuorum voluptates ac gaudia effuſis largitionibus redimebat. Ipſa, ipſa viri nequiſſimi conjux Plancina noluit in tanta geſtientis familiæ exultatione ſui pariter gaudii publicum negare monimentum, & quæ fuerat ſceleris particeps ac machinatrix, rebus ad votum fluentibus ſibi non gratulari. Hinc poſita veſte, quam gerebat, pullata, quaſi metuiſſet lætiſſimi triumphi diem lugubri cultu funeſtare, decentiorem ornatum induit, & candidis amicta veſtibus ſeſe palam oſtentavit.

At

At iſta lévia ſunt, P.C. attendite animis ad gravio-ra. (*Oppugnatio Aggripinæ claſſis à Piſone* .) Non ſtetit per Piſonem, quin unà cum Germanico tota Cæſarum familia occumberet; ac niſi tutelares Imperii hujus genii paratam Agrippinæ Germanicique liberis cladem avertiſſent, orbatam fortiſſimo robore Rempublicam noſtram lugeremus. Nam quid loquar, quod nemo veſtrum ignorat, P. C. quales per inſidias, & quàm valida manu oppugnata claſſis illa fuerit, quæ triſtiſſimas Germanici reliquias deſolatamque ipſius familiam Augusti nepotes deportaret? Grates enimverò vobis, Superi, qui nobis chariſſima illa capita, dum graviùs laceſſerentur, conſervaſtis; qui contra ſpem omnem expectationemque noſtram publicæ incolumitati ac ſaluti providiſtis.

Te verò, hominum ſceleratiſſime, quis demum furor in tot innocentes victimas armabat? quis erat ſenſus peſtiferæ conjurationis? qua ſpe ad fundendum tot Cæſarum ſanguinem incitabare? Putabas nimirum, ſi Germanici familiam ſuſtuliſſes, neminem in poſterum adfore, qui parricidii tui immanitatem revelaret; qui te huic ordini ampliſſimo merita mulctandum pœna deferret; At quàm falſus opinione tua es! Tot habebis accuſatores, quot ſunt in hac urbe cives optimi, quot in Romanis legionibus fortunati Germanici commilitones, quot ſunt in tota Italia Reipublicæ noſtræ defenſores acerrimi. (*Abſentia Piſonis ab urbe.*) Verùm quia nec ea parte ſalvum ſe & incolumem fore ſenſit, aliam homo vaferrimus ineundam putavit exitii, quod imminere ſibi videbat, declinandi rationem. Scitis ipſi, P. Conſcripti, qua contumacia venire juſſus, ut illata accuſatione ſeſe purgaret apud vos, parere abnuerit; quàm ægrè demum hinc judiciorum veſtrorum æquitate perterritus, inde amicorum conſiliis, qui ſpem impunitatis, ſi adeſſet, injiciebant, victus & impulſus in hanc urbem redierit.

(*Ornata Piſonis domus.*) Quamquam videte, quæſo, P.C. ut ipſa ſe prodit improbitas, & in paratos laqueos ultrò irruit, & fuci, quem obduxerat, impatiens, talis poſtmodum, qualis eſt, videri amat. Venit Piſo, ut objectum ſibi crimen dilueret, ut oſtenderet nullam habuiſſe in Germanici morte partem; tamen dum mœrent om-

omnes, dum jacet confecta ſenio tota civitas, dum luctum ac mœſtitiam ſpirant omnia, ſola Piſonis domus luctu vacat. Succedite enimverò P. C. Piſonis in domum; quid hic pompam lætiſſimam, celebrem triumphi apparatum, quid gratiſſimam feſtivitatem non ſapit? Quid igitur moræ eſt, quin latentem etiam reum veſtris ſententiis eruatis, & quam meritus eſt ſcelere ſuo pœnam, irrogetis? Hoc repetunt pii Germanici cineres, hoc deſolata liberorum ipſius orbitas, hoc Auguſti neptis Agrippina flagitat & obteſtatur.

ALIA EXERCITATIO.

Romani cujuſdam ad Coriolanum Oratio, cùm matris & uxoris precibus expugnatus, Romam ab obſidione ſolvere ſtatuiſſet.

Locus ab Adjunctis, Antecedentibus & Conſequentibus.

SYNOPSIS.

Exord. REm ipſam, quam facere parat, exhibebit. Scilicet expugnatum fuiſſe mulierum precibus illius animum, quem Legati Romanorum, amor patriæ invictum ſenſerant.

Propoſitio. Petet, an abjecerit laudabile conſilium, quod inierat, vindicandi Romam ab iniqua plebis dominatione; an non videat periculum, quod adeat, ſi ab incœpto deſtiterit?

Priorem partem probabit ab Antecedentibus; jubebitque ipſum meminiſſe, quo ſtudio libertatis arma ſumpſerat; non te privatæ injuriæ, non populi odium, ſed patria jugo mancipata ſtimulavit; non potuiſti ferre dominantem nobilitati & leges imponentem populum. An elanguit ardor ille muliercularum precibus evictus, &c. an docilis populus factus eſt, &c.

Alteram partem probabit à Conſequentibus, exponetque, quàm multùm timendum habeat à Romanis, qui ſeriùs ociùs illatas injurias ulciſcentur, quàm multa ab ipſis

ipſis Volſcis, qui patientur iniquiùs initum cum ipſi fœdus abrumpi, &c.

Concluſio. Per vehementem Deprecationem.

O R A T I O.

Ergo vinceris, dux fortiſſime? metuenda tuis hoſtibus & fatalia poſtmodum futura ponis arma? Roma pacem obtinet? Scilicet imbelles fœminæ animum illum expugnant, quem nulla umquam bellorum pericula, nullæ Senatus preces, nullus mœrentis & obſequentis populi dolor, nullæ quantumvis honorificæ oblati fœderis conditiones, non ipſa ruituræ jam jam in cineres patriæ charitas inflexerat? Equidem non incuſem ego pietatem tuam, Dux fortiſſime; ſcio, quid blanda conjux apud fidum conjugem, quid verenda mater apud amantem filium poſſit. At patere, meum ut ſtuporem tibi, & incredibilem, qui pro te me angit, metum aperiam. Nam quid putem demum, vel quid loquar? An oblitus hodie tui es? an periculum non vides, quod ſubis? Sic inchoata tanto ambitu cœpta momento excidunt, ſic propriæ ſalutis contemptor in apertum exitium corruis?

(*Antecedentia.*) Ah! liceat revocare tibi in memoriam, quo te conſilio ad oppugnandam Romam accinxeris; quis fuerit ſenſus armorum tuorum, cùm inferre bellum patriis mœnibus ſtatuiſti. Non te impotens ambitio, non cæca dominandi cupiditas, non civium tuorum odia, non injuriarum recordatio, non implacabilis vindictæ furor manum armarunt. At te ſincera patriæ charitas, libertatis amor, Romæ gloria, Imperii ſalus ad ſuſcipiendum bellum hoc pepulere. Non potuiſti ferre dominantem plebem, dum nobilitas ſerviret: doluiſti, illam regnare, quæ parere didicerat; hanc obſequi, quam imperare decuiſſet. Exarſiſti nobili ſtudio vindicandæ ab infami jugo patriæ, quam diligis, & in priſtinum libertatis decus reſtituendæ. Tu ſuum ſacris legibus vigorem, ſuam Magiſtratibus reverentiam, Patribus auctoritatem aſſerere meditabaris. Huccine tandem recidit dignum Coriolano conſilium? tam citò ardor ille nobilis deferbuit? remiſit virtus illa, & quam

ſuper-

ſuperba Roma vereri primùm viſa eſt, adversùs muliercularum lacrymas elanguit? At ni te gloriæ ſtudium, libertatis decus, tuorum amor, patriæ ſalus moveant; piget dicere, moveat te periculi gravitas, quod imminet, ſi rerum hoc in diſcrimine inflecti te indignis precibus permiſeris.

(*Conſequentia.*) An ergo tam parùm noſti populum illum perduellem, cui parcis? Nempe jam poſuit furores, jam docilis factus eſt, & manſueſcere didicit? jam patiens excipiet jugum? nihil ille deinceps iniquum meditabitur; nihil retinebit veteris pertinaciæ? exoſus turbas ac tumultus innatæ levitatis obliviſcetur? non dolebit umquam illatam ſibi ab eo fuiſſe vim, quem expulerat? nihil pigebit; abjeciſſe ſe illius ad pedes, quem olim proſcribere meminerit? reverebitur uſque, aut etiam amabit Coriolanum, quem, niſi obſtitiſſet conjux, niſi vetuiſſet mater, ferocem victorem & implacabilem expugnatorem expertus fuiſſet?

Sed eſto: Romani nihil in te peccent; tam mites in poſterum, tam dociles habeas, quàm rebelles olim, quàm contumaces perſenſiſti. Nihilne videtur tibi, quod à Volſcis metuas? Non iniquo ferent illi animo violari fœdus, quod ſancitum à te cum ipſis eſt? Non indignabuntur, deſeri ſe ab eo turpiter, quem ejectum patria, exulem & egentem conſilii exceperunt? non irruent in te tamquam in proditorem? non te repetent ad pœnas, devotam furori ſuo victimam, & conceſſam ingratæ urbi pacem tuo ſanguine non redіment?

Ah! ne tuam ipſius in ruinam præceps corruas, Dux fortiſſime. Si tuæ conſultum gloriæ in perpetuum tempus eſſe volueris; ſiqua tuendæ ſalutis cura te remordeat; niſi laborum tuorum ſocios tuæque ſortis comites in apertum capitis diſcrimen objicere volueris, perſta firmiter in eo conſilio, quod iniiſti tam laudabiliter, tam feliciter promoviſti. Securus eſto matris, ac conjugis, quibus nihil periculi imminet, ſi viceris. Permitte illas tantiſper dolori ſuo, dum triumphi tui magnitudo lacrymas abſtergat, & breviſſimi luctus moram magno gaudii fœnore conſoletur. Interim Romæ mœnibus exercitum admove. Rerum mox dominus atque arbiter, ſi quid indulgere patriæ volueris, tantò gratius

bene-

beneficium impendes, quantò minùs expectatum illa ſibi gratulabitur.

CAPUT V.

Locus à Cauſis.

QUid eſt Cauſa?

R. Cauſa vulgò definitur à Philoſophis, Id unde res aliqua eſt.

Quotuplex eſt Cauſa?

R. Quadruplex. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis.

Quid eſt Cauſa Efficiens?

R. Eſt id, à quo res habet, ut exiſtat. Alia autem eſt phyſica, ut artifex domus; alia Moralis, ut ſpes præmii.

Quid eſt Cauſa Materialis?

R. Eſt id, in quo, vel ex quo fit aliquid, ut lignum eſt cauſa materialis ſcamni, parietes domus; quia ex ligno fit ſcamnum, domus conſtat ex parietibus.

Quid eſt Cauſa Formalis?

R. Eſt ratio quædam & forma, per quam res aliqua in ſua natura ita conſtituitur, ut per eamdem à cæteris diſtinguatur. Hæc porro triplex vulgò numeratur, Eſſentialis, ut anima in homine, Accidentalis, ut calor in igne, Artificialis, ut colorum ductus in tabella.

Quid eſt Cauſa Finalis?

R. Eſt ea, propter quam aliquid fit. Ita beata vita eſt cauſa finalis hominis, quia agit omnia, ut illam acquirat.

Quomodo ducitur argumentum à Cauſis?

R. 1. Si tollantur Cauſæ & negentur, tolluntur pariter & negantur Effecta: v. g. nullus fuit Architectus, ergo nulla domus.

2. Si affirmetur cauſa neceſſaria, effectus quoque affirmabitur: v. g. Fuit ignis in hoc loco, ergo & calor.

3. Si res poſſibilis oſtendatur ex vi & potentia Cauſarum. Ita probare poteris Reſurrectionem eſſe poſſibilem,

lem, ex eo, quòd Deus ſit Cauſa efficiens; & materia, ſive Cauſa materialis, homine etiam mortuo, ſuſterſtes maneat.

Exempla Cauſæ Efficientis pro Roſc. Amer. n. 38. ubi probat, eum non eſſe parricidii reum: quia caret iis vitiis, quibus ad parricidium ſtimulari aliquis & incendi poſſit. *Quibus tandem te, C. Eruci, argumentis accuſatorem cenſes uti oportere? Nonne & audaciam ejus, qui in crimen vocetur, ſingularem oſtendere, & mores feros, immanemque naturam, & vitam vitiis flagitiiſque omnibus deditam, & denique omnia ad perniciem profligata & perdita? quorum tu nihil in Sex. Roſcium, ne objiciendi quidem cauſa contuliſti.*

In Piſonem n. 41. Carpit in ipſo mollitiem vitæ tanquam cauſam vitiorum omnium, quibus erat deditus. *Nam ille gurges atque helluo natus abdomini ſuo, non laudi atque gloriæ, cùm Equites Rom. in provincia, cùm Publicanos nobis & voluntate & dignitate conjunctos omnes fortunis, multos fama vitaque privaſſet, cùm egiſſet aliud nihil in illo exercitu, niſi ut urbes depopularetur, agros vaſtaret, exhauriret domos, auſus eſt à Senatu ſupplicationem per literas poſtulare. Tunc etiam atque adeò vos geminæ voragines ſcopulique Reipublicæ, vos meam fortunam deprimitis, veſtram extollitis.*

Sic in Oratione pro Milone exponit cauſas, cur Clodius Milonem odiſſet, numer. 35. & pro domo ſua, cur multi à ſe deſciviſſent, n. 6. & 7. Et pro Sylla n. 48. probat, nihil eſſe, cur iraſcatur Torquatus, quòd Syllam defendat.

Quis eſt uſus Cauſæ efficientis?

R. Valet maximè ad rem amplificandam. Sic in Verrina 3. numero 7. Verrem exhibet agitatum ſcelerum pœnis, quæ tam in Deos, quàm in homines commiſerat. *Agunt eum præcipitem pœnæ civium Rom. quos partim ſecuri percuſſit, partim in vinculis necavit, partim implorantes jura libertatis & civitatis, in crucem ſuſtulit. Rapiunt eum ad ſupplicium Dii patrii, quòd iſte inventus eſt, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro ſepultura liberum poſceret. Religiones verò ceremoniaque omnium ſacrorum fanorumque violatæ, ſimulacraque Deorum, quæ non modò ex ſuis templis abla-*

ablata ſunt, ſed etiam jacent in tenebris, ab iſto retruſa atque abdita, conſiſtere ejus animum ſine furore atque amentia non ſinunt.

Valet etiam ad rem minuendam. Ita Cicero extenuat res bellicas Cæſaris tamquam Imperatoris minùs proprias, ut ejus clementiam extollat, qua Marcello injurias condonarat, numero 6. pro Marcello. *Bellicas laudes ſolent quidam extenuare verbis, eaſque detrahere ducibus, communicare cum militibus, ne propria ſint Imperatorum. Et certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, auxilia ſociorum, claſſes, commeatus multum juvant. Maximam verò partem, quaſi jure ſuo, Fortuna ſibi vindicat, & quidquid eſt proſperè geſtum, id penè omne ducit ſuum, &c.*

Valet etiam ad hortandum. Sic 2. Verrina num. 51. Glabrionem hortatur hoc modo Tullius ad ſuſcipiendam judiciorum cauſam: *Cogita, qui ſis, quo loco, quid dare populo Rom. quid reddere majoribus debeas. Fac tibi paterna legis Aciliæ veniat in mentem, qua lege populus Romanus de pecuniis repetundis optimis judiciis ſeveriſſimiſque judicibus uſus eſt. Circumſtant te ſummæ auctoritates, quæ te domeſticæ laudis oblivisci non ſinant, quæ te dies noctéſque commoneant; fortiſſimum tibi patrem, ſapientiſſimum avum, gratiſſimum ſocerum fuiſſe.*

Item & ad dehortandum ille Locus utilis eſt. Sic in libro de Senectute numero 40. 41. ut excites voluptatis odium & ab ea deterreat, exhibet pernicioſos voluptatis effectus. *Hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum everſiones, hinc clandeſtina cum hoſtibus colloquia naſci dicebat; nullum denique ſcelus, nullum magnum facinus eſſe, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impelleret. Stupra verò & adulteria & omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari, niſi voluptate; cùmque homini ſive natura, ſive quis Deus nihil mente præſtabilius dediſſet, huic divino muneri ac dono nihil tam eſſe inimicum, quàm voluptatem, nec enim dominante libidine, temperantiæ locum eſſe omnino, nec in voluptatis regno virtutem poſſe conſiſtere.*

Exempla Cauſæ materialis habes Verrina 6. numero 64. Exaggerat furtum Verris à materia Candelabrorum, quæ rapuerat, quia gemmis & auro conſtabant. *Candela-*

delubrum è gemmis clariſſimis opere mirabili perfectum. Et ibidem n. 62. *Non pauca etiam pocula ex auro, quæ, ut mos eſt regius, & maximè in Syria, gemmis erant diſtincta clariſſimis. Erat autem vas vinarium ex una gemma pergrandi, trulla excavata cum manubio aureo.*

Et Verrin. 4. 4. num. 83. Sthenii elegantem à materia commendat ſupellectilem, quam Verres variis modis ſuam fecerat. *Etenim Sthenius ab adoleſcentia ſtudioſius paulò hæc comparaverat, ſupellectilem ex ære elegantiorem & Deliacam & Corinthiam, Tabulas pictas etiam argenti benefacti, prout Thermitani hominis facultates ferebant. Quæ poſteaquam ipſe abſtulit, alia rogando, alia poſcendo, alia ſumendo, ferebat Sthenius, ut poterat, &c.*

Item lib. 2. de natura Deorum numero 39. Sydera commendat à materia. *Atque hac mundi divinitate perſpecta, tribuenda eſt ſyderibus eadem divinitas, quæ ex nobiliſſima puriſſimaque ætheris parte gignuntur, neque ulla præterea ſunt adinſtar naturæ, totaque ſunt calida atque perlucida.*

Quis eſt uſus illius Loci?

R. Valet hic locus ad commendationem manufactorum, ad extollendum rei alicujus pretium, aut idem minuendum. Sic pro Muræna Juriſprudentiam elevat ab exilitate rerum, circa quas verſatur n. 19.

Exempla Cauſæ formalis ſuppeditat Oratio pro Sextio n. 47. ubi Tullius probat, mortem ſibi expetendam fuiſſe potiùs, quàm timendam, quia hominis animus immortalis eſt. *An mihi ipſi, ut quidam putant, fuit mors æquo animo oppetenda? quid? tum mortemne fugiebam? an erat res ulla, quam mihi magis optandam putarem? aut ego illas res tantas in tanta improborum multitudine cùm gerebam, non mihi mors, non exilium ob oculos verſabantur? Non hæc denique à me tum, tamquam fata, in ipſa re gerenda, continebantur? an erat mihi in tanto luctu meorum, tanta disjunctione, tanta acerbitate, tanta ſpoliatione omnium rerum, quas mihi aut natura, aut fortuna dederat, vita retinenda? tam eram rudis? tam ignarus rerum? tam expers conſilii aut ingenii? nihil audieram? nihil videram? nihil ipſe legendo quærendoque cognoveram? neſciebam vitæ brevem eſſe curſum, gloriæ ſempiternum? cùm eſſet omnibus definita mors, optandum eſſe, ut vita,*

quæ

quæ neceſſitati deberetur, patriæ potiùs donata, quàm reſervata naturæ videretur? Neſciebam inter ſapientiſſimos homines hanc contentionem fuiſſe, ut alii dicerent hominum animos ſenſuſque morte reſtingui; alii autem tum maximè mentes ſapientum ac fortiſſimorum virorum, cùm è corpore exceſſiſſent, ſentire ac vigere. Quorum alterum fugiendum non eſſe, carere ſenſu, alterum etiam optandum, meliore eſſe ſenſu.

Et lib. 1. Officiorum numer. 106. concludit homini fugiendam eſſe voluptatem ab excellentia ingenii ſeu animi, qua polleat. *Ex quo intelligitur, corporis voluptatem non ſatis eſſe dignam hominis præſtantia, eamque contemni ac rejici oportere. Sin ſit quiſpiam, qui aliquid tribuat voluptati, diligenter ei tenendum eſſe modum ejus fruendæ. Itaque victus cultuſque corporis ad valetudinem referantur & ad vires, non ad voluptatem. Atque etiamſi conſiderare velimus, quæ ſit in natura excellentia & dignitas, intelligemus, quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter vivere; quàmque honeſtum parcè, continenter, ſeverè ſobrièque.*

Et Verrina 6. n. 72. exaggerat ſacrilegium Verris ab egregia forma ſimulacri Dianæ, quod Verres ſuſtulerat. *Fuit apud Segeſtanos ex ære ſimulacrum Dianæ tum ſumma atque antiquiſſima præditum religione, tum ſingulari opere artificioque perfectum.*

Et num. 74. de eodem Dianæ ſimulacro. *Hæc poſita Segeſtæ ſanè in excelſa baſi, in qua grandibus litteris P. Africani nomen erat inciſum.... Erat admodùm amplum & excelſum ſignum cum ſtola: verumtamen inerat in illa magnitudine ætas atque habitus virginalis: ſagittæ pendebant ab humero: ſiniſtra manu retinebat arcum, dextera ardentem facem præferebat.*

Item Candelabrum jam à nobis laudatum extollit ab egregio operis artificio, n. 65. ibid. *Etenim erat eo ſplendore, qui ex clariſſimis & plurimis gemmis eſſe debebat; ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia: ea magnitudine, ut intelligi poſſet, non ad hominum apparatum, ſed ad ampliſſimi templi ornamentum eſſe factum.*

Quis eſt uſus illius Loci?

R. Valet ad explicandam & deſcribendam rem clariùs, & etiam ad amplificandam.

Habes exempla Cauſæ Finalis pro Roſcio Amer. n. 84. ubi Tullius probat à Fine, non fuiſſe Roſcium patris interfectonem, quia nullum habere poterat ipſius occidendi propoſitum finem. *Sic vita hominum eſt, ut ad maleficium nemo conetur ſine ſpe atque emolumento accedere. Lucius ille Caſſius, quem populus Rom. veriſſimum & ſapientiſſimum judicem putabat; identidem in cauſis quærere ſolebat, cui bono fuiſſet.*

Sic & pro Milone numero 32. concludit Cicero, inſidias non ab illo, ſed à Clodio fuiſſe comparatas; quia ſpes emolumenti Clodium reſpiciebat, non Milonem.

Quonam igitur pacto probari poteſt inſidias Miloni feciſſe Clodium? Satis eſt quidem in illa tam audaci, tam nefaria bellua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte poſitam, magnas utilitates fuiſſe. Itaque illud Caſſianum, Cui bono fuerit, in his perſonis valeat: etſi boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi ſæpè parvo. Atqui Milone interfecto Clodius hoc aſſequebatur; non modò ut Prætor eſſet, non eo Conſule, quo ſceleris nihil facere poſſet; ſed etiam ut his Conſulibus Prætor eſſet, quibus, ſi non adjuvantibus ac conniventibus, certè ſperaſſet, ſe poſſe Remp. eludere in illis ſuis cogitatis furoribus.

Et pro Sextio nu 98. & 99. Optimates commendat ab eo fine, quem ſibi proponunt. *Quid eſt igitur propoſitum his Reip. gubernatoribus? quid intueri; & quò curſum ſuum dirigere debeant? Id quod eſt præſtantiſſimum maximèque optabile omnibus ſanis, & bonis, & beatis, cum dignitate otium. Hoc qui volunt, omnes Optimates; qui efficiunt, ſummi viri & conſervatores civitatis putantur. Neque enim rerum gerendarum dignitate homines ita efferri convenit, ut otio non proſpiciant, neque ullum amplexari otium, quod abhorreat à dignitate, &c.*

Et lib. 8. Epiſtola 11. ad Atticum ita commendat hominis Politici finem. *Ut gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, Imperatori victoria; ſic huic moderatori Reip. beata civium vita propoſita eſt, ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit. Hujus enim operis maximè inter homines, atque optimi, illum eſſe factorem volo.*

Quis eſt illius Loci uſus?

R. Valet imprimis ad amplificandum & movendum.

Ita

ita pro Roſc. Amerin. numero 145. Tullius oſtendit nullam adverſario ſubeſse cauſam Roſcii accuſandi; cùm ea omnia, quibus induci potuiſset ad accuſandum eum, jam eſset conſecutus: *Quid vis amplius? quid inſequeris? quid oppugnas? qua in re voluntatem tuam lædi à me putas? ubi tuis commodis officio? quid tibi obſto? ſi ſpoliorum cauſa vis hominem occidere? ſpoliaſti. Quid quæris amplius? ſi inimicitiarum? quæ tibi ſunt inimicitiæ cum eo, cujus antea prædia poſſediſti; quàm ipſum cognoſti? ſin metuis? ab eone aliquid metuis, quem vides ipſum à ſe ſe tam atrocem injuriam propulſare non poſſe? ſin; quod bona, quæ Roſcii fuerunt, tua facta ſunt; idcirco hunc illius filium ſtudes perdere? nonne oſtendis id te vereri, quòd præter cæteros tu metuere non debeas; nequando liberis proſcriptorum bona patria reddantur?* Sic in Piſonem n. 56. probat Cicero nihil habere Piſonem, quod tot patrata à ſe ſcelera excuſet, niſi ſe cupidum fuiſse triumphi, quod negabat, fateatur.

Et Oratione 2. in Rullum numero 74. deterret Populum Rom. ab agro Campano divendendo, exponendo finem, quo Decemviri ad vendendum movebantur. *Non obſcurè regnum conſtituitur, non obſcurè libertas veſtra tollitur; nam cùm iidem totam Italiam ſuis opibus obſidebunt, iidem libertatem veſtram ſuis præſidiis & colonis interclusam tenebunt, &c.*

EXERCITATIO.

Innocentii IV. Summi Pontificis ad B. Ludovicum Galliarum Regem Oratio, cùm is ad Hieroſolymitanam Expeditionem proficiſceretur.

Locus à Cauſis.

SYNOPSIS.

Exord. A Cauſa Efficiente, felicem appellabit Ludovicum, qui conſilii ejuſmodi habeat auctorem Deum; removebitque alias cauſas, puta ambitionem, dilatandi Imperii deſiderium; gratulabitur etiam operis ſociis ac comitibus.

2. Hortabitur ipſos à Cauſa Materiali ne deterreantur iis laboribus, quos in expeditione illa ferendos habuerint, majorem inde gloriæ ſegetem habituri.

3. A Cauſa Formali dicet, tantò illuſtriorem fore ipſorum triumphum, ſi regionem illam occupaverint, quantò terra illa præſtat cæteris; terram illam eſſe, quam Chriſtus ſuis laboribus ſuoque adeò ſanguine nobilitavit: indignum quid eſſe illam terram à Barbaris poſſideri.

Concluſio. Fiet à Cauſa Finali, oſtendetque quantam eo facinore gloriam Deo paraturi ſint, quantam Chriſtianorum genti lætitiam, quibus victoria ſua aditum in loca ſancta aperturi ſint; quantum ſibi ipſis decus: jubebitque ipſos hac ſpe ſuſtentare ſe ſe.

ORATIO.

Felicem te, fortunatumque, Princeps Religioſiſſime, qui Deo duce atque auſpice, dignum animo, dignum Imperii majeſtate, dignum Rege Chriſtianiſſimo facinus aggrediare. Nam quid aliud præter incredibile divinæ gloriæ ſtudium, quo flagras, tibi mentem illam inſpiret, ut compoſitis feliciter domi foriſque rebus, & parta lætiſſimi regni tranquillitate, tam durum tamque laborioſum expeditionis genus ſuſcipias, (*A Cauſis Efficiente*) & avulſus medio regni de ſinu, fidelibus populis ereptus, peregrinas procul in oras viam pertentes; ut certam apud tuos gloriam ſpei dubiæ & ancipiti, glorioſæ pacis otium novis bellorum tumultibus, regales aulæ delicias longis viarum obſidionumque defatigationibus poſtponas? Non te, quæ cæteros heroas exſtimulare & accendere ſolent, vel impotens ambitio, vel comparandæ gloriæ cupiditas, vel dilatandi imperii ſpes & expectatio incitarunt. Totum hoc ſibi Deus vindicat, quodcumque apud barbaros quæris; tu promovendæ ipſius gloriæ, propagandis ulteriùs ipſius regni finibus adlaboras. Et vos, quos tanti operis ſocios atque adjutores ſibi Ludovicus adſcivit, æſtimate, ut par eſt, conditionis veſtræ dignitatem, & honorificum ſapientiſsimi Regis judicium factis confirmate.

(*A Cau-*

(*A Cauſa Materiali.*) Neque enim difficultatibus ad periculis vacat conſilium illud quod ſuſcipitis, neque ad facilem vel certam gloriæ ſegetem advolatis. Noſtis varios & ancipites armorum exitus, & veſtra Martis in laboribus virtus jam diu excitata; fortis cujuſcumque diſcrimen pati didicit. At nondum experti eſtis, quid ſit pugnare cum barbaris, & quanta vos ignotis in regionibus pericula maneant: quot parta laboribus, quàm multo redimenda ſanguine ſit illa victoria, quam animo præcipitis: Sed quid ego hic vel periculorum magnitudinem, vel difficultatem operis, vel laborum multitudinem extollam, unde tantò major gloriæ veſtræ meritorumque veſtrorum ſeges exſurgit? non illa caduca vel fragilis, non inanis aut peritura, qualem plerique mortalium ambiunt; ſed vera, ſed certa, ſed incorrupta, & nullis umquam temporum ſpatiis conſcribenda.

(*A Cauſa Formali.*) Nam quis unquàm triumphus, quæ victoria tantam olim peperit priſcis heroibus gloriam, quantam regiones illæ, quas paratis armis veſtris ſubjicere, vobis offerunt? Mementote, quæſo, quàm uberem illa palmarum ſegetem, quàm fœcundam laurorum ſylvam tellus oſtentet, quam Chriſtus ipſe dignam ſuis laboribus inter cæteras judicavit. Hæc ipſa terra eſt, quam delapſus è pulcherrimo cœli domicilio ſibi ad habitandum elegit, quam impreſsit veſtigiis, peregrinationibus decoravit, tinxit ſudoribus, illuſtravit miraculis & totius effuſione ſanguinis purpuravit. Et hanc ſibi terram tot ab hinc annis barbari vindicent, fœdiſsimis dæmonum religionibus polluant, infami lucro mancipent, & ſanctiſsimæ Religionis noſtræ ſpoliis divites nobis audeant inſultare? Excitetur ad tanti dedecoris memoriam Chriſtianorum heroum fortitudo, incendatur ſtudium, pietas inflammetur. Videte, quæſo, ne cùm nullus in toto terrarum orbe locus ſit ſanctior, nullus cultu veſtro dignior, nullus meliori jure vobis mancipatus; tantò tolerandum minùs videri debeat, hæreditatem tam ſanctam, tam verendam, tam expetendam, ab impiis hominibus occupari. Ite igitur alacres; perficite fortiter, quod tam viriliter inchoaſtis.

(*A Cauſa Finali.*) Quòd ſi difficultates itinerum, re-

rum anguſtiæ, laborum aſperitas, gravioris belli faſtidia conſtantiam veſtram pertentabunt, & incredibilem illum, quo jam ſuccenſi eſtis, ardorem videbuntur temperare; ſpes illa, quam vobis ipſis propoſuiſtis, vos ſuſtentet, & præclari facinoris, cui navatis operam, conſcientia conſoletur. Veniat frequenter vobis in mentem, quòd Religioni ipſique Deo militatis; quòd univerſæ Chriſtianorum genti tutum ac facilem in illas terras aperitis aditum, in quibus ſanctiſſima ſalutis noſtræ myſteria patrata ſunt; quòd vobiſmetipſis intermoriturum numquam apud poſteros decus, & coronam in cœlo quovis pretio redimendam comparatis.

ALIA EXERCITATIO.

A Cauſis.

Adhortatio ad Mortales, ut abjecto rerum terrenarum amore, ad ſectanda cœleſtis patriæ bona contendant.

SYNOPSIS.

Exord. Deplorabit Orator ſortem hominum, qui nati perfruendis æternis bonis, rebus perituris adhæreſcunt.

Propoſitio. Hortabitur ipſos, ut poſito fucatæ beatitudinis amore, ad felicitatem veram adſpirent.

Confirmatio. Oſtendet a Cauſis cœleſtis patriæ pretium. Et 1, à Cauſa Efficiente, hoc eſt à Deo ipſo, qui cœleſtem patriam ſuis ipſe manibus condidit; comparabitque illam cum cæteris rebus, quæ admirationem hoſtium ſtimulant; puta palatiorum magnificentiam, hortorum amœnitatem, argenti aurique ſplendorem, lucem gemmarum; dicetque Deum luſiſſe quodammodo reliquis in rebus; at ſuam in ædificanda cœleſti patria induſtriam exhauſiſſe.

2. A cauſa Materiali. Quæret à Mortalibus, quæ tandem maximo in pretio habeant? an aurum? an argentum? an lapides pretioſos? dicetque Cœlum auro ſtratum eſſe, muros ex margaritis conflatos, portas totidem

tidem eſſe pretioſiſſimos lapides, &c. qualis deſcribitur in Apocalypſi B. Joannis ſancta civitas.

3. A Cauſa Formali. Dicet loci illius pulchritudinem exurſugere ex ipſa Dei majeſtate, quæ cœleſtem regionem ornabit; ex Chriſti præſentia, qui ſolis inſtar Cœlum colluſtrabit. Hinc fore ut his rebus perfruentes numquam ſatientur, ſed novo ſemper eaſdem videndi & poſſidendi deſiderio accendantur.

4. A Cauſa Finali. Condita eſt cœleſtis patria, ut eſſet merces rerum piè ſanctèque geſtarum. Jubebit ergo homines penſare labores Sanctorum, vigilias, cruciatus, &c. Chriſti ipſius meritorum magnitudinem, quæ Deus ut compenſaret, videtur exhauſiſſe ſuas opes, ut Cœlum ornaret.

Concludet: Et erit aliquis tam faſtidioſus cœleſtis patriæ contemptor, qui, &c.

O R A T I O.

Cùm altiſſimis mortalium animis ſic inſitus eſt à natura veræ ac ſinceræ beatitudinis amor, ut in ea vel poſſidenda vel ſaltem conſectanda expleri penitùs ac ſatiari nequeant: tum certè quis non mirabitur in perſequendis fragilibus caducisque rebus pleroſque hominum tam eſſe pertinaces, ut ſolidis & numquam perituris carere bonis facile poſſe videantur.

(*A Cauſa Efficiente.*) Nam quis vos error, mortales miſeri, quis demens furor obcæcat? quò fucatæ larva beatitudinis inſanos rapit? Tantùmne vobis infelix placet exſilium? ſic perpetuæ mortis habitaculum delectat æternitati deſtinatos! Reſpicite enim voſmetipſos; intelligite tandem aliquando conditionis veſtræ nobilitatem, & dignos naturæ veſtræ excellentia ſenſus induite. Cogitaſtis umquam cœleſtis illius regionis, quæ noſtris capitibus imminet, eximiam pulchritudinem, magnitudinem immenſam, ſplendorem admirabilem? Hìc ſcilicet beatum pacis ac quietis domicilium vos expectat: in hac regione fortunatiſſima, elaborata ipſis omnipotentis Dei manibus jucundiſſima felicis ævi domus vobis præparatur. Ah! ſi vos tantoperè delectat ac rapit regalis palatiorum magnificentia, amœniſſima ruris varietas,

hortorum deliciæ; ſi perſtringit oculos argenti nitor, ac ſplendor auri, ſi gemmarum fulgor, lux ſyderum, firmamenti majeſtas in admirationem rapit; cogitate præſtantius aliquid ac magnificentius in hac Cœleſti patria, quæ hominum generi perfruenda deſtinatur. Scilicet in rebus univerſis, quæ ſub aſpectum cadunt, aut condendis aut exornandis luſiſſe quodammodo divini Numinis potentia viſa eſt; at in extruendo exornandoque cœleſtis gloriæ domicilio operam ſuam atque magnificentiam collocavit, ut opes exhauſiſſe ſuas, & vim induſtriæ adhibuiſſe omnem videri voluerit.

Qualem enimverò putatis eſſe auguſtiſsimi illius palatii apparatum, quod ex pretioſiſsimis quibuſque rebus conflatum eſt? (*A Cauſa Materiali.*) Agite, voſmetipſi mortales, quid vobis videtur in bonis creatis pretioſiſsimum? quid inter cætera aut admirationem concitat, aut cupiditatem veſtram incendit? an argentea ſupellex & aurea? an adamantini lapides perſtringunt oculos & ſuis vos illecebris pertentant? bene eſt, erit, unde cupiditatis veſtræ ſatietur ſitis: nihil erit ultra, quod expetendum vobis relinquatur: dabitur vobis aliquando, ſi vultis, in eam civitatem ingredi, quæ puriſsimo ſtrata ſit auro, cujus muri intexti gemmis & margaritis colluceant, quam portæ totidem pretioſi lapides exornent, quæ nativa quadam & numquam obſcuranda luce colluſtretur.

(*A Cauſa Formali.*) Sed quid hìc aurum, quid gemmas; quid pretioſos lapides appello, quaſi ſuam ab ejuſmodi rebus pulchritudinem totam admirabilis ille locus mutuetur? Altiùs, mihi credite, cœleſtis patriæ magnificentia petenda eſt. Ipſe eſt Dei omnipotentis majeſtas, quæ ſuum cœlo pretium facit; quæ domum illam exornat; eamque rebus omnibus, quæ vel cogitari poſſunt, exhibet multò magis expetendam: hanc ſua ipſe præſentia Chriſtus illuſtrat, & ſplendidiſsimi ſolis inſtar novam illi lucem impertit. Quid porro de Virgine ſanctiſsima, quid de variis cœleſtium Spirituum ordinibus, quid de innumero beatarum mentium comitatu loquar, quæ de ſua omnes gloria ad decorandam regionem illam fortunatiſsimam conferunt? Nihil ergo jam mirer ſi puriſsimæ cujuſdam voluptatis torrentibus, &

in-

incredibili deliciarum ubertate cœleſtis patria deſignetur! ſi, quicumque illam aſſecuti ſunt, ea ſic perfruantur, ut novo ſemper ejuſdem potiundæ incendantur deſiderio; ſi ſatietas illic ſine nauſea, diuturnitas ſine faſtidio futura ſit. (*A Cauſa Finali.*)

Hanc tamen tantam bonorum omnium copiam ac ſuavitatem ad cumulandam cœleſtis patriæ magnificentiam confluxiſſe, qui mirabitur; reputet ille ſecum, quòd illa piorum hominum remunerandis laboribus deſtinata ſit. Deus ſcilicet, qui in perficiendis cæteris naturæ operibus tam liberalis, tam munificus, tam prodigus extitit, nihil ut immortales divinæ potentiæ divitias non loquatur, parcus in benefaciendo, in remunerando parùm magnificus videretur. Etenim bonorum illorum copiam atque affluentiam, quibus hæc terrarum univerſitas abundat, ex æquo probis atque improbis reliquit ad arbitrium: potentior ſæpè, qui pejor, ditior, qui rapacior, felicior, qui ſceleratior eſt. Communis hæc nobis rerum abundantia cum beſtiis etiam, cum impiis potiunda permittitur: aliam ergo ſuis poſſeſſionem, opulentiorem illam melioremque ſepoſuit. Si tamen hæc publica, hæc vulgaria & in communi poſita tot habent illecebras, tot deliciis perfuſa ſunt; quid de ſpeciali hac prærogativa felicitate ſperandum videbatur? ſi tanta indulſit alienis, peregrinis & hoſtibus; quid amicis, quid heredibus, quid filiis erat expectandum, qui virtutum ſtudio, qui divinæ legi conſtanter adhæſiſſent; qui labores innumeros, vigilias, ſolitudines, flagella, mille dolorum ac mortis ſpecies ipſius cauſa pertuliſſent; qui Chriſti ipſius merita, cruciatus, ſupplicia, necem acerbiſſimam ſuis ipſorum in meritis computarent?

Erigite igitur animos, Mortales, non jam miſeri, ſed fortunati, quos tanta beatitudinis æternæ magnitudo reſpicit. Dilatate veſtri pectoris anguſtias; fræna cupiditati laxate; optate, appetite, adſpirate ad illa bona, quibus in perfruendis animus ſic acquieſcat, ut neque ea conſervandi anxietate torqueatur, neque eadem amittendi metu.

CA-

CAPUT XI.

Locus ab Effectis.

Quid ſunt Effecta?

R. Sunt ea, quæ ſunt orta de Cauſis. Unde ſequitur tam multa illa eſſe, tam varia, quàm variæ multiplicesque ſunt Cauſæ. Imò quia notiora ſunt Effecta quàm Cauſæ, ideò multò frequentiorem apud Oratores uſum habent.

Effectus, qui reſpondet Cauſæ materiali, is eſt qui prodit ex materia: ita ſtatua dicitur Effectus reſpectu æris aut ligni, quia ex ære vel ex ligno fit.

Effectus, qui reſpondet Cauſæ formali, eſt ipſa actio, quæ procedit a forma; ſic formalis animæ immortalis effectus eſt, facere hominem immortalem.

Effectus Cauſæ finalis eſt, quodcumque ſuſcipitur ad finem conſequendum. Ita labores, vigiliæ, virtutum exercitatio ſunt effectus finalis beatitudinis; quia hæc omnia ad eamdem beatitudinem conſequendam adhibentur.

Denique effectus Cauſæ efficientis eſt id, quod ab illa efficitur, ut imago à Pictore.

Quomodo ducitur argumentum ab Effectis?

R. Si ex affirmatione Effecti Cauſa affirmetur; v. gr. Fumus eſt; igitur ignis aut eſt, aut fuit. Vel ſi ex negatione Effecti à Cauſa neceſſaria provenientis negatio cauſæ elicitur; v. g. Nullus eſt calor; ergo nullus ignis.

Quomodo tractandus hic Locus?

R. 1. Per Congeriem. Ita Cicero lib. de ſenectute numeris 40. & 41. à nobis ſuprà jam laudatis in capite de Cauſis, funeſtiſſimos voluptatis effectus recenſet. *Hinc patriæ proditiones, &c.*

Et pro Muræna numero 22. commendat militarem virtutem ab Effectis per Congeriem. *Hæc nomen populo Rom. hæc huic urbi æternam gloriam peperit, Hæc orbem terrarum parere huic imperio coegit. Omnes urbanæ res, omnia hæc noſtra præclara ſtudia, & hæc forenſis laus & induſtria latent in tutela ac præſidio bellicæ virtutis: ſimul*

atque

atque increpuit ſuſpicio tumultus, artes illico noſtræ conticeſcunt.

Sic paulò antè eodem numero probaverat virtutem militarem plus præſidii attuliſſe Murenæ ad Conſulatum adipiſcendum, quàm Juriſprudentia Sulpitio contuliſſet. *Vigilas tu de nocte, ut tuis conſultoribus reſpondeas; ille ut eò, quò, intendit, maturè cum exercitu perveniat: te Gallorum, illum buccinarum cantus exſuſcitat. Tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Tu caves ne tui conſultores, ille ne urbes aut caſtra capiantur. Ille tenet & ſcit ut hoſtium copiæ, tu ut aquæ pluviæ arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis.*

Ita pariter Eloquentiæ dignitatem, jucunditatem ac neceſſitatem ab Effectis commendat per Congeriem lib. 1. de Oratore num. 30. 31. 32. *Neque verò mihi quidquam præſtabilius videtur, quàm poſſe dicendo tenere hominum cœtus, mentes allicere, voluntates impellere, quò velit; unde autem velit, deducere. Hæc una res in omni libero populo maximèque in pacatis tranquilliſque civitatibus præcipuè ſemper floruit, ſemperque dominata eſt. Quid enim eſt aut tam admirabile, quàm ex infinita multitudine hominum exiſtere unum, qui quod omnibus naturæ ſit datum, vel ſolus, vel cum paucis facere poſſit? aut tam jucundum cognitu atque auditu, quàm ſapientibus ſententiis gravibuſque verbis ornata oratio ac perpolita? aut tam potens tamque magnificum, quàm populi motus, Judicum religiones, Senatus gravitatem unius oratione converti? Quid tam porro regium, tam liberale, tam munificum, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis, retinere homines in civitate? Quid autem tam neceſſarium, quàm tenere ſemper arma, quibus vel tectus ipſe eſſe poſſis, vel provocare improbos, vel te ulciſci laceſſitus?*

Et Philip. 5. num. 24. & 25. Antonium Annibali comparat, eumque dicit tam pernicioſum Italiæ extitiſſe. *Poſt autem neque ſolemnibus ſacrificiis factis, neque votis nuncupatis, non profectus eſt, ſed profugit paludatus. At quò? in provinciam firmiſſimorum ac fortiſſimorum civium, qui illum, ac ſi ita quidem veniſſet, ut bellum inferret, ferre potuiſſent; impotentem, iracundum, contumelioſum, ſuperbum, ſemper poſcentem, ſemper rapientem, ſemper ebrium.*

At il-

At ille, cujus ne pacatam quidem nequitiam quiſquam ferre poſſet, bellum intulit provinciæ Galliæ; circumſedit Mutinam firmiſſimam & ſplendidiſſimam populi Rom. coloniam; oppugnat D. Brutum Imperatorem Conſulem deſignatum, civem non ſibi, ſed nobis & Reip. natum. Ergò Annibal hoſtis, civis Antonius? quid ille fecit hoſtiliter, quod hic non fecerit, aut faciat, aut non moliatur & cogitet? Totum iter Antonii quid habuit, niſi depopulationes, vaſtationes, cædes, rapinas? Quas non faciebat Annibal, quia multa ad uſum ſuum reſervabat, &c.

Item Phil. 2. n. 67. Antonii intemperantiam per congeriem ab Effectis deſcribit. *Quæ Charybdis tam vorax, &c.*

Et in Piſonem n. 26. probat ab Effectis eum non fuiſſe Conſulem. *An tu eras Conſul? &c.* Et pro Arch. n. 16. *Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, &c.*

2. Tractatur Locus ab Effectis per Converſionem. Ita Cicero Philip. 2. numero 55. malorum omnium, quæ Italiæ acciderant, auctorem facit Antonium. *Doletis tres exercitus populi Rom. interfectos? interfecit Antonius. Deſideratis clariſſimos cives? eos quoque vobis eripuit Antonius. Auctoritas hujus Ordinis afflicta eſt? afflixit Antonius.*

3. Per Complexionem. Exemplum eſto Locus hic lib. 4. ad Heren. num. 18. *Qui ſunt qui fœdera ruperunt? Carthaginienſes. Qui ſunt qui crudele bellum in Italia geſſerunt? Carthaginienſes. Qui ſunt, qui ſibi poſtulant ignoſci? Carthaginienſes.*

Quis eſt uſus illius Loci?

R. Valet plurimùm in deſcriptionibus, in amplificationibus, in motibus excitandis.

Exemplum habes pro Cluentio numero 23. *Memoria teneo, Mileſiam quandam mulierem, cùm eſſem in Aſia, quòd ab hæredibus ſecundis accepta pecunia partum ſibi ipſa medicaminibus abegiſſet, rei capitalis eſſe damnatam: neque injuria; quæ ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, hæredem familiæ, deſtinatum Reip. civem ſuſtuliſſet.*

Valet etiam in ſuadendo, & in laudaudo. Sit illud exemplum ex Oratione pro Plancio num. 26. *An Minturnenſes coloni; quòd C. Marium ex civili errore atque ex*

impiis

impiis manibus eripuerunt, quòd tecto receperunt, quòd feſſum inedia fluctibusque recrearunt, quòd viaticum congeſſerunt, quòd navigium dederunt, quòd eum liquentem terram eam, quam ſervaverat, lacrymis votiſque omnibus proſecuti ſunt, æterna in laude verſantur? Plancio, quòd me vel vi pulſum, vel ratione cedentem tempori, receperit, juverit, cuſtodierit, his & Senatui populoque Rom. ut haberent quod reducerent, conſervarit; honori hanc fidem, miſericordiam, virtutem fuiſſe, miraris?

Valet pariter hic Locus in vituperando. Habes exemplum in Piſonem n. 18. *Edicere eſt auſus, cum illo ſuo pari, quem tamen omnibus vitiis ſuperare cupiebat, ut Senatus, contra quàm ipſe cenſuiſſet, ad veſtitum rediret. Quis hoc fecit ullus in Scythia tyrannus, ut eos, quos luctu afficeret, lugere non ſineret? mœrorem relinquis, mœroris aufers inſignia? eripis lacrymas, non conſolando, ſed minando, &c.*

EXERCITATIO.

Eloquentiæ commendatio.

Locus ab Effectis.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet Orator duabus potiſſimùm rebus moveri hominum animos, gloria ſcilicet & utilitate.

Propoſitio. Dicet ſuàm hinc Eloquentiæ commendationem ac pretium contingere, quòd gloriam & utilitatem pariat.

Confirmationis prima pars probabitur ab Effectis; demonſtrabitque per congeriem, quàm glorioſum ſit Eloquentiæ inclinare poſſe voluntates hominum, quocumque velit; regere animos, ferre opem laborantibus, liberare periculis, &c. Id ipſum oſtendet exemplo Demoſthenis ac Ciceronis, qui dicendo conſecuti ſunt, ut alter Athenis, alter Romæ dominaretur.

Secunda pars ab Effectis probabitur, Eloquentiæ ſcilicet utilitas; dicetque plus illam ad incolumitatem ſalutemque publicam contuliſſe, armata manu; quod

pro-

probabit cum exemplo Demoſthenis, qui proſperis Philippi res infregit, tum Ciceronis, qui Catilinæ impetum coercuit. Id tractabit per Interrogationem, Repetitionem, Complexionem.

Denique oſtendet quantam eadem Eloquentia gloriam & utilitatem attulerit iis, qui ea laude præſtiterunt; quod conficiet ab Effectis, recenſendo honores, quos homines novi adepti ſunt Eloquentiæ beneficio.

Concludet hortando Candidatos, ut aſſequi contendant Eloquentiæ laudem, quæ & ipſis & patriæ tantum gloriæ & utilitatis afferre poſſit.

O R A T I O.

Cùm ea mortalium omnium, quantum eſt qui vivunt, neceſſaria quædam conditio eſt, ut alii gloriæ ſtudio, alii propriæ utilitatis expectatione moveantur; tum, ſi quid erit hujuſmodi, quod glorioſum pariter atque utile videri poſſit, id certè ſingularem ac præcipuam in humanis rebus commendationem habere neceſſe eſt.

Atque hinc facile quivis intelligat, quantam apud hominum animos laudem, quàm non vulgare pretium ſibi Eloquentia vindicet, cui dos illa gemina, veluti propria atque innata ſit, ut incredibilem gloriam cum ſumma utilitate conjungat.

(*Ab Effectis per Congeriem.*) Age enimverò, quid glorioſum magis, & ad ſtimulandam ingenitæ laudis ambitionem potentius, quàm dominari ubique dicendo poſſe; nihil ut tam ſit arduum ac difficile, quod Eloquentia non vincas ac ſuperes? Nam ubi tandem Eloquentia imperium non exercet ſuum? ubi ſingularis illius, quod habet ad permovendos animos, roboris veſtigium non deprehendas? Dominatur in foro, & Judicum religionem Senatuſque auctoritatem ſic regit, ut mentes vel ad iram, vel ad odium, vel ad dolorem incitet, ſi velit; aut ab hiſce permotionibus ad lenitatem, miſericordiamque revocet. Dominatur in civitate, populique motus ita moderatur, ut vel errantes ab errore deducat, vel excitet languentes, vel effrænatos

ros ac furentes compeſcat ac mitiget. Dominatur in caſtris, eoſque militum animis ſtimulos acuit, ut, qui armis vicerint, eos ſæpè vincendos priùs Eloquentia Imperator habuerit. Jam verò quid tam magnificum ac regium, quàm ferre opem ſupplicibus, amicorum periculis adeſſe, revocare perditos, jacentes erigere, afflictos conſolari, tueri innocentes ab improborum injuria, novis denique ſingulos in dies beneficiis bonorum omnium gratiam ac benevolentiam promereri? Hac ipſa fretos facundia legimus duo Eloquentiæ lumina Demoſthenem ac Ciceronem, alterum Athenis, Romæ alterum tantam ſibi apud omnes auctoritatem conciliaſſe, ut civium regerent animos, & quamcumque vellent in partem, voluntates inclinarent.

Quòd ſi tam glorioſum eſt exiſtere in conferta multitudine unum aliquem, qui in mentes hominum ſingulare quoddam imperium exerceat; quantam id ipſum utilitatem affert benè moratis civitatibus, cùm ad tuendam populorum gloriam, tum ad earum incolumitatem ſalutemque conſervandam? Eſt enim hoc plerumque in Oratore diſerto præſidium, quod vis armata non ſufficiat. Teſtis eſt laudatus jam à me divinus ille Demoſthenes, qui ſola linguæ facundia perfecit, ut proſperas Philippi res infringeret. Indormiſcebant omnes utilitati publicæ; nemo conferre quidquam ad belli ſumptus, nemo arma ſumere, nemo ſubire fortunæ periclitantis aleam ſuſtinebat; adeò rerum ſuarum gloria omnium animos Macedonum rex perculerat! Adfuit Demoſthenes, qui civium ſomnolentiam argueret, increparet ignaviam, & reſides jam dudum animos ad magna quæque incenderet. Teſtis & ipſe Romanæ linguæ gloria Marcus Cicero, cujus facundia multò plus ad ſalutem Imperii ac tutelam contulit, quàm fortiſſimi Imperatores profuiſſent. (*Ab Effectis per Repetitionem.*) Nam quis Romam, illam gentium omnium dominam, cùm in ruinam ſuam præceps rueret, ab interitu vindicavit? quis nefarias improborum civium machinationes retexit? quis contudit impetus? quis metum incuſſit? quis eripuit arma furentium de manibus? quis urbem ab incendio, cives ab internecione, Italiam totam ab exitio revocavit, niſi una Marci

Tullii

Tullii Eloquentia quocumque præſidio potentior, atque efficacior.

Verùm ſi tantam ex eruditis diſertorum virorum laboribus gloriam cum tanta utilitate conjunctam compararunt civitates illæ, apud quas iſthæc Eloquentiæ lumina refulſerunt; non habuerunt viciſſim Oratores illi præſtantiſſimi, quòd de patria quererentur, aut minus vel emolumenti vel gloriæ ab eadem percepiſſe ſe expoſtularent. Nam quibus tandem non nituere conſpicui honoribus? aut quod tam excelſum dignitatis faſtigium eſt, cujus facti compotes non fuerint? Vidimus homines novos, nulla majorum gloria, nullo generis ſplendore ſpectatos, iis defunctos fuiſſe magiſtratibus unius Eloquentiæ præſidio, quibus nobiliſſimi quique viri excludentur: vidimus eam adeptos fuiſſe in opinione hominum famam, ut quot eorum dicta, tot effata, quot verba, tot decreta, quot reſponſa, tot oracula haberentur.

Et erit quiſquam tam parùm cupidus patriæ laudis, aut ſuæ, tam negligens vel publicis vel privatis in rebus, ut facilem rei utriuſque colligendæ viam, ſi poſſit, ingredi refugiat? Vos hæc potiſſimùm ſpectat oratio, quotquot capeſſendæ Eloquentiæ navatis operam; hæc vobis proponitur digna laboribus veſtris merces atque compenſatio: hi ſtimuli teneris adhuc ac recentibus animis adjiciuntur, ut ſi quam afferret moram aſperioris ſtudii diuturnitas, tam glorioſæ mercedis expectatio novum ad ſuperandos obices quoſcumque robur, novos animos ſufficiat.

Alia

Alia Exercitatio.

Laudabitur inſtitutum illud, quo laborioſæ Juventuti præmia proponuntur.

Locus ab Effectis.

Synopsis.

Exord. & Prop. DUcetur à commendatione eorum, qui laborioſæ Juventuti præmia propoſuerunt.

Confirmatio. Ab Effectis, & 1. per Congeriem quæret, quid ſit conſtitutum utilius, quàm quod ingenium acuit, diligentiam ſtimulat, ſtudiorum moleſtias, ſcientiarum aſperitates lenit ac mitigat.

2. Per Complexionem dicet, hunc fuiſse Inſtitutionis illius effectum, ut tot olim Athenis, tot Romæ, tot hodie apud nos in liberalibus artibus excellant.

3. Per Diſtributionem oſtendet, nullum eſse, qui mercedis expectatione non ſtimuletur; nobiles æquè ac ignobiles, ingenioſi pariter atque hebetes, ſtrenui ac ſocordes accenduntur.

Concluſio. Continebit Regis Chriſtianiſſimi præconium, cujus munificentia perpetua ſit, ut numquam Pariſienſi in Collegio laborioſæ Juventuti præmia defutura ſint.

Oratio.

Cùm multa ſunt in omni Repub. ad Juventutem inſtituendam inventa feliciter, ac ſapienter conſtituta; tùm nihil præclarius, quàm quòd ſtimulandæ juvenum induſtriæ propoſita præmia eſse voluerunt, ut inſitam ſingulorum animis educationis bonæ ſementem mercedis expectatio promoveret.

(*Ab Effectis per Congeriem.*) Quid enim poterat ad excolendam ſedulò Juventutem potentius excogitari, vel ſanciri efficacius, quàm illud, quod ingenii aciem acuit, vim ejuſdem promovet, diligentiam excitat, fugat ſo-

cordiam, accendit æmulationem, laborum faſtidiis occurrit, ſtudiorum moleſtias mitigat, ſcientiarum aſperitates emollit, & quidquid in aſſidua corporis atque animi contentione durum ac moleſtum eſt, neſcio qua ſuavitate aſpergit & condit?

Miramur, inter breves Athenarum anguſtias tot prodiiſſe ingenii doctrinæque lumina, tot ornamenta liberalium artium, tot in unaquaque diſciplina illuſtria perfectiſſimæ cujuſdam abſolutionis exempla extitiſſe; totum hoc, quodcumque eſt, protulit, ornavit ac perfecit mercedis expectatio. Miramur, incenſos nobili quadam æmulatione Romanos inſtitiſſe Græcorum veſtigiis, pari contentione animi ad capeſsendos ſtudiorum labores acceſſiſse; (*Ab Effectis per Complexionem.*) Athenienſium induſtriam, eruditionem & ſummum ſingulis in rebus laudis cumulum Romam aut æquaſſe, aut etiam ſuperaſse; tam laudabile æmulationis ſtudium excitavit, fovit, incendit mercedis expectatio. Miramur etiam, florere apud nos hodie in omni doctrinarum genere præſtantes viros, qui nec ingenio, nec eruditione, nec dicendi ſcribendique gloria veteribus Græcis aut Romanis cedant? hanc & noſtris temporibus conciliat laudem ac gloriam mercedis expectatio.

(*Ab Effectis per Diſtributionem.*) Nam quis eſt tam æmulationis expers; tam averſus à Muſis, tam parùm veræ germanæque laudis ſtudioſus, quem propoſita induſtriæ atque eruditioni præmia non commoveant, & ad ſuperandas ſtudiorum aſperitates non ſuſtentent? Scilicet hæc comparandis laboribus parata merces ſic nobilibus & natis ad magna quæque viris novos addit animos, ut tenues atque abjectos aculeis pungere non deſiſtat; ſic ingenioſos exſtimulat, ut hebetes ac plumbeos otiari non patiatur; ſic ſtrenuis ac ſedulis incitamenta ſufficit, ut ignavos & inertes ad excutiendam vecordiam invitet.

Laudentur igitur homines illi literarii ludi moderatores, qui tam ingens, tam potens ad incitandam Juventutis ſolertiam momentum addidere. At quantas, quàm immortales gratias Ludovico magno habebimus, cujus liberali munificentia factum eſt, ut in florentiſſimo totius orbis lyceo, numquam ſua laborioſæ Juventuti

tuti præmia defutura ſint? Celebretur enimverò tam benefici Principis glorioſum nomen, & quamdiu floreſcent liberales Artes, nulla poſteritas de laudibus ejuſdem conticeſcat.

CAPUT XII.

Locus à Comparatione.

Q*Uid eſt Comparatio?*

R. Eſt duarum vel plurium rerum inter ſe collatio.

Quotuplex eſt Comparationis genus?

R. Triplex. Primum Majoris cum Minore. Alterum Minoris cum Majore. Tertium Paris cum Pari. Res enim, inter quas inſtituitur Comparatio, vel majores ſunt, hoc eſt, veriſimiliores, & quibus id, de quo agitur, potiori jure convenit. Vel minores, id eſt, minùs veriſimiles, quibus non æquè res aliqua conveniat, ac ei, cum qua conferunt. Vel æquales in gradu veritatis, ut utris res potiùs conveniat, illiſne, quæ conferuntur, an illis, quibuſcum conferuntur, non ſatis intelligas.

Quomodo fit argumentum à Majori ad Minus?

R. Quando minùs probabile concluditur ex magis probabili; v. g. Catoni licuit ſequi bellum civile, licebit & Ciceroni.

Cicero pro Domo ſua n. 108. probat, Deos immortales domum ſuam non concupiiſse; quod ne homines quidem ſceleratiſſimi, quos illam concupiiſse æquius erat, illam expetiverint.

Civis eſt nemo in tanto populo extra contaminatam illam & cruentam P. Clodii manum, qui rem ullam de meis bonis attigerit; qui non pro ſuis opibus in illa tempeſtate defenderit. At qui aliqua ſe contagione prædæ, ſocietatis, emptionis contaminaverunt, nullius neque privati, neque publici judicii pœnam effugere potuerunt. Ex his igitur bonis, quorum nemo rem unam attigit, qui non omnium judicio ſceleratiſſimus haberetur; Dii immortales domum meam concupiverunt?

Sic & pro Roſc. Amerino probat, nihil eſſe mirum quòd Sylla omnia animadvertere non potuerit, cùm ne ipſe Jupiter id poſſit, n. 131. *Quid miramur L. Syllam, cum ſolus Rempub. gereret, orbemque terrarum gubernaret, imperiique majeſtatem, quam armis receperat, legibus confirmaret, aliqua animadvertere non potuiſſe, niſi hoc mirum eſt, quòd vis divina aſſequi non poſſit, ſi id mens humana adepta non ſit?*

Et Divinat. in Verrem n. 40. ita diſputat contra Cæcilium: *Quòd ſi ego hæc propter magnitudinem rerum ac difficultatem aſſequi non potui, qui in omni vita nihil aliud egi: quàm longè tu te ab iis rebus abeſſe arbitrare, quas non modò antea non cogitaſti, ſed ne quidem, cum in eas ingrederis, quæ & quanta ſint, ſuſpicari potes?*

Pro Muræna verò n. 9. probat eleganti & plena aſſentationis allegoria, non potuiſſe ſe à defendendo Muræna temperare. *Atque hujuſce rei de tuo ipſius ſtudio conjecturam, Servi, facillimè ceperis. Nam ſi tibi neceſſe putas etiam adverſariis amicorum tuorum de jure conſulentibus reſpondere: & ſi turpe exiſtimas, te advocato, illum ipſum, quem contra veneris, cauſa cadere: noli tam eſſe injuſtus, ut cùm tui fontes vel inimicis tuis pateant, noſtros rivulos, etiam amicis putes clauſos eſſe oportere.*

Pro Milone probat, longa amplificatione non eſſe habendam novo more de P. Clodii morte quæſtionem, cùm non eſſet id antea factum in nece clariſſimorum virorum à n. 16. ad 22.

Pro Sylla n. 21. confutat à Majori ad Minus quod Torquatus dixerat, ſe regnum Ciceronis ferre non poſſe. *Quod tandem, Torquate, regnum? Conſulatus, credo, mei? in quo ego imperavi nihil; ſed contrà Patribus Conſcriptis & bonis omnibus parui; quo in magiſtratu non inſtitutum eſt à me regnum, ſed non permiſſum. Quem tum in tanto imperio, tanta poteſtate non dicis fuiſſe Regem, nunc privatum regnare dicis; quo tandem nomine?*

Pro Plancio n. 78. probat agendas ſibi fuiſſe Plancio gratias, à quo defenſus fuiſſet; ſiquidem id Populus Rom. publico decreto feciſſet.

Quomodo ducitur argumentum à Minori ad Majus?

R. Quando magis probabile ſeu magis veriſimile ex mi-

minùs probabili ſeu minùs veriſimili concluditur. Cujus argumenti vis ea eſt: ſi, quod minùs probabile eſt, nihilominùs verum eſt; ergo & quod erit magis probabile, verum erit exiſtimandum; v. g. ſi duabus legionibus vinci potuit hoſtilis exercitus, certè poterit idem à quatuor ſuperari; ſi Martyres pro Chriſti cauſa vitam effuderunt, nos pro eodem levem contumeliam ferre detrectabimus?

Actione 2. in Verrem numerò 28. à Minori ad Majus Cicero argumentatur. *Quid eſt, quaſo, Metelle, judicium corrumpere, ſi hoc non eſt? Teſtes praſertim Siculos, timidos homines & afflictos, non ſolùm auctoritate deterrere, ſed etiam Conſulari metu & duorum Pratorum poteſtate? Quid faceres pro homine innocente & propinquo, cùm propter hominem perditiſſimum atque alieniſſimum de officio ac dignitate decedis?*

Pro Lege Manilia numerò 11. Populum Rom. Tullius hortatur à Minori ad Majus ad tuendam Imperii dignitatem. *Majores veſtri ſæpè Mercatoribus ac Naviculatoribus injurioſiùs tractatis bella geſſerunt; vos tot Civium Rom. millibus uno nuntio atque uno tempore necatis, quo tandem animo eſſe debetis? Legati quòd erant appellati ſuperbiùs, Corinthum Patres veſtri totius Graciæ lumen extinctum eſſe voluerunt; vos eum Regem inultum eſſe patiemini, qui legatum Populi Rom. Conſularem vinculis ac verberibus, atque omni ſupplicio excruciatum necavit? Illi Civium Rom. libertatem imminutam non tulerunt; vos vitam ereptam negligetis? Jus legationis verbo violatum illi perſecuti ſunt: vos Legatum Populi Rom. omni ſupplicio interfectum inultum relinquetis? Videte, ne, ut illis pulcherrimum fuit, tantam vobis imperii gloriam relinquere, ſic vobis turpiſſimum ſit, illud, quod accepiſtis, tueri ac conſervare non poſſe.*

Eodem argumento utitur Orat. poſt reditum in Senatu 2. probatque tantò majus eſse Populi Rom. beneficium, per quem omnia bona recepiſset, quantò ſingula chariora ſibi extitiſsent.

Et Oratione pro Cœlio n. 54. à Minore ad Majus auctoritatem exaggerat Lucceji cujuſdam, qua abutebantur adverſarii in Cœlium. *Habeo, Judices, quem vos ſocium veſtra Religionis juriſque jurandi facilè eſſe patiemini L. Luc-*

teſtem ſanctiſſimum hominem & graviſſimum teſtem, qui tantum facinus in famam atque fortunas ſuas, neque non audiſſet illatum à Cælio, neque neglexiſſet, neque tuliſſet. An ille vir illa humanitate præditus, illis ſtudiis, artibus, atque doctrina, illius ipſius periculum, quem propter hæc ipſa ſtudia diligat, negligere potuiſſet? & quod facinus in alienum hominem illatum ſeverè acciperet, id omiſiſſet curare in hoſpite? quod per ignotos actum cùm comperiſſet, doleret, id à ſuis tentatum eſſe negligeret? quod in agris locisve publicis factum reprehenderet, id in urbe ac ſua domi cœptum eſſe leviter ferret? quod in alicujus agreſtis periculo non prætermitteret, id homo eruditus in inſidiis doctiſſimi hominis diſſimulandum putaret?

Et in Orat, de Provinciis Conſularibus probat n. 2, ſibi acriùs læſo jus fuiſſe majus Piſonem & Gabinium notandi, quàm Servilio fuiſſet carpendi utrumque propter leviorem injuriam.

Habes ſimilia argumenta petita à Minori ad Majus, pro Cæcinna n. 45 pro Plancio n. 26. 3. Catil. n. 24. & 25. in Piſonem, nu. 18. pro Milone, num. 80. pro Cluentio, n. 32.

Quomodo ſit argumentum à pari?

R. Quando pariter probabile ex pariter probabili colligitur; v. g. Beati omnes innocentia vitæ, virtutis exercitatione, laborum tolerantia ad gloriam æternam pervenerunt; ergo & nos oportet iiſdem gradibus ad eamdem gloriam aſcendere.

Habes illius Loci exempla apud Ciceronem illuſtria. Pro Sylla n. 48. *Neque verò, quid mihi iraſcare, intelligere poſſum. Si, quòd eum defendo, quem tu accuſas; cur tibi quoque non ſuccenſes, qui accuſes eum, quem ego defendo? Inimicum, inquis, accuſo meum: & amicum ego defendo meum. Non debes quemquam in conjurationis quæſtione defendere; imò, nemo magis eum, de quo nihil eſt ſuſpicatus, quàm is, qui de aliis multa cogitavit.*

Ibid. num. 4 probat à pari, ſe non eſſe reprehendendum, quòd Syllam defendat, qui ab Hortenſio aliiſque viris clariſſimis defenſus fuerit. *Iſta conjuratio ſi patefacta per me eſt, tam patet Hortenſio, quàm mihi, quem cùm videas honore hoc, auctoritate, virtute, conſilio præditum non dubitaſſe, quin innocentem P. Syllam defenderet;*

qua-

quæro, cur, cui aditus Hortenſio ad cauſam patuerit, mihi interclusus eſſe debuerit? Quare illud etiam, ſi me, qui defendo, reprehendendum putas eſſe, quid tandem exiſtimes de his ſummis viris & clariſſimis civibus, quorum ſtudio & dignitate celebrari hoc judicium & ornari, cauſam defendi hujus innocentis vides? ...... Et numero 7. *Quamobrem quid eſt, quòd mirere, ſi cum iiſdem me in hac cauſa videas adeſſe, cum quibus in cæteris intelligis abfuiſſe? Niſi verò me unum vis ferum præter cæteros, me aſperum, me inhumanum exiſtimari, me ſingulari immanitate & crudelitate præditum.*

Philippica 5. n. 25. probat Antonium eodem debere haberi loco, quo Annibalem, quia tam hoſtiliter egit, quàm Annibal.

Et pro Roſcio Amer. n. 50. probat, non eſſe probro vertendum Roſcio, quòd ſubigendæ terræ operam dederit; quia multi alii opibus & dignitate præſtantes idem fecerint. *Ne tu Bruſci accuſator ridiculus eſſes, ſi illis temporibus natus eſſes, cùm ab aratro arceſſebantur, qui Conſules fierent. Etenim qui præeſſe agro flagitium putes, profectò illum Attilium, quem ſua manu ſpargentem ſemen, qui miſſi erant, convenerunt, hominem turpiſſimum atque inhoneſtiſſimum judicares. At herculè Majores noſtri longè aliter & de illo, & de cæteris talibus viris judicabant: ſuos enim agros ſtudioſè colebant, non alienos cupidè appetebant, &c.*

Pro Muræna, nu. 31. bellum Mithridaticum, quod conſilio armiſque promoverat, à paribus bellis exornat.

Ibidem n. 35. probat nullo Murenæ detrimento vertendum, quòd Muræna prior Sulpitius in petitione Præturæ renunciatus fuiſſet.

Catilinaria 1. n. 17. probat Catilinæ ex urbe diſcedendum eſſe, quia pari omnium bonorum judicio damnatus eſt. *Quo tandem animo hoc tibi ferendum putas? Servi, mehercule, ſi me iſto pacto metuerent, ut te metuunt omnes cives tui, domum meam relinquendam putarem; tu tibi urbem non arbitraris? Et, ſi me meis civibus injuriâ ſuſpectum tam graviter atque offenſum viderem, carere me aſpectu civium, quàm infeſtis omnium oculis conſpici mallem. Tu, cùm conſcientia ſcelerum tuorum agnoſcas omnium*

nium odium juſtum, & jam tibi diu debitum, dubitas? quorum mentes ſenſuſque vulneras, eorum aſpectum præſentiamque vitare? ſi te parentes timerent atque odiſſent tui, neque eos ulla ratione placare poſſes, ut opinor, ab eorum oculis aliquò concederes? Nunc te patria, quæ communis eſt omnium noſtrum parens, odit ac metuit, & jam diu te nihil judicat niſi de parricidio cogitare, tu neque auctoritatem verebere, neque judicium ſequere, neque vim pertimeſces?

EXERCITATIO.

Simon Judæorum Dux & Sacerdos ad Commilitones ſuos, de vindicanda Fratris ſui Jonathæ ipſiuſque liberorum morte, quos Triphon accepto redemptionis pretio per fraudem malam interfecerat.

Locus à Comparatione.

SYNOPSIS.

Exord. A Minori ad Majus dicet, facturum ſe injuriam ipſorum cùm fortitudini, tum grato animo, ſi longiori Oratione cohortandos ipſos putaret, ad vindicandam illius mortem, qui dux ipſorum ac cuſtos Religionis tam multa pro tuenda ipſorum Religione & ſalute ſuſcepiſset.

Propoſitio. Continebit brevem rei geſtæ narrationem: exponetque, ut Triphonis fraude interierit Jonathas, poſtquam pro ipſo, ipſiuſque liberis pacta pecunia perſoluta fuiſset.

Confirmatio. A comparatione ducta à Majori ad Minus, jubebit ipſos meminiſse, quantam majores ipſorum in ſuis contra Barbaros bellis fortitudinem exhibuiſsent, quoties pro Religione veri Numinis decertaſsent; non licere ipſis ab antiqua virtute eſse degeneres. Admonebit, cauſam Jonathæ cum ipſius Dei cauſa eſse conjunctam; neque occiſum fuiſse Jonatham, niſi in odium veri Numinis.

Deinde per Comparationem a Simili, dicet, par ipſis expectandum eſse à Deo præſidium illi, quod jam pari-

bus

bus in prœliis pro ipſius cauſa ſuſceptis expertl eſſent; ſi idem ſtudium, eumdem ardorem præſeferrent.

Concluſio fiet per Anacephalæoſim rerum jam dicta-rum, cum valida cohortatione ad rem ſtrenuè gerendam.

O R A T I O.

(*A Majori ad Minus.*) Facerem ego veſtræ fortitudini injuriam, aut certè de veſtro in Jonatham animo viderer iniquiùs æſtimare, Commilitones amantiſſimi; ſi, dum illatum tanto viro funeſtiſſimæ mortis dedecus ac probrum paramus vindicare, longiori vos oratione ad rem viriliter gerendam exhortandos putarem.

Noſtis enimverò, qualis & quantus vixerit apud vos frater ille mihi chariſſimus, Dux idem veſter, & ſacrorum cuſtos ac propugnator acerrimus. Meminiſtis laborum ipſius comites ac periculorum ſocii, quotquot eſtis, quàm ultrò diſcriminis cujuſcumque aleam ſubierit, quàm parùm fortunis capitique pepercerit, quoties aut veſtra ſalus, aut Religionis ſtudium repoſceret. Nunc ille Tryphonis impii dolo ac ſcelere nobis ereptus, videte, quos à vobis animos ad exigendam effuſi ſanguinis ultionem expectet. Equidem cùm interceptus hoſtium inſidiis unà cum liberis ſuis Jonathas Tryphonis in manus veniſſet, doluimus, ut par erat, infelicem ſtrenui bellatoris caſum, quem ſua virtus in tantum periculum adduxiſſet; at non erat ſine ſolatio tanti viri calamitas, & hoſtis avari cupiditas effrænata certam maturæ redemptionis ſpem afferebat. Neque verò nos fefellit improbi hominis aviditas. Redimi iniquo pretio captivos jubet: infinitam pecuniæ vim ſibi mitti poſtulat, ſi ſalvum Jonatham cum ipſius liberis cuperemus. Nihil moramur; explemus hoſtis inſanam ſitim, nec parcendum auro ducimus, qui nec ſanguini parcitum vellemus. At quàm fruſtrà! Auro potitur infamis prædo, & captivos obtruncat! Nos inultum pateremur ſcelus, fortiſſimi Commilitones?

(*A Minori ad Majus.*) Nam quo exarſiſſe ſtudio legimus Majores Noſtros, ſi quando barbari aut pactam infre-

infregiſſent fidem, aut aliqua noſtros homines contumelia affeciſſent, aut religionis noſtræ ſanctitatem violaſſent? Impatientes probri, & acceptæ injuriæ uſque memores non deponebant arma, donec hoſtili in ſanguine probrum eluiſſent. Nos hæredes tanti nominis, & avitæ virtutis æmulatores, ſegnes & otioſi torpeſcemus, dum pacti fœderis jura deſpiciuntur, dum palàm nobilis illuditur, dum gentis decus ac caput contra fas omne perimitur, dum veri Numinis cultus ac religio impetitur? Dico impeti veri Numinis cultum ac religionem, Commilitones. Neque enim exiſtimate, dum Jonatham ulciſcimur, aut ſuſcipi à me unam fratris chariſſimi defenſionem, aut à vobis Imperatoris fortiſſimi mortem tantùm vindicari. Agitur cauſa Dei ipſius, quem colimus; agitur honos Religionis, quæ Sacerdotem ſuum deſiderat, & ſacrorum cuſtodem acerrimum requirit: non occidiſſet ille ab impiis, niſi ſe tam ſtrenuum impietatis hoſtem, quàm egregium patriæ propugnatorem exhibuiſſet. Videte ergo, ne, cùm Dei ipſius cauſa cum Jonathæ cauſa conjuncta ſit, cùm in odium Iſraeliticæ Religionis occubuerit, cùm illius crimen omne fuerit divini cultus amor ac ſtudium, videte, inquam, ne ſit impium violatam tam iniqua cæde pietatem negligere, & inultam pati.

(*A Pari*.) Quàm erit hodie vobis honorificum, quàm glorioſum memoriæ Jonathæ, cùm eodem, quo flagravit ipſe, veri Numinis ſtudio incenſi procedetis in aciem! Quantam hæc una generoſi facinoris conſcientia noſtris hoſtibus formidinem, quàm certam nobis victoriæ fiduciam afferet! Nam quis jam armis ſuis diffidat, quibus inſtructum ſe ab ipſo Deo meminerit? Nempe qui veſtras olim injurias tam luculenter ultus eſt, non aderit hodie ſuas ulciſcentibus? qui vos impares numeros, formidoloſos contra exercitus decertantes ſuo robore confirmavit, numero jam, animis, cauſa ſuperiores deſtituet? Idem hodie ſtudium, eamdem alacritatem præſtate; idem viciſſim vindex Deus præſidium, idem robur præſtabit.

Oro vos igitur per ſuaviſſimam Jonathæ memoriam, cujus ſub vexillis tot annos militaſtis; per illam ſanguinis communionem, quam in Simone duce veſtro reve-

remi-

remini; per arma illa, quæ geritis, barbaris nuper tam fatalia; per veſtram fidem ac religionem, quæ ſociorum veſtrorum in cæde violata eſt; ite fortiſſimis animis, Ducem veſtrum ac Sacerdotem, Deum ipſum & Religionis jura vindicate.

Alia Exercitatio.

Marci Tullii Ciceronis Oratio in Senatu pro interficiendis Catilinæ ſociis, qui in carcere detinebantur.

Synopsis.

Exord. Demonſtrabit, quàm alienam à ſuis moribus rem agat, dum inferendam eſſe Civibus Rom. mortem perſuadere aggreditur.

Propoſitio. Dicet verſari in eo periculo Rempub. ut, niſi ſeveritas ejuſmodi ſtatuatur in cives nefarios, ſtare non poſſit; neque ſe poſſe alia ratione ejuſdem incolumitati conſulere.

Confirmatio. Excitabit Senatus odium in conjuratos. 1. Comparatione ducta à pari: quàm ſeverè nimirum majores in eos animadverterint, qui res novas in Rep. molirentur, aut aliquod uſurpare in Remp. dominium cogitarent: adducetque in exemplum Gracchos, Saturninum, &c. qui in re ſimili oppreſſi fuerant.

2. Ducta Comparatione à Majori ad Minus dicet, univerſum Populum Rom. in perditos cives conjuraſſe: an lentus ſegniſque Senatus unus videbitur? quid tota dicet Italia? &c.

3. Per Comparationem à Minori ad Majus adducet ſe in exemplum, & concludet: Videte ergo, ne, cùm mihi honorificum fuerit vitam ſalutemque pro patria devoviſſe, vobis turpe ſit, &c.

Oratio.

Quàm infelici meo fato fieri dicam, Patres Conſcripti, ut cùm mea ab ineunte ætate vel conſilia, vel dicta, vel facta humanitati ac clementiæ ſemper ſervierint;

rint; hodie converſis in contrarium ſtudiis, nihil præter cædem atque ſanguinem aut velle, aut etiam perſuadere videar?

Atque utinam, P. C. Civitatis hujus incolumitas, Reip. ſalus, & impoſiti mihi à vobis muneris ratio paterentur carere me hodierno conſeſſu veſtro, & tam triſti miniſterio abſtinere! Fruerer ea, quam ſum conſecutus ad hunc uſque diem, humanitatis laude, & ad ferendas miſeris calamitoſiſque civibus ſuppetias ſtudium atque induſtriam converterem. Verùm, cùm ex illa, in qua me conſtituiſtis, ad invigilandum ſecuritati publicæ, ſpecula proſpexerim, Remp. ſalvam eſſe non poſſe, niſi perditi ac nefarii cives de medio tollantur; priſtinum mihi exuendum putavi amorem clementiæ, ut dignam Conſule ſeveritatem induerem.

(*Comparatio ducta à Pari.*) Nihil ego vos morer P. C. vel in convincendo conjuratorum ſcelere, vel in gravitate flagitii, quod illi meditabantur, exaggeranda. Patuere inſidiæ: clandeſtina cum hoſtibus conſilia retecta ſunt; patratum in ipſis patriæ viſceribus crimen intellexiſtis. Quid reſtat, niſi ut pares ad vindicandam injuriam animos afferatis? Majores noſtri ſtare poſſe Remp. non putarunt, niſi publicæ tranquillitatis oſores, tamquam putrida totidem membra, reſecarentur. Nam quid ego ſpectata ſatis Romanæ ſeveritatis etiam in cives Rom. exempla commemorem? Quid vel ipſa conditæ urbis repetam exordia? Quid Manlium loquar, quid Craſſum, quid Melium, quid Flaccum, quid Gracchos, quid Saturninum proferam, quos vel nefaria cum hoſtibus Reip. conſilia molientes, vel effuſis largitionibus ad populi gratiam adrepentes, vel alienum à libertate noſtra dominatum affectantes, graviſſimis quibuſque ſuppliciis civitas iſta mulctavit? Vos ejuſdem auctoritatis hæredes & gloriæ inultos eſſe patiemini, qui urbem hanc incendere, labefactare Remp. communem extinguere libertatem cogitarunt?

Ah! ne, per Deos immortales, P. C. ſtulta ac præpoſtera reorum commiſeratio flectat vos aut commoveat. Quos meritis ereptos pœnis volueritis, hos univerſus Populus ad ſupplicium repoſcit. Fuit hæc mihi, ut fatear, quod res eſt, P. C. inter graviſſimos, quos

nefa-

nefaria conjuratio metus incuſſit, conſolatio non levis, cùm paratos multitudinis totius, ad repellendum commune malum, animos deprehendi: erexit ſpem Conſulis, & novos etiam addidit ſtimulos conſpirans civium omnium ad tuendam libertatem noſtram voluntas; nec prævalituram putavi paucorum improbitatem, quam ad coercendam, quidquid in hac urbe ſanctum atque integrum eſt, incenderetur. (*A Majori ad Minus.*) Videte ergo, qualem in re tali perſonam tueri vos oporteat. Cogitate, quales vos ſitis, & ad quantum dignitatis gradum evecti. Nolite hanc inurere ordini veſtro labem, ut jactare quis poſſit, dum præter ſortem fortis & animoſus populus apparuit, ſegnem ac lentum in vindicanda communi injuria Senatum extitiſſe.

(*A Minori ad Majus.*) De me verò nihil dicam, P. C. Intellexiſtis enim vos ipſi ſatis, quanto capitis mei periculo imminentem vobis totique Populo Romano cladem averterim; quantam in me ſceleratorum civium iſto facinore invidiam concitaverim; quibus meis laboribus quietem ac tranquillitatem huic Imperio redemerim. Videte hoc unum, ne, cùm mihi honorificum fuerit, fortunas, ſalutem, vitam pro communi bono devoviſſe; ita vobis turpe ſit, inani metu deterritos ab extirpandis tanti mali reliquiis abſtinuiſſe.

CAPUT XIII.

De Locis Aſſumptis ſeu extrinſecùs petitis.

QUid *ſunt Loci Aſſumpti ſeu extrinſecùs petiti?*

R. Sunt ii, qui petuntur aliunde, quàm ex natura rei, neque pendent ab arte, ut excogitentur, ſed ut tractentur.

Quot ſunt Loci extrinſecùs petiti?

R. Sex vulgò nominantur. Leges ſeu Præjudicia, Juſjurandum, Fama, Tabulæ, Tormenta, Teſtes; de quibus ſingulis ſeorſim nobis dicendum incumbit.

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

De Legibus ſeu præjudiciis.

OBſervandum eſt Legem aliam eſſe æternam, quæ Dei eſt, aliam naturæ, quæ ab eodem Deo eſt, ut auctore naturæ, aliam humanam, quæ ab hominibus poſita eſt.

Humana iterum dividitur in Eccleſiaſticam, in Militarem, in Civilem ſive Togatam, pro varia hominum conditione.

Rurſum alia Lex eſt communis, quæ ad omnes, alia propria, quæ ad aliquos tantùm pertinet, puta ad Regnum aut ad Provinciam.

Quomodo confirmatur Locus à Lege?

R. 1. Si oſtenderis per amplificationem à definitionibus conglobatis Leges eſſe vincula Reipublicæ, Regnorum fundamenta, procreatrices tranquillitatis. 2. Si Leges commendaveris ab eis, à quibus latæ ſunt. 3. Si per Amplificationem à frequentatione Conſequentium, damna, quæ ex earum violatione ſecutura ſunt, demonſtraveris.

Legum neceſſitatem dignitatemque multis commendat Cicero pro Cluentio numero 146. *Ut tibi concedam hoc indignum eſſe, quod cujuſmodi ſit, jam videro, tu mihi concedas, neceſſe eſt, multò eſſe indignius in ea civitate, quæ Legibus contineatur, diſcedi à Legibus. Hoc enim vinculum eſt hujus dignitatis, qua fruimur in Republica, hoc fundamentum libertatis, hic fons æquitatis; mens, & animus, & conſilium, & ſententia civitatis poſita eſt in Legibus. Ut corpora noſtra ſine mente; ſic civitas ſine Lege; ſuis partibus, ut nervis, ac ſanguine & membris uti non poteſt. Legum miniſtri Magiſtratus, Legum interpretes judices; Legum denique idcirco omnes ſervi ſumus, ut liberi eſſe poſſimus.*

Lib 1. de Inventione n. 70. monet Judices, Legum juratos cuſtodes, ne à Legibus diſcedant. *Judices qui ex Lege jurati judicatis, Legibus obtemperare debetis. Obtemperare autem Legibus nonpoteſtis, niſi id quod ſcriptum eſt in Lege, ſequamini. Quod enim certius Legis ſcriptor teſtimo-*

ſtimonium voluntatis ſuæ relinquere potuit, quàm quod ipſe magna cum cura atque diligentia ſcripſit? Quòd ſi litera non exſtarent, magnoperè eas requireremus, ut ex his ſcriptoris voluntas cognoſceretur, &c.

Quomodo refutatur Locus à Lege?

R. 1. Si probetur mutari poſſe Legem humanam hominis ad arbitrium. 2. Si oſtendatur cauſam Legis non eſſe ampliùs. 3. Si retegatur aliquid iniquum in Lege. 4. Si lex Legi opponatur. 5. Si neceſſitatem agendi contra Legem fuiſſe demonſtretur.

Tullius pro Rabirio Perduelli num. 13. eludit Legem, oſtendendo Legem non eſſe ampliùs in uſu, nec ſupereſſe cauſam, propter quam lata fuiſſet. *Tu mihi etiam Legis Porcia, tu C. Gracchi, tu horum libertatis, tu cujuſquam denique hominis popularis mentionem facis, qui non modò ſuppliciis inuſitatis, ſed etiam verborum inaudita crudelitate, violare libertatem hujus populi, tentare manſuetudinem, commutare diſciplinam conatus es? Namque hac tua, quæ te hominem clementem popularemque delectant,* I, Lictor, colliga manus; *quæ non modò hujus libertatis magnitudiniſque non ſunt, ſed ne Romuli quidem aut Numæ Pompilii, ſed Tarquinii ſuperbiſſimi atque crudeliſſimi Regis. Iſta ſunt cruciatus carmina, quæ tu homo lenis libentiſſimè commemoras,* Caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito. *Quæ verba, Quirites, jam pridem non ſolùm tenebris vetuſtatis in hac Rep. verùm etiam luce libertatis oppreſſa ſunt.*

Sic pro domo ſua num. 53. Legem impugnat, quòd per vim ſit lata. *Quid ſi per vim tuliſti? tamenne Lex eſt? aut quidquam jure geſtum videri poteſt, quod per vim geſtum eſſe conſtet? An ſi in ipſa latione tua, capta jam urbe; lapides jacti, ſi manus collata non eſt, idcircò tu ad illam labem atque eluviem civitatis ſine ſumma vi pervenire potuiſti?*

Ibid. Legem Clodiam injuſtè latam ex cauſa efficiente & ex parte Legis demonſtrat n. 47. *At quid tulit Legum ſcriptor peritus & callidus?* Velitis, jubeatis, ut M. Tullio aqua & igni interdicatur. *Crudele, nefarium, ne in ſceleratiſſimo quidem cive ferendum ſine judicio! Non tulit, ut interdicatur. Quid ergo? ut interdictum ſit. O cœnum! ò portentum! ò ſcelus! Hanc tibi Legem Clodius ſcripſit, ſpurciorem lingua ſua, ut interdictum ſit, cui non ſit interdictum?*

Ibi-

Ibidem Legum oppoſitione domum ſuam ſibi non juſtè ereptam demonſtrat n. 43. *Fuerit ſanè Tribunus plebis, eam jure, quàm Lege, quàm fuit hic ipſe Rullus, vir omnibus rebus clariſſimus, atque ampliſſimus, quo jure, quo more, quo exemplo Legem nominatim de capite civis indemnati tuliſti? Vetant Leges ſacratæ; vetant duodecim Tabulæ Leges privatis hominibus irrogari: id eſt enim privilegium. Nemo umquam tulit, nihil eſt crudelius, nihil perniciosius, nihil quod hæc civitas minùs ferre poſſit.*

Et pro Milone n. 10. Legem ſcriptam per Legem naturalem deſtruit. *Eſt enim, Judices, non ſcripta, ſed nata Lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus, ut ſi noſtra vita in aliquas inſidias, ſi in vim, ſi in tela aut latronum aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalutis. Silent enim Leges inter arma, nec ſe expectari jubent, cùm ei, qui expectare velit, antè injuſta pœna luenda ſit, quàm juſta repetenda.*

E X E R C I T A T I O.

Accuſator apud patrem eumdemque Conſulem Manlius victor, quòd contra datam ſibi legem cum hoſte conflixerit.

Locus à Legibus.

S Y N O P S I S.

Exord. DUcet Accuſator à commendatione Legum univerſim; quod tractabit per Prætermiſſionem, quia dicit apud virum Conſulem, eumdemque magnum Imperatorem.

2. Deinde deſcendet ad commendandas præſertim Leges militares, quarum infractio multò majoris momenti eſt, propter audaciam vitæ militaris, quæ fræno indiget, & propter clades, quæ conſequuntur.

3. Oſtendet, Filium Manlii hac Lege obſtrictum fuiſſe; debent enim viri Principes prælucere cæteris exemplo,

plo, & ut majores, ſunt eorum virtutes, ſic & majora ſolent eſſe eorum vitia.

4. Oſtendet, Manlium patrem teneri Legem infractam vindicare, eò magis quòd à filio & à victore infracta ſit. Nam ſi filium non punierit, dicetur plus naturæ, quàm æquitati conceſſiſſe; ſi victori parcat, hoc peſſimum apud poſteros exemplum violatæ Legis relinquet.

Concludet, infelicem appellando Manlium, cui plùs viciſſe noceat, quàm ſi victus eſſet.

O R A T I O.

Si mihi apud aliquem alium, quàm apud virum Conſulem eumdemque rerum bellicarum peritiſſimum Imperatorem habenda eſſet oratio, hodiernam, quam invitus ac reluctans fortiſſimo Juveni inferre cogor accuſationem, ſingulari Legum commendatione præmuniendam cenſuiſſem. Verum quid attinet commendare Leges apud eum, quem Legum miniſtrum ac cuſtodem ſanctiſſimum, eumdemque ſapientiſſimum interpretem reveremur? Scilicet in hoc apice dignitatis conſtitutus, unde domi foriſque cuncta moderaris; noſti unus omnium optimè, Tite Manli, quantus honor, quanta haberi debeat Legibus reverentia, quæ vincula Reipublicæ, fundamenta Imperiorum, tranquillitatis ac pacis procreatrices nuncupantur. Hinc illa majorum noſtrorum, vel ab ipſis conditi primùm Imperii temporibus, conſtans opinio, tam eſſe neceſſarias Leges ad tuendam Reipublicæ dignitatem incolumitatemque conſervandam, ut ſine graviſſimo ejuſdem detrimento infringi illas poſſe non putarent.

Quòd ſi cæterarum Legum infractio tantoperè metuenda eſt, quantò præcavere diligentiùs oportet, ne qua militari diſciplinæ labes inferatur? Ut enim confidentiores eſſe ſolent præter vulgus hominum, arma qui tractant; & ipſa militiæ dignitas quædam ac gloria impunitatis fiduciam inſpirat: niſi coerceatur fræno ejuſmodi hominum temeritas, atque intra juſtos obſequii limites retineatur, nemo non videt, triſtiſſimam ab iis ipſis impendere Reipublicæ perniciem, qui ejuſdem tutores ac conſervatores reputantur.

Qua igitur confidentia, Tite Manli, tuus ille filius, juvenis alioqui laudatiſſimus conſulare Imperium infregit? An quia excelſiore loco poſitus nemini latere poterat, quod contra Legem admiſiſſet? an quia vicariam adeptus à te poteſtatem, tantò impenſiùs primariam in Imperatore ac Conſule revereri debuiſſet? an quia contempto per ſummum nefas paterno ac Conſulari imperio perniciosum cæteris defectionis exemplum oſtentaret?

Tu verò qui tanti ſceleris ſedes arbiter ac judex, vide, Tite Manli, vide quàm ſeveram tibi ipſe legem dixeris. Præcluſiſti omnem tibi ad miſericordiam aditum, qui de filio pater, de victore Conſul & Imperator judicium ſuſceperis. Si paternæ charitatis ſtudio victus indulgendum aliquid tuo ſanguini cenſueris, quam tibi apud omnes concitabis famam, qui plus amori tenero pater, quàm ſtudio Reip. Conſul tribuiſſe videare? Si victoris gloria placatus & inflexus ignoſcendum juvenili temeritati exiſtimas, quantum detrectandi deinceps obſequii juventuti Romanæ momentum ſufficies Imperator? Quem enim impoſterum in officio retineant Imperatorum juſſa, quoties aut illecebra victoriæ, aut ſpes illuſtrandæ locus ſe offeret: ſi polliceri ſibi poſſit temeritas impunitatem, & rei geſtæ feliciter obtentu contumaciæ memoriam obliterare? Imò quis virtutum in numero docile mentis obſequium reponendum putet, quod contemni impunè poſſe, & felicibus armorum eventis poſtponi intelligat?

Infelicem te, juvenis fortiſſime, qui Judicem eum offendas, à quo ſine magno dedecore ſperare quidquam non auſis. Miſerum te, cui relatæ victoriæ decus plus nocuiſſe videatur, quàm ſi victus in acie temeritatis tuæ pœnas dediſſes. Faceret acceptæ cladis opprobrium, ne quid tentari ejuſmodi exemplo tuo cæteri præſumerent. Deterruiſſet omnes ſuſcepti infeliciter operis calamitas, ne militaris imperii Leges violandas eſſe arbitrarentur, & junioris Manlii exitium ſalubre toti juventuti obſequii documentum exſtitiſſet. Quid reſtat, niſi ut partam imprudentia tua offenſionem repares, & quod meruiſti, capitis ſupplicio prætergrediendi deinceps militaris imperii metum incutias?

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur junior Manlius.

Locus à Confutatione Legis.

S Y N O P S I S.

Exord. PRofitebitur Orator, ſe cum adverſario de dignitate Legum ac neceſſitate convenire, neque alia ſe ratione uſurum ad defenſionem Manlii, quàm Legum auctoritate: quòd ut faciat.

1. Legi humanæ, quam dicet mutari poſſe hominis ad arbitrium, Legem naturæ multò validiorem opponet, fatebiturque, ſi habeatur humanæ Legis ratio, puniendum eſſe Manlium. At Lex naturæ reclamat; prohibetque eum ſupplicio affici, qui victoria ſua plus utilitatis Reip. attulit, quàm mali, infractione Legis.

2. Dicet interpretatum eſſe juniorem Manlium conſilium Legis; qua ſe teneri in eâ occaſione non putavit; quia, ſi ſervaſſet Legem, certiſſimæ victoriæ locum amiſiſſet.

3. Excuſabit illum, quòd neceſſitate magis quàm voluntate Legem violaverit; nam quid aliud faceret juvenis natura fervidus, cùm ab hoſte provocaretur, & à ſuis propè cogeretur, ut certaret?

Denique Perorationis loco petet; ne Manlio noceat quòd patriæ profuerit; quòd patrem habeat judicem; quòd Remp. defenderit.

O R A T I O.

Novimus enimverò, Judices, neque opus erat, ut in commendandis Legibus, tam inutilem operam accuſator poneret; novimus, inquam, quanta debeat eſſe Legum auctoritas, in hac præſertim Republica, quæ ſuum à bonis moribus atque inſtitutis momentum atque ornamentum accepit. Imò adeò non velim vel in hac cauſa infirmare quidquam ex iis, quibus adversùs Manlium abuti viſus eſt, ut ad illum defendendum nullum

 aliud

aliud lubentiùs, quàm Legum ipſarum patrocinium adhibendum putem. Habeant ergo Leges pondus illud apud nos, quod ſemper habuerunt: Sint illæ fundamenta hujus imperii, Reip. vincula, & amicæ pacis atque tranquillitatis fons & origo cenſeantur. Nefas ſit illas infringere, & earum contemptores meritis, ut par eſt, pœnis coerceantur.

(*Lex legi oppoſita.*) At quibus, amabo, Legibus primus debetur honor? quæ Leges tandem ſingularem à nobis cultum atque religionem vindicant? An illæ, quæ ut hominum conſilio prodierunt in hanc lucem, ita eorumdem arbitrio refingi pariter atque infirmari ſolent? an illæ potiùs, quæ non tam ſcriptæ, quàm natæ nobiſcum videri debent? quas non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa hauſimus, arripuimus, expreſſimus; ad quas non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus? Eſto videri nocens poſſit & dignus morte junior Manlius, ſi latæ à parente eodemque Conſule Manlio Legis ratio habeatur; at ſi reclamat ipſa naturæ Lex, ſi reum abſolvit, ſi ampliſſimo præmio remunerandum dictitat; ſi ſecurus illius vocem fortiſſimus juvenis, graviſſimum ſe Reipublicæ detrimentum, ſi Conſulis edictum ſervaret, utilitatis plurimùm, ſi idem prætermitteret, allaturum prævidit: rogo vos, Judices, quò demum recidet Accuſatoris oratio? quam habere vim ad condemnandum victorem videbitur? Senſit enimverò junior Manlius, cùm in iis rerum articulis deprehenderetur, ut certiſſima victoriæ ſpes affulgeret, cùm affligendus ac profligandus hoſtis objiceretur, non audiendum eſſe Conſulis imperium, qui depugnare prohibuiſſet; (*Interpretatio legis*) vidit non fuiſſe illud patris conſilium, dum ferret Legem, ut oblatam rei feliciter gerendæ occaſionem eriperet; non dubitavit, quin liceret ſibi imperantis voluntatem ſic interpretari, ut latum imperium in Reipub. gloriam atque perniciem cederet. An licebat aliter ipſi de Patre, de Conſule, de Manlio exiſtimare?

(*Neceſſitas violandæ legis.*) Quamquam habuerit Manlius aliam de Conſulis voluntate opinionem; crediderit illum tam tenacem imperii ſui, ut vel cum Reipub. detrimento ſervari vellet: an debuit propterea ſtu-

ſtudioſiſſimus rerum noſtrarum juvenis oblatum navandæ feliciter operæ locum negligere? Nempe inſtabat imprudens hoſtis, numero, viribus, animo inferior; Manlius copiarum multitudine, robore, virtute ſuperior certamen non iniiſſet. Provocabat ille Romanos ad pugnam, & nobis tantùm non inſultabat; Manlius juvenis natura fervidus, & gloriæ noſtræ ſtudio incenſus, lentus ac ſegnis dedecus pertuliſſet? Commodam ille finiendi belli graviſſimi opportunitatem ſufficiebat; Manlius vel ipſo capitis periculo auferri ſibi de manibus tam amplam gloriæ triumphique ſegetem ſuſtinuiſſet? Ne vicem hodie noſtram doleremus, Judices, niſi in tam felici rei benè gerendæ occaſione prætergrediendum patris ejuſdemque Conſulis imperium junior Manlius judicaſſet! Videte ergo, Judices, ne fortiſſimo juveni ſuus in patriam amor & ſingularis in unumquemque noſtrum charitas nocuiſſe videatur; facite, nemo ut exprobrare nobis poſſit, eum à nobis affectum fuiſſe ſupplicio, cui triumphi gloria ſuis in Remp. meritis debebatur; ſic temperate auſteram Conſulis ſeveritatem, ut amor parentis filium abſolvere ac tueri non erubeſcat.

ARTICULUS II.

Locus à Jurejurando.

Quid eſt Jusjurandum?

R. Eſt affirmatio vel negatio alicujus rei religioſè ritu facta.

Quomodo confirmatur hic Locus?

R. 1. Si oſtenderis, quàm inviolabile debeat eſſe promiſſum, quo Deo quis obſtringitur; idque à Minori ad Majus. Nefas eſt pacta cum homine violare; quantò magis cum Deo, cui debemus id omne, quod ſumus?

2. Si per enumerationem partium recenſueris pœnas, quæ jurisjurandi violatores conſequuntur: experiuntur enim homines in ſe perfidos qui Deo perfidi extiterint, & ſceleris conſcientia cruciantur.

3. Si magnam in jurante vel auctoritatem vel probitatem demonſtraveris.

Cicero lib. 3. de Officiis n. 111. ita de Jurejurando loquitur : *Nullum vinculum ad aſtringendam fidem jurejurando Majores arctius eſſe voluerunt . Id indicant Leges in 12. Tabulis ; indicant ſacra, indicant fœdera, quibus etiam cum hoſte devincitur fides ; indicant notationes animadverſioneſque Cenſorum , qui nulla de re diligentiùs, quàm de jurejurando judicabant .*

Eo loci pluribus agitat Cicero Quæſtionem illam ; utrum Regulus teneretur perſolvere fidem, quam Carthaginienſibus dederat ; & probat, non potuiſſe ipſum frangere fidem datam vel hoſti.

Hanc porro formulam Romani in Jurisjurandi formulis adhibebant, *Si ſciens fallo, ita me Dieſpiter, ſalva urbe hac arceque, & boni me dejiciant, ut ego hunc lapidem jacio.*

Quomodo refutatur hic Locus?

R. Primò, ſi oſtendatur Jusjurandum opponi Legibus vel juri ſcripto, vel naturali.

2. Neminem obſtringi ad id , quod iniquum eſt , poſſe; id autem iniquum eſſe, quod dicitur ſacramento fuiſſe confirmatum,

3. Si demonſtretur, id, de quo agitur, non expreſsè contineri in jurejurando, nec fuiſſe hanc jurantis mentem, ut in eo contineretur .

4. Si probetur emiſſum jusjurandum ex iracundia , vel ex imprudentia , vel extra locum,

Ita Cicero pro Rabirio Poſthumo numero 36. probat eum , qui falſum ſemel dixerit , facere fidem non poſſe, vel ſi per Deos omnes juraverit. *Ubi ſemel quis pejeraverit, ei credi poſtea, etiam ſi per plures Deos juret, non oportet.*

Idem omnino confirmat pro Comœdo numero 46. *Qui mentiri ſolet, pejerare conſuevit; quem ego, ut pejeret, exorare facilè potero. Nam qui ſemel à veritate deflexit, is non majore religione ad perjurium, quàm ad mendacium perduci conſuevit, Quis enim deprecatione Deorum, non conſcientiæ fide commovetur? Propterea quæ pœna à Diis Immortalibus perjuro, hæc eadem mendaci conſtituta eſt. Non enim ex actione verborum, quibus jusjurandum comprehenditur, ſed ex perfidia & malitia, per quam inſidiæ tenduntur alicui, Dii immortales hominibus iraſci & ſuccenſere conſueverunt.*

Et

Et lib. 3. de Officiis nu. 108. docet, non pejerare eum, qui falſum juraverit, ſed quòd ex animi ſententia juraverit. *Non enim falſum jurare, pejerare eſt; ſed quod ex animi ſententia juraveris, ſicut verbis concipitur more noſtro, id non facere, perjurium eſt.*

Ibidem n. 107. poſtquam probavit vel hoſti jurisjurandi fidem ſervandam eſſe, negat eamdem eſſe rationem prædonum, quibus negari poſſit, quod jurejurando promiſſum eſt. *Eſt autem etiam jus bellicum, fideſque jurisjurandi ſæpè hoſti ſervanda. Quod enim ita juratum eſt, ut mens deferentis conciperet fieri oportere, id ſervandum eſt; quòd aliter, id ſi non feceris, nullum perjurium eſt. Ut ſi prædonibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus eſt, ne ſi juratus quidem id non feceris. Nam Pirata non eſt ex perduellium numero definitus, ſed communis hoſtis omnium. Cum hoc nec fides eſſe debet, nec jusjurandum commune.*

EXERCITATIO.

Herodias ad Herodem, ut pro edito jurejurando Joannis Baptiſtæ caput in diſco dedat.

Locus à Jure Jurando.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non petere ſe tantùm, ut datam fidem, qua nihil eſt apud Reges ſanctius, ſed ut dictum ſacramentum perficiat.

Propoſitio. Jubebit meminiſſe ipſum, quàm ſolemniter vel tertiam regni partem promiſiſſet. Hoc tamen non peto, ſed unius hominis multis tibi nominibus inviſi caput.

Confirmatio. Oſtendet 1. quàm perniciosſum daturus ſit toti populo exemplum, ſi inani ſubterfugio eludi à ſe poſſe ſacramenti religionem arbitretur;

2. Dicet, non eſſe clam ſacramentum, ſed aulæ toti notum; & per Apoſtrophen ad teſtes illius ſacramenti, rogabit ipſos, ne tantam injuriæ labem inuri Regis nomini patiantur.

Concludet, vehementer deprecando Herodem, ut datam tam ſolemni ſacramento fidem ſtatim exſolvat.

O R A T I O.

Si poſtularem à te, datam mihi fidem ut exſolveres, Princeps inviƈtiſſime, cùm nihil eſſe debeat apud Reges illa ſanƈtius, nihil inviolatum magis, non poſſem ſalva regiæ majeſtatis dignitate repulſam pati; nunc ſpreta religione jurisjurandi, quod emiſiſti tam ſolemniter, quo fieri paƈto dicam, ut te in perficiendo ſacramento difficilem ac tergiverſantem experiar?

Tamen non peto pro jure meo partem Imperii tui tertiam, quam daturum te, ſi vellem, promiſiſti: nihil ejuſmodi efflagito, quod annuere durum eſſe tibi debeat, aut moleſtum; quod improbare quiſquam, ſi conceſſeris, aut velit, aut ſuſtineat; quod nemo, ſi negaveris, negatum non expoſtulet, ac reprehendat. Hominis peto tibi tam multis nominibus inviſi caput: peto detentum in carcere violatæ majeſtatis reum debita pœna mulƈtari: peto de medio tolli Joannem illum Baptiſtam, cujus compeſcere effrænem maledicendi obtreƈtandique licentiam, niſi hac una via, non poſſis.

Quòd ſi nullam habere vis tam juſtæ poſtulationis rationem; ſi nihil apud te jam poſſit Herodias, quam modò regni tui parte potiorem æſtimaſti; cogita, quæſo, quàm perniciosum toti populo exemplum daturus ſis, ſi futili inanique ſubterfugio eludere te poſſe ſacramenti tui religionem arbitraris. Nam quo deinceps erit apud Judæos loco jurisjurandi ſanƈtitas, quam nullum apud Regem ſapientiſsimum pondus habuiſſe cognoverint? quis religioni ducet non exequi, quod promiſerit, cùm violatam à te ſolemnis ſacramenti fidem intelliget? quis peccare poſteà verebitur, qui tam idoneum in te auƈtorem, aut ſaltem tam juſtam in Rege ſuo legitimamque excuſationem oſtentare poſſit?

Utinam enimverò clàm atque in tenebris jusjurandum illud emiſiſſes! utinam Herodias una teſtis illius ac conſcia extitiſſet! utinam denſiſsima oblivionis caligine poſſet etiamnum ſepeliri ejuſdem memoria! At tot habes illius teſtes, quot Aulicos, tot futuros poſtmodum exempli

pli illius pravi cenſores, quot domeſticos, tot obtrectatores tui nominis, quot Judæos. Vos, ò fidiſſimi comites Principis invictiſſimi, tantam Regis veſtri nomini injuriam defendite; contendite pro virili parte, ne tam turpis Herodis memoriæ labes adhæreſcat; depellite metus illos, quos nimia ipſius humanitas atque clementia injecit.

Quamquam nihil tibi hortatore opus eſt, Princeps invictiſſime; tua te fides tam ſolemniter obligata, & illa ſacramenti, quod emiſiſti, religio ſatis adhortantur, ut perficias ſedulò, quod tam expreſsè promiſiſti. Age ergo; mitte quàm primùm ſpiculatorem, qui hominis inviſi caput auferat, qui te aulamque tuam, totamque Judæam importuno publicæ quietis perturbatore liberet. Sic Herodiadem, quæ placere tibi meruit, compotem voti dabis; ſic oppigneratæ fidei conſcientiam exſolves, & novam dicto ſacramento religionem atque auctoritatem conciliabis.

ALIA EXERCITATIO.

Oratio viri Judæi contra Herodiadem pro Joanne Baptiſta.

Locus à jurejurando confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. Mirabitur, eam fuiſſe puellæ impudentiam, ut ſanctiſſimo fidei nomine ac ſacramenti religione ad extorquendam rem iniquiſſimam abuti non dubitaverit.

Propoſitio. Petet ab Herode per Apoſtrophen, num revera ſe putet ulla ſacramenti religione obſtrictum, ad imperandam viri innocentis mortem?

Confirmatio. Oſtendet, nullam vim emiſſum ab Herode jusjurandum habere oportere Joannis in perniciem. 1. Quia non potuit quidquam promittere, multò minùs jurare, quod eſſet iniquum; demonſtrabitque, quàm iniquus haberetur, ſi innocentem virum ad votum impudentis puellæ interficeret. 2. Quæret, an fuerit unquam mens

mens Herodis, ut obligaret fidem, ad violandas ſanctiſſimas æquitatis leges.

Concludet dicendo nihil eſſe, quod Rex pertimeſcendum habeat ab eorum teſtimonio, qui jurantem audierant. Laudaturos illos potiùs Regis humanitatem atque clementiam, qui ſcelere non perfeciſſet, quod ſine ſcelere jurare non potuerat.

O R A T I O.

Et fucum faciet præſtigiis etiamnum ſuis procax atque impudens puella, & quod apud Reges ſanctiſſimum eſt, fidei atque jurisjurandi nomen, eo, per ſummum nefas, ad extorquendam rem iniquiſſimam abutetur?

Itane verò, Princeps invictiſſime, pondus apud animum tuum aliquod habuiſſet inſolens Herodiadis Oratio? an perſuaſiſſet illa tibi tam indignum humanitate tua facinus? Tune futili inanique jurisjurandi ſpecie obſtrictum arbitrareris, ut viri ſanctiſſimi necem properares?

At enim promiſiſti ſaltatrici impiæ, fore illam voti compotem ſui: obligaſti regiam ſpectantibus Aulicis fidem; inviolabilem ſolemnis ſacramenti religionem adjeciſti. Scilicet ut iniquum quid admitteres? ut ignominioſam nomini tuo labem inureres? ut Regum majeſtatem turpi flagitio dedecorares? Hoc ſi poſtulat à te inſipiens puella, tune id facturum te aut promiſiſti, aut promittere potuiſti? Nam quod illud tandem eſt, quod petit? quo impia ſceleratæ Herodiadis vota feruntur? quod ſibi ſaltationis laſcivæ præmium donari poſcit? O ſingularem inauditamque in ætate tam tenera impudentiam! Tu, ne puellam mœſtam ac dolentem abire patereris, verendum toti Judææ caput proſcriberes? Tu virum innocentem, nulla in re malè meritum de te perderes? Tu divinum illum veritatis æquitatiſque præconem, quem miratus es ipſe toties, quem dicentem æſtimaſti, quem bene monentem & ſana conſulentem ultrò volenſque ſuſtinuiſti, inani ſacramenti religione perculſus interficeres?

An hic tibi, Princeps ſapientiſſime, fuit animus, cùm

cùm ſaltantis puellæ captus gratia, quodcumque poſtulaſſet illa, pollicereris; cùm datam fidem interjectâ ſacramenti religione confirmares; cùm vel tertiam regni tui partem non dubitares oppignerare; an hic, inquam, tibi fuit animus, ut in rebus etiam iniquiſſimis repulſam non ferret? Ergo ſi leges refringi ſanctiſſimas, ſi jura violari omnia, ſi quidquid in regno tuo ſancitum ſapienter, labefactari ac peſſumdari precaretur; tu puellæ impudentis ad votum miſcere ſuſdeque omnia atque evertere cogitares?

Et hoc credis fore aliquem è conſultiſſimo Aulicorum cœtu, quis approbet? qui tam impium admitti à te facinus, ultrò volenſque patiatur? qui ſuccenſeat tibi, quòd inſipientis puellæ preces rejeceris? qui violatam jurisjurandi fidem expoſtulet? Imò, imò, ne dubita, Princeps ſapientiſſime, collaudabunt omnes ſapientiam tuam, quam intercipi doloſis vafræ puellæ illecebris non permiſeris; prædicabunt humanitatem tuam, qui afflictæ innocentiæ contra vim atque audaciam adfueris. Extollent ſummam æquitatem tuam, qui perficere cum ſcelere nolueris, quod polliceri ſine ſcelere non potueras. Vive ergo ſecurus aulæ tuæ; rejice à te longiùs conſultam malè & imprudentem nimis puellam; &, quæ tam iniqua donari ſibi poſtulavit, eam debita etiam pœna mulctare non dubites.

ARTICULUS III.

De Præjudiciis, Fama & Teſtibus.

ETſi Præjudicia vulgò confunduntur cum Legibus, quia nihil ſunt aliud, quàm Senatus conſulta, ſeu Decreta jam antè facta, quibus Orator utitur ad ſimilem cauſam ſimili modo definiendam; tamen uſurpantur aliquando latiùs pro quacumque præjudicata opinione, quam aliquis afferat ad cauſam, ſive illa decreto aliquo aut exemplo nitatur, ſive nulla certa ratione animos videatur imbuiſſe. Quare Oratoris eſt ire obviam ejuſmodi Præjudiciis, exemplo Ciceronis pro Cluentio, num. 6.

Quamobrem à vobis, Judices, antequam de ipſa cauſa dicere

dicere incipio, hæc poſtulo. Primùm, id quod æquiſſimum eſt, ut ne quid præjudicati afferatis; etenim non modò auctoritatem, ſed etiam nomen Judicum amittemus, niſi hic ex ipſis cauſis judicabimus, ac ſi ad cauſas judicia jam facta domo deferemus. Deinde ſi quam opinionem jam veſtris mentibus comprehendiſtis, ſi eam ratio convellet, ſi oratio labefactabit, ſi denique veritas extorquebit, ne repugnetis, eamque animis veſtris aut libentibus aut æquis remittatis.

Ratio verò vel confirmandi vel infirmandi hunc Locum repetenda eſt ex iis, quæ dicta ſunt in Articulo de confirmandis vel infirmandis legibus.

Quid eſt Fama ſeu Rumor?

R. Eſt ſermo ſine ullo certo auctore diſperſus.

Quomodo confirmatur hic locus?

R. Si oſtendatur 1. magnam eſſe vim & auctoritatem Famæ ab exemplis virorum illuſtrium, qui bonæ Famæ tam impensè ſtuduerunt. 2. Si probetur, Famam vix umquam decipi, quia videtur eſſe vox publica; notum eſt autem illud: Vox Populi, vox Dei. Præterea ſi, teſtimonium unius aut alterius ad hominem puniendum ſufficit; quantò magis Fama, quæ velut omnium hominum teſtimonium eſt?

3. Etſi non eſt negandum, Famam ſæpè mentiri: tamen non eſt retinendus in conſeſſu nobili vir ſiniſtri nominis; id enim toti ordini perinde probroſum eſt, ſeu vera ſit Fama, ſeu falſa.

4. Quærendæ ſunt rationes, quæ cauſæ, de qua agitur, ſint propriæ; per quas ſparſi Rumoris veritas confirmetur.

Ad confirmandam Rumorum auctoritatem ſit illud Plinii Junioris in Panegyrico Trajani: *Cæſar tales nos crede, qualis Fama cujuſque eſt, huic aures, huic oculos intende; ne reſpicias clandeſtinas exiſtimationes, nulliſque magis quàm audientibus inſidiante ſuſurros. Meliùs omnibus quàm ſingulis creditur: ſinguli enim decipere & decipi poſſunt; nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.*

Quomodo refutatur hic Locus?

R. Oſtendendo 1. quàm ſit inanis Fama, quæ apud ſolam plebem valere debet, non apud viros prudentes & peritos Judices: quod amplificabitur ab exemplis virorum innocentium, quibus ſæpè aſperſit maculam.

2. De-

2. Demonſtrando Rumores ejuſmodi eſſe opus hominum otioſorum, qui amant falſa in vulgus ſpargere.

3. Juverit inveſtigare, unde nata ſit Fama, ut meliùs probetur ejuſdem levitas.

4. Afferendæ erunt rationes, ex quibus Famæ falſitas demonſtretur.

Ita Tullius contra Famam diſputat pro Cœlio n. 38. *At fuit Fama. Quotuſquiſque iſtam effugere poteſt in tam maledica civitate? Vicinum hujus mulieris miraris malè audiſſe, cujus frater germanus ſermones iniquorum effugere non potuit?*

Et pro Plancio à n. 56. orat Judices, ne diſſeminatis rumoribus fidem habeant. *Illud unum vos magnoperè oro atque obſecro, cùm hujus, quem defendo, tum communis periculi cauſa, ne fictis auditionibus, ne diſſeminato diſperſoque ſermoni fortunas innocentium ſubjiciendas putetis. Multi amici Accuſatoris, nonnulli etiam noſtri iniqui, multi communes obtrectatores atque omnium invidi multa finxerunt. Nihil eſt autem tam volucre, quàm maledictum, nihil faciliùs emittitur, nihil latiùs diſſipatur. Neque ego, ſi fontem maledicti reperietis, ut negligatis aut diſſimuletis, unquam poſtulabo. Sed ſi quid ſine capite manabit, aut ſi quid erit ejuſmodi, ut non extet auctor, qui audierit, aut ita negligens vobis eſſe videbitur, ut, unde audierit, oblitus ſit, aut ita levem habuit auctorem, ut memoria dignum non putarit: hujus illa vox vulgaris,* Audivi, *ne quid reo innocenti noceat, oramus.*

Quotuplex Teſtimonium?

R. Triplex, Divinum, Angelicum & humanum. Ad teſtimonium divinum referebantur olim Oracula, Auſpicia, Vaticinationes, Reſponſa. Oraculum eſt vox Dei vel per ſe, vel per alium loquentis. Auſpicium ſeu Augurium eſt teſtimonium captum ex cantu, volatu & paſtu Avium. Vaticinatio eſt reſponſio alicujus Vatis. Denique Reſponſum dicebatur olim, vel quando Sacerdotes & Aruſpices res futuras ex inſpectione extorum conjiciebant, vel quando Conjectores ſomnia exponebant.

Quomodo confirmandus eſt Locus à Teſtibus?

R. Primò, Laudandi ſunt Teſtes vel à nobilitate, vel à pro-

à probitate, vel ab alio quovis capite, quò majór ipſis accedat auctoritas.

Ita Cicero Divinat. in Verrem n. 13. *Sunt Teſtes viri clariſſimi noſtra civitatis, quos à me omnes nominari non eſt neceſſe: eos qui adſunt, appellabo, quos, ſi mentirer, teſtes eſſe impudentia mea minimè vellem. Scit is, qui eſt in conſilio, C. Marcellus; ſcit is, quem adeſſe video, Cn. Lentulus Marcellinus; quorum fide atque præſidio Siculi maximè nituntur; quòd omnino Marcellorum nomine tota illa Provincia adjuncta eſt.*

Item pro Comœdo commendat Teſtes n. 44. *Manilio & Luſcio negas eſſe credendum? dic, aude. Eſt tua arrogantia, contumacia, vitaque univerſa vox. Quid exſpectas, quàm mox ego Luſcium & Manilium dicam, ordine eſſe Senatores, ætate grandes natu, natura ſanctos & religioſos, copiis rei familiaris locupletes & pecunioſos? Non faciam; nihil mihi detraham, cùm illis exactæ ætatis ſeveriſſimè fructum, quem meruerunt, retribuam. Magis mea adoleſcentia indiget illorum bona exiſtimatione, quàm illorum ſeveriſſima ſenectus deſiderat meam laudem.* Vide etiam num. 42.

Secundò quærendi ſunt Teſtes maximè oculati, qui rem non audierint tantùm, neque per alios, ſed per ſe viderint.

Exemplum habes pro Archia num. 6. *Quid enim horum infirmari, Gracche, poteſt? Heracleæ eſſe eum adſcriptum negabis? Adeſt vir ſumma auctoritate & religione & fide, qui ſe non opinari, ſed ſcire; non audiviſſe, ſed interfuiſſe, ſed egiſſe dicit. Adſunt Heraclienſes Legati nobiliſſimi homines, qui hujus judicii cauſa cum mandatis & cum publico teſtimonio venerunt: qui hunc adſcriptum Heracliensem dicunt.*

Et 7. Verrina n. 165. *Jam mei Teſtes veri ſunt, quid enim dicit aliud C. Numitorius? quid M. & P. Cotii nobiliſſimi homines ex agro Tauronimitano? quid C. Luccejus, qui argentariam Rhegii maximam fecit? quid cæteri? adhuc enim Teſtes ex eo genere à me ſunt dati, non qui noviſſe Gavium, ſed qui vidiſſe dicerent; cùm is, qui ſe Civem eſſe Romanum clamitaret, in crucem ageretur.*

Tertiò. Dicet Orator nulla ſpe illos, nullis inimicitiis impulſos fuiſſe ad dicendum teſtimonium.

Quar-

Quartò. Dicet rem totam eſſe jurejurando confirmatam. Pro Comœdo n. 42. *Hoc ego loco ſoluto & quieto ſum animo, & quorſum recidat reſponſum tuum, non magnoperè laboro: firmiſſimis enim & ſanctiſſimis teſtimoniis virorum optimorum cauſa Roſcii munita eſt.*

Inter omnia teſtimoniorum genera valet illud plurimùm, quòd Oratoris arte atque induſtria ab adverſario petitur.

Ita Cicero Verrina 7. n. 156. *Hoc tu, Verres, idem dicis, hoc tu confiteris illum clamitaſſe ſe Civem eſſe Rom. apud te nomen civitatis ne tantum quidem valuiſſe, ut dilationem aliquam crucis, aut crudeliſſimi teterrimique ſupplicii aliquam parvam moram ſaltem poſſet afferre. Hoc teneo, hìc hæreo, Judices, hoc ſum contentus uno, omitto ac negligo cætera; ſua confeſſione induatur ac juguletur neceſſe eſt.*

Quomodò infirmandus hic Locus?

R. 1. Si pravi Teſtium mores oſtendantur; ſi probentur Accuſatorum teſtimonia non modò veritati, ſed ne ſibi quidem eſſe cohærentia.

Ita Cicero lata adversùs Flaccum teſtimonia confutat, ab eis ipſis, qui illa tulerant, numero 6. *At à Teſtibus læditur? antequam dico à quibus, qua ſpe, qua vi, qua re concitatis, qua levitate, qua egeſtate, qua audacia præditis, dicam de genere univerſo, & de conditione omnium noſtrum.*

Et num. 9. *At quos Teſtes? Primùm dicam id quod eſt commune, Græcos. Non quò nationi huic ego unus maximè fidem derogem ... Verumtamen hoc dico de toto genere Græcorum: tribuo illis literas: do multarum artium diſciplinam, non adimo ſermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: denique etiam, ſiqua ſibi alia ſumunt, non repugno: teſtimoniorum religionem & fidem numquam iſta natio coluit; totiuſque hujuſce rei quæ ſit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant.*

Bona pars Orationis pro Fontejo occupatur in confutandis teſtimoniis à perſona Teſtium, quibus omnem fidem & jurisjurandi religionem adimit. A n. 13. lege & pro Roſc. Amerino n. 102.

Secundò. Si Teſtes dicantur eſſe inimici, allatis odiorum cauſis.

Ut pro Roſc. Amer. 104. *Quid tu vir optime? ecquid ha-*

habes, quòd dicas? mihi auſculta: vide, ne tibi deſis. Tua quoque res permagna agitur. Multa ſceleratè, multa audacter, multa improbè feciſti. Unum ſtultiſſimè, tua ſponte, non de Erucii ſententia. Nihil opus fuit te iſthic ſedere. Neque enim accuſatore muto, neque teſte quiſquam utitur eo, qui de accuſatoris ſubſellio ſurgit.

Tertiò. Si infames & contempti probentur. Ita Cicero pro Cœlio n. 63. elevat teſtium fidem, quia illi erant impudicæ fœminæ familiares.

Quartò. Si Teſtes auctoritate digni proferantur, quibus ignobilium Teſtium fidem infringas. Hoc præſtat Cicero laudato loco pro Fontejo n. 13.

Denique ad elevandam vim Teſtium, qui nullam vel improbitatis vel inimicitiarum ſuſpicionem habere poſſint, geminam init Tullius rationem: alteram ut in amicorum periculis locum eſſe honeſto mendacio putet: alteram ut Judices obſecrentur, ne ulla dignitatis Teſtium habita ratione, tantùm quid dicant illi, intueantur.

Prioris exemplum habes pro Ligario n. 16. *Quòd ſi Cæſari probare poſſemus in Africa Ligarium omnino non fuiſſe, ſi honeſto & miſericordi mendacio ſaluti civis calamitoſi conſultum eſſe vellemus; tamen hominis non eſſet, in tanto diſcrimine & periculo civis refellere & coarguere noſtrum mendacium, & ſi eſſet alicujus, ejus certè non eſſet, qui in eadem cauſa & fortuna fuiſſet.*

Poſterioris exemplum erit, quod dicit pro Muræna ad elevandum Catonis teſtimonium n. 58. *Venio nunc ad M. Catonem, quod eſt firmamentum ac robur totius accuſationis: qui ita gravis eſt accuſator, ac vehemens, ut multò magis auctoritatem, quàm criminationem pertimeſcam. In quo ego accuſatore, Judices, primum illud deprecabor, ne quid L. Murænæ dignitas illius, ne quid exſpectatio Tribunatus, ne quid totius vitæ ſplendor & gravitas noceat; denique ne ea ſoli huic obſint bona M. Catonis, quæ ille adeptus eſt, ut multis prodeſſe poſſet.*

Sequentes Exercitationes tria capita, de quibus dictum eſt in hoc Articulo, promiſcuè complectentur.

EXER-

EXERCITATIO.

Melampus celebris Medicus accuſatur, quòd auditus in Templo, dum oraret Deos, redeuntem annum ſibi fortunari.

Locus à Præjudiciis, fama & Teſtibus.

SYNOPSIS.

Exord. Fatebitur Accuſator, ægrè ſe deſcendere ad accuſandum Melampum, qui videri quibuſdam poſsit de civitate bene meritus.

Propoſitio. Dicet, hodierni facti dedecus omnem præteriti beneficii, ſi quod eſt, gratiam abolevisſe.

Narratio. Referet, uti Melampus medias inter populi preces auditus, Deos dum oraret, ut ſibi annum fortunarent: quod factum probabit à Teſtibus, qui audierunt, eoſque dicet viros graves & probos, quorum valere teſtimonium debeat.

Confirmatio petetur 1. à Præjudiciis. Dicet, Populum univerſum exhorruiſse ad preces hujuſmodi, & invaluiſse eam apud omnes opinionem, ut credant omne malorum genus in civitatem erupturum. Oſtendet, quanta pernicies metuenda ſit ab iis præjudiciis, niſi plectatur Melampus, aut Medicam artem exercere prohibeatur.

2. A Fama; dicet Melampum audire apud multos avidum lucri, qui ad rem faciendam curare morbos malit, quàm ad eoſdem ſanandos.

Concluſio. Malè haberetur civis, qui civi alteri perniciem machinatus fuiſset; quo haberi loco debet, qui toti civitati exitium meditatus eſt?

ORATIO.

Etſi, Judices integerrimi, videri quibuſdam poſsum aut temerarius, aut invidus, qui hominem, quem putant de Rep. noſtra bene meritum, accuſare aggrediar;

tamen vel ſimili tam iniqua ſuſpicio ſubeunda ſit ; plus apud me publicæ utilitatis ratio valebit, quàm vulgi opinio.

Equidem non ſum ego, Judices, tam iniquus rerum æſtimator, aut tam detractor alienæ famæ, ut diffitear gratiſſimam huic civitati Melampi induſtriam atque operam extitiſſe. Feciſſe viſus eſt ad hunc uſque diem, quod ſtudioſi Medici, & rerum noſtrarum cupidi officium poſtulabat. At hodierni facti dedecus ſic omnem præteritæ gratiæ, quantacumque ſit, memoriam labefactavit, nihil ut deinceps præter ſeveram judiciorum veſtrorum æquitatem ferre mereatur.

Conveneramus in Templum, uti fert priſtina conſuetudo, felicem redeuntis anni curſum oraturi. Aderat magna populi frequentia, quem vel rerum ſuarum neceſſitas, vel communis boni ſtudium adduxerat. Interim, dum intenti omnes precibus Deorum immortalium opem efflagitant, erupit Melampi vox; & quod tacito in corde perperam atque impiè conceperat, id efferre palàm non erubuit. Adeſſe Melampo, dixit, faventes Dii, & hunc mihi rebuſque meis præſentem annum fortunate!

(*A Teſtibus.*) Neque verò vel paucos, vel parùm idoneos poſtulationis impiæ teſtes habemus. Auditus Melampus ab iis, qui circum aderant, probi omnes, & ſpectata toti populo fide, quorum nec ipſe Reus teſtimonium audeat inficiari. Continuò ſingulorum per ora tam iniqui voti rumor propagatus. Exhorruit ad hujuſmodi voces univerſa civitas, nec fuit quiſquam, qui nefariæ precationis conſilium vimque omnem ſtatim non intelligeret. Senſit unuſquiſque provideri non poſſe Melampi commodis, niſi magno omnium detrimento, & quod in ipſius utilitatem verteret, id totius urbis in ruinam eſſe refundendum. Nam quid hominis Medici rem adjuvet, aut fortunare ipſum queat, Judices, niſi languentium multitudo, morborum copia, & afflictæ civitatis infirmitas?

Hinc jam ſibi metuere omnes graviter, & infelicem morborum catervam, quaſi jam accidiſſet, formidare; jam vexandos ſe febribus, cruciandos fame, peſtilentia vaſtan-

vaſtandos augurantur: ac, ſi Melampi vota audiantur; actum de civitate noſtra atque conclamatum putant. (*A Præjudiciis*.) Non ignoratis, Judices, quàm ſit ſententiæ pertinax populus; ubi ſemel opinionem aliquam induit, & quàm non refugiat moliri quidlibet, ubi communis avertenda pernicies incumbit. Ego certè tranquillitatem huic urbi, vobis ipſis ſecuritatem præſtare non auſim, niſi malo quamprimùm eatur obviam, & vel tollatur de medio futurum poſtmodum turbarum atque rixarum caput; vel certè, quòd pœnarum genus leviſſimum eſt, medicam deinceps exercere artem Melampus prohibeatur.

Hæc porro tam injuſta Melampi precatio ſuſcitavit quorumdam hominum curioſitatem, ut in Medici vitam moreſque ſtudioſiùs inquirerent. Atque utinam minùs avidus lucri, minùs rerum ſuarum cupidus audiiſſet. (*A Fama.*) Equidem novi, Judices, non ponendum eſſe plurimum in rumoribus, quibus pleſumque malignitas initium dedit, incrementum credulitas. Tamen mirum eſt, viro Medico quantùm hæc noceat fama, ubi ſemel vulgi animo inſedit. Tunc enim non creditur ad ægros accedere, ut depellat morbos, quàm ut eoſdem foveat ac perpetuet. Atque hæc avaritiæ labes, quam Melampo imputant non pauci, vix credatis, Judices, quantam ad confirmandas ſiniſtras hodierni facinoris opiniones vim habuerit. Non dubitant illi, quin ſua illum avaritia impulerit, ut malorum omnium congeriem huic civitati precaretur.

Quare ſi inultam eſſe civis illius malignitatem non patiemini, qui alteri civi perniciem eſſet machinatus, videte, quo animo eſſe vos in eum oporteat, qui civitatis totius ruinam atque exitium poſtulavit.

ALIA EXERCITATIO.

Melampus nobilis Medicus defenditur :

Locus à Præjudiciis, Teſtibus & Fama confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. DIcet Melampi Defenſor, novum eſſe criminis genus, quod Melampo imputatur.

Propoſitio. Fatebitur, quod objicitur ab adverſario, oraſſe Melampum, ut Dii præſentem ſibi annum fortunarent; non inficiabitur teſtimonium petitum à Teſtibus, ſed damnabit eorum malignitatem, qui pias Melampi preces pravum in ſenſum detorquent.

Confirmatio petetur 1. à Confutatione Præjudiciorum, dicetque Melampum uno civitatis ſtudio impulſum fuiſſe, ut tales preces funderet: hoc fuiſſe ipſi in animo, ut mederetur feliciter ægrotantium languoribus, & cognitis morborum cauſis, idonea remedia præpararet. Fieri poſſe, ut pro ſua ſagacitate cognoverit ex varia aeris temperie imminere graves ægritudines, pro quibus ſanandis præſentius Deorum auxilium poſtularit. Addet optandum videri, ut Medici omnes preces ejuſmodi funderent.

2. Confutabit argumentum petitum à Fama, oſtendetque, quàm inique ipſius famæ detrahatur; appellabit teſtes eos omnes, ad quos ægrotantes acceſsit, quos dicet nullum in Melampo avaritiæ veſtigium deprehendiſſe,

Concludet dignum illum potiùs mercede, quàm pœna videri.

ORATIO.

Niſi mihi longa judiciorum veſtrorum experientia notum eſset penitùs atque perſpectum, quanta ſit veſtrum omnium in cognoſcendis cauſis perſpicacia, & in ferendis ſententiis æquitas, Judices integerrimi; haberem

berem ſanè in ſumma accuſationis hodiernæ acerbitate, quod infelici Melampo non mediocriter pertimeſcerem. Novum enimverò criminis genus & ante hunc diem inauditum adverſarius meus veſtrum ad tribunal detulit; propter quod, ſi quid accuſatori creditur, nobiliſſimus Medicus, vir ſpectatæ jamdiu probitatis & de noſtra civitate optimè meritus, graviſſimo ſupplicio plectendus eſſe videatur.

Scilicet auditus ille inter ardentiſſimas preces, quas pro veſtra omnium ſalute atque incolumitate funderet, obteſtari Deos, ut ſibi præſentem hunc annum fortunarent. (*Confutatio Argumenti à Teſtibus petiti.*) Adducuntur Teſtes omnium judicio probatiſſimi, qui rem ſuffragio ſuo comprobent, qui ſuis ſe percepiſſe auribus tam impia, ſi Superis placet, vota profiteantur. Nihil inficiabor ego, Judices, clariſſimorum virorum teſtimonia. Sit ita ſanè, ut teſtantur illi; nam cur ampliſſimam laudis ſegetem Melampo invideam? (*Confutatio Præjuditiorum.*) At unde accuſatoris malignitas vertit in opprobrium, quod dari gloriæ debuiſſet? Non potuit ergo Melampus conſcius ſibi, quàm difficilem & plenam periculi artem exerceat, ſingulare à Superis præſidium poſtulare, quin continuò morborum omne genus & triſtiſſimam toti civitati perniciem precaretur? Non potuit veſtræ ſalutis aut tuendæ, aut etiam reparandæ cupidus videri, quin ejuſdem infenſus noſtris audiret? Non potuit felicem in curandis veſtrum omnium ægritudinibus exitum ambire, quin fatalem civium capitibus Superum vindictam accerſeret?

Nam quid aliud eſt homini Medico orare Superos, annum ut fortunent ſibi, niſi ut ſua apud vos opera collocata feliciter ſuccedat? niſi ut in tractandis morbis ſua ſpes eum non fruſtretur, certamque omnibus afferat ſanitatem? niſi ut cognitis veris morborum cauſis remedia paret idonea, quæ medentem numquam fallant, & ægros ſemper conſolentur. Atque utinam Judices, quantum eſt iſtorum hominum, qui lubricam Medicinæ artem profitentur, ſalutiferis ejuſmodi precibus ſæpè interpellarent Superos, & audiri ab iis mererentur! Non illuderetur quotidie noſtris corporibus

tam miſerabiliter, neque Medicorum inſcitiam noſtris impenſis doleremus.

Quid ſi Melampus peculiari quodam Deorum immortalium afflatus ſpiritu, aut pro ſua perſpicacia cognoviſſet ex aeris intemperie, novum aliquod & metuendum imprimis morborum genus noſtris cervicibus imminere? Non debuit in his rerum adjunctis ſtudioſus uniuſcujuſque noſtrum Medicus, ac publicæ incolumitatis cupidiſſimus, novam viciſſim ſibi apprecari ſolertiam, & opem à Superis non vulgarem poſtulare, quæ vim impendentium morborum infringat, & tam gravibus incommodis medeatur?

(*Confutatio Argumenti à Fama petiti.*) Verùm quis in accuſatoribus Melampi tantam improbitatem ferat, ut de probatiſſimi viri moribus ac fama detraherent? Scilicet non ſenſerunt illi perſuadere facilè ſe poſse, quod confinxerant, niſi intactam hactenus optimi Medici vitam in invidiam adducerent. Audiiſtis, Judices, nec ſine tacita indignatione audiiſtis exprobratam Melampo fuiſse avidam ſordidi lucri cupiditatem, quaſi non tam impertiendæ ſalutis, quàm rei faciendæ ſtudio ad nos accederet. Qua in re teſtor multorum, qui hìc adſunt, fidem; qui Melampi ſolertiam, ſtudium, ſedulitatem, labores experti, nullum umquam in eo avaritiæ veſtigium perſenſere. Surgant enimverò, ſi qui ſunt in tam frequenti civium conſeſsu; prodeant in medium, per me licet, qui Melampum aut avaritiæ, aut inertiæ, aut cupiditatis cujuſpiam reum criminentur.

Vos verò, Judices, qui viri de nobis tam benemeriti innocentiam perſpicitis, videte, ne, quod vertere in Melampi laudem debuit; illud in opprobrium cedat; ne pro gloria contumeliam, odium pro amore, pro mercede ſupplicium patiatur.

ALIA

Alia Exercitatio.

Aulicus Cluſinus ad Porſenam Regem, ut de pace cum Romanis facienda cogitet, poſt interfectum à Scævola Regis Scribam.

Locus à Præjudiciis & à Fama.

S Y N O P S I S.

Exord. Dicet glorioſum quidem eſſe Romanos aggredi & vincere: at bellum fore Cluſinis & Regi ipſi exitioſum.

Propoſitio. Dicet maturandam eſſe cum Romanis pacem.

Confirmatio petetur à Præjudiciis, & 1. ab eo, quòd Scævola dixerat trecentos eſſe Romanos ita paratos, ut vel proprio capitis periculo Porſenam interficerent. Nihil ergo tibi metuendum putas ab iis qui tuam unius in perniciem conjurarunt? 2. Ab ipſo Scævolæ facto. Vide quàm parum abfuerit, ne à Scævola interficereris: eamdem illi perniciem tibi machinantur. An continuo vivere te in periculo oportet?

Secunda pars Confirmationis petetur à fama, quam ſibi apud vicinas gentes Romani fecerunt. Nemo eſt qui ſibi ab eorum animis non metuat.

Concluſio. Vide ergo ſi tuæ, ſi Cluſinorum ſaluti conſultum volueris, ut conſilia pacis ineas, &c.

O R A T I O.

Si, quàm glorioſum tibi exiſtimaſti fore accerrimo perſequi Romanos bello, tám facilem de eiſdem referre victoriam poſſes, Rex fortiſſime; numquam vel diſſuaſor tanti operis, vel maturandæ cum gente ferociſſima pacis auctor acceſſiſſem. Verùm cùm præviderim ſatis, intellexerimque penitùs, bellum hoc, quod ſuſcepiſti tam acriter, non tua ipſius modò, ſed totius etiam populi Cluſini clade eſſe concludendum; non dubitavi opponere me conſiliis tuis, & generoſum il-

lum avidumque inprimis gloriæ animum parumper re-tardare.

Nam quæ ſpes tandem tibi belli infelicis affulget, aut quid potiùs metuendum tibi non putes ab ea gente, quam in tuam unius perniciem conjuraſſe non ignoras? (*Argumentum à Præjudiciis* .) Audiiſti modò tuis ipſis auribus, quàm pertinaci odiorum acerbitate tuum in caput involare meditetur Juventutis Romanæ flos lectiſſimus: nullum proprii capitis periculum pertimeſcunt hoſtes illi tui, ſi modò perficere poſſint, quod animo deſtinarunt; & levem vitæ ſuæ jacturam arbitrantur, quam pro acceleranda morte tua devoverint. Tu ſingulorum animos æſtima ex uno perfidi Scævolæ facinore. Cogita, qua ſpe Romanorum præſidia deſeruerit; qua audacia noſtra in caſtra penetrarit; qua temeritate tuum ipſius in tentorium fuerit ingreſſus; quo furore ſceleratas manus ſcribam in tuum regio deceptus apparatu tulerit; qua animi pertinacia aut potiùs ferocitate & profeſſus fuerit crimen, quod parabat, & errorem ſuum, ſui ipſius vindex ac tortor deplorarit. Hoc eodem trecenti juvenes incenſi ſtudio tentabunt idem facinus, & feliciori fortè exitu perficient. Proinde in hoc diſcrimen, ſi juvat, accinge te, ut in ſingulas horas de capite tuo dimices: habe paratos ſemper in veſtibulo Regis ad vim repellendam milites, & indictum tibi uni à juventute Romana bellum, ſi potes, ſuſtine.

(*Argumentum à Fama* .) Jamverò reputaſti tecum ſatis, Rex fortiſſime, quibus cum hoſtibus decertandum habeas; qualem illi apud vicinos latè populos nominis ſui terrorem injecerint; quantam ſibi apud omnes fortitudinis atque conſtantiæ famam concitaverint? Nam quid ego Vejentes ac Fidenates loquar funeſta clade toties afflictos? Quid Sabinos appellem vel in ipſo Romæ naſcentis exordio Romanorum robur expertos, & ad ineundam cum ipſis pacem coactos? Quid Volſcos multiplici prælio ſubactos? quid Latinos recenſeam, qui nullum in bello præſidium contra pertinacem Romanorum conſtantiam nacti, ab infelici tandem marte deſtiterunt?

Quamobrem vide, Rex fortiſſime, ſi tuæ, ſi Clu-

ſino-

ſinorum ſaluti conſultum velis, ut omnem ſtatim inau-ſpicati belli moram amputes; ut obſidionem, quam inchoaſti, quamprimùm ſolvas; ut querelarum caput infelicem Tarquinium tuis de finibus exturbes: neque tibi ſocietatem ullam cum hoſtibus Populi Romani eſſe patiaris.

ALIA EXERCITATIO.

Aulicus Cluſinus ad Porſenam Regem, ut in ſua de obſidendis Romanis ſententia perſtet.

Locus à Præjudiciis & à Fama confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. Mirabitur fuiſſe aliquem tam invidum Regis gloriæ, aut tam timidum, ut conſilium Porſenæ daret de ſolvenda obſidione.

Propoſitio. Hortabitur Porſenam ut perſtet in conſilio ſuo.

Confirmatio. Refutabit primum Præjudicium petitum à trecentis Juvenibus, qui dicuntur Regis in caput conjuraſſe; ac dicet, inventum illud à temerario Scævola, ad incutiendos metus. Sed eſto: an non adſumus, qui corpus Regis noſtro corpore tueamur, & vel inſidias, vel apertam vim repellamus?

Secundum Præjudicium petitum ab audacia Mutii Scævolæ ſic confutabit, ut dicat plectendam eſſe juvenis temeritatem, cæteroſque ejus ſupplicio deterritos nihil auſuros ejuſmodi.

Quod pertinet ad Famam, qua Romani dicuntur invicti; dicet eos nòn fuiſſe victos, quia nemo illos aggreſſus eſt fortiter; experturos in Porſena & in Cluſinis eos hoſtes, à quibus vinci poſſint.

Concludet hortando Regem, ne ſe vinci inani metu patiatur.

ORATIO.

Cùm ea eſt apud omnes & nos præſertim Cluſinos opi-

opinio Romani nominis, Rex fortiſſime, ut in iis aggrediendis atque ſuperandis plurimum eſſe gloriæ nemo dubitet; tum certè numquam induxiſſem animum, futurum aliquem aut tam invidum rerum tuarum, aut noſtris viribus tam parùm confidentem, qui te à perſequendo, quod inchoaſti tam feliciter cum Romanis, bello revocare ſuſtineret.

Ego certè ſi quid in præſentia adversùs futilem ignavi militis orationem dicturus ſum, ſi promovendam acriùs Romanæ urbis obſidionem demonſtrabo, id dictum à me ne ſic exiſtimes, Rex fortiſſime, quaſi invictum animi tui robur haberem minùs perſpectum, aut de tua in perficiendis conſiliis conſtantia dubitarem. Verùm ne quem fortè Cluſinorum animis injecerit ſcrupulum Orator ille magnificus, ne quod inſinuare viſus eſt, capitis tui periculum infelicis belli faſtidium attulerit, ſilendum mihi in re momenti hujus non putavi.

(*Confutatio Argumenti à Præjudiciis petiti.*) Quamquam trecenti Juvenes vitam in tuam conjurarunt: imminet præſens capiti tuo periculum, niſi conflatam in te tempeſtatem maturata pace depellas ac diſturbes: Jam adſunt illi noſtris in caſtris, jam tribunal regium obſident. Et erit aliquis qui rem illam ſibi tam facilè perſuadeat, quàm temerè, quàm audacter fuit a maligno Juvene pronunciata? Scilicet hoc inveniat fidem apud cordatos viros, quod ab hoſte confictum ingenioſè fuit, vel ad incutiendos Cluſinis metus, vel ad declinandam, quam meruit, ſuppliciorum acerbitatem? Sed eſto: verum illud ſit quod commentus hoſtis eſt; (nam vel in fictis periculis eſſe nos timidos oportet, cùm de Regis optimi ſalute atque incolumitate agitur) eſto inquam, hoc inierit in rebus perditis furioſum Romana juventus conſilium, ut per inſidias ac cuniculos perficiat, quod vi aperta tentare non audet. An ergo nos non adſumus, qui regis latus noſtro corpore tueamur? qui ſuſtineamus impetum armata manu? qui temerariæ Juventutis audaciam reprimamus? Veniant illi; & ſi quid audent aperto marte, veniant, & nos oppugnent palàm; vel ſi rem agere per malas artes meditentur, vigilantiam occupent, ſi poſſunt, & perpetuas Cluſinorum excubias fallant.

(*Con-*

(*Confutatio argumenti à Fama petiti.*) Interim, Rex fortiſſime, plecte, ut meritus eſt, furioſi juvenis temeritatem; debitas cruenta morte pœnas exſolvat; diſcat revereri Regum majeſtatem. Sapient, mihi crede, ipſius ſupplicio deterriti, ſi qui ſunt ejuſdem furoris æmulatores, neque tam gravi ſuo periculo inauditum ante hunc diem facinus pertentabunt.

Nos verò inſtabimus acriùs cœptæ jam tam feliciter obſidioni. Diſcent tamdem aliquando Romani, non eſſe ſe tam invictos, ut vinci non poſſint. Noverint hodie, quibus cum hoſtibus decertandum habeant: experientur periculo ſuo, quàm metuendi Cluſini ſint, qui Porſena duce militant. Nihil moræ eſt, Princeps invictiſſime; patere, rem ut agamus viriliter, ac ſi modò ſecuros eſſe de periculo tuo Cluſinos juſſeris, certam tibi promptamque de Romanis victoriam pollicemur.

Alia Exercitatio.

Defenditur Hippolytus apud Theſeum patrem à Phædra Noverca accuſatus.

Locus à Teſtibus & à Fama.

Synopsis.

Exord. AB abrupto. Ergo Filium abjicis, & ſpem domus unicam morti devoves? &c.

Propoſitio. Petet, an ſatis perpenderit pondus ac momentum illatæ accuſationis; jubebit Theſeum brevem ſumere ad deliberandum moram, antequam Hippolytum condemnet.

Confirmatio petetur. 1. à Confutatione Teſtium; oſtendetque, non eſſe legitimum illud teſtimonium, quod tulit Noverca; quia frequentiſſima ſunt Novercarum in privignos odia, addet, nolle ſe penetrare altiùs odiorum cauſas, quæ fortè Phædram nocentiorem faciunt, quàm Hippolytum. Tum Phædræ accuſationi opponet clariſſimorum virorum teſtimonia, qui innocentem Hippolytum profitentur.

2. Illatum crimen deſtruet à bona fama, qua gaudet

apud

apud omnes Hyppolitus. Dicet, rarò falli Famam; quæ eſt velati vox publica. Quòd ſi unius aut alterius teſtimonium valet ad aliquem abſolvendum, quantò magis vox communis?

Concluſio. Per Deprecationem.

O R A T I O.

Ergo ratum eſt Rex fortiſſime? Peribit infelix Hippolytus, & ſpem domus unicam, ſuaviſſimum patris ſolatium iratis precibus devoves? Equidem ſcio, quid aſperet animum, & quàm grave ſit illud contumeliæ genus, quod illatum tibi quereris. Non te ullum fortiſſimi juvenis odium, non præceps atque impotens animi furor impulerunt. Amas, quem vis perdere: velles carere culpa, quem invitus ac reluctans plectis; & feralis, quæ filium obruet, ſententia eodem miſerum patrem ictu percutiet. Ergo ſuſtine tantiſper funeſtas illas preces, quibus inſontem fortè è medio tollere meditaris; da brevem maturæ deliberationi moram, dum conſtet facinus, & gravius accuſationi pondus ac momentum accedat. Age, quid urget? quod inſtat periculum, ſi ſupplicium diſtuleris? Hoc tibi ipſe, hoc amori in filium tuo permitte, nihil ut properaſſe nimis te pigeat. At enim Phædra nocentem profitetur! Noverca Privignum accuſat, conjux regia vindictam de Hippolyto repoſcit?

Utinam apud alium, quàm apud Theſeum, pro Hippolyto perorandum eſſet! Utinam liceret in hac cauſa infames Novercarum dolos, & iniqua in Privignos odia commemorare! Utinam demonſtrare impunè poſſim amaros parentum luctus ac deſideria, dum uxoribus plùs æquo creduli filios in ſuos ſævierunt? Non ego curioſiùs inquiram in acerba Phædræ odia, neque ſcrutabor, quæ poſſint eſſe tam ſubitæ, tam novæ, tam parùm expectatæ odiorum cauſæ, quibus in Hippolytum exarſit. (*Confutatio Teſtium à Teſtantium perſona.*) Dolori tuo parcam, Rex ſapientiſſime; neque committere velim, ut crudius tibi, quàm ſit illud, quod doles, vulnus inferam. At ſi meruit videri nocens Hippolytus, dum accuſatur à Noverca; non videbitur idem in-

innocens, dum innocentiæ ſuæ teſtes tot inveniet; quot habet clariſſimos cives Regia civitas? Una fidem obtinebit Phædra, dum Privigno ſtupri crimen infert; reliqui omnes infidi cenſebuntur, dum integerrimi juvenis caſtimoniam extollunt?

(*Fama vis & auctoritas.*) Ah! ſi noſſes Rex fortiſſime, quàm ſingulari pudicitiæ fama gaudeat apud omnes tuus Hippolytus! quàm ſincerus cultor ſuaviſſimæ illius virtutis habeatur! quàm apertus juratuſque audiat domi foriſque omnium illecebrarum hoſtis, quæ probatis moribus inferre vitium ac labem ſolent! Non imponitur facilè multitudini; aut ſi quis eſt tam peritus ſimulationis artifex, ut fucum tantiſper faciat, ſerius ocyùs fraus patet, & fallax dolus innoteſcit. Nempe tam potens ſui ſit amor, tam ſuis motibus imperet, ut latere diu poſſit ſimulationum involucris occultus? Sic exarſerit intus incendium, ut nulla umquam ſcintilla foras eruperit? Non eſt hæc amoris indoles, Rex ſapientiſſime; vel invictus amor ſe prodit; aut ſi pectoris inter anguſtias contineri ſe patitur, amor non eſt. Neque porro mirum eſt, ſi amoris faces ille non ſenſerit, qui tam alienam ab iis illecebris, quæ irritare amorem ſolent, vitam inierit. Qualis enim tibi filius fingitur? Venator à prima juventute aſſiduus, & cupidiſſimus idem Veneris ſectator! ſylvarum cultor, ac luſtrorum nemorum incola; mulierum ad unam omnium oſor infenſus, & amaſius idem infamis! Quo quid dici, quid excogitari poſſit, quod aut cohæreat minùs, aut ab ipſa ſceleris ſuſpicione fortiùs Hippolytum exſolvat?

Tuum eſt, Rex ſapientiſſime, conſulere apud temetipſum, quid faciendum tibi ſit, & quam habere fidem illatæ filio accuſationis crimen debeat.

ARTICULUS IV.

Locus à Tabulis.

Q*Uid tabularum nomine intelligitur?*

R. Tabulæ ſunt teſtimonia, quæ proferuntur ex ſcripto, quibus Pacta, Conventa, Contractus & Codicilli,

Stipulationes, aut Teſtamenta, vel quidvis aliud ejuſdem generis continetur.

Quomodo confirmandus eſt hic Locus?

R. 1. Per Negationem exaggerari poteſt vis illius; ad exemplum Ciceronis pro Sextio n. 10. *Non recito vobis Decretum officio aliquo expreſſum vicinitatis, aut clientela, aut hoſpitii publici, aut ambitionis, aut commendationis gratia. Sed recito memoriam perfuncti periculi, prædicationem ampliſſimi beneficii, vicem officii præſentis, teſtimonium præteriti temporis.*

2. Per Comparationem, conferendum erit teſtimonium ſcriptum cum fama cæteriſque teſtibus, & rationes quærendæ, quibus probetur plus habere auctoritatis teſtimonium ſcriptum, quàm aliud quodlibet.

Ita Cicero pro Archia numero 9. commendat Tabulas, quibus conſtabat, Archiam domicilium Romæ habuiſſe. *At non eſt profeſſus. Imò verò in Tabulis profeſſus; quæ ſola ex illâ profeſſione collegioque Prætorum obtinent publicam Tabularum auctoritatem: Nam cùm Appii Tabulæ negligentiùs aſſervatæ dicerentur, Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, poſt damnationem calamitas omnem Tabularum fidem reſignaſſet; Metellus homo ſanctiſſimus modeſtiſſimuſque omnium tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum Prætorem & ad Judices venerit, & unius hominis litura ſe commotum eſſe dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinii videtis.*

3. Per Frequentationem Conſequentium, oſtendendo, non poſſe violari teſtimonium ſcriptum & relatum in Tabulas publicas, quin hæreat æterna labes ipſis impreſſa Tabulis publicis; adeòque nullum fore jus, quod non poſſit infringi.

4. Ab Adjunctis exaggerabitur commiſſum contra Tabulas ſcelus. Si reus eſt ignobilis, dicetur, nemini fore deinceps, qui id ſe impunè facturum non ſperet, quandoquidem violatæ Tabulæ violatores capite non vindicantur. Si reus eſt nobilis, oſtendetur, peſſimum apud poſteros exemplum fore, ſi ſcelus impunitum relinquatur.

Quomodò refutandus hic Locus, aut infirmandus?

R. 1. Quærendum eſt aliquod Teſtimonium ſcriptum, quod Tabulis opponatur, & ejus auctoritas amplificanda.

2. Si

2. Si nullum ejuſmodi Teſtimonium occurrit, declinanda vis eſt Tabularum, adhibita interpretatione 5. quæ niſi accedat, dicendum eſt, multa fore incommoda, quæ ex ſcriptis legibus naſcantur.

3. Si nulla afferri poterit probabilis interpretatio, probandum erit, non eſſe majorem vim teſtimonii ſcripti, quàm vocalis: cur enim tanta vis eſt calami, aut typographiæ, ut ſi acceſſerit, continuò ex Teſtimonio faciat Oraculum?

4. Tam mutari poſſunt Tabulæ, quàm cæteræ Leges, quia non majoris auctoritatis fuerunt qui tulerunt illas, quàm qui ſancitas & ſcriptas acceperunt.

5. Quò major eſt Tabularum antiquitas, eò videtur eſſe major nonnumquam mutationis in illas inducendæ ratio; quia pro varietate temporum, ut ſunt variæ conſuetudines variique mores, ita varia decreta.

6. Quærenda ſunt exempla factæ aliàs in Tabulis mutationis.

Denique ſi non integræ, nec incorruptæ Tabulæ ſunt, fides Tabulis derogari poteſt. Ita Tullius pro Cluentio numero 91. corruptas Tabulas eſſe contendit, propter quaſdam lituras, quæ factæ fuerant. *Quòd C. Verres Prætor Urbanus homo ſanctus ac diligens ſubſortitionem ejus in eo codice non haberet, qui tum interlitus proferebatur.*

EXERCITATIO.

Oratio apud Moyſem contra Iſraelitas, qui vitulum aureum in Idolum conflarant, contra illud Tabularum Decretum: Non facies tibi ſculptile, ut adores illud.

Locus à Tabulis.

SYNOPSIS.

Exord. JUbebit Orator, Moyſem meminiſſe, in eo ſe dignitatis gradu poſitum, ut cauſam Dei auctoritate ſua tueretur.

Propoſitio. Vide ergo, quo animo eſſe debeas in eos, qui

illud. (*Auctoritas Tabularum per Negotiationem*.) Nihil hìc obſcurum, nihil ambiguum, nihil verborum caligine obvolutum; patent omnia. Lucem hanc non obſcurabit populus infidelis, aut robur illud Dei ipſius auctoritate confirmatum infringet. Neque enim hic recito Decretum humana voce prolatum, ſed ſacratiſſimo ipſius Dei oraculo ſancitum: non legem levi facilique calamo exaratam, ſed omnipotentis Dei digito altiſſimis characteribus impreſſam: non regulam morum, quæ varietati temporum ac mutabilitati obnoxia ſit, ſed quam mortalium animis natura ipſa, aut potiùs naturæ auctor Deus, perennibus nobis inſcripſit.

(*Per Frequentationem Conſequentium*.) Quod ſi hanc divinæ legis infractionem ſiveris impunitam, quid erit deinceps; amabo, tam ſanctum, quod humana perverſitas non violet? quò non prorumpet populi infidelis audacia? quem flagitiis & impietati ſuæ modum eſſe patietur? Credis, ullam fore populi hujus in ſervandis legibus cæteris reverentiam, qui nullam legis omnium ſanctiſſimæ habuit rationem? putas futurum, tibi ut pareant, ſi quid imperabis, quos contumaces ac rebelles Deus ipſe expertus eſt? hos tu frænabis ac circumduces ad arbitrium, qui impoſitum ſibi à præpotenti Numine jugum excuſſere?

Vide ergo, quid ſtatuas, vir ſapientiſſime, aut quid conſilii capiendum putes. At cogitas alterum è duobus ſupereſſe tibi, quod eligas; aut enim rebellis detrectantiſque imperium populi curam atque ſolicitudinem abjice; aut reprime furentem, & invitum ac reluctantem ad obſequium revoca; aut inuſtam divinæ legi labem atque contumeliam meritis, ut par eſt, pœnis ulciſcere; aut ſacras pedibus Tabulas, quibus vis omnis atque auctoritas adempta eſt, proculca.

Quamquam næ inconſultus ego, qui dubitare videar, num parere Deo malis, quàm rebelli populo favere impenſiùs. Sequere ergo tam laudabilem impetum, ductor ſapientiſſime; exerce in perfidos dignam ſcelere ſeveritatem, & emendata per te gens tota diſcat divinas leges revereri.

ALIA EXERCITATIO.

Oratio ad Moyſem pro populo rebelli.

Locus à Tabulis infirmatus.

SYNOPSIS.

Exord. JUbebit Orator Moyſem meminiſſe, evectum ipſum fuiſſe ad tantam dignitatem, non tam ut populi judex aut vindex, quàm ut patronus ac pater eſſet.

Propoſitio. Admonebit ipſum, ut priſtinæ humanitatis memor populum benigniùs tractet, & pro eo deprecator apud Deum accedat.

Confirmatio. Legem allatam interpretabitur; dicetque, prohibitum non eſſe, ne quid fieret ſcuptile, ſed tantùm, ne adoretur illud: & ſcelus populi in levitatem ipſius magis, quàm in malitiam cadere profitebitur.

Deinde per frequentationem Conſequentium oſtendet conſecutura mala, ſi populum duriùs plectat. Vertetur hæc pœna in decus divinæ Majeſtatis, quæ ſervare ſuos vel non potuerit, vel noluerit.

Concluſio. Moyſen admonebit, non eſſe periculum in divinis legibus quemadmodum in humanis; quæ, ſi violentur, excidet legiſlator auctoritate ſua. Denique hortabitur, ut utatur in populum ea benignitate, quam ipſe in Deo expertus eſt.

ORATIO.

Nam quis ille eſt, Vir ſapientiſſime, qui te in populum tuum incendit, & triſtiſſimam ipſi perniciem meditatur? An oblitus eſt, qualem hic perſonam apud nos geras, aut cujus gratia ſupremus rerum omnium arbiter ac moderator Deus ad eum, quo defungeris, honoris apicem te evexerit? Nempe ſeverus judex & infenſus ultor ad repetendam pœnam te accingas, qui ſtudioſi patroni & patris amantiſſimi partes tueris ac ſuſtines? Ah! potiùs priſtinæ clementiæ memineris; te infe-

infelicis populi tangat calamitas, & quo deplorato magis rerum ſtatu verſatur; & ab irati Numinis inclementia gravius quiddam metuendum habet, tantò acriùs inſiſte, ab ejuſdem cervicibus funeſtiſſimam cladem vehemens deprecator avertas.

Neque verò te ſceleris ipſius gravitas; quam vehementiùs certè, quàm par erat, extulit accuſator, ab impetranda venia dehortetur. Peccavit quidem infelix populus (nam quid flagitium aut negare, aut diſſimulare videar?) peccavit, inquam; at peccatum illud tamen non eſt ejuſmodi, ut omnem indulgentiæ locum ſuſtulerit. (*Interpretatio Legis.*) Nihil ego detractum velim legis illius auctoritati, quam recitavit modò ſtudioſus accuſator; ſcio, quanta debeatur ipſi reverentia, & quàm graves mereatur pœnas experiri; qui ſculptile quidpiam adorandum duxerit. Verùm quam intulit ille populo noſtro labem, ut violatam ab ipſo legem illam arbitretur, nec probabit umquam, nec feciſſe fucum etiam videbitur. Putas nimirum, hanc fuiſſe mentem populi, ut, quod manibus ipſe ſuis conflaverat, in eò divinum ineſſe quiddam exiſtimaret? aut quod non expers modò Numinis, ſed ratione ipſa ſenſuque crederet deſtitutum; huic, tamquam Deo, cultum ac religionem adhibendam eſſe cenſeret? Mihi crede, quantumvis nocens videri poſſit tuus ille populus, non cadit in eum pravitas tanta, ut ſceleris hujus reus audiat. Illum non tam cordis malitia, quàm animi levitas & inconſtantia ab officio ſuò miſerum in modum abduxit. Tu noſti indolem gentis illius; quam regis tot abhinc annos ac moderaris; expertus es non ſemel voluntatis imbecillæ mutabilitatem, at nulla vel pravitatis vel impietatis veſtigia deprehendiſti.

Si tamen culpam illam; quam admiſit imprudens; extremo caſtigandam ſupplicio æſtimandi: ſi delere populum illum paras, cujus tutorem te ac defenſorem, vel ipſo capitis tui periculo, toties profeſſus es; vide, amabo, qualem Deum in ipſam calumniæ labem acceſſurus ſis. (*Legis incommoda à Conſequentibus.*) Non potes Iſraeliticum ſanguinem fundere, niſi cædis auctorem Deum facias, & odioſam ipſi crudelitatis famam imputes. Nam quid dicent Ægyptii; quid barbaræ na-

tiones loquentur, cùm deletos ad internecionem Iſraelitas audient? Crudelem nempe Deum noſtrum, barbarum, humani ſanguinis ſitientem, qui populum in ſolitudinem, ut interficeret commodiùs, malas per artes ex Ægypto deduxerit, mentientur. Ne patere tantum inuri religioni noſtræ probrum: Utinam, utinam in Ægypto remanſiſſet ille pópulus! Satius fuiſſet ipſum inter graviſſimas duriſſimæ ſervitutis moleſtias vitam agere miſerabilem, quàm eùmdem, poſt exantlatos fruſtrà tot labores, indigna morte abſumi.

At enim jacebunt divinæ leges in contemptu, niſi, qui illas violarunt, ſeverè puniantur. Ipſe legis auctor Deus illudetur, niſi ſumptum de nocentibus ſupplicium auctoritatem ejus tulerit. Scilicet; credis ergo rem eſſe nobis cum eo Numine, cujus auctoritas ex hominum ſcelere detrimentum patiatur; cui dedecoris aliquid accedat, ſi populos minùs obſequentes ſibi ſenſerit? Putas egere ipſum hominum judiciis, ut illatam ſibi contumeliam vindicet? aut non poſſe eum, cùm volet, caſtigare per ſe, quos plectendos eſſe cenſuerit? Noli ergo prævenire ſupremi Judicis ſeveritatem; & quem fortè converſus ad meliorem frugem populus placatum jam habet, rurſus ad vindictam provocare. Utere potiùs tua apud ipſum Deum gratia, ut, ſi quid offenſionis mitigandum ſupereſt, id tu pro tua in commiſſum tibi populum charitate perficias; & quam toties expertus es ſupremi Numinis in te benignitatem, eamdem viciſſim in tuos æmulari non dubites.

ARTICULUS V.

Locus à Tormentis ſeu Quæſtione.

Quid eſt Quæſtio?

R. Eſt cruciatus, quo reus ad confeſſionem ſceleris adigitur.

Quomodo confirmandus eſt hic Locus?

R. Primò. Dicet Orator antiquiſſimam illam eſſe veritatis eliciendæ rationem, & à ſapientiſſimis majoribus uſurpatam.

Secundò. Vix aliam eſſe in tanta noſtrorum temporum

porum diſſimulatione veritatis extorquendæ viam. Tertiò. Fieri poterit argumentum à Minori ad Majus. Si metus Quæſtionis ſæpè veritatem exprimit, quantò magis Quæſtio?

Tullius de Quæſtione ita loquitur in Topicis numero 74. *Facit neceſſitas fidem, quæ cùm à corporibus, tum ab animis naſcitur. Nam & verberibus, tormentis, igni fatigati quæ dicunt, ea videtur veritas ipſa dicere. Et quæ à perturbatione animi ſunt dolore, cupiditate, iracundia, metu, quia neceſſitatis vim habent, afferunt auctoritatem & fidem.*

Quomodo infirmandus eſt hic Locus?

R. Primò. Si timori & dolori tribuatur extorta confeſſio, non veritati.

Ita Cicero pro Sylla numero 78 *Quæſtiones nobis ſervorum ac tormenta accuſator minitatur; in quibus quamquam nihil periculi ſuſpicamur; tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujuſque tum animi tum corporis, regit quæſitor, flectit libido, corrumpit ſpes, infirmat metus; ut in tot rerum anguſtiis nihil veritati loci relinquatur. Vita P. Syllæ torqueatur, ex ea quæratur, num qua occultetur libido; num qua audacia. Nihil erroris erit in cauſa, nec obſcuritatis, ſi à vobis, Judices, vitæ perpetuæ vox, ea, quæ graviſſima debet eſſe, audietur.*

Auctor verò librorum ad Herennium lib. 2. nu. 10. *Qui in equuleo eſt poſitus, ſcire aut ſuſpicari facilè poteſt, quid audire quæſitor velit, quod cùm dixerit, intelligat ſibi doloris finem futurum.*

Secundò. Obſervandæ ſunt leges à Tullio præſcriptæ lib. Partitionum numero 50. *Sæpè etiam Quæſtionibus reſiſtendum eſt, quòd & dolorem fugientes multi in dolorè ementiti perſæpè ſunt, morique maluerunt falſum fatendo, quàm inficiando dolere. Multi etiam ſuam vitam neglexerunt, ut eos, qui his chariores, quàm ſibi eſſent, liberarent. Alii autem aut natura corporis, aut conſuetudine dolendi, aut metu ſupplicii, aut mortis vim tormentorum pertulerunt. Alii ementiti ſunt in eos quos oderant. Atque hæc exemplo confirmanda ſunt.*

Tertiò. Quærendæ ſunt ab adjunctis rationes, quæ ſint rei, de qua agitur, propriæ, ex quibus inanitas Quæſtionis arguatur. Et hic maximè inſiſtendum. Quis con-

contra reum depoſuit. Contra virum clariſſimum homo nullius fidei, vel iratus, vel inimicus, vel deſpicatiſſimus, vel à natura timidus & ignavus.

Quartò, Opponenda erunt teſtimonia clariſſimorum virorum pro reo contra teſtimonium per vim expreſſum ab homine nullius auctoritatis.

Ita Cicero vim Quæſtionis infirmat pro Milone numero 59, quòd Appius & apud ſe ſervos habuiſſet, & ab Accuſatore producerentur, & ipſemet Quæſtionem urgeret de ſervis, qui ejus gratia facilè mentiri poſſent.

Sed quæſtiones urgent Milonem, quæ ſunt habitæ nunc in atrio libertatis. Quibuſnam de ſervis rogas? de P. Clodii. Quis eos poſtulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Unde? ab Appio? Dii boni! quid poteſt agi ſeverius? De ſervis nulla quæſtio eſt in dominum, niſi de inceſtu, ut fuit in Clodium, Proximè ad Deos acceſſit Clodius, propiùs quam tum, cùm ad ipſos penetrarat. Cujus de morte, tamquam de ceremoniis violatis, quæritur: Sed tamen Majores noſtri in dominum de ſervo quæri noluerunt, non quia non poſſet verum inveniri; ſed quia videbant indignum eſſe, & domini morte ipſa triſtius. In reum de ſervis accuſatoris cùm quæritur, verum inveniri poteſt? Age verò; quæ erat & qualis Quæſtio? heus ubi Ruſcio? ubi Caſca? Clodius inſidias fecit. Miloni? fecit. Certa crux. Nullas fecit, Sperata libertas. Quid hac Quæſtione certius? Subitò abrepti ſunt in quæſtionem, tamen ſeparantur à cæteris, & in arcas conjiciuntur; ne quis cum iis colloqui poſſit. Hi centum dies penes accuſatorem cùm fuiſſent, ab eo ipſo accuſatore producti ſunt. Quid hac Quæſtione dici poteſt integrius? quid incorruptius?

Lege & numerum 57. ejuſdem Orationis.

EXER-

EXERCITATIO.

Accuſatur Maria Scotorum Regina apud Senatum Londinenſem, quod in Eliſabetham conjurarit.

Locus à Tormentis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Accuſator, antiquam illam eſſe & à ſapientiſſimis majoribus uſurpatam conſuetudinem, ut per tormenta veritas eliceretur. Et rationem afferet; quia in tanta temporum noſtrorum diſſimulatione vix alia videtur eſſe via veritatis inveniendæ.

Propoſitio, Dicet, ſi umquam valuit teſtimonium per vim extortum, valere debet in cauſa Mariæ.

Confirmatio petetur à variis Adjunctis adhibitæ Quæſtionis in cauſa Mariæ. 1. Quia non unus, ſed multi Mariam accuſarunt in tormentis, Non eſt autem credibile tam multos deceptores fuiſſe vel deceptos. Si Maria eſſet innocens, inventus ſaltem aliquis qui &c. 2. Quia non hoſtes, non ignoti, quibus parum fidendum eſt; ſed amici, ſed domeſtici accuſant, nulla propoſita mercede vel ſpe vitæ. 3. Quia vi Quæſtionis extortæ ſunt ſcriptæ à Maria literæ.

Concluſio. Quis ergo Mariam innocentem putet, quæ teſtimoniis hujuſcemodi convincatur?

ORATIO.

Non eſt novus ille mos, ſed vetus jampridem conſuetudo, quam non invenimus ipſi, ſed à ſapientiſſimis majoribus traditam accepimus, Ampliſſimi Senatores, ut à quibus latentem penitùs abſtruſamque veritatem elicere oporteret, iis variis Quæſtionibus ac tormentis adhiberentur.

Jamverò in hac tanta, quanta laboramus hodie diſſimulatione temporum, non potior modò compendioſiorque videri debet iſthæc veritatis indagandæ via,

ſed hanc unam ſupereſſe ad extricandas mendaciorum fallacias rationem cogimur magno omnium dolore profiteri.

(*Commendatio Teſtium in Quæſtione confitentium.*) Quòd ſi qua valuit umquam in cauſa extortum vi Quæſtionis veritatis teſtimonium, quantum habere pondus debet in probata jam tot nominibus Mariæ conjuratione? Nam qui ſunt illi, amabo vos, qui Mariam accuſant, & læſæ in Eliſabetha majeſtatis ream criminantur? Accuſant illam, qui? non unus aliquis aut pauci tantùm, ſed numero plurimi, ſed omnes quicumque cruciatibus appliciti, quod negarant hactenus, per fas ac nefas, idipſum modò coacti ſunt confiteri. Nos interim arbitrabimur tam multos vel deceptores fuiſſe, vel deceptos? Non inventus ſaltem fuiſſet aliquis, qui ſtetiſſet pro Maria vel inter ſuppliciorum acerbitates invictus, hanc ſi vacare culpa ac ſcelere revera crediſiſſet. Et cùm à tuendo pertinaciter mendacio nullis tormentorum doloribus revocari complures poſſint, nemo in hac cauſa conſtans veritatis aſſertor ipſo capitis periculo extitiſſet? Accuſant Mariam, qui? non hoſtes, quorum teſtimonium ſuſpectum meritò ac mala plenum fide habendum eſſet; ſed amici ac familiares, quos ſancta amicitiæ jura, ſi ſalva veritate licuiſset, in defendenda Maria fortes ac generoſos præſtitiſsent. Accuſant Mariam, qui? non ignoti homines, qui per incertos rumores de Mariæ criminibus audierint; ſed domeſtici, qui res ipſas ſuis uſurparunt oculis, & ſceleris ipſius magna pars extiterunt. Accuſant Mariam, qui? non corrupti beneficio, non propoſita irrogandæ veniæ aut evitandæ mortis expectatione adducti; ſed rebellionis participes, & ferali capitis ſententia jam mulctati. Denique accuſant Mariam, qui? homines, quorum è ſcriniis exaratas ipſa Mariæ manu litteras extorſimus, quæ ſcelus ipſum ſine dubitatione ulla, ſine erroris ullius metu teſtantur?

Quis igitur erit deinceps tam obſtinatus Mariæ fautor, ut, quam tam aperta, tam multa teſtimonia ream læſæ Majeſtatis revincunt, eam nihilominus aut innocentem, aut nulla puniendam pœna arbitretur?

Alia Exercitatio.

Defenditur Maria Scotorum Regina apud eumdem Senatum Londinenſem.

Locus à Tormentis infirmatus.

Synopsis.

Exord. DIcet Defenſor Mariæ, neſcire eos, qui tantum ponunt in teſtimonio per vim Quæſtionis elicito, quanta ſit vis doloris ad extorquendum quidlibet: hinc accidiſſe plerumque, ut multi dolorem fugientes in tormentis mentiti ſint, maluerintque mori falſum teſtando, quàm inficiando dolere.

Confirmatio petetur à confutatione ſingulorum capitum, quæ contra Mariam allata ſunt. 1. Multos quidem tuliſſe teſtimonium, at ſervos omnes, quibus veteres nullam fidem contra dominos habuerunt; quia ſi hoc liceret, ſervi metum dominis incuterent. 2. Nihil eſſe facilius, quàm homines venales corrumpere propoſita immunitate à dolore, vel promiſſa etiam vita. Sed hæc ſunt promiſſa ſervis. 3. Mariæ vitam innocentem ac pacatam refragari ejuſmodi teſtimoniis. Quod ſpectat ad literas, dicet illas ſpurias eſſe, & exaratas à librario Mariæ.

Concludet excitando Judicum commiſerationem, propoſita Mariæ calamitate per annos 20. captivæ & tumulo proximæ.

Oratio.

Neſciunt illi profectò corporis humani imbecillitatem, aut inſuperabilem certè doloris acutiſſimi vim ignorare videntur, qui in teſtimoniis per Quæſtionis acerbitatem elicitis tantoperè ponendum putant, ut quæcumque mediis in cruciatibus miſeri homines effutierint, iis tamquam totidem oraculis habendam eſſe fidem arbitrentur. Tamen, quid eſt, amabo vos, Judices, perpetua quadam exemplorum ſerie ſpectatum magis atque confirmatum, quàm vel utrumque, vel alterutrum

ſic

ſic valuiſſe ſemper apud eos, qui torquerentur, ſic dolorem fugientes multi in tormentis ſæpè mentiti ſint, morique maluerint falſum teſtando, quàm inficiando dolere.

Quòd ſi umquam nullius eſſe ponderis ac momenti viſa ſunt expreſſa per tormentorum aſperitates adverſùs innocentiam teſtimonia; audeo dicere, Judices, hodiernæ cauſæ naturam eſſe hujuſmodi, ut extortæ in Mariam criminationes vim Quæſtionis omnem infringant atque debilitent.

Nam qui ſunt illi, quantumvis multi proferantur, qui ſuppliciorum vel metu vel dolore compulſi conflatæ in Eliſabetham conjurationis Mariam accuſarunt? Nullos hìc ego tot inter teſtes & accuſatores agnoſco, præter Mariæ ſervos ac domeſticos; quorum teſtimoniis quanta fides habenda ſit, unanimis populorum penè omnium conſenſus ſatis declarat. (*Confutatio Teſtimonii per Quæſtionem expreſſi.*) Noluerunt plerique vel audire tantùm, qui dominum accuſaturi deſcenderent; adeò non cruciandos illos eſſe exiſtimabant, ut injurioſum quid atque impium dominorum in perniciem extorquerent. Id porro quàm ſancitum prudenter, quàm ſapienter obſervatum, Judices! Nam cui tandem domino ſecurum eſſe liceat, aut quem vacare umquam metu poſſe cenſebitis, ſi ſervorum calumniis atque criminationibus locus patuerit? Quis deteriorem multò eorum, qui imperant, quàm eorum qui ſerviunt, conditionem non putet, ſi minitari dominis accuſationes ſervi audeant? ſi trahere eos in judicium quacumque tandem de cauſa confidant?

Et illud adjicite, Judices, ea meſſe ejuſmodi hominum naturam atque indolem, ut tentari mercede, corrumpi beneficio, perterreri minis, ſuperari mortis metu, obtinendæ ſalutis expectatione allici facilè poſſint. Atque illa ſunt, quæ cauſæ ſuæ firmamenta contra Mariæ innocentiam adhibuerunt homines malevoli, & inſtructæ in Reginam ſanctiſſimam calumniæ artifices. Hinc enim promiſſa, inde graves minas, hinc mercedem ampliſſimam, inde cruciatus acerbiſſimos, hinc ſpem impertiendæ vitæ, inde mortis metum compoſuere; ut, quos non alliceret ſpes præmiorum, eoſdem ſuppliciorum timor infringeret,

Va-

Valeant ergo, Judices, illa teſtimonia per cruciatus expreſſa; nullo habeantur in loco eorum accuſationes, quos ſic gubernat dolor, flectit libido, corrumpit ſpes, infirmat metus, nullus ut veritati locus relinquatur. Torqueatur Mariæ vita, & ex ea quæratur, num quod lateat facinus, num quæ inſidiæ occultentur, num qua in Eliſabetham conjuratio ſe prodat. Nihil erit erroris in cauſa, nec obſcuritatis, ſi à vobis vitæ integerrimæ perpetua vox, quæ graviſſima debet eſſe, audiatur. Tunc patebit vobis, quàm malignè literas illas à Maria ſcriptas accuſatores oſtentent, quas vel accuſatorum malitia ſuppoſuit, vel librarii perfidia exaravit.

Quid reſtat, Judices, niſi ut per veſtram fidem, per æquitatem veſtram, per infortunatæ Reginæ calamitatem etiam atque etiam vos orem atque obteſter, ne ſerpere ulteriùs maledicentium invidiam patiamini. Si quam culpæ partem infelix Maria admiſiſſet, an non illud, quodcumque eſt, videri potuit eluiſſe ſatis duriſſima viginti annorum captivitate? an non ſatiatus abundè eſt adverſariorum furor, qui tales vel ab experte ſceleris pœnas repetierint? Qui in illius vitam inquirunt, quam brevi luctus & dolor totque ærumnis afflicta valetudo eripiet? Sinite illam latebris immori; neque committite, ut exprobrari vobis aliquando poſſit, vos innocentis Reginæ ſanguine veſtras manus polluiſſe.

LIBER QUINTUS.

DE ARGUMENTATIONE.

Poſtquam egimus de Locis Oratoriis tam Inſitis, quàm Aſſumptis, ſeu de Locis cùm Intrinſecùs, tum Extrinſecùs petitis, ex quibus eruuntur argumenta ad faciendam fidem idonea; reſtat, ut, quo pacto tractari argumenta illa atque ornari poſſint, doceamus.

Qua

Quæres igitur : Quomodo tractantur & ornantur argumenta?

R. Per Argumentationem.

Quid eſt Argumentatio?

R. Eſt diſpoſitio quædam propoſitionum ac ſententiarum, ex quibus legitima concluſio elicitur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Argumentatione in genere.

Quotuplex eſt Argumentatio?

R. Alia Philoſophorum, alia Oratorum eſt propria.

Quotuplex eſt Argumentatio Philoſophica?

R. Duplex. Alia perfecta, quàm illi *Syllogiſmum* vocant; alia imperfecta, quam appellant, *Enthymema*.

Quid eſt Syllogiſmus?

R. Eſt Argumentatio conſtans tribus propoſitionibus, quarum prima dicitur à Philoſophis *Major*, ſecunda *Minor*, tertia *Conſequentia*; quæ ita diſponuntur inter ſe, ut conceſſis duabus prioribus, tertia neceſſariò admitti debeat: v. g. omnis virtus eſt laude digna; ſed Temperantia eſt virtus; igitur Temperantia eſt laude digna.

Quid eſt Enthymema?

R. Eſt Argumentatio conſtans duabus propoſitionibus, quarum alteram *Antecedens*, alteram *Conſequens* nuncupant: v. g. Omne vitium turpe eſt; ergo Ebrietas eſt turpis.

Quare iſthæc Argumentatio vocatur imperfecta?

R. Quia in ea ſubauditur una è tribus propoſitionibus, ex quibus Syllogiſmus componitur; unde licet ſemper negare concluſionem, donec ad perfectam revocetur: v. g. Omne vitium eſt turpe; ſed Ebrietas eſt vitium; igitur Ebrietas eſt turpis.

In quo differunt Argumentationes Rhetorum à Philoſophicis?

R. 1. Quia Rhetorum Argumentationes non continent ſemper rationes veras, ſed interdum, aut etiam ſæpè veriſimiles tantùm. Philoſophicæ verò nihil habere debeant niſi verum.

R. 2.

R. 2. Quia Philoſophus habet Argumentationes nudas ac ſimplices, quas certo ſemper propoſitionum ordine & ſine artificio exquiſitò proponit; Rhetor è contrario ſuam in collocandis, amplificandis ornandiſque propoſitionibus ita ponit induſtriam, ut tamen artem diſſimulet. Cujus rei ratio ex eo repetenda, quòd Philoſophus probare tantùm, Rhetor & probare, & probando placere etiam intendat. Hinc fortè manavit tritum illud Zenonis Stoici dictum, qui Philoſophiam adſtrictæ manui & in pugnum collectæ, Rhetoricam verò eidem expanſæ & explicitæ comparabat.

Quomodo utriuſque diſcrimen in exemplo revinceres?

R. Sit illud demonſtrandum Judicibus, Æmilium fuiſſe à Lepido propinquo ſuo interfectum, ut hæreditatem ejus occuparet. Si nulli ſint teſtes illius parricidii, ſed meræ tantùm conjecturæ, ita rem aggredietur Philoſophus: Ille credendus eſt occidiſſe propinquum ſuum divitem, qui pauper erat, & hominis divitis hæres futurus; atqui talis erat Lepidus; ergo Lepidus credendus eſt occidiſſe propinquum ſuum.

Quomodo Rhetor eamdem propoſitionem probabit?

R. Hoc pacto. Inhiabat Lepidus, *inquies*, ampliſſimæ hæreditati, homo alioqui vita profligatiſſima. Accedebat ad ſingularem nequitiam ſcelerum omnium inventrix egeſtas; urgebatur à creditoribus, jamque oſtentabantur miſero carcer ac compedes. Quò ſe verteret demum tanto in diſcrimine? quid expectandum ab homine ſic comparato, niſi ut carcerem & alia omnia pericula redimeret facinore ſibi facili? Quamquam; quid immoror in convincendo auctore ſceleris? non alia bene multa ſatis probant, quid in hac occaſione potuerit? &c. Utra porro Argumentatio alteri præferenda, ſentient, qui intelligunt.

ARTICULUS II.

De Argumentatione Rhetorica.

Quid eſt *Argumentatio Rhetorica?*

R. Eſt apta & exquiſito cum artificio facta propoſitionum, ex quibus argumentum conſtat, diſpoſitio, unde

unde legitima concluſio elicitur, & amplificata ornataque effloreſcit oratio.

Quotuplex eſt Argumentatio Rhetorica?

R. Multiplex: quas inter hæ vulgò quatuor recenſentur. Ratiocinatio, Sorites, Enthymema, Dilemma.

Quid eſt Ratiocinatio?

R. Eſt Argumentatio omnium perfectiſſima, per quam tractatur & amplificatur Argumentatio Philoſophica, & quæ tunc adhibetur, cùm majori amplificatione indiget Oratio.

Quot in partes diſtribuitur Ratiocinatio?

R. In quinque partes, quas Tullius lib. 1. de Inventione numero 67. ita recenſet: *Quinque ſunt igitur*, inquit, *partes ejus Argumentationis, quæ per Ratiocinationem tractatur. Propoſitio, per quam breviter locus is exponitur, ex quo vis omnis oportet emanet Ratiocinationis. Propoſitionis Approbatio, per quam id, quod breviter expoſitum eſt, rationibus affirmatum, probabilius & apertius fit. Aſſumptio, per quam id, quod ex Propoſitione ad oſtendendum pertinet, aſſumitur. Aſſumptionis Probatio, per quam id, quod aſſumptum eſt, rationibus probatur. Complexio, per quam id, quod conficitur ex omni argumentatione, breviter exponitur.*

Hæc porro, quæ de Ratiocinatione retulimus ex Tullio, ut clariora fiant, & ipſum Ratiocinationis artificium apertiùs pateat, rem in exemplo ſtatuemus, quo juvari deinde exercitatio poſſit.

ARTICULUS III.

De Artificio tractandæ Ratiocinationis Oratoriæ.

Quodnam eſt artificium tractandi Ratiocinationis Oratoriæ?

R. 1. Debet Orator attendere, quid ſibi probandum incumbat. 2. Rationes quærere ad id probandum idoneas. 3. Rationes illas revocare ad Argumentum Philoſophicum. 4. Argumentum tractare Oratorio modo.

Quiſnam ille eſt modus Oratorius?

R. Ut duabus prioribus Propoſitionibus Argumenti Phi-

Philoſophici, *Majori* nimirum ac *Minori*, quas vocant, ſua probatio adjungatur; quæ duæ partes tribus argumenti Philoſophici partibus additæ Ratiocinationem Oratoriam efficient Quinquepartitam. Prima pars vocatur Propoſitio. Secunda, Probatio Propoſitionis. Tertia, Aſſumptio. Quarta, Probatio Aſſumptionis. Quinta, Complexio. Unde patet, Ratiocinationem nihil aliud eſſe, quàm Syllogiſmum probatum & dilatatum, cui deinde amplificatio & ornatus accedit.

Sit itaque illa ſententia per Ratiocinationem Rhetoricam pertractanda: *Vitæ puritas imprimis colenda eſt, omnique ſtudio retinenda.* Quærenda erit primùm ratio, quæ perſuadere illud poſſit, ex Locis Oratoriis, v. gr. hæc afferri poteſt ex Loco communi, quem appellavimus *ab Effectis*, quia vitæ puritas arctiſſimam cum Deo conciliat amicitiam. Unde eruetur hæc Argumentatio more Philoſophico. Dolendum illud eſt omnique ſtudio retinendum, quod arctiſſimum eſt cum Deo amicitiæ vinculum; ſed vitæ puritas arctiſſimum eſt cum Deo amicitiæ vinculum; igitur ea eſt magnoperè colenda, & omni ſtudio retinenda.

Deinde Argumentationem illam ita poterit Orator dilatare, & in quinque Ratiocinationis partes ſic diſtribuere. 1. Ut Propoſitio ſit hæc, *Divina amicitia omni ſtudio colenda ac retinenda.* 2. Ut Propoſitioni ſubjiciatur iſta ratio, quæ ejus Probatio ſit; *Quia à Deo omnia bonorum genera derivantur.* 3. Ut ſequatur hæc Aſſumptio; *At vitæ puritas divinæ amicitiæ vinculum eſt.* 4. Ut afferatur Probatio Aſſumptionis, iſta nimirum; *Quia ſimilitudo amicitiam parit, cùmque Deus ſit ipſa puritas, non poteſt eos non diligere, qui hac virtute præſtant.* Denique ut ſequatur Complexio, *Colendam eſſe vitæ puritatem.*

Tum ſingulas illas Quinquepartitæ Ratiocinationis partes ita poteris amplificare & ornare, & oratiunculam conficere.

PRO-

PROPOSITIO.

Divina amicitia omni ſtudio colenda ac retinenda.

Si communis amicitiæ ratio illud in hominum animis pondus ac momentum habet, ut nihil huic præponendum mortales exiſtiment: quis erit tam parùm æquus rerum æſtimator, qui ſibi longè potiori jure ardentiorique ſtudio, quæ Deum inter & hominem intercedit, amicitiam colendam non reputet atque retinendam?

Probatio Propositionis.

Quia à Deo omnia bonorum genera derivantur.

Etenim cùm utilitatis rationibus maximè ducantur homines, quid eſt in humana vita boni, quod, ut inde acceptum, ita etiam huc referri non debeat? Si enim vitam dices? & ipſe Deus hanc mortalibus omnibus impertiit. Si honores? ipſe gloriæ omnis juſtiſſimus eſt & æſtimator & diſpenſator. Si voluptates? futiles ſunt & noxiæ, quæcumque ab eo non dimanant. Si divitias? & in eo tantæ ſunt, ut cumulatiſſimè hominis quantumvis avidi cupiditatem explere poſſint.

ASSUMPTIO.

At vitæ puritas divinæ amicitiæ vinculum eſt.

Atque inde arbitror ſatis intelligitis, quæ ſit divinæ vis amicitiæ, quam qui negligat, næ ille non impius modò, ſed etiam ſtupidus & amens haberi poſſit. Quod ſi ita eſt, qua tandem ope, & cujus rei beneficio bonum illud infinitum conſequemur? an ſuperbia fortaſſe & cæca mentis temeritate? vaniſſimè. An vita molli & deliciis luxuque diffluente? ſtultiſſimè id quidem. An divitiarum jactantia? nequaquam. Quid eſt igitur? qua tandem arte potiſſimùm divinam illam amicitiam nobis conciliare poſſumus? Vitæ puritas & morum in-

no-

nocentia hujus eſt felicitatis conciliatrix, hujus conjunctionis vinculum & amicitiæ nexus. Atque utinam cæci mortales intelligerent, quantum in ea virtute momentum ſit ad veram germanamque felicitatem! utinam omnia ſtudia vireſque eò conferent, ut eam in ſe morum integritatem efformarent! Fugerent profectò molles voluptatum illecebras, & quantò cupidiùs laxioris ſolutioriſque vitæ formam conſectantur, tantò morum innocentiam ardentiùs concupiſcerent.

Probatio Assumptionis.

Quia ſimilitudo amicitiam parit.

Neque enim fieri ullo modo poteſt, quin infinito quodam amore Deus optimus maximus proſequatur eum, quem ſui ſimillimum viderit. Et verò quæ major cum divina natura fingi ſimilitudo poteſt, quàm ſi quis ipſius ſanctitatem morum innocentia æmuletur; & quantum mortali fas eſt, in ſe quaſi repræſentet? Etenim divina mens incorrupta eſt, & ab omni terrenæ concretionis rerumque corporearum contagione atque affinitate remotiſsima: uti etiam ab omnibus corporeæ voluptatis ſordibus vitæ puritas abſtrahit. Divina mens immortalis eſt; ut & ſua eſt morum innocentiæ vitæque integritati immortalitas.

COMPLEXIO.

Colendam eſſe vitæ puritatem.

Quis ergo jam de ſalute ſua ſit parum adeò ſollicitus & inimicus puritatis ſanctitatiſque, ut hanc non ſummo quodam amore ſtudioque proſequatur, quam noverit eſse vinculum, quo humana natura divinæ conciliari poſsit? ſine qua omnis virtutis ſplendor extinguatur neceſse eſt & intereat? quæ mundiſsimum eſt ſpeculum, cujus beneficio divinæ in ſe naturæ ſimilitudinem efformet? quæ brevis eſt & compendioſa via, qua ad intimam cum divino numine conjunctionem homo pervenire poſsit?

ARTICULUS IV.

Exempla Ratiocinationis è Cicerone.

Quoniam Ciceronem ſecuti ſumus hactenus viæ ducem, non eſt integrum, vel cùm metas propè contigiſſe nobis videmur, ab eodem declinare. Videamus ergo, quomodo Ratiocinationem illam perfectam, de qua egimus, ipſe pertractet.

Exempla dabit Oratio pro Lege Manilia numero 47. ubi probat, committendum eſſe Pompejo Exercitus Romani imperium propter Imperatoris ipſius felicitatem. Hoc ergo argumentum habebat in Ratiocinationem oratoriam dilatandum. In deligendo Imperatore non bellicarum tantùm virtutum, ſed felicitatis ipſius etiam ratio habenda eſt; ſed Pompejus bellicas virtutes cum felicitate conſociat: igitur Pompejus eſt Imperator deligendus. Rem ita conficit Ratiocinatione quinquepartita ſeu perfecta.

PROPOSITIO.

In deligendo Imperatore non tantùm virtutis bellicæ, ſed etiam felicitatis habenda ratio eſt.

Ego ſic exiſtimo, Maximo, Marcello, Scipione, Mario & cæteris magnis Imperatoribus non ſolùm propter virtutem, ſed etiam propter fortunam ſæpiùs imperia mandata atque exercitus fuiſſe commiſſos.

PROBATIO PROPOSITIONIS.

Quia ſummis viris ad magnas res benè agendas divinitus adjuncta eſt fortuna.

Fuit enim profectò quibuſdam ſummi viris quædam ad amplitudinem & gloriam, & ad res magnas bene gerendas divinitus adjuncta fortuna.

AS-

A S S U M P T I O.

Pompejus fuit ſemper felix.

De hujus autem hominis felicitate, qua de nunc agimus; hac utar moderatione dicendi, non ut in illius poteſtate fortunam poſitam eſſe dicam, ſed ut præterita meminiſſe, reliqua ſperare videamur; ne aut invifa diis immortalibus oratio noſtra, aut ingrata eſſe videatur.

Probatio Assumptionis.
n. 48.

Magnas res domi militiæque, terra marique feliciter geſſit.

Itaque non ſum prædicaturus, Quirites, quantas res ille domi militiaque, terra marique, quantaque felicitate geſſerit: ut ejus ſemper voluntatibus non modò cives aſſenſerint, ſocii obtemperarint, hoſtes obedierint, ſed etiam venti tempeſtateſque obſecundarint. Hæc breviſſimè dicam; neminem umquam tam impudentem fuiſſe, qui à diis immortalibus tot & tantas res tacitus auderet optare, quot & quantas dii immortales ad Cn. Pompejum detulerunt: quod ut illi proprium ſit ac perpetuum, Quirites, cùm communis ſalutis atque imperii, tum hominis ipſius cauſa, ſicut facitis, velle & optare debetis.

C O M P L E X I O.

Igitur Pompejus diligendus eſt Imperator.

Quare cùm bellum ita neceſſarium ſit, ut negligi non poſſit, ita magnum, ut accuratiſſimè ſit adminiſtrandum; & cùm ei Imperatorem præficere poſſitis, in quo ſit eximia belli ſcientia, ſingularis virtus, clariſſima auctoritas, egregia fortuna; dubitabitis, Quirites, quin hoc tantum boni, quod à Diis immortalibus oblatum & datum eſt, in Remp. conſervandam atque amplificandam conferatis?

Similiter in Milionana hoc inſtituit argumentum, quod

 Ra-

Ratiocinatione perfecta dilatat atque exornat, Licet occidere inſidiatorem: Clodius fuit inſidiator; ergo licuit Clodium occidere.

Nam Propoſitionem, Licet occidere inſidiatorem, primùm exponit, eamdemque probat multis exemplis à n. 7. ad 23.

Deinde dilabitur ad Aſsumptionem, nempe, Clodius fuit inſidiator, cujus probationem affert in tota cædis narratione, quam ita comparat, atque inſtruit, ut ex ſingulis rerum adjunctis appareat, Clodium fuiſse inſidiatorem, à n. 24. ad n. 32.

Sequitur Complexio, qua concludit, jure Clodium occiſum fuiſse.

Exercitationem geminam more noſtro adjungemus, quæ exactam ad traditas ſuprà leges Ratiocinationem perfectam referent.

EXERCITATIO.

Lucilius Cæcilius Metellus Pontifex Maximus, dum Veſtæ Templo deflagrante, Palladium Trojæ quondam advectum mediis è flammis eripit, oculos amiſit. Agitur in illum contenditurque auferendam illi Pontificiam dignitatem.

Oratoria Ratiocinatio perfecta.

SYNOPSIS.

Quærenda 1. ratio eſt, quæ perſuadere illud poſsit ex Locis Oratoriis. Ducetur illa à Conſequentibus, quia non poteſt ampliùs eo munere defungi. Unde eruetur hæc argumentatio Dialectico more. Non debet ille tolerari in munere præſertim ſacro, qui non poteſt omnino eo defungi: ſed Metellus non poteſt uno defungi: ergo non debet in eo retineri.

Deinde hæc argumentatio in quinque partes diſtribuetur Oratorio modo. Quarum erit prima pars Propoſitio, nempe, Non debet ille tolerari in eo munere, quo defungi non poteſt. Quam ſententiam dilatabit in Perio-

ſiodum, dicetque, Reip. munera non eſſe vana & inania nomina, ſed complecti illa multa officia, ad quæ adſpirare non debet, qui illis defungi non poſſit.

Secunda pars erit Probatio Propoſitionis. Quia non decet dignitatem geri ab eo, qui illam adminiſtrare non valeat. Amplificabit hoc per varias Interrogationes & Antitheſes. Illud eſt enim nomine, non re defungi; Magiſtratus frui emolumentis & honore, quæ officio nullo promereri poſſis.

Tertia pars. Aſſumptio. Sed Metellus non poteſt defungi munere Pontificio; id tractabitur per Apoſtrophen ad Metellum, vel per Communicationem cum auditoribus. Poterit præire Prolepſis, qua lugebit funeſtum & Metelli & Reip. fatum, quòd vir tantus inutilis Reip. factus fuerit.

Quarta Pars. Probatio Aſſumptionis, quæ gemina erit: prima fiet per Enumerationem, recenſendo ea omnia officia, quæ Pontificia dignitas complectitur, ut ſunt Auſpicia, Haruſpicia, Tripudium, Victimarum inſpectio quæ homo cæcus præſtare non poteſt. Secunda, quia requiretur quotidie voluntas Deorum à Pontifice, qua in re ſatisfacere interrogantium votis non poterit; hinc Deorum indignatio.

Quinta pars Complexio. Non eſſe retinendum Metellum: tractabit illam, hortando Judices, ut aliis muneribus compenſent jacturam, quam Metellus ſui muneris patietur.

O R A T I O.

(Propoſitio. *Non debet ille retineri in ea dignitate, quâ fungi non poteſt.*) Non eſt vanum & inane nomen aut honorifica tantùm appellatio Pontificis Maximi dignitas, Judices; ſed veris neceſſariiſque officiis ita continetur tota, ut qui defungi illis non poſſit, is ad eamdem vel obtinendam, vel etiam retinendam non debeat aſpirare.

(Probatio Propoſitionis. *Quia non decet.*) Quid enim eſt non modò ab inſtitutis Reipublicæ alienum magis, ſed ipſi etiam rationi minùs conſentaneum, quàm ut decoretur quiſpiam ampliſſimo Reip. totius magiſtratu, qui ad obeundum illum ineptus ex omni parte videatur?

Præfulgeat ille ſcilicet ſpecioſis primariæ dignitatis inſignibus, quam ad exercendam ineptus ex omni parte cenſeri debeat? Plenos honore titulos ambiat, quos nullo labore ſuo rependere aut compenſare teneatur? Eos percipiat fructus & emolumenta ſui muneris, quæ nullum obſequium, nullum officium valeat promereri? Hoccine putatis illuſtrari magiſtratum, an potiùs eumdem dedecorari? creditis hoc in honorem Reipub. ac non magis in contumeliam vertendum eſſe?

(Aſſumptio. *Non poteſt Metellus defungi officio Pontificis.*) Equidem fateor, Cæcili Metelle, hoc contigiſſe luctuoſo Reipub. fato, quòd privatus oculis fueris. Amiſimus in te civem optimum, & de hac civitate totoque adeò Imperio bene meritum: dolemus virum egregium, & ad omnia Reipub. munera non tam factum, quàm natum, ita repente concidiſſe, ut ad capeſſendam gerendamque dignitatem, qua functus es tam egregiè ad hunc uſque diem, ineptus omninò evaſeris. Habet ſanctiſſimorum Numinum Religio, quòd conqueratur ereptum ſibi illum Pontificem, qui tanto pietatis ſtudio, tam ſingulari diligentia res ſacras hactenus obierat. Verùm quid aliud poſſit deinceps tua cauſa hæc civitas, quàm dolere? quam navare ipſi tibi operam poſſumus, ex quo oculos amiſiſti? an ſupereſt tibi facultas aliqua, unde ſupplere oculorum vicem liceat? Tunc ipſe eum retinere magiſtratum ſuſtineas, cujus peragendis officiis imparem te ſatis experiris?

(Probatio Aſſumptionis. *Quia captus oculis non poteſt obſervare volatum aut paſtum avium, neque inſpicere varios palpitantium extorum motus.*) Nam quo tandem pacto ſacris præpoſitus & ſacrificiorum omnium ſupremus moderator atque arbiter aſpicere poſſis volatum avium, aut earumdem paſtum obſervare? qua ratione ſolennes ritus & ſacras adhibere ceremonias, ſine quibus ſtare Religio non valeat? Tunc immolare victimas & varios palpitantium adhuc extorum motus inſpicere, aut perſcrutari captus oculis aggrediare? Tamen hæc ſunt, quibus Pontificia dignitas continetur, his attendere ſummum Sacerdotem oportet, & in iiſdem totum occupari. Quod niſi exequatur diligenter, ac ſedulò peragat, jacebit interim Deorum Religio, ceremoniæ negli-

negligentur, & omnis ſacrorum ritus penitùs exoleſcet. Erit nimirum ceſsante atque otiante Pontifice, qui Deorum voluntatem dubiis in rebus exquirat? qui placare iratos ſuperbos per ſacrificia ſatagat? qui Reipub. detrimentis ire obviam piaculares offerendo victimas neceſsarium putet?

(Complexio. *Non eſt retinendus in Pontificia dignitate.*) Videtis ergo, Judices, quanti momenti ſit præeſſe aliquem ſacris ſolemnibus; qui defungi iſto munere cum dignitate poſſit. Quamquam ejicietur turpiter ſuo de loco civis optimus, & ſuis in Remp. meritis ſpectatiſſimus? Spoliabitur dignitatis ſuæ inſignibus verendus Pontifex, quem tot virtutum gloria ad hunc uſque diem decoravit? Jacebit ſine honore, ſine virtutis præmio, qui proprio diſcrimine ſacrum Palladium, præſidium hujus urbis mediis è flammis eripuit? Abſit hoc à nobis Judices: compenſetur, ut par eſt, tanti viri virtus, & perpetuis honorum monumentis cumuletur. At numquid eſt nullum aliud in Repub. munus, quod exercere Metellus etiam privatus oculis poſsit? Non habetis dignum aliquod tanto viro præmium, quod impertiri liceat? Præficite illum conſiliis veſtris? Remp. noſtram ſapientia ſua regat ac moderetur. Nihil, quod è re fuerit hujus urbis, quod ad Imperii noſtri dignitatem pertinebit, ſine ipſius ſuffragio atque calculo peragatur. Decorate illum perennibus debitiſque tantæ virtuti inſignibus; cumulate honoribus domum ejus; familiam totam liberalitate atque munificentia veſtra exornate. Denique dum ſuus Religioni ſtet honos, dum ſit aliquis ſummus Pontifex, qui varias dignitatis illius vices obeat, nulli rei parcite, ut aliquod in hac ſua calamitate ſolatium Metellus conſequatur.

Alia Exercitatio.

Metellum in Pontificia Dignitate eſſe retinendum.

Oratoria Ratiocinatio perfecta.

SYNOPSIS.

1. Ratio repetetur ab Effectis & Conſequentibus; quia nimirum Reſpub. eripiendo Pontificiam dignitatem Metello ſuſtineret labem ingrati animi, & ingentia ferret damna: unde eruetur hæc argumentatio. Non debet illud committere Reſp. unde ingrati animi labem ſuſtineret, & ingentia ferret damna; ſed ſi auferatur Metello Pontificia dignitas, Reſpub. ſuſtineret labem ingrati animi, & ingentia ferret damna: ergo, &c.

2. Tractabit hanc argumentationem, & diſtribuet in quinque partes, quarum pars prima erit Propoſitio: Nimirum tanto ſtudio cavere debet Reſpublica, ne ingrata videatur in cives, quanto, ne detrimentum ferat.

Secunda Pars, erit Probatio Propoſitionis; quia debet alere in civibus ſtudium Reip. compenſando accepta ab iis beneficia; hic eſt enim ſtimulus, quo provocantur ad magna quæque; quod niſi faciat, quis operam Reip. navare ſuſtineat? Tractabitur hìc Locus per Interrogationem & Subjectionem.

Tertia pars, Aſſumptio: Sed Reſp. videbitur ingrata. Hoc tractabitur ſola expoſitione facti.

Quarta Pars, Probatio Aſſumptionis, oſtendet, quàm ſit ingrati animi, non ſolùm non compenſare hominem pro accepto beneficio, ſed eumdem privare dignitate ſua. Deſcribet hìc per Hypotypoſim, quemadmodum deflagrante Templo, ſe medios in ignes Metellus miſerit, ut ſervaret Palladium, unde pendet urbis incolumitas. Extollet etiam damna, quæ Reſp. patietur, ſi mercedis loco plectatur Metellus.

Confutabit, quod objectum eſt ab Adverſario, non eſſe idoneum Metellum ad officia ſui muneris: oſtendetque, poſſe ipſum præſtare per miniſtros, quod facere per

ſe non poſſet; exemplo Conſulum & Imperatorum, qui in orbe toto multa præſtant per alios: præfuturum Metellum conſilio & ſapientia rebus divinis.

Quinta pars, Complexio, inſectabitur adverſarium, qui perſuadere Reipub. voluerit, ut eſſet ingrata, & deinceps careat bonis civibus, qui navare ipſi operam velint.

O R A T I O.

(Propoſitio. *Nihil tam vereri Reſp. debet, quàm ne ingrata videatur.* Cùm ad ſingularem Reip. noſtræ providentiam pertinere dicendum eſt, Judices, ne quid committat umquam, unde capere detrimentum poſſit, tum certè non minore ſtudio præcavere illam oportet, ne beneficiorum immemor & in bonos cives ingrata videatur.

(Probatio Propoſitionis. *Quia debet alere in civibus æmulationis ſtudium.*) Etenim cùm nihil ſit tam potens, tam efficax ad excitandos civium animos ad magna quæque, quàm ſi dignam rei bene geſtæ mercedem expectare cum certa fiducia poſſint; hic autem ſtimulus ubi ſemel defuerit, langueſcere ſoleant animi, nec pares ad ferendum rerum pondus experiantur; neceſſe eſt profectò, vel ut bene meritorum de ſe civium operam ac labores Reſpublica compenſet; vel ut ſuæ ipſius oblita gloriæ, rerum ſuarum curam omnem ac ſolicitudinem extingui penitùs atque emori ſuſtineat.

Nam quid aliud, amabo vos, ſuſcitavit in unoquoque noſtrum robur illud, quod ad tuendam Remp. eamdemque amplificandam & ornandam ſenſimus nobis toties afflari? Quid majores noſtros ad tantam rerum geſtarum gloriam accendit, niſi quòd perſuaſerant illi ſibi, uti & nos ipſi facimus, rem habere ſe cum ea Rep. quæ pro navata quemque opera beneficiis afficeret, & nullius officii memoriam obliterari pateretur?

(Aſſumptio. *Eſſet ingrata Reſp. ſi Metellum removeret à Pontificia dignitate.*) Quòd ſi bene meritis civibus gratiam non modò Reſp. non rependat, ſed eos etiam mulctandos arbitretur, quis eo paratam animo non abjiciat? quis ab ea deficiendum non putet? quis ingrati animi vitio illam non arguat? Et tamen auctores erimus eidem Reip.

ut Metello Pontificiam dignitatem eripiat? non videbitur illa vobis ingrata, dum hominis de ſe tam bene meriti labores aſpernabitur, & amiſſum ipſius cauſa lucis hujus beneficium æterno opprobrio cumulabit?

(Probatio Aſſumptionis. *Quia plecteret eum, cujus egregia merita tenetur remunerare*.) Revocate animis, Judices, glorioſum Cæcilii Metelli & dignum perenni memoria facinus. Cogitate, quàm proximum ruinæ ſuæ diſcrimen hæc civitas adiiſſet: quantis hodie, quotquot ſumus omnes, in anguſtiis verſaremur, niſi viri optimi prudentia, magnanimitas atque conſtantia præveniſſet malum, & imminentem toti Imperio procellam avertiſſet. Nihil hic dicam, Judices, quod oculis ipſi veſtris uſurpare non potueritis; nihil exaggerabo magnificentius; nihil ad hominis fortiſſimi commendationem jactantius prædicabo. Ardebat fatalibus flammis ab omni parte Veſtæ templum; jam ſuperaverant ignes ſacrarum ædium faſtigia; nulla ſpes reſtinguendi incendii affulgebat: præſens periculum, non evitandæ mortis metus, ipſa temerarii conſilii inutilitas ab admovenda operi manu cunctos deterrebat. Interim deflagrabant ipſa ſacratiſſimæ Sedis penetralia, ubi Palladium aſſervabatur: Palladium illud dico, Judices, Præſidium hujus urbis, Reipub. columen, totius Imperii decus & ornamentum; cujus Numen fortunatiſſimum tantam Populo Rom. gloriam peperit; quo pereunte, interituram ſimul Romæ fortunam Oracula toties declararunt. In communi totius civitatis trepidatione pariter ac luctu, inter gemitus & comploratıonem civium, in ſumma populorum deſolatione, unus Metellus adfuit, qui jacentes erigeret, recrearet perditos, afflictos conſolaretur. Vidiſtis ipſi, ut oblitus ſui, periculi ſecurus, ſalutis immemor, medios per flammarum globos ac vortices irruerit, & crepitantibus circumquaque ignibus, certo veſtigio in eum perrexerit locum, ubi furebat incendii vis major; ut ſuis ipſe manibus jam contactam flammis ſacram Palladis imaginem eripuerit, & illæſam ad nos reduxerit. Vidiſtis, inquam, obſtupuiſtis, collaudaſtis hominis fortitudinem, triumphanti applauſiſtis. At ingemuiſtis multò magis, cùm redemptam tanta Metelli calamitate ſalutem veſtram animadvertiſtis. Nullus fuit è vobis, qui ſer-

ſervatum optimo Pontifici oculorum uſum ſuo ipſius periculo non voluiſſet. Et erit jam aliquis, qui mulctandum eum dignitatis ſuæ jactura arbitretur? Ecquis erit deinceps, qui poſitæ paribus in anguſtiis Reip. opitulari ſuſtineat? qui capitis diſcrimine præſtare vos incolumes velit?

(Confutatio. *Metellus, vel orbatus oculis, eſt idoneus ad exercenda Pontificatus munera.*) At enim non eſt idoneus Metellus, ut muneris ſui partes per ſe ipſe obeat. Hoc enim unum eſt, quod tam malignè quàm magnificè adverſarius noſter jactavit; hoc fuit unum cauſæ ipſius, & prolixæ Orationis firmamentum. Sed eſto: multa ſint, quæ deinceps præſtare Metellus non valeat: at numquid eadem præſtare non poteſt per alios? An ergo Imperatores noſtri, an Conſules, an cæteri, quos moderandæ Reip. præfeciſtis, ſuis ipſi oculis uſurpant omnia, aut omnia per ſe exequuntur? Quid ergo prohibet, Judices, quò minùs, quemadmodum illis, ita & Metello digni miniſtri ſeligantur, qui de omnibus ad eum referant, dum ipſe conſilio & prudentia pro more ſtatuet, quidquid ad Religionis ſacrorumque curam pertinebit?

(Complexio. *Eſt Metellus retinendus in ſua dignitate*) Valeant ergo adverſarii noſtri præſtigia, quibus ſcrupulum injicere religioni veſtræ aggreſſus eſt: occludite aures pernicioſiſſimis conſiliis, quæ tantam nomini veſtro labem inferrent; neque in has anguſtias ſinite adduci Rempublicam, ut dum in bonos cives ingrata videbitur, neminem deinceps habeat, qui laboranti ſuccurrere, & egregiam periculo ſuo navare operam velit.

Hic autem notabis, non ſervandum eſſe ſemper eumdem in tractanda Ratiocinatione Propoſitionum ordinem; ſed immutandum plerumque, cùm ad diſſimulandum Ratiocinationis artificium, tum ad vitandum tædium, atque ſatietatem. Quod ipſum monet Tullius lib. 2. de Oratore numero 177. *Tractatio*, inquit, *varia eſſe debet, ne aut cognoſcat artem qui audit, aut defatigetur ſimilitudinis ſatietate. Proponi oportet, quid afferas, & id quare ita ſit, oſtendere. Et ex iiſdem illis locis interdum concludere, relinquere aliàs, alioque tranſire. Sæpè non proponere, ac ratione ipſa afferenda, quid proponendum fuerit*

vis declarare; ſi cui quid ſimile dicas, priùs ut ſimile confirmes: deinde, quod agitur, adjungas puncta argumentorum plerumque ut occulas, ne quis ea numerare poſſit; ut re diſtinguantur, verbis confuſa eſſe videantur.

Habes exemplum iſtius varietatis in Oratione pro Cœlio numero 45. ubi hoc argumentum inſtituit, quod Ratiocinatione tractat. Quiſquis liberalibus diſciplinis ac ſtudiis deditus eſt, non poteſt ſervire voluptatibus: ſed Cœlius liberalibus artibus perdiſcendis ſemper deditus fuit: ergo Cœlius non potuit ſervire voluptatibus.

Nam ad diſſimulandum artificium Ratiocinationis incipit à Probatione Aſſumptionis, ſeu à quarta Propoſitione Ratiocinationis, & probat Cœlium deditum fuiſſe ſemper liberalibus ſtudiis, hoc pacto: *Audiſtis, cùm pro ſe diceret, audiſtis antea, cùm accuſaret, (defendendi hæc cauſa, non gloriandi loquor) genus orationis, facultatem, copiam ſententiarum atque verborum, quæ veſtra eſt prudentia, perſpexiſtis. Atque in eo non ſolùm ingenium elucere ejus videbatis, quod ſæpè, etiamſi induſtria non alitur, valet tamen ipſum ſuis viribus; ſed inerat, niſi me propter benevolentiam fortè fallebat, oratio, & bonis artibus inſtituta & cura & vigiliis elaborata.*

Deinde expoſita & probata Aſſumptione egreditur ad Propoſitionem ipſam Ratiocinationis, & demonſtrat, non poſſe eumdem hominem & ſtudiis eſſe deditum, & ſervire voluptatibus, eodem n. 45. *Atqui ſcitote, Judices, eas cupiditates, quæ objiciuntur Cœlio, atque hæc ſtudia, de quibus diſputo, non facilè in eodem homine eſſe poſſe.*

Mox ejuſdem Propoſitionis affert Probationem, quam fusè amplificat & exornat...... *Fieri enim non poteſt, ut animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate, ſæpè nimia copia, inopia etiam nonnumquam impeditus, hoc quidquid eſt, quod nos facimus in dicendo, non modò agendo, verùm etiam cogitando poſſit ſuſtinere. An vos aliam cauſam eſſe ullam putatis, cur in tantis præmiis eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore, tam ſint pauci ſemperque fuerint, qui in hoc labore verſentur? Omittendæ ſunt omnes voluptates, relinquenda ſtudia delectationis, ludus, jocus, convivium, ſermo etiam penè omnium familiarium deſerendus. Quæ res in hoc genere homines*

mines à labore ſtudioque dicendi deterret, non quo aut ingenia deficiant, aut doctrina puerilis. An hic, ſi ſe iſti vita dediſſet, Conſularem hominem admodum adoleſcens in judicium vocaviſſet? hic ſi laborem fugeret, ſi obſtrictus voluptatibus teneretur, in hac acie quotidie verſaretur? appeteret inimicitias? in judicium vocaret? ſubiret periculum capitis ipſo inſpectante Populo Rom. tot menſes aut de ſalute, aut de gloria dimicaret?

Denique ſubjicit Complexionem, ac velut reportata victoria triumphat. num. 47. *Nihil igitur illa vicinitas redolet? nihil hominum fama? nihil Bajæ denique ipſæ loquuntur &c.*

Hujus Ratiocinationis hoc propè modo tractatæ ſequens Exercitatio exemplum dabit.

EXERCITATIO.

Alexandri Magni ad trecentos Milites Oratio, ut Petram Urbem in rupe inacceſſa poſitam invadant.

SYNOPSIS.

HAc utetur Ratiocinatione. Petra non debet eos retardare, quos nullæ hactenus difficultates retardarunt: ſed nullæ hactenus difficultates vos retardarunt: ergo Petra non debet vos retardare. Ratio, quæ vim argumento ſufficit, petitur ab Antecedentibus: Nihil vos hactenus retardavit.

Exordium ducetur à Complexione, nimirum ab ea ſententia. Petra non debet vos retardare; quæ ſententia ducetur in Periodum; v. gr. Si rem haberem cum iis Militibus, quorum ſpectata minùs virtus eſſet, &c. ſed, &c.

Deinde veniet ad Aſſumptionem: Nullæ ad hunc uſque diem difficultates vos retardarunt; quod tractabitur per Interrogationes & Antitheſes: Quid enim tam inviſum, quod &c.

3. Deſcendet ad Probationem Aſſumptionis, quæ tractabitur enumeratione Expeditionum illarum, quas Alexandro Duce perfecerant. Narrabit disjecta munimenta occu-

occupatos inacceſſos aditus, juga montium ſuperata; debellatos hoſtes fortiſſimos, &c.

Concludet per Propoſitionem. Petra non debet retardare, quos nihil hactenus retardavit. Nunc igitur tot expugnatores urbium, tot victores hoſtium, urbs una moraretur? &c. Probationem afferet, quia parum honorificum ipſis foret, hic invenire metam victoriarum, &c.

O R A T I O.

(Complexio. *Petra non debet retardare Alexandri milites ab eadem oppugnanda.*) Si rem haberem hodie cum militibus, quorum virtus ſpectata mihi foret minùs, quàm veſtra eſt, Commilitones fortiſſimi, vererer ego plurimùm, ne vel ad unum Petræ aſpectum, quam natura ipſa adverſus mortalium impetus videtur muniiſſe, arma pariter cum animis abjicerent. Nunc verò dum eos alloquor, qui ſuam in adeundis periculis conſtantiam toties approbarunt, non dubito, quin, quantum ad infringendos animos veſtros offert urbs illa difficultatis atque pertinaciæ, tantum ad eam expugnandam roboris atque audaciæ afferatis.

(Aſſumptio. *Nihil fuit tam difficile, quod illi non perfecerint.*) Quid enim eſt tam invium, per quod ſibi viam fortitudo veſtra non fecerit? quid tam arduum, quò non alacritas eruperit? quid tam invictum & inſuperabile, quod inſitus animo vincendi ardor non fregerit atque expugnarit?

(Probatio Aſſumptionis. *Rerum ab Alexandri militibus fortiter & feliciter geſtarum enumeratio.*) Nam quid hic ego memoria repetam, quæcumque mihi dediſtis ad hunc uſque diem virtutis veſtræ monimenta? Urbium invictarum propugnacula disjeciſtis; montium juga perenni nive obruta emenſi eſtis; inacceſſos aditus occupaſtis: rapidiſſimos amnes trajeciſtis; anguſtias Ciliciæ intraviſtis; vim frigoris in India ſine laſſitudine perpeſſi toleraſtis; experiendo, quæ cæteri deſperaverunt, Aſiam tenemus in poteſtate.

(Propoſitio. *Petra non debet eos retardare, quos nihil hactenus retardavit.*) Nunc ergo tot expugnatores urbium,

bium, tot domitores hoſtium, tot populorum victores Urbs una moraretur? Triumphis noſtris Petra metam imponeret? hunc ad ſcopulum alliſa vis atque acies armorum frangeretur, aut hebeſceret? hic perceptarum animo palmarum ac laurearum ſpes atque expectatio reſcinderetur atque evaneſceret?

(Probatio Propoſitionis. *Quia eſſet hoc Alexandri militibus minùs honorificum.*) Videte, fortiſſimi Commilitones, videte, ne cùm glorioſiſſimum vobis fuerit, nihil hactenus fortitudini veſtræ reſtitiſſe; ita foret jam turpiſſimum, ſi vos iniquior urbis moles retardaret. Cogitate, quæſo, intentos eſſe in unumquemque veſtrum univerſi orbis oculos, qui facinorum veſtrorum ſplendore perſtrictus toties obſtupuit, & novum in hodierna expugnatione roboris atque conſtantiæ prodigium à vobis expectat. Ite igitur alacres Alexandro duce atque auſpice, & quem tanti facinoris habetis jam hortatorem, eumdem fortitudinis veſtræ muneratorem ampliſſimum ſperatote.

ARTICULUS V.

De Ratiocinatione Imperfecta, ſeu quæ Quinquepartita minor eſt.

HActenùs actum eſt à nobis de Ratiocinatione Quinquepartita, cujus partes omnino quinque in Oratione tractantur, & quæ libro 2. ad Herennium n. 27. vocatur Ratiocinatio abſolutiſſima & perfectiſſima. Quibus verò deeſt pars aliqua, aut etiam plures illius quinque, Ratiocinationes imperfectæ dicuntur, non quòd careant aliqua perfectione, quam habere debeant, ſed quòd quibuſdam partibus deſtituantur, quæ prætermittuntur conſultò, & quas ſupervacaneum eſſet operoſiùs pertractare.

Sunt enim Propoſitiones quædam tam claræ, tam evidentes, ut probari non egeant, adeòque vel non eſt illis conquirenda probatio, vel ipſæ etiam indictæ relinquuntur. v. g. Initio Orationis Milonianæ hoc inſtituere argumentum videtur Tullius. Si licet aliquando hominem occidere, maximè inſidiatorem; ſed licet aliquan-

quando occidere hominem; ergo licet occidere inſidiatorem.

Operam luſiſſet Cicero, ſi Propoſitionem primam probare voluiſſet, quæ quoniam revocari non poteſt in dubium, dilabitur ſtatim ad Aſſumptionem, quæ faceſſere ſola difficultatem poterat. Et probat multis ac variis argumentis, licere aliquando hominem occidere, unde concludat poſtea, poſſe jure interfici inſidiatorem.

Sic & 7. Philippica n. 9. pacem nullam eſſe poſſe cum Antonio contendit, hac Ratiocinatione: Pax Populo Romano cum ullo mortalium turpis eſſe nulla debet; cui Propoſitioni per ſe notæ nullam rationem ſubjicit. At cum Antonio niſi turpis pax eſſe nulla poteſt; hanc verò partem pluribus probat. Denique concludit alienos à pace animos eſſe oportere.

Quin & unica nonnumquam Propoſitione conſtare poteſt Ratiocinatio. Ita pro Plancio n. 49. *Sed cur ego ſic ago? Quaſi non comitiis jam ſuperioribus ſit Plancius deſignatus Ædilis?* Iſtæ enim voces continent ſolam Aſſumptionem hujus argumenti. Non eſt reddenda ratio, cur Plancius fuerit Ædilis renunciatus poſterioribus Comitiis, qui ſuperioribus jam fuerat deſignatus; ſed ſuperioribus jam fuerat deſignatus; ergo, &c.

EXERCITATIO.

Abigailis ad Davidem Oratio, cùm is ad perdendam Nabali domum pergeret.

Ratiocinatio imperfecta, in qua Propoſitio cum ejus Probatione & Concluſio tractantur, relicta Aſſumptione.

SYNOPSIS.

UTetur hoc Argumento à Notatione nominis petito: Nihil tam regium eſt, quàm hoſtibus parcere: Tu Rex es: ergo debes hoſtibus parcere.

Exord. Ducetur à Prolepſi, dicetque, non venire ſe, ut factum conjugis excuſet, aut de nimia Davidis ſeveritate conqueratur; dignum eſſe Nabalum, qui pœnas luat;

luat; quandoquidem tanti Regis juſſa deſpexit. At eo ſe veniſſe conſilio, ut ad ejus clementiam recurreret? Tum tractabit Propoſitionem, oſtendetque, quàm ſit dignum magnanimitate regia hoſtibus parcere.

Probationem afferet petitam à Comparatione; conferetque res à Davide præclarè geſtas cum eo facinore, quo vindictæ deſiderium reprimens Nabalo parcet.

Alteram Probationem afferet petitam ab ipſius Davidis facto, qui Saul hoſti pepercit, cum poſſet ipſum perdere. Unde eliciet argumentum à Majori ad Minus. Tu cùm verſareris in continuo vitæ periculo, noluiſti eum occidere, à quo uno timendum habebas; quantò faciliùs debes homini parcere, à quo nihil tibi timendum ſit?

Tum relicta Aſſumptione, quæ clara eſt, per varios motus tractabit Complexionem: Ergo debes Nabalo parcere.

O R A T I O.

Supplicem vides, tuiſque advolutam genibus Abigailem Rex fortiſſime; non eo paratam animo, ut infelicis Nabali factum excuſet, aut de tua in eum ſeveritate conqueratur. Scio, quàm grave ſcelus ſponſus imprudens admiſerit; quaſcumque in eum ſtatueris pœnas, etiam meritis leviores feret, qui regiæ contemptor majeſtatis imperia tua neglexerit. Hoc unum mihi miſeris in rebus perfugium eſt, hæc ſpes afflictæ ſalutis una, clementiam ut implorem tuam. Caruiſſem hodie conſpectu tuo, Rex fortiſſime: ſuis ſe in latebris unà cum infelici maritò continuiſſet Abigail fatalem capitis ſententiam expectàns, niſi tu, quem unum vereri debuimus, ſpem injeciſſes aliquam; niſi benignitatis tuæ fiducia jacentes ac perditos excitaſſet. (Propoſitio. *Nihil tam regium eſt, quàm hoſtibus parcere.*) Novimus enimverò, novimus, & tota, quàm latè patet, Judæa ſpectatum habet, quàm regium ad hunc uſque diem duxeris hoſti vel infenſo parcere; hæc tibi ſemper placuit inter cæteras victoria, quam de te ipſo, quam de iracundia retuliſſes; neque viſus tibi eſt umquam triumphorum tuorum fructus dulcior, quàm ſi ex hoſte capitali feciſſes quempiam amiciſſimum,

Probatio Propoſitionis. *A comparatione rerum à Davide geſtarum.*) Equidem ſcio, Rex fortiſſime; prædicabunt poſteri res à te bello & pace præclarè geſtas, neque de laudibus tuis umquam ætas conticeſcet. Te Gigantis immanis victorem glorioſiſſimum, te Philiſtæorum triumphatorem, te domeſtici tumultus pacatorem extollent. Tuam in capiendis conſiliis prudentiam, in agendis rebus fortitudinem, in perficiendis conſtantiam celebrabunt. At quæ par inveniri poterit Oratio, cùm animi tui manſuetudinem, cùm temperantiam atque moderationem exornare aggredientur? Credent illi, qui rerum tuarum hiſtoriam olim excipient, extitiſſe quempiam in victoria tam ſui compotem, ut ſervare mallet; quos vicerat, quàm vincendo eoſdem perdidiſſe? Huic tu gloriæ, cujus ſocium habes neminem, patere, Princeps invictiſſime, ut infelix Nabalus cumulum adjiciat. Hoc habet ſaltem in ſua calamitate conjux meus ſolatium, ut per hunc tot patratis à te tanta cum laude faninoribus aliquod incrementum accedat. Is unus poteſt aliquid addere ad vulgatam jam de te apud gentes exteras bonitatis famam.

(Altera Probatio *A comparatione Saulis, cui David pepercerat, cum Nabalo.*) Imò, imò indulta per te Nabalo venia ſuſcitabit apud omnium animos gratiſſimam facti illius memoriam, quando inimico Sauli, & perſequenti te acriùs, cùm interficere eum poſſes, pepercisti. Hic ille David eſt, inquient, tam bonus, tam facilis, tam manſuetus! ut conſtans ſibi! ut ſui ſemper ſimilis! ut in parcendo tam imis quàm ſummis ſemper magnificus! Hanc tu opinionem manſuetudinis non tuleris modò, ſi Nabalo parces, ſed augebis. Jam haberi contemptor injuriarum nullo tuo periculo potes, qui capitales iras tanto vitæ tuæ diſcrimine olim condonaſti. Nihil tibi jam metuendum habes à Nabalo, cui nihil non erat à Saule pertimeſcendum. Quanto ſtabit tibi illa victoria, quæ tantum tibi laudis acceſſet!

(Complexio. *Debet David Nabalo parcere.*) Miſereſce igitur, Rex fortiſſime; vivat beneficio tuo Nabalus; & quod ipſi mihique lucis exigendum ſupereſt, hoc Regis benigniſſimi clementiæ ac bonitati debeamus.

Alia Exercitatio.

Septimii apud Ptolomæum Ægypti Regem Oratio, qua victum in acie Pharſalica Pompejum & in Ægyptum confugientem ſervandum eſſe demonſtrat.

Synopsis.

Gemino illo argumento utetur. 1. quidem Magnanimitas eſt opem ferre miſeris; Pompejus eſt miſer; ergo magnanimitatis eſt opem ferre Pompejo. 2. Turpe eſt amicum adverſa fortuna laborantem deſerere; ſed Pompejus eſt amicus tuus; ergo turpe eſt Pompejum deſerere.

Tractabitur 1. Aſſumptio, 2. Propoſitio prioris argumenti. Deinde ſola Aſſumptio poſterioris argumenti.

Ordietur ergo ab Aſſumptione prioris argumenti, nempe, Pompejus eſt miſer, repræſentabitque miſerum ipſius ſtatum per comparationem cum priori fortuna & per Antitheſes. Ecce venit ad te Pompejus acciſis ac perditis rebus; qui, &c. tuam implorat opem, qui, &c.

2. Gradum faciet ad Propoſitionem; oſtendetque magnanimitatis eſſe, miſeris opitulari. Ne te illa ſpecies ſupplicantis deterreat, memineris, numquam fuiſſe tibi oblatam illuſtriorem occaſionem, &c. nam cur in eo poſitus es dignitatis gradu, niſi ut, &c. tum relicta probatione Propoſitionis.

3. Veniet ad Aſſumptionem alterius argumenti, jubebitque ipſum meminiſſe, quid Pompejo debeat, qui parentem ipſius de ſolio deturbatum reſtituit. Amplificabit beneficium per Narrationem & Hypothypoſim. Dejectus pater tuus ſuorum malevolentia propitium Pompejum expertus eſt, &c.

4. Veniet ad Complexionem omiſſa Propoſitione. Tune ergo dubites referre parem Pompejo vicem? hunc tu abjicias, per quem regnas, & ſine quo non viveres?

ORATIO.

(Aſſumptio prioris Argumenti . *Pompejus eſt miſer.*) Ecce venit ad te Pompejus, Rex fortiſſime, non in ea quidem majeſtate ac pompa, qua totius orbis victor ac triumphator inceſſit; ſed acciſis rebus ac perditis, ſed victus, & amiſſo exercitu triſtiſſimos inconſtantis fati caſus repræſentans ad vivum. Ecce ſupplicantis in morem alienam opem implorat, qui opitulari cæteris & afferre ſubſidium laborantibus noverat. Ecce tuam in fidem ac clientelam ſe recipit, cujus in patrocinio ac defenſione tam certum adversùs rebelles & contumaces Ægyptios tuus parens, tuque adeò paterni hæres imperii præſidium habuiſti.

(Propoſitio prioris Argumenti. *Magnanimitatis eſt miſeris opitulari.*) Neque te verò funeſtiſſimus ille ſupplicis Principis apparatus ab impertienda, quam enixè petit, fiducia deterreat. Imò, imò cogita, Rex fortiſſime, numquam illuſtriorem oblatam tibi fuiſſe probandæ virtutis & magnanimitatis regiæ commendandæ occaſionem, quàm quæ infortunati Imperatoris calamitas attulit. Quorſum enim putas ad tantum dignitatis apicem atque faſtigium fuiſſe reges evectos, niſi ut altiore loco poſiti ad ſublevandam miſerorum inopiam ultrò deſcenderent, & lætioris, quo fruuntur, fati commoda cum afflictis & iniquam ſortem patientibus partirentur? Hoc enimverò reges habent ſupra cæteros mortalium, ſuas ut opes effundere poſſint uberiùs, & liberalitatis ſuæ magnificentiam illuſtriùs declarare.

(Aſſumptio poſterioris Argumenti. *Multùm debes Pompejo.*) Sed quid ego te accendere iſtis meditor, aut nihil indigentem ſtimulis aggredior incitare, quaſi Pompejum ignorares, aut quid tanti viri benevolentiæ debeas, non meminiſſes? Nam cur tibi revocem in memoriam, ut pulſus è ſolio per ſummum nefas populorum malevolentia Ptolomæus parens tuus in ſola Pompeji Magni liberalitate atque fortitudine præſidium invenerit? Fruſtra vicinorum Principum fidem ac clientelam imploraverat: fruſtra diverterat in varias plagas aliquam afflictis rebus fiduciam rogaturus: fruſtra digreſſus Romam

tam-

tamquam in aſylum & communem gentium omnium portum, Senatus auctoritatem, Magnatum potentiam, veluti oſtiatim, emendicaverat. Inveniebatur nemo, qui jacentem erigeret, recrearet perditum, afflictum conſolaretur. Unus repertus Pompejus eſt, qui amicas miſero regi tetenderit manus, & lentos nimis in ferendis ſuppetiis inflammaret. Noſti, quo demum exitu excitarit unumquemque ad impertiendam, quam parens tuus opem atque benevolentiam poſtulabat; qua auctoritate ſua ac gratia partem Senatus longè potiſſimam; ipſoſque adeò Conſules ſuam in ſententiam ire compulerit; quo ſtudio rerum veſtrarum hanc ſibi ipſe ſumpſerit provinciam, tuum ut ſolio parentem redderet; quanto denique robore, quanta prudentia rem totam promoverit ac feliciter conſummarit.

(Complexio. *Debes Pompejum adjuvare.*) Et tu interim parem referre Pompejo gratiam dubitabis? hunc tu jacere afflictum patiere, qui parentem tuum erexit? hunc tu deſtitutum omni ope abjicies, ſine cujus præſidio numquam ereptum tibi regnum recuperaſſes? Vide ergo, ne, cùm olim Pompejo glorioſiſſimum fuerit, nulla affectum beneficentia pulſo regnis Ptolomæo tam impensè ſtuduiſſe, ita turpiſſimum tibi ſit tam ſingulari provocatum beneficio, nullam ſupplicanti jam Pompejo benevolentiæ partem impertiiſſe.

ARTICULUS VI.

De Sorite.

DE hac altera Rhetoricæ argumentationis ſpecie, quæ *Sorites* vocatur, dicemus pauca; tum quia non eſt illa tam frequens apud Oratores: tum quia non eſt difficilioris aut operæ, aut artificii.

Quid eſt Sorites?

R. Eſt ſeries, & veluti catena multarum Propoſitionum, ex quibus gradatim & acervatim collectis eruitur aliqua concluſio. Ita Cicero per Soritem probat omne bonum eſſe honeſtum lib. 5. Quæſtionum Tuſculanarum n. 45. *Etenim quidquid eſt, quod bonum ſit, id expetendum eſt: quod autem expetendum, id certè approbandum:*

quod verò approbaris, id gratum acceptumque habendum; ergo etiam & dignitas ei tribuenda eſt; quod ſi ita eſt, laudabile ſit neceſſe eſt. Bonum igitur omne laudabile; ex quo efficitur, ut, quod ſit honeſtum, id ſit ſolum bonum.

Et in Oratione pro Flacco nu. 44. Soritem adhibet Tullius: *Si Prætor dedit, ut ſcriptum eſt, à Quæſtore numeravit; Quæſtor à menſa publica; menſa, aut ex vectigali, aut ex Tributo. Numquam erit iſtud ſimile criminis, niſi mihi totam rationem omni & perſonarum genere & litterarum explicaris.*

Ita pariter ſi quis rationis præſtantiam velit oſtendere, ita poterit inſtituere argumentationem. Age, quidnam eſt in toto orbe præcipuum, quid optimum? homo. In homine verò quid? animus, mens. Quid in mente? ratio. Quid autem in ipſa ratione? ipſamet ratio, quæ naturæ ſuæ prærogativa divinam in ſe ſimilitudinem exhibet.

Obſervabis autem, lubricum eſſe Soritem Argumentationis genus: adeòque cavendum eſſe diligenter, ne in illa ſerie propoſitionum ullam admittas vel falſam vel ambiguam. Alioqui tota rueret argumentatio; ut exemplo ſequenti patebit. Certum eſt, Bibliopolam multos libros evolvere frequenter: qui multos libros evolvit ſæpè, multùm ſtudet; qui multùm ſtudet, procul dubio fit doctiſſimus; qui autem factus eſt doctiſſimus, poteſt cum laude omnes ſcientias profiteri; Igitur Bibliopola poteſt in celebri Academia omnes artes profiteri. Falſa eſt iſthæc Concluſio, ut facilè quivis intelligat; quare verò? niſi quia vox illa evolvere ambiguam patitur ſignificationem, hoc eſt, vel attentè legere, vel ſolis manibus verſare, quod ultimum proprium eſt Bibliopolæ, neque ad doctrinam multùm confert.

Hoc etiam animadvertendum diligenter; tunc valere plurimùm Soritem ad amplificationem Concluſionum, cùm rebus antea probatis in unam veluti catenam multæ Argumentationes coacervantur. Sit Sorites ille in Exemplum.

Quis dubitet, viros Principes ſua in regia tamquam in altiſſima ſpecula collocatos eſſe, ut inde oculis quaſi peragrantes imperii ſui magnitudinem ſolerti diligen-

tia

tia curave pervigili provideant, ne quid Reſp. detrimenti capiat? Quale verò detrimentum acciperet, ſi pateret hoſtium incurſionibus, ſi in provinciis atque urbibus, in penatibus ac foris domeſticis barbarorum arma graſſarentur? Jam ad exitialem illam calamitatem evitandam, bella identidem cum irrumpentibus hoſtium copiis ſuſtinenda ſunt. Bellum ut geri poſſit, conſcribendæ ſunt cohortes, omnibus præſidiis legiones inſtruendæ. Quis autem cogere milites, conflare exercitum, inſtruere aciem poſſit, niſi ſtipendio muneribuſque propoſitis, quibus milites incendi conſueverunt, atque ad difficillima ſubeunda pericula ſtimulari? Porro ad numerandam infinitæ propè multitudini pecuniam opus eſt ærario locupletiſſimo. Quapropter ex omnibus regni partibus atque clientum fortunis neceſſe eſt in ærarium regium vectigalia deportari.

ARTICULUS VII.

De Enthymemate.

QUid eſt Enthymema?

R. Eſt Ratiocinatio imperfecta, cui deeſt alterutra ex Propoſitionibus prioribus Syllogiſmi, ſeu Argumenti Philoſophici, v. g. Fortitudine atque prudentia ſingulari Pompejus præditus eſt: ergo dignus eſt cui adminiſtrandi belli provincia committatur. Omittitur nimirum prima Propoſitio: ille dignus eſt, cui provincia adminiſtrandi belli committatur, qui fortitudine & prudentia ſingulari præditus eſt; ſed Pompejus fortitudine & prudentia ſingulari præditus eſt; ergo &c. Vel ſi quis ita concludat: Qui fortitudine & prudentia ſingulari præſtat, imperio dignus eſt; ergo Pompejus imperio dignus eſt. Tunc ſecunda Propoſitio ſeu Aſſumptio omittitur, nimirum: ſed Pompejus fortitudine & prudentia præſtat; ergo, &c.

Hinc alterutram ex propoſitionibus quæ deeſt, ſi reſtitueris, ex imperfecta Ratiocinatione perfectam efficies.

Porrò hoc argumentationis genus, quod Enthymema

vocatur, frequentiori in uſu eſt apud Oratores, quàm Syllogiſmus. Nam quoties Theſis omittitur; & Hypotheſis una explicatur, toties penè Syllogiſmus exulat & regnat Enthymema.

Cicero pro Muræna n. 3. probat Enthymemate, à nemine æquius defendi Murænam, quàm à ſe. *A quo tandem, Marce Cato, eſt æquius Conſulem defendi, quàm à Conſule? Quis mihi in Repub. poteſt aut debet eſſe conjunctior, quàm is, cui Reſp. à me una traditur ſuſtinenda, magnis meis laboribus ſuſtentata?*

Ibid. n. 6. reddit rationem ſuæ lenitatis ac miſericordiæ hoc Enthymemate. Vincenda mihi fuit olim indoles mea, ut ſeverus eſſem; ergo nunc, cùm me omnia ad manſuetudinem excitent, naturæ ſervire debeo. *Quòd ſi tum, cùm Reſp. vim & ſeveritatem deſiderabat, vici naturam, & tam vehemens fui, quàm cogebar, non quàm volebam: nunc, cùm me omnes cauſæ ad miſericordiam atque humanitatem vocent, quanto tandem ſtudio debeo naturæ meæ conſuetudinem ſervire?*

Quænam eſt ratio tractandi Oratorii Enthymematis?

R. Duplex. Prima, ſi contrahantur duæ partes in unam; ſecunda, ſi utraque pars fuſiùs explicetur. Habes prioris rationis exemplum Philip. 5. nu. 3. *Pacem vult Antonius? arma ponat, roget, deprecetur; neminem æquiorem me reperiet: cui quidem, dum ſe civibus impiis commendat, inimicus eſſe quàm amicus maluit. Nihil eſt profectò quod dari poſſit bellum gerenti; erit fortaſſe aliquid quod concedi poſſit roganti.*

Aliud exemplum habes pro Milone, numero 41. ubi Cicero probat Milonem non cogitaſſe de occidendo Clodio tunc, cùm revera occidit, hoc Enthymemate. Milo non occidere voluit Clodium, cùm potuit id impunè facere; igitur non eſt credendus id voluiſſe, cùm exequi non potuit ſine ſummo ſuo periculo. *Quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela? quem jure, quem loco, quem tempore, quem impunè non eſt auſus; hunc injuria, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis non dubitavit occidere?*

Fuſiùs verò tractat Enthymematis partes pro Milon. numero 79. *Quonam modo vos ille vivus afficeret, qui mortuus inani cogitatione percuſſit? quid ſi ipſe Cn. Pompeius*

qui

qui ea virtute ac ſapientia eſt, ut ea potuerit ſemper, quâ nemo præter illum, ſi is, inquam, potuiſſet, ut de P. Clodii morte quæſtionem ferre, ſic eum ab inferis excitare, utrum putatis facturum fuiſſe? etiam ſi propter amicitiam vellet illum ab inferis revocare, propter Remp. non feciſſet. Ejus igitur mortis ſedetis ultores, cujus vitam, ſi putetis per vos reſtitui poſſe, nolletis? Et de ejus nece lata quæſtio eſt, qui ſi eadem lege reviviſcere poſſet, lata lex numquam eſſet...

Hæc autem omnia hoc uno concluduntur Enthymemate. Nolletis Clodium vivere: ergo non debetis eum afficere pœna, qui Clodium occidit.

Eſt aliud penè ſimile Enthymematis exemplum Philip. 2. numero 94. *Igitur à quo vivo, nec præſens, nec abſens quidquam æqui boni impetravit, apud mortuum factus eſt gratioſus &c.*

EXERCITATIO.

Cnei Domitii ad Jul. Cæſarem poſt Pharſalicam pugnam Oratio, ut iis qui contra ipſum arma tulerant, parcat.

Per Enthymema.

SYNOPSIS.

HOc utetur Enthymemate. Debes providere, ne quis ſuſceptum à te bellum civile putet non Reip. gratia, ſed ut privatas inimicitias ulciſcereris; ergo debes iis parcere, qui contra te arma tulerunt.

Exordium ſumet à Propoſitione, dicetque hunc ſemper viſum fuiſſe animum Cæſaris, ut ſolius Reip. cauſa dimicaret.

Rationem afferet Propoſitionis. Quia id Cæſar revera præ ſe tulerat, cùm neminem perire voluiſſet præter eos, qui in acie perierant; revocabitque ipſi in memoriam, quemadmodum ſuis militibus præceperat, ut civium corporibus parcerent.

Mox veniet ad Complexionem, Cæſarem hortando ut eos ſervatos velit, quibus belli furor pepercerat; ut Deos imitetur, illis condonando, qui Deorum beneficio viverent.

ORA-

O R A T I O.

(Propoſitio . *Debes providere , omnes ut putent , bellum civile unius Reipub. gratia à te fuiſſe ſuſceptum*) Etſi nemo tibi , Cai Cæſar , ſuccenſere jure poteſt , ſi jam armorum tuorum gloria factus rerum omnium dominus juſtam in tuos atque Reip. hoſtes ſeveritatem exerceas ; tamen cùm ſuſceptum à te civile bellum tuendæ Reipublicæ , non vindicandi proprias inimicitias gratia omnibus ſemper approbaveris, non dubitavi, quin hoſti profligato parcere , quàm eumdem perdere præſtabilius æſtimares.

(Probatio Propoſitionis . *Quia neminem perire voluiſti præter eos qui in acie perierant.*) Enimverò liceat tibi revocare in memoriam tempus illud, quod amariſſimis lacrymis ſæpè defleviſti . Meminiſti , Cai Cæſar , niſi forte, qui nihil obliviſci ſoles præter laudes tuas, excivit diei illius recordatio , cùm in acie Pharſalica victor lectiſſimum Romanæ militiæ florem cerneres miſerabilem ultro in interitum ruere. Meminiſti, inquam, in illo armorum æſtu, qui inimicus ut plurimùm conſilii eſt, & omnis expers humanitatis, quis fuerit animi tui ſenſus ? ut pereuntium vicem doleres unus omnium maximè ? ut civium noſtrorum corporibus parcitum velles ? ut ſalutis publicæ ſolicitus magis quàm propriarum injuriarum memor, Romanum quoquo modo ſanguinem redemptum optares ? Audivimus illam , quotquot ſumus , plenam clementiæ vocem , cùm victoriam ipſe tuam, quæ tanta cruoris copia conſtitiſſet, deteſtareris ; & cùm jam non eſſet integrum revocare ad vitam , qui inter arma ceciderant , palàm ediceres parta jam victoria, ne quis in ſuperſtites belli reliquias peccaret.

Nunc ergo compoſitis tam fortiter quàm feliciter civicis motibus, vide pro tua ſapientia, Cai Cæſar, qualem te medio pacis in ſinu præſtare debeas . An gloriæ tuæ ſit , quiſquam ut ſuſpicetur , plus te privatis odiis, quàm publicæ utilitati ſerviiſſe ; neque tam ad arma convolaſſe , ut laboranti patriæ pacem ac tranquillitatem redderes, quàm ut aut ambitionem, aut iracun-

cundiam expleres. Intentos habet in te univerſus orbis oculos, & ſuſpenſus inter admirationem ac metum expectat, qualem Pompejanis partibus animum allaturus ſis, paratus vel applaudere victori, vel funeſta bonis omnibus arma deteſtari. Tuum eſt moderari hominum judicia, & quid de conſilio tuo ſentire illos velis, decernere. Non eſt tibi mora libera, ut in eos, quos armorum æſtus, aut civilis diſcordia contrarias in factiones abduxit, ſtatuas quidquam durius, ſi humanitatis, ſi clementiæ, ſi æquitatis ipſius famam affectas. Quidquid in te peccatum eſt, erroris vitium fuit, non voluntatis. Quare ſenſerint hactenus Pompejani armatum Cæſarem, quamdiu armatum animum retinuere; nunc victoris benignitatem implorantibus, nefas ſit veniam abnuere, quam precantur. Habes in ipſis Diis exemplum, quod ſequaris. Quibus illi parcitum voluerunt, eoſne tu miſericordia indignos arbitrere? & quos tot ereptos periculis conſervarunt, iiſne tu calamitatem novam ac perniciem rurſum accerſebas? (Complexio. *Debes parcere.*) Ah! potiùs cumula Deorum beneficium tuo; fruantur hoſtes tui benevolentia illa, quam per te impertiendam Superi cenſuerunt, rati nullum ipſis fore perfugium certius, quàm ſi tibi dederentur. Age, Cai Cæſar, abſolve quod incæpiſti: reportatam tot victoriis gloriam hodierna dies cumulet. Domuiſti Pompejanos duces fortitudine inſignes, numero propè infinitos; quid reſtat, niſi ut deinceps vincas clementia, quos armis hactenus ſuperaſti?

ALIA EXERCITATIO.

Romani cujuſdam ad Neronem Oratio, ut à perſequendis deinceps Chriſtianis abſtineat.

SYNOPSIS.

HOc Enthymemate utetur ad faciendam fidem: Inutile eſt Chriſtianos ulteriùs perſequi; ergo debes ab iis perſequendis deinceps abſtinere.

Exordium. Dicet,nullo ſe Chriſtianam in gentem amore adduci ad dicendum,imò ſibi illam odio eſſe &execrationi. Dein-

Deinde veniet ad Propoſitionem, oſtendetque per varias Interrogationes, quàm ſit inutile Chriſtianos perſequi, qui nulla pœnarum acerbitate, nullo mortis metu à propoſito deterreantur. Id probabit ab Antecedentibus, jubebitque Neronem meminiſſe, quàm fruſtra fuderit hactenus Chriſtianorum ſanguinem; creſcere illos ſuis cædibus, non modò illos non extingui.

Idem probabit à Conſequentibus. Nihil magis deinde proficies; tibi, imperio noſtro, Diis ipſis timendum, ſi gens illa pergat creſcere.

Complexio. Sine ergo illos ſuis in tenebris inglorios immori; parce hujuſmodi meditari in eos bella; quæ nullum felicem exitum habere poſſunt.

O R A T I O.

Quamvis gentem in illam, quam tam acriter perſequeris, graviſſimo memet odio ſentiam exſtimulari, nullique rei parcitum velim, ut vel ipſa, ſi fieri poſſit, Chriſtiani nominis recordatio penitùs extinguatur: tamen longa doctus rerum experientia operæ pretium eſſe exiſtimo; Princeps ſapientiſſime, ut à cruenta Chriſtianorum cæde tandem aliquando abſtineas.

(Propoſitio, *Inutile eſt Chriſtianos perſequi*.) Nam quid agimus? quid molimur? quid promovemus, dum nova quotidie ſuppliciorum genera ad extirpandam nationem illam peſſimam excogitamus? Hoc tibi perſuaſeras, & nemo erat, qui tibi non aſſentiret, genus iſtud hominum non eſſe tam invictum, ut alii pœnarum metu deterriti ad meliorem ſe frugem non reciperent; alii variis cruciatibus ac ſuppliciis perditi triſtiſſimas ſecum gentis nefandæ reliquias non ſepelirent. Inſtitimus acriter, perfecimus quod erat imperatum; nullam vel ſexus, vel ætatis, vel conditionis, vel etiam ſanguinis rationem habuimus. Sævitum eſt in amicos, non eſt parcitum affinibus aut conſanguineis. Fratres ipſi fratres in ſuos, parentes in liberos, in conjuges mariti crudeles exſtiterunt. (*Probatio Propoſitionis*.) At quo ſucceſſu tandem, quo exitu? Revoca, Princeps ſapientiſſime, revoca in memoriam, quàm multos tot abhinc annis, ex quo funeſtum cum illis hominibus bellum exercemus,

cemus, vario tormentorum genere perdideris. Numera, ſi potes, quot aquis ſubmerſi, quot enecti ſuſpendio, quot exuſti flammis, quot ferro, quot equuleis; quot rotis abſumpti. Vidimus vicos ac plateas natantes eorum ſanguine; timuimus non ſemel huic urbi, ne cadaverum moles immenſa luctuoſam peſtem ac contagem inferret. Exhauſimus ipſam tortorum induſtriam in inveniendis pœnarum monſtris, quæ Chriſtianos percellerent. Verùm quid promovimus ad hunc uſque diem, quid perfecimus, aut quæ ſpes nobis deinde relicta eſt? Non modò non eſt imminutus illorum numerus, ſed crevit; non infractus animus, ſed erectus; non acciſæ vires, ſed confirmatæ furoribus noſtris illudunt. Diceres fatalem hydriam, quæ ſuis è vulneribus quotidie creſcit ac pullulat; ſanguis eorum fatalis inſtar ſeminis eſt, unde nova ſingulas in horas monſtra paſſim exſurgunt.

Quòd ſi tam fruſtra gentem in illam certatum eſt, Princeps ſapientiſsime, qua ſpe deinceps in eamdem ſævire parabimus? ſi creſcere ulteriùs pergat, ſi ſors illa ſuppliciorum eſt, quibus illam exercemus, ut novum robur ſufficiant; nihilne metuendum putas, ne, cùm invaluerit tandem aliquando, triſtiſsimam tibi perniciem, cladem imperio, ipſi Deorum religioni ruinam moliatur?

(Complexio. *Ergo abſtine à perſequendis Chriſtianis.*) Patere igitur, Princeps ſapientiſsime, ut illa deinceps ceſſet carnificina, quam in Chriſtianum genus tam nullo fructu exercuimus. Suis illi addicti erroribus inanes recentis ac novæ religionis larvas conſectentur. Emoriantur illi natalibus in tenebris; & quando nullis tanti Imperatoris vel blanditiis, vel precibus, vel minis, vel terroribus revocari ad meliorem frugem potuerunt, permitte illos infelici genio; neque tuam poſthac aut quietem turbent, aut plenam bonitatis clementiam experiantur.

Hanc verò argumentationem, quæ Enthymema dicitur, facile eſt, uti jam monuimus, ad perfectam Ratiocinationem revocare, ſi nimirum vel Propoſitio, vel Aſſumptio, quæ ſubticetur in Enthymemate, reſtituatur. v. g. Ex illo Enthymemate, quod tractavimus, ſcilicet; inutile eſt ulteriùs Chriſtianos perſequi; ergo ab eorum cæde

cæde abſtinendum, faceres Ratiocinationem, ſi propoſitionem ſubſtitueres, quæ ſubauditur. Nempe, deſiſtendum eſt à conſilio inutili; ſed inutile eſt perſequi Chriſtianos, ergo, &c.

Et illud pariter Enthymema, quod primo loco pertractatum eſt; nimirum, debes præcavere, ne quis ſuſceptum à te civile bellum non Reip. gratia, ſed ad vindicandas privatas injurias exiſtimet, ergo debes parcere iis, qui contra te arma tulerunt; facilè mutabis in Ratiocinationem, ſi Aſſumptionem, quæ ſubticetur, reſtitueris hoc pacto. Præcavere debes, ne quis ſuſceptum à te bellum exiſtimet non Reip. gratia, ſed ad vindicandas privatas injurias; ſed niſi peperceris iis, qui contra te tulerunt arma, multi exiſtimabunt, te privatis injuriis, non Reip. utilitate ad ſuſcipiendum civile bellum fuiſſe adductum; ergo debes parcere; &c.

ARTICULUS VIII.

De Dilemmate.

Q*Uid eſt Dilemma?*

R. Eſt argumentatio conſtans duabus Propoſitionibus oppoſitis, quæ nihil medium patiuntur, adeò ut alteram concedi neceſſe ſit. Tale eſt illud latronis ſtricto pugione peregrinum inermem alloquentis: aut crumenam dabis, aut vitam.

Frequentiſſima ſunt apud Tullium hujus Argumentationis exempla. Philip. ſecunda n. 100. probat, Cæſaris acta, quæ vulgaverat Antonius, fuiſſe adulterata. *Sed ad Chirographa redeamus: Quæ fuit tua cognitio? Acta enim Cæſaris pacis cauſa confirmata ſunt à Senatu. Quæ quidem Cæſar egiſſet, non ea, quæ Cæſarem egiſſe dixiſſet Antonius. Unde iſta erumpunt? quo Auctore proferuntur? ſi ſunt falſa, cur probantur? ſi vera, cur veneunt?*

Et pro Cœlio num. 50. Clodiam perſtringit, & purgat Cœlium hoc dilemmate: *Si qua mulier ſit hujuſmodi, qualem ego paulò antè deſcripſi, tui diſſimilis vita inſtitutoque meretricio, cum hac aliquid adoleſcentem hominem habuiſſe rationis, num tibi perturpe aut perflagitioſum eſſe videatur? Ea ſi tu non es, ſicut ego malo, quid eſt, quod ob-*

jiciant

ſiciant Cælio? Sin eam te volunt eſſe; quid eſt, cur non crimen hoc, ſi tu contemnis, pertimeſcamus?

Duplex eſt ratio tractandi Dilemmatis: prima conſiſtit in Propoſitione ſimplici Dilemmatis, cujus utraque pars nuda effertur, quia veritas clara eſt. Tale eſt illud, quod proponit Cicero Philip. quinta numero 15. *Legatos decernitis? ſi ut deprecentur, contemnet; ſi ut imperetis, non audiet.*

Et pro Quintio, num. 41. ubi, poſtquam probavit, Quintium nihil debere Nævio, quòd is debitum non poſtulaſſet ſibi perſolvi, in magna ejuſdem petendi facultate, hoc Dilemmate concludit: *Reſtat, ut ſumma tibi negligentia obſtiterit, aut unica liberalitas; ſi negligentiam dices, mirabimur: ſi bonitatem, ridebimus.*

Habes ibid. aliud exemplum Dilemmatis n. 81. Pro Roſc. Amer. n. 74. Pro Plancio n. 6. ibid. 85. Philip. 3. n. 22. Phil. 13. n. 17.

Alius modus eſt tractandi Dilemmatis, cùm amplificatione figurata pars utraque Dilemmatis exornatur. Tale eſt illud, quod habetur Philip. ſecunda numero 31. *Numquamne intelliges ſtatuendum tibi eſſe, utrùm illi, qui iſtam rem geſſerunt, homicidii rei ſint, an vindices libertatis? Attende enim paulisper, cogitationemque ſobrii hominis punctum temporis ſuſcipe. Etenim ego, qui ſum illorum, ut ipſe fateor, familiaris, ut à te arguor, ſocius, nego quidquam eſſe medium; confiteor eos, niſi liberatores populi Rom. conſervatores Reipub. ſint, plùs quàm ſicarios, plùs quàm homicidas, plùs etiam quàm parricidas eſſe: ſiquidem eſt atrocius patriæ parentem, quàm ſuum occidere. Tu, homo ſapiens & conſideratus, quid dicis? ſi parricidæ, cur honoris cauſa à te ſunt & in hoc ordine, & apud populum Rom. ſemper appellati? cur M. Brutus, te referente, legibus eſt ſolutus, ſi ab urbe, plùs quàm decem dies, abfuiſſet? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore ſunt celebrati? cur Provincia Caſſio & Bruto data? cur Quæſtores additi? cur Legatorum numerus auctus? Atque hæc acta per te: non igitur homicidæ. Sequitur, ut liberatores tuo judicio ſint: quandoquidem tertium nihil poteſt eſſe. Quid eſt? non conturbo te; non enim fortaſſe ſatis, quæ diſtinctiùs dicuntur, intelligis. Sed tamen hæc eſt ſumma concluſionis meæ, quoniam ſcelere à te liberati ſunt, ab eodem te ampliſſimis præmiis digniſſimi judicati ſunt.*

Et

Et prima Verrina hoc utitur adverſus Cæcilium Dilemmate. Probatque, non eſſe illum idoneum Verris accuſatorem, n. 31. *Tu, Cæcili, quid facies? Utrùm hoc tantum crimen prætermittes? an objicies? ſi objicies, idne alteri crimini dabis, quod eodem tempore, in eadem Provincia tu ipſe feciſti? Audebis ita accuſare alterum, ut quò minùs tu te condemnere, recuſare non poſſis? ſin prætermittes, qualis erit iſta tua accuſatio, quæ domeſtici periculi metu, certiſſimi & maximi criminis non modò ſuſpicionem, verùm etiam mentionem pertimeſcat?*

Et Verrina quarta, n. 155. *Utrùm tibi Siculos publicè privatimque amicos, an inimicos exiſtimari vis? ſi inimicos, quid de te futurum eſt? quò confugies? ubi nitere? modò Aratorum honeſtiſſimorum hominum & locupletiſſimorum maximum numerum abs te abalienaſti; nunc de civitatibus Siculis quid ages? Dices, tibi Siculos eſſe amicos? qui poteris, qui, quod in nullo homine antea fecerunt, ut in eum publicè teſtimonium dicerent, cùm præſertim ex ea Provincia condemnati ſint complures, qui ibi Prætores fuerunt, duo ſoli abſoluti, hue conveniunt cum literis, veniunt cum mandatis, veniunt cum teſtimoniis publicis.*

Similiter probat adverſùs Piſonem Dilemmate, eum oportuiſſe eſſe cupidum prædæ, qui ſe cupidum fuiſſe triumphi negaverat. Orat. in Piſ. n. 56.

Item & pro Cornelio Balbo probat inſigni Dilemmate, non feciſſe quidquam Pompejum contra fœdera n. 13. In his omnibus locis utramque Dilemmatis partem tractat magnificè & diligenter exornat.

Duplex eſt autem Dilemmatis diluendi ratio. Prima, cùm Dilemma totum invertitur. Scitum eſt illud Antigoni Regis, à quo frater cùm peteret, ut cauſa, quam habebat, non in foro palàm, ſed domi privatim cognoſceretur: reſpondit Antigonus hoc Dilemmate; ſi cauſam injuſtam habes, cur litigas? ſi juſtam, cur conſpectum hominum fugis? Cui frater reſpondere potuiſſet, utraque parte inverſa; Si juſta cauſa eſt, meliùs & faciliùs domi cognoſcetur; ſi injuſta, minorem infamiam privatim ſubibo, quàm publicè.

Altera ratio diluendi Dilemmatis, cùm una dumtaxat pars Dilemmatis infirmatur. Sic Herus ille ſervum percutiens, roganti ſervo, cur ipſius opera uteretur, ſi eſ-

ſi eſſet improbus; cur percuteret, ſi probus eſſet? reſpondi: non percutio te, quia probus es; ſed quia improbus, ut probro uti poſſim.

EXERCITATIO.

In eos, qui de eventuris ſibi calamitatibus, Divinos & Hariolos conſulunt.

Exemplum Dilemmatis.

SYNOPSIS.

Exord. DIces, quoſdam eſſe in torquendis ſe ipſis ingenioſos, quaſi non ſatis multa evenirent contra voluntatem ferenda.

Propoſitionem efferet per Apoſtrophen ad eos, qui de futuris calamitatibus Divinos conſulunt; dicetque, illos eſſe miſerrimos.

Confirmatio petetur ab hoc Dilemmate, quod ita proponet. Vel illi quod enunciant, eventurum eſt, vel non eventurum; ſtatuite ergo, quod vultis; verſate vos in omnem partem; nam alterutrum neceſſe eſt, ut admittatis.

Tum tractabit prius Dilemmatis membrum; oſtenderetque, inſipientes eos eſſe, ſi calamitates, de quibus Hariolos conſulunt, eveniant; quia ſtultum eſt ante tempus ſe macerare, bis miſeri, &c.

Deinde poſterius membrum tractabit, probabitque non minùs eos infelices eſſe, ſi nihil eorum eveniat, quod Divini mentiuntur, quia nihilominùs torquebuntur perpetuo inanique metu.

Concludet deterrendo ab ejuſmodi curioſitate.

ORATIO.

Cùm tam multa ſunt in hac, quam vivimus, vita homines miſeri, quæ contra ſpem ac voluntatem nobis ab adverſis rebus ferenda paſſim occurrunt; tum certè mirum eſt, inveniri quoſdam in torquendis ſemetipſis macerandiſque tam ingenioſos, ut novum quemdam

malorum cumulum ultrò ac volentes ſibi accerſere non dubitent.

Nam quid aliud, amabo vos, facere dicendi ſunt, qui inſanabili quadam curioſitate correpti eventuras ſibi olim calamitates ex Hariolis Diviniſque ſciſcitari geſtiunt: & quod prudens rerum omnium moderator atque arbiter Deus, non ſine amabili providentiæ ſuæ ordine occultandum cenſuit, id per fas ac nefas magno ſui ipſorum damno ambiunt pervidere?

Age enim, quiſquis es hujuſmodi tam inimicus felicitatis tuæ, ut, ſi quid credis tibi metuendum gravius id conjicere ex Hariolorum reſponſis & malas per artes augurari geſtias. Quis hanc miſero mentem injecit, ut torquere te multò antè quàm oporteat, atque etiam macerare fruſtra, ut plurimùm, mediteris? Unum te volo imprudentiæ tuæ teſtem ac judicem; non ad aliud, quàm ad tuum ipſius tribunal appello. (*Dilemma.*) Dic mihi, quæſo; vel illa evenient aliquando, quæ inanes illi Augures enunciant mala; vel ab illis eventura falsò prædicantur. Quid tibi videtur? ede reſponſum: quid ſiles? an facere tibi fucum velle videor? an captioſis argumentis crudelitati tuæ inſidias paro? Nullæ hic ambages, nullus latet hic dolus, clara ſunt omnia & aperta, niſi quod velis intervenire medium, ubi eſſe non poteſt. Fateris ergo, quod nemo ſanus revera negaverit, aut eventura illa, quæ noſſe curioſiùs ambigis, aut certè non eventura? Bene eſt, utor reſponſo tuo, & rem ulteriùs perſequor. (*Pars prior Dilemmatis.*) Si, quod illi malum tibi perſcrutanti cupidiùs præcinunt, eventurum revera eſt, uti dictitant, næ tu hominum inconſultiſſimus, qui tantoperè te maceres ac torqueas ad eas evitandas calamitates, quas declinare non poſſis! cur non quieto potiùs ac tranquillo expectas animo, quidquid Superi de te ſtatuerint? Numquid illa, quæ reformidas, mala cruciabunt te ſatis, cùm evenerint, niſi te ipſe ante tempus ultrò vexaris? bis miſer & infelix, quem impendentis fati metus multò gravius jam cruciet, quam ipſo fortè malo, cum inciderit, cruciandus ſis. (*Pars poſterior.*) At ſi numquam evenient illa, quæ tibi jam tum ſolicitudinem tantam pariunt, quantæ ſtultitiæ eſt inanibus perturbari malorum

tum umbris puerorum more, & dum in portu naviges adverſas tempeſtates formidare?

(*Complex.*) Videte ergo vos, quotquot mala iſthæc prurigo inceſſit hactenus: ne vos ullo fructu atque emolumento, ſed magno atque incredibili veſtro ſupplicio torqueatis; abſtinete ea velle percunctari, quæ ſibi uni ſupremus fatorum omnium arbiter ac moderator Deus cognoſcenda reſervavit; hoc agite multò diligentiùs, ut æquam rebus omnibus, non adverſis minus quàm proſperis mentem præparetis; & quidquid vobis demum contigerit, facite, ne vos aut elatiùs extolli, aut deprimi humiliùs patiamini.

ALIA EXERCITATIO.

In Degeneres Chriſtianos.

SYNOPSIS.

Degeneres Chriſtianos urgebit hoc Dilemmate. Vel eſtis Chriſtiani, vel non eſtis: ſi Chriſtiani eſtis, cur Chriſti legibus non paretis? ſi non eſtis, cur glorioſum illud nomen uſurpatis?

Exord. Dicet Orator defeciſſe Chriſtianos à majorum ſuorum virtute, & pleroſque nihil retinere præter inanem Religionis umbram.

Deinde proponet laudatum jam Dilemma, idque urgebit variis interrogatiunculis, & quaſi punctis.

Tertiò. Priorem partem Dilemmatis per Subjectionem exponet; Si Chriſtiani eſtis, cur igitur Chriſti legibus morem non geritis?

Quartò. Secundam partem tractabit; pateatque, cur Chriſtiani nomen uſurpent, qui nihil hominis Chriſtiani habeant, præter inane nomen? jubebit illos glorioſam iſtam appellationem deponere, qua temerè ſuperbiunt.

Denique concludet per Ironiam, hortando illos, ut aliam religionem amplectantur; niſi malint ad meliorem frugem ſe recipere.

ORATIO.

Quonam deplorando temporum noſtrorum fato fieri dicam, ut cùm Majores noſtri Chriſtianæ Religionis inſtitutum tam ſedulò, tam ſeverè coluerint, ſic ab eorum virtute & ſacra velut hæreditate nepotes defeciſſe videantur, nihil ut præter vacuum & inane dumtaxat Chriſtiani nomen, mendacemque religionis larvam retineant? Nam quò, degeneres animæ, quò priſtina pietas abiit? quò priſcus receſſit ardor; ubi prioris illius fortitudinis exſtant veſtigia, qua mediis vel in ſuppliciis parentes veſtri invicti perſtitere? Quo ego vos nomine jam appellem, in quibus nulla avitæ pietatis exempla video? ſtatuite tandem ipſi quales velitis eſſe, quales appellari. (*Dilemma.*) Chriſtiani eſtis, an non? reſponſum date. Nolite facere fucum hominibus, aut ementitam virtutis faciem prætendere. Nunc opus eſt, omnes ut intelligant, quo nomine vobis placeat unumquemque veſtrum deſignari.

At enim audio communem omnium vocem; Chriſtiani ſumus, exclamatis. (*Pars prior Dilemmatis.*) Idipſum piacularibus ſacri lavacri fontibus abluti profeſſi ſumus; hoc præclaro gloriamur nomine; Chriſtianorum ſacramenta uſurpamus, Chriſtianis inſtitutis ac religionibus utimur. Cur igitur nomen tam ſanctum flagitiis veſtris polluitis? cur alienam à vita Chriſti vitam vivitis? cur præceptis ipſius ac legibus rebelles uſque ac contumaces, hanc ipſam, quam videmini profiteri, doctrinam abjicitis? Chriſtus voluptates damnavit, vos conſectamini: Chriſtus opibus maledixit, vos inhiatis: Chriſtus honores contempſit, vos omni ſtudio ac labore per fas ac nefas aucupamini.

(*Pars poſterior.*) Faceſſite mendaciſſimi hominum, larvati Chriſtiani faceſſite; parcite ſpecioſum illud nomen jactare ambitioſiùs; non eſt Chriſtianum nomen poſitum in verbis, ſed in factis; integritate vitæ, morum innocentia, virtutum exercitatione glorioſa iſthæc appellatio continetur. Non capiunt ſordes veſtræ; fœditas animi, morum corruptela tantum nomen, tam cœleſte, tam divinum.

Ite,

Ite, ite ad Mahumetanos, turpiſſimos illos fœdiſſimarum voluptatum cultores; Religionem eorum amplectimini, quorum mores imitari vos non piget. Hìc licebit omni vitiorum genere inquinare vos; hìc ſpurciſſimis deliciis indulgebitis impunè; non erit quiſquam, qui depravatam morum veſtrorum turpitudinem arguat. Sed quid ego hæc? Ah! potiùs, ſiqua vos ſalutis veſtræ remordet cura, ſi quis Chriſtianæ Religionis amor tangit, recipite vos ad meliorem frugem, & Chriſtiani nomen, quod uſurpare placet, omnibus Chriſtianæ virtutis officiis decorate.

ARTICULUS IX.

De Dilemmate captioſo.

Quid eſt Dilemma captioſum?

R. Eſt argumentatio ita concludens ab utraque parte, ut adverſarium ſimplicem & imperitum illudat, niſi illius eludendæ artem noverit. Talis eſt iſta argumentatio, qua Sacerdos quædam utebatur, ad ſuadendum filio, ne apud populum diceret. Nam ſi injuſta dixeris, inquiebat illa, Deos habebis iratos; ſi juſta, homines. Quam argumentationem ſic invertit Adoleſcens ingenioſus, & in matrem retorſit: Imò expedit apud populum dicere, nam ſi juſta dixero, Deos amicos; ſi injuſta, homines inveniam.

Huc referendæ ſunt mentientes Propoſitiones, quæ ſe ipſas negant; vel ſi ſe includunt, falſum affirmant. Sic Poeta Cretenſis, cùm dixiſſet omnes Cretenſes eſſe mendaces, Propoſitionem certè mendacem attulit. Nam ſi Cretenſes omnes ſunt mendaces; ergo & ipſe mendax, cùm Cretenſis ipſe omnes mendaces Cretenſes dixerit. Si neget ſe mendacem, falsò dixerit Cretenſes omnes eſſe mendaces; erit itaque & ſimul mendax & ſimul verax.

Denique eò etiam revocantur Crocodilli, quos vocant; ſeu callidæ interrogationes, quæ fucum faciunt rudibus & imperitis. Dicuntur autem Crocodilli propterea, quòd commenti ſunt Poetæ, Crocodillum rapto mulieris

viduæ filio, ſic cum ea fuiſſe collocutum: Reddam tibi filium, ſi verum dixeris. Reſponde igitur, utrùm ſim tibi redditurus, an non? Negavit illa fore, ut redderet, & ob eam cauſam reddi debere, quòd verum dixiſſet. Cui Cocodrilus, Atqui non reddam, Inquit; ſi enim reddidero, verum non eris locuta: ſin me redditurum dixeris, falſum dices, non enim certo reddam.

Similis eſt ludrica & captioſa Adoleſcentis illius argumentatio, qui, cùm ſe cuidam Rhetori inſtituendum tradidiſſet, grandi mercede pactus, ſi primam cauſam apud Judices evinceret, bellè tamdem eruditus mercedem negavit. Cui diem Magiſter cùm dixiſſet, nihil debeo tibi, retulit Diſcipulus. Nam ſi vicero, ex Judicum ſententia ſolutus ac liberatus ſum; ſi vincor, ex pactis nihil tibi debeo, ea tibi lege tantùm obſtrictus, ſi prima in cauſa palmam referrem.

At Diſcipulo perito Magiſter ipſe peritior: Imò, mercedem debes, ſubjecit; ſi viceris, ut pactus es; ſi non viceris, ut condemnatus. Cauſam illam utrinque oratoriè tractabimus ad Rhetoricarum Exercitationum complementum.

EXERCITATIO.

Thiſias Adoleſcens Syracuſanus adverſus Coracem Rhetorem Magiſtrum ſuum.

Dilemma captioſum.

SYNOPSIS.

Exord. SUmet à Prolepſi. Significabit dolorem ſuum, quòd adversùs Magiſtrum adhibere cogatur artem illam, quam ab eo didicerat.

Deinde allata Propoſitione narrabit breviter, qua lege cum Coracé pactus fuerit.

3. Per Interrogationem quæret à Magiſtro, qua tamdem in re poſitam artem putet, quam ab ipſo didicerat? tum per Subjectionem reſpondebit: in perſuadendo.

4. Proponet hoc Dilemma; vel perſuaſero Judicibus nihil me tibi debere, vel non perſuaſero. Si perſuaſe-

ro,

ro, dicta cauſa eſt: ipſo Judicum calculo ſolutus ac liberatus ſum. Si non perſuaſero, nihil eſt, quòd mercedem petas, quam ex pacto nullam debeo, niſi cauſi vincerem. Hoc argumentum urgebit variis interrogatiunculis.

Peroratio. Judices obteſtabitur, ut jus ſuum ſententiis confirment.

ORATIO.

Etſi injuſtus ego quibuſdam, aut ſaltem accepti beneficii parùm memor videri poſſum, qui poſt exactam ſub eruditiſſimi Magiſtri diſciplina adoleſcentiam, hac ipſa, quam ſum edoctus ab eo dicendi facultate adversùs eumdem abuti mediter; tamen cùm res mihi ſit hodie apud Judices æquiſſimos & maximè perſpicaces, ita dicturum me ſpero, ut non iniqui tantùm, ſed ingrati animi ſuſpicionem penitus amoliar.

Poſtulor ego negatæ mercedis reus; quam ſibi debitam Corax eruditus Rhetor vindicat. Næ injurius revera ſim, Judices, & dignus criminatione, quæ mihi clariſſimos apud viros infertur, ſi defraudare hominem velim re ſua, & quam pro jure ſuo repetat, abnuam perſolvere. Verùm hoc agitur inter nos, Judices, hoc contentionis hodiernæ caput, an debita ſit merces illa, quam Corax pertinaciter exigit. Affirmat ille quidem confidenter; vocat me veſtrum ad tribunal; infractæ fidei & immemoris animi crimen objicit. Ego verò, Judices, non confidenter minus quàm verè debitam nego mercedem, quam ille petit: adſum paratus diluere calumniam, qua me provocat, & inuſtam nomini meo labem accuſatoris pœna mulctari poſtulo. Utri noſtrum ratio militet & æquitas, per voſmetipſos judicate.

Permotus ego Adoleſcens Coracis eruditi Rhetoris fama, veni ad eum Eloquentiæ perdiſcendæ cupidiſſimus. Ille, ut me aſpexit, atque etiam interrogatiunculis quibuſdam ingenii mei, ſi quod eſt, fecit periculum, non dubitavit affirmare, eſſe in me non ita contemnendam ad capeſſendam Eloquentiam facultatem, quæ ſi diligenti ſtudio & perito inprimis magiſtro excoleretur, fructus ha-

habere aliquando poſſet minimè pœnitendos. Exarſi continuò magis ac magis nova divinæ illius artis cupiditate, & ad Coracem converſus, age ſis ergo, dixi, hominum peritiſſime: ecce trado me tibi præceptis tuis inſtituendum; hoc in me perfice, quod polliceris, nec levem impenſi laboris mercedem exſpecta. Accepit ille conditionem; pacta merces eſt: veni ad eum aſſiduè; excepi diligenter doctas periti Magiſtri lectiones; uno verbo artem didici, perdidici; imò, ſiqua homini fides eſt, novi ut quiſquam optimè. Mihi non ita videtur, Judices; uter noſtrum opinione fallatur ſua, veſtrum eſt facere conjecturam.

Age verò, Rhetor facundiſſime, qua demum in re artem illam, quam edoctum eſſe me à te venditas, poſitam arbitraris? opinor in perſuadendo; hoc enim decantaſti nobis centies; hoc ipſo, medius fidius, Scholæ noſtræ parietes ſingulis propè diebus perſonuerunt. Nunc igitur attendite, Judices; in ea facultate quid poſſim: quantùm ſub Coracis diſciplina profecerim, pro veſtra cùm æquitate, tum perſpicacia judicate.

Vel enim perſuaſurus ſum vobis, Judices, tibique adeò ipſi, Rhetor eruditiſſime, debere me tibi omninò nihil, vel non ſum perſuaſurus. Nam alterutrum neceſſe eſt, ut eveniat; niſi fortè quid medium putes intereſſe, ubi eſſe non poteſt. Si perſuaſero; cur tu mercedem exigas, homo diſertiſſime, quam non Judicum modò ſuffragiis, ſed tuo ipſius calculo non debitam fateare? an viciſſe cauſa poſſum, ſimul & perdere? Quod ſi non perſuaſero, ò fruſtra tot exantlatos labores! ò collocatam malè induſtriam! ò te hominem, ne quid dicam pejus, minimè providum! qui mercedem eo nomine repetas, quod nihil artis illius, quam profitere, quidquam in me contuleris. Vide, quæſo, Rhetor facundiſſime, ne, cùm ad eam, qua polles, doctrinam minùs bene vertat, quòd in inſtituendo adoleſcente, quem ingenioſum eſſe jactitabas, tam parùm profeceris; multò ſit turpius eam mercedem poſtulare, quam ea tantùm conditione promiſſam non diffiteris, ut me in arte tua peritiſſimum efficeres.

Quamobrem peto à vobis, Judices integerrimi, ut quam inflixit mihi Corax, imprudens quidem, quod

ego

ego lubentiùs crediderim, ingrati animi labem, pro veſtra æquitate eximatis; ſtatuatiſque, vel ut me ſuis præceptis diligentiùs erudiat, vel ut ab efflagitando præmio, quod non eſt meritus, deinceps abſiſtat.

ALIA EXERCITATIO.

Corax Rhetor adversùs Thiſiam Diſcipulum ſuum.

Ratio diluendi captioſi Dilemmatis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non exiſtimare ſe, locutum ſeriò fuiſſe Thiſiam, cùm oratione publica pactam negavit ſolvere pecuniam. Probabit hoc ab opinione, quam habet de Adoleſcentis optimi moribus. Sed voluiſſe eum oſtentare ingenium, & artis, quam didicerat, facere periculum.

2. Rem geſtam eo modo, quo narravit Thiſias, fatebitur, nec alio ſe velle uti argumento ab eo, quod Thiſias adhibuit.

3. Eodem utetur Dilemmate, quod ſic invertet. Vel perſuaſit vobis Adoleſcens eruditus, vel non perſuaſit; ſi perſuaſit, dicta cauſa eſt; hanc enim ſibi dixit ipſe legem, ut cùm perſuadendi didiciſſet artem, pactam numeraret pecuniam: inſiſtet maximè in ea tractanda Propoſitione. Si non perſuaſit: ergo, vobis Judicibus, mihi debet pecuniam.

Concluſio. Hortabitur Judices, ut cauſam ludicram ſeria ſententia finiant.

ORATIO.

Et fucum faciet eruditione ſua Diſcipulus ille noſter? Artem in eum, à quo didicit, impunè convertet? Nudam ac ſimplicem Eloquentiæ ſinceritatem compoſitis ad fallendum verborum phaleris perperam adhibebit? Fallor, Judices; alius eſt ille prorſus ab eo, quem fortè exiſtimatis. Novi adoleſcentem, novi mores, novi inge-

ingenium. Scio, quâ mente, quo conſilio rem illam, quam ſuſpicari falſi nemini veniat in mentem, quam inficiari ipſe ſeriò non audeat, revocare in dubium tentaverit. Voluit ſcilicet Adoleſcens minimè malus publica quadam exercitatione & frequenti clariſſimorum virorum conſeſſu probare omnibus, quid poſſet dicendo, & quantos apud me progreſſus feciſſet. Gratulare tibi, Adoleſcens ingenioſe; id eviciſti, quod volebas; habes laborum tuorum fructum ampliſſimum; hoc tu conſecutus es omnium judicio, ut diſertus, ut terſus, ut politus Orator haberere. Nemo non ſuſpexit ingenii tui ſolertiam; concinnitatem in ſcribendo, in agendo gratiam omnes laudavere. Quid ambis ultrà? quid moliris? quid petis? Addam & illud, ſi voles, ad commendationem tui nominis ſingularem, quòd ſapiens ante pilos, quòd præter ætatem eruditus, quòd ſupra hominum conditionem ac naturam, in ipſa adoleſcentia, quæ ut plurimùm fugitans eſt laboris, ſtrenuus ac diligens videare. Eſtne aliquid amplius, quod ab amantiſſimo Magiſtro tuo deſideres? Suſpicor ego, quid velit, Judices; nolit haberi ſe à me duriùs in hac cauſa, vel dum ſe mihi adverſarium profitetur.

Eſto: dabimus hoc etiam illi perlubenter, Judices; minimè illum vexabo; conſulam indoli ipſius, parcam ingenuæ morum ſuavitati: non inficiabor quidquam ex iis, quæ diſſeruit tam eleganter in hac cauſa; fatebor rem ita geſtam eſſe, uti ipſe narravit, in quo maximè Diſcipulum agnovi, non adverſarium. Ludam ergo juveniliter in verbis, quod ille fecit tam ſubtiliter; nec aliud armorum genus ſtringere in eum velim, quàm id ipſum, quo me aggreſſus eſt.

Age, Adoleſcens erudite, ingredere ipſe campum illum, quem aperuiſti tu mihi; eamdem permitto tibi, quam permittebas modò exſpatiandi liberiùs facultatem. Verte te ergo partes in omnes; ſtatue, quod volueris; quære etiamnum, quod præſtitiſti jam tam mirificè, unde ingenium & artem oſtentes. At alterutrum fateare neceſſe eſt; aut perſuaſiſſe te, quod volebas, aut non perſuaſiſſe. Si perſuaſiſti, habes, quod tantoperè petebas, cùm veniſti ad me. Te unum teſtem volo, nitor enim maximè ingenua Adoleſcentis ſinceritate; unum

te,

te, inquam, teſtem appello: quid poſtulaſti aliud, cùm divertiſti Ludum in noſtrum, niſi ut perſuadendi artem diſceres? Hoc ſi conſequereris, nihil eſſe ajebas, quod Magiſtro tuo donandum non cenſeres; promittebas montes aureos; compoſuimus: pacta merces eſt: quid igitur hodie renuis pactam numerare pecuniam? quid ambages quæris? quid negas? quid affirmas?

Quamquam, Judices, laudo Adoleſcentem, qui in eo, non me ut illuderet, ſed ut daret aliquod ingenii ſui ſpecimen, inprimis elaboravit. Suſpexiſtis enimverò, & mirati eſtis, ut rem clariſſimam propè obſcuraret Oratoriis artibus, & cauſam, quam pro ſua perſpicacia noverat ipſe deſperatiſſimam, dicendo faceret probabilem, tantùm non veram. Optandum fuiſſet Adoleſcenti ingenioſo, ut in deligendo argumento cautior ac ſolertior extitiſſet.

At enim, inquiet aliquis, non perſuaſit; patuit futilis & captioſæ Argumentationis artificium. Numquam evincet ille, ut debitam quis non putet, quam repeto pro jure meo mercedem. Audio; reſtat hoc unum Adoleſcenti perfugium; non perſuaſi, reclamat ille. Bene eſt; non perſuaſiſti? igitur dijudicata res eſt; cauſa victa eſt, quin pactam ſolvis pecuniam, quam mihi non deberi perſuadere nemini potuiſti. Quid adhuc dubitas, quid tergiverſaris? Quaſi verò eſſet quid medium, in quo ludere etiamnum juveniliter poſſes? Sed jam omiſſo ludo ad ſeria veniamus.

Videte ergo, Judices, ut de re tota pro veſtra perſpicacia & æquitate ſtatuatis, ut cauſam illam ludicram ſeria ſententia terminetis, ut Thiſias, cui pro veſtra humanitate indulſiſtis, ut graviſſimum hunc conſeſſum jocando nugandoque recrearet, non jam inanes Figurarum phaleras, ſed ſolidos & bene probatos nummos expediat.

Ultima huic Exercitationi aliquam Forenſis Cauſæ formam dabimus, conſtituendo ſuper ea controverſia Judicem, qui litem dirimat.

JUDEX.

Novum prorſus cauſæ genus, Judices, & ante hunc diem

diem inauditum, veſtris dirimendum ſententiis hodierna die delatum eſt. Ecce Adoleſcens ingenioſus cum nobili Rhetore, Diſcipulus cum Magiſtro, Thiſias cum Corace componitur. Ecce non tam de mercede fragili, quàm de ingenii gloria, non tam de pecunia, quàm de eruditionis laurea certatur. Atque hæc certaminis ratio, Judices, eſt ejuſmodi, ut alteri ſit glorioſius vinci, quàm vincere, alteri ſine dedecore contingere non poſſit ab altero ſuperari. Nam quid ſit honorificum magis Adoleſcenti ingenioſo, quàm ſi veſtris omnium judiciis eam adeptus in dicendo facultatem videri poſſit, ut pactam ea conditione pecuniam peritiſſimo Magiſtro ſolvere debeat? Quid verò ſapientiſſimo Rhetori eveniat funeſtum magis, quàm ſi ad ſuſceptos nullo emolumento labores is accedat ignominiæ cumulus, ut nihil boni Thiſiam docuiſſe judicetur?

Verùm, quoniam non cadit in hodiernam contentionem, quid utrumque deceat magis aut minùs, aut quid ad eorum utilitatem detrimentumve pertineat, niſi conjunctum idem cum æquitate cenſeri poſſit; video noſtrarum eſſe partium excutere diligenter litigantium jura, & quibus ad cauſam adjumentis accedant, ſedulò demonſtrare. Quod ut aſſequamur faciliùs, operæ pretium eſt videre, quid dederit hodiernæ controverſiæ cauſam; ac licèt Coracem inter ac Thiſiam ſatis ſuper ea re conveniat, hoc ipſum tamen, uti geſtum eſt, perſtringere breviter non pigebit.

Non potuit ignorare Thiſias vel in hac ætate tam tenera, quanta Corax apud nos Eloquentiæ fama floreret; atque ut is fuit etiam ab infantia bonarum artium percupidus, nihil antiquius habuit, quàm ut ſe totum doctiſſimo Rhetori ad eam, quam ille profitebatur, artem informandum permitteret. Venit ergo Thiſias ad Coracem, conſilium aperit ſuum, & montes aureos pollicitus, ſi tanti Magiſtri ſub diſciplina peritum in Rhetorem olim evaderet, facilè perſuaſit homini, ſuam ut Candidato navaret operam, neque ad eumdem inſtituendum labores ullos ſubire detrectaret.

Quippe ſenſit Corax in Thiſia, poſtquam pertentavit Adoleſcentis ingenium, quoſdam fortunatæ indolis igniculos, qui ſi foverentur aſſiduis inſtitutionis

bonæ

bonæ laboribus, uberrimos fructus aliquando promitterent.

Verùm hæc fuit pacta Diſcipulum inter ac Magiſtrum mercedis conditio, ut Coraci Thiſias nihil rependeret, niſi cùm perſuadendi artem, qua tota conſtat Rhetorica, aſſecutus videretur.

Ita profecit brevi Coracis in Schola Thiſias, ut jam peritus Magiſtri ſui judicio Rhetor haberi poſſit, & pactam ſolvere pecuniam teneatur. Id porro negat Diſcipulus, Judices; atque, ut aliquod facultatis illius, quam adeptus dicitur, faceret veſtro in conſpectu periculum, voluit perſuadere vobis, nihil eſſe, quòd ſuus ille inſtitutor mercedem exigat, aut eamdem ipſe erogare cogeretur.

At quàm ſolerter id aggreſſus eſt, Judices, quàm proceſſit ingenioſè, quàm ſubtiliter peroravit! Rem penè adduxit eò, ut ſuam nos in ſententiam pertraheret, tam probabili in ſpeciem, tam idoneo ad faciendam fidem argumento uſus eſt. Etenim niſi revera perſuaderet vobis, nullis ſe pactæ cum Corace pecuniæ nominibus obligari, veſtraque omnium eò confluerent judicia, ut ab omni exſolvendæ mercedis lege Adoleſcens ſolveretur, quid erit ultrà, quod à Diſcipulo ſuo Corax expoſceret, cui promiſſa merces ea tantùm conditione fuiſſet, cùm perſuadendi artem Thiſias videri poſſet attigiſſe?

Hìc enimverò triumphavit Adoleſcens; hoc argumento fretus Veterano Rhetori ac pugili jam dudum exercitato Novitius ac Candidatus jlocaliter illuſit. Actum erat de Adverſario, niſi rem cum peritiore, quàm eſſet ipſe, Magiſtro ingenioſus Diſcipulus habuiſſet.

Suſpexiſtis enimverò Coracis induſtriam, quem non ille artificioſæ orationis fucus perſtrinxit, non dejecit triumphantis Adoleſcentia cavillatio, non ipſe datus conſeſſu in celeberrimo plauſus perturbavit. Diceres verſutum quemdam & longa experientia contritum Ducem, qui comparatas ab hoſte ſpeculatus inſidias, non irruit ſtatim, illas ut dejiciat ac labefactet; ſed conſcius ipſe ſibi, quid ſit acturus, & quem ex paratis ſibi laqueis poſſit fructum percipere, operitur tantiſper hoſtem, eumdem etiam patitur propiùs accedere, donec

ſuis

ſuis ipſum in retibus implicet, tantòque illuſtriorem habeat ab eo victoriam, quantò certiorem ad triumphum ille properabat. Neque enim diſertiſſimus ille vir locuplete de penu, aut de armentario ſuo varia deprompſit arma, quibus inſultantem hoſtem conficeret: non recurrit ad amplam communium, quos vocant, Locorum ſegetem, unde validiſſimis argumentationibus adverſarium obrueret: non adhibuit illa orationis lumina, multiplices Tropos ac Figuras, quibus in tractandis exercitatus jam pridem veſtram omnium admirationem raperet, & de judicibus ſuis totidem faceret cauſæ ſuæ patronos ac defenſores; ſed habuit ſatis, hoſtem ſi ſuum propriis armis confoderet; ſi, quam inſtruxerat ille fallaciam, eadem in ipſum abuteretur; ſi præſtigias, quibus ille fucum fecerat, eaſdem ad retegendam malignioris Diſcipuli verſutiam converteret. Nam, Judices, repoſuit Corax, ſi meus ille Diſcipulus perſuaſit vobis, quod volebat, videtis, quanto meo jure poſtulem, quam oppigneravit mihi ea lege mercedem, ſi perſuadendi peritus evaderet. Sin minùs oratione perfecit ſua, ut, quam repeto mihi pecuniam, hanc non deberi perſuaderet, qua tandem æquitate illius perſolvendæ neceſſitatem eludat?

Ex iis poteſtis intelligere, Judices: quàm parum afferat captioſa utriuſque oratio præſidii ad præſentem contentionem dirimendam, niſi rem totam magis seriò, quàm ſit hactenus pertractata, excutiamus. Quare ut certi quidpiam ſtatuatur in cauſa ejuſmodi, hanc ineundam eſſe rationem putavi, quæ, uti ſpero, neque meritiſſimo Rhetori diſpliceat, neque Adoleſcenti ingenioſo accepta eſſe non poſſit. Nolite exiſtimare, Judices, hoc fuiſſe umquam Thiſiæ conſilium, ut ſuſceptos inſtitutionis ſuæ gratia labores debita mercede defraudaret. Novimus liberalem optimi Adoleſcentis indolem, & plenam animi gratiſſimi memoriam; ſentit unus omnium maximè, quantum Magiſtro ſuo debeat, cujus beneficio ad eam, quam ſuſpexiſtis, eruditionis ac facundiæ laudem pervenit. Imò non cenſuit compenſandam ſatis pro rei dignitate, quam accepiſſet à Corace educationem fortunatam, niſi hanc ipſam omnium in oculis & in conſeſſu tam honorifico demonſtraret. Voluit notum vobis omnibus facere, quantùm ſub ipſius diſciplina profeciſſet, & ex ſua ipſius in di-

dicendo facultate de Præceptoris peritia fieri conjecturam: Hinc ſuſceptum ab eo illud cauſæ genus, in quo tantò majus ederet cùm ingenii tum eloquentiæ ſpecimen, quantò difficiliorem ingreſſus aleam videretur. Quid feciſſet ille in cauſa bona ac ſeria, qui malam & ludicram non probabilem modò, ſed vero proximam effecit?

Gratulare tibi, Rhetor peritiſſime, Diſcipulum tam ſolertem, tam benevolum, tam amabilem. Plus ille tua laboravit gratia, dum mercedem pactam negare viſus eſt, quàm ſi eamdem ſtatim lubens ac volens condonaſſet. Quis erit in hac civitate cupidus bonarum artium Adoleſcens, qui ſe tibi erudiendum ultrò non tradat, cùm tales è tua ſchola prodire diſcipulos intellexerit? Concurret Ludum ad tuum, mihi crede, nobilitas tota, neque præter te deinceps quemquam ambiat Rhetoricæ artis inſtitutorem.

Igitur, Judices, ſic adjudicemus Coraci, quam promeruit mercedem, ut Thiſiæ Adoleſcentis optimi ingenium ac ſolertiam admiremur; qui ſubtili Oratiuncula ſua ingentem ſibi ipſi eruditionis laudem, Magiſtro ſuo ſingularem gloriam, nobis omnibus honeſtam peperit delectationem.

Parcimus dicere de aliis Argumentationum generibus, vel quia non egent longiori explicatione, vel quia de illis jam diximus in alio Libro.

Tale eſt Epicherema, quod eſt Argumentatio quædam quaſi ad manum, & quæ unica propoſitione totam vim argumenti continet, v. g. Impiè vivat Chriſtianus? his enim paucis verbis tota hæc Argumentatio continetur: Chriſtianus vivere impiè non debet; tu Chriſtianus es; ergo vivere impiè non debes.

Numerantur etiam Inductio & Exemplum, de quibus abundè egimus in Libro de Locis communibus.

ARTICULUS ULTIMUS.

Quomodo Argumentationes illæ omnes ſint in Oratione variandæ.

IN hoc totum hujuſce rei momentum vertitur, quâ ratione variari debeant iſtæ Argumentationes, cùm in Ora-

Oratione uſurpantur, cùm ad ſervandum tædium, tum ad prolixitatem fugiendam.

Quære ergo, quibus variari modis debeant Argumentationes?

R. Variam eſſe rationem ac multiplicem.

Prima. Cùm rationes multæ, quæ tractandæ occurrunt, non eodem, ſed vario Argumentationum genere pertractantur: v. g. Si ad primam rationem amplificandam & ornandam adhibita ſit Ratiocinatio, ſecundæ Enthymema deſerviat, tertiæ varia Epicheremata, aliis vel Dilemmata, vel Inductiones, vel Exempla.

Exemplum dabit Tullius prima Catilinaria, in qua rationes quatuor, quibus probat Catilinæ in exſilium eſſe abeundum, varietate Argumentationum illuminat. Prima eſt, quia ejus conjuratio patet, quam rationem Quadripartita ratiocinatione tractat, numero 6. *Etenim quid eſt jam ampliùs, Catilina, quod expectes, ſi neque nox tenebris obſcurare cœtus nefarios, nec privata domus continere parietibus vocem conjurationis tuæ poteſt? Si illuſtrantur, ſi erumpunt omnia? Muta jam iſtam mentem, mihi crede, obliviſcere cædis atque incendiorum, teneris undique; luce ſunt clariora nobis tua conſilia omnia, quæ etiam mecum licet recognoſcas.*

Rationem affert Aſſumptionis à n. 7. ad 10. *Meminiſti ne me ante diem 12. Calendas Novembris dicere in Senatu, certe die fore in armis Cajum Manlium audaciæ ſatellitem atque adminiſtrum tuæ, &c.*

Secunda ratio eſt, quia nihil eum in urbe delectare poteſt, quam per Enthymema amplificat, cujus hæc eſt prima propoſitio. Tibi nihil in urbe jucundum eſt à n. 13. *Quid enim eſt Catilina, quod te jam in hac urbe delectare poſſit, in qua nemo eſt extra iſtam conjurationem perditorum hominum, qui te non metuat, nemo, qui te non oderit? Quæ nota domeſticæ turpitudinis non inuſta vitæ tuæ eſt? quod privatarum rerum dedecus non hæret infamiæ? quæ libido ab oculis, facinus à manibus umquam tuis, quod flagitium à toto corpore abfuit? Cui tu adoleſcentulo, quem corruptelarum illecebris irretiſſes, non aut ad audaciam ferrum, aut ad libidinem facem prætuliſti?*

Concludit n. 20. *Egredere ex urbe Catilina; libera Remp. metu; in exſilium, ſi hanc vocem exſpectas, proficiſcere, &c.*

Ter-

Tertia ratio eſt; quia omnes boni cupiunt vehementer illum egredi; quam rationem à n. 20. Optat Senatus, Equeſter ordo, Populus, &c. *De te autem, Catilina, cùm quieſcunt, probant; cùm patiuntur, decernunt; cùm tacent, clamant. Neque hi ſolùm, quorum tibi auctoritas videlicet eſt cara, vita viliſſima, ſed etiam illi* Equites *Romani honeſtiſſimi atque optimi viri, cæterique fortiſſimi cives, qui circumſtant Senatum, quorum tu & frequentiam videre, & ſtudia perſpicere, & voces paulò ante exaudire potuiſti, quorum ego vix abs te jam diu manus ac tela contineo, &c.*

Concluſio n. 23. *Quamobrem, ut ſæpè jam dixi, proficiſcere, ſin autem ſervire laudi meæ mavis, egredere cum importuna ſceleratorum manu, confer te ad Manlium; concita perditos cives; ſecerne te à bonis; infer patriæ bellum; exulta impio latrocinio, ut à me non ejectus ad alienos, ſed invitatus ad iſtos eſſe videare.*

Quarta ratio, quia ipſe cupit ad Manlium proficiſci; quam tractat Enthymemate n. 24. *Quamquam quid ego te invitem, à quo jam ſciam eſſe præmiſſos, qui tibi ad forum Aurelium præſtolarentur armati? ſciam pactam & conſtitutam eſſe cum Manlio diem? &c.*

Secundus modus variæ Argumentationis. Cùm Propoſitiones ipſæ immutantur, aut imminuuntur, uti jam diximus, ita ut, ſi primo loco ponatur Aſſumptio & ejus Probatio, ſecundo loco ponatur Propoſitio & ejus Probatio, & viciſſim: vel omittantur etiam Propoſitiones, maximè cùm claræ ſunt, & non egent probatione.

Tertius denique modus. Cùm variantur Figuræ, quæ ad amplificandas & exornandas Argumentationes adhibentur. Hæc enim exornationis diverſitas facit, ut eadem Argumentationis forma quaſi altera appareat. Multùm etiam conferunt ad eamdem varietatem Tranſitiones, quibus ab una ratione gradus fit ad aliam. Sed hæc omnia meliùs deprehendi atque obſervari non poſſunt, quàm ex attenta aſſiduaque Ciceronis lectione & ſingulari in ſcribendo diligentia.

Finis Rhetoricæ.

INDEX RERUM, ET VERBORUM.

A

ABigail ad Davidem pro Nabal conjuge. 400
Adjuncta quid, & quotuplicis generis ſint 280. Quis eorum uſus 283. Quomodo amplificandus & ornandus hic locus 283. Adjuncta præcedentia 280. cum exemplis à p. 293. ad 300. ſubſequentia 282. 283, cum exemplis à p. 293. ad 300. comitantia 281. cum exemplis à p. 284. ad 292.
Adjunctio ſeu Zeugma 109. exempla 109. 113
Adverſa 250. Quomodo tractentur 251. Eorum exempla à p. 250. ad 257.
Adulatio perniciosa, ſententia varias in periodos conformata 37. 38
Alexander M. cum Philippo patre comparatus 106. Opes ſuas in amicis habendis poſitas cenſebat 151. Ejus oratio ad milites, &c. ut Petram invadant, 397
Allegoria, cum exemplis 85. 86
Ambroſii oratio ad Theodoſium Imp. poſt cædem Theſſalonic. 52
Amici, opes viri Principis 151
Amicitia Divina, omni ſtudio colenda 384
Amicus fidelis ac ſincerus, neceſſarius in vita, ſententia varias in periodos conformata 33. 34. 35
Amilcar filium Annibalem adigit ſacramento, ne faciat umquam cum Romanis pacem 261
Amplificatio quibus è locis eruenda ſit 70
Anaphora ſeu Repetitio cum exemplis 92. 96. 98.
Andromaches ad Ulyſſem oratio, cùm hic Aſtynacta ad mortem repeteret 121
Annibal, argumentum orationis, cùm Capuæ otiaretur 128
Annominatio, ſeu Paronomaſia, cum exemplis 100
Antimetatheſis, ſeu Antimetabole, cum exemplis 105
Antitheton ſeu Antitheſis, ut eſt figura verborum, cum exemplis 104.

An-

Antitheſis, figura ſententiarum, cum exemplis 169
Antonius non audiendus de pace, oratio ad Ciceronis imitationem 44
Antonomaſia, ſive Prenominatio 85
Apodoſis, periodi pars poſterior, 12. 13. 14
Apoſiopeſis figura, cum exemplis 150
Apoſtrophe figura, cum exemplis 133. 134
Argumentum quid ſit, & unde quærenda argumenta 185 De ratione eruendi argumenti 186. 187
Argumentatio quid ſit? 380. Quotuplex 380. In quo differat argumentatio Rhetorica à Philoſophica 380
Argumentatio Rhetorica quid, & quotuplex 382. Quomodo varianda 491. exempla 492. 493
Aſella (Vinnius) Horatii apud eum excuſatio, quòd paterno ipſius nomini viſus eſſet illudere 220
Auxeſis, ſeu Incrementum, amplificandæ periodo deſervit 51

B

BAcchanalium inſectatio 146
Bacchus, vini inventor, accuſatus à Minerva 207. ſe ipſe defendit 209
Beatitudo æterna conſectanda, oratio parænetica ad mortales 310.
Bimembris periodi exempla 13. 14. 15. 16. 17. 18. 33 35. 41. 43. 48
Blancæ oratio ad filium, ad imitationem Ciceronis 42
Britannicus defenditur à Burrho apud Neronem 103.
Bruti inſectatio ob interfectum Cæſarem 98.
Burrhi oratio ad Neronem pro Britannico 103.

C

CÆſar (Julius) Ad eum oratio, ut iis parcat, qui contra ipſum arma tulerant 409.
Catachreſis quid ſit? 84.
Cauſa quid, & quotuplex ſit? 301. Quomodo ducatur argumentum à Cauſis 301. Cauſæ efficientis exempla 302. 308. 311. Quis illius uſus 302. Cauſæ materialis exempla 303. 309. 312. Quis illius uſus 304. Cauſæ formalis exempla 304. 305. 309. 312. Quis illius uſus 305. Cauſæ finalis exempla 306. 310. 313. Quis illius uſus 306.

Cauſæ valent ad amplificandum 70
Chriſtiani Heroes profanis præſtant 108. Fruſtra pœnarum metu, aut acerbitate, à profitenda religione ſua deterrentur 411. Chriſtiani degeneres hoc nomine indigni 476
Chriſtus infans orator diſertiſſimus 112
Cicero quomodo legendus, & imitandus 2. 3
Ciceronis prudentia extollitur, cùm in exilium ultrò cederet 66. Eidem gratulatio poſt reditum 68. Ejus oratio de necandis Catilinæ ſociis 331. Ejuſdem oratio poſt interfectos Catilinæ ſocios 165
Cicero, interfectus ab Antonio, vindicatur à filio, pro patre perorante 182.
Cinna conjurationis reus, apud Auguſtum pro ſe dicit 199
Climax, ſeu Gradatio, cum exemplis 94. 98
Communicatio figura cum exemplis 127. 128. 130. 132
Compar, ſive Iſocolon, cum exemplis 99. 101. 103
Comparatio quid ſit 323. Quotuplex 323. Quomodo fiat argumentum à majori ad minus 323. 324. à minori ad majus 325. 326. à pari 326. 327. exempla à p. 323. ad 333.
Complexio figura, ſeu Symploce, cum exemplis 93. 96. 98
Conceſſio figura cum exemplis 159. 160. 164. 167. Formulæ Conceſſionis 160
Concordia inter fratres tuenda, Oratio 247
Conduplicatio cum exemplis 94. 96
Congeries, ſive Synathrœſmus 117
Conjugata 214. Exempla 215. 216. 221. Quomodo tractandus hic locus 215
Conſcientiæ bonæ & malæ deſcriptio 194
Conſequentium frequentatio valet ad amplificandum 71
Contradicentia. *Vide* Repugnantia.
Contraria Amplificationi deſerviunt 71. 72. *Vide* Oppoſita.
Coriolanus à ſolvenda Romæ obſidione deterretur 298
Converſio, ſeu Epiphora, cum exemplis 93. 97. 98
Correctio figura alia verbi, alia ſententiæ, cum exemplis 125. 126. 129. 132
Coturnix. Defenſio adoleſcentis accuſati, quòd coturnici oculos effodiſſet 91
Creuſæ ad Æneam oratio, ad imitationem Ciceronis 47
Crocodillus, Dilemma captioſum 479

D

DEcuſſata periodus unde ſic vocetur 12. Exempla 12. 28. 35. 48.
Definitio amplificandæ periodo deſervit 50. 70
Definitio quid & quotuplex apud Oratores 188. Exempla 189. fit per enumerationem 188. 196. per ſimilitudinem 189. 194. per congeriem 190. per cauſas 190. 191. per effecta 191. 192. 196. per negationem, & affirmationem 193. 198
Demoſthenis eloquentia populi ingenio accommodata 153
Dilemma quid ſit, & quomodo tractandum 414. Exempla 415. 416. 474. 476. Quomodo diluendum 416. Dilemma captioſum 478
Deprecatio, cum exemplis 174. 175. 176. 181. 183.
Diogenes defenditur, quòd accenſa face hominem quæreret media de luce 95
Disjunctio, cum exemplis 110. 113. 115
Diſſimilia valent ad amplificandum 72
Diſſimilitudo quid ſit, & quomodo amplificetur, ac ornetur 237. Exempla 238. 249
Diſtributio figura ſentent. Exempla 156. 162. 166
Diſtributio figura verb. cum exemplis 110
Dubitatio figura verb. & ſent. cum exemplis 126. 129. 132. Quis illius uſus 127

E

EFfecta quid & quotuplicis generis ſint 314. Quomodo ab effectis ducatur argumentum 314. Quomodo tractandus hic locus 314. 315. 316. 317. 321. Quis loci hujus uſus 316. valet ad amplificandum 75
Elocutio Oratoria qualis eſſe debeat 7
Eloquentiæ commendatio 317.
Emphaſis figura 150. Exempla 152. 155
Enthymema 417. Quomodo tractetur 408. 409. Exempla à p. 407. ad 414
Enumeratio partium amplificandæ periodo deſervit 50
Enumeratio partium quid & quotuplex 201. fit vel per partes, ex quibus conſtat 201. 202. vel per partes integrantes 203. vel per ſpecies 203. vel per cauſas 203. 204. vel per effecta 204. 208. 210. 212. vel per congeriem

204. per quas figuras tractetur à p. 305. ad 313.
Epiphonema figura, cum exemplis 177. 181. 183.
Epiphora ſeu converſio 93. 97. 98.
Ethopœja figura, cum exemplis 142. 143. 145. 147.
Exclamatio figura, cum exemplis 178. 179. 180. 181. 183.
Execratio figura, cum exemplis 177. 181. 183.
Exempla valent ad amplificandum 76.
Exemplum, præſtantiſſima ſimilitudinis ratio 235. 242. 246.

F

FAma quid ſit? Locus à fama quomodo confirmetur 348. Quomodo infirmetur 349.
Figuræ ſententiarum 116.
Figura quid ſit, & quotuplex 92. In quo differat à tropo 85. Figurarum uſus 184.

G

GEnovefa, Heroibus quibuſcumque illuſtrior 171.
Genus quid ſit apud Oratores, & quomodo trahatur argumentum à Genere, & quis illius uſus 222. Exempla argumenti à Genere à p. 223. ad 232.
Germanicus, Piſonis inſidiis ſublàtus, poſt mortem ultorem invenit 293.
Gloria, in ea appetenda ſervanda moderatio 114.
Goliath à Davide proſtratus 288.
Gradatio, ſeu Climax, cum exemplis 94. 98.

H

HAnnibal, *vide* Annibal.
Harioli; in eos, qui de futuris rebus hariolos conſulunt 474.
Herodias poſtulat ſibi dedi caput Joan. Baptiſtæ 343. Confutatio ejuſdem petitionis 345.
Homerus, Conſolatio ad eum, quòd cæcus factus fuiſſet 265.
Hyperbaton ſeu Tranſgreſſio, tropus 86.
Hyperbole, cum exemplis 86. 89. 91.
Hypotypoſis figura, cum exemplis 141. 142. 145. 147.

Jaco-

I

JAcobi luctus, cruentatam Joſephi tunicam aſpicientis 62.
JESU nomen celebratur 100.
Imitatio Ciceronis in quo poſita ſit 2. 3. Imitatio periodorum Ciceronianarum à p. 14. ad 28.
Inciſum, ſeu κόμμα quid ſit in periodo 9.
Inciſim dicere quid ſit 10.
Inductio, prout eſt pars ſimilitudinis 234. 241. 245. 248.
Innocentius IV. S. Ludovicum ad expeditionem Hieroſolymitanam proficiſcentem hortatur 307.
Interpretatio, ſive Synonymia amplificandæ periodo deſervit 51. Exempla 110. 113.
Interrogatio figura, cum exemplis 117. 119. 122. Ejus uſus 117.
Inventio quid ſit 185.
Jonathæ ad Saulem oratio pro Davide 211.
Jonathas defenditur apud Saulem, quòd contra latam à Rege legem paululum mellis guſtaſſet 230.
Joſephus à Juda defenſus, dum in ciſternam mitteretur 180.
Ironia, cum exemplis 87. 89. 91.
Iſocolon, ſeu Compar 99. 101. 103.
Judas Joſephi defenſionem ſuſcipit adversùs fratres 180.
Judithæ oratio ad Bethulienſes, reciſo Holophernis capite, ad imitationem Ciceronis 46.
Jusjurandum quid ſit? Quomodo hic locus confirmetur? Exempla 341. 342. Quomodo refutetur 342. Exempla 343. 345.
Juventus ſtudioſa per liberales artes exercenda 243. Eidem præmia laudabiliter proponuntur 321.

L

LAbor improbus omnia vincit 243.
Leges, ſeu Præjudicia quid ſint? Lex quotuplex? Quomodo confirmetur locus à lege 334. Exempla 334. 335. 336. Quomodo confutetur? Exempla 335. 336.
Licentia, figura 157. Ejus uſus 158. Exempla 158. 159. 162. 166.

Loci aſſumpti, ſeu extrinſecùs petiti, qui & quot ſint 334
Loci Oratorii, eorum diviſio & diſtributio 185. Quomodo eruantur argumenta à locis oratoriis 186. 187.
Ludovicus M. poſteritati commendatus 225
Ludovicus S. ad expedit. Hieroſolym. ab Innoc. IV. Papa incitatus 307

M

MAchabæorum mater inter filiorum funera triumphans 144
Manlius contra datam legem dimicans accuſatur 336. defenditur 339
MARIÆ Conceptio illibata 88
Maria Scotorum Regina conjurationis accuſata 375. defenſa 377
Matris ſuppoſititiæ accuſatio coram Salomone 253
Melampus celebris medicus accuſatur, quòd oraſſet Deos ſibi fortunari redeuntem annum 353. defenditur 356
Membrum, ſeu κῶλον quid ſit in periodo 9. Quomodo fiat amplificatio membrorum periodi 49. 50
Membratim dicere quid ſit? 10
Metalepſis quid ſit? 85
Metaphora quid ſit, & quis eſſe debeat ejus uſus 84
Metellus ob Palladium incendio ſubductum excæcatus, accuſatur tamquam inhabilis ad Pontificium munus 388. defenditur 392
Metonymia quid ſit? 84
Modeſtia adoleſcente digniſſima 195
Moyſis oratio ad Iſraelitas, reditum in Ægyptum cogitantes 54

N

NAbal Abigailis precibus à Davide ſervatus 400.
Negantia, *vide* Repugnantia.
Nero numquam fuit Imperator 218
Nero Chriſtiani nominis hoſtis, à perſequendis Chriſtianis deterretur 411
Ad Neronem Chriſtianorum apologia 79. In eumdem, quòd Britannicum inter epulas veneno ſuſtulit 64

No-

Nobilitas vera, poſita in virtute 197.
Notatio nominis cum exemplis 214. 215. 216. 217. Quomodo ornandus hic locus 214.
Numerus orationis quid ſit? 29.

O

ONomatopœja quid ſit? 85.
Oppoſita, ſeu contraria, quid, & quotuplicis ſint generis 250.
Orator popularis quis habendus? 153.
Oxymoron quid ſit? Celebre ejus exemplum 105.

P

PAcifici nomen magnificis quibuſque nominibus præferendum 216.
Parabola quid ſit? quis ejus uſus? 234. exempla 234. 241. 244. 248.
Paradiaſtole, ſeu Diſcriminatio 111.
Parentheſis figura 170. Exempla 171. 172.
Paronomaſia ſive Annominatio 100.
Particulæ, periodi vincula, quotuplicis ſint generis? 30.
Paupertas. In hac veræ ſunt divitiæ 268.
Periphraſis ſeu Circumlocutio 86.
Periodicus ambitus quadrigarum curſu deſignatus, 12.
Periodi varia definitio 7. 8. 9. Ejus partes 9. vincula, 40. diviſio 12. *vide* Bimembris, Trimembris, Quadrimembris, Quadratæ, Rotundæ, Decuſſatæ periodi exempla.
Periodi ad Ciceronis imitationem exactæ à p. 14. ad 39.
Periodi artificium 30. Venuſtas 29. Ratio periodos alias cum aliis connectendi 40.
Periodice dicere quid ſit? 11
Permiſſio figura, cum exemplis 170. 172. 174.
Petra, ad hanc expugnandam adhortatio Alexandri 397.
Philippus Macedo cum Alexandro comparatus 106.
Piſo, Germanici interfecti reus in Senatu accuſatur 293.
Polytoton, cum exemplis 111.
Polyſyntheton, cum exemplis 112. 113.
Pompejus victus, & in Ægyptum fugiens, patronum habet apud Ptolomæum 403.
Porſenæ ſuadetur pax cum Romanis facienda 359. diſſuadetur 361.

Poſthu-

Poſthumius patris injuſſu pugnans & vincens, pro ſe perorat 131.
Præjudicia, ſeu præjudicatæ opiniones, & quomodo his occurrendum 347. Exempla 348. 354. 357. 359. & ſeq.
Præmia quàm laudabiliter laborioſæ juventuti proponantur 321.
Prætermiſſio figura. Ejus uſus & exempla 155. 156. 163. 166. Quibus exponatur formulis 156.
Privantia quid ſint, & quomodo tractetur hic locus 263. 264. Exempla a p. 269. ad 370.
Prolepſis figura quid ſit, & quot modis fiat 123. 124. Exempla *ibid.* 129. 131.
Proſopopœja figura cum exemplis 135. 136. 138. 140. 77. 78. 80. deſervit amplificationi 77.
Protaſis, periodi pars prior 12. 13. 14.
Puritas vitæ, Divinæ amicitiæ vinculum 383.

Q.

Quadrata periodus quænam vocetur? 12. Exempla 26. 11.
Quadrigarum curſus periodicum ambitum deſignat 12.
Quadrimembris periodi exempla 11. 24. 25. 34. 38. 40.
Quæſtio, *vide* Tormenta.

R

Ratiocinatio Rhetorica, quid, & quotuplex 381. Ejus artificium 382. Exempla à p. 384. ad 399. In tractanda Ratiocinatione immutatur plerumque propoſitionum ordo 395. Exempla 396. 397. 398. 399.
Ratiocinatio imperfecta, ſeu quinquepartita minor 399. Exempla à p. 400. ad 405.
Reguli ad Carthaginienſes oratio, cùm infeſtare, quam ipſe diſſuaſerat, Carthaginem reverſus eſſet 55. Ejuſdem oratio de non permutandis captivis 161.
Relata quid ſint? Quomodo amplificetur hic locus, & quis illius uſus? 257. Exempla à p. 258. ad 263.
Religio Chriſtiana per totum orbem propagata, ingens miraculum 277.
Repetitio, ſeu Anaphora, cum exemplis 92. 96. 98.

Repu-

Repugnantia, Negantia, ſeu Contradicentia quid ſint, & quot modis erui poſſit argumentum ex hoc loco 270. quomodo tractandus 272. quis illius uſus 271. exempla à p. 270. ad 280. *item* 73. 74. valet ad amplificandum 75. 81. 82.
Reſponſio figura, cum exemplis 117. 120. 122.
Rhenus trajectus à Gallis, hoſte ripam defendente 291.
Rotundæ periodi exempla 12. 27.
Roſcius cædis paternæ accuſatus, defenditur 272.

S

SAlomon, ſuppoſititiæ matris judex 253. Saul 280. Saul Samuelis umbram ab inferis evocat 137.
Scævolæ ad Porſenam oratio 174.
Senecæ à Nerone ad mortem damnati conſolatoria oratio 255.
Similiter cadens, ſive Homœoptoton, cum exemplis 99. 101. 104.
Similiter deſinens, cum exemplis 99. 102. 104.
Similitudo quid ſit 232. Quotuplex 233. Quomodo ornandus hic locus 236. Exempla à p. 232. ad 247. valet ad amplificandum 76. 77. 81.
Simonis Hebræorum Ducis ad commilitones de vindicanda fratris nece hortatio 328.
Symploce, ſeu Complexio figura, cum exemplis 93. 96. 98.
Sorites, cum exemplis 405. 406. 407.
Stoicorum moroſæ ſeveritatis inſectatio 239.
Stylus, ſeu Elocutio Oratoria 7.
Subjectio figura 118. Ejus uſus 118. Exempla 118. 120. 122.
Suſtentatio figura, ejuſque duplex uſus 149. Exempla 149. 150. 152. 154.
Syllogiſmus quid ſit? 380. *vide* Ratiocinatio.
Synathrœſmus, ſeu Congeries figura, cum exemplis 111.
Synecdoche tropus 84.
Synœcioſis figura verb. 105.
Synonymia, ſeu Interpretatio 110. 113.

Te-

T

Teſtes. Locus à Teſtibus quomodo confirmandus? 349. 350. Quomodo infirmandus 351. 352. Exempla 350. cum ſeq.
Teſtimonium quotuplex? 349. *vide* Teſtes.
Theodorici ad caput Symmachi, in capite piſcis repræſentati, apoſtrophe &c. 139.
Tormenta ſeu Quæſtio. Quomodo confirmandus hic locus 372. Quomodò infirmandus 373. Exempla à p. 373. ad 379.
Traductio figur. verb. cum exemplis 93. 94.
Trimembris periodi exempla 11. 13. 20. 21. 22. 33. 34. 37. 45. 48.
Tropus quid ſit? 83. Tropi in uno verbo 84. in pluribus 85.

V

Verba, quæ virtutes in verbis quærendæ 29. quæ cavenda vitia 29. 30. quæ verba in clauſulis adhibenda 29.
Verba, quænam præcipuè vim habeant amplificandi? à p. 57. ad 70.
Veturiæ oratio ad filium Coriolanum 119.
Vinnius Aſella, *vide* Aſella.
Vini inſectatio 207. Ejuſdem apologia 209.

Z

Zeugma 109. *vide* Adjunctio.

Exercitationes Rhetoricæ ad genus Judiciale ſpectantes.

Bacchus ob vinum inventum accuſatur 207. defenditur 209.
Carthaginienſibus ultrò reum ſe ſiſtit M. Attilius Regulus 55.
Chriſtiani ab Ethnico defenſi apud Neronem 79.
Cicero ob occiſos Catilinæ ſocios ad Senatum pro ſe perorat 165.

Ci-

Cicero junior patris ſui interfectorem Antonium apud Auguſtum accuſat 182.
Cinna conjurationis reus ad Auguſtum pro ſe perorat 199
Coracis adversùs Thiſiam diſcipulum 480. & hujus contra Coracem actio 483.
Coturnici oculos eruens adoleſcens defenditur 96.
David à Jonatha apud patrem defenditur 211.
Diogenes homines quærens defenditur 95.
Herodiades contra Joan. Bapt. 343. & pro hoc contra illam actio 345.
Hippolytus à noverca accuſatus defenditur 363.
Horatius Afellæ ſe purgat, quòd ad aſinæ nomen alluſiſſet in ſua ad eum epiſtola 221.
Jonathas paululum mellis guſtans defenditur 230.
Joſephus in ciſternam miſſus, à Juda defenditur 180.
Iſraelitæ ob aureum vitulum accuſati 367. defenduntur 370.
Manlius contra datam legem pugnans accuſatur 336. defenditur 339.
Maria Scotorum Regina conjurationis accuſata 375. defenditur 377.
Matris ſuppoſititiæ accuſatio coram Salomone 254.
Melampus medicus accuſatur 453. defenditur 456.
Metellus ob Palladium incendio ſubductum excæcatus accuſatur ut inhabilis ad pontificium munus 388. defenditur 392.
Piſonis Germanicum occidentis accuſatio 293.
Poſthumius patris injuſſu pugnans ſe defendit 131.
Roſcius paternæ cedis accuſatus, defenditur 272.
Thiſiæ adversùs Coracem 422. & hujus adversùs illum actio 423.

Exercitationes Rhetoricæ ad genus Deliberativum pertinentes.

Abigailis ad Davidem oratio, ut Nabalo parcat 400.
Æneæ ſuadet Creuſa, ut commune Trojæ excidium propulſet 47.
Alexander M. hortatur, &c. milites, ut Petram invadant 397.

Amilcar filio Annibali diſſuadet pacem cum Romanis 261.
Andromache Ulyſſi diſſuadet cædem Aſtyanactis 121.
Bellica expeditio filio ſuadetur à patre 259.
Blanca S. Ludov. filium hortatur ad moderandum ritè imperium 42.
Cicero ſuadet cædem ſociorum Catilinæ 331.
Diſſuadet pacem cum Antonio 44.
Concordia ſuadetur filiis à patre moribundo 247.
Coriolano ſuadetur expugnatio Urbis Romæ 298. diſſuadetur 119.
Dei amicitia omni ſtudio colenda 384.
Felicitas vera amplectenda proponitur. 310.
Gloriæ appetendæ moderatio ſuadetur 114.
Hannibali, Capuæ otianti, ſuadetur obſidio urbis Rom. 129.
Herodias ſuadet patri cædem Joan. Bapt. 343. diſſuadetur 345.
Homero ſuadetur, ut cæcitatem æquo animo ferat 265.
Iſraelitis diſſuadetur à Moyſe reditus in Ægyptum 54.
Juventus ſtudioſa incitatur ad artes liberales 243.
Julius Cæſar rogatur, ut parcat iis, qui contra ipſum arma tulere 40.
Ludovicus S. animatur ad expeditionem Hieroſolymitanam 307.
Metelli amotio à ſacerdotio ſuadetur 388. diſſuadetur 393.
Mutii Scævolæ ad Porſenam oratio 174.
Nero deterretur à perſequendis Chriſtianis 411. Eidem diſſuadetur cædes Britannici 103.
Pompejus recipiendus & ſervandus à Ptolomæo Ægypti Rege, ſuadente Septimo 403.
Porſenæ ſuadetur pax cum Romanis 359. diſſuadetur 361.
Romanis diſſuadetur permutatio captivorum Carthag. 161.
Saul deliberabundus, Pythoniſſam conſulit 137.
Simon dux Hebr. ad vindicandam fratris necem ſuos hortatur 328.

Exercitationes Rhetoricæ, quæ ad genus Exornativum referri poſſunt.

Alexandri M. cum Philippo patre comparatio 106.
Amici, opes viri Principis 151.
Bacchanalium infectatio 147.
Bruti ob Cæſarem interfectum objurgatio 98.
Chriſtiana Religio per univerſum orbem mirificè propagata 277.
Chriſtiani degeneres exagitantur 419.
Chriſtiani Heroes profanis præferendi 108.
Chriſtus infans, orator diſertiſſimus 112.
Cicero in exilium ultrò migrans laudatur 66. Ejuſdem glorioſus in Urbem reditus 68.
Conſcientia bona & mala 194.
Demoſthenes, orator popularis laudatur 153.
Diogenis, face accenſa de die homines quærentis, laus 95.
Eloquentiæ commendatio 317.
Galli, inſpectante hoſte, Rhenum trajiciunt 291.
Genovefa, Heroibus quibuſvis illuſtrior 171.
Goliatho à Davide proſtrato, inſultatur 288.
Hariolos conſulentes increpantur 417.
Jacob filium Joſeph; velut à fera occiſum luget 62.
JESU nomen auguſtiſſimum celebratur 100.
Juditha ab Holopherne devicto redux 46.
Ludovicus M. poſteritati commendatus 226.
Machabæorum mater, inter filiorum funera triumphans 144.
Mariæ conceptus puriſſimi celebrantur 88.
Modeſtia, inter cæteras virtutes adoleſcente digniſſima 195.
Neronis, Britannicum occidentis, inſectatio 64.
Nero numquam fuit Imperator 219.
Nobilitas vera, in una virtute poſita 197.
Pacifici nomen magnificis quibuſque nominibus præferendum 217.
Paupertatis divitiæ demonſtrantur 268.
Præmia juventuti laborioſæ laudabiliſſimè proponuntur 321.

Se-

Senecæ, à Nerone ad mortem damnati, laus & conſolatio 255.
Stoicorum moroſa ſeveritas reprehenditur 239.
Theodoſius à S. Ambroſio ob cædem Theſſal. increpatur 52.
Theodoricus furiis agitatur ob occiſum Symmachum 139.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di reviſione, ed approvazione del P. Fr. Tommaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro intitolato : *Bibliotheca Rhetorum &c. Auctore P. Gabriele Franciſco Le Jay Societatis Jeſu Presbytero*, non eſſervi coſ alcuna contra la Santa Fede Cattolica; e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo licenza che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gli Ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 15. Novembre 1726.

(Carlo Ruzzini Kav. Proc. Rif.

(Andrea Soranzo Proc. Rif.

(Z. Piero Paſqualigo Rif.

Agoſtino Gadaldini Segr.

HAC 301394 8

Digitized by Google